

Innehåll

Del 1

Förkortningar

Sammanfattning

Författningsförslag

I Inledning

II 3:12-reglerna

III Återköp av egna aktier

IV Närståendebegreppet

Del 2

V Generationsskiften

1	Allmänna utgångspunkter	15
1.1	Uppdraget	15
1.2	AGL – kort historik	16
1.3	Uppdragets avgränsning och arbetets allmänna inriktning	19
1.4	Inkomstskattefrågor	22
2	Termer, uttryck och begrepp	23
2.1	Termer och uttryck	23
2.1.1	Generell reglering i NSFL	23
2.1.2	Förslag	24
2.2	Begreppen fast egendom och fastighet	24
2.2.1	Gällande rätt	24
2.2.2	Förslag	25

2.3	Egendom eller tillgångar	25
2.3.1	Hur används begreppen i andra lagar?	25
2.3.2	Förslag.....	26
2.4	Begreppen näringsverksamhet, rörelse och verksamhetsgren.....	26
2.4.1	Näringsverksamhet eller rörelse.....	26
2.4.2	Förslag.....	27
2.4.3	Verksamhetsgren.....	27
2.4.4	Någon särskild definition införs inte	35
2.5	Begreppet uppskattning	35
2.5.1	Gällande rätt	35
2.5.2	Termen värdering används i stället för uppskattning	36
2.6	Vilken allmän värderingsprincip skall användas.....	36
2.6.1	Värdering av lös egendom.....	36
2.6.2	Tillgångar skall som huvudregel värderas till marknadsvärdet.....	41
3	Värderingen av fast egendom.....	43
3.1	Huvudregel för värderingen.....	43
3.2	Vad grundas fastighetstaxeringen på.....	43
3.2.1	Gällande rätt	43
3.2.2	Bedömning.....	44
3.3	Grunden för åsättande av taxeringsvärde.....	44
3.3.1	Allmän fastighetstaxering	44
3.3.2	Taxeringen av industri-, lantbruks- och hyresfastigheter	46
3.3.3	Bedömning.....	48
3.4	Åsättande av särskilt värde	49
3.4.1	Föreskriften i AGL.....	49
3.4.2	Föreskriften i FTL.....	50
3.4.3	AGK:s förslag.....	51
3.4.4	Specialbyggnader	52
3.4.5	Förslag.....	53
3.5	Värderingen av tomträtter och vattenfallsrätter	54
3.5.1	Tomträtter	54

3.5.2	Vattenfallsrätter	55
3.5.3	Förslag	57
3.6	Inkomstskattelagens bestämmelser om privatbostadsfastigheter och näringsfastigheter	58
3.7	Sambanden mellan begreppen näringsfastighet och näringsverksamhet.....	60
3.8	Värdering av fastighet i näringsverksamhet.....	60
3.8.1	Bakgrund	60
3.8.2	Fastighetsförvaltning	61
3.8.3	Förslag	62
3.9	Undantag från begreppet näringsfastighet	62
3.9.1	Allmänt	62
3.9.2	Bostadsbyggnader och tomtmark på lantbruksenhet och bostadslägenhet i andelshus och privatbostadsfastigheter	62
3.9.3	Förslag	64
3.9.4	Fritidsuthyrning.....	66
3.9.5	Förslag	68
3.9.6	Täktmark och exploateringsmark	69
3.9.7	Förslag	70
3.10	Värderingen av övriga näringsfastigheter.....	70
3.10.1	Värderingen av lagerfastigheter	70
3.10.2	Bedömning	70
3.11	Värderingstidpunkten	71
3.11.1	Allmänt	71
3.11.2	Tidpunkten bör inte flyttas fram	72
3.12	Värderingen av indirekt ägda fastigheter	72
3.12.1	Allmänt	72
3.12.2	Värderingstidpunkt.....	72
3.12.3	Rättstillämpningen avseende värderingsmetod för indirekt ägda fastigheter	73
3.12.4	Förslag	74
3.13	Utländsk fastighet	75
3.13.1	Gällande rätt	75
3.13.2	Förslag	77

4	Värderingen av lös egendom.....	79
4.1	Hänvisningen till GFL	79
4.2	En jämförelse mellan AGL och 4 § GSFL	79
4.3	Vedertaget affärsbruk.....	80
4.3.1	Förarbeten, gällande rätt och praxis	80
4.3.2	Förslag.....	82
4.4	Fordringar m.m.....	83
4.5	Värdering av börsregistrerade aktier och andra värdepapper som omsätts marknadsmässigt	84
4.5.1	De aktuella lagrummen	84
4.5.2	Övriga aktier som är föremål för marknadsmässig omsättning	88
4.5.3	Värderingen av skilda aktieslag i ett bolag	91
4.5.4	Försäljning under onormala förhållanden.....	92
4.6	Övriga aktier och värdepapper.....	94
4.6.1	Onoterade aktier	94
4.6.2	Indirekta innehav av börsregistrerade aktier och värdepapper som är föremål för marknadsmässig omsättning	94
4.6.3	Övriga noterade och onoterade värdepapper	100
4.6.4	Sammanfattning av rättsläget för värderingen av aktier.....	101
4.6.5	Olika värderingsmetoder	102
4.7	Förslag.....	106
4.7.1	Begreppet värdepapper.....	106
4.7.2	Utländska börsnoterade aktier	107
4.7.3	Utländska aktier noterade utanför börs.....	107
4.7.4	Värderingen av utländska onoterade aktier	108
4.7.5	Värderingsmetod	108
4.7.6	Lättnadsregelns tillämpning.....	109
4.7.7	Övriga värdepapper	109
4.8	Andelar i ekonomiska föreningar, handelsbolag och EEIG.....	110
4.8.1	Andelar i ekonomiska föreningar och handelsbolag.....	110
4.8.2	Andelar i EEIG.....	111

4.8.3 Överväganden.....	112
4.9 Räntor, nyttjanderätter m.m.....	112
4.10 Andel i bostadsförening och bostadsaktiebolag.....	112
4.10.1 Allmänt	112
4.10.2 Förslag	116
4.11 Punkt 2 av anvisningarna till 3 och 4 §§ GSFL	117
4.11.1 Lagrummen.....	117
4.12 Tidpunkten för värdering av näringsverksamhet	117
4.12.1 Föreskrifter i GSFL	117
4.12.2 Vem gör värderingen av egendomen.....	120
4.12.3 Förslag	121
4.13 Inventarier.....	122
4.13.1 Förarbeten och gällande rätt	122
4.13.2 Förslag	127
4.14 Lagertillgångar	128
4.14.1 Förarbeten och gällande rätt	128
4.14.2 Bedömning	131
4.15 Värdering av immateriella rättigheter	131
4.15.1 Allmänt	131
4.15.2 Rättspraxis.....	132
4.15.3 Redovisning enligt årsredovisningslagen.....	132
4.15.4 Inkomstskattelagens bestämmelser.....	133
4.15.5 Förarbetena till bestämmelserna i inkomstskatte- lagen	134
4.15.6 Förslag	135
4.16 Skulder	135
4.16.1 Gällande rätt	135
4.16.2 Förslag	138
4.17 Skogskonton och latent skatteskulder	138
4.17.1 Gällande rätt	138
4.17.2 Nuvarande tillämplighet av lagrummet	139
4.17.3 Förslag	141
4.18 Pensionsåtaganden	142
4.18.1 Gällande rätt	142
4.18.2 Förslag	146

5	Blandade fång och successiva förvärv i inkomstskattelagen.....	149
5.1	Inledning	149
5.2	Kontinuitetsprincipen	150
5.3	Inkomstskatteuttag vid överlåtelse	151
5.4	Inkomstskatteeffekter av överlåtelse	152
5.4.1	Räntefördelning.....	152
5.4.2	Periodiseringsfond	160
5.4.3	Expansionsfond	168
5.5	Huvudsaklighetsprincipen och delningsprincipen	174
5.5.1	Allmänt	174
5.5.2	RINK	175
5.5.3	Omstruktureringsreformen.....	177
5.5.4	Inkomstskattelagen	178
5.5.5	Doktrinen	181
5.6	Tillämpningen av principerna vid överlåtelse av olika tillgångsslag.....	184
5.6.1	Privatbostadsfastigheter.....	184
5.6.2	Näringsfastigheter	185
5.6.3	Tomträtter	187
5.6.4	Bostadsrätter.....	188
5.6.5	Aktier	188
5.6.6	Inventarier.....	189
5.7	Uttagsbeskattning	189
5.7.1	Gällande rätt	189
5.7.2	Benefika överföringar genom arv, testamente och bodelning vid makes död	190
5.7.3	Förslag.....	192
5.8	Underprisöverlåtelse	192
5.9	Sammanfattning av reglerna om enskild näringsverksamhet	195
5.9.1	Inledning.....	195
5.9.2	Överlåtelse av hela näringsverksamheten	195
5.9.3	Överlåtelse av ideell andel.....	195
5.9.4	Överlåtelse av verksamhetsgren	197

5.9.5	Överlåtelse av enstaka tillgång	197
5.10	Frivillig beskattning av kapitalvinst vid gåva av fastighet	198
5.10.1	Gällande rätt	198
5.10.2	Benefika överlåtelser	200
5.10.3	Frivillig avskattning	200
5.10.4	Konsekvenser för värdeminskingsavdrag och andra avdrag.....	203
5.11	Ny metod för beskattning av kapitalvinst vid gåva av lös egendom.....	213
5.11.1	Gällande rätt	213
5.11.2	Förslag	213
5.12	Bestämmande av fångets natur vid underprisöverlåtelser	214
5.12.1	Gällande rätt	214
5.12.2	Förslag	214
6	Successiva överlåtelser och blandade fång i AGL	217
6.1	Successiva gåvor och villkor.....	217
6.1.1	Bakgrund	217
6.1.2	Sammanfattning av förarbetsuttalande och praxis	226
6.1.3	Direktiven.....	235
6.1.4	Successiva gåvor godtas och femårsregeln blir en treårsregel	235
6.2	Överlåtelse mot vederlag	239
6.2.1	Inledning.....	239
6.2.2	Vederlagsreverser, bakgrund	240
6.2.3	Lättnadsregelns tillämpning vid delbetalning med vederlagsrevers	242
6.2.4	AGK:s förslag.....	243
6.2.5	Rättspraxis efter AGK	247
6.2.6	En gåvotagare skall få lämna ersättning utan att gå miste om lättnaden	248
6.2.7	Hur skall vederlaget avräknas.....	249
7	Anstånd med skattebetalningen	253
7.1	Anståndsregler.....	253
7.1.1	Den 20-åriga anståndsregeln	253
7.1.2	Rättspraxis.....	258

7.1.3	Direktiven	258
7.1.4	Den 20-åriga anståndsregeln tas bort	259
8	Mervärdesskatt vid generationsskiften	261
9	Förhandsbesked.....	263
9.1	Förhandsbesked på inkomstskatteområdet	263
9.2	AGK:s förslag	265
9.3	Det finländska förhandsbeskedsförfarandet.....	267
9.4	Kostnader för förfarandet	267
9.5	Överväganden	268
VI Avslutande frågor		
1	Konsekvenser av utredningens förslag	273
1.1	Ekonomiska konsekvenser.....	273
1.1.1	3:12-reglerna	273
1.1.2	Återköp av egna aktier	288
1.1.3	Närståendebegreppet	289
1.1.4	Generationsskiften.....	289
1.2	Övriga konsekvenser	290
2	Ikraftträdande.....	293
2.1	3:12-reglerna	293
2.2	Återköp av egna aktier	295
2.3	Närståendebegreppet.....	295
2.4	Generationsskiften	295
VII Författningskommentarer		
1	3:12-reglerna	299
2	Återköp av egna aktier	313

3	Närståendebegreppet	315
4	Generationsskiften.....	317
	Särskilda yttranden	331
Bilagor		
Bilaga 1	Utredningens direktiv	359
Bilaga 2	Deskriptiv statistik om 3:12-bolag och deras ägare.....	375
Bilaga 3	Kapitalkostnad och risktagande – effekter av 3:12-reglerna.....	419
Bilaga 4	Skatteomvandlingsmöjligheter m.m. vid BEK-modeller	447
Bilaga 5	Kapitalkostnader för små och medelstora företag.....	467
Bilaga 6	Utländsk rätt – arvs- och gåvobesättning	511
Bilaga 7	Inkomst- och gåvoskatteeffekter vid olika typer av överlåtelser av en fastighet.....	553

V Generationskiften

1 Allmänna utgångspunkter

1.1 Uppdraget

I fråga om beskattningen vid generationsskiften tar utredningsdirektiven i princip endast sikte på en analys av reglerna för arvs- och gåvoskatt. Främst pekas på behovet av en översyn av de särskilda lättnader som allt sedan 70-talet gällt vid gåva av företagsförmögenhet och en genomgång av värderingsbestämmelserna. Förslagen skall enligt direktiven ha inriktningen att utforma skattereglerna så att generationsskiften kan underlättas. Regeringen framhåller dock att utredningen också måste göra en bedömning på principiella och praktiska grunder av effekterna av att inom arvs- och gåvoskattesystemet ha skilda regler för olika typer av egendom.

Utredningen har under arbetet uppmärksammat ett antal frågeställningar med inkomstskatteimplikationer som aktualiseras i diskussionerna om generationsskiften och skatter. I ljuset av direktivens allmänna inriktning att skapa goda förutsättningar för generationsskiften har utredningen närmare undersökt även dessa frågor och lämnar förslag till förändringar på inkomstskatteområdet. Det faller sig naturligt också mot bakgrund av att det i den praktiska hanteringen av livstidsöverlåtelser av företag ofta handlar om att i de enskilda fallen välja mellan gåva och köp.

Redan i detta inledande avsnitt redovisar utredningen sin inställning till förutsättningarna för att vidga övervägandena till mera genomgripande åtgärder på arvs- och gåvoskatteområdet för att skapa de förbättrade villkor för småföretagarna som uppdragsgivaren pekar på. Det fortsatta resonemanget i den frågan föregås av följande översiktliga genomgång av de senaste decenniernas utveckling av arvs- och gåvobeskattningen.

1.2 AGL – kort historik

Beskattningen av arv och gåvor regleras i lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt (AGL). I statsbudgeten för år 2002 beräknas arvsskatten inbringa 2 225 mnkr och gåvoskatten 460 mnkr, vilket motsvarar cirka 3,7 promille av statsbudgeten. Arvs- och gåvoskatten utgör därmed en obetydlig del av statens finanser även om uttaget ökat med nästan en promille sedan år 1999.

Det finns två huvudmetoder för beskattning av arv. *Arvslottsbeskattning* som beräknas med utgångspunkt från de arvslotter som tillkommer arvingar och testamentstagare och *kvarlätenskapsbeskattning* som utgår från värdet av den avlidnes kvarlätenskap utan uppdelning på lotter. Sverige har en schematisk arvslottsbeskattning. Gåvoskattens huvuduppgift är att komplettera arvsskatten om hela eller delar av kvarlätenskapen överläts under arvlåtarens livstid. Ett bakomliggande syfte med gåvoskatten är emellertid också skatteförmågeprincipen.

Genomgången i det följande inriktas i första hand på de reformer som haft betydelse för företagen och företagarna.

Kapitalskatteberedningen som tillsattes år 1967 föreslog i ett delbetänkande bl.a. en begränsning i den renodlade arvslottsbeskattningen (SOU 1969:54). Beredningen hade enligt direktiven i uppdrag att även göra en översyn av arvssbeskattningen av små och medelstora företag. Något sådant förslag fanns dock inte med i delbetänkandet. Frågan ansågs emellertid så angelägen att det i samband med den skattereform som ägde rum år 1970 infördes särskilda regler för arvs- och förmögenhetsbeskattningen (prop. 1970:71, bet. BeU 41, SFS 1970:174). De lättnader som infördes år 1971 var provisoriska. I sitt slutbetänkande (SOU 1971:46) föreslog Kapitalskatteberedningen att 1970-års regler skulle bibehållas med vissa justeringar. Den lagstiftning som följde på beredningens förslag (prop. 1974:98, bet. SkU 38, SFS 1974:312) innebar i princip att lager och inventarier fick tas upp till det värde som kunde godtas vid inkomstbeskattningen och att medel insatta på bl.a. skogskonton fick redovisas med till hälften jämkade belopp. Samtidigt utvidgades lättnaderna till att även omfatta gåvobeskattningen (prop. 1974:185, bet. SkU 65, SFS 1974:1053). Det skedde således en samordning av reglerna i förmögenhets-skattelagen och AGL. Det tilltänkta sammanförandet av bestämmelserna om förmögenhetsskatt, arvsskatt och gåvoskatt till en författning kom däremot inte till stånd.

En särskild arbetsgrupp inom Företagsskatteberedningen förordade i promemorian *Särskilda skattelättnader för familjeföretag* (Ds Fi 1976:10) ett nytt förslag till lättnader vid beskattningen. Arbetsgruppens förslag innebar i korthet att den som ärvde ett företag skulle få avdrag vid inkomstbeskattningen för den arvsskatt som belöpte på företaget. Vidare förordades att viss avsättning med obeskattade medel skulle få ske under innehavstiden, motsvarande maximalt tio procent av ägarens andel i företaget eller två procent per år till en arvsskattefond som skulle användas för att möta en framtida arvs- eller gåvobeskattning. Om den tidigare ägaren inte hunnit sätta av tillräckligt mycket medel skulle arvingen ha rätt till ett årligt avdrag vid sidan i sin inkomsttaxering med fem procent av den arvsskatt som han erlagt för företaget och som inte täckts av arvsskattefonden. Eftersom sådan avsättning inte förmögenhetsbeskattades skulle även detta innebära en viss lättnad. Förslaget fick emellertid ett blandat mottagande. Det anfördes att förslaget var tekniskt krångligt samt att det inte berörde förmögenhets-skattereglerna. Förslaget skulle också innebära att "inkomstskatte-myndigheterna" behövde ta ställning till arvs- och gåvoskattefrågor som normalt lag utanför deras kompetens.

Den 1 januari 1978 infördes i stället *substansvärdemetoden* vilken innebär att man fastställer ett substansvärde av den förmögenhet som lagts ner i ett småföretags rörelse, jordbruk eller skogsbruk (med bortseende från vissa latent inkomstskatteskulder) och den 30-procentiga lättnadsregeln, (prop. 1977/78:40 bil. 3, bet. SkU 19, SFS 1977:1173, SFS 1977:1174). Dessa lättnadsregler fick dock, i fråga om gåvofallen, bara tillämpas under vissa förutsättningar. Samtidigt infördes också mera generösa regler om anstånd med erläggande av skatten.

1980 års Företagsskattekommitté (Dir B 1979:13) avgav hösten 1981 ett betänkande med förslag om att undanta det arbetande kapitalet i ett företag från förmögenhetsbeskattning (Ds B 1981:13). Förslaget genomfördes inte. I stället utvidgades lättnadsregeln till att omfatta alla icke börsnoterade företag (prop. 1981/82:191, bet. SkU 65, SFS 1982:338).

Utredningen om de små och medelstora företagens finansiella situation avlämnade i oktober 1983 sitt slutbetänkande, *Kreativ Finansiering* (SOU 1983:59). I detta föreslogs bl.a. möjlighet för företag att inom vissa ramar lösa in egna aktier, undanröjande av smärre skiljaktigheter mellan olika kapitalskatter vid 30-procent-regelns användning för att bl.a. underlätta planerade successiva

generationsskiften samt regler för beaktande av latent realisationsvinstskatt. Dessa förslag resulterade emellertid inte i några reformer.

År 1984 påbörjade Arvs- och gåvoskattekommittén (AGK) en teknisk översyn av AGL dock utan uppdrag att göra förändringar i skatteuttaget eller att se över reglerna för arvs- och gåvobeskattning av företagsförmögenhet (Dir. 1984:18). Detta ankom nämligen sedan tidigare på 1980 års Företagsskattekommitté. I delbetänkandet Ds Fi 1986:4 behandlade AGK frågan om den latent skatteskulden vid arvs- och gåvobeskattningen och i slutbetänkandet (SOU 1987:62) presenterade kommittén ett förslag till ny arvs- och gåvoskattelag. Kommittén föreslog bl.a. att vederlagsreverser med vissa begränsningar skulle godtas i samband med generationsskiften genom gåva av företagsförmögenhet. Bakgrunden till förslaget var att Högsta domstolen under år 1986 hade fastslagit att utfärdandet av vederlagsreverser i samband med gåva av företagsförmögenhet medförde att lättnadsreglerna vid beskattningen inte fick tillämpas (NJA 1986 sid. 721 I). Enligt kommittén motverkade utgången i målet de syften som låg bakom lättnadsreglerna. Kommitténs arbete resulterade emellertid endast i några delreformer. 1987 års familjerättsreform medförde vissa ändringar i AGL samtidigt som det infördes nya skatteregler för sambors gemensamma hem. Dessutom ändrades bestämmelserna om beskattningens territoriella omfattning.

På grund av de höjda taxeringsvärdena och med hänsyn till den allmänna prisutvecklingen som skett sedan nya skattesatser fastställdes den 1 januari 1987 gjordes en justering med cirka 40 procent av skiktgränserna fr.o.m. den 1 januari 1991 (prop. 1990/91:54, bet. SkU 10, SFS 1990:1430). Grundavdraget för gåvor som sänkts från 3 000 kronor till 2 000 kronor år 1959 – då kallat gränsbelopp – höjdes samtidigt till 10 000 kronor.

Efter regeringsskiftet år 1991 sänktes skattesatserna och justerades skiktgränserna för arvs- och gåvobeskattningen kraftigt. Uttaget av skatt begränsades till maximala 30 procent vid en behållning – efter grundavdrag – om minst 600 000 kronor i klass I. Förändringarna i skattesatserna och skiktgränserna motiverades med att arvs- och gåvoskatteuttaget befann sig på en mycket hög internationell nivå och till att det fanns ett allmänt behov av en sänkning av kapitalbeskattningen. Förändringarna beräknades då medföra ett inkomstbortfall på 420 mnkr. Vid en jämförelse med det faktiska utfallet kan konstateras att arvs- och gåvoskatteuttaget

som år 1991 var 1 190 respektive 372 mnkr år 1993 sjönk till 811 respektive 123 mnkr, för att år 2000 uppgå till 2 088 respektive 460 mnkr.

Riksdagen beslutade också år 1991 att förmögenhetsskatten skulle avskaffas från och med år 1994 och att förmögenhetsskatten på arbetande kapital i företag samt på aktier på OTC- och O-listorna skulle avskaffas helt fr.o.m. den 1 januari 1992.

Efter regeringsskiftet år 1994 beslutades att förmögenhetsskatten skulle behållas (prop. 1994/95:25, bet. 1994/95:FiU1, SFS 1994:1897). En ny förmögenhetsskattelag infördes den 1 juli 1997 med skattesatsen 1,5 procent på kapital överstigande 900 000 kr (prop. 1996/97:117, bet. 1996/97:SkU20, SFS 1997:323). Den 1 juli 2001 genomfördes två större reformer. Genom den första flyttades ansvaret för inregistrering av bouppteckningar och för arvsbeskattning över till skattemyndigheterna samtidigt som Kammarkollegiets uppgifter i fråga om arvsskatt och gåvoskatt fördes över till skatteförvaltningen (prop. 2000/01:21, bet. 2000/01 JuU7, SFS 2001:95). Genom den andra reformen utvidgades skattekontosystemet till att omfatta även arvs- och gåvoskatt (prop. 2000/01:117, bet. 2000/01: SkU27, SFS 2001:324, SFS 2001:325).

Fr.o.m. taxeringsåret 2002 har fribeloppet för förmögenhetsskatten höjts till 1 000 000 kronor för ensamstående och till 1 500 000 för sambeskattade par (prop. 2000/01:31, bet. 2000/01:SkU13, SFS 2000:1422).

Den 6 februari 2002 meddelade finansministern i Riksdagen att ett arbete med att utforma utredningsdirektiv såvitt gäller arvs- och gåvobeskattningen hade inletts. Enligt finansministern var regeringens avsikt att direktiven skulle presenteras under våren. I början av juni 2002 har några sådana dock inte synts till.

1.3 Uppdragets avgränsning och arbetets allmänna inriktning

Uppdraget i generationsskiftesdelen är som nämnts knutet till arvs- och gåvobeskattningen. I direktiven antyds att ett tänkbart alternativ till den nuvarande ordningen med en förmånligare värdering kan vara att i stället skapa särskilda grundavdrag vid arv och gåva av företag. Avslutningsvis sägs i direktiven att utredningen är oförhindrad att föreslå konsekvensändringar i arvs- och gåvoskattelagstiftningen i övrigt.

Arbetet har till betydande del handlat om en systematisk och författningsteknisk genomgång av bestämmelserna för värdering av egendom. Utredningen har tidigt sett ett bibehållande av den nuvarande principiella utformningen av beskattningsslättnaderna för företagsförmögenhet – reduktion vid värderingen – som ett huvudalternativ. Alternativa modeller har visserligen diskuterats men utredningen ser betydande fördelar med att vidta förändringar inom ramen för det nuvarande systemet jämfört med att införa helt nya lösningar av frågan. De bedömningar och förslag som redovisas i det följande innebär således i allt väsentligt en modernisering av det gällande regelverket med en klar inriktning mot att underlätta generationsskiften. Redan här kan sägas att utredningen stannat för att en reduktion av värdet på företagsegendom till 30 procent även i fortsättningen bör vara en lämplig nivå.

Inledningsvis kan också allmänt noteras att utvecklingen av såväl den svenska skattepolitiken som den mindre och medelstora företagsamheten har lett till att många av de bedömningar som gjordes i samband med tillkomsten av lättnadsreglerna framstår som otidsenliga i dag. De mycket långtgående krav som lagstiftaren på sin tid reste för den förmånligare skattebehandlingen av gåvor av företag är i det avseendet särskilt anmärkningsvärda. Restriktionerna hade i huvudsak sin grund i mycket tydligt uttalade farhågor för skatteundandragande transaktioner. En annan iakttagelse är hur utvecklingen tagit skilda vägar i fråga om förmögenhetsbeskattningen och arvs- och gåvoskatten. Förmögenhetsskatten för det här aktuella slaget av egendom togs bort för tio år sedan medan man på arvs- och gåvoskatteområdet fått leva vidare med 70-talets – i gåvofallen extremt restriktiva – lättnadsregler. Det är belysande att ett inslag i reglerna för gåva – s.k. vederlagsreverser hindrar lättnad – av AGK beskrevs som en av den dåvarande lagstiftaren ej avsedd effekt och kommittén lämnade därför förslag till korrigerande. Inget har sedan hänt i den frågan. Nu – 15 år senare – återkommer denna utredning med samma förslag.

En uttalad inriktning av utredningens arbete har varit att ägna särskild uppmärksamhet åt beskattningen i samband med livstidsöverlåtelse. Lättnaderna i gåvobeskattningen är i dag förenade med sådana restriktioner att en naturlig och ändamålsenlig överlåtelse av ett företag många gånger inte går att genomföra i praktiken. Enligt utredningens mening finns det all anledning att överväga åtgärder som främjar övergångar medan den ”gamla” företagaren fortfarande lever.

I avsnitt 1.4 berörs de inkomstskattefrågor som aktualiseras i samband med generationsskiften. Här skall endast noteras de senaste årens utveckling – under stark inverkan av EG-rätten – mot förändringar av inkomstskatterna i syfte att underlätta nödvändiga strukturella förändringar inom näringslivet. Det ter sig naturligt att närma sig det synsättet även när det gäller benefika transaktioner.

Utredningen har som sagt diskuterat men avvisar ett system med särskilda grundavdrag för företagsförmögenhet. Utrymmet för utredningen att komma till rätta med de arvs- och gåvoskattekomplikationer som försvårar generationsskiften genom mera långtgående förslag till förändringar av AGL är litet. Det får bedömas ha krympt ytterligare när regeringen aviserat en översyn av lagstiftningen. Radikala sänkningar av skatteuttaget och kraftigt höjda grundavdrag faller alltså utanför utredningsuppdraget. När det gäller grundavdraget vid gåva kan dock utredningen inte underlåta att peka på några saker. Grundavdraget för gåvor höjdes senast år 1991 till 10 000 kronor. I en jämförelse med de andra nordiska länderna kan konstateras att Sverige har det i särklass lägsta grundavdraget. I Norge uppgår grundavdraget för gåvor till 200 000 NOK, i Danmark uppgår det till 45 200 DKK och i Finland till 3 400 euro. Utredningen kan inte avstå från att framhålla att det generella grundavdraget borde höjas kraftigt i syfte att jämna ut skillnaden mellan gåvor som sker under livstiden och arv.

Beskattningen av arv och gåvor regleras alltså i en författning som nu är drygt 60 år gammal. Den har förändrats under årens lopp men som framgått av det föregående har någon genomgripande författningsteknisk reform inte kommit till stånd. Alltsedan slutet av 80-talet har regering och riksdag återkommande hänvisat till att det pågår en översyn av lagstiftningen på grundval av AGK:s betänkande från 1987. Frågan har nu måhända kommit i ett nytt läge genom den i vintras aviserade översynen av arvs- och gåvobeskattningen. Utredningen har dock varit hänvisad till att i allt väsentligt arbeta in sina förslag i den nuvarande författningsmiljön. Det har naturligtvis fört med sig en rad komplikationer och det förslag till ändringar i AGL som lämnas fyller inte de krav på modern lagstiftningsteknik som uppställs i dag. Den omständligheten utgör dock inte något hinder för lagstiftaren att genomföra utredningens förslag till angelägna ändringar av bestämmelserna. I stora delar är det på sin plats att tala om de föreslagna lagändringarna som korrigeringar som borde ha vidtagits för länge sedan.

1.4 Inkomstskattefrågor

Utredningen har funnit det angeläget att vid sidan av behovet av insatser på arvs- och gåvoskatteområdet för att underlätta generationsskiften också analysera ett antal inkomstskattefrågor som aktualiseras vid den praktiska hanteringen av företagsöverlåtelser. Frågorna har klara kopplingar till de benefika transaktionerna. Inom skatterätten har i alla tider frågan om gränsdragningen mellan köp och gåva varit omdiskuterad. Även gränsen mellan arv och köp är besvärlig. De riktigt stora frågorna lämnar utredningen med varm hand över till den nyligen tillsatta utredningen om vissa företagsskattefrågor (Dir. 2002:28). Däremot diskuteras och föreslås ett antal förändringar som t.ex. skall göra det möjligt att föra över periodiserings- och expansionsfond i samband med företagsöverlåtelser där det i dag inte är möjligt. Även i övrigt kommer utredningen in på ändringar i inkomstskattereglerna som bör ge bättre förutsättningar att genomföra generationsskiften på det sätt som i det enskilda fallet ter sig mest ändamålsenligt från andra utgångspunkter än de rent skattemässiga.

2 Termer, uttryck och begrepp

2.1 Termer och uttryck

2.1.1 Generell reglering i NSFL

I lagen (1997:323) om statlig förmögenhetsskatt, NSFL, infördes det en bestämmelse i första paragrafen där det stadgas att

Termer och uttryck som används i denna lag har samma betydelse och tillämpningsområde som i inkomstskattelagen (1999:1229) och omfattar också motsvarande utländska företeelser som inte annat anges eller framgår av sammanhanget.

Regleringen var behövlig bl.a. med hänsyn till att det inte fanns någon definition i NSFL av begreppen *marknadsnoterad* eller *privatbostadsfastighet*. Termen "tillämpningsområde" lades till efter påpekande av lagrådet (prop. 1999/2000:2, Del 2 s. 766). Orsaken till påpekandet var att begreppet *makar* inte hade definierats i IL varför Lagrådet förordade ett tillägg i den delen. Paragrafen utformades därefter på följande sätt: Bestämmelser om makar skall tillämpas också på sambor som tidigare varit gifta med varandra eller som har eller har haft gemensamma barn (2 kap. 20 § inkomstskattelagen (1991:1229), IL. Om man ville att termen makar skulle tillämpas på samma sätt i NSFL var det enligt Lagrådet nödvändigt att komplettera bestämmelsen med en föreskrift om att termer och uttryck enligt NSFL skall ges samma tillämpning som i IL (propositionen, Del 3 s. 503).

Uttrycket *juridisk person* används i IL i huvudsak på samma sätt som i civilrätten. Vissa juridiska personer beskattas dock inte själva utan delägarna beskattas i stället. Detta gäller bl.a. svenska handelsbolag, europeiska ekonomiska intressegrupperingar och sådana juridiska personer som förvaltar vissa samfälligheter. Dödsbon beskattas vidare som fysiska personer. På grund härav föreskrivs i 1 kap. 3 § IL att bestämmelserna om juridiska personer inte skall

tillämpas på dödsbon, svenska handelsbolag m.fl. (propositionen, Del 2 s. 23). I AGL har begreppet samma innebörd som i civilrätten.

2.1.2 Förslag

I förslagen till nya värderingsbestämmelser används en del termer och uttryck som används på samma sätt som i IL. Som exempel kan nämnas privatbostadsfastighet, bostadsrätt, näringsbostadsrätt och inventarier. För att inte behöva införa särskilda definitioner för dessa termer och uttryck i AGL är det liksom i fråga om NSFL lämpligt att göra en hänvisning till IL:s termer och uttryck. Eftersom utredningen inte skall göra en fullständig översyn av AGL måste hänvisningen emellertid begränsas till att endast omfatta de paragrafer som är föremål för utredningens närmare överväganden i fråga om värderingen av egendomen. Hänvisningen bör således endast omfatta 21–24 c §§ och 43 a § AGL.

Eftersom begreppet juridisk person inte används i dessa paragrafer behöver begreppets tillämpningsområde inte preciseras särskilt i AGL.

2.2 Begreppen fast egendom och fastighet

2.2.1 Gällande rätt

I AGL använder man sig av uttrycket fast egendom till skillnad från i IL och fastighetstaxeringslagen (1979:1152), FTL, där uttrycket fastighet i stället används. I det civilrättsliga fastighetsbegreppet ingår i första hand jorden och i andra hand de s.k. fastighetstillbehören, byggnadstillbehören (2 kap. 2 § jordabalken) och industritillbehören (2 kap. 3 § jordabalken).

För att en byggnad civilrättsligt skall utgöra en fastighet måste den ägas av samma person som äger fastighetens mark. I annat fall är den lös egendom. Om byggnadstillbehören eller industritillbehören ägs av någon annan än byggnadens ägare utgör de lös egendom eller eventuellt byggnad på ofri grund (RSV:s *Handbok för fastighetstaxering* 2000 s. 13).

Begreppet fastighet definieras i 2 kap. 6 § IL på följande sätt: Byggnad räknas som fastighet även om den är lös egendom. Detsamma gäller tillhör till byggnad av det slag som avses i

2 kap. 2 och 3 §§ jordabalken, om de tillhör byggnadens ägare. Vad som sägs om fastighet gäller också tomträtt. I 1 kap. 1 § FTL finns följande reglering: Bestämmelserna i denna lag om fastighet skall tillämpas även i fråga om byggnad som är lös egendom. I 4 § samma kapitel föreskrivs vidare att till sådan byggnad skall räknas egendom som avses i 2 kap. 2 och 3 §§ jordabalken, i den mån de tillhör byggnadens ägare.

2.2.2 Förslag

Utredningen föreslår en övergång till begreppet fastighet i stället för det nu använda begreppet fast egendom. Någon särskild definition behövs då inte eftersom en sådan finns i 2 kap. 6 § IL.

Eftersom IL:s termer och uttryck endast skall tillämpas på 21–24 c §§ AGL och 43 a § görs dock begreppsändringarna endast i de paragrafer som omfattas av IL:s definitioner.

2.3 Egendom eller tillgångar

2.3.1 Hur används begreppen i andra lagar?

I kommunalskattelagen (1928:370), KL och lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt, SIL, används både ordet egendom och ordet tillgång. I civilrätten fyller begreppet egendom en funktion genom distinktionen mellan fast och lös egendom. I redovisningslagstiftningen används genomgående ordet tillgång. I IL används i första hand ordet tillgång vilket har den fördelen att det också kan omfatta immateriella rättigheter. Termen immateriella rättigheter finns inte definierad i IL men rättigheterna omfattas av i stort sett samma avskrivningsregler som inventarierna. I 18 kap. 1 § första stycket anges vilka rättigheter som omfattas av reglerna nämligen koncessioner, patent, licenser, varumärken, hyresrätter, goodwill och liknande rättigheter som förvärvats från någon annan.

Walin har uppgett att man synes utgå från att till "egendom" endast räknas substantiella ting jämte sådana juridiska skapelser som brukar nämnas rättigheter (Walin, *Kommentar till ärvdabalken*, Del II, tredje upplagan 1993, s. 133).

När det däremot är fråga om byggnader på ofri grund används fortfarande uttrycket lös egendom i IL (Andersson & Saldén

Enérus, *Inkomstskattelagen, En presentation med nyckel*, 2000, s. 38).

I 20 § AGL används termen egendom, varefter det görs ett tillägg för nyttjanderätt, rätt till ränta, avkomst eller annan förmån, som av arvlåtaren stiftats genom testamente.

2.3.2 Förslag

Om ordet egendom i 20 § AGL byts ut mot ordet tillgångar kommer även de immateriella rättigheterna att omfattas av värderingen utan att dessa behöver nämnas särskilt. Detsamma gäller nyttjanderätter m.m. som också omfattas av tillgångsbegreppet. Någon särskild hänvisning behöver då inte göras till den bestämmelse som rör värderingen av nyttjanderätter m.m. varför den kan tas bort.

2.4 Begreppen näringsverksamhet, rörelse och verksamhetsgren

2.4.1 Näringsverksamhet eller rörelse

Enligt 13 kap 2 § IL räknas för juridiska personer inkomster och utgifter på grund av tillgångar och skulder eller i form av kapitalvinster och kapitalförluster till inkomstslaget *näringsverksamhet* även om inkomsterna eller utgifterna inte ingår i en näringsverksamhet enligt 1 §. Detta innebär att ett aktiebolags alla inkomster skall beskattas i inkomstslaget näringsverksamhet även om inkomsterna kan hänföras till rörelsefrämmande tillgångar.

Eftersom vissa tillgångar ur ett arv- och gåvoskatterättsligt perspektiv skall anses rörelsefrämmande går det inte att i alla sammanhang använda sig av begreppet näringsverksamhet.

I 2 kap. 24 § IL anges följande definition för begreppet *rörelse*:

Med rörelse avses annan näringsverksamhet än innehav av kontanta medel, värdepapper eller liknande tillgångar. Om kontanta medel eller liknande medel innehas som ett led i rörelse, räknas innehavet dock till rörelsen.

2.4.2 Förslag

Såsom framgår av avsnitt 3.8.3 föreslår utredningen att fastighetsförvaltning skall hänföras till arbetande kapital och därmed omfattas av lätttnadsreglerna. Däremot skall sådan handel av värdepapper som bedrivs för egen räkning i ett företag även fortsättningsvis – om den inte uppnår sådan omsättning att den kan betecknas som värdepappersrörelse – anses som rörelsefrämmande verksamhet. Det är därför inte möjligt att i alla sammanhang enbart använda sig av begreppet näringsverksamhet när lätttnadsreglerna skall tillämpas.

Genom att använda begreppet rörelse vid värderingen av juridiska personer kommer definitionen i 2 kap. 24 § IL att bli tillämplig. Det innebär att endast kontanta medel eller liknande medel som innehas som ett led i en rörelse kommer att räknas till denna. Annan kapitalförvaltning kommer därmed inte att omfattas av bestämmelsen i 24 c § AGL om nedsättning av substansvärdet. (Se vidare avsnitt 2.4.3.1 angående begreppet rörelse).

2.4.3 Verksamhetsgren

2.4.3.1 Förarbetena till bestämmelsen i IL

I 2 kap. 25 § IL anges att med *verksamhetsgren* avses sådan del av en rörelse som lämpar sig för att avskiljas till en självständig rörelse.

Begreppet verksamhetsgren infördes i lagtexten för första gången i samband med införandet av lagen (1998:1600) om beskattningen vid överlåtelse till underpris, UPL. 1992 års företags-skattutredning, FSU, behandlade begreppet i samband med övervägandena rörande organisatoriska skäl för uppskov med beskattningen vid underprisöverlåtelse. Utredningen redogjorde för sin syn på följande sätt (SOU 1998:1 s. 162 f.):

Förhållandena i en företagsgrupp kan mycket väl vara sådana att det är motiverat från organisatorisk synpunkt att föra över en enstaka tillgång från ett bolag i gruppen till ett annat, t.ex. en fastighet, ett fartyg eller ett flygplan. Utredningen anser att det utifrån aspekten organisatoriska skäl saknas anledning att behandla överlåtelse av en enstaka tillgång annorlunda än överlåtelse av en hel verksamhetsgren. Detta gäller också beträffande lagertillgångar. – För att koncernbidragsreglerna inte skall urholkas bör emellertid en förutsättning för att uttagsbeskattning skall underlåtas vid en underprisöverlåtelse av en enstaka tillgång vara att det överlåtande företaget med avdragsrätt kan

lämna koncernbidrag till det förvärvande företaget det aktuella beskattningsåret. Brister denna förutsättning, bör därför uttagsbeskattning kunna underlätas endast i fall då det är fråga om överlåtelse av en hel verksamhet eller en verksamhetsgren. Med "verksamhetsgren" bör förstås sådan del av en verksamhet som lämpas sig för att avskiljas till en självständig verksamhet. Med denna definition kan t.ex. verksamhet som är knuten till ett företag utgöra en verksamhetsgren.

Utredningens förslag överensstämde med den bestämmelse som i dag finns i 2 kap. 25 § IL med den skillnaden att man då använde sig av begreppet verksamhet i stället för rörelse.

Remissinstanserna lämnade olika synpunkter på förslaget (prop. 1998/99:15 s. 138): *Näringslivets skattedelegation* och *LRF* ansåg t.ex. att koncernbidragsreglerna till stora delar hade blivit föräldrade. Delegationen föreslog också att överlåtelser av näringsbetingade aktier skulle likställas med verksamhet eller verksamhetsgren. *Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala Universitet* delade utredningens bedömning att det i princip saknas anledning att skilja mellan överlåtelse av hel verksamhet respektive enstaka tillgång men ifrågasatte om inte kravet på koncernbidragsrätt för att kunna överta enskild tillgång kunde innebära en skärpning av rättsläget eftersom det inte var givet vilket tolkning begreppet "enskild tillgång" skulle komma att ges. *Handelshögskolan i Stockholm* påpekade att avgränsningen mellan vad som utgör en verksamhetsgren å ena sidan och en enstaka tillgång å andra sidan har orsakat en hel del rättsosäkerhet. *Handelshögskolan* anförde att det kunde uppfattas som motsägelsefullt att utredningen uttalade att en fastighet, ett fartyg eller ett flygplan kan utgöra en enstaka tillgång samtidigt som utredningen vid ett förtydligande av vad som skulle förstås med en verksamhetsgren angav att en verksamhet knuten till ett fartyg skulle kunna utgöra en verksamhetsgren. *KF* tyckte att definitionen verksamhetsgren borde preciseras ytterligare och att det exempelvis borde anges om en enstaka fastighet kan utgöra en verksamhetsgren. Även *FAR* ansåg att så borde vara fallet. *RSV* menade för sin del att definitionen verksamhetsgren är så vag att den kommer att leda till betydande tillämpningsproblem.

Regeringen delade utredningens uppfattning att det inte borde vara möjligt att överlåta enstaka tillgångar om inte koncernbidragsrätt finns och anförde vidare (propositionen s. 138 f.):

Det finns dock skäl att något förtydliga begreppet "verksamhetsgren". Med den föreslagna definitionen kan t.ex., som utredningen anger, i fråga om ett rederi med flera fartyg verksamhet som är knuten till ett

fartyg utgöra en verksamhetsgren. Även ägande och förvaltning av enstaka fastighet kan i vissa fall utgöra en verksamhetsgren. I båda fallen gäller att verksamheten bör ha sådan omfattning att det framstår som ändamålsenligt att bedriva den självständigt. – Utredningen har inte tagit upp frågan om hur innehav av värdepapper bör bedömas i detta sammanhang. Det är enligt regeringens uppfattning lämpligt att knyta definitionen av verksamhet till begreppet rörelse. Med ”rörelse” bör här förstås annan verksamhet än innehav av kontanta medel eller värdepapper. Innehav av kontanta medel eller värdepapper bör hänföras till en rörelse om medlen eller värdepappren innehas som ett led i rörelsen. – Även innehav av aktier eller andra andelar som inte innehas som ett led i en rörelse bör kunna vara en verksamhet eller verksamhetsgren. För detta bör krävas att andelarna – eventuellt tillsammans med andra andelar som förvärvaren innehar eller förvärvar – hos förvärvaren under samma beskattningsår erhåller karaktär av näringsbetingade andelar.

I 12 § andra stycket UPL föreskrevs följande:

Innehav av andelar i ett företag anses som en verksamhet eller en verksamhetsgren om förvärvaren efter förvärvet under samma beskattningsår äger näringsbetingade andelar i företaget.

Bestämmelsen fick sin slutliga lydelse vid behandlingen i Skatteutskottet (bet. 1998/99:SkU5) och finns numera i 23 kap 7 § IL. I paragrafens andra moment hänvisas till 24 kap. 16 § IL beträffande begreppet näringsbetingade andelar.

Med näringsbetingad andel avses enligt 24 kap. 16 § IL en andel som är kapitaltillgång i ägarföretaget och som uppfyller en av två alternativa förutsättningar. Den ena är att det sammanlagda röstetalet för ägarföretagets andelar i det utdelande företaget vid beskattningsårets utgång skall motsvara 25 procent eller mer av röstetalet för samtliga andelar i det utdelande företaget. Den alternativa förutsättningen är att det görs sannolikt att innehavet av andelen betingas av rörelse som bedrivs av ägarföretaget eller av företag som med hänsyn till äganderättsförhållanden eller organisatoriska förhållanden kan anses stå det nära. I ett fall har ett enprocentigt innehav ansetts tillräckligt (RÅ 1968 Fi 2036) och i ett annat fall ett tioprocentigt innehav (RÅ 1970 ref. 52). Se Asbjörn Eriksson, *Praktisk beskattningsrätt*, åttonde upplagan, 2001 s. 406.

I lagrådsremissen till IL fanns en definition av begreppet näringsbetingade andelar enligt följande:

En andel anses vara näringsbetingad om det görs sannolikt att innehavet av andelen betingas av verksamhet som bedrivs av företaget eller ett närstående företag.

Lagrådet påpekade med anledning härav att innebörden av denna bestämmelse alltsedan bestämmelsen ändrades vid skattereformen år 1990 varit oklar. Detta hängde samman med att kapitalförvaltning som bedrivs av t.ex. aktiebolag före skattereformen hörde till inkomstslaget kapital men efter reformen hör till inkomstslaget näringsverksamhet. Ett innehav som betingades av t.ex. ägarföretagets eller närstående företags förvaltning av fastigheter eller kapital uppfyllde inte det tidigare kravet på att innehavet skulle vara betingat av jordbruk, skogsbruk eller rörelse men uppfyller, åtminstone enligt ordalagen, kravet på att innehavet skall vara betingat av verksamheten. Det skulle därför kunna hävdas att en juridisk persons innehav av tillgångar alltid betingas av dess verksamhet. Att regeln i 24 kap. 16 § SIL inte var avsedd att tillämpas på det sättet var dock självklart enligt regeringen. Detta kunde också enligt regeringen läsas ut av förarbetena till skattereformen. Regeringen förklarade mot bakgrund härav att det inte längre fanns skäl att undanta förvaltning av fastigheter från tillämpningen av paragraferna. Däremot borde en sådan verksamhet som består i förvaltning av värdepapper eller liknande tillgångar inte omfattas av bestämmelserna, om det inte är så att värdepapperen innehas som ett led i en rörelsedrivande verksamhet. Regeringen uppmärksammade i samband härmed ett antal andra paragrafer i vilka det fanns en definition av begreppet rörelse. Regeringen föreslog att denna definition skulle tas in i IL. Förslaget som sedan togs in i 2 kap. 24 § IL lydde: "Med rörelse avses annan näringsverksamhet än innehav av kontanta medel, värdepapper eller liknande tillgångar. Om kontanta medel, värdepapper eller liknande medel innehas som ett led i rörelsen, räknas innehavet dock till rörelsen".

Enligt regeringen hade begreppet rörelse i andra meningen samma innebörd som i första meningen. Detta innebar att bl.a. förvaltningsföretags innehav av kontanta medel, värdepapper eller liknande aldrig kan anses som rörelse. (Prop. 1999/2000:2 Del 2 s. 45).

2.4.3.2 Doktrinen

Rydin och Nilsson ("Omstrukturering av enskild näringsverksamhet", *Skattenytt* 1999 s. 481 f.) har framhållit att det torde sakna betydelse om de överlättna tillgångarna bildat en särskild verksamhetsgren eller på annat sätt använts självständigt hos överlåtaren. Detsamma skulle gälla det förhållandet att tillgångarna hos den nye ägaren utgör en självständig rörelse. Det som i stället skulle vara avgörande enligt författarna är om någon efter en överlåtelse skulle kunna bedriva näringsverksamhet på ett ändamålsenligt sätt med enbart den förvärvade egendomen. Bedömningen skulle då göras på helt objektiva grunder utan hänsyn till hur tillgångarna de facto kommer att utnyttjas hos förvärvaren eller hur de använts hos överlåtaren. Det viktiga är att egendomen lämpar sig för att utgöra en självständig rörelse. Författarna har såsom exempel uttalat att om innehavaren av ett åkeri med tre lastbilar överläter en lastbil (inklusive erforderliga tillstånd och medlemskap för aktuell bil) – men behåller släpet – till underpris kan förvärvaren normalt bedriva åkeriverksamhet med enbart denna bil. Om däremot endast släpet överläts, torde detta aldrig utgöra en självständig verksamhetsgren hos förvärvaren. Författarna har också jämfört med äldre praxis som tar sikte på en avgränsad verksamhetsgren hos överlåtaren, inte förvärvaren och som exempel hänvisat till RÅ 1976 ref. 6 och RÅ 1992 not. 242. Slutsatsen skulle därmed vara att begreppet verksamhetsgren fått en ny definition genom UPL.

2.4.3.3 Rättspraxis

Skatterättsnämnden har i ett beslut den 24 februari 2000 prövat frågan om en överlåtelse av fastigheter, maskiner och inventarier som användes i ett tillverkande och försäljande möbelföretag kunde ske till ett nybildat aktiebolag till underpris utan uttagsbeskattning. Ansökningen innehöll två alternativa förfaranden för bolagisering av produktionen. Enligt alternativ 1 skulle tillverkningen överföras direkt till NYA AB. Enligt alternativ 2 skulle tillverkningen först överföras till ett av sökandebolaget ägt bolag till vilket koncernbidrag kunde lämnas med avdragsrätt det året. Året efter skulle sökandebolaget överläta aktierna i tillverkningsbolaget till NYA AB. Prövning gällde om förhållandena var sådana att någon

uttagsbeskattning inte skulle ske vid de överlåtelse till NYA AB som avsågs i de båda alternativen. Det villkor som satts i fråga var om överlåtelse kunde anses omfattas av verksamhetsgrenen.

Skatterättsnämnden avvisade fråga nr 1. Nämnden förklarade därefter att enligt 12 § andra stycket UPL anses innehav av aktier i ett företag som en verksamhet eller en verksamhetsgren om förvärvaren efter förvärvet under samma beskattningsår äger näringsbetingade aktier i företaget vilket skulle bli fallet i alternativ 2. Förhandsbeskedet har inte överklagats.

Skatterättsnämnden har här efter i ett beslut den 21 mars 2000 funnit att ett 50-procentigt innehav i ett utländskt bolag skall anses utgöra en verksamhetsgren och att en överlåtelse av aktierna i bolaget uppfyllde förutsättningarna i UPL för en underprisöverlåtelse. RSV, som inte har överklagat beslutet, har i sin rättsfallskommentar framhållit att sökanden varit osäker på om andelar i ett utländskt ägt bolag kunde anses som näringsbetingade enligt definitionen i 7 § 8 mom. SIL men att detta inte framgick av förhandsbeskedet. RSV förklarade dock att redan ett innehav av kontanta medel eller värdepapper i en rörelse utgör rörelse om medlen innehas som ett led i rörelsen vilket torde ha varit fallet i förhandsbeskedet.

Skatterättsnämnden har vidare i två ärenden den 7 september 2000 behandlat begreppet verksamhetsgren.

Vid omstruktureringar och generationsskiftet inom lantbruket finns den särskilda komplikationen att ett aktiebolag normalt sett inte får förvärvstillstånd enligt jordförvärvslagen. Detta innebär att om en näringsverksamhet förs över till ett aktiebolag måste den fasta egendomen ligga kvar i den befintliga näringsverksamheten eller föras över till en enskild näringsverksamhet eller ett handelsbolag.

Det första av ärendena hos Skatterättsnämnden rörde två bröder som bedrev jordbruk och markskötselverksamhet tillsammans. Jordbruksfastigheten ägdes av den ena brodern och brödernas far. Frågan gällde om de bedrivna verksamheterna till underpris (skattemässiga värden) kunde överlåtas till ett av de båda bröderna ägt aktiebolag utan uttagsbeskattning. Nämnden fann att så kunde ske och motiverade svaret enligt följande:

Den prövning som sökandena har aktualiserat är om det villkor för underlåten uttagsbeskattning som hänför sig till att överlåtelse måste avse hel verksamhet eller en verksamhetsgren är uppfyllt även om bolaget inte kommer att förvärva den fastighet på vilken jordbruket

bedrivs. – – – Det framstår inte som annat än att det är möjligt för bolaget att bedriva den förvärvade jordbruksdriften på ett ändamålsenligt och självständigt sätt även om bolaget inte äger den jordbruksfastighet på vilken verksamheten bedrivs utan i stället arrenderar den samma. Anledning saknas därför att göra annan bedömning än att det aktuella villkoret för underlåten uttagsbeskattning är uppfyllt.

Det andra av nämndens ärenden rörde ett aktiebolag och en av delägarna i detta. Bolaget som ägdes av två familjer drev sedan länge tillverkning av och handel med plastartiklar. Frågan gällde om det båda familjerna kunde dela upp verksamheten genom att först låta aktiebolaget överlåta den nämnda delägarens andel i bolaget till ett nytt av honom helägt aktiebolag varefter han skulle sälja aktierna i det nya bolaget till den andra ägarfamiljen för aktiernas omkostnadsbelopp (anskaffningsvärde). Skatterättsnämnden ansåg att förfarandet kunde godtas utan uttagsbeskattning och anförde:

Den prövning som har aktualiserats i ärendet är om överlåtelsen till NYAB omfattar en verksamhetsgren. - - - Överlåtelsen uppges omfatta bl.a. en driftfastighet och diverse maskiner för plasttillverkning. Det framstår mot denna bakgrund som att NYAB kan på ett ändamålsenligt och självständigt sätt bedriva den övertagna verksamheten. Anledning saknas därför att göra annan bedömning än att det aktuella villkoret inte utgör något hinder mot att underlåta uttagsbeskattning. – Fråga ställs vidare om F:s aktieöverlåtelse, som sker till aktiernas skattemässiga värde, föranleder några beskattningskonsekvenser för honom bortsett från att det åsatta priset skall tas upp som intäkt vid reavinstbeskattningen. – Aktieöverlåtelsen ingår som ett led i uppdelningen av den i A AB bedrivna verksamheten. Den uppdelningen är avsedd att ske i överensstämmelse med de villkor som uppställs för underlåten uttagsbeskattning. Det saknas då anledning att vid beskattningen av F grunda ersättningen för aktierna på annat sätt än det avtalade priset för dem.

Inget av besluten har överklagats.

Regeringsrätten har i *RA 2001 not 24* fastställt ett förhandsbesked av Skatterättsnämnden som behandlade begreppen led i rörelsen och verksamhetsgren. Det var här fråga om ett dotterbolag (X AB) som till underpris avsåg att överlåta sitt innehav av andelar i ett finskt aktiebolag (Z AB) till sitt moderbolag (Y AB). Innehavet i det finska bolaget omfattade 20,38 procent. Regeringsrätten, som ansåg att dotterbolagets andelar i den finska bolaget var näringsbetingade och utgjorde en verksamhetsgren i dotterbolaget, hänvisade till 12 § UPL och motiverade avgörandet på följande sätt.

Enligt första stycket första meningen avses således med verksamhetsgren en sådan del av en rörelse som lämpar sig för att avskiljas till en självständig rörelse. Ordalagen talar för att värdepapper inte i sig kan utgöra en verksamhetsgren enligt första stycket. Stöd för denna tolkning kan hämtas från ett propositionsuttalande som gjordes i det lagstiftningsärendet varigenom bestämmelserna infördes (prop. 1998/1999:15 s. 287, uttalandet avsåg likalydande bestämmelser i 8 § andra stycket lagen, 1998:1603 om beskattning vid fusioner, fissioner och verksamhetsöverlåtelse). Av förarbetena till bestämmelserna i 12 § första stycket UPL kan inte utläsas att avsikten varit att dessa skulle ges en annan innebörd än den nu angivna (se a. prop. s. 138 f. och bet. 1998/99:SkU5 s. 20; jfr prop. 1999/2000:2 s. 44 f.). – Regeringsrätten finner mot denna bakgrund att en verksamhetsgren enligt 12 § första stycket UPL inte endast kan utgöras av enbart värdepapper. – Frågan är då om de ifrågakommande andelarna i Z AB kan anses utgöra en verksamhetsgren enligt 12 § andra stycket UPL. Detta förutsätter bl.a. att förvärvaren (Y AB) efter förvärvet äger näringsbetingade andelar i företaget (Z AB). – Vad som avses med näringsbetingade andelar anges inte direkt i UPL. Enligt 3 § UPL skall dock begrepp som används i lagen, om inte annat anges, ha samma innebörd som i kommunal-skattelagen (1928:370) och lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt (SIL). En definition av näringsbetingad aktie eller andel finns i 7 § 8 mom. tredje stycket SIL. Med näringsbetingad andel avses där en andel som inte utgör omsättningstillgång i företagets verksamhet under förutsättning – såvitt nu är av intresse – att det görs sannolikt att innehavet av andelen betingas av verksamhet som bedrivs av företaget eller av företag som med hänsyn till äganderättsförhållanden eller organisatoriska förhållanden kan anses stå det nära. – Riksskatteverket har ansett att lagrummet inte är tillämpligt eftersom begreppet näringsbetingade andelar enligt verkets mening inte omfattar andelar i utländska bolag. – Regeringsrätten finner således att även andelar i utländska bolag bör kunna anses om näringsbetingade andelar vid tillämpning av 12 § andra stycket UPL. Av utredningen framgår inte annat än att förutsättningarna i övrigt är uppfyllda för att Y AB:s andelar i Z AB skall anses som näringsbetingade. – Regeringsrätten kommer på grund av det anförda fram till att innehavet av andelarna i X AB utgör en verksamhetsgren enligt 12 § andra stycket UPL.

2.4.3.4 Föreslagna ändringar

I betänkandet *Utdelningar och kapitalvinster på företagsägda andelar* (SOU 2001:11) föreslår 1998 års Företagsskatteutredningar att en onoterade aktie alltid skall betecknas som näringsaktie. Vidare föreslås att procentsatsen skall sänkas till 10 procent och att denna

procentsats således endast skall gälla marknadsnoterade andelar. Begreppet näringsbetingad andel skall vidare bytas ut mot begreppen näringsandel och portföljandel. Med näringsandel skall då avses andel som inte är marknadsnoterad medan portföljandel skall avse annan andel som är kapitaltillgång än näringsandel, dvs. bl.a. marknadsnoterade aktier. Betänkandet har remissbehandlats och bereds för närvarande inom regeringskansliet.

2.4.4 Någon särskild definition införs inte

Utredningen föreslår att begreppet verksamhetsgren skall användas som en alternativ avgränsning för lättnadsregelns tillämpning vid gåva av enskild näringsverksamhet.

Den nu gjorda genomgången av förekommande rättsmateria tyder på att bedömningen av om en verksamhetsgren har överlåtits eller inte skall göras med utgångspunkt från den övertagande personens/företagets situation. Om denna person kan bedriva näringsverksamhet med den överlättna egendomen kan det vara tillfyllest att det rör sig om en enstaka tillgång såsom t.ex. en näringsfastighet eller ett fartyg. Utredningens slutsats är att det saknas anledning att i detta sammanhang föreslå någon särskild definition i fråga om begreppets tillämpning i AGL.

2.5 Begreppet uppskattning

2.5.1 Gällande rätt

I AGL används uttrycket uppskattning i stället för värdering. Se t.ex. 20 § AGL där följande anges:

Vid uppskattning av egendomen skall lända till efterrättelse i bo-uppteckning, eller där skatt uttages efter deklaration, i denna upptaget värde, så fram icke föreskrifterna i 21, 22, eller 23 § föranleda åsättande av annat värde.

Även i 21 § AGL används uttrycket uppskattning.

Uppskattning sker med hänsyn till förhållandena vid tiden för skattskyldighetens inträde.

Bestämmelsen kan jämföras med regleringen i 20 kap. 4 § ärvdebalken där följande anges:

Den dödes tillgångar och skulder antecknas sådana de var vid dödsfallet. Därvid anges tillgångarnas värde och skuldernas belopp. – Var den döde gift, skall båda makarnas tillgångar och skulder var för sig antecknas och värderas.

Jämförelse kan också göras med tredje stycket i 6 § samma kapitel där det föreskrivs att gode männen skall på handlingen intyga att allt har blivit riktigt antecknat och att tillgångarna har värderats efter bästa förstånd.

2.5.2 Termen värdering används i stället för uppskattning

Utredningens bedömning är att lagstiftningen skulle bli tydligare om termen "värdera" används i stället för termen "uppskatta". Utredningen föreslår därför att termen uppskattning byts ut mot värdering.

2.6 Vilken allmän värderingsprincip skall användas

2.6.1 Värdering av lös egendom

2.6.1.1 Förarbeten och gällande rätt

Det finns inte någon huvudregel i AGL som anger hur egendomen skall värderas. I stället uppställs olika värderingsregler för olika egendomsslag. I några bestämmelser anges dock hur egendom som inte omfattas av några särskilda bestämmelser skall värderas. Sådana värderingsbestämmelser finns för lös egendom.

En av bestämmelserna finns i 23 § F. andra stycket AGL där det anges att;

annan lös egendom än förut nämnts uppskattas till vad den kan antas ha betingat vid en med tillbörlig omsorg skedd försäljning, som föranletts av boets avveckling.

En annan bestämmelse finns i 23 § B. sjätte stycket AGL och som behandlar värderingen av vissa typer av värdepapper. Här används i stället följande formulering:

Värdepapper som inte omfattas av bestämmelserna i första–tredje och femte styckena tas upp till ett pris som kan påräknas vid en försäljning under normala förhållanden.

I 4 § 13:e stycket lagen (1947:577) om statlig förmögenhetsskatt, GSFL, anges i stället följande:

Övrig lös egendom tas upp till det värde, som den kan anses ha betingat vid försäljning under normala förhållanden.

I 9 § NSFL har man infört marknadsvärdering som huvudregel och där föreskrivs att:

Tillgång tas upp till marknadsvärdet om inte annat följer av 10–17 §§.

Bestämmelsen i 23 § F. andra stycket AGL infördes genom 1941-års AGF. 1938-års Arvsskattekommitté anförde i samband med förslaget till reglering följande (SOU 1939:18 s. 100 ff.):

I 23 § av förslaget har vidare upptagits en bestämmelse rörande värdering av lös egendom, som helt saknar motsvarighet i K. F. 1914. - - - Bland den lösa egendom, för vilken icke tidigare i förslaget givits särskilda värderingsregler, märkes framförallt bohag och andra lösören. Frågan om värdering av dylika slag av lös egendom har tidigare vid skilda tillfällen varit föremål för diskussion. I syfte att åstadkomma en ur arvskattensynpunkt mera betryggande värdering av arvfallen egendom föreslog sålunda 1893 års kommittéerade införande av en särskild lag om värdering av död mans bo, enligt vilken av domstol utsedda värderingsmän skulle så värdera egendomen, som de efter bästa förstånd och samvete prövade den vara värd. Värdet av aktier, obligationer och dylika handlingar skulle därvid bestämmas efter den vid dödstillfället för varje slag av sådana gällande kurs eller gängse pris. I den av kommittéerades förslag föranledda propositionen till 1984 års riksdag förklarade föredragande departementschefen att det var en känd sak, att lös egendom vid förrättandet av bouppteckningar uppskattades vida under sitt verkliga värde. - - - Propositionen avlogs dock samtidigt som en regel i fråga om värdehandlingar som i stort sett överensstämde med kommittéerades förslag antogs. Lagberedningen har uttalat att det vore obestriddigt att lösören vid arvsbeskattningen fortfarande uppskattas till låga belopp och då särskilt gällande bohag och husgeråd. Enligt kommitténs mening lär det emellertid knappast med fog kunna göras gällande, att en praxis av sedvanligrättslig karaktär att undervärdera lösören är allmänt rådande. I de städer, som åtnjutit bouppteckningsprivilegium och där sålunda magistraten ägt föranstalta om bouppteckningarnas upprättande, torde i regel en tillförlitlig värdering av dödsbos lösöre ha skett, i allt fall i den större städerna i riket. - - - Att märka är att, även om lösören i dödsbon vid arvsbeskattningen upptages till låga värden, detta icke utan vidare behöver innebära en undervärdering. Värderingen av lösören bör nämligen ske med hänsyn till vad som kan beräknas inflyta vid en försäljning. Speciellt beträffande begagnat bohag och husgeråd är det förenat med stora svarigheter att bedöma, vilket pris som kan

erhållas. (En mycket stor marginal förefinnes mellan detaljhandlarnas inköps- och försäljningspris). Detta blir i särskild hög grad fallet, då fråga är om avveckling av ett dödsbo, vilken enligt sakens natur ofta måste ske inom en relativt kort tidsrymd. Om värderingen med hänsyn till dessa förhållanden ske med viss försiktighet, behöver man därför inte anse en undervärdering föreligga. Det lär emellertid kunna antagas, att en verklig undervärdering icke sällan förekommer, framför allt i de fall, då dödsbodelägarna själva äga utse bouppteckningsförrättare. - - - Vid arv av bohag och liknande lösören blir förhållandet från beskattningssynpunkt delvis ett annat. Sådan egendom skall upptagas i bouppteckningen, och de omständigheter av mera personlig natur, som föranlett lösörens undantagande från gåvoskatt, föreligga fördenskull icke med hänsyn till arvsbeskattningen. Däremot blir det även här fråga om det sätt på vilket arvtagaren får antagas komma att använda egendomen. Sålunda utgör boet för efterlevande make i regel underlaget för hemmets fortsatta bestånd, och motsvarande gäller fastän i mindre utsträckning, när egendomen övergår från föräldrar till barn. Förvärvet medför då icke någon ökad skatteförmåga i vanlig mening, och en skattelindring för detsamma motiveras även av hänsyn till krav på "hemskydd" som, lagberedningen understrukt. Om däremot lösören skola tillfalla en fjärrare arvinge försvagas i allmänhet deras natur av egendom, avsedd för personligt bruk, och i stället blir egenskapen av förmögenhetsföremål, som kunna omsättas i penningar, starkare betonad. Såsom av kommitténs förslag i annan del framgår, föreslår kommittén betydande höjningar av de skattefria beloppen för efterlevande make och barn. Det vill synas kommittén, som om därigenom jämväl det sociala intresset av "hemskydd" bör bli i erforderlig mån tillgodosett. Någon anledning att i hemskyddssyfte i fortsättningen bereda utrymme för en undervärdering föreligger därför enligt kommitténs uppfattning icke. - - - Arvsskattens nuvarande höjd och bouppteckningsprivilegiets bortfallande föranleda även, att de fiskaliska intressena kräva större beaktande. Från de skilda synpunkter, som enligt det ovan anförda kunna anläggas, har kommittén ansett sig böra giva den i förslaget upptagna bestämmelsen, att den lösa egendomen varom här varit fråga, skall uppskattas till det värde, som egendomen, kan hava betingat vid en av boets avveckling föranledd, med tillbörlig omsorg skedd försäljning.

Departementschefen anförde med anledning härav följande (prop. 1941:192 s. 116):

Vad angår de i förslaget upptagna särskilda reglerna för värdering av lös egendom (23 §) har redan framhållits, hurusom flertalet av dessa regler i sak ansluta sig till nuvarande bestämmelser, men att dessa för särskilda fall givna bestämmelser i förslaget utökats med en föreskrift rörande grunderna för uppskattning av lös egendom i allmänhet. Den motivering kommittén anför för införande av en sådan generell regel för värdering av lös egendom finner jag övertygande.

Englund-Silfverberg har kommenterat nämnda värderingsregler på följande sätt (Beskattning av arv och gåva, 11 uppl. 1997, s 35):

Värderingsreglerna byggdes ursprungligen upp utifrån marknadsvärdeprincipen. Ett försiktigt beräknat marknadsvärde skulle vara huvudregel. - - - Marknadsvärdeprincipen har emellertid genombrutits vid ett flertal tillfällen av delvis skilda skäl. Härigenom har ett heterogent värderingssystem vuxit fram, som knappast kan sägas stå i överensstämmelse med en likformig beskattning. - - - De båda reglerna, att värderingen skall knytas till tidpunkten för dödsfallet och att egendomen skall uppskattas till vad den skulle ha betingat vid en av boets avveckling föranledd med tillbörlig omsorg skedd försäljning synes ej förenliga. Då en dylik avveckling omöjlig kan ske på dödsdagen utan kan kräva en relativt lång tid, kunde det med beaktande av den senare regelns innehåll synes motivet att beakta eventuella värdeändringar, som uppkommer under den för en avveckling erforderliga tiden. Detta skulle emellertid föra med sig väsentliga praktiska komplikationer och det har knappast varit lagstiftarens mening att bestämmelsen skall tillämpas så. Tanken torde ha varit, att man skall söka det pris, som skulle ha kunnat erhållas, om tillgångarna med tillbörlig omsorg hade kunnat försälgas under dödsdagen. Avsikten med avvecklingsnormen skulle då närmast vara, att lagstiftaren velat markera, att priset kan reduceras av att det är fråga om en av dödsfall motiverad avveckling - vilken dock förutsättes ske på ett förståndigt sätt.

I NSFL har man, som ovan nämnts, som huvudregel föreskrivit att all egendom skall tas upp till marknadsvärdet. I den allmänna motiveringen i förarbetena till lagen hänvisas till promemorian *Ny förmögenhetsskattelag* (Ds 1996:42) där det framhålls att samtliga tillgångar som är föremål för förmögenhetsskatt av rättviseskäl och samhällsekonomiska skäl bör värderas efter samma princip, att den naturliga huvudregeln då måste vara att värdet anknyter till egendomens marknadsvärde vid värderingstillfället och att detta värde bestäms enligt allmänt tillämpade principer (prop. 1996/97:117 s. 50). I specialmotiveringen s. 90 uttalas vidare att marknadsvärdet utgörs av det värde som noteras eller annars generellt gäller vid den allmänna omsättningen av tillgångar av det aktuella slaget.

I IL finns en definition av begreppet där det sägs att i fråga om tillgångar och tjänster från den egna näringsverksamheten avses med marknadsvärde det pris som den skattskyldige skulle ha fått om tillgången eller tjänsten bjudits ut på marknaden på villkor som med hänsyn till den skattskyldiges affärsmässiga situation framstår som naturliga (61 kap. 2 § andra stycket IL). Anknytningen till marknadsvärdet lagfästes genom 1990 års skattereform.

2.6.1.2 Särskilt om lösörets värdering.

Frågan om hur lösöret skall värderas har diskuterats vid ett flertal tillfällen. Olika förslag, såsom värdering till försäkringsvärdet, har varit på tal (se t.ex. Reformerad förmögenhetsbeskattning Ds 1990:91).

I förarbetena till NSFL framhölls följande (Prop. 1996/97:117 s. 63 f.):

Arvs- och gåvobeskattningen omfattar, till skillnad från förmögenhetsbeskattningen också sedvanligt lösöre, konst, antikviteter och samlingar (t.ex. mynt och frimärken). Kontrollen är emellertid mycket begränsad och den värdering som godtas avviker ofta starkt från marknadsvärdet. Detsamma gäller i stort sett för sådant lösöre som förmögenhetsbeskattas. För att gränsdragningen mellan vad som utgör konst, antikviteter och annat lösöre skall undvikas bör lösöret delas upp mer schematiskt. I fortsättningen bör därför en åtskillnad göras mellan inre och yttre lösöre respektive personligt lösöre och sådant lösöre som inte innehas för personligt bruk. Yttre lösöre omfattar till sin art sådana föremål som idag benämns yttre inventarier. Personligt lösöre avgränsas på samma sätt som vid reavinstbeskattningen. Lösöre som inte innehas för den skattskyldige eller hans familjs personliga bruk bör beskattas fullt ut. Till denna grupp hör t.ex. metaller och ädelstenar samt annan egendom som utgör rena investeringsobjekt. Vad gäller denna typ av egendom torde värderingsproblemen vara avsevärt mindre än för lösöre som innehas för personligt bruk. Beskattningen av yttre lösöre bör, till den del det är fråga om personligt lösöre, omfatta endast sådant som typiskt sett anses utgöra förmögenhetsobjekt. Yttre lösöre av ringa värde som innehas för personligt bruk skall därför vara skattefria. Detta uppnås genom att värdet av ett enskilt föremål endast beskattas till den del det överstiger 10 000 kr. Det innebär att t.ex. bilar och båtar även i fortsättningen normalt beskattas.

Efter en redogörelse för kapitalskatteberedningens uttalanden i SOU 1971:46 och skrivningarna i departementspromemoriorna Ds 1990:91 och 1996:42 (i sistnämnda promemoria hade föreslagits att egendom som utgör inre personligt lösöre beskattas till den del det enskilda föremålets värde överstiger 100 000 kronor) gällande frågan om värderingen av inre lösöre anförde föredragande statsrådet vidare (prop. 1996/97:117 s. 65 f.):

Det torde inte finnas någon fullständig lösning på värderings- och kontrollproblemen avseende lösöret. Den i promemorian föreslagna lösningen med ett fribelopp på varje enskilt föremål medför visserligen att antalet skattskyldiga blir litet och att endast objekt vars värde avsevärt överstiger vad som kan anses vara normalt även för ett hushåll i

goda ekonomiska omständigheter beskattas. De svårigheter som trots detta uppkommer har framhållits av flera remissinstanser. Riksskatteverket anser att kontroll- och värderingsproblemen är så omfattande att personligt lösöre inte bör utgöra beskattningsobjekt. Det har även hävdats att ett genomförande av förslaget allvarligt kan försvåra bevarandet av kulturhistoriska värden. Vid en samlad bedömning anser regeringen att beskattningen av lösöre bör begränsas. Inre lösöre för personligt bruk bör vara skattefritt. Vidare bör lösöre som deponerats i museum eller liknande inrättning inte förmögenhetsbeskattas. För att veteranbilar inte skall behandlas sämre än antikviteter i hemmet föreslås att även sådana fordon undantas från beskattning. – Värderingen av skattepliktigt lösöre bör anknyta till vanliga regler och således utgå från marknadsvärdet. – för att förhindra skattplanering med lånade pengar bör skuld hänförlig till skattefritt lösöre inte vara avdragsgill.

Såsom ovan nämnts kallas tillgångar för personligt bruk för personliga tillgångar. Enligt 52 kap. 2 § IL definieras dessa som tillgångar som den skattskyldige innehåft för personligt bruk

2.6.2 Tillgångar skall som huvudregel värderas till marknadsvärdet

Av förarbetena synes det vara värderingen av lösöret som är orsaken till den speciella skrivningen i 23 § F. AGL. Utformning av bestämmelsen ger emellertid upphov till tveksamheter om hur den skall tillämpas. Utredningens uppfattning är därför att principen om en marknadsvärdering av tillgångarna bör införas i stället. Om det finns risk att ett införande av en marknadsvärderingsregel skulle medföra en för hög värdering kan detta t.ex. motverkas genom ett väl avvägt generellt grundavdrag.

Om begreppet marknadsvärde inte definieras särskilt i AGL kommer definitionen i 61 kap. IL att bli tillämplig. Definitionen i IL kan dock inte tillämpas fullt ut när det gäller värderingen av tillgångarna i arvs- och gåvoskattesammanhang. Många gånger kan en försäljning av t.ex. lösöre vara förenad med inte obetydliga kostnader som kan uppstå t.ex. när lösöret försäljs på auktion. Det finns därför skäl att medge avdrag för försäljningskostnader från marknadsvärdet. Någon sådan ändring av grundavdragets storlek som nämnts ovan torde då inte vara påkallad.

Införandet av en marknadsvärderingsregel medför också att man inte behöver ha någon särregel beträffande värderingen av övrig lös

egendom som t.ex. i 23 § B. sjätte stycket AGL som gäller värderingen av övriga värdepapper.

Utredningen föreslår således sammanfattningsvis att reglerna i 23 § F. andra stycket och 23 § B. sjätte stycket tas bort. I stället införs en huvudregel om att tillgångarna skall värderas till marknadsvärdet med avdrag för försäljningskostnader om inte annat anges i lagen. Det senare är fallet för t.ex. aktier och fastigheter som skall tas upp till en kvotdel av det noterade värdet respektive taxeringsvärdet varför något avdrag för försäljningskostnader inte skall göras för dessa tillgångar. Regeln i 23 § B. fjärde stycket som berör försäljning under onormala förhållanden skall också finnas kvar.

Frågan om det inre lösörets skatteplikt ligger inte inom utredningens uppdrag. Alternativt finns annars den möjligheten att såsom i NSFL undanta allt inre lösöre för personligt bruk från beskattning. Enligt specialmotiveringen till NSFL (s. 85 f.) dras gränsen mellan s.k. personligt lösöre och lösöre som utgör kapitalplacering genom bestämmelserna i 31 § SIL (prop. 1989/90:110 s. 474 ff.), numera 52 kap IL, vilket framgår av hänvisningen i 1 § NSFL. Detta innebär att renodlade kapitalplaceringar är skattepliktiga till sitt fulla värde. Detsamma gäller andelar i tavelkonserter och liknande företeelser. Vissa samlingar kan också komma att bedömas som rena kapitalplaceringar och inte innehavda för personligt bruk. Dessa kan dock bli skattefria om de deponerats på museum eller liknande inrättning. Konst, antikviteter och samlingar som ingår i hemmet innehas normalt för personligt bruk. Den omständigheten att föremål förvaras i bankfack utgör inte alltid skäl för att anse dem som kapitalplaceringsobjekt. Rädslan för stöld av t.ex. smycken kan medföra en sådan förvaring.

Det finns dock vissa risker i fråga om skatteundandragande som är förenade med att undanta lösöre för personligt bruk från skatteplikt och då särskilt i gåvoskattesammanhang. En förälder skulle i stället för att ge bort kontanter till sina barn kunna välja att köpa sådant lösöre som skall användas för personligt bruk och ge bort detta till barnen som därmed undgår beskattning för gåvan.

3 Värderingen av fast egendom

3.1 Huvudregel för värderingen

Fastigheter värderas som huvudregel till taxeringsvärdet. Härutöver gäller att fastigheter som ingår i en näringsverksamhet med vissa undantag omfattas av lättnadsregeln i GSFL. När det gäller fastigheter som utgör lagertillgångar i en näringsverksamhet skall sådana tas upp till det värde som gäller vid inkomsttaxeringen minskat med skäligt avdrag för prisfallsrisk, dock lägst till taxeringsvärdet (punkt 2 andra stycket av anvisningarna till 3 och 4 §§ GSFL).

Värdet för en fastighet utgörs av taxeringsvärdet året före skattskyldighetens inträde dvs. året före dödsfallet respektive gåvotillfället (22 § 1 mom. jämförd med 21 § AGL).

3.2 Vad grundas fastighetstaxeringen på

3.2.1 Gällande rätt

Enligt 4 kap. 1 § FTL är en taxeringsenhet vad som skall taxeras för sig. Fastighet skall utgöra en taxeringsenhet, om inte annat föreskrivs.

Vad som således *taxeras* är fastighet [jord, allmänna fastighetstillbehör (t.ex. byggnad, ledning, stängsel)], byggnadstillbehör och industritillbehör. Därutöver taxeras lös egendom, dvs. byggnader på annans mark, byggnadstillbehör till sådana byggnader och industritillbehör för verksamheten om tillbehören ägs av byggnadens eller fastighetens ägare.

För industritillbehör bestäms emellertid inte något värde vid fastighetstaxeringen. Sådana måste därför värdesättas särskilt som lös egendom i AGL (inventarier). Exempel på industritillbehör kan vara maskiner inom verkstadsindustri, grafisk industri och textil-

industri där det förutsätts att maskinerna ryms inom ramen för ordinära industribyggnader (se vidare avsnitt 3.3.2).

3.2.2 Bedömning

Bedömning: Industritillbehören värderas även fortsättningsvis som inventarier.

Eftersom man vid fastighetstaxeringen inte åsätter industritillbehören något värde måste sådana värderas särskilt. En sådan bestämmelse finns redan i dag och måste även fortsättningsvis finnas kvar.

3.3 Grunden för åsättande av taxeringsvärde

3.3.1 Allmän fastighetstaxering

Taxeringsvärdet bestäms till det belopp som motsvarar 75 procent av taxeringsenhetens marknadsvärde. I förarbetena till FTL anfördes bl.a. att valet av 75 procent av marknadsvärdet tidigare föregåtts av ingående överväganden inför 1975 års taxering. Vidare anfördes att med hänsyn till den osäkerhetsmarginal som finns vid taxeringen och den försiktighetsprincip som enligt vedertagna normer skall präglade den bör, såsom 1976 års fastighetstaxeringskommitté föreslagit, taxeringsvärdenivån läggas under marknadsvärdenivån (prop. 1979/98:40 s. 101).

Allmän fastighetstaxering sker vartannat år enligt ett rullande schema. Småhusenheter taxerades år 1990, lantbruksenheter år 1992 och hyreshus samt industrienheter år 1994. Ny allmän fastighetstaxering för varje enhet sker alltså vart sjätte år. De år allmän fastighetstaxering inte sker bestäms taxeringsvärden enligt särskild fastighetstaxering. Om det inte skett några större förändringar avseende värdet fastställs föregående års taxeringsvärde som taxeringsvärde även för detta år.

Fr.o.m. 1996 års taxering har ett nytt omräkningsförfarande tillämpats. Detta innebär att fastigheternas taxeringsvärden skall räknas om med hänsyn till prisutvecklingen på fastighetsmarknaden (16 A kap. FTL). De värden som har bestämts vid taxeringarna dessa år kallas för basvärden och skall enligt 5 kap. 2 § FTL

motsvara 75 procent av taxeringsenhetens marknadsvärde. Underlaget för marknadsvärdet är den genomsnittliga prisnivån två år före taxeringsåret. Omräkningsförfarandet infördes för att fastighetssystemet skulle bli mer stabilt för förändringar i prisutvecklingen (prop. 1994/95:53 s. 57). Enligt 1 kap. 9 § FTL omfattas dock inte industrienheter och elproduktionsenheter av omräkningsförfarandet. Redan hösten 1996 framfördes dock stark kritik mot förfarandet vad gällde småhus och lantbruk. Kritiken framfördes från såväl fastighetsägare som hyresgäster. Reglerna tar nämligen inte hänsyn till andra värdefaktorer än prisutvecklingen för samtliga fastigheter av visst slag. För taxeringsåren 1998, 1999 och 2000 beslöt därför riksdagen att frysa omräkningstalen för hyreshusenheter till den del de avser värderingsenheter för bostäder och för småhusenheter vilket innebar att taxeringsvärdena låg kvar på 1997 års nivå (SFS 1997:441, SFS 1998:525 och SFS 1999:637). Under år 2000 har allmän fastighetstaxering av hyreshus genomförts.

Fastighetstaxeringsutredningen föreslog i betänkandet *Fastighetstaxering* (SOU 2000:10) att omräkningsförfarandet skulle avskaffas och att det i stället skulle införas en förenklad fastighetstaxering för hyreshusenheter, småhusenheter och lantbruksenheter vart sjätte år. Detta skulle i så fall innebära att ny taxering äsätts enheterna vart tredje år. Utredningen föreslog vidare att det skulle införas en regel som innebär att – om köp saknas eller är för fåtaliga för att värdenivån skall kunna bestämmas, ledning även skall kunna hämtas från köp av fastigheter inom andra värdeområden, där likartade förutsättningar för prisbildningen kan antas finnas. Regeln skulle vara generell och omfatta samtliga enheter där ortsprismaterial används för att bestämma värdenivån i ett värdeområde. Utredningsförslagen behandlas i prop. 2001/02:43 (Förenklad fastighetstaxering i stället för omräkning m.m.) och antogs av riksdagen (SFS 2001:1218). De nya bestämmelserna trädde i kraft den 1 januari 2002 och skall tillämpas första gången vid 2003 års taxering. Omräkning skall dock ske för småhus, hyreshus och lantbruk år 2002, för hyreshus och lantbruk år 2003 och för lantbruk år 2004.

I 1 kap. 1 § FTL stadgas numera att fastighetstaxering sker vid allmän, förenklad och särskild fastighetstaxering. Enligt 7 § samma kapitel skall allmän fastighetstaxering ske vart sjätte år med början år 2003 för småhusenheter, år 2005 för lantbruksenheter och år 2007 för hyreshusenheter, industrienheter, elproduktionsenheter

och specialenheter. I 7 a § stadgas vidare att förenklad fastighetstaxering skall ske vart sjätte år med början år 2004 för hyreshusenheter, år 2006 för småhusenheter och år 2008 för lantbruksenheter.

Taxeringsvärdet skall fortfarande bestämmas till det belopp som motsvarar 75 procent av taxeringsenhetens marknadsvärde (5 kap. 2 § FTL). Marknadsvärdet skall i sin tur bestämmas med hänsyn till det genomsnittliga prisläget under andra året (nivååret) före det år allmän eller förenklad fastighetstaxering av taxeringsenheten skall ske.

Det har också införts en ny grund för ny taxering, nämligen om taxeringsenhetens värde har förändrats till följd av påverkan på den fysiska miljön (16 kap. 4 a § FTL).

3.3.2 Taxeringen av industri-, lantbruks- och hyresfastigheter

Enligt huvudregeln i 11 kap. 1 § FTL skall industribyggnader värderas enligt en avkastningsberäkning. Vissa byggnader skall emellertid enligt samma lagrum värderas enligt en produktionskostnadsberäkning. Detta gäller s.k. skräddarsydda byggnader, bensinstationsbyggnader m.fl.

Avgränsningen görs här genom hänvisningen till 2 kap. 3 § jordabalken.

RSV har i sina rekommendationer (RSV S 1999:24) uttalat följande:

Då en industribyggnad såväl tekniskt som funktionellt har anpassats till maskiner eller annan utrustning som finns i byggnaden så att det är uppenbart att byggnaden med denna utrustning inte är annat än (åtminstone) begränsat användbar inom annan industriell verksamhet än den aktuella, brukar man tala om en skräddarsydd byggnad. I dessa fall – liksom i ett fall då byggnaden endast utgör ett i sig tämligen värdelöst ”skal” runt större industriella anordningar – utgör maskinerna och utrustningen byggnadstillbehör och inte industritillbehör.

Som exempel på skräddarsydda byggnader har RSV angett byggnader för petrokemi-, massa- och pappersframställning, tegel- och cementproduktion, större smältugnar, gruvdrift, kraftverk, glasbruk, anrikningsverk, elektrokemisk industri, delar av pappersbruk, delar av vissa bryggerier och delar av skeppsvarv.

Avkastningsmetoden används främst vid värdering av hyresfastigheter och industrifastigheter vars värde hänför sig till dess

avkastning (förvaltningsobjekt). Metoden går ut på att de framtida avkastningarna diskonteras till nutid (nuvärdesberäkning).

Produktionskostnadsmetoden innebär att man dels söker nyvärdet eller återanskaffningskostnaden för byggnaden eller anläggningen, dels att man genom en reduktion av detta nyvärde med hänsyn till den värdeminskning som uppkommit genom ålder och förslitning försöker finna det tekniska nuvärdet.

Fastighetstaxeringsutredningen har hänvisat till Industriförbundets kritik av taxeringen av industrienheter när det gäller fastighetsskatten och bl.a. anfört följande (SOU 2000:10, s. 391):

Industriförbundet har pekat på att när taxeringsvärdet läggs till grund för beräkning av fastighetsskatten för en industrienhet får det till följd att skatt erläggs på byggnadstillbehör som i vissa branscher egentligen utgörs av maskinell utrustning. Fastighetsskatten hämmar därmed viljan att investera i nya maskiner. Det kan även leda till att investeringar förläggs utomlands. Genom att fastighetsskatt kan undgås om den maskinella utrustningen har en annan ägare torde ägaruppdelning dessutom bli vanligt förekommande. De byggnadstyper som avses är i första hand de skräddarsydda byggnaderna. Enligt förbundets mening borde emellertid vid fastighetstaxeringen samtliga industribyggnader värderade enligt produktionskostnadsmetoden bli föremål för särskild taxering. Industriförbundet har föreslagit att på produktionskostnadsvärderade byggnader bör värdet på byggnadstillbehör och i vissa fall även byggnader – som ingår i byggnadens taxeringsvärde och som får avskrivas enligt inventarieregler – avräknas från taxeringsvärdet.

Fastighetstaxeringsutredningen har hävdade att Industriförbundets förslag att definiera byggnadstillbehör som tillbehör som får avskrivas enligt inventarieregler inte torde vara en framkomlig väg. Detta på grund av att rörelsebeskattningens inventariebegrepp är åtskilligt vidare än vad som vid fastighetstaxeringen skall betraktas som lös egendom. Vindkraftverk och virkestorkar har t.ex. klassificerats som inventarier. Fastighetstaxeringsutredningen har diskuterat om det är möjligt att införa ett delvärde för byggnadstillbehören eller den maskinella utrustningen. Utredningen har avstått från att lägga fram något förslag men har framhållit att det är svårt att utforma regler för industrienheterna som innebär att taxeringsvärdena blir så likformiga och rättvisa att de utgör ett lämpligt skatteunderlag (betänkandet s. 396 f.).

Fastigheter skall alltså enligt huvudregeln i 22 § 1 mom. AGL värderas till taxeringsvärdet året före skattskyldighetens inträde. För att denna värdering skall fungera krävs att det finns ett väl fungerande fastighetstaxeringssystem. Det omräkningsförfarande

som infördes fr.o.m. taxeringsåret 1996 och som innebär att fastigheternas taxeringsvärden räknas om med hänsyn till prisutvecklingen på fastighetsmarknaden syftade till att få fram ett mer stabilt fastighetsskattesystem. Redan hösten 1996 framfördes dock en stark kritik mot förfarandet och därför frystes taxeringsvärdena för vissa fastighetskategorier. Ett nytt system har nu införts med allmän och förenklad fastighetstaxering och fastigheterna kommer nu att asättas nya värden vart tredje år.

Fastighetstaxeringsutredningen har i en statistisk utvärdering testat om den nuvarande taxeringsmodellen i genomsnitt träffar rätt genom att undersöka om basvärdena i genomsnitt utgör 75 procent av köpeskillingen. Utvärderingen visar att basvärdet för småhus i genomsnitt utgör drygt 0,76 procent av köpeskillingen, den s.k. B/K-kvoten (betänkandet s. 17). När det gäller taxeringen av lantbruk, hyreshus och industrier visar den statistiska utvärderingen att precisionen är sämre än för småhusen. För lantbruken utgör B/K-kvoten 0,71, vilket tyder på viss undertaxering. Underlaget för utvärdering av hyreshus och industrier var betydligt sämre än för småhus och lantbruk. Spridningen för hyreshusen var högre än för småhusen men lägre än för lantbruken. Industrienheterna visade den i särklass största spridningen (betänkandet s. 18).

Som fastighetstaxeringsutredningen har konstaterat är det vid fastighetstaxeringen dock fråga om en så omfattande hantering att man inte kan klara den utan en ganska omfattande schablonisering. En individuell värdering är å sin sida en osäker värderingsform, eftersom olika värderare kan komma till olika resultat.

3.3.3 Bedömning

<p>Bedömning: Regeln om värderingen av fastigheter till taxeringsvärdet skall även fortsättningsvis omfatta industri-, lantbruks- och hyresfastigheter.</p>
--

Även om det finns tveksamheter som rör fastighetstaxeringssystemets precision när det gäller att finna relevanta marknadsvärden på lantbruks-, hyres- och industrifastigheter är det enligt utredningens mening det enklaste och mest tillförlitliga systemet för värdering av fastigheter. Någon risk för en övervärdering i fråga om dessa typer av fastigheter förefaller inte heller finnas utan

snarare tvärtom en risk för undervärdering vilket inte är till nackdel för den enskilde. Det saknas därför anledning att överväga några förändringar i fråga om värderingen av dessa typer av fastigheter.

3.4 Åsättande av särskilt värde

3.4.1 Föreskrifterna i AGL

Om en fastighet inte har något taxeringsvärde eller om fastighetens värde på grund av olika uppräknade orsaker har förändrats efter tidpunkten för skattskyldighetens inträde skall särskilt värde åsättas denna enligt reglerna i 22 § 2 mom. AGL. Sådana förändringar kan delas upp i två olika grupper nämligen 1. ändring av fastighetens fysiska beskaffenhet (substansändring) varvid värdet både kan höjas och sänkas och 2. nybildning av fastighet då något värde tidigare inte har åsatts fastigheten. Exempel på orsaker till substansändringar kan vara brand, skogsavverkning, nedläggning eller väsentligt ändring av verksamheten och ny- till- eller ombyggnad.

I det fall en fastighet inte hade åsatts något taxeringsvärde angavs tidigare att någon särskild värdering inte behövde ske om det var uppenbart att egendomens värde understeg 50 000 kronor. Det ankom då på skattskyldig, boutredningsman eller testaments-exekutor att ansöka om sådan värdering. Skattemyndigheten var också skyldig att göra värdering om beskattningsmyndigheten begärde det. Efter den 1 juli 2001 föreskrivs att värdering skall ske men inte vem som är skyldig att begära en sådan. Orsaken till det är enligt förarbetena att regleringen p.g.a. överflyttningen inte längre behövs (prop. 2000/01:21, s. 76).

Om fastigheten *sjunkit* i värde *skall* värdering ske genom att skattemyndigheten på ansökan av skattskyldig, boutredningsman eller testamentsexekutor åsätter egendomen ett värde, efter särskild utredning. Värderingstidpunkten är tiden för skattskyldighetens inträde (21 § AGL), dvs. vid arvlätarens död eller vid gåvotillfället och värdet uppskattas enligt de grunder som gällde för fastighets-taxering året före denna tidpunkt.

Om värdet på fastigheten har *höjts* anges i lagen att egendomen *får* åsättas särskilt värde. Tidigare angavs att beskattningsmyndigheten ägde påkalla sådan värdering. Vem som skall initiera ett sådant ärende framgår inte heller här av lagen. I 22 § 2 mom. fjärde

stycket AGL föreskrivs emellertid att om ärendet har tagits upp på ansökan av annan än skattemyndigheten får beslut om besiktning fattas endast om sökanden åtar sig att betala kostnaderna för besiktningen. Detta tyder på att skattemyndigheten själv kan ansöka om värdering av fastigheten.

Några särskilda stadganden som rör skattemyndighetens förfarande vid värdering på ansökan av skattskyldig, boutredningsman, testamentsexekutor eller på begäran av beskattningsmyndigheten finns inte utan sådan sker omgående. Värderingen är inte heller avgiftsbelagd med undantag för besiktningsfallet.

3.4.2 Föreskrifterna i FTL

Nytt taxeringsvärde kan åsättas en fastighet vid en särskild fastighetstaxering. På grund av det skall taxeringsmyndigheten senast den 30 juni under taxeringsåret lämna underrättelse om sitt grundläggande beslut om fastighetstaxering.

AGK föreslog i sitt betänkande ett närmande till fastighetstaxeringsreglerna. Förslaget innebar bl.a. att åsättande av särskilt värde skulle ske enligt de bestämmelser som gäller vid fastighetstaxering med några tillägg.

I 16 kap. 2–5 §§ FTL anges när nytaxering *skall* ske under löpande taxeringsperiod. Dessa regler kan grovt sammanfattas enligt följande:

- 2 § Vid om- och nybildning av taxeringsenhet.
Om taxeringsenhets typ eller skattepliktsförhållanden bör ändras.
Om ändring av ägoslag eller byggnadstyp bör ske.
- 3 § Om taxeringsenhetens värde ökat eller minskat genom sådan förändring i enhetens fysiska beskaffenhet att åsatt taxeringsvärde bör ändras med minst en femtedel dock minst 25 000 kr. Om minst 1 miljon kronor lagts ner på enheten eller i fråga om enhet med småhus, minst 100 000 kronor, skall ny taxering alltid ske.
Utöver detta skall ny taxering alltid ske om ny bebyggelse skett på tidigare obebyggd enhet, eller om byggnad rivits, brunnit ned eller förts bort.
När det gäller fråga om skogsavverkning skall hänsyn tas till om den kvarvarande skogen ökat i värde.

- 4 § Reglerar frågan om ökning och minskning i värdet p.g.a. beslut om detaljplan eller områdesbestämmelser.
Myndighetsbeslut om förfoganderätten.
Om avgifter betalats för allmänna anslutningar eller om driftsförhållanden ändrats för kondenskraftverk.
Endast förändringar av taxeringsvärdet med minst en femtedel, dock minst 25 000 kr, skall beaktas.
Vid förändringar om mindre än 100 000 kr sker ny taxering endast efter framställning av taxeringsenhetens ägare.
- 4 a § Om taxeringsenheten värde har förändrats under löpande taxeringsperiod till följd av påverkan på den fysiska miljön. Endast förändringar av taxeringsvärdet med minst en femtedel, eller 25 000 kr, skall beaktas.
- 5 § Minskning av taxeringsenhetens värde p.g.a. att en förvärvsverksamhet stadigvarande helt eller i allt väsentligt har lagts ned.
Nytaxering får här ske endast efter framställning av ägaren och endast om basvärdet kommer att sänkas med minst hälften.

Taxeringsvärdet är som tidigare nämnts det belopp som motsvarar 75 procent av taxeringsenhetens marknadsvärde.

För *byggnad* eller *byggnader* inom samma tomt med ett sammanlagt taxeringsvärde under 50 000 kr skall enligt 7 kap. 16 § FTL något värde inte bestämmas.

I fråga om förändringarna i 16 kap. 2, 3 och 4 a §§ skall nytaxering ske oberoende av om fastighetsägaren gör en framställning eller inte. När det gäller förändringarna i 4 § görs nytaxering efter framställning av fastighetsägaren om förändringen underskrider 100 000 kr. Enligt 5 § görs nytaxering endast på framställning av fastighetsägaren.

3.4.3 AGK:s förslag

När en fastighets värde hade gått upp var det tidigare så att beskattningsmyndigheten hade rätt att begära värdering. Detta var naturligtvis en omöjlig uppgift för beskattningsmyndigheten att göra om inte den skattskyldige upplyst myndigheten om att det fanns förutsättningar för att åsätta fastigheten särskilt värde. AGK föreslog därför att det skulle införas ett nytt stycke i lagen med

innehörden att skattskyldig, boutredningsman eller testaments-exekutor utan anmaning skall uppge om nytt värde skall bestämmas samt lämna de upplysningar som behövs för att sådant värde skall kunna bestämmas. Enligt dagens lagstiftning sägs endast att egendom *får* åsättas särskilt värde i de fall det rör sig om värdehöjningar. Någon särskild skyldighet att upplysa skattemyndigheten om det finns förutsättningar för åsättande av särskilt värde vid substanshöjningar finns således fortfarande inte.

Orsaken till att upplysningsskyldigheten också omfattar boutredningsman och testamentsexekutor torde bero på att dessa har hand om förvaltningen av dödsboet och företräder detta – gentemot tredje man samt äger tala och svara i mål som rör boet (19 kap 12, 20 och 20 a §§ ÄB). Av DV:s handbok för bouppteckningsärenden m.m. (avsnitt 8:3) framgår att en boutredningsman eller testamentsexekutor också kan vara bouppgivare i ett bouppteckningsärende.

AGK föreslog vidare 200 000 kronor som lägsta värdegräns vid vissa substansändringar. AGK anförde att ny värdering endast skulle ske om det rörde sig om någorlunda betydelsefulla ändringar i höjande eller sänkande riktning. Femtedelsregeln borde därför enligt AGK tillämpas i dessa fall – dvs. lägst 25 000 kronor – dock med en särskild kompletterande beloppsgräns om 200 000 kronor på grund av arvs- och gåvoskattens engångsbetonade natur. Detta skulle då betyda att den ändring av taxeringsvärdet som understiger en femtedel och en miljon kronor som lagts ner på annan enhet än småhus ändå skulle komma att åsättas särskilt värde.

Under remissbehandlingen av förslaget anförde bl.a. Länskattemyndigheten i Stockholms län att värdegränsen 100 000 kronor för småhus i 16 kap. 3 § FTL av rättviseskäl borde användas som lägsta gräns för samtliga enheter i den angivna situationen.

3.4.4 Specialbyggnader

En fråga som har kommit upp i utredningen är vad som gäller för fastigheter som enligt 3 kap. FTL undantagits från skatteplikt. Det är här fråga om vissa typer av egendom såsom specialbyggnader, egendom som ingår i nationalparker, lantbruk för vård- och skoländamål samt byggnader som ägs av vissa institutioner. Enligt 3 § 2 mom. j GSFL var sådana fastigheter inte förmögenhetsskattepliktiga. AGK verkar ha antagit att sådana enheter var skattefria

också enligt AGL (SOU 1987:62 s. 155). Efter Högsta domstolens avgörande i *NJA 1994 s. 610* – som gällde värderingen av aktier i ett aktiebolag i vilket det bl.a. ingick en fastighet som användes som kommunikationsbyggnad – kan dock konstateras att sådana typer av fastigheter omfattas av skatteplikt enligt AGL och att skattemyndigheten skall åsätta sådan fastighet särskilt värde.

3.4.5 Förslag

Förslag: Reglerna om åsättande av särskilt värde skall anknytas till fastighetstaxeringslagen.

Värdegränsen på 100 000 kr höjs till 200 000 kr i de fall särskilt värde skall åsättas vid substansändring av andra enheter än småhusenheter.

Dagens regel om en gräns på 50 000 kr för fastigheter som inte har särskilt taxeringsvärde behålls.

Ett förtydligande görs i 22 a § så det framgår att de icke skattepliktiga fastigheterna enligt FTL är skattepliktiga enligt AGL.

Skattskyldig, boutredningsman och testamentsexekutor skall åläggas en upplysningsplikt i fråga om förändringar som skulle kunna medföra att en fastighet skall åsättas särskilt värde.

Utredningen kan ansluta sig till AGK:s förslag att närma sig reglerna i FTL. Den synpunkt som länsskattemyndigheten framhöll är korrekt. Det har emellertid förflutit lång tid sedan AGK:s betänkande remissbehandlades och AGK:s förslag om en värdegräns på 200 000 kronor kan numera vara en lämplig värdegräns för substansändringar på andra enheter än småhusenheter. Motivet för en avvikelse från enmiljonsgränsen i 16 kap. 3 § FTL är att det inte skall vara möjligt att göra omfattande ny- eller ombyggnadsarbeten på en fastighet och sedan överföra denna utan att förbättringarna påverkar skatteuttaget. Till skillnad från den ordinarie fastighetstaxeringen som äger rum kontinuerligt över tiden skattdägs ju arv och gåvor endast vid ett tillfälle.

När det gäller fastigheter som inte har något taxeringsvärde gäller enligt dagens lagstiftning att särskild värdering inte behövs om det är uppenbart att egendomens värde inte överstiger 50 000 kr. Utredningen föreslår att denna regel behålls.

Utredningen anser vidare att AGK:s förslag att den skattskyldige, boutredningsmannen eller testamentsexekutorn självmant skall uppge om nytt värde skall bestämmas samt lämna de upplysningar som behövs för att sådant värde skall bestämmas är bra. Utredningen anser dock att det kan vara tillräckligt om den skattskyldige, boutredningsmannen eller testamentsexekutorn lämnar de upplysningar som behövs för prövning av frågan om särskilt värde skall bestämmas. Bakgrunden till ställningstagandet är att överflyttningen av ansvaret för inregistrering av bouppteckningar och arvsbeskattningen till skattemyndigheterna kommer att medföra att dessa har en helt annan tillgång till aktuella taxeringsvärden än vad tingsrätterna tidigare har haft. Någon formell ansökan torde därmed inte behöva göras. Härtill kommer att skattemyndigheten på detta sätt kan hjälpa dödsboet eller den skattskyldige med att avgöra om det är nödvändigt att fastställa ett särskilt värde för fastigheten.

3.5 Värderingen av tomträtter och vattenfallsrätter

3.5.1 Tomträtter

I 23 § A. AGL behandlas värderingen av tomträtter och vattenfallsrätter. I lagrummet stadgas att tomträtt eller vattenfallsrätt, i den mån ej annat följer av 20 § tredje stycket, uppskattas till vad rättigheten med hänsyn till villkoren vid upplåtelsen och den tid, som därför återstår, kan antagas hava betingat vid en av boets avveckling föranledd, med tillbörlig omsorg skedd försäljning.

Civilrättsligt sett utgör byggnad, som befinner sig på mark som är upplåten med tomträtt, tillhör till tomträten. Eftersom det i 20 § tredje stycket står att vid tillämpningen av 21–27 §§ AGL skall vad som föreskrivs om fastighet äga motsvarande tillämpning i fråga om byggnad som är lös egendom äger stadgandet inte någon praktisk betydelse. Eftersom byggnad på mark, som innehas med tomträtt, tas upp till det taxerade byggnadsvärdet, gäller den särskilda värderingen endast själva nyttjanderätten till marken. Mot nyttjanderätten som en tillgång står skyldigheten att fortlöpande betala tomträttsavgäld, och de kapitaliserade värdena av rättighet och skyldighet tar ut varandra på ett sådant sätt att något nettovärde regelmässigt inte uppkommer. Att fastställa en värdeskillnad är oftast så svårt att man i regel tvingas bortse från nyttjanderätten.

Man skulle därför kunna tänka sig att göra en mera summarisk uppskattning (Englund-Silfverberg, a.a., 11 uppl. 1999, s. 47). *Högsta domstolen* har emellertid i *NJA 1959 s. 304*, avfärdat ett sådant resonemang och i stället lämnat nyttjanderätten åsido p.g.a. värderingssvårigheterna.

I GSFL finns motsvarande bestämmelse i 4 § andra stycket där det föreskrivs att tomträtt och vattenfallsrätt skall tas upp till det värde, som rättigheten med hänsyn till villkor och återstående tid för upplåtelsen kan anses ha betingat vid en försäljning under normala förhållanden.

I NSFL har bestämmelsen i 10 § om värderingen av tomträtter däremot fått ett annat innehåll. Där föreskrivs i stället att fastighet som innehas med tomträtt tas upp till den del av taxeringsvärdet som avser byggnad. Skrivningen överensstämmer således med gällande praxis.

I förarbetena till lagrummet framhålls följande (prop. 1996/97:117 s. 90):

Med fastighet avses detsamma som vid inkomstbeskattningen genom hänvisningen i 1 §. Detta innebär att regler som avser fastighet även gäller byggnad på ofri grund. I detta stycke finns även regleringen av fastighet som innehas med tomträtt. Bestämmelserna innebär att värderingen enligt praxis lagfästs. De aktuella rättighetstagarna anses som ägare enligt 8 §. I princip skulle därmed hela taxeringsvärdet på fastigheten tas upp till beskattning, dvs. även den del som avser mark. För tomträtten betalas dock avgäld. För att beakta detta vid värderingen och av förenklingsskäl tas endast den del av taxeringsvärdet som avser byggnad upp. En undantagsregel behövs för det fall att särskilda bestämmelser vid fastighetstaxeringen gäller för fastigheten.

Från och med den 1 juli 2001 åsätts taxeringsvärde både på byggnaden och marken för kulturhistoriskt värdefulla byggnader m.fl. och därför är den nämnda undantagsregeln inte längre nödvändig och har tagits bort (prop. 2001/00:121 s. 29 ff.).

3.5.2 Vattenfallsrätter

Nya vattenfallsrätter upplåts inte längre efter införandet av jordabalken och antalet befintliga sådana är ytterst få.

I kungörelsen (1910:72) angående grunder för förvaltningen af vissa kronan tillhöriga vattenfall – fortfarande i kraft – regleras frågor angående vattenfallsrätter. I 18 § anges att vattenfalls-

lägenheter i obebyggt skick får upplåtas för en tid intill 75 år. Om en upplåtelse avser längre tid än 65 år äger nyttjanderättshavaren inte optionsrätt att få vattenfallslägenheten upplåten på nytt utan är skyldig att utan lösen avstå honom tillhöriga befintliga vattenverksbyggnader till kronan. Detta gäller även annan i avtalet angiven egendom som erfordras för vattenkraftanläggningens drift.

I förarbetena till jordabalken anfördes följande (prop. 1970 nr 20 Del B s. 28–30):

I likhet med tomträtten utgör vattenfallsrätten en nyttjanderätt, som principiellt sett är likställd med fast egendom. Likställigheten kommer främst till uttryck däri att vattenfallsrätten kan utgöra objekt för fordringsinteckning och andra begränsade sakrätter. Vattenfallsrätten, som kan avse nyttjanderätt till strömfall med eller utmål av mark, kan upplåtas endast av kronan. Vattenfallsrätt har i praktiken använts i synnerligen ringa utsträckning. Antalet upplåtelser sedan institutets tillkomst torde sålunda understiga 10. Den senaste upplåtelsen skedde 1941. Jordabalksutredningen finner mot bakgrund av institutets ytterst begränsade användning klarlagt, att vattenfallsrätten åtminstone numera utgör en obehövlig rättskonstruktion, som tryggt kan avskaffas och alltså inte bör tas med i den nya jordabalken. - - - Under remissbehandlingen har förslaget att utmönstra vattenfallsrätten i allmänhet reservationslöst tillstyrkts. Vissa betänkligheter har dock framförts av vattenfallsstyrelsen och vattenkraftföreningen. - - - Vattenkraftföreningen framhåller inledningsvis att institutet vattenfallsrätt har sin egentliga betydelse däri att rättigheten kan intecknas och sålunda utgöra kreditunderlag. - - - Särskilt anmärkningsvärt är att de senaste årtiondenas intensiva utbyggande av vattenkraften i landet försiggått utan att vattenfallsrätt någon gång upplåtits. Anledning härtill torde vara bristande intresse från såväl statens som de enskilda kraftföretagarnas sida. Jag kan inte se något påtagligt skäl, varför denna inställning skulle ändras i fortsättningen. Av betydelse är också, att ett avskaffande av vattenfallsrätten ingalunda kommer att omöjliggöra att staten tillhöriga strömfall eller andelar i strömfall upplåts till enskilda utan att fast egendom fränhänds kronan. Upplåtelseerna kan ske i form av arrende eller servitut eller enligt vattenlagens bestämmelser om utnyttjande av strömfall. Det kan också framhållas att något sakligt skäl knappast föreligger, varför en vattenfallsrätt skulle ställa sig fördelaktigare som kreditunderlag än exempelvis ett arrende av strömfall med möjlighet till inteckning enligt gällande regler om inteckning av lös egendom.

Man utmönstrade således begreppet vattenfallsrätt i 1970 års jordabalk. I 12 § övergångsbestämmelserna till balken föreskrivs att i fråga om vattenfallsrätt som upplåtits enligt lagen (1907:36 s. 1) om nyttjanderätt till fast egendom skall äldre bestämmelser fortfarande

gälla. Vidare föreskrivs att nya balkens bestämmelser om tomträtt äger motsvarande tillämpning i den mån de enligt lagen skall gälla för tomträtt som upplåtits före ikraftträdandet, med vissa undantag.

Genom en lagändring som trädde i kraft den 1 juli 1999 bröts *elproduktionsenheterna* ut från *industrienheter* och bildade en egen typ av taxeringsenhet och en ny byggnadstyp – *kraftverksbyggnad* – infördes.

I 6 kap. 13 § andra stycket FTL föreskrivs numera att mark som hör till ett vattenkraftverk skall utgöra en värderingsenhet tillsammans med den mark som tas upp av de markanläggningar som hör till kraftverket. I en sådan värderingsenhet skall därutöver *fallrätt* som hör till kraftverket ingå.

Som delvärde för en elproduktionsenhet bestäms markvärdet som i sin tur består av tomtmark, täktmark, fallrätt och markanläggningar.

AGK föreslog en ny värderingsregel för vattenfallsrätter som innebär att enbart markvärdet skulle tas upp för vattenfallsrätter.

Någon motivering till kommitténs förslag finns inte förutom att man pekar på att man av systematiska skäl överfört tomträtt och vattenfallsrätt från reglerna om lös egendom till den för fast egendom.

Utredningen har kunnat härleda den i förarbetena omtalade sist upplåtna vattenfallsrätten år 1941 till inskrivning vid inskrivningsmyndigheten i Piteå tingsrätt. Inskrivningen gjordes den 25–27 september 1941 och gällde Boliden AB. Vattenfallsrätten intecknades år 1970 för sammanlagt 4 000 000 kronor. Härefter har det inte skett någon mer anteckning i inskrivningen, detta trots att Boliden enligt uppgift inte längre innehar någon vattenkraftverksamhet.

3.5.3 Förslag

<p>Förslag: Värderingen av en tomträtt skall ske till tomträttens byggnadsvärde. Bestämmelsen om värdering av vattenfallsrätt tas bort.</p>
--

När det gäller frågan om värderingen av tomträtter finner utredningen att det resonemang som fördes i förarbetena till NSFL även

är tillämpligt för värderingen i AGL samt överensstämmer med praxis. Utredningen föreslår därför samma skrivning som i NSFL.

I fråga om taxeringen av vattenfallsrätter kan konstateras att fallrätten ingår i taxeringsvärdet och därför inte har något eget delvärde. Vad som menas med fallrätt är dock inte klart. Det kan konstateras att det sannolikt inte längre finns några upplåtta vattenfallsrätter av nämndvärd betydelse. Mot denna bakgrund kan värderingsregeln i AGL utmönstras.

3.6 Inkomstskattelagens bestämmelser om privatbostadsfastigheter och näringsfastigheter

I IL, delas fastigheter upp skattemässigt i privatbostadsfastigheter och näringsfastigheter (2 kap. 13–14 §§).

Enligt 2 kap. 13 § avses med *privatbostadsfastighet*, under förutsättning att småhuset är en privatbostad, 1. småhus med mark som utgör småhusenhet, 2. småhus på annans mark, och 3. småhus med tillhörande tomtmark på lantbruksenhet. Med privatbostadsfastighet avses också tomtmark, om avsikten är att bygga en privatbostad på den (tidigare kallade exploateringsmark för småhusbebyggelse). I fråga om tomtmarken gäller vad som sägs om privatbostad i 2 kap. 10–12 §§ IL som rör frågorna om när en bostad skall räknas som en privatbostad eller hur en privatbostad skall behandlas när den överläts till en ny ägare eller ingår i ett dödsbo.

Begreppen småhus, småhusenhet och lantbruksenhet är hämtade från 2 kap 2 § FTL. Med småhus avses där byggnad som är inrättad till bostad åt högst två familjer. Om småhuset däremot ligger på en fastighet med åkermark, betesmark, skogsmark eller skogsimpedimentmark (dvs. lantbruksenhet) får det vara inrättat till bostad åt högst tio familjer.

Från begreppet privatbostadsfastighet skall man således skilja begreppet *privatbostad*. Som sådan räknas småhus som till övervägande del används eller är avsett att användas som för permanentboende eller fritidsbostad för ägaren eller någon honom närstående (2 kap. 8 § IL). Med övervägande avses mer än hälften. Härtill kommer en särskild reglering för tvåfamiljshus där huset räknas som privatbostad, om det till väsentlig del används som bostad för ägaren eller denne närstående. Med väsentlig del avses minst 40 procent av ytan (prop. 1990/91:54 s. 192). Detsamma gäller bostad

som innehas av en delägare i ett privatbostadsföretag och som till övervägande del används eller är avsedd att användas av ägaren eller någon närstående till honom för permanent boende eller som fritidsbostad. Ett privatbostadsföretag kan enbart ägas av en svensk ekonomisk förening eller ett svenskt aktiebolag vars verksamhet till klart övervägande del skall bestå i att åt sina medlemmar eller delägare tillhandahålla bostäder i byggnader som ägs av föreningen eller aktiebolaget. Ägandet kan också bestå av garage eller annan för medlemmarnas personliga räkning anordning i byggnader. Med privatbostadsföretag likställs en motsvarande utländsk juridisk person.

Ett sådant *småhus i utlandet* som motsvarar ett småhus på en lantbruksenhet (mangårdsbyggnad) räknas inte som privatbostad. Detsamma gäller ett sådant småhus på en lantbruksenhet som är inrättat till bostad åt fler än två familjer (s.k. statarlängor). Detta innebär att ett en- eller tvåfamiljshus som ligger på en lantbruksenhet i utlandet och som bebos eller används av ägaren till huset behandlas annorlunda än den svenska motsvarigheten.

I *RA 1998 not 38* har frågan om avgränsningen av begreppet till övervägande del i 5 § andra stycket KL (numera 2 kap 8 § IL) i fråga om småhus avgjorts. I rättsfallet lämnades en fjällstuga för uthyrning i 50 av årets 52 veckor och användes således för privat bruk två veckor. Kammarrätten, vars bedömning Regeringsrätten anslöt sig till, ansåg att om en ägare över huvud taget avser att använda fastigheten för permanent boende eller som fritidsbostad för egen del eller åt närstående utgör bostaden en privatbostad. Fastigheten skulle därmed anses utgöra en privatbostadsfastighet. Begreppet övervägande del avser således den ytmässiga användningen och inte en uppdelning i tiden.

I 2 kap. 16 § IL finns en särskild reglering för *andelshus*. Som andelshus avses en fastighet som ägs av tre eller flera, antingen direkt eller genom ett svenskt handelsbolag, och som inrymmer eller är avsedd att inrymma bostad i skilda lägenheter åt minst tre delägare.

Med *näringsfastighet* avses en fastighet som inte är en privatbostadsfastighet (2 kap. 14 § IL). Med *näringsbostadsrätt* avses en sådan andel i ett privatbostadsföretag som inte är en privatbostadsrätt. Juridiska personer kan bara inneha näringsfastigheter (prop. 1999/2000:2 Del 2 s. 32).

Härutöver gäller att ett småhus på en lantbruksenhet som är minst 400 kvm stort och med nybyggnadsår före år 1930 på ägarens

begäran kan räknas som näringsfastighet (2 kap. 9 §, tredje stycket IL).

2000 års Ägarlägenhetsutredning har i betänkandet *Att äga sin lägenhet* (SOU 2002:21) analyserat vilka skäl som finns för och emot ägarlägenheter. Utredningen har också lagt fram ett förslag till en svensk modell för ägarlägenheter. Den slutsats som utredningen har dragit är att om ägarlägenheter skall införas bör en modell med direkt äganderätt införas. Remisstiden för betänkandet går ut den 30 september 2002.

3.7 Sambanden mellan begreppen näringsfastighet och näringsverksamhet

Ordet förvärvskälla som tidigare användes i KL har tagits bort och i stället används nu i inkomstslaget näringsverksamhet uttrycken en eller flera verksamheter. Inkomster från fastighetsförvaltning som tidigare beskattades i förvärvskällan annan fastighet och inte förvärvskällan rörelse beskattas numera i inkomstslaget näringsverksamhet.

Innehav av näringsfastigheter och näringsbostadsrätter räknas alltid som näringsverksamhet. Privatbostadsfastigheter, privatbostadsrätter och andra privatbostäder kan däremot inte ingå i en näringsverksamhet.

3.8 Värdering av fastighet i näringsverksamhet

3.8.1 Bakgrund

I 22 § 3 mom. AGL finns särskilda regler för värdering av fast egendom som enligt IL ingår i en näringsverksamhet. I momentet hänvisas till 4 § och punkt 2 av anvisningarna till 3 och 4 §§ GSFL, – med undantag för förvärvskälla med fideikommissrätt. Regeln tillkom genom 1977 års lagstiftning (prop. 1977/78:40 bilaga 3, bet. SkU 19, SFS 1977:1174) där man ville främja de mindre och medelstora företagens utveckling. Därigenom kom fast egendom, som ingick i någon av förvärvskällorna jordbruksfastighet och rörelse enligt kommunalskattelagens dåvarande terminologi att omfattas av lättnadsregeln.

I femte stycket av anvisningspunkten föreskrivs således att om värdet av tillgångarna i förvärvskällan överstiger beloppet av

skulder och andra avgående poster, får förmögensvärdet av förvärvskällan nedsättas till trettio procent av det överskjutande värdet (lätnadsregeln).

Lagtekniskt är reglerna svårtillgängliga. En ytterligare komplikation är att lätnadsregeln endast skall omfatta förmögenhet som är nedlagd i en förvärvskälla i inkomstslaget näringsverksamhet som kan hänföras till jordbruk och rörelse. I och med 1991 års skattereform infogades inkomstlagen rörelse och jordbruksfastighet i näringsverksamhet, som dessutom numera också omfattar fastighetsförvaltande verksamhet. Fastighetsförvaltning skall dock inte omfattas av lätnadsregeln. Med hänsyn till det föreskrivs i 1 § 3 st. GSFL att begreppen rörelse och jordbruksfastighet har den betydelse som anges i kommunalskattelagen i dess lydelse intill den 1 juli 1990.

3.8.2 Fastighetsförvaltning

I AGL bryts ägarens bostadsbyggnad på jordbruksfastighet som skall behandlas som näringsfastighet ur företagsförmögenheten och omfattas inte av lätnadsregeln. Detsamma gäller fastigheter som ingår i fastighetsförvaltning även om de ingår i ett fastighetsförvaltande handelsbolag (jfr NJA 1983 s. 237 och NJA 1994 s. 607). Dessa fastigheter skall då värderas enligt huvudregeln i 22 kap. 1 mom. AGL, dvs. till taxeringsvärdet året före dödsfallet respektive gåvotillfället utan lätnad. (Se vidare avsnitt 3.12 om värderingen av indirekt ägda fastigheter.)

I NSFL har man likställt tillgångar i fastighetsförvaltning med s.k. arbetande kapital och därmed undantagit sådana från skatteplikt. I förarbetena uttalades att den aktuella gränsdragningen som ledde till att fastighetsförvaltning förmögensbeskattades var konstlad eftersom passivt innehav av lantbruksenheter ingick i den skattefria sektorn. Vidare anfördes att fastighetsförvaltning inte heller kunde ses som samma renodlade förmögensinnehav som kapitalförvaltning. Dessutom konstaterades att när en fysisk person innehar ett hyreshus räknas förvaltningen av detta till näringsverksamhet vid inkomstbeskattningen vilket inte är fallet vid kapitalförvaltning. Fastighetsförvaltning borde därför av likformighetsskäl behandlas på samma sätt som annan näringsverksamhet och ingå i begreppet arbetande kapital (prop. 1996/97:117 s. 53).

3.8.3 Förslag

Förslag: Fastigheter som ingår i fastighetsförvaltande verksamhet skall omfattas av lättnadsregeln i AGL.

Eftersom alla näringsfastigheter utgör näringsverksamhet och fastighetsförvaltning i den nya förmögenhetsskattelagen har likställts med arbetande kapital finns det inte någon anledning att behandla fastigheter som ingår i fastighetsförvaltning annorlunda i samband med arvs- och gåvobeskattningen. Utredningen föreslår därför att dessa fastigheter skall omfattas av lättnadsregeln i AGL.

3.9 Undantag från begreppet näringsfastighet

3.9.1 Allmänt

När FTL infördes kom vissa slag av mark och byggnader, som tidigare hade taxerats som delar av jordbruksfastigheter, att brytas ut och ingå i nya taxeringsenheter med beskattningsnaturen annan fastighet. Den mark som det främst gällde var täktmark, exploateringsmark och utarrenderad tomtmark. Till de byggnader som berördes hörde bostadsbyggnader på jordbruksfastigheter med en liten produktiv areal och s.k. överlopsbyggnader. För att dessa kategorier ändå skulle kunna få reduktion enligt lättnadsregeln, infördes särskilda regler i punkt 2 sjunde och åttonde styckena av anvisningarna till 3 och 4 §§ GSFL.

3.9.2 Bostadsbyggnader och tomtmark på lantbruksenhet och bostadslägenheter i andelshus och privatbostadsfastigheter

3.9.2.1 Gällande rätt

I punkt 2 sjätte stycket av anvisningarna till 3 och 4 §§ GSFL görs en inskränkning i fråga om egendom som ingår i inkomstslaget näringsverksamhet. Där sägs att ett småhus som är inrättat till bostad åt en eller två familjer med tillhörande tomtmark på lantbruksenhet inte skall behandlas som näringsfastighet i annat fall än då huset används som bostad för arbetskraft till ägare eller arren-

dator av lantbruksenheten. Vidare sägs att om ett hus med tomtmark på grund av vad som nu har sagts inte skall behandlas som näringsfastighet skall inte heller de låneskulder som kan hänföras till huset och tomtmarken anses ingå i näringsverksamheten.

Regeln infördes i samband med att spärregeln för lantbruksföretagen togs bort (prop. 1980/81:193, bet. SkU 61, SFS 1981:635) och i förarbetena anfördes följande motiv:

Som tillgångar i rörelse räknas endast sådana bostadsbyggnader som används som personalbostäder. Rörelseidkarens egen bostadsbyggnad anses däremot i regel inte ingå i rörelsen. Den omfattas då inte heller av kapitalskattereglerna för företagsförmögenhet utan skall redovisas till de fulla taxeringsvärdet. Vid beskattningen av jordbruksföretag behandlas däremot ägarens och arrendatorns bostadsbyggnader som tillgångar i förvärvskällan. Om detta godtogs vid kapitalbeskattningen även efter det att spärregeln har avskaffats, skulle resultatet bli att lantbruksföretagen i detta hänseende fick en förmånligare behandling än övriga företag. Detta är inte motiverat. Jag föreslår därför att en ny bestämmelse införs som innebär att man vid kapitalbeskattningen skall behandla bostadsbyggnader på jordbruksfastigheter och tillhörande tomtmark som tillgångar i förvärvskällan endast i de fall då byggnaden används som bostad för ägarens eller arrendatorns anställda. I övriga fall skall bostadsbyggnad och tomt redovisas till oreducerat taxeringsvärde.

I samband med 1990 års skattereform fick bestämmelsen sin nuvarande lydelse. Denna kommenteras i förarbetena på följande sätt (prop. 1990/91:168 s. 29):

Det särskilda undantaget för mangårdsbyggnader med tomtmark har fått en ny utformning genom avgränsningen mellan näringsverksamhet och kapital. Nuvarande bestämmelse kan delvis avvaras eftersom en privatbostadsfastighet inte ingår i näringsverksamhet och således inte omfattas av lätttnadsreglerna. De skulder som är hänförliga till privatbostadsfastigheten skall inte redovisas i näringsverksamhet. Denna nya avgränsning har också fått till följd att den särskilda bestämmelsen för mangårdsbyggnad på fideikommiss endast kommer att avse hus och tomtmark som inte utgör privatbostadsfastighet. Om en lantbruksenhet arrenderas ut omfattas enligt gällande bestämmelser inte byggnad med tomtmark som är bostad för arrendatorn av lätttnadsreglerna. En sådan utarrenderad byggnad och tomt utgör inte privatbostadsfastighet (5 § KL). Detsamma gäller i åtskilliga uthyrningsfall. För att bibehålla samma reglering som tidigare i fråga om arrendegård m.m. har bestämmelsen i sjätte stycket i huvudsak fått stå kvar.

3.9.2.2 Avgränsningen i NSFL

I NSFL har man anpassat lagstiftningen till IL. Där sägs i 3 § att privatbostadsfastighet och privatbostad omfattas av skatteplikt. Detsamma gäller ett sådant småhus med tillhörande tomtmark på lantbruksenhet som på grund på ägarens begäran enligt 2 kap. 9 § tredje stycket IL är näringsfastighet.

I samband med dessa överväganden anfördes att det inte fanns skäl att befria privatbostadsfastighet av viss storlek och ålder på lantbruksenhet, som på ägarens begäran inkomstskattemässigt utgör näringsfastighet, från förmögenhetskatt utan att sådan fastighet borde jämföras med villor och således vara skattepliktig även fortsättningsvis. Vidare anfördes att det fanns anledning att behandlas andel i andelshus samt sådan del av ett hyreshus som bebos av fastighetsägaren eller fastighetsägarens närstående på samma sätt som en privatbostad. Även bostäder på fastigheter som innehas med fideikommissrätt omfattas av skatteplikten (prop. 1996/97:117 s. 53).

3.9.3 Förslag

Förslag: Särregleringen rörande småhus på lantbruksenhet tas bort. Avgränsningen gentemot sådana fastigheter som skall omfattas av lättnadsregeln skall i stället utgå från inkomstskattelagens definition av näringsfastigheter. Undantag måste dock göras för sådant småhus som på ägarens begäran skall räknas som näringsfastighet samt för bostadslägenhet i andelshus och privatbostadsfastighet som är avsedd för eget eller närståendes boende. Bestämmelserna skall gälla oavsett om det rör sig om direktägda eller indirekt ägda fastigheter. För dessa fastigheter och bostadslägenheter gäller då att värderingen skall ske enligt huvudregeln i 22 § AGL till taxeringsvärdet året före skattskyldighetens inträde och utan lättnad.

Den fråga man kan ställa sig är om det fortfarande finns ett behov av att behålla undantagsregleringen i GSFL. För det fall man följer avgränsningarna i IL kommer en- och tvåfamiljsfastigheter med tillhörande tomtmark på lantbruk som bebos av ägaren eller någon närstående till honom per automatik att undantas från lättnadsregeln i AGL. Detta motsvarar dagens reglering i GSFL. Däremot

behandlas en- och tvåfamiljsfastighet som hyrs ut till en arrendator normalt sett som en näringsfastighet enligt bestämmelserna i IL, vilket skiljer sig från gällande regel i AGL. Om det rör sig om ett småhus på en lantbruksenhet som är inrättat till bostad åt fler än två familjer och som bebos av ägaren skall sådan fastighet inte räknas som privatbostad. Om ett flerfamiljshus bebos av ägaren omfattas fastigheten av begreppet andelshus om det ägs och bebos eller är avsett att bebos av tre eller flera delägare antingen direkt eller indirekt genom ett svenskt handelsbolag. Om fastigheten däremot innehåller flera lägenheter varav enbart en av dessa bebos av ägaren betecknas hela fastigheten som en näringsfastighet om den inte ägs av ett privatbostadsföretag. Detsamma gäller emellertid redan enligt dagens lagstiftning (se vidare avsnitt 3.12.4 angående indirekt ägda fastigheter).

Sammanfattningsvis kan konstateras att gällande bestämmelse om småhus på lantbruksenhet i GSFL i stort kan ersättas genom de avgränsningar som finns i IL. En sådan reglering bör då utgå från begreppet näringsfastighet.

Ett småhus som hyrs ut behandlas i dag på samma sätt oavsett om småhuset är beläget på en småhusenhet eller en lantbruksenhet. Detta talar för att ett småhus som hyrs ut till en arrendator inte borde särbehandlas på denna grund. Eftersom utredningen har föreslagit att fastighetsförvaltning numera skall omfattas av lätt-nadsregeln finns det inte heller här någon orsak till att särbehandla småhus som hyrs av arrendator. Sammanfattningsvis föreslås därför att denna särregel tas bort.

Som framgår av redogörelsen i avsnitt 3.6 behandlas småhus som är belägna på utländsk lantbruksenhet som näringsfastighet, vilket medför att sådana småhus kommer att omfattas av lätt-nadsregeln. Utredningen har inte närmare tagit ställning till om detta är en riktig avgränsning utan anser att denna avgränsning i första hand bör prövas i samband med en översyn av regeln i IL.

På samma sätt som i NSFL bör det emellertid göras undantag för småhus som på grund av ägarens begäran skall räknas som näringsfastighet samt för bostadslägenhet som inryms i andelshus eller privatbostadsfastighet och som är avsedd att användas för eget eller närståendes boende.

3.9.4 Fritidsuthyrning

I *punkt 2 åttonde stycket av anvisningarna till 3 och 4 §§ GSFL* görs ett tillägg till rörelsebegreppet i fråga om fritidsfastigheter. Där sägs att mark och byggnader, som är belägna på en ort och av fastighetsägaren regelbundet upplåts för fritidsändamål till annan än närstående (fritidsuthyrning), skall, om de inte utgör tillgångar i rörelse, tillsammans anses utgöra en särskild förvärvskälla inom näringsverksamhet hänförlig till rörelse. Detta gäller dock endast under förutsättning att

- a) egendomen ingår i en eller flera småhusenheter enligt 4 kap. 5 § första stycket FTL, och
- b) fastighetsägarens fritidsuthyrning på orten av sådan egendom, som avses under a och inte utgör tillgång i rörelse, omfattar minst tre småhus eller tomter avsedda för småhus som ägs av annan än fastighetsägaren.

I *nionde stycket* ges vidare begreppsförklaringar som rör uttrycken småhus, närstående, närstående till dödsbo och närstående till fämansföretag med hänvisningar till kommunalskattelagen.

Orsaken till regleringen i åttonde stycket var således införandet av FTL som medförde att vissa fastigheter kom att hänföras till annan fastighet och därför inte omfattas av lättnadsregeln (Bratt m.fl., *Skatt på arv och skatt på gåva*, 2000, s. 10:16).

I RSV Dt 1991:31 punkten 4.1.2. lämnas följande rekommendation angående tillämpningen av regeln.

Om byggnaderna eller tomterna ligger inom samma tätortsområde bör de anses tillhöra en och samma ort. Det tätortsbegrepp som tillämpades t.o.m. 1991 års taxering i fråga om reglerna för avdrag för ökade kostnader vid tjänsteresa kan tjäna till ledning vid bestämmandet av vad som skall räknas som tätort (se RSV Dt 1990:8 eller RSV3 3209). Till tätortsområde kan i vissa fall inräknas även den bebyggelse som visserligen inte anses tillhöra själva tätorten men som har ett nära samband med tätorten vad gäller service o.d. – Om tätortsbebyggelse saknas bör fastigheter alltid anses tillhöra samma ort om deras närmaste omgivningar är till någon del gemensamma. Med fastighets närmaste omgivningar får anses det område som ligger inom ett avstånd på 10 km från fastigheten.

Lars Nilsson har kommenterat lagrummet på följande sätt (SST 2000, s. 39 f.):

För uthyrningsfritidshusens del är bestämmelsen så utformad att det bl.a. fordras att de ingår i en eller flera småhusenheter enligt FTL. Bakgrunden är att FTL då inte tillät småhusen att ingå i jordbruksfastigheten. Nu har FTL ändrats igen med verkan sedan fastighets-taxeringen 1998 så att sådana småhus inte längre görs till egna småhusenheter utan hänförs till den lantbruksenhet som omfattar marken. Följden blir att dessa fritidshus inte längre uppfyller kraven i punkt 2 åttonde stycket av anvisningarna till 3 och 4 §§ GSFL för att räknas till särskild förvärvskälla i rörelse. Möjligheten att tillämpa detta lagrum har därmed fallit bort. När nu småhusen ingår i lantbruksenheten och lättnadsreglerna enligt huvudbestämmelsen gäller tillgångar i jordbruk (och rörelse) skulle betydelsen för lättnadsreglerna del av denna förändring kunna tyckas vara obefintlig. Här träder emellertid punkt 2 sjätte stycket av anvisningarna till 3 och 4 §§ GSFL in i bilden. Även detta stycke är tillämpligt vid värdering enligt lättnadsreglerna. Där föreskrivs något förenklat att småhus på lantbruksenhet inte skall behandlas som tillgång i näringsverksamhet i annat fall än då huset används som bostad för arbetskraft till ägare eller arrendator. När uthyrningsfritidshusen inte längre utgör småhusenheter utan hör till lantbruksenheten blir de med strikt lagtillämpning underkastade sjätte stycket, vars villkor de inte uppfyller. Det något besynnerliga läget uppkommer då att markägarens fritidshus inte omfattas av lättnadsreglerna under det att enbart tomtmark för uthyrning för fritidsändamål – dvs. mark med hus som tillhör annan än markägaren – därmed faller in under lättnadsreglerna i kraft av huvudregeln att den ingår i lantbruksenheten. I stället tillämpas sjätte stycket som dock inte heller går att tillämpa till sin ordalydelse.

Begreppet närstående definieras numera i 2 kap. 22 § IL och har endast genomgått en redaktionell ändring. Någon definition om vilka som skall räknas som närstående till ett dödsbo finns dock inte i IL. Detsamma gäller närstående till fåmansföretag. Begreppet fåmansföretag definieras däremot i 56 kap. 2, 3 och 5 §§. Begreppen delägare och företagsledare i fåmansföretag och fåmanshandelsbolag definieras i 6 § samma kapitel IL.

3.9.5 Förslag

Förslag Bestämmelsen om fritidsfastigheter omfattas inte av begreppet näringsfastigheter i IL varför bestämmelsen bör föras över till AGL för att dessa fastigheter fortfarande skall omfattas av lätttnadsregeln i AGL.

Vidare görs ett tillägg beträffande de fritidshus som numera ingår i en lantbruksenhet.

Begreppen småhus och närstående definieras i inkomstskattelagen och behöver därför ingen särskild definition i AGL på grund av hänvisningen i 20 § tredje stycket AGL.

Däremot behöver definitionerna av närstående till dödsbo och fämansföretag finnas kvar.

Utredningen finner inte skäl att göra någon annan bedömning angående den skattemässiga behandlingen av fritidshus än den som gjorts tidigare. Även med en anpassning till IL:s avgränsning när det gäller näringsfastigheter kommer dessa fastigheter att falla utanför tillämpningen av lätttnadsregeln i de fall fastigheterna är avsedda att användas för ägarens eller närståendes eget boende. Bestämmelsen bör därför flyttas över till AGL.

Det är vidare lämpligt att inordna även sådana fritidshus som på grund av nya taxeringslagstiftningen inte längre omfattas av lätttnadsregeln i bestämmelsen. För att behålla regelns tillämpning på de fritidshus som numera hör till lantbruksenheterna räcker det med att göra ett tillägg i det stycke som behandlar fritidsuthyrning, dvs. att mark och byggnader som ingår i en eller flera lantbruksenheter enligt 4 kap. 5 § första stycket FTL och som används för fritidsuthyrning skall behandlas som näringsfastigheter.

På grund av den hänvisning till IL som utredningen har föreslagit skall införas i 20 § tredje stycket AGL behövs det inte längre någon definition av begreppen småhus och närstående. Däremot saknas definitionerna för närstående till dödsbo och fämansföretag i IL varför dessa definitioner måste finnas kvar i anslutning till bestämmelsen.

3.9.6 Tägtmark och exploateringsmark

I punkt 2 sjunde stycket av anvisningarna till 3 och 4 §§ GSFL föreskrivs att egendom, som enligt 4 kap 5 § första stycket FTL ingår i en industrienhet avseende täktmark och – i förekommande fall – industribyggnad på sådan mark eller i en exploateringsenhet, skall, om egendomen inte utgör rörelse, anses som en särskild förvärvskälla inom näringsverksamhet hänförlig till rörelse.

I 4 kap. 5 § punkt 4 FTL föreskrivs numera att den taxeringsenhet som typbetecknas som industrienhet skall omfatta täktmark, industribyggnad och övrig byggnad på sådan mark.

Från och med 1981 års allmänna fastighetstaxering införde ett nytt ägoslag – täktmark – som skulle utgöra en särskild taxeringsenhet (industrienhet). I enheten kunde ingå industribyggnader belägna på täktmarken. En sådan taxeringsenhet skulle ha beskattningsnaturen annan fastighet. Även ägoslaget exploateringsmark infördes. I de flesta fall skulle dessa ägoslag komma att ha anknytning till en redan pågående näringsverksamhet eller beröras av en nära förestående exploatering och därmed skatterättsligt bli bedömda som rörelse. Detta skulle dock inte alltid vara fallet och därför infördes den särskilda regleringen i GSFL. I förarbetena anfördes följande (prop. 1980/81:193 s. 193):

Mot denna bakgrund förordar jag att en särskild bestämmelse införs som gör det möjligt att vid kapitalbeskattningen genomgående behandla marken som företagsförmögenhet. Mitt förslag innebär närmare bestämt att en fastighet, som enligt 4 kap. 5 § FTL ingår i en industrienhet för täktmark m.m. (punkt 4 i lagrummet) eller i en exploateringsenhet (punkt 5) och inte utgör rörelsetillgång i skatterättslig mening, ändå vid kapitalbeskattningen skall få behandlas som en särskild förvärvskälla inom inkomstslaget rörelse. Som tillgångar i förvärvskällan bör räknas endast marken samt sådana industribyggnader som är belägna på täktmark och ingår i taxeringsenheten.

Ägoslaget exploateringsmark utmönstrades med ikraftträdande den 1 januari 1995 (SFS 1994:1909). Det var utredningen om förenklad fastighetstaxering som i sitt delbetänkande (SOU 1994:62) hade föreslagit en utmönstring av begreppet. Enligt utredningen hade genom den nya plan- och bygglagen, som förutsätter att planlagd mark skall bebyggas inom kort tid, en stor del av de tidigare detaljplanerna upphävt. Behovet av att indela mark som exploateringsmark hade därigenom minskat. Det särskilda förfarandet vid

värderingen av sådan mark hade också medfört en särskild värderingsmetodik.

3.9.7 Förslag

Förslag: Bestämmelsen om exploateringsmark och täktmark tas bort.

Eftersom de fastigheter som tidigare ingick i förvärvskällan annan fastighet enligt utredningens förslag skall omfattas av lättnadsregeln behövs den särskilda regleringen för täktmark och exploateringsmark inte längre. Industrienheter omfattas numera direkt av lättnadsregeln i sin egenskap av näringsfastigheter. Eftersom ägotslaget exploateringsmark har tagits bort i FTL finns det inte längre skäl att behålla begreppet i AGL.

3.10 Värderingen av övriga näringsfastigheter

3.10.1 Värderingen av lagerfastigheter

I *punkt 2 andra stycket av anvisningarna till 3 och 4 §§ GSFL* stadgas att lagertillgångar tas upp till de värden som gäller vid inkomsttaxeringen minskade med skäligt avdrag för prisfallsrisk, varvid dock fastighet tas upp till lägst taxeringsvärdet. (se vidare avsnitt 4.14 om värdering av lagertillgångar).

3.10.2 Bedömning

Bedömning: Regeln om värdering av lagerfastigheter till taxeringsvärdet behålls.

Regeln om värdering av lagerfastigheter är lätt att tillämpa och kan överföras till AGL i sin nuvarande form.

3.11 Värderingstidpunkten

3.11.1 Allmänt

När det gäller värderingen av fastigheter framgår som tidigare nämnts att det är taxeringsvärdet året före arvfallet eller gåvo-tillfället som i huvudsak skall användas.

AGK fann att något annat värde än taxeringsvärdet inte gärna kunde komma i fråga när det gällde att bestämma underlaget för arvs- och gåvoskatten i fråga om en fastighet. Detta på grund av att taxeringsvärdet bestämts med utgångspunkt i fastighetens allmänna saluvärde och att taxeringsvärdet genom sin säkerhetsmarginal är avsedd att gälla under flera år (betänkandet s. 150).

Kommittén förslog däremot att värderingstidpunkten vid gåva av fast egendom skulle ske utifrån gåvoårets taxering. Motiveringen till en ändring i detta avseende var att lagstiftningen på detta vis skulle kunna anpassas till inkomstbeskattningen (betänkandet s. 151). Den nackdel som kommittén framhöll, nämligen att det inte skulle kunna gå att beräkna gåvoskatten för de gåvor som sker under våren på grund av att taxeringsarbetet då inte var avslutat, ansåg kommittén inte vara särskilt stor.

Flera remissinstanserna framförde dock kritik mot förslaget och framhöll att nackdelarna med en samordning med inkomstbeskattningen och stämpelskattelagstiftningen övervägde fördelarna med en sådan.

Sedan den 1 juli 2001 är deklarationstidpunkten för gåvor den 2 maj året efter det år då skattskyldigheten inträdde. Motivet för ändringen är att deklarationstidpunkten skall sammanfalla med ingivandet av förenklad självdeklaration. Ändringen gjordes i samband med att ansvaret för inregistrering av bouppteckningar och arvsbeskattning fördes över till skattemyndigheterna (prop. 2000/01:21). Även om deklarationstidpunkten för gåvor har flyttats fram är denna framflyttning fortfarande inte tillräcklig eftersom grundläggande beslut om fastighetstaxering får meddelas senast den 15 juni taxeringsåret (20 kap. 2 § FTL).

3.11.2 Tidpunkten bör inte flyttas fram

Bedömning: Värderingstidpunkten för gåvor av fastigheter bör inte flyttas fram.

Utredningen har övervägt om det finns någon anledning att ändra värderingstidpunkten när det gäller gåvor av fastigheter men har inte hittat några övertygande skäl för att göra en sådan förändring.

3.12 Värderingen av indirekt ägda fastigheter

3.12.1 Allmänt

När det gäller fastigheter som innehas indirekt genom juridisk person värderas dessa enligt huvudregeln till taxeringsvärdet. Om det dessutom är fråga om indirekta innehav av näringsfastigheter (med undantag av förvaltningsfastigheter) omfattas dessa av lättnadsregeln (23 § B. femte stycket AGL). Trots detta uppstår stundtals viss tveksamhet kring värderingen. Denna tveksamhet kan uppstå både beträffande vilken värderingstidpunkt som skall tillämpas och beträffande vilken värderingsmetod som skall användas (se vidare avsnitt 4.2.10.2 angående värderingsmetoder).

3.12.2 Värderingstidpunkt

Enligt praxis värderas fastigheter som innehas av ekonomiska föreningar och handelsbolag till taxeringsvärdet året före skattskyldighetens inträde. I fråga om fastigheter som ägs av aktiebolag skall enligt praxis värdet däremot utgå från taxeringsvärdet samma år som dödsfallet ägde rum eller vid gåvotillfället. (NJA 1984 s. 742, NJA 1991 s. 32, NJA 1994 s. 610, NJA 1995 s. 492 – se angående dessa i nästa avsnitt).

3.12.3 Rättstillämpningen avseende värderingsmetod för indirekt ägda fastigheter

Bratt m.fl. har sammanfattat rättsläget avseende de rättsprinciper som utvecklats i rättspraxis avseende olika värderingsmetoder för fastigheter på följande sätt (Bratt m.fl. a.a. s. 10:11):

I de fall ett antal fysiska personer valt att gemensamt äga och förvalta fast egendom genom en juridisk person på i stort samma sätt som vid direkt ägande värderas fastighetsinnehavet utifrån huvudregeln i 22 § 1 mom. AGL. (NJA 1983 s. 237 och NJA 1994 s. 607 vilka avgöranden rör förvaltning genom handelsbolag.) – I NJA 1983 s. 237 som gällde värdering av andelar i ett handelsbolag vilket bildats för att äga, förvalta och låta bebygga en kontorsfastighet i Stockholm gjorde HD en genomsyn och värderade egendomen på samma sätt som en direktägd fastighet, dvs. till taxeringsvärdet. I NJA 1984 s. 742 utgjordes gåvan av ett antal aktier i ett rörelsedrivande bolag (dock inte givarens samtliga aktier, varför lätttnadsregeln inte kunde tillämpas) som ägde en fastighet som var bokförd till lägre värde än taxeringsvärdet. HD anförde att det inte förelåg någon utredning beträffande fastigheternas verkliga värde, att fastigheterna var bokförda till ett lägre värde än taxeringsvärdet och att det därför saknades hållbar grund för att vid substansvärderingen uppskatta dem till annat belopp än det vid gåvotillfället gällande taxeringsvärdet. – Om bolaget även har annan icke obetydlig verksamhet än att förvalta fastighet eller förvaltningsverksamheten är omfattande och affärsmässigt inriktad, ägandet i bolaget är spritt eller förhållandena i övrigt är sådana att innehavet av aktier eller andelar i den juridiska personen måste betecknas som en kapitalplacering ser man inte igenom den juridiska personen utan värderar andelarna eller aktierna enligt föreskriften i 23 § B. femte stycket AGL, dock med beaktande av att det är fråga om en fastighetsägande juridisk person. Det innebär att man i första hand tillmäter en i tiden näraliggande försäljning av aktier eller andelar i den juridiska personen betydelse. Utvisar en sådan försäljning ett representativt marknadsvärde skall värderingen ske med utgångspunkt från försäljningen. Finns inga uppgifter om försäljning, fastställs aktierna eller andelarnas värde utifrån en substansvärdering. Fastigheter värderas enligt substansvärdemetoden regelmässigt med ledning av fastigheternas taxeringsvärde för det är skattskyldigheten inträtt (NJA 1991 s. 465 och NJA 1994 s. 610). I speciella fall kan dock särskild utredning rörande fastigheternas verkliga värde vid gåvotillfället föranleda att substansvärdet bestäms på annat sätt än med ledning av taxeringsvärdet. Om ett icke marknadsnoterat bolag har både en fastighetsförvaltande del och en rörelsedel uppkommer särskilda värderingsproblem när ett representativt marknadsvärde på aktierna i bolaget finns till följd av att dessa varit föremål för en i tiden näraliggande försäljning. Oavsett detta förhållande skall nämligen rörelsedelen värderas enligt lätttnadsregeln vilket innebär en substansvärdering med

reducering till 30 procent. Måhända kan man vid den skattemässiga värderingen i sådant fall utgå från det marknadsmässiga värdet på bolaget och sedan reducera detta värde med en så stor andel som beräknats motsvara rörelsedelens andel av hela bolaget. På rörelsedelen tillämpas i stället lättnadsregeln. En sådan metod antyds i NJA 1995 s. 492 (där man dock på grund av att det saknades förutsättningar för att värdera aktierna till påräkneligt pris värderade fastigheterna till taxeringsvärdet.)

Enligt Waller är dock denna metod knappast möjligt utan värderingen faller ändå tillbaka på substansvärdemetoden, vilket får till följd att fastigheten värderas utifrån taxeringsvärdet (artikeln s. 278 f.).

Waller föreslog också i sin artikel (s. 280 f.) att nuvarande osäkerhet i värderingsfrågan skulle kunna elimineras om värdering av fastighetsägande bolag, som inte är marknadsbolag, generellt skedde på grundval av substansvärdemetoden, vid vilken den fasta egendom – bortsett från lagerfastigheter – tas upp till samma värde som skulle ha gällt om fastigheten eller fastigheterna hade varit direktägda. En sådan regel skulle, enligt Waller väl anknyta till 1983 och 1984 års redovisade fall, vara lätt att tillämpa och tillgodose kravet på förutsebarhet. Om en sådan regel skulle medföra icke önskvärda skattemässiga förmåner skulle man, enligt Erik Waller kunna införa en sådan tvåårig stoppregel, som förslagits av AGK (*Värdering av fastighet i indirekt ägo*, Skattenytt, 1989 s. 78 f.).

3.12.4 Förslag

Förslag: Värderingstidpunkten bör inte heller flyttas fram för de indirekt ägda fastigheterna.

Indirekt ägda fastigheter skall också värderas enligt substansvärdemetoden och genom huvudregeln i 22 § AGL dvs. till taxeringsvärdet.

Indirekta ägda näringsfastigheter skall även fortsättningsvis omfattas av lättnadsregeln.

Indirekta innehav av fastigheter värderas enligt praxis olika utifrån vilken juridisk person som äger fastigheten. Som framgår av rättsfallsredovisningen kan både tidpunkten för värderingen och metoden för värderingen variera. Detta är särskilt påtagligt när det rör sig om ett aktiebolag som äger och förvaltar en fastighet. En

sådan ordning skapar rättsosäkerhet. I direktiven har uttalats att en av utgångspunkterna för översynen av reglerna bör vara de regler som gäller vid förmögenhetsbeskattningen (jfr avsnitt 3.9.2.2). Därutöver tillkommer den omständigheten att det föreskrivs i GSFL att bestämmelserna skall tillämpas även när förvärvskällan innehas indirekt genom förmedling av juridisk person.

Utredningen har förslagit att indirekt ägda bostadslägenheter inte skall räknas som tillgång i näringsverksamheten vilket innebär att substansvärderingen får göras enligt huvudregeln i 22 § AGL men att den del som inte får räknas som tillgång i näringsverksamhet inte omfattas av lätttnadsregeln i 24 c § AGL (jfr avsnitt 3.9.3). Utredningen har vidare stannat för att likställa förvaltningsfastigheterna med andra näringsfastigheter som redan omfattas av lätttnadsregeln (avsnitt 3.8.3). Av praxis framgår att domstolarna värderar fastigheter olika beroende på om det är ett fåtal personer som äger företaget eller inte. Något direkt stöd för att göra skillnad i värderingen med utgångspunkt från om det rör sig om ett fåmansföretag eller inte finns inte i AGL eller GSFL. Någon särskild anledning att göra denna skillnad verkar inte heller finnas. Det som styr värderingen av tillgångarna i ett aktiebolag är i stället frågan om det rör sig om ett bolag som är marknadsnoterat eller inte. Mot bakgrund av domstolarnas tillämpning av bestämmelserna bör det framgå av dessa att värderingen av direktägda och indirekt ägda fastigheter skall göras på samma sätt. Enligt den bestämmelse som utredningen föreslår skall tillgångar i näringsverksamhet, oavsett om dessa är direktägda eller är indirekt ägda värderas till sitt substansvärde. För anläggningsfastigheter gäller då att värderingen skall ske enligt huvudregeln i 22 § dvs. till taxeringsvärdet året före skattskyldighetens inträde och med tillämpning av lätttnadsregeln i 24 c § AGL.

3.13 Utländsk fastighet

3.13.1 Gällande rätt

22 § AGL innehåller inte något stadgande om värdering av fast egendom i utlandet. HD har i rättsfallet *NJA 1981 s. 730* uttalat att regeln i 23 § F. första stycket – att egendomen skall uppskattas till vad den kan antas ha betingat vid en av boets avveckling föranledd, med tillbörlig omsorg skedd försäljning (dvs. marknadsvärdet) –

får anses uttrycka en allmän princip för värdering av egendom vid arvsbeskattning. HD anförde vidare att bestämmelsen att fast egendom skall upptas till taxeringsvärdet utgör ett avsteg från denna princip, som i allmänhet leder till lägre värde än vad som föranleds av en tillämpning av principen. Beträffande fast egendom i utlandet fann HD att en motsvarande lindring på det sätt att marknadsvärdet skulle minskas med 75 procent inte kunde genomföras utan stöd i lag och att egendomen i stället borde värderas med tillämpning av den allmänna grundsatsen för värdering av egendom vid arvsbeskattningen.

I NSFL föreskrivs nu uttryckligen i 10 § att fastighet utomlands tas upp till 75 procent av marknadsvärdet. I förarbetena till bestämmelsen anfördes följande (prop. 1996/97:117 s. 60):

Fastigheter i utlandet bör också värderas enligt marknadsmässiga principer. Mot bakgrund av svårigheterna att värdera fastigheter utomlands finns anledning att ha en motsvarande säkerhetsmarginal som för svenska fastigheter vilket alltså innebär en värdering till 75 % av marknadsvärdet.

Svea Hovrätt har härefter i ett *beslut den 29 mars 2001* prövat frågan om värderingen av nio fastigheter belägna i Finland. I bouppteckningen hade fastigheterna tagits upp till motsvarande 1 821 636 kronor. Kammarkollegiet överklagade beslutet och yrkade att värdet skulle tas upp till 2 962 280 kronor vilket motsvarade det värde som den finländska skattemyndigheten värderat fastigheterna till vid sin beräkning av arvsskatten. Dödsboet bestred ändring och anförde värdet motsvarade fastigheternas taxeringsvärde i Finland. Hovrätten hänvisade till HD:s avgörande och biföll Kammarkollegiets överklagande. Hovrättspresidenten var skiljaktig. Han anförde bl.a. att nytillkomna omständigheter, såsom t.ex. ändrade regler i NSFL jämförda med bestämmelserna i EG-fördraget om fri rörlighet för kapital och rättsfall avgjorda av EG-domstolen borde medföra att fastigheternas beskattningsvärde borde bestämmas till 75 procent av marknadsvärdet. Beslutet överklagades men har härefter avskrivits från vidare handläggning.

3.13.2 Förslag

Förslag: Utländsk fastighet tas upp till 75 procent av marknadsvärdet.

Det finns således inte någon föreskrift om värdering av utländska fastigheter i AGL. Av HD:s dom framgår att det finns ett direkt behov av att reglera frågan. Det naturliga är därför att införa en kompletterande regel i AGL med motsvarande innehåll som i NSFL. Detta görs lämpligen i den inledande paragrafen om värdering av fastigheter. På grund av förenklingsskäl bör värderingen utgå från tidpunkten för dödsfallet respektive gåvotillfället.

4 Värderingen av lös egendom

4.1 Hänvisningen till GSFL

Regeln om värdering av lös egendom i näringsverksamhet finns i 23 § F. tredje stycket AGL. Där föreskrivs att vid värderingen av en näringsverksamhet eller en del av en näringsverksamhet tillämpas – under förutsättning att egendomen är sådan som avses i punkt 2 första stycket eller sjunde och åttonde styckena av anvisningarna till 3 och 4 §§ den upphävda lagen (1947:577) om statlig förmögenhetsskatt – bestämmelserna i 4 § och, med undantag av femte stycket sista meningen, punkt 2 av anvisningarna till 3 och 4 §§ den upphävda lagen om statlig förmögenhetsskatt.

4.2 En jämförelse mellan AGL och 4 § GSFL

Hänvisningen i 23 § F. tredje stycket AGL görs inte bara till punkt 2 i anvisningarna till 3 och 4 §§ GSFL utan också till hela 4 § GSFL. Värderingsreglerna i 4 § överensstämmer i stora, men inte alla, delar med reglerna i 22 och 23 §§ AGL varför man måste göra en jämförelse med dessa lagrum för att kunna ta ställning till vilka av GSFL:s regler som behöver föras över till AGL.

I 4 § första och andra styckena GSFL regleras frågan om värderingen av fastigheter, tomträtter och vattenfallsrätter. Dessa regler motsvaras av 23 § A. AGL och har tidigare behandlats i kapitel 3. Reglerna behöver inte föras över till AGL.

I tredje stycket finns en allmän regel om värderingen av lös egendom som är avsedd för stadigvarande bruk i verksamheten.

I fjärde och femte styckena behandlas frågan om värderingen av fordringar.

I sjätte stycket görs en hänvisning till reglerna i punkt 5 av anvisningarna till 3 och 4 §§ GSFL om värdering av värdepapper.

I *sjunde och åttonde styckena* finns regler om värdering av räntor, nyttjanderätter o.dyl.

I *nionde och tionde styckena* regleras frågor om värdering av rättigheter som är av obestämd varaktighet respektive beroende av flera personers liv.

I *elfte och tolfte styckena* behandlas reglerna om värdering av andel i ekonomisk förening i likvidation samt bostadsföreningar och bostadsaktiebolag.

I *trettonde stycket* finns en allmän regel om värdering av övrig lös egendom.

I *fjortonde stycket* görs slutligen hänvisningen till punkt 2 av anvisningarna till 3 och 4 §§ GSFL för värderingen av tillgångar i näringsverksamhet.

4.3 Vedertaget affärsbruk

4.3.1 Förarbeten, gällande rätt och praxis

I 4 § tredje stycket GSFL stadgas följande:

Lös egendom, som är avsedd för stadigvarande bruk i näringsverksamheten hänförlig till jordbruk och binäringar, skogsbruk eller rörelse, skall värdesättas i enlighet med vedertaget affärsbruk inom det slag av verksamhet, som egendomen är nedlagd i.

Bestämmelsen fanns med redan i 10 § fjärde stycket 1928 års kungliga förordning om statlig inkomst- och förmögenhetsskatt (SFS 1928:373). I punkt 2 av anvisningarna till bestämmelsen angavs följande.

Såsom affärsbruk i rörelse får anses gälla, att tillgångar, som äro avsedda till stadigvarande bruk i rörelsen, upptagas till anskaffningsvärdet, därå årliga avskrivningar göras för utrangering, slitning och annan värdeminskning. Emellertid förekommer understundom, att avskrivningar å tillgångar till stadigvarande bruk i rörelsen icke verkställas eller göras i större omfattning, än som varit av förhållandena påkallad. Härtill skall hänsyn tagas vid värdesättningen av tillgångarna, så att vederbörliga avskrivningar alltid beräknas men tillika hållas inom skäligen belopp.

Vidare angavs att lager av råämnen eller varor skulle värderas såsom helhet utan hänsyn till påräknelig vinst vid försäljning i detalj. I fråga om värdesättning av tillgångar inom jordbruk med binäringar samt skogsbruk gällde att levande inventarier skulle sättas till sitt

värde i allmänna marknaden och att värdesättning av döda inventarier skulle följa samma förfarande som angivits för rörelse.

Den fråga man kan ställa sig är om begreppet affärsbruk i rörelse enbart hade den innebörd som angavs i anvisningspunkten till bestämmelsen.

Någon sådan direkt hänvisning gjordes inte i GSFL varför man kan undra om begreppets tillämpningsområde därmed förändrades. Detta har nämligen betydelse för frågan om det verkligen kan vara nödvändigt att överföra begreppet eller en motsvarighet till AGL:s värderingsbestämmelser. Någon förklaring till den ändrade skrivningen i GSFL står inte att finna i förarbetena till lagen. Den tolkning som ligger närmast till hands genom den ursprungliga hänvisningen är att begreppet endast användes för att understryka att värderingen av vissa tillgångsslag inte skulle göras till saluvärdet.

Begreppet har återopats i Regeringsrättens avgörande *RA 1943 ref. 29* rörande värdering av varulager vid taxering för förmögenhet. Regeringsrätten gjorde dock inte något direkt ställningstagande i fråga om innebörden av begreppet. Det var här fråga om näringsidkaren L som hade värderat ett varulager till 241 000 kronor, motsvarande dess bokförda värde, vilket taxeringsnämnden hade godtagit. Vederbörande landskamrerare överklagade taxeringen och anförde att det av L:s avlämnade deklaration till krigskonjunkturskatt år 1940 framgick att inköpsvärdet på det ifrågavarande lagret utgjorde 392 000 kronor. Försäljningspriset på lagret torde därför den 31 december 1939 ha legat avsevärt över inköpsvärdet. Enligt *vedertaget affärsbruk* hade lagret inte behövt upptas i räkenskaperna till lägre värde än inköpspriset minskat med 10 procent för att värdet skulle anses fullt betryggande. L:s taxering till förmögenhetsskatt skulle därför bestämmas till 28 190 kr – motsvarande ett värde på 353 000 kr – i stället för till 26 860 kr. L bestred påståendet om en 10-procentig avskrivning såsom vedertaget affärsbruk. Kamrarrätten fann skäligt att höja taxeringen till 28 190 kr. L överklagade och anförde att enligt de moderna varulagersmetoderna, exempelvis normallagerprincipen, ansågs inte ens en dold reserv om 30 procent såsom betryggande, i synnerhet inte i kristider. Landskamreren hemställde om ogillande av överklagandet och anförde att de företagsekonomiska värderingsmetoderna inte kunde tillmätas betydelse vid uppskattningen av förmögenhet för beskattningsändamål och hänvisade till anvisningarna till 10 § K. F. om statlig inkomst och förmögenhetsskatt. Han anförde vidare att det mot bakgrund av den bestämmelsen inte föreföll uteslutet att

lagret hade kunnat upptagas till den för den skattskyldige vid respektive värderingstidpunkter gällande inköpspriser. Enligt Kommerskollegiets partiprisindex hade priserna för textilvaror av olika slag stigit med i genomsnitt 25 procent från den 31 augusti till den 31 december 1939. Detta innebar att L:s varulager, vilket nästan helt och hållet inköpts före den 31 augusti med tillämpning av de inköpspriser som gällt den 31 december haft ett värde av 125 procent av 39 000 kronor eller 490 000 kr. Regeringsrätten ändrade inte Kammarrättens dom.

4.3.2 Förslag

Förslag: Begreppet vedertaget affärsbruk byts ut mot en knytning till god redovisningssed.

Begreppet vedertaget affärsbruk är ett alderdomligt begrepp som inte längre används i övrig skattelagstiftning. De alternativa metoder man numera kan använda sig av vid värderingen av lös egendom är värdering till marknadsvärdet, skattemässigt värde, bokföringsmässigt värde eller den metod som anges i AGL nämligen att övrig lös egendom skall uppskattas till vad den kan antas ha betingat vid en med tillbörlig omsorg skedd försäljning, som föranletts av boets avveckling (denna sistnämnda bestämmelse tillämpas också vid värderingen av gåvor).

En jämförelse kan göras med 14 kap. 2 § IL där det föreskrivs att beräkningen av resultatet av näringsverksamhet skall ske enligt bokföringsmässiga grunder. Härvid skall inkomster tas upp som intäkt och utgifter dras av som kostnad det beskattningsår som de hänför sig till enligt god redovisningssed.

Utredningen har prövat om det är nödvändigt att vid sidan om huvudregeln om en marknadsvärdering av tillgångarna (se förslaget till ändring i 20 § AGL) ha en särskild generell regel för värderingen av företagsegendom. De anvisningar som finns i GSFL och som rör värderingen av vissa tillgångar (inventarier, lagertillgångar m.fl.) kommer enligt utredningens förslag att med vissa justeringar föras in direkt i AGL. Det är emellertid svårt att hitta en metod som kan användas vid värderingen av all slags företagsegendom (för inventariernas del har t.ex. förslagits att värderingen skall ske till skattemässigt värde). Den metod som ligger närmast till hands är

att värderingen skall ske enligt god redovisningssed. En sådan värdering är normalt sett gynnsammare för den skattskyldige än en marknadsmässig värdering. En annan fördel är att ett värde som har bestämts genom de redovisningsbestämmelser som finns för olika företag oftast lätt går att få fram ur företagets bokslut medan ett relevant marknadsvärde kanske måste tas fram genom en särskild värdering.

4.4 Fordringar m.m.

I 4 § fjärde stycket GSFL föreskrivs följande:

Fordran som löper med ränta skall, om den inte är tillgång i näringsverksamhet hänförlig till rörelse, tas upp till sitt kapitalbelopp med tillägg för förfallen ränta.

I 4 § femte stycket GSFL anges vidare:

Fordran som inte är förfallen och på vilken ränta inte skall beräknas för tiden före förfalldagen, uppskattas till belopp som utgör dess värde enligt vid denna lag fogad tabell I. Osäker fordran tas upp till det belopp, varmed den kan beräknas inflyta. Värdelös fordran tas inte upp.

I 23 § C. första och andra styckena AGL anges följande:

Fordran uppskattas till sitt kapitalbelopp jämte upplupen ränta å tid, som avses i 21 §. Är fordringen ej förfallen och skall ränta därå ej beräknas för tiden före förfalldagen, uppskattas fordringen till belopp, som utgör dess värde vid nämnda tid enligt den vid denna lag fogade tabellen.

Osäker fordran uppskattas till belopp, varmed den kan beräknas inflyta. Värdelös fordran anses icke utgöra tillgång. Den omständigheten att gäldenären är delägare i dödsboet föranleder icke fordringens uppskattande enligt andra grunder än som eljest äro tillämpliga.

Någon materiell ändring föranledd av reglerna i GSFL krävs inte.

4.5 Värdering av börsregistrerade aktier och andra värdepapper som omsätts marknadsmässigt

4.5.1 De aktuella lagrummen

I 23 § B. första stycket till fjärde styckena AGL finns inledande regler om uppskattning av värdepapper. Motsvarande regler finns, genom en hänvisning i 4 § *sjätte stycket GSFL*, i punkt fem av anvisningarna till 3 och 4 §§ GSFL. Reglerna i AGL och GSFL överensstämmer i stort med varandra.

I 23 § B. första stycket AGL föreskrivs följande:

Aktier som är inregistrerade vid inländsk börs eller noteras på utländsk börs, andelar i värdepappersfonder samt andra värdepapper än aktier som omsätts marknadsmässigt och är av det slag som anges i 48 kap. 2 § inkomstskattelagen (1999:1229) tas upp till 75 procent av det noterade värdet.

Det är i första punkten fråga om aktier som är registrerade på börsens A-lista. I *första stycket* nämnda paragraf i IL definieras begreppet delägarrätt. Med delägarrätt avses,

- aktie,
- rätt på grund av teckning av aktier,
- teckningsrätt,
- delrätt,
- andel i värdepappersfond,
- andel i ekonomisk förening, och
- annan tillgång med liknande konstruktion eller verkningssätt.

Enligt paragrafens *andra stycke* skall bestämmelserna om delägarrätter också tillämpas på

- vinstandelsbevis som avser län i svenska kronor
- konvertibelt skuldebrev i svenska kronor,
- termin och option vars underliggande tillgångar består av aktier eller termin och option som avser aktieindex, och
- annan tillgång med liknande konstruktion eller verkningssätt.

I *tredje stycket* anges att såsom delägarrätt anses inte andel i privatbostadsföretag.

Begreppet värdepapper används inte i NSFL. I stället används begreppen delägarrätter och fordringsrätter. Dessa begrepp har ersatt det tidigare i skattelagstiftningen använda begreppet

finansiella instrument. I lagen (1991:980) om handel med finansiella instrument avses med begreppet finansiellt instrument fondpapper och annan rättighet eller förpliktelse avsedd för handel på värdepappersmarknad. Med *fondpapper* avses i samma lag aktie och obligation samt sådana andra delägarätter eller fordringsrätter som är utgivna för allmän omsättning, andel i värdepappersfond och aktieägares rätt gentemot den som för hans räkning förvarar aktiebrev i ett utländskt bolag (depåbevis). Afrell m.fl. hävdar att till begreppet värdepapper räknas traditionellt aktier, obligationer, växlar, checkar och vissa skuldebrev. Enligt författarna utbjuds i dag en mängd instrument som inte passar in i begreppet, bl.a. derivatinstrument. Exempel på derivatinstrument är optioner och terminer vilkas syfte är att gardera investerare för olika risker, dvs. en slags försäkring (Afrell, Klahr, Samuelsson, *Lärobok i kapitalmarknadsrätt*, 1998 andra upplagan, s. 85). Det är således fråga om sådana instrument som bl.a. räknas upp i 48 kap. 2 § andra stycket IL. Med anledning härav kan man ställa sig frågan vad som menas med lydelsen "andra värdepapper än aktier som anges i 48 kap. 2 § inkomstskattelagen" i 23 § B. första stycket AGL.

I förarbetena till IL diskuterades frågan om vilka begrepp som skall användas i IL. Regeringen konstaterade bl.a. att det var olämpligt att använda uttrycket finansiella instrument som ibland har en inskränkande funktion och ibland bara en hänvisningsfunktion. Uttrycken var inte heller identiska i inkomstskattelagstiftningen och lagen om handel med finansiella instrument. När det gällde termen värdepapper hade några remissinstanser påpekat att utbytet av uttrycket finansiellt instrument mot värdepapper inte alltid medför att osäkerheten om vad som avses minskar. En nackdel med att använda uttrycket är att vad som avses inte bara är skriftliga instrument, dvs. papper. Samma invändning kunde riktas mot ordet dokument och något annat samlande uttryck som kunde användas i dessa sammanhang var svårt att finna. Regeringen konstaterade att uttrycket värdepapper har använts sedan länge, både i inkomstskattelagstiftningen och i civilrättslig lagstiftning samt på tillgångar som inte materialiseras i form av "papper", t.ex. aktier som finns i ett värdepapperslöst system. Regeringen kom därför fram till att om det gick att använda några andra uttryck som var definierade såsom delägarätter eller fordringsrätter, så skulle de användas i IL. I annat fall skulle ordet värdepapper användas (prop. 1999/2000:2 Del 1 s. 508 ff.)

Hänvisningen i 23 § B. första stycket AGL till 48 kap. 2 § IL medför att även andelar i ekonomiska föreningar, om de kan betecknas som värdepapper och om de kan vara föremål för marknadsmässig omsättning skall värderas till 75 procent av det noterade värdet. Regeringen har dock i prop. 2001/02:46 (Ändringar i de särskilda skattereglerna för vissa andelsägare i fåmansföretag, m.m.) förklarat att sådana andelar inte kan vara marknadsnoterade (s. 77).

Orsaken till att de värdepapper som anges i 23 § B. första stycket AGL inte skall tas upp till fulla marknadsvärdet är att man har beaktat den latent inkomstskatteskulden. Det var AGK som i sitt delbetänkande *Latent skatteskuld vid arvs- och gåvobeskattning* (Ds Fi 1986:4) hade föreslagit att man skulle beakta den latent skatteskulden för alla värdepapper (noterad som onoterade) utom de som omfattades av lättnadsregeln. Förslaget omfattade både värderingen vid förmögenhetsbeskattningen och arvs- och gåvobeskattningen. Dessförinnan hade det emellertid genomförts lättnader i förmögenhetsbeskattningen som innebar att även de s.k. OTC-aktierna fick tas upp till 30 procent av substansvärdet (se nedan). Om AGK:s förslag hade följts hade detta inneburit att även OTC-aktierna skulle ha tagits upp till 75 procent av det noterade värdet. Denna försämring i förmögenhetsbeskattningen undveks dock genom att OTC-aktier o dyl. aktier skulle få tas upp till 30 procent av det noterade värdet (marknadsvärdet). En konsekvens av förändringen av AGK:s förslag blev emellertid att vissa typer av aktier hamnade utanför den 75-procentiga värderingen, nämligen aktier i onoterade förvaltningsaktiebolag och i de rörelsedrivande aktiebolag som inte uppfyllde lättnadsreglerna för gåva.

Såsom framgår av lagrummet skiljer sig numera värderingen mellan svenska och utländska aktier i det att aktier som noteras på utländsk börs skall värderas till 75 procent medan svenska aktier som är registrerade vid börs skall värderas till 75 procent. Förändringen i lagrummet gjordes i samband med införandet av den nya borslagstiftningen (prop. 1992/93:108, bet. 1992/93:SkU8, SFS 1992:1093) och i förarbetena uttalades följande (propositionen s. 5):

Riksdagen beslöt förra hösten om en avveckling av förmögenhetsskatten. Det har helt nyligen aviserats att det slutliga avskaffandet av förmögenhetsskatten skall skjutas upp ett år. Förmögenhetsskatt kommer härigenom att tas ut även vid 1995 års taxering. – Särskilda regler gäller under avvecklingen enligt lagen (1991:1850) om upp-

hävande av lagen (1947:577) om statlig förmögenhetsskatt. Enligt punkt 2 av övergångsbestämmelserna är aktier som är föremål för sådan notering som avses i punkt 5 andra stycket av anvisningarna till 3 och 4 §§ – dvs. inte börsnoterade – undantagna från skatteplikt. Enligt en särskild regel gäller att skattebefrielsen kvarstår för aktie vid senare börsnotering om aktien den 31 december 1991 var noterad utanför börsens A-listor eller var onoterad på det sätt som anges i andra stycket nyss nämnda anvisningspunkt. För att en aktie enligt de gällande reglerna skall omfattas av begreppet börsnoterad skall det vara fråga om aktier som är inregistrerade vid fondbörsen, dvs. aktier på fondbörsens A-lista. OTC- respektive O-listeaktier kan visserligen sägas vara noterade på börsen men dessa aktier faller ändå inte in under begreppet börsnoterad i detta sammanhang. – Bestämmelserna om skattefrihet i förmögenhetshänseende gäller aktier som inte är börsnoterade men som ändå är föremål för marknadsmässig omsättning med regelbundna noteringar om avslut, dvs. OTC-aktier och O-liste-noterade aktier. I arvs- och gåvoskattelhänseende gäller särskilda värderingsregler för dessa aktier (23 § B andra stycket lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt). Någon ändring i dessa hänseenden är inte avsedd. De ifrågakommande bestämmelserna bör därför ändras så att med begreppet börsnoterad skall avses inregistrering vid en börs. I de fall begreppet börsnoterad kvarstår kommer tillämpningsområdet således att utvidgas i förhållande till dagens regler (jfr bl.a. 26 § tredje stycket lagen om arvsskatt och gåvoskatt).

RSV har i en skrivelse 981118 (dnr 8872-98/200), redogjort för verkets bedömning av vilka utländska marknadsplatser som kan betecknas som börser och som har en med A-listan jämförbar lista. Listan är upprättad med anledning av den skrivning som finns i 3 § första stycket punkten 4 NSFL där det stadgas: "aktie i ett aktieslag som är inregistrerat vid börs i det land där aktiebolaget är hemmahörande". Av listan kan utläsas att den amerikanska "market makermarknaden" Nasdaq inte skall betecknas som börs i NSFL:s mening. Detta medför att aktier som noteras där är förmögenhetsskattefria under förutsättning att de inte samtidigt är inregistrerade på börs i sitt hemland. Vad utredningen kan förstå kan listan även användas för att avgöra vilka utländska marknadsplatser som kan betecknas som börser i AGL:s mening.

Enligt GSFL skulle förmögenhetsskattevärdet på börsnoterade aktier således tas upp till 75 procent. I NSFL värderas likvärdiga aktier emellertid till 80 procent av det noterade värdet. Bakgrunden härtill var nämligen att man med verkan fr.o.m. den 1 juli 1997 hade beslutat att latent skatteskuld i samband med värderingen av börsnoterade aktier inte längre skulle beaktas. Motivet härtill förklarades på följande sätt (prop. 1995/96:198 s. 26):

Som skäl för en lägre värdering av aktier har hänvisats till den latent skatteskuld avseende reavinst vid en framtida försäljning som kan sägas belasta aktierna. Till saken hör dock att aktier som inte endast innehas en kort tid får en relativt andra tillgångar förhållandevis förmånlig behandling vid inkomstbeskattningen genom att värdestegring på aktien inte beskattas före försäljningen. Denna inkomstskatteförmån medför att det inte finns tillräckliga skäl att medge en reducering av förmögenhetsskattevärdet. – Marknadsnoterade aktier bör därför tas upp till det noterade värdet på samma sätt som obligationer. Ytterligare överväganden bör dock göras i fråga om de idag skattebefriade börsaktierna.

Efter stark kritik ändrades denna ordning redan efter förslag i budgetpropositionen för år 1998 med ikraftträdande den 30 december 1997 och i förarbetena anfördes följande (prop. 1997/98:1 s. 171):

Riksdagen beslutade år 1996 att skattepliktiga börsaktier fr.o.m. 1997 års taxering skulle tas upp till noterat värde. Genom denna värderingsregel motverkades i viss mån den inkomstskatteförmån som ligger i att en värdestegring på aktier inte beskattas förrän aktien realiseras. En på detta sätt utformad värderingsregel får anses vara materiellt korrekt. Samtidigt kan inte bortses från att den nya värderingsregeln leder till ökade spänningar i beskattningen gentemot sådana tillgångar som inte förmögenhetsbeskattas. Det finns därför anledning att genom en någon lägre värdering av de skattepliktiga aktierna minska denna spänning. Regeringen föreslår att skattepliktiga börsaktier och andra aktieliknande tillgångar skall tas upp till 80 procent av noterat värde.

4.5.2 Övriga aktier som är föremål för marknadsmässig omsättning

I 23 § B. andra stycket AGL anges följande:

Aktier som inte är av det slag som avses i första stycket men som är föremål för marknadsmässig omsättning med regelbundna noteringar om avslut tas upp till 30 procent av det noterade värdet.

Denna särskilda värdering infördes för att nå en likartad beskattning som vid förmögenhetsbeskattningen. I syfte att underlätta familjeföretagens försörjning med riskkapital hade nämligen under våren 1982 beslutats om åtgärder på ett antal områden. Åtgärderna avsåg bl.a. att stimulera ägare av större familjeföretag att sälja ut minoritetsposter av aktier på marknaden. Den ändring som skedde var att tillämpningsområdet för lättnadsreglerna för familje-

företaget vid förmögenhetsbeskattning utvidgades till att omfatta aktier i alla icke börsnoterade bolag som bedrev jordbruk eller rörelse. Någon motsvarande utvidgning hade dock inte gjorts när det gällde arvs- och gåvobeskattningen. Departementschefen föreslog därför att denna typ av aktier skulle tas upp till 30 procent av det noterade värdet vid arvs- och gåvobeskattningen samt vid förmögenhetsbeskattningen (prop. 1986/87:54 s. 16).

Bestämmelsen tar sikte på aktier som är

1. noterade men inte registrerade på Stockholms fondbörs,
2. noterade på andra officiella marknadsplatser utanför Stockholms fondbörs och
3. föremål för handel hos t.ex. fondkommissionärer.

Stockholms fondbörs handhar förutom A-listan även O-listan (den s.k. OTC-listan avskaffades fr.o.m. den 1 juli 2000 genom sammanslagning med O-listan). Förutom O-listan finns även NGM (Nordic Growth Market) AB och AktieTorget AB som har erhållit tillstånd av Finansinspektionen som auktoriserade marknadsplatser och som är knutna till börsen. NGM AB hette tidigare IM Marknadsplats AB.

Enligt förarbetena skall det vara fråga om aktier som är föremål för regelbundna *dagliga* noteringar (propositionen s. 24).

I *NJA 1993 s. 406* har dock Högsta domstolen underkänt motivuttalandet och anfört att detta inte överensstämmer med lagtexten. Målet rörde aktier i Graningeverkens AB vilka var noterade på den s.k. C-listan. HD konstaterade att det mot bakgrund av utredningen framgick att aktierna omsattes regelbundet på marknaden med avslut en eller flera gånger i veckan, att utredningen gav vid handen att noteringarna på C-listan gav en förhållandevis rättvisande bild av de avslut som faktiskt ägde rum och att det under sådana omständigheter fick anses stå i god överensstämmelse med grunderna för värderingsreglerna att tillämpa den aktuella bestämmelsen vid värderingen.

HD har även i *NJA 1995 s. 567* prövat frågan om regelbundna noteringar om avslut. I detta fall var det fråga om aktier i Engros Ferro AB som uppgavs vara föremål för handel hos ett fondkommissionärsbolag. Det fanns i målet varken en lista eller annan liknande dokumentation som utvisade noteringen vid det aktuella gåvotillfället. Det saknades därför enligt HD tillförlitlig utredning som visade på förekomsten och underlaget för den notering som

skulle utgöra grunden för värderingen. Aktierna togs på grund härav upp till fulla marknadsvärdet.

I 48 kap. 5 § IL definieras begreppet *marknadsnoterad*. För att en delägarrätt eller fordringsrätt skall anses som marknadsnoterad enligt lagen skall den vara noterad på svensk eller utländsk börs eller, utan att vara noterad på börs, vara föremål för kontinuerlig allmänt tillgänglig notering på grundval av marknadsmässig omsättning. Begreppet marknadsnoterad används också i NSFL och hänvisningen i dess 1 § medför att begreppet där har samma betydelse som i IL.

RSV har i skrivelse 981118 (dnr. 10145-98/900) redogjort för begreppet marknadsnoterad enligt SIL. Enligt verkets uppfattning bör även aktier som noteras på SBI-listan, Göteborgs-listan, Nya Marknaden och IM Marknadsplats AB normalt anses som marknadsnoterade. SBI-listan finns emellertid inte längre utan har gått ihop med IM Marknadsplats AB som å sin sida namnändrat till NGM AB (se ovan).

Vid en jämförelse mellan NSFL respektive IL och AGL kan således utläsas att det inte krävs att en lista enligt AGL är "allmänt tillgänglig".

Hur utländska aktier som är föremål för notering utanför utländsk börs skall värderas framgår inte. Bratt m.fl. anser att lagstiftningens ordalydelse inte talar mot en värdering på samma sätt som för svenska aktier dvs. till 30 procent (Bratt m.fl. a.a. s. 11:23). Enligt Domstolsverkets handbok för bouppteckningsärenden m.m. skall utländska "icke börsnoterade aktier" tas upp till sitt marknadsvärde (avsnitt 9.4 s. 16). Skattemyndigheterna värderar emellertid dessa aktier till 30 procent bl.a. med stöd av ett avgörande av *Hovrätten för Västra Sverige* den 11 mars 1996 (*Ö8-10/96*) rörande värderingen av aktier på marknadsplatsen Nasdaq. Beslutet har inte överklagats till HD.

Frågan om hur utländska marknadsnoterade aktier skall behandlas diskuterades däremot i förarbetena till NSFL. I 3 § punkten 4 NSFL sägs nämligen att aktie i ett aktieslag som är inregistrerad vid börs i det land där aktiebolaget är hemmahörande är skattepliktig. Lagrådet hade här påpekat att den föreslagna gränsdragningen beträffande utländska aktier kunde leda till praktiska svårigheter och bli vansklig att bedöma inte minst för de skattskyldiga. De frågor som skulle kunna ställa till problem var dels om en viss utländsk marknadsplats kan jämföras med en börs, dels om huruvida den offentliga notering som äger rum kan jämföras med en svensk

offentlig inregistrering. Detta skulle dock enligt Lagrådet kunna lösas genom allmänna råd eller andra rekommendationer (prop. 1996/97:117 s. 131 f.).

Enligt regeringen var det alternativa förslaget till särbehandling av de marknadsnoterade aktierna att låta samtliga marknadsnoterade aktier bli skattepliktiga. Detta skulle emellertid helt stå i strid med utgångspunkterna för beskattningen av aktier i mindre företag. Enligt regeringen torde den gjorda gränsdragningen underlätta motsvarande gränsdragningsfrågor vid utländska börser (propositionen s. 53).

I samband med de ändringar i NSFL som syftade till att motverka att bolag av skatteskal avregistrerar aktier från A-listan (prop. 1997/98:1) uttalade Lagrådet att förslaget visade att den nuvarande kopplingen mellan listtillhörighet och skatteuttag är mindre lämplig. Även frågan om uppdelningen mellan placeringskapital och arbetande kapital borde enligt Lagrådets mening övervägas på nytt från grunden (bet. 1997/98:FiU1 Bilaga 2 s. 389 och 393 f.).

4.5.3 Värderingen av skilda aktieslag i ett bolag

I 23 § B. tredje stycket AGL föreskrivs följande:

Finns i ett bolag skilda aktieslag av vilka ett eller flera är börsnoterade eller föremål för sådan notering som avses i andra stycket, skall de aktier i bolaget som inte är noterade tas upp till samma värde som de noterade aktierna. Är flera aktieslag noterade, skall de icke noterade aktierna tas upp till samma värde som de noterade aktier som har den lägsta kursen.

Det var även i detta fall AGK som hade uppmärksammat att rättslaget beträffande beskattningen av de aktier som inte var inregistrerade vid börsens A-lista var oklart när det gällde arvs- och gåvobeskattningen. Regeringsrätten hade i avgörandet *RA 85 1:59* funnit att i ett bolag – i vilket det fanns A-aktier som inte var noterade på börs och B-aktier som var noterade på Stockholms fondbörs – endast de aktier som var inregistrerade vid börsen skulle tas upp till marknadsvärdet och att övriga aktier skulle omfattas av lättnadsregeln om 30 procent. Departementschefen, som inte ansåg att det vara en bra lösning med olika värderingsnormer för olika aktieslag i samma bolag föreslog därför en gemensam värderingsnorm för alla aktier i ett bolag där ett eller flera aktieslag är börsnoterade eller föremål för annan regelbunden notering. Värderings-

normen innebar att icke noterade aktier skulle värderas på samma sätt som noterade aktier (prop. 1986/87:54 s. 19 f).

I NSFL finns särskilt reglerat hur aktier som noteras på olika sätt i olika länder skall beskattas. En sådan reglering saknas i AGL.

4.5.4 Försäljning under onormala förhållanden

I 23 B. § fjärde stycket AGL anges:

Om det vid en värdering enligt de föregående styckena bedöms att det noterade värdet inte motsvarar vad som skulle kunna påräknas vid en försäljning under normala förhållanden, får i stället priset vid en sådan försäljning läggas till grund för värderingen.

Motivet till denna reglering är att om en försäljning måste ske under onormala förhållanden, t.ex. genom att en mycket stor post måste bjudas ut vilket kan påverka priset nedåt eller uppåt, skall värdet beräknas till vad som skulle kunna erhållas vid en försäljning under normala förhållanden och med en reducering till 75 respektive 30 procent beroende på vilket aktieslag det är fråga om (Bratt m.fl., a.a. s. 11:12 f.).

Högsta domstolen har i *NJA 1961 s. 301* prövat tillämpningen av regeln för ett dödsbo. Det var här fråga om uppskattning av 8 075 börsnoterade aktier i rederiaktiebolaget Svenska Lloyds till annat värde än det börsnoterade. Det fanns sammanlagt 369 567 aktier i bolaget. Banken angav värdet till 70 kr per aktie, i stället för till kursvärdet 74 kr per aktie, med hänvisning till det svaga intresset för rederiaktier och den stora aktieposten. Hovrätten, vars bedömning HD anslöt sig till, anförde följande:

Rådande svag konjunktur med ringa köpintresse motiverar icke i och för sig ett sådant frångående, när börskursen torde återspegla den förhärskande uppfattningen om marknadsläget. Icke heller kan antalet innehavda aktier i rederibolaget i förevarande fall anses motivera ett avsteg från värdet efter börskursen, när dödsboet med hänsyn till att däri funnits talrika andra lätt realiserbara tillgångar icke haft behov av att alltför snabbt realisera aktierna i rederibolaget, vilket ej heller visats ha skett. Hovrätten finner vid sådant förhållande att aktieposten, i enlighet med ämbetets yrkande, böra upptagas efter ett värde av 74 kr. per aktie.

Regeringsrätten har i *RA 1992 ref. 10* prövat en liknande bestämmelse i lagen (1986:1225) om tillfällig förmögenhetsskatt för liv-

försäkringsbolag m.fl. Det var här fråga om Livförsäkringsbolaget Skandia som menade att om hela aktieinnehavet i bolaget skulle försälas på den aktuella skatteberäkningsdagen (den 31 december 1986) så skulle detta endast vara möjligt genom en försäljning av hela aktieinnehavet till en och samma köpare. Det högsta pris som en oberoende köpare skulle vara villig att betala torde vara 80–85 procent av aktiernas börsnoterade värde vilket därmed inte skulle motsvara det marknadsnoterade värdet. Kammarrätten i Stockholm hänvisade till motsvarande regel i AGL samt rättsfallet NJA 1961 s. 301. Kammarrätten, som avslog bolagets överklagande, nämnde några orsaker som skulle kunna tas hänsyn till t.ex. ingångna optionsavtal eller hembudspflicht som kan åvila aktierna. Enligt Kammarrättens mening hade dock bolaget inte gjort sannolikt att sammansättningen av aktieportföljen eller någon annan omständighet borde medföra ett lägre värde än börsvärdet. Regeringsrätten som avslog överklagandet fann att enbart det förhållandet att det var fråga om stora aktieposter inte utgjorde tillräckliga skäl för att med stöd av det aktuella stadgandet beräkna värdet till ett lägre värde än det noterade och att det inte heller i övrigt framkommit tillräckliga skäl för att sätta ned värdet.

Regeringsrätten har i ett mål om förmögenhetsskatt, *RRK R 74 1:68*, prövat en snarlik fråga. Det var här fråga om värdering av utländska aktier som var noterade på Zürich-börsen till ett värde motsvarande 1 118 svenska kronor. Aktien fanns emellertid också upptagen hos Svenska fondhandlareföreningen till ett värde om 1 200 kronor vilket belopp inkluderade en s.k. switchpremie. De då gällande valutabestämmelserna innebar att dylika aktier utan tillstånd av Riksbanken fick överlätas till svenska medborgare med fast bostad i Sverige och andra valutainlänningar. Regeringsrätten fann att det på Zürich-börsen noterade värdet vid beskattningsårets utgång inte kunde antas motsvara vad som må ha varit påräkneligt vid försäljningen av aktierna under normala förhållanden. Värdet på aktierna skulle därför beräknas på grundval av Svenska fondhandlareföreningens fondnoteringsuppgifter.

Det nu sagda pekar ganska tydligt mot att utrymmet är begränsat för att tillämpa denna undantagsregel vid värderingen.

4.6 Övriga aktier och värdepapper

4.6.1 Onoterade aktier

4.6.1.1 Gällande rätt

I 23 § B. femte stycket AGL föreskrivs vidare.

Aktier som inte omfattas av bestämmelserna i första–tredje styckena samt andelar i ekonomiska föreningar och handelsbolag tas upp till det pris som kan påräknas vid en försäljning under normala förhållanden, varvid dock följande skall iakttas. I den mån uppskattningen grundas på värdet av tillgångar som ingår i en näringsverksamhet beräknas – under förutsättning att egendomen är sådan som avses i punkt 2 första stycket eller sjunde och åttonde styckena av anvisningarna till 3 och 4 §§ den upphävda lagen (1947:577) om statlig förmögenhetsskatt – tillgångarnas värde med tillämpning av reglerna i F tredje stycket; vid gåva dock under den ytterligare förutsättningen att de i 43 § andra stycket angivna kraven iakttagits. I den mån uppskattningen grundas på värdet av tillgångar som avses i första–tredje styckena, skall värdet på dessa tillgångar anses motsvara vad som skulle tas upp vid en tillämpning av bestämmelserna i första–fjärde styckena.

I punkt 2 första stycket i anvisningarna till 3 och 4 §§ första stycket GSFL stadgas följande: Vid beräkning av förmögenhet i förvärvskälla eller del av förvärvskälla i inkomstslaget näringsverksamhet som är hänförlig till jordbruksfastighet och rörelse, gäller följande.

I 23 § B. femte stycket första meningen AGL behandlas således värderingen av aktier i ett bolag som inte är noterat på börs eller annars föremål för regelbundna noteringar och som inte heller är rörelsedrivande i den mening som anges senare i stycket. Det kan vara fråga om fämansägda förvaltningsbolag där tillgångarna kan bestå av fastigheter som tillhör den i kommunalskattelagen tidigare särskilda förvärvskällan ”annan fastighet” eller bolag med tillgångar i form av värdepapper eller fordringar anskaffade i kapitalplaceringssyfte vilka tidigare beskattades i inkomstslaget kapital. Värderingen till påräkneligt pris gäller också för det fall en gåva av ett företag inte omfattas av lätttnadsregeln.

Vad som menas med ”påräkneligt” pris anges inte. Normalt sett bör en bestämning av påräkneligt pris för en aktie utgå från en marknadsmässig försäljning och därmed bli bestämmande för värderingen enligt AGL. Många gånger förekommer det inte någon sådan försäljning i samband med ett dödsfall eller en gåva. I dessa fall brukar skattemyndigheterna använda sig av Riksskatteverkets

anvisningar i RSV:s meddelande 1972 serie I nr 7. I meddelandet anvisas olika metoder för värdering av fåmansföretag och icke-fåmansföretag. Högsta domstolen har i *NJA 1984 s. 742* bekräftat att dessa anvisningar tillämpats enligt allmän praxis. (Se vidare avsnitt 4.6.5).

Till ledning för taxeringen till förmögenhetsskatt enligt GSFL utfärdade Riksskatteverket under ett antal år rekommendationer om "Värdering av aktier m.m.". Den senaste rekommendationen, RSV Dt 1991:31, kom ut i början av år 1992. Rekommendationen är formellt upphävd men har aktualitet i fråga om tillämpningen av lätttnadsreglerna. På grund av att värderingen av egendomen i AGL till stor del bygger på reglerna i GSFL kan Riksskatteverkets anvisningar också anses vägledande för beskattningen enligt AGL.

4.6.1.2 Avgränsningen i NSFL

I NSFL har avgränsningen mot arbetande kapital vid värderingen av aktier m.m. gjorts i 14 § på följande sätt:

Vid värdering av delägarakt som avses i 48 kap. 2 § första stycket IL (1999:1229) och som inte är marknadsnoterad samt andel i handelsbolag beaktas tillgångar och skulder i den juridiska personen respektive handelsbolaget i den omfattning som skulle ha gällt om de innehafts direkt av delägaren och inte annat följer av andra stycket eller 13 §. Om tillgången eller skulden ingår i en rörelse hos den juridiska personen respektive handelsbolaget, anses detsamma gälla för delägaren, dock inte i fråga om tillgång som för delägaren vid direkt innehav omfattas av 3 § första stycket 1 och därtill hänförlig skuld.

Motsvarigheten beträffande direktägda tillgångar finns i 3 § första stycket sista meningen NSFL där det görs ett undantag från skatteplikt för de tillgångar som räknats upp tidigare i paragrafen och där det står att tillgången inte får ingå i sådan näringsverksamhet som avses i 13 kap. 1 och 11 § IL med undantag för småhus med tillhörande tomtmark på lantbruksenhet och den del av en näringsfastighet som inrymmer en bostadslägenhet som används eller är avsedd att användas av fastighetsägaren för eget eller närståendes boende.

I 13 kap 1 och 11 §§ IL görs avgränsningen av inkomstslaget näringsverksamhet. Som huvudregel gäller enligt 13 kap. 1 § IL att inkomster och utgifter på grund av näringsverksamhet räknas till inkomstslaget näringsverksamhet. Vidare anges att med närings-

verksamhet avses förvärvsverksamhet som bedrivs yrkesmässigt och självständigt. Innehav av näringsfastigheter och näringsbostadsrätter samt avverkningsrätt till skog räknas alltid som näringsverksamhet, vilket innebär att privatbostadsfastigheter, privatbostadsrätter och andra privatbostäder inte kan ingå i en näringsverksamhet. Vidare görs det i tredje stycket en hänvisning till 27 kap. IL där det finns bestämmelser om att innehav av vissa tillgångar kan medföra att näringsverksamhet bedrivs i form av byggnadsrörelse och handel med fastigheter. I 13 kap. 11 § anges vidare att den som uppbär ersättning i form av royalty eller periodiskt utgående avgift för utnyttjandet av materiella eller immateriella tillgångar, anses bedriva näringsverksamhet.

Innebörden av 14 § NSFL förklaras i specialmotiveringen till lagen (prop. 1996/97:117 s. 91). Där sägs att avgränsningen av vilka tillgångar och skulder som skall ingå i skattefri näringsverksamhet görs utifrån den juridiska personen med undantag för privatbostad som inte skall ingå i näringsverksamheten. Vidare anges att om kapitalförvaltning bedrivs skall aktier och andelar värderas genom att de olika tillgångarna i verksamheten beaktas enligt övriga paragrafer i lagen.

Detta innebär att handel med värdepapper som bedrivs i form av värdepappersrörelse av ett aktiebolag är förmögenhetsskattebefriad till skillnad från sådan verksamhet som bedrivs av enskild näringsidkare.

4.6.1.3 Handel med värdepapper

Richard Arvidsson och Cecilia Gunne har i en artikel i Svensk Skattetidning behandlat frågan om en skatteprivilegierad stiftelse skall anses bedriva handel med värdepapper (värdepappersrörelse) om den har en särskilt aktiv förvaltning av stiftelsens förmögenhet (*Om stiftelser och handel med värdepapper*, SST 2001 s. 551 ff.). I artikeln redogörs för rättsläget när det gäller värdepappershandel som bedrivs av enskild näringsidkare respektive aktiebolag. Av 3 § lagen (1991:981) om värdepappersrörelse framgår att värdepappersrörelse endast får drivas efter tillstånd av Finansinspektionen och att sådant tillstånd endast får meddelas bankinstitut samt svenska aktiebolag och utländska företag som inte är bankinstitut. Författarna har också redogjort för praxis rörande värdepappershandel som bedrivs av enskild näringsidkare och funnit att ett krav

för att sådan handel skall kunna godtas som rörelse är att den riktar sig till utomstående kunder vilket således inte är möjligt utan tillstånd. Ett aktiebolag kan däremot enligt praxis bedriva värdepappersrörelse för bolagets egen räkning under vissa kriterier. Med hänsyn till den neutralitetsaspekt som ju bör anläggas på likartad verksamhet som bedrivs i olika företagsformer är detta inte tillfredställande.

Peter Melz har också framhållit att värdepappersrörelse är en företeelse som kan användas av aktiebolag för att etablera en värdepappersrörelse med vissa för ägarna önskvärda rättsverkningar, idag främst för förmögenhetskatten ("Handel med värdepapper – ett problem för ideella föreningar och stiftelser", *Skattemytt*, 2001 nr 9 s. 475 ff.).

Regeringen har överlämnat frågan om det finns några bärande skäl för att en aktiv förvaltning av värdepapper inom företagssektorn under vissa betingelser skall beskattas som värdepappersrörelse till *Utredningen om vissa företagsskattefrågor* (Fi 2002:03, dir. 2002:28). Uppdraget skall redovisas före utgången av juli månad 2004.

4.6.1.4 Praxis som rör värdering av aktier i utländska bolag

Regeringsrätten har i ett mål om besvär i särskild ordning, *RÅ 1993 not 169*, uttalat sig om förmögenhetsbeskattningen (enligt GSFL) avseende aktier i ett utländskt onoterat bolag som bedrev rörelse i Finland. Regeringsrätten uttalade här att intäkt av utomlands självständigt bedrivna rörelse i fråga om taxeringsåret 1984 skulle beskattas som en särskild förvärvskälla i inkomstslaget kapital och inte inkomstslaget rörelse. Med hänsyn härtill och till syftet med införandet av lätttnadsreglerna ansåg Regeringsrätten att dessa inte kunde anses omfatta den utomlands bedrivna rörelsen. De aktuella utländska aktierna skulle därför enligt huvudregeln i 4 § sjätte stycket GSFL uppskattas till det pris som skulle ha kunnat påräknas vid en försäljning under normala förhållanden.

Hovrätten för Västra Sverige har i ett beslut den 20 januari 1998 (*mål ÖÄ 707/97*) funnit att aktier i ett i Illinois, USA, registrerat bolag som inte var marknadsnoterad men som drev självständig rörelse, inte skulle omfattas av inkomstslaget rörelse utan inkomstslaget kapital. Förutsättningarna för att tillämpa lätttnadsregeln brast därmed varför aktierna skulle värderas enligt regeln i 23 § B

femte stycket första punkten AGL, dvs. till det pris som kunde påräknas vid en försäljning under normala förhållanden. Högsta domstolen fann inte skäl att meddela prövningstillstånd i målet. Hovrätten gjorde således en liknande bedömning som Regeringsrätten gjort beträffande tillämpningen av motsvarande regel i GSFL.

4.6.1.5 Värderingen i förhållande till EG-rätten

Före skattereformen beskattades utomlands bedriven rörelse i inkomstslaget kapital för att kunna hänföras till den skattskyldiges hemortskommun. Det har i doktrinen diskuterats om denna tekniska lösning borde tillåtas att slå igenom vid tillämpningen av lättnadsreglerna för ett rörelsedrivande bolag som inte är skattskyldigt i Sverige. Det har dessutom ifrågasatts om det är förenligt med artikel 43 i EG-fördraget angående etableringsfrihet att inte tillåta att lättnadsreglerna tillämpas på arv eller gåva av aktierna i ett sådan bolag. Hänvisning har härvid gjorts till EG-domstolens dom i målet *C-251/98, Baars*, angående den holländska förmögenhetsbeskattningen (Bratt m.fl., a.a. s. 11:24 samt Englund-Silfverberg, a.a. 2001 12:e uppl., s. 42).

I artikel 43 (f.d. 52/Etableringsfrihet) föreskrivs följande:

Inom ramen för nedanstående bestämmelser skall inskränkningar för medborgare i en medlemsstat att fritt etablera sig på en annan medlemsstats territorium förbjudas. Detta förbud skall även omfatta inskränkningar för medborgare i en medlemsstat som är etablerad i någon medlemsstat att upprätta kontor, filialer eller dotterbolag.

Etableringsfriheten skall innefatta rätt att starta och utöva verksamhet som egenföretagare samt rätt att bilda och driva företag, särskilt bolag som de definieras i artikel 48 andra stycket, på de villkor som etableringslandets lagstiftning föreskriver för egna medborgare, om inte annat följer av bestämmelserna i kapitlet om kapital.

Enligt 1 § i den nederländska förmögenhetsskattelagen var samtliga fysiska personer bosatta i Nederländerna skattskyldiga för hela sin förmögenhet oavsett var den fanns. Även personer som var bosatta i andra länder var skattskyldiga för tillgångar som fanns i Nederländerna. I det s.k. företagsundantaget föreskrevs följande:

Vad avser skattskyldiga som driver ett eller flera företag - - - skall de medel som har investerats i detta eller dessa företag dras av från den sammanlagda förmögenheten enligt följande: a) om denna del av

förmögenheten är mindre än 135 000 NLG: 100 procent, b) om denna del av förmögenheten överstiger 135 000 NLG: 135 000 NLG jämte 50 procent på återstående värde; avdraget får dock inte överstiga 1 541 000 NLG.

Det fick inte vara fråga om investerade medel i investeringsbolag och det skulle vara fråga om betydande innehav. Med detta menades att den skattskyldige under de senaste fem åren direkt eller indirekt, ensam eller tillsammans med make/maka eller nära släktingar var delägare med minst en tredjedel, och ensam eller tillsammans med sin make/maka var delägare med minst sju hundra-delar av det nominella kapitalet.

Baars var bosatt i Nederländerna och ägde 100 procent av aktierna i ett irländskt bolag. Baars hävdade att han innehade ett betydande aktieinnehav och att han därför omfattades av företagsundantaget. Han nekades emellertid avdrag med hänvisning till att det irländska företaget inte var etablerat i Nederländerna såsom föreskrevs i förmögenhetsskattelagen. Efter det att Baars överklagat beslutet ställde den aktuella domstolen följande tolkningsfråga till EG-domstolen: Skall artikel 6 och/eller artikel 52 i EG-fördraget tolkas så, att det är oförenligt med dessa artiklar att i en lagbestämmelse angående förmögenhetsskatt i en medlemsstat, enligt vilken aktieägare undantas från skyldighet att betala förmögenhetsskatt i fråga om de medel som har investerats i aktier i ett företag, förutsatt att det är fråga om ett betydande innehav, föreskriva att detta undantag endast gäller för aktier i företag som är etablerade i denna medlemsstat? EG-domstolen uttalade att artikel 52 är en av gemenskapsrättens grundläggande bestämmelser och är direkt tillämplig i medlemsstaterna efter övergångsperiodens utgång. Domstolen uttalade vidare att även om artikel 52 i fördraget, i likhet med övriga bestämmelser om etableringsfrihet, enligt sin ordalydelse särskilt syftar till att säkerställa nationell behandling i värdstaten, föreskriver den samtidigt ett förbud mot att ursprungsstaten hindrar en av dess medborgare från att etablera sig i en annan medlemsstat. Domstolen avfärdade också den nederländska regeringens invändning att omständigheterna att företagsundantaget endast omfattade aktier i bolag med säte i Nederländerna rättfärdigades av behovet av att behålla kongruensen i den nederländska skattesystemet och att regeln hade till syfte att lindra verkningarna av dubbelbeskattningen av vinster i bolag. Domstolen fann avslutningsvis att artikel 52 utgör hinder för en skattelag-

stiftning i en medlemsstat, av det slag som var fråga om i målet vid den nationella domstolen, vilken, i fall då en aktieägare innehar en så stor andel av kapitalet i ett bolag att han därigenom kan anses ha ett betydande inflytande över bolagets beslut och kan bestämma över bolagets verksamhet, – ger medborgaren i andra medlemsstater som är bosatta i denna medlemsstat rätt att från den skattepliktiga förmögenheten helt eller delvis gör avdrag för den del av förmögenheten som har investerats i detta bolag, – men uppställer som villkor för avdrag att innehavet avser ett bolag som är etablerat i den berörda medlemsstaten, varför aktieägare i bolag etablerade i andra medlemsstater inte har denna avdragsrätt.

4.6.2 Indirekta innehav av börsregistrerade aktier och värdepapper som är föremål för marknadsmässig omsättning

I 23 § B sista meningen av femte stycket AGL anges att i den mån uppskattningen grundas på värdet av tillgångar som avses i första-tredje styckena, skall värdet av dessa tillgångar anses motsvara vad som skulle tas upp vid en tillämpning av bestämmelserna i första – fjärde styckena. Vad som menas här är att i den mån ett onoterat aktiebolag, ekonomisk förening eller handelsbolag som inte omfattas av lätttnadsregeln innehar sådana tillgångar som omfattas av reglerna i första-tredje styckena – dvs. skall värderas till 75 eller 30 procent av noterat värde – skall dessa tillgångar värderas på samma sätt som om de hade varit direktägda av den avlidne respektive givaren.

4.6.3 Övriga noterade och onoterade värdepapper

I 23 § B. sjätte stycket AGL anges avslutningsvis:

Värdepapper som inte omfattas av bestämmelserna i första-tredje och femte styckena tas upp till det pris som kan påräknas vid en försäljning under normala förhållanden.

Det är här fråga om andra värdepapper än aktier. Hit hör bl.a. obligationer, förlagsbevis och andra sådana fordringsbevis som är föremål för marknadsmässig omsättning. Även andra värdepapper än aktier som uppräknas i 48 kap 2 § men som inte är föremål för

marknadsmässig omsättning hör hit, såsom t.ex. onoterade konvertibla skuldebrev.

4.6.4 Sammanfattning av rättsläget för värderingen av aktier

Mot bakgrund av denna genomgång har utredningen gjort följande tabell över hur utredningen har uppfattat gällande rättsläge i fråga om värderingen av aktier.

	Tillgångsslag	Värderingsnorm
1	Inregistrerad aktie på börs i Sverige (A-listan)	75 procent av noterat värde
2	Aktie som är noterad på börs i Sverige (t.ex. O-listan)	30 procent av noterat värde
3	Aktie noterad på börs i utlandet	75 procent av noterat värde
4	Aktie som är föremål för marknadsmässig omsättning med regelbundna avslut utanför börs i Sverige	30 procent av noterat värdet
5	Aktie som är föremål för marknadsmässig omsättning med regelbundna avslut utanför börs i utlandet	30 procent av noterat värde
6	Onoterad aktie i bolag som driver rörelse eller jordbruksfastighet i Sverige (även värdepappershandel och näringsbetingade andelar)	30 procent av substansvärdet
7	Onoterad aktie i bolag som driver rörelse eller jordbrukfastighet i utlandet	det pris som kan påräknas vid en försäljning under normala förhållanden
8	Onoterad aktie i bolag som inte driver rörelse eller jordbruksfastighet i Sverige (förvaltning – hyresfastigheter) (förvaltning – aktier – egen räkning) (förvaltning – aktier – annans räkning)	det pris som kan påräknas vid en försäljning under normala förhållanden substansvärdet enl. praxis substansvärdet substansvärdet
9	Onoterad aktie i bolag som inte driver rörelse eller jordbruksfastighet i utlandet	det pris som kan påräknas vid en försäljning under normala förhållanden

10	Onoterad aktie i bolag med blandad verksamhet	olika värdering av respektive tillgångsslag dvs. 100/75/30
11	Onoterad aktie – rörelse – ej lättad på grund av att villkor el. dyl. underkänts	det pris som kan påräknas vid en försäljning under normala förhållanden

4.6.5 Olika värderingsmetoder

Med anledning av stadgandet om att aktierna m.m. skall tas upp till "påräkneligt pris" har fråga uppkommit hur denna värdering skall göras. Skattemyndigheterna har i allmänhet använt sig av RSV:s meddelande från 1972 eftersom dessa grundas på regler som mera än de som nu gäller enligt NSFL avsåg att komma fram till ett beräknat marknadsvärde. I Riksskatteverkets rekommendationer redogörs för olika värderingsmetoder. Dessa uppdelas i substansvärdeметoden, avkastningsvärdeметoden och likvidationsvärdeметoden.

Substansvärdeметoden

Denna metod innebär att man söker fastställa företagets substansvärde utifrån att man beräknar skillnaden mellan värdet av företagets tillgångar och dess skulder. Bakgrunden till Riksskatteverkets rekommendationer kan till stor del återfinnas i departementschefens uttalanden i prop. 1977/78:40 genom vilken nuvarande regler om värdering av företagsförmögenhet och 30-lättnadsreglerna infördes (jfr propositionen s. 29 ff.) i AGL och GSFL. De tidigare provisoriska reglerna om värdering av inventarier och lager hade byggt på reglerna om värdering av sådana tillgångar vid inkomsttaxeringen. Vid en värdesättning av egendomen enligt substansvärdeметoden är den vid inkomstbeskattning gjorda värderingen däremot inte bindande för arvs- och gåvobeskattningen. Riktlinjerna i rekommendationerna kan också användas vid värderingen av tillgångar i enskild näringsverksamhet i den mån riktlinjerna står i överensstämmelse med lagtexten (Englund-Silfverberg, a.a. s. 50).

Avkastningsvärdemetoden

Metoden bör användas om det inte rör sig om ett fåmansföretag dvs. om det kan antas att vinsterna kommer delägarna till godo i form av marknadsmässig utdelning från bolaget. (Jfr dock *NJA 1973 s. 93* avseende praxis innan lättnadsreglerna infördes). Viss ledning kan hämtas från Skatteutskottets uttalande i samband med lättnadsreglernas införande. Ett antal motionärer hade här framhållit att substansvärdemetoden ofta leder till för höga värden och yrkade därför en översyn i syfte att erhålla värderingsregler som i större utsträckning än då tog hänsyn till företagets avkastningsförmåga. Utskottet framhöll att de nya värderingsprinciperna också skulle komma att tillämpas avseende aktier i fåmansbolag och att en substansvärdering medförde en större likformighet än tidigare och även en förenkling för såväl de skattskyldiga som för de tillämpande myndigheterna. Utskottet uttalade därefter att Riksskatteverket skulle komma att utfärda nya anvisningar för värderingen av aktier i fåmansbolag och att man förutsatte att verket på samma sätt som i sina senaste anvisningar i möjligaste mån beaktade de nu åter framförda yrkandena att företagets avkastningsvärdet i möjligaste mån beaktas vid värderingen. (bet. 1974 SkU s. 38 f.) I den mån bolaget till sin karaktär närmar sig fåmansbolaget torde dock värdesättningen få ske genom en avvägning mellan avkastningsvärde och substansvärde. På detta sätt har aktier på den numera upphörda s.k. C-listan värderats. Se *NJA 1986 s. 238* där HD inledningsvis konstaterade att C-listan inte torde tillmätas alltför stort värde av dem som arbetar på aktiemarknaden. HD anförde därefter att ägarstrukturen i företaget inte var sådan att det var frågan om ett fåmansföretag, att inte annat framkommit än att vinstutdelning skett i skälig omfattning och att vinstdisposition i form av för stora löneuttag och dylikt inte förekommit. Värderingen skulle därför ske enligt den s.k. schablonmässiga avkastningsvärdemetoden.

Metoden innebär att avkastningsvärdet beräknas schablonmässigt med hjälp av en kapitaliseringsprocent som kan hämtas ur Riksskatteverkets anvisningar eller rekommendationer. Kapitaliseringsprocenten står i relation till den genomsnittliga procentsatsen för den effektiva förräntningen av aktier i börsnoterade bolag inom den bransch varom fråga är (jfr 1972 års anvisningar s. 4). I tidigare utgåvor angavs s.k. vinstmultiplikatorer. De senares syfte var identiskt med kapitaliseringsprocenttalens men skilde sig åt genom den

matematiska tillämpningen. I det första fallet divideras bolagets vinst med kapitaliseringsprocenten och i den senare multipliceras vinsten med vinstmultiplikatorn.

I RSV Dt 1991:31 (avsnitt 5.6) anges att värdering enligt avkastningsvärdemetoden bör godtas om en avveckling av bolaget inte skäligen kan komma i fråga av bl.a. sysselsättningspolitiska orsaker eller det av annan anledning inte kan anses som rimligt att verksamheten överförs i annan företagsform. Vidare nämns att beräkningen bör grundas på vinstutvecklingen under en längre tidsperiod, 5–10 år. I de fall substansvärdet leder till högre värde än marknadsvärdet kan avkastningsvärdet också beräknas med ledning av vinstutdelning samt förväntad vinstutdelning (dvs. efter den s.k. schablonmässiga avkastningsvärdemetoden). Denna metod kan komma i fråga för marknadsbolag, där representativa betalkurser inte kan urskiljas, för bolag som inte är marknadsbolag men bolaget på grund av aktiernas spridning och/eller bolagens utdelningspolitik står marknadsbolagen nära samt för förvaltningsbolag, som inte är fåmansbolag. Även i detta fall använder man sig av kapitaliseringsprocent för olika branscher. I anvisningarna uttalas också att eftersom procenttalen räknas fram med utgångspunkt från direktavkastningen i börsnoterade bolag och det kan antas att högre krav på utdelning ställs på icke börsnoterade aktier kan de angivna procenttalen höjas, dock inte med mer än 1,5 procentenhet.

Liquidationsvärdeberäkning

Den tredje metoden, likvidationsvärdeberäkning, kan bli aktuell att använda i de fall det framstår som klart eller i vart fall sannolikt att bolagets verksamhet inom en närmare framtid kommer att avvecklas, något som ju kan vara en följd av att bolagets ägare avlidit (Bratt m.fl. a.a. s. 11:16). I RSV Dt 1991:31 rekommenderas också att en likvidationsvärdeberäkning i förekommande fall bör ske för vilande bolag och förvaltningsbolag. Likvidationsvärdeberäkning innebär att tillgångarna värderas som om avyttring kunnat ske till normala förhållanden och avvecklingen i övrigt kunnat genomföras under en förhållandevis lång avvecklingstid.

Enligt rekommendationerna (avsnitt 5.6) får substansvärdet i de flesta fall anses ge uttryck för ett lägsta marknadsvärde på aktierna. Om det emellertid kan göras sannolikt att aktiernas marknadsvärde verkligen är lägre än vad som framkommit enligt substansvärde-

metoden bör en sådan beräkning i regel ske utifrån en likvidations- eller avkastningsvärdeberäkning.

Värdering av kunskapsföretag

En problemställning som har diskuterats är värderingen av s.k. kunskapsföretag. Ett kunskapsföretag karaktäriseras av att det, till skillnad från ett rent tjänsteföretag, bifogar kunskaper vid sin leverans av tjänster (Stefan Engström, *Värdering av kunskapsföretag*, Balans 1999 nr 3 s. 28 ff.). Exempel på kunskapsföretag är advokatfirmor, konsult-, reklam- och revisionsbyråer samt IT-företag. Problemet med en värdering av ett sådant företag är att denna kunskap inte framgår av balansräkningen i ett organiskt växande företag utan endast i de företag som har vuxit genom förvärv och då genom posten goodwill. När det gäller goodwill skall sådan enligt RSV:s rekommendationer (RSV Dt 1991:31 avsnitt 5.1) dock inte beaktas vid substansvärdering av företag enligt AGL.

Bo Jäghult har föreslagit att utgångspunkten för värderingen i ett kunskapsföretag med under ca 100 anställda skulle kunna vara företagets vinst med tillägg för löner, sociala kostnader och avskrivningar (*Värdering och styrning av kunskapsföretag*, 1989, s. 25). För större företag är det enligt Jäghult säkerligen mer relevant att använda vinst per anställd som ett jämförelsetal. En svårighet med kunskapsföretag ligger dock i att sådana företag i regel har få anställda, ofta under 200 personer. Om någon eller någon nyckelperson lämnar ett sådant företag kan värdet bli nära noll.

Engström (artikeln s. 31) har prövat om det skulle vara möjligt att t.ex. genom aktivering av kostnaderna för utbildningen av personalen få en bra redovisning av upparbetad goodwill. En sådan aktivering leder emellertid till en sänkt räntabilitet i företaget trots att det egna kapitalet ökar. Hans slutsats blir därför att en yttersta konsekvens av en sådan aktivering kan medföra att kunskapsföretaget inte får lika lätt att erhålla kapital från marknaden som tidigare, utan i ökad utsträckning tvingas söka sig till de traditionella kreditgivarna för sin finansiering. Han påpekar också att IASC förespråkar ett total förbud mot aktivering av alla internt genererade immateriella tillgångar. Hans lösning blir därför en omfattande frivillig informationsgivning i företagets årsredovisning rörande de "mjuka tillgångarnas" värden.

När det gäller förvärvad goodwill skall den ekonomiska livslängden för en sådan tillgång anses uppgå till högst fem år, om inte en annan längre tid med rimlig grad av säkerhet kan fastställas (4 kap. 4 § ÅRL). Redovisningsrådet har dock i sin rekommendation RR 1:00 punkten 54, som gäller koncernredovisning, rekommenderat att goodwill skall skrivas av på ett systematiskt sätt över nyttjandeperioden och att denna skall återspegla företagets uppskattning av den period under vilken framtida ekonomiska fördelar som goodwillposten representerar kommer företaget till godo. Om inte annat kan visas antas att nyttjandeperioden inte är längre än 20 år, räknat från förvärvstidpunkten. Engström föreslår på grund härav att förvärvad goodwill skall redovisas på sätt att det framgår vilken avskrivningstid och avskrivningsprocent som företaget använt i sitt bokslut. Eftersom rekommendationen utgör ett högsta tak för värderingen finns risk för att många kunskapsföretag är för högt värderade i de fall de inte utnyttjat den skattemässiga rätten till maximal avskrivning.

Härutöver har Redovisningsrådet utfärdat en rekommendation om immateriella tillgångar, RR 15, som dock enbart behandlar värderingen av forsknings- och utvecklingskostnader, inte upparbetad goodwill.

Redovisningsrådets rekommendationerna tar dock i första hand sikte på de företag var aktier är föremål för offentlig handel eller som genom sin storlek har ett stort allmänt intresse. När det gäller värderingen av tillgångar och skulder kan rekommendationerna även vara vägledande för andra företag. (Se vidare avsnitt 4.15 om värdering av immateriella rättigheter).

4.7 Förslag

4.7.1 Begreppet värdepapper

En grundläggande fråga vid diskussionen om 23 § B. AGL är om begreppet värdepapper är det mest ändamålsenliga begreppet i sammanhanget. Efter den översiktliga genomgång som utredningen har gjort på området verkar det inte vara helt givet vilket eller vilka begrepp som är de mest ändamålsenliga. Hänvisningen i första stycket till "andra värdepapper än aktier som omsätts marknads-mässigt och som är av det slag som nämns i 48 kap. 2 § IL" blir dock lite märklig eftersom det i paragrafen även räknas upp sådana

instrument som inte brukar betecknas som värdepapper. Frågan om vilket begrepp som bör användas kräver dock överväganden som lämpligen bör göras i samband med den aviserade större översynen av AGL. Utredningen förslår därför inte någon förändring i detta avseende.

4.7.2 Utländska börsnoterade aktier

Det är inte helt givet hur man skall tolka värderingsbestämmelsen i 23 § B. första stycket AGL. Tidigare användes begreppet noterad på börs både i fråga om inländska och utländska aktier och begreppet avsåg då sådana aktier som var noterade på A-listan och motsvarande lista utomlands. Efter lagändringen 1993 är det tveksamt hur begreppet skall tolkas i förhållande till utländska aktier. På grund härav finns det delade meningar om hur utländska aktier som noteras på börs, men inte på motsvarande lista som A-listan, skall värderas. Det bör emellertid inte finnas några skillnader i värderingen av svenska och utländska aktier. Mot bakgrund härav föreslås att bestämmelsen skrivs om. De alternativ som skulle kunna vara möjliga är att antingen använda sig av samma skrivning som i NSFL eller alternativt att skriva in att den utländska aktien skall vara noterad på motsvarande sätt som en registrerad aktie i Sverige. Utredningen har stannat för det senare alternativet.

4.7.3 Utländska aktier noterade utanför börs

I 23 § B. andra stycket AGL föreskrivs att aktier som inte är av det slag som anges i första stycket men som är föremål för marknads-mässig omsättning med regelbundna avslut skall värderas till 30 procent. Det kan diskuteras om denna skrivning verkligen innebär att även utländska motsvarande aktier skall tas upp till 30 procent, även om man numera tycks följa den värdering som gjorts av Hovrätten för Västra Sverige beträffande aktie som noterades på marknadsplatsen Nasdaq. Utredningen anser att det finns skäl att göra ett förtydligande i lagtexten så att det klart framgår att även motsvarande utländska aktier skall omfattas av den 30-procentiga värderingen.

4.7.4 Värderingen av utländska onoterade aktier

Nästa värderingsfråga är den som gäller aktier i onoterade utländska bolag, som i den praktiska tillämpningen – dock utan att det finns något HD-avgörande – värderas till marknadsvärdet utan lättnad. Här finns Baars-fallet som tyder på att ägare som har ett betydande innehav i ett utländskt onoterat bolag i beskattningshänseende inte får missgynnas i förhållande till en ägare i ett svensk bolag, åtminstone enligt EG-rätten. Utredningen föreslår därför att lagstiftningen anpassas så att även aktier i onoterade utländska bolag får omfattas av lättnadsregeln. Eftersom det i AGL inte görs någon skillnad mellan fåmansbolag och icke fåmansbolag utan endast mellan noterade och icke-noterade bolag finns det inte någon anledning att införa någon sådan skillnad i lagstiftningen.

4.7.5 Värderingsmetod

Vid en tillämpning av lättnadsregeln skall det göras en substansvärdering av bolaget. I de fall lättnadsregeln inte skall tillämpas, vilket är fallet i fråga om förvaltningsföretag, skall aktien värderas till "påräkneligt pris". Vid denna värdering har domstolarna använt sig av olika metoder beroende på om bolaget har kunnat ses som ett fåmansbolag eller inte. Eftersom det i AGL inte görs någon skillnad mellan olika typer av bolag (se förra punkten) kan det ifrågasättas om denna skillnad i värderingen är tillfredsställande. En bättre lösning skulle i stället kunna vara att alla onoterade bolag skall värderas till sitt substansvärde oavsett om de omfattas av lättnadsregeln eller inte. Detta skulle också medföra att de rörelsedrivande bolag som av någon anledning gått miste om tillämpningen av lättnadsregeln skall värderas på samma sätt. Även om de så kallade kunskapsföretagen vanligtvis inte har så mycket substans att värdera finns det inte någon annat klart lämpligare värderingsmetod att tillgå för dessa. Utredningen föreslår därför att alla onoterade aktiebolag skall värderas till sitt substansvärde. Därmed uppkommer det inte några gränsdragningsproblem när det gäller värderingen av fåmansbolag respektive icke fåmansbolag. (Se vidare om ekonomiska föreningar och handelsbolag i avsnitt 4.8)

4.7.6 Lättnadsregelns tillämpning

Av redogörelsen för beskattningen av värdepappersrörelse framgår att beskattningen av handel som bedrivs för eget bruk inte är densamma för enskild näringsidkare som för aktiebolag. Värdepappershandel gentemot utomstående kunder får dessutom endast bedrivas av aktiebolag och som har erhållit vederbörligt tillstånd. Värdepappersrörelse omfattas i dag av lättnadsregeln. Detsamma gällde före skattereformen. Det kan ifrågasättas om denna avgränsning är tillfredställande ur ett neutralitetsperspektiv. Tillgångarna skall ju värderas som om de hade varit direktägda. I förarbetena till NSFL har samma gränsdragningsfråga varit uppe till diskussion. Där gjordes dock rörelsebegreppet avgränsande i fråga om värderingen av delägarätter och andelar i handelsbolag. Utredningen har stannat för att inte göra någon förändring i fråga om synen på värdepappersrörelse som bedrivs i aktiebolag. Den avgränsning som för närvarande finns i fråga om tillämpningen av lättnadsregeln anknyter till de gamla förvärvskällebegreppen. Dessa är dock obsoleta. Huvudregeln i dagens inkomstskattelagstiftning är att all verksamhet som bedrivs inom företagssektorn sker inom ramen för ett enda inkomstslag, inkomst av näringsverksamhet. Eftersom utredningen också föreslår att förvaltningsfastigheter numera skall omfattas av lättnadsregeln är det endast kapitalförvaltning som därmed behöver skiljas ut från tillämpningen av lättnadsregeln. Den avgränsning som då ligger närmast till hands är den som finns i 2 kap. 24 § IL. I denna paragraf definieras begreppet rörelse och innebörden av lagrummet är att kontanter, värdepapper eller liknande tillgångar inte skall ingå i rörelsen om de inte innehas som ett led i rörelsen. Utredningen föreslår att avgränsningen mot rörelsefrämmande tillgångar som är indirekt ägda görs genom en skrivning som överensstämmer med den som finns i nämnda paragraf.

4.7.7 Övriga värdepapper

Bestämmelsen i 23 § B. sista stycket AGL anger att övriga värdepapper skall tas upp till det pris som kan påräknas vid en försäljning under normala förhållanden. Det kan här ifrågasättas på vilket sätt bestämmelsen skiljer sig från en ren marknadsvärdering. Utredningen föreslår att bestämmelsen tas bort vilket innebär att huvud-

regeln i 20 § AGL om marknadsvärdering i stället tillämpas för dessa värdepapper.

4.8 Andelar i ekonomiska föreningar, handelsbolag och EEIG

4.8.1 Andelar i ekonomiska föreningar och handelsbolag

I fråga om andelar i ekonomiska föreningar och handelsbolag gäller samma regler som för onoterade aktier. Skillnaden mellan aktiebolag och handelsbolag är dock att ett efter en substansvärdering uppkommet underskott i rörelsen inte leder till att en aktie får värderas till ett negativt värde medan ett efter en substansvärdering uppkommet underskott i ett handelsbolag får dras av fullt ut. Den senare principen har fastslagits av Regeringsrätten i *RAÅ 1988 ref. 29* där det var fråga om värdering av en fastighet som ägdes av ett kommanditbolag.

Att så var fallet konstaterades också i förarbetena till NSFL där föredragande statsrådet anförde följande (prop. 1996/97:117 s. 58):

Med de värderingsregler som föreslås, dvs. att värdering skall ske till marknadsvärdet, kan som regel inte något negativt värde uppkomma. I fråga om andelar i handelsbolag beaktas dock tillgångar och skulder inom den juridiska personen. I framtiden kommer värderingen i stort att avse tillgångar och skulder i kapitalförvaltning. Det kan synas rimligt att kapitalförvaltning som bedrivs i handelsbolagsform inte skall beskattas hårdare än för en fysisk person som bedriver sådan verksamhet. För sistnämnda person finns inget hinder att ta upp skulder som överskrider tillgångarna i kapitalförvaltningen. Det föreslås därför att ett negativt värde på en andel i ett handelsbolag får beaktas. Andelen anses därmed upptagen till det negativa värdet. Undantag görs dock för delägare med begränsat ansvar, som inte får rätt att redovisa ett negativt värde.

När det gäller latenta skatteskulder i handelsbolag har frågan här om uppmärksammats i doktrinen (Bratt m.fl., a.a. s. 11:19). Det har framhållits att till följd av reglerna om realisationsvinstberäkning i 28 § SIL kan en handelsbolagsandel vara belastad med en realisationsvinstskatteskuld som är så stor att andelen representerar ett negativt värde för bolagsmannen och att den restriktiva hållning praxis intagit i fråga om rätten till avdrag för latenta skatteskulder medför ovisshet i fråga om rätten till avdrag för sådan skuld, vilket i extrema fall kan leda till orimlig skattebelastning för dödsboet.

Nuvarande principer för latenta skatteskulder bör enligt författarna därför ses över lagstiftningsvägen.

4.8.2 Andelar i EEIG

Genom en lagändring i GSFL (SFS 1995:1541) infördes beskattning för andelar i europeiska ekonomiska intressegrupperingar (EEIG). Regeln utformades enligt följande.

Vad som sagts om värdering av andel skall även gälla i fråga om andel i europeisk ekonomisk intressegruppering.

I förarbetena till ändringen i förmögenhetsskattelagstiftningen anfördes följande (prop. 1994/95:91 s. 36):

En gruppering företer stora likheter med ett handelsbolag. Det ter sig både naturligt och praktiskt att så långt möjligt tillämpa reglerna om handelsbolag i inkomstskatteförfattningarna samt andra skatteförfattningar på grupperingar. – Av artikel 3 i förordningen om europeiska ekonomiska intressegrupperingar framgår att syftet med en grupperings verksamhet bl.a. är att förbättra resultatet av medlemmarnas verksamhet, inte att skapa vinst för grupperingen som sådan. Detta skulle kunna tas till intäkt för att verksamhet som bedrivs av en gruppering aldrig är att betraktas som näringsverksamhet. Detta är dock inte en rimlig tolkning utan precis som beträffande annan verksamhet som bedrivs av fysiska eller juridiska personer får man i varje enskilt fall bedöma om den verksamhet som bedrivs är att betrakta som näringsverksamhet. Den omständigheten att det primära syftet, enligt förordningen, inte är att skapa vinst för grupperingen som sådan skall inte tillmätas någon självständig betydelse utan det avgörande för om kriterierna för näringsverksamhet är uppfyllda är den verksamhet som faktiskt bedrivs av grupperingen. Bedrivs verksamheten självständigt, varaktigt och med vinstsyfte utgör verksamheten näringsverksamhet. För medlemmar som är fysiska personer kommer dock reavinst på fastighet eller bostadsrätt att hänföras till inkomst av kapital.

Regeln överfördes sedan till 14 § NSFL. I prop. 2000/01:22 uppmärksammades emellertid att det i 5 kap. 1 och 2 §§ IL föreskrivs att det som i lagen sägs om delägare i svenska handelsbolag samt om andelar i dem gäller vid beskattningen också i fråga om EEIG samt för delägare respektive andelar i dem. Vidare sägs att eftersom det i 1 § tredje stycket NSFL uttryckligen föreskrivs att termer och uttryck i lagen har samma betydelse och tillämpningsområde som i

IL kunde särregleringen för EEIG tas bort (prop. 2000/01:22, SFS 2000:1345).

4.8.3 Överväganden

Utredningen anser att det i AGL på samma sätt som i NSFL bör tas in en direkt reglering av handelsbolagsandelar med negativt värde. Detta överensstämmer också med rättspraxis.

Utredningen förordar i avsnitt 2.1.2 att det i 20 § AGL tas in en föreskrift som innebär att termer och uttryck som används 21–24 c §§ och 43 a § i lagen skall ha samma betydelse och tillämpningsområde som i IL. Andelar i EEIG kommer därmed att omfattas av värderingsreglerna för handelsbolagsandelar.

4.9 Räntor, nyttjanderätter m.m.

I 23 § D. AGL regleras värderingen av för evärdelig tid utgående ränta, avkomst eller annan förmån. Vidare regleras nyttjanderätter till sådan egendom som utgår under viss tid. Slutligen regleras rättigheter som är av obestämd varaktighet respektive beroende av flera personers liv. Motsvarande reglering återfinns i sjunde till och med tionde styckena i 4 § GSFL. Reglerna i GSFL föranleder därmed inte någon förändring i AGL.

4.10 Andel i bostadsförening och bostadsaktiebolag

4.10.1 Allmänt

I 23 § F. första stycket AGL anges att andel i bostadsförening eller bostadsaktiebolag tas upp till ett värde som motsvarar medlemmens eller delägarens andel i föreningens eller bolagets behållna förmögenhet beräknad med utgångspunkt i det värde som föreningen eller bolagets fastighet skall tas upp till enligt 22 § och med hänsyn till föreningens eller bolagets övriga tillgångar och skulder enligt senaste bokslut.

Motsvarande regel återfinns i 4 § tolfte stycket GSFL där det föreskrivs att andel i bostadsförening eller bostadsaktiebolag tas upp till ett värde som motsvarar medlemmens eller delägarens andel i föreningens eller bolagets behållna förmögenhet beräknad med

utgångspunkt i det taxeringsvärde som gäller för föreningens eller bolagets fastighet vid beskattningsårets utgång och med hänsyn till föreningens eller bolagets övriga tillgångar och skulder enligt bokslutet för det senaste räkenskapsår som avslutats före den 1 juli under beskattningsåret.

Hänvisningen i 23 § F. första stycket AGL till 22 § AGL medför att hänsyn skall tas även till förändringar av egendomens värde som skett efter den tidpunkt som näst föregående årets taxeringsvärde avsett liksom det fall att något taxeringsvärde ännu inte äsatts egendomen.

Den nuvarande lydelsen i AGL tillkom genom en lagändring 1981. Ändringen innebar ett medvetet avsteg från marknadsvärdeprincipen och syftade också till att undanröja den olikformiga beskattningen av andelar i bostadsföreningar och bostadsaktiebolag. I skatterättsligt hänseende likställs bostadsföreningar och bostadsrättsföreningar. I förarbetena uttalade föredragande statsrådet att förslaget i allt väsentligt innebar ett lagfästade av tidigare praxis, att det skulle medföra att bostadsrätter i regel skulle komma att redovisas till måttliga värden och att förslaget skulle ses som ett provisorium (prop. 1980/81:42 s. 44).

Bostadsrättsföreningar regleras i bostadsrättslagen (1991:614). Bostadsföreningar – ett äldre likartat rättssubjekt – och bostadsaktiebolag kunde bildas före den 1 juli 1930 och kan alltså bestå. Någon skatterättslig skillnad görs inte mellan de olika bostadsföretagen. Däremot görs inkomstskatterättsligt en skillnad mellan äkta och oäkta bostadsföretag. Oäkta privatbostadsföretag är inte ett i lagen definierat begrepp utan endast en benämning på privatbostadsrättsföreningar som inte beskattas enligt bestämmelserna för privatbostadsföretag. De oäkta privatbostadsföretagen och deras delägare beskattas inkomstskatterättsligt enligt vanliga regler för aktiebolag och ekonomiska föreningar.

Andelarna i de äkta bostadsföretagen kan delas in i privatbostadsrätter (2 kap. 17 § IL) och näringsbostadsrätter (2 kap. 18 § IL). Det nya begreppet privatbostadsrätt infördes i NSFL i samband med införandet av IL (prop. 1999/2000:2, del 2, s. 767). Den skillnad som görs inkomstskatterättsligt görs däremot inte arvs- och gåvoskatterättsligt varför alla typer av andelar i ett bostadsföretag värderas på samma sätt i AGL.

Förmögenhetsskatteplikten för privatbostadsrätter regleras i 3 § första stycket punkten 1 NSFL. I 11 § NSFL har värderingsregeln fått följande utformning: Privatbostadsrätt tas upp till ett värde

som motsvarar medlemmens eller delägarrens andel i föreningen eller bolagets behållna förmögenhet. Denna förmögenhet bestäms med utgångspunkt i värdet på föreningens eller bolagets fastighet beräknat enligt 10 § och med hänsyn till föreningens eller bolagets övriga tillgångar och skulder enligt bokslutet för det räkenskapsår som avslutats närmast före den 1 juli under beskattningsåret.

För de bostadsrätter som inte betecknas som privatbostadsrätter hänvisas till 3 § första stycket punkterna 5 och 6 NSFL där skatteplikten för onoterade aktier, andra delägarätter än marknadsnoterade samt andelar i handelsbolag regleras (prop. 1996/97:117 s. 84). När det gäller näringsfastigheter är sådana skattefria. Undantag har dock gjorts bl.a. för den del av en näringsfastighet som inrymmer en bostadslägenhet som används eller är avsedd att användas av fastighetsägaren för eget eller närståendes bruk (3 § första stycket 3 NSFL). Regleringen i punkterna 5 och 6 samma paragraf gäller dock inte direktägda fastigheter. Bestämmelserna om värderingen av sådana indirekta innehav som avses i dessa punkter finns i 14 § NSFL. Där sägs i första stycket bl.a. följande: Vid värdering av delägar rätt som avses i 48 kap. 2 § första stycket II och som inte är marknadsnoterad samt andel i handelsbolag beaktas tillgångar och skulder i den juridiska personen respektive i handelsbolaget i den omfattning som skulle ha gällt om de innehafts direkt av delägaren och inte annat följer av andra stycket eller 13 § (inte aktuella i detta fall). Om tillgången eller skulden ingår i en rörelse hos den juridiska personen respektive handelsbolaget, anses detsamma gälla för delägaren, dock inte i fråga om tillgång som för delägaren vid direkt innehav omfattas av 3 § första stycket 1 NSFL och därtill hänförlig skuld (dvs. privatbostadsrätt och privatbostadsfastighet).

Detta innebär att om en skattskyldig genom ett aktiebolag eller en ekonomisk förening indirekt äger en andel i ett oäkta bostadsföretag till vilken är knuten en bostadslägenhet som är avsedd för den skattskyldiges eller närståendes boende omfattas boendet inte av skatteplikt genom undantagsbestämmelsen i 3 § första stycket punkten 1 som ju gäller privatbostadsrätter (som endast kan finnas i "äkta" privatbostadsföretag) eller privatbostadsfastigheter (som endast gäller småhus). Detta har också konstaterats av Lars Nilsson i artikeln *Något om förmögenhetsbeskattningen av bostäder* (Svensk Skattetidning, 2000, s. 315). Bostadslägenheter som ägs indirekt genom oäkta bostadsföretag, aktiebolag eller andra liknande juridiska personer synes således vara förmögenhetsskattefria.

I samband med införandet av NSFL anförde föredragande statsrådet att det då saknades förutsättningar att föreslå annat än att det nuvarande värderingssystemet för bostadsrätterna skulle bibehållas tills vidare i avvaktan på fastighetstaxeringsutredningens arbete.

Vad som då hade hänt var att *Bostadsrättsvärderingskommittén* i sitt betänkande SOU 1992:8 hade föreslagit följande lydelse i 5 kap. 5 § FTL: "Med marknadsvärde för bostadsrättslägenhet i flerlägenhetshus avses det pris bostadsrätten sannolikt betingar vid en försäljning på den allmänna marknaden ökat med det nominella värdet av säljarens andel av föreningens skulder eller om föreningen har tillgångar utöver skulder minskat med säljarens andel av dessa tillgångar."

Fastighetsbeskattningsutredningen föreslog å sin sida i slutbetänkandet SOU 1994:57 ett tillägg till 5 kap. 5 § andra stycket FTL enligt följande: "Marknadsvärdet för hyreshusenhet med bostäder upplåtna med bostadsrätt skall motsvara det värde som motsvarande enhet upplåten med hyresrätt skall ha, korrigerat med de skillnader som föreligger i boendekostnad. Boendekostnaden utgörs därvid av en fiktiv hyra beräknad enligt 9 kap. 3 §. Värdet får därvid vid beräkningen inte sättas lägre än överlåtelsepriserna för bostadsrätterna. För småhus upplåtna med bostadsrätt föreslog utredningen däremot ingen förändring."

Efter införandet av NSFL har *Fastighetstaxeringsutredningen*, som hade i uppgift att utvärdera och se över regelsystemet för fastighetstaxering, i sitt slutbetänkande SOU 2000:10 stannat för att inte lägga fram något förslag som särskilt avser taxeringen av hyreshus som ägs av bostadsrättsförening utan hänvisar till tidigare utredningar där olika förslag till beskattning har lagts fram (s. 467–472). Utredningen konstaterade emellertid att de tidigare framlagda förslagen inte överensstämmer med grundläggande principer för den nuvarande fastighetstaxeringen och inte heller med direktivens uttalande att basvärdet skall utgöra 75 procent av fastighetens marknadsvärde (s. 472).

Fastighetsbeskattningskommittén har i sitt slutbetänkande *Likformig och neutral fastighetsbeskattning* (SOU 2000:34) framhållit att beskattningen av bostäder upplåtna med bostadsrätt bör baseras på ett underlag som speglar bostadens marknadsvärde. Detta marknadsvärde bör definieras som bostadsrättens överlåtelsevärde ökat med föreningens finansiella nettoskuld och minskat med dess andel i föreningens reallgångar utöver bostadsrättslägenheterna. Kommittén har vidare framhållit att det bör införas en likformighet

i beskattningen mellan egnahem och föreningsfastigheter. Denna bör uppnås genom att föreningsfastigheterna beskattas i inkomstslaget kapital, att beskattningen enbart sker genom en schablonintäkt som fastställs på samma sätt som föreslagits för egnahem samt att bostadsföreningen bör garanteras samma skattelättnad för utgiftsräntor som egnahemsinnehavaren (betänkandet s. 24).

4.10.2 Förslag

Förslag: Lagtexten angående bostadsrätter anpassas så att de begrepp som används överensstämmer med den som används i inkomstskattelagen. Detta innebär att andelar i oäkta bostadsföretag kommer att värderas enligt de vanliga reglerna för värdering av aktier och andelar i ekonomiska föreningar.

Liksom för näringsfastigheterna skall den del av fastigheten som inrymmer en bostadslägenhet som används eller är avsedd att användas för aktieägaren, andelsägarens eller närståendes boende inte omfattas av lättnadsregeln.

Näringsbostadsrätterna skall på samma sätt som näringsfastigheterna omfattas av lättnadsreglerna.

Utredningen ser ingen anledning att i det här sammanhanget föreslå ändrade värderingsregler för bostadsrätterna.

Däremot bör lagstiftningen begreppsmässigt anpassas till IL. Andelar i privatbostadsföretag – privatbostadsrätter och näringsbostadsrätter – skall på samma sätt som tidigare tas upp till ett värde som motsvarar medlemmens eller delägarens andel i föreningens eller bolagets behållna förmögenhet. Genom denna förändring kommer andelar i oäkta bostadsföretag inte längre att värderas på samma sätt som andelar i privatbostadsföretag utan de vanliga värderingsreglerna för aktier och andelar i ekonomiska föreningar kommer att vara tillämpliga. De oäkta bostadsföretagens fastigheter kommer härvid att värderas enligt reglerna för näringsfastigheter. Undantag bör samtidigt göras för den del av fastigheten som inrymmer bostadslägenhet som används eller är avsedd att användas av fastighetens ägare (direkt eller indirekt) för eget eller närståendes boende.

Näringsbostadsrätterna skall på samma sätt som näringsfastigheterna omfattas av lättnadsreglerna.

4.11 Punkt 2 av anvisningarna till 3 och 4 §§ GSFL

4.11.1 Lagrummen

I punkt 2 av anvisningarna till 3 och 4 §§ GSFL finns de bestämmelser som gäller särskilt för värderingen av tillgångar i näringsverksamhet. Bestämmelsen saknar därför motsvarighet i AGL.

I *punkt 2 första stycket av anvisningarna* föreskrivs att vid beräkning av förmögenhet i förvärvskällan eller del av förvärvskälla i inkomstslaget näringsverksamhet som är hänförlig till jordbruksfastighet och rörelse gäller följande föreskrifter i anvisningspunkten.

I *punkt 2 andra stycket av anvisningarna* regleras frågan om hur man skall förfara när räkenskapsåret inte sammanfaller med beskattningsåret.

I *punkt 2 tredje stycket av anvisningarna* föreskrivs inledningsvis att den värdesättning som sker vid inkomsttaxeringen inte är bindande vid förmögenhetsberäkningen. De regler som är av särskilt intresse är reglerna om värdering av inventarier och lagertillgångar i samma stycke.

I *punkt 2 fjärde stycket av anvisningarna* regleras frågan om värderingen av skulder och latent skatteskulder.

I *punkt 2 femte stycket av anvisningarna* återges den 30-procentiga lättnadsregeln.

I *punkt 2 sjätte, sjunde och åttonde styckena av anvisningarna* behandlas bostadsbyggnader på lantbruksenheter, industriegendom samt mark och byggnader som upplåts för fritidsändamål (se ovan avsnitt 3.8.1–3.8.3).

I *punkt 2 nionde stycket av anvisningarna* förklaras vissa uttryck såsom t. ex. småhus.

I *punkt 2 tionde stycket av anvisningarna* likställs indirekt ägd näringsverksamhet med direkt ägd sådan.

4.12 Tidpunkten för värdering av näringsverksamhet

4.12.1 Föreskrifter i GSFL

Enligt huvudregeln i 21 § AGL skall värdering av egendomen ske med hänsyn till förhållandena vid tiden för skattskyldighetens inträde. Genom den hänvisning som görs till i 23 § F. tredje stycket

AGL skall emellertid *punkt 2 andra stycket i anvisningarna till 3 och 4 §§ GSFL* tillämpas vid värderingen av företagsförmögenhet:

Sammanfaller inte räkenskapsåret med beskattningsåret, får som värde av förmögenhet tas upp värdet vid utgången av det räkenskapsår som gått till ända närmast före ingången av taxeringsåret. Detta värde skall emellertid rättas med belopp som den skattskyldige satt in i förvärvskällan eller tagit ut ur densamma för egen räkning eller för annan av honom innehavd förvärvskälla. Utgår räkenskapsåret före beskattningsåret, skall nämnda värde ökas med insättningar och minskas med uttag som skett intill beskattningsårets utgång.

Bestämmelsen infördes genom SFS 1974:311 och behandlades av Kapitalskatteberedningen (SOU 1971:46 s. 174–177). Beredningen hänvisade till *RA 1943 sid. 538* vari Regeringsrätten funnit att om räkenskapsåret inte sammanfaller med kalenderåret skall förmögensvärderingen ske efter förhållandena vid räkenskapsårets utgång. Detta skapade problem i de fall det fanns skilda redovisningsperioder för olika förvärvskällor. Att den rådande ordningen hade vissa olägenheter hade vitsordats i en promemoria som upprättats inom Finansdepartementet som också konstaterade att det var synnerligen svårt att tänka sig en ordning med gemensam redovisningsperiod och att frågan därför fick överlämnas till rättspraxis. Utredningen fann två vägar möjliga. Antingen att man redovisade hela sin förmögenhet vid beskattningsårets utgång vilket skulle kräva ytterligare ett bokslut. Eller att olika "stickdagar" fick användas och att den skattepliktiga förmögenheten då fick kompletteras med en justering av gjorda egna uttag och insättningar fram till beskattningsårets utgång. Utredningen framhöll att om ett sådant system skulle vara konsekvent borde hänsyn tas till vinst och förlust i förvärvskällan. Ett sådant system skulle emellertid bli alltför invecklat. Utredningen föreslog därför en regel som tog hänsyn till egna uttag och insättningar men framhöll att sedvanliga uttag såsom för att bestrida levnadskostnaderna och att andra mindre uttag och insättningar skulle lämnas obeaktade. Vad som skulle räknas till sådan mindre uttag och insättning skulle få avgöras från fall till fall men att en ändring i förmögenheten uppgående till tio procent skulle leda till att huvudregeln tillämpades. Utredningen föreslog således en regel med följande innehåll (betänkandet s. 13).

Skattepliktig förmögenhet upptages till värde vid utgången av kalenderåret före taxeringsåret.

Förmögenhet, som är nedlagd i förvärvskälla där annat räkenskapsår än kalenderår tillämpas, må beräknas med ledning av förhållandena vid räkenskapsårets utgång. Har förmögenheten annat än i ringa mån ändrats före kalenderårets utgång genom insättning, uttag eller på annat därmed jämförligt sätt, skall dock förmögenheten alltid beräknas enligt andra stycket.

Börsnoterade svenska aktier värderas även i fall som avses i tredje stycket enligt bestämmelserna i 4 § sjätte stycket.

I lagstiftningsärendet uttalade departementschefen följande (prop. 1974:98 s. 63-64):

Remissinstanserna har redovisat olika uppfattningar i detta ämne. - - - Enligt min mening är det lämpligt att tidpunkten för värdering av skattepliktig förmögenhet entydigt fastslås i författningen. - - - Jag föreslår således att beskattningsåret för förmögenhetsbeskattningen alltid skall vara kalenderåret närmast före taxeringsåret. - Mitt ståndpunktstagande innebär inte att förmögenhet som nedlagts i förvärvskälla där annat räkenskapsår än kalenderår tillämpas skall behöva värderas om, dvs. att bokslut skall behöva upprättas även per den 31 december. Man kan anvisningsvis föreskriva att det ordinarie bokslutets värden får tillämpas under förutsättning att hänsyn tas till insättningar i eller uttag från förvärvskällan som inte påverkar resultatet och sker i tidsperioden mellan bokslutsdagen och kalenderårets utgång eller - i det fall räkenskapsårets utgång efter kalenderåret men före den 1 mars taxeringsåret - mellan kalenderårets utgång och bokslutsdagen. I det första fallet måste man göra justering framåt för insättningar och uttag som skett efter bokslutsdagen fram till kalenderårets utgång, i det andra däremot bakåt, dvs. för insättningar och uttag som skett efter kalenderårets utgång men före bokslutsdagen. Någon bedömning av huruvida den bokförda förmögenheten ändrats i ringa mån eller inte skall således inte behöva göras. Om-disponering i tidsperioden mellan bokslutet och den 31 december av förmögenheten i förvärvskällan, dvs. kapitalrörelser som s.a.s. stannar i förvärvskällan, skall däremot inte behöva beaktas vid den förmögenhetsredovisning som sker per den 31 december.

Bestämmelsen anknöts till AGL genom SFS 1977:1174. I samband med lagstiftningsärendets behandling gjordes inte någon kommentar ifråga om den kommande tillämpningen av GSFL:s regler i detta hänseende (prop. 1977/78:40 och bet. SkU 19).

Tillämpningen av paragrafen har ifrågasatts i doktrinen (Englund-Silfverberg, a.a. s. 49). Metoden anses inte tillämplig vid värderingen eftersom det kan ha inträffat stora förändringar mellan tidpunkten för bokslutet och dödsfallet. Huvudregeln i 21 § AGL

bör därför medföra att man i stället upprättar ett fingerat bokslut eller fingerat periodbokslut i anslutning till dödsfallet. Om bokslut och dödsfall ligger i nära anslutning torde den anvisade metoden i GSFL kunna användas. När det gäller värderingen av aktier kan det däremot vara nödvändigt att söka ledning i upprättat bokslut och ett bokslut som upprättats nära efter dödsfallet eller gåvotillfället skulle kunna användas. Vissa skattemyndigheter använder sig av ett interpolerat värde, om dödsfallet eller gåvotillfället ligger mellan två bokslut för att göra en uppskattning av värdet (Englund-Silfverberg, a.a. s. 50).

4.12.2 Vem gör värderingen av egendomen

Ett problem som uppstått i samband med att förmögenhetsskatten på arbetande kapital har avskaffats är regleringen i 26 § tredje stycket AGL som lyder:

Till ledning för värdering av aktier, obligationer och därmed jämförliga värdehandlingar skall företes intyg av bank, mäklare eller annan sakkunnig. Om sådan handling inte är börsnoterad och inte heller annars omsätts på kapitalmarknaden skall i stället företes av skattemyndigheten meddelat bevis om det värde vartill handlingen enligt senast verkställd prövning kan ha upptagits vid taxering till statlig förmögenhetsskatt.

I 3 kap. 51 § lagen (1990:325) om självdeklaration och kontrolluppgifter föreskrevs en regel som ålade aktiebolag att avlämna uppgifter om bolaget:

Efter föreläggande av skattemyndigheten skall aktiebolag till ledning vid värdesättning av aktier i bolaget lämna särskild uppgift enligt fastställt formulär om bolagets tillgångar och skulder samt andra omständigheter av betydelse för värdesättningen. En ekonomisk förening har motsvarande skyldighet i fråga om andelar i föreningen.

Denna bestämmelse finns inte kvar i lagen (2001:1227) om självdeklaration och kontrolluppgifter.

Tidigare gjordes regelbundna värderingar av icke-noterade aktiebolag av skattemyndigheterna vilka värden sedan lades till grund för förmögenhetsskatteberäkningen. Nu har det i stället utbildats en praxis där dödsbon respektive gåvotagare gör framställningar hos skattemyndigheterna om att dessa skall göra värderingar av företagsegendom. Någon särskild reglering avseende denna hante-

ring finns inte och hur den organisatoriska uppdelningen skall göras efter det att ansvaret för inregistrering av bouppteckningar och arvsbeskattning förts över till skattemyndigheterna synes inte finnas. Enligt uppgift från SKM i Stockholm så har man där ca 20–25 ärenden per månad. Det kan röra sig om allt från stora till små bolag och olika typer av värdehandlingar. Det kan också undantagsvis röra sig om värderingar av tillgångar i enskild näringsverksamhet. Enligt uppgift från en annan SKM görs där inga värderingar av enskild näringsverksamhet.

Dessa värderingar är inte bindande för den skattskyldige men har naturligtvis stor betydelse för skatteberäkningen. Ett problem är att det inte närmare regleras i lagen vilka typer av värdehandlingar eller företag som kan komma i fråga. Avfattningen av lagtexten överensstämmer inte heller med den skrivning som görs i 23 § B. angående värderingen av aktier och andra värdehandlingar som är börsnoterade eller föremål för marknadsmässig omsättning med regelbundna avslut.

När det gäller värderingen utgår SKM normalt sett från bokslutet. Vid arvfall kan hänsyn tas bl.a. till sjukdom hos den avlidne. När det gäller gåvor av näringsverksamhet görs i allmänhet en noggrannare värdering eftersom det då oftare är fråga om skatteplanering. Någon hänsyn till insättningar och uttag tas däremot inte vid värderingen av aktier.

4.12.3 Förslag

Förslag: Bestämmelsen i 26 § tredje stycket AGL tas bort.
Samtidigt införs i 21 § AGL en hjälpregel för värdering av näringsverksamhet.

Regleringen i punkt 2 andra stycket av anvisningarna till 3 och 4 §§ GSFL går inte att tillämpa i arvs- och gåvoskattesammanhang. Inte heller den i 26 § tredje stycket AGL angivna regeln om värdering av aktier m.fl. värdehandlingar som inte är börsnoterade och inte heller annars omsätts på kapitalmarknaden är användbar. Fråga är om det är nödvändigt att göra en närmare reglering i AGL om hur den exakta värderingen av en näringsverksamhet skall göras.

Utredningen har stannat för att föreslå ett borttagande av regeln om att för sådan handling som inte är börsnoterad m.fl. skall

företes av skattemyndigheten meddelat bevis om det värde vartill handlingen enligt senast verkställd prövning kan ha upptagits vid taxering till statlig förmögenhetsskatt. Motivet härtill är att det förutsätts att för det fall en särskild värdering behövs, detta ändå görs av skattemyndigheterna. Utredningen förutsätter också att sådan värdering omfattar alla typer av företag dvs. även enskild näringsverksamhet och det ankommer på RSV att utfärda närmare bestämmelser om hur detta skall ske.

Utredningen har också föreslagit en viss språklig förändring av 26 § tredje stycket första meningen innebärande att lydelsen omsätts på kapitalmarknaden skall ändras till omsätts marknads- mässigt på kapitalmarknaden.

Om dödsfallet inträffar eller gåvan sker i anslutning till ett bokslut är en värdering kanske inte nödvändig om skattemyndigheten kan använda sig av upprättat bokslut vid skattläggningen. Detsamma gäller om den skattskyldige kanske redan i samband med t.ex. en gåva har införskaffat ett intyg från revisor eller annan värderingsman. En sådan värdering torde emellertid för den skattskyldige medföra viss kostnad som visserligen får dra av som bouppteckningskostnad i bouppteckningen men däremot inte som kostnad vid upprättandet av en gåvodeklaration. Utredningen föreslår därför att det skall införas en hjälpregel i 21 § andra stycket AGL som innebär att om ett bokslut har upprättats i nära anslutning till skattskyldighetens inträde kan detta tjäna till ledning för värdering av näringsverksamheten.

4.13 Inventarier

4.13.1 Förarbeten och gällande rätt

I *punkt 2 tredje stycket andra meningen i anvisningarna till 3 och 4 §§ GSFL* föreskrivs följande:

Inventarier som är avsedda för stadigvarande bruk i förvärvskällan tas upp till anskaffningsvärdet efter avdrag för skälig avskrivning eller ut-rangering.

Denna lydelse av anvisningspunkten trädde i kraft den 1 januari 1978. I den tidigare lydelsen föreskrevs följande:

För inventarier, som äro avsedda för stadigvarande bruk i förvärvs-källan, liksom för lager upptages det värde som taxeringsåret kunnat

godtagas vid inkomsttaxeringen avseende förvärvskällan. Härigenom får dock förmögensvärdet av förvärvskällan icke sättas lägre än sextio procent av det värde som framkommer vid en värdering där inventarierna upptagits till anskaffningsvärdet efter avdrag för skälig avskrivning eller utrangering och lagret värderats som helhet utan hänsyn till påräknelig vinst vid försäljning i detalj, varvid dock fastighet skall upptagas högst till taxeringsvärdet. Hänsyn skall därvid tagas till inkurans och prisfallsrisk men i regeln icke till annan latent skatteskuld än utskiftningsskatteskuld.

Som motiv till ändringen anförde föredragande statsrådet följande (prop. 1977/78:40 bil. 3, 28 f.):

De nuvarande skattelättnaderna är uppbyggda med utgångspunkt i inkomstskatteförfattningarnas värderingsregler. Sålunda får ett lager i princip tas upp till 40 % av anskaffningsvärdet och inventarierna till det lägsta belopp som skulle ha kunnat godtas vid inkomstberäkningen. För att inte företag vars tillgångar domineras av lager skall bli alltför gynnade i förhållande till andra företag har dessutom införts en särskild spärr, som innebär att minst 60 % av företagets substansvärde skall redovisas som tillgång. – Denna utformning kan kritiserats från olika synpunkter. Reglerna är inte neutrala i förhållande till olika former av verksamhet. De stora möjligheterna till varulagernedskrivning vid inkomsttaxeringen gör att de lagerintensiva företagen – trots spärregeln – kommer att gynnas vid kapitalbeskattningen. På motsatt sätt missgynnas företag där andra tillgångar, t.ex. anläggningstillgångar i form av fastigheter, dominerar. Så blir fallet t.ex. i fråga om jordbruken, där den fasta egendomen vanligen utgör en mycket väsentlig del av tillgångarna. Vidare kan man från principiell synpunkt ifrågasätta lämpligheten av att anknyta till inkomstbeskattningens värderingsregler. Lagernedskrivningen är tänkt att kunna användas i resultatutjämnande syfte. Avskrivningarna på inventarier är visserligen i princip avsedda att motsvara faktisk värdenedgång, men även de har med tiden kommit att få inslag av resultatutjämnning. Till det anförda kommer att hela företagsbeskattningen f.n. är föremål för översyn. Det är inte möjligt att nu ange hur konsolideringsreglerna kommer att utformas i framtiden. Det kan dock visa sig att reglerna ändras i sådan omfattning att de mindre än i dag lämpar sig som utgångspunkt för kapitalskattelättnader. – Samtidigt som lättnaderna nu utvidgas är det av anförda skäl önskvärt att reglerna får en något annorlunda utformning. Anknytningen till inkomstbeskattningen bör släppas. Härigenom blir det möjligt att uppnå större neutralitet i förhållande till företag som har olika sammansättning av tillgångarna. Man bör i största möjliga utsträckning tillämpa normer som ger samma resultat för alla förmögenheter som har nedlagts i rörelse, jordbruk och skogsbruk. Detta sker lämpligen genom att lättnadsreglerna i fortsättningen tar sikte på att reducera substansvärdet av hela företaget i stället för värdet av vissa tillgångsslag. Även om denna princip görs

till huvudregel, blir det dock – av skäl som jag strax skall redovisa – nödvändigt att komplettera huvudregeln med en särskild spärregel.

Spärregeln innebar att sådan tillgångar som speciellt kunde antas utgöra kapitalplaceringsobjekt för passiva jordägare – mark, växande skog, bostadsbyggnader och vissa för jord- och skogsbruket obehövligen byggnader s.k. överbyggnader – inte skulle tas upp till ett lägre belopp än vad som motsvarade det skattepliktiga värdet av den förmögenhet som lagts ner i dessa tillgångar. Värdet av de produktiva investeringar i t.ex. ekonomibygnader, inventarier och lager skulle däremot ligga utanför spärregeln (propositionen s. 30 f.).

Föredragande statsrådet anförde vidare att den nya lydelsen avseende inventarierna i praktiken innebar att de bokförda värdena i regel kunde godtas (propositionen s. 29).

De möjligheter till avskrivningar som fanns vid denna tidpunkt var planenlig avskrivning, räkenskapsenlig avskrivning med dess kompletteringsregel och restvärdesavskrivning. Den räkenskapsenliga avskrivningen samt dess kompletteringsregel hade införts år 1955 och restvärdesavskrivningen för inkomstslaget jordbruksfastighet år 1972. Den planenliga avskrivningsmetoden, enligt vilken utgiften för anskaffningen av maskiner och andra inventarier fördelades genom avskrivning med lika stora belopp på det antal år som motsvarade tillgångens ekonomiska livslängd, avskaffades år 1981 samtidigt som restvärdesavskrivningen utvidgades till att även avse inkomstslaget rörelse. På samma gång togs ett för restvärdesavskrivningen tidigare krav på anknytning till räkenskaperna bort (prop. 1980/81:68). Dessa skattemässiga avskrivningsmetoder är desamma idag.

I samband med remissbehandlingen av Skattelagskommitténs (SLK:s) förslag (SOU 1997:2) till den paragraf som innehåller de grundläggande bestämmelserna om den räkenskapsenliga avskrivningen och restvärdesavskrivningen i IL (18 kap. 13 § IL) anförde SRS och Näringslivets skattedelegation att lagtexten borde omformuleras så att den anknyter till den bruttoredovisning som numera är god redovisningssed där skillnaden mellan planenliga och skatterättsliga avskrivningar kommer till uttryck i en obeskattad reserv. Regeringen anförde häremot att Redovisningskommittén i sitt betänkande *Sambandet Redovisning – Beskattning* (SOU 1995:43) föreslagit att kopplingen till räkenskaperna skall slopas och att det

inte fanns skäl att nu föregå detta arbete. Regeringen anslöt sig därför till SLK:s förslag (prop. 1999/2000:2 Del 2 s. 237 f).

Den 1 januari 2000 trädde en ny bokföringslag i kraft (SFS 1999:1078). Enligt övergångsbestämmelserna tillämpas den första gången för det räkenskapsår som inleds närmast efter den 31 december 1999. I fråga om juridiska personer som är bokslutsföretag skall lagen tillämpas först från och med det räkenskapsår som inleds närmast efter den 31 december 2000. Detsamma gäller fysiska personer som inte var bokföringsskyldiga enligt den gamla bokföringslagen men som blir bokföringsskyldiga enligt den nya lagen på grund av att de äger eller brukar en näringsfastighet.

Den nya bokföringslagen innehåller till skillnad från den gamla inga materiella bestämmelser vad gäller form för balans- och resultaträkningsscheman. Inte heller innehåller lagen några periodiserings- eller värderingsregler. Lagen hänvisar i stället till de årsredovisningslagar som finns. I samband med tillkomsten av den nya bokföringslagen har den allmänna årsredovisningslagen (1995:1554) fått ett utökat tillämpningsområde. I denna finns dock inte några regler om bokslut. Företag eller företagare som inte har upprättat något bokslut får sitt bokslut upprättat genom att fylla i deklara-tionsblanketten (N1).

Eftersom bokföringslagen är en ramlag får Bokföringsnämndens rekommendationer och uttalanden en betydande roll. Detsamma gäller FAR:s rekommendationer på redovisningsområdet liksom International Accounting Standards Board (IASB:s) rekommendationer (standards) som benämns International Financial Reporting Standards (IFRS).

Begreppet god redovisningssed förekommer både i BFL och ÅRL. I 4 kap. 2 § BFL föreskrivs att bokföringsskyldigheten skall fullgöras på ett sätt som överensstämmer med god redovisningssed. I 2 kap 2 § ÅRL föreskrivs att årsredovisningen skall upprättas på ett överskådligt sätt och i enlighet med god redovisningssed. Företag som enligt ÅRL inte är bokslutsföretag, dvs. enskilda näringsidkare eller handelsbolag med enbart fysiska personer som delägare med en årlig omsättning understigande 20 prisbasbelopp (738 000 kr i 2001 års penningvärde) behöver inte beakta kravet på en rättvisande bild.

I 14 kap. 2 § IL anges i stället att resultatet av näringsverksamheten skall beräknas enligt bokföringsmässiga grunder och att vid beräkningen av resultatet skall inkomster tas upp som intäkt och utgifter dras av som kostnad det beskattningsår som de hänför sig

till enligt god redovisningssed, om inte annat är särskilt föreskrivet i lag.

När det gäller frågan om avskrivning av anläggningstillgångar föreskrivs i 4 kap. 4 § ÅRL att anläggningstillgångar med begränsad ekonomisk livslängd skall skrivas av systematiskt över denna livslängd. I 5 § samma kapitel anges vidare att om en anläggningstillgång har ett lägre värde på balansdagen än vad som följer av 3 § (bestämmelse om anskaffningsvärdet) och 4 § första stycket skall tillgången skrivas ned till detta lägre värde, om det kan antas att värdenedgången är bestående.

I 18 kap 3 § IL första stycket stadgas att utgifter för att anskaffa inventarier skall dras av genom årliga värdeminskingsavdrag och att avdragen beräknas enligt bestämmelserna i 13–22 §§ om räkenskapsenlig avskrivning och restvärdesavskrivning.

I 14 § samma kapital anges att bestämmelserna om räkenskapsenlig avskrivning får tillämpas om den skattskyldige haft ordnad bokföring som avslutas med årsbokslut och om avdraget motsvarar avskrivningen i bokföringen. Om det skattemässiga värdet skulle komma att överstiga det verkliga värdet på inventarierna, får ytterligare avdrag göras med ett belopp som motsvarar skillnaden (18 kap. 18 § IL). För företag som inte uppfyller kraven för räkenskapsenlig avskrivning finns restvärdesavskrivning. Denna avskrivningsmetod används dock av få företag.

Värdeminskingsavdrag görs vid *räkenskapsenlig avskrivning* med 30 procent på avskrivningsunderlaget och vid *restvärdesavskrivning* med 25 procent på avskrivningsunderlaget vilket består av 1. värdet på inventarierna vid det föregående beskattningsårets utgång enligt balansräkningen – vid räkenskapsenlig avskrivning värdet enligt balansräkningen, och – vid restvärdesavskrivning det skattemässiga värdet, 2. ökat med under året anskaffade inventarier som bibehållits i näringsverksamheten och 3. minskat med under året avyttrade inventarier och merutgifter för särskilt höga utgifter för inventarier. Eftersom räkenskapsenlig avskrivning alltid sker på det bokförda värdet blir avskrivningsbeloppet mindre och mindre och en tillgång blir aldrig helt avskriven. Huvudregeln har därför en kompletteringsregel enligt vilken en årlig avskrivning alltid får ske med 20 procent. Tillgången blir då helt avskriven efter fem år.

I RSV Dt 1991:31 ges följande rekommendation för värderingen av inventarier (Såsom nämnts tidigare är rekommendationen formellt upphävd men anses fortfarande ha aktualitet i fråga om tillämpningen av lättnadsreglerna.):

Som skälig avskrivning bör i regel godtas de vid inkomstbeskattningen medgivna avdragen för värdeminskning. Detta innebär att bokfört värde i regel kan godtas om räkenskapsenlig avskrivning tillämpas. – Föreligger en betydande reserv bör dock inventarierna tas upp till anskaffningsvärdet minskat med beräknad planenlig avskrivning. Denna avskrivningsmetod innebär att anskaffningsvärdet fördelas över den tid som motsvarar tillgångens ekonomiska livslängd. Den årliga avskrivningen får normalt beräknas till 15 % av tillgångens anskaffningsvärde. – Om inventarierna skrivits av genom att tidigare gjord fondavsättning har tagits i anspråk eller om inventarierna skrivits av mot erhållet näringsbidrag bör inventariernas bokförda värde höjas. – Om inventariernas anskaffningsvärde minskats genom sådant ianspråktagande eller på annat därmed jämförligt sätt bör i regel bokfört värde justeras. Sådan justering bör ske på så sätt att det belopp med vilket anskaffningsvärdet har minskats helt eller delvis tilläggs bokfört värde. Tillägget bör i regel beräknas som om tillgången i stället skrivits av genom årliga värdeminskningssavdrag beräknade efter 20 procent för helt år räknat på anskaffningsvärdet såvida inte annan procentsats enligt ovan för planenlig avskrivning bör tillämpas. – Naturtillgångar och fyndigheter, som ingår i fastighet som inte ägs av bolaget, bör tas upp till anskaffningsvärdet minskat med skäligt belopp för eventuell substansminskning, dvs. i regel till bokfört värde. Något värde av sådan tillgång bör inte tas upp om tillgången tillhör egen fastighet eftersom detta då ingår i fastighetens taxeringsvärde.

4.13.2 Förslag

Förslag: Inventarier skall tas upp till det skattemässiga värdet.

Av lagstiftningen framgår att inventarierna skall tas upp till anskaffningsvärdet efter avdrag för "skälig" avskrivning. Enligt förarbetena innebär lydelsen i praktiken att de bokförda värdena i regel kan godtas.

Av RSV:s rekommendation framgår att det bokförda värdet i regel kan godtas om räkenskapsenlig avskrivning tillämpas men att inventarierna bör tas upp till beräknad planenlig avskrivning om det föreligger en betydande "reserv". Vad RSV avser med en betydande reserv framgår inte heller. Exemplet med en 15 procentig avskrivning av anskaffningsvärdet motsvarar en 7-årig avskrivningstid och orsaken till RSV:s rekommendation torde vara att inventarierna inte skall tas upp till ett för lågt värde. Det kan dock diskuteras varför lagstiftaren i samband med inkomstbeskattningen valt att acceptera skattemässiga värdeminskningssavdrag som i många fall

inte överstämmer med inventarierna verkliga förslitning medan man vid arvs- och gåvobeskattningen skall använda sig av en annan värderingsmetod. En förklaring skulle kunna vara att värderingen vid inkomstbeskattningen jämnar ut sig över inventariernas varaktighetstid om denna överstiger den skattemässiga avskrivningstiden. Den osäkerhet som lydelsen "skälig avskrivning" ger upphov till är emellertid inte tillfredställande. Utredningen förslår därför att värderingen av inventarierna vid arvs- och gåvobeskattningen skall samordnas med värderingen vid inkomstbeskattningen och att inventarierna därmed skall tas upp till det skattemässiga värdet. Detta innebär också att om ett periodbokslut upprättas på grund av att skattskyldigheten inte inträder i nära anslutning till räkenskapsårets utgång får inventarierna skrivas av med motsvarande kvotdel av året som periodbokslutet omfattar. Dessa förändringar medför en avsevärd förenkling för familjeföretagen.

4.14 Lagertillgångar

4.14.1 Förarbeten och gällande rätt

I punkt 2 tredje stycket tredje meningen i anvisningarna till 3 och 4 §§ GSFL anges följande:

Lagertillgångar tas upp till värden som gäller enligt inkomsttaxeringen minskade med skäligt avdrag för prisfallsrisk, varvid dock fastighet tas upp lägst till taxeringsvärdet.

De värderingsregler som gällde vid tiden för införandet av lättnadsreglerna innebar att lagret fick skrivas ned till 40 procent av anskaffningsvärdet eller återanskaffningsvärdet efter inkurans (huvudregeln). Alternativt kunde lagret skrivas ned på grundval av medeltalet av värdena vid utgången av de två närmast föregående åren (supplementärregel I). För rå- och stapelvaror fanns även supplementärregel II som gick ut på att lagret fick tas upp till lägst 70 procent av värdet beräknat efter lägsta marknadspris under beskattningsåret eller under något av de närmast föregående nio beskattningsåren. Härutöver kunde lagret tas upp till ett ännu lägre värde om den skattskyldige kunde visa att det var påkallat med hänvisning till prisfallsrisk. Inkuransavdrag fick också göras schablonmässig med 5 procent eller med högre procenttal som RSV

fastställde för vissa branscher. År 1983 begränsades rätten till nedskrivning av lagret till 50 procent av värdet. När det gällde djur på jordbruksfastigheter eller i renkötsel fick dessa inte tas upp till lägre belopp än 50 procent av den genomsnittliga produktionskostnaden för djur av det slag och den ålderssammansättning som det fråga om dock aldrig högre än till motsvarande allmänna saluvärde.

Nedskrivningsreglerna ändrades radikalt genom 1990 års skatte-reform. Det schablonmässiga inkuransavdraget avskaffades och supplementärregel I och II togs bort. Efter år 1992 får lagret värderas enligt lägsta värdets princip.

Reglerna om värderingen av lager finns numera i 17 kap. 2–22 §§ IL. Enligt huvudregeln i 17 kap. 3 § IL får en lagertillgång inte tas upp till lägre värde än det lägsta av anskaffningsvärdet och verkliga värdet om inte annat följer av 4 §. När anskaffningsvärdet bestäms, skall de lagertillgångar som finns kvar i lagret vid beskattningsårets utgång anses vara de som anskaffats eller tillverkats senast (fifumetoden). I 2 § samma kapitel IL anges att med anskaffningsvärde och verkligt värde avses detsamma som i 4 kap 9 § andra–fjärde styckena ÅRL.

Med *anskaffningsvärde* förstås enligt ÅRL utgifterna för tillgångens förvärv eller tillverkning. Med *verkligt värde* avses försäljningsvärde efter avdrag för beräknad försäljningskostnad. Om det finns särskilda skäl, får det verkliga värdet alternativ bestämmas till återanskaffningsvärdet, i förekommande fall med avdrag för inkurans, eller till annat värde som är förenligt med god redovisningssed. Med *återanskaffningsvärde* avses det belopp som motsvarar den utgift för anskaffandet som bolaget skulle ha haft, om tillgången anskaffats på balansdagen.

I 17 kap. 4 § IL föreskrivs att lagret får tas upp till lägst 97 procent av lagertillgångarnas sammanlagda anskaffningsvärde (dvs. ett schablonmässigt inkuransavdrag om 3 procent). Detta gäller dock inte lager av fastigheter och liknande tillgångar, eller lager av aktier, obligationer, lånefordringar och liknande tillgångar. Djur i jordbruk och renkötsel räknas alltid som varulager och får enligt 5 § samma kapitel inte tas upp till ett lägre värde än 85 procent av den genomsnittliga produktionsutgiften för djur av det slag och den ålderssammansättningen som det är fråga om. Djuren behöver dock inte tas upp till ett högre värde än till djurens verkliga värde. Om det rör sig om särskilt dyrbara djur där den genomsnittliga produktionsutgiften inte motsvarar anskaffningsvärdet skall djuren

tas upp till lägst 85 procent av det lägsta av anskaffningsvärdet och det verkliga värdet.

Förutom att GSFL hänvisar till inkomsttaxeringen föreskrivs att skäligt avdrag får göras för prisfallsrisk. Regeln om prisfallsrisk togs bort i samband med 1990 års skattereform men fanns dessförinnan bland annat i punkt 2 tolfte stycket av anvisningarna till 41 § KL med följande ordalydelse.

Utan hinder av vad som föreskrivits ovan i denna anvisningspunkt om den lägsta värdesättning på lagret, som kan godtas vid inkomstberäkningen, får det lägre värde på lagret godtas som den skattskyldige med hänsyn till föreliggande risk för prisfall visar vara påkallat.

I förarbetena till skattereformen kommenterade departementschefen regeln om prisfallsrisk på följande sätt (prop. 1989/90:110 s. 531):

Den generella bestämmelsen för prisfallsrisk tillämpas sällan. Skälet är att eventuella prisfallsrisker i de allra flesta fall täcks av en nedskrivning med 50 procent enligt huvudregeln. Tas möjligheten till nedskrivning enligt huvudregeln bort – samtidigt som bestämmelsen om nedskrivning för prisfallsrisk behålls – förändras situationen. Man kan räkna med att det ofta skulle göras gällande att en risk för framtida prisfall föreligger som motiverar att lagret värderas till lägre belopp än vad som svarar mot det lägsta av anskaffnings- och återanskaffningsvärdena. Det ligger i sakens natur att det skulle vara mycket svårt för skattemyndigheterna att bedöma förekomsten och omfattningen av en sådan eventuell prisfallsrisk. – Redan hanteringsmässiga skäl talar därför för att bestämmelsen om prisfallsrisk inte behålls i det nya systemet. Ett mer avgörande skäl för att slopa bestämmelsen är att någon motsvarighet inte förekommer i BFL (bokföringslagen). Något krav på att i vissa fall värdera lager under lägsta värdet finns inte där. Utgångspunkten bör vara att man i ett basbreddat system med låg skattesats inte skall ge möjlighet till en mer försiktig värdering än som föreskrivs i BFL. – Slutsatsen är att bestämmelsen om nedskrivning för prisfallsrisk bör slopas. Detsamma gäller i fråga om supplementärregel II.

Vad regeln i GSFL efter skattereformen anses innebära anges inte. En jämförelse kan dock göras med en tidigare anvisning i RSV Dt 1987:8 som rekommenderar ett avdrag på 15 procent på värdet efter inkurans (med ev. jämkning vid väsentlig avvikelse).

4.14.2 Bedömning

Bedömning: Det föreslås inte någon ändring i regeln om lagervärdering.

Utredningen finner inte någon anledning att ändra regeln om att lagertillgångar skall tas upp till värden som gäller enligt inkomsttaxeringen. Det kan visserligen ifrågasättas om regeln om prisfallsrisk fyller någon funktion. Vid en jämförelse med den löpande inkomstbeskattningen kan dock konstateras att en risk för prisfall som sedan visar sig uppfyllas i fråga om lagertillgångar ger utslag vid nästa års taxering. När det gäller värderingen vid arvs- och gåvobeskattningen finns dock inte denna möjlighet att i efterhand göra en nedskrivning för ett konstaterat prisfall. Den möjlighet till nedsättning av skatten i efterhand som ges med tillämpning av 57 § AGL gäller vid oförutsedda händelser eller på grund av särskilda skäl och torde inte vara tillämplig i sammanhanget. Departementschefens farhågor om en ökad användning av regeln vid inkomstbeskattningen gör sig inte heller gällande i sammanhanget eftersom det vid arvs- och gåvobeskattningen torde röra sig om ett förhållandevis litet antal skatteärenden som berörs av regeln. Regeln om prisfallsrisk kan också ses mot bakgrund av att värderingsreglerna i övrigt efter skattereformen inte alls har den resultatreglerande inverkan som de hade vid tiden för införandet av lättnadsreglerna. Sammanfattningsvis finner utredningen därför inte skäl att ta bort regeln om prisfallsrisk och RSV:s uttalande får även fortsättningsvis ge ledning vid tillämpningen av regeln.

4.15 Värdering av immateriella rättigheter

4.15.1 Allmänt

I RSV DT 1991:31 anges att patenträtt som inte utgör omsättningstillgång bör tas upp till anskaffningsvärdet minskat med skäligen avdrag för värdeminskning.

Vidare anges att värde av goodwill, hyresrätt eller aktiverade organisations- och etableringskostnader inte tas upp som tillgång. Skulder som belöper på sådana tillgångar får däremot medräknas.

4.15.2 Rättspraxis

I *NJA 1980 s. 541* togs frågan om värderingen av författarrätten (upphovsrätten) efter Vilhelm Moberg upp. Vid arvsbeskattningen medräknades upphovsrätten till de litterära verken som tillgång i boet endast till den del den varit föremål för överlåtelse och kontrakt om utnyttjande förelåg. Som tillgång ansågs det värde som kontraktet representerade. Något avdrag för framtida inkomstskatter (latent skatteskuld) medgavs inte.

4.15.3 Redovisning enligt årsredovisningslagen

I 4 kap 2 § ÅRL första stycket anges att utgifter för forsknings- och utvecklingsarbeten och liknande arbeten som är av väsentligt värde för rörelsen under kommande år får tas upp som immateriell anläggningstillgång. Detsamma gäller utgifter för koncessioner, patent, licenser, varumärken, hyresrätter och liknande rättigheter och tillgångar samt ersättning som vid förvärv av rörelse överstiger det behållna värdet av de tillgångar som förvärvats och de skulder som övertagits (goodwill). Detta innebär att dessa typer av tillgångar redovisningsmässigt får skrivas av direkt. I specialmotivering till bestämmelsen i ÅRL anges följande (prop. 1995/96:10 Del II s. 197):

Paragrafens *första stycke* innehåller bestämmelser som motsvarar de föreskrifter som finns i artiklarna 9 och 10 samt 34 och 37 i det fjärde direktivet. Bestämmelsen ger möjlighet att som tillgång ta upp vissa "immateriella tillgångar" vars värde bestäms med utgångspunkt i bolagets utgifter. Utgifterna "aktiveras", dvs. de tas upp som en tillgångspost i balansräkningen. Syftet med att ta upp utgifterna som tillgångar är att möjliggöra en fördelning av kostnaderna på flera år än utgiftsåret. - För samtliga de slag av utgifter som nämns i stycket gäller att de får tas upp som tillgångar enbart om de är av *väsentligt värde för rörelsen under kommande år*. Om utgiften inte kan förutses föranleda intäkter eller kostnadsminskningar för bolaget under kommande år, får den alltså inte tas upp som tillgång. - - Slutligen får förvärvat goodwill tas upp som immateriell anläggningstillgång. Detta överensstämmer nära med 17 § första stycket bokföringslagen. Med goodwill avses i detta sammanhang ersättning som vid ett förvärv av rörelse överstiger det behållna värdet av de tillgångar som har förvärvats och de skulder som har övertagits. Det kan vara fråga om såväl s.k. inkramsgoodwill som s.k. koncerngoodwill. Det övervärde som har upparbetats inom bolaget utgör däremot inte goodwill i paragrafens mening och får därför inte aktiveras.

I andra stycket anges att utgifter för företagsbildning, ökning av aktiekapitalet eller motsvarande eller för företagets förvaltning inte får tas upp som tillgång.

Bestämmelserna om värderingen av dessa tillgångar finns i 4 kap. 4 § ÅRL. Där sägs att anläggningstillgångar med begränsad ekonomisk livslängd skall skrivas av systematiskt över denna livslängd. Den ekonomiska livslängden för en immateriell anläggningstillgång som avses i 2 § skall anses uppgå till högst fem år, om inte en annan längre tid med rimlig grad av säkerhet kan fastställas. Tillämpas en längre avskrivningstid skall skälen för detta anges i en not.

Redovisningsrådet har vidare utfärdat rekommendationer för immateriella tillgångar i RR 15 och för nedskrivningar i RR 17 vilken också tillämpas på immateriella tillgångar. För noterade företag är Redovisningsrådets rekommendationer och uttalanden tillämpliga. Övriga näringsdrivande företag (små, medelstora och stora företag) får tillämpa Redovisningsrådets normer om de vill. Näringsdrivande företag som inte tillämpar Redovisningsrådets normer skall tillämpa BFN:s allmänna råd i ämnet.

4.15.4 Inkomstskattelagens bestämmelser

I 18 kap. 1 § IL anges att bestämmelserna i kapitlet gäller för maskiner och andra inventarier som är avsedda för stadigvarande bruk. I paragrafens andra stycket föreskrivs att som inventarier behandlas också 1. koncessioner, patent, licenser, varumärken, hyresrätter, goodwill och liknande rättigheter som förvärvats från någon annan, och 2. anslutningsavgift eller anläggningsbidrag som avser en nyttighet som är knuten till en fastighet och inte till ägaren personligen.

Den första gruppen avser sådana tillgångar som antas minska i värde på samma sätt som inventarier i allmänhet, dock inte korttidsinventarier. Detta stämmer dock inte alltid på varumärken och patentskydd som kan ha en betydligt längre livstid.

Den andra gruppen avser däremot fastighetsanknutna tillgångar som anses ha en kortare livstid.

Bestämmelserna om anskaffningsvärde, räkenskapsenlig avskrivning och restvärdesavskrivning tillämpas på tillgångarna i andra stycket. Vid tillämpning av räkenskapsenlig avskrivning får kompletteringsregeln användas för en eller flera av inventarie-

kategorierna i 1 § första stycket, andra stycket 1 och andra stycket 2 (18 kap. 17 § IL), medan huvudregeln således kan tillämpas för den respektive de andra kategorierna.

Om en patenträtt innehas som lagertillgång får reglerna däremot inte tillämpas.

När det gäller konstnärligt verksamma yrkesutövare har sådana oftast mycket ojämna inkomster. Därför har möjligheten till insättning på upphovsmannakonto införts. Sådan insättning skall ske till ett särskilt konto i bank och medlen beskattas vid uttag från kontot. Vid värderingen av ett sådant konto får den latent skatteskulden beaktas (se vidare avsnitt 4.3.6 angående latent skatteskulder).

4.15.5 Förarbetena till bestämmelserna i inkomstskattelagen

I samband med behandlingen av IL, konstaterade Lagrådet att eftersom förslaget (18 kap. 1 § IL) inte innehöll några särskilda regler för egenproducerade rättigheter synes den goda redovisningsleden komma att styra den skattemässiga behandlingen. Lagrådets uppfattning var också att det inte fanns några bärande skäl för att aktiverade egenproducerade rättigheter skulle behandlas på annat sätt än liknande rättigheter som förvärvas från utomstående (prop. 1999/2000:2, Del 2, s. 231 f).

Regeringen pekade först på att lagtexten enligt den dåvarande lydelsen inte var tydlig på den punkten. Regeringens uppfattning var dock att egenproducerade rättigheter inte omfattades av dåvarande bestämmelser och att det är den goda redovisningsleden som, i avsaknad av skatterättsliga regler, får styra avskrivningen av dessa rättigheter. Regeringen hänvisade till att frågan om sambandet mellan redovisning och beskattning hade behandlats av Redovisningskommittén i betänkandet SOU 1996:167 och att förslaget bereddes inom Finansdepartementet. Enligt regeringens bedömning var det därför lämpligt att frågan om egenproducerade immateriella rättigheter och sambandet mellan redovisning och beskattning övervägs i ett sammanhang (propositionen Del 2, s. 231).

4.15.6 Förslag

Förslag: Värderingen av immateriella tillgångar anknyts till reglerna i 18 kap. IL.

Någon särskild reglering behövs inte för egenproducerade rättigheter som aktiveras i överensstämmelse med god redovisningssed. Detta innebär att värderingen sker på samma sätt som vid inkomstbeskattningen.

RSV:s rekommendationer angående vissa immateriella tillgångar synes inte längre kunna tillämpas. Valet måste därför göras mellan aktuella redovisningsbestämmelser och IL:s regler.

Om man accepterar att värderingen sker enligt redovisningsreglerna kan detta innebära att immateriella rättigheter redovisas på olika sätt i olika företag beroende av om företaget aktiverat utgiften för tillgången eller kostnadsfört den direkt. Om man i stället följer IL:s regler så skall anskaffningsutgiften för rättigheten alltid bokföras som en tillgång och därefter skrivs av enligt reglerna för inventarier.

Utredningen har stannat för att det bör göras en anknytning till IL:s bestämmelser i 18 kap. Eftersom det inte finns några bestämmelser om egenproducerade rättigheter i IL kommer dessa värderas enligt huvudregeln för värdering av tillgångar i näringsverksamhet dvs. med stöd av god redovisningssed.

4.16 Skulder

4.16.1 Gällande rätt

I *punkt 2 fjärde stycket första meningen anvisningarna till 5 § GSFL* regleras frågan om avdragsrätten för skulder i företag. Här bör framhållas att en bostadsbyggnad på en jordbruksfastighet som regel inte hänförs till företagsförmögenheten varför motsvarande låneskuld måste brytas ut.

Gränsdragningsproblem som rör skuldfördelning kan uppkomma beträffande bolag som bedriver blandad verksamhet t.ex. fastighetsförvaltning och rörelse.

Någon fullständig uppräkningslista av skulder som är avdragsgilla finns inte i AGL. Däremot anges en del skulder som inte är avdragsgilla i 13 §. Detta gäller bl.a. skuld på grund av in-teckning

hänförlig till tillgång som innehas endast med nyttjanderätt. Det samma gäller skuld som motsvarar den arvsskatt som ska betalas efter den avlidne.

I 5 § GSFL anges följande:

Skuld, som löper med ränta och icke hör till näringsverksamhet hänförlig till rörelse, skall upptagas till sitt kapitalbelopp utan tillägg av under året upplupen men ej förfallen ränta.

Angående beräkningen av kapitalvärdet av skuld, som ej är förfallen och därå ränta ej skall beräknas för tiden före förfalldagen, ävensom av kapitalvärdet av förpliktelse, vilken innefattar skyldighet att till annan utgiva undantagsförmåner, pension, annan livränta eller därmed jämförlig avgift, skall vad i 4 § stadgas angående beräkningen av kapitalvärdet av fordran eller av ränta, avkomst, förmån eller annan rättighet äga motsvarande tillämpning.

Borgensförbindelse, för vilken betalningsskyldighet ännu ej inträtt, så ock annan villkorlig skuld får ej avdragas vid beräkningen, liksom ej heller vid beskattningsårets utgång oreglerade hushållsskulder och därmed jämförliga skulder. Avdrag medgives dock dels för värdet av sådan garantiavsättning för vilken avdrag medgives vid inkomsttaxeringen, dels för skuld avseende sådant villkorligt stöd på vilket vid eftergift av återbetalningsskyldigheten skall tillämpas bestämmelserna i punkt 9 åttonde stycket av anvisningarna till 22 kommunalskattelagen (1928:370).

Avdrag medges inte för skuld som avser kapital som nedlagts i fastighet, som enligt 3 § 2 mom. j) inte skall upptas som tillgång vid förmögenhetsberäkningen.

Under avdragsgilla skulder inbegripas även oguldna skatter av nedannämnda slag, nämligen dels debiterad preliminär skatt, som påförts den skattskyldige för året näst före det taxeringsår, varom fråga är, eller för något föregående år, dels slutlig skatt, som påförts den skattskyldige på grund av taxering under förstnämnda år eller under något föregående år, dels ock tillkommande skatt, varå den skattskyldige erhållit debetsedel under förstnämnda år eller tidigare. Vidare inbegripas återbetalningspliktiga studiemedel enligt studiestödslagen (1973:349). (Se vidare anvisningarna.)

En skuld tas normalt upp till sitt kapitalbelopp med tillägg för eventuellt upplupen ränta. (Med upplupen ränta förstås ränta som skall efterskottbetalas och därför inte har förfallit till betalning varför beloppet skall betraktas som en skuld). I 5 § första stycket GSFL anges däremot att en skuld som löper med ränta och inte hör till näringsverksamhet hänförlig till rörelse skall tas upp till sitt kapitalbelopp utan tillägg av under året upplupen men ej förfallen ränta. En skuld som förfaller till betalning förts i framtiden och som inte löper med ränta skall enligt praxis tas upp till ett reducerat värde genom diskontering med hjälp av den till AGL fogade

tabellen I. I GSFL regleras detta direkt i 5 § andra stycket. När det gäller skatteskulder i näringsverksamhet medges avdrag endast för debiterade skatter.

RSV har i sina rekommendationer (RSV DT 1991:31) uttalat att det av 5 § femte stycket GSFL framgår att som skuld räknas i princip samtliga vid beskattningsårets utgång debiterade inte betalda skatter samt lämnat följande rekommendation:

I de fall värderingen grundas på bokslut för tidigare år än året före taxeringsåret, får som skuld räknas ännu inte debiterade svenska allmänna skatter som enligt god redovisningssed kan beräknas med ledning av senast upprättat bokslut. Skatteskulder, som aktualiserats efter bokslutstidpunkten exempelvis med anledning av taxeringsåtgärder, får beaktas med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet. – *Skuld som uppkommit genom inlåning* och som saknar direkt samband med verksamheten räknas som rörelsefrämmande skuld.

Det finns inte någon särskild reglering angående skatteskulder i AGL. Av allmänna principer följer emellertid att skatt som belöper sig på beskattningsåret före det är då skattskyldigheten inträdde och skatt som belöper sig på inkomster fram till dödsdagen är avdragsgilla. I fråga om periodiskt utgående förpliktelser anses 23 § D komma till motsvarande användning också i fråga om skuldförbindelser 23 § C (Englund-Silfverberg, a.a. s. 54). I GSFL regleras däremot denna fråga i 5 § andra stycket. Nyttjanderätt, avkomsträtt eller annan förmån som belastar viss egendom värderas enligt reglerna i 25 § AGL. När det gäller osäkra skulder får dessa behandlas på samma sätt som osäkra fordringar. En sådant exempel är borgensförbindelse som bör tas upp till det belopp som kan förväntas bli nödvändig att betala. Viss osäkerhet gäller emellertid beträffande tvistiga skulder och normalt sett skall sådan tas upp "inom linjen" för att därefter tas upp i en tilläggsbouppteckning och medföra återvinning av skatt enligt 59 § d) AGL. I GSFL regleras frågan om borgensförbindelser i 5 § tredje stycket.

Inteckningsskulder avseende fastigheter tas upp till sitt kapitalbelopp jämte upplupen ränta per dödsdagen, detta även om fastigheten inte åsatts något taxeringsvärde året före taxeringsåret (jfr RSV Dt 1991:31 avsnitt 5.2). I 5 § fjärde stycket GSFL anges att vissa skulder som avser kapital som nedlagts i fastighet inte får dras av. Det är här fråga om skulder hänförliga till sådana fastigheter som inte är skattepliktiga enligt 3 kap FTL; specialbyggnad, egendom som ingår i nationalpark, lantbruk för vård- eller skoländamål samt byggnad som ägs av vissa institutioner. AGK

föreslog en motsvarande begränsning i avdragsrätten avseende sådana fastigheter som inte ingår i näringsverksamhet (SOU 1987:62 s. 155). I Kammarkollegiets yttrande över betänkandet föreslogs att lagtexten i stället skulle utformas på så sätt att det entydigt framgår att även fastigheter som inte skall äsättas taxeringsvärde skall tas upp till arvs- och gåvobeskattnings. Utredningen har konstaterat att sådana fastigheter skall äsättas särskilt värde (avsnitt 3.4.4). Detta får till följd att den av kommittén föreslagna avdragsregeln kan utgå.

Behandlingen av garantiavsättningar och av skulder rörande vissa näringsbidrag regleras i 5 § tredje stycket GSFL. De inkomstskatterättsliga motsvarigheterna regleras i 16 kap. 3–5 §§ och 29 kap. 9–13 §§ IL. Bestämmelserna är således fortfarande aktuella varför en överföring av regeln till AGL bör ske.

4.16.2 Förslag

Förslag: Vissa bestämmelser i GSFL som rör behandlingen av skulder i näringsverksamhet förs över till AGL.

Bestämmelserna om garantiavsättning m.m. förs över till AGL. Detsamma gäller hänvisningen till beräkning av skulder som bl.a. avser periodiskt utgående förpliktelser m.m., och regleringen av borgensförbindelser och liknande villkorliga skulder.

Eftersom utredningen föreslår att det skall tas in en ny regel i 22 a § angående icke skattepliktiga fastigheter enligt FTL (se avsnitt 3.4.5) skall den begränsade avdragsrätt för skulder för sådana fastigheter som finns i GSFL inte föras över till AGL.

4.17 Skogskonton och latent skatteskulder

4.17.1 Gällande rätt

I *punkt 2 fjärde stycket andra meningen av anvisningarna till 3 och 4 §§ GSFL* anges att hänsyn inte tas till latent skatteskuld såvida inte annat följer av punkt 3 första stycket av dessa anvisningar. I punkt 3 av samma anvisningar anges följande:

Medel, för vilka uppskov med inkomstbeskattning åtnjutes enligt bestämmelserna om skogskonto, upphovsmannakonto, uppfinnar-

konto eller investeringskonto för skog, tas upp till halva värdet. Har medel satts av till fond för särskilt ändamål enligt föreskrift i lag eller annan författning och har särskilt avdrag vid inkomstberäkningen medgetts för avsättningen, får halva det avsatta beloppet tas upp som skuld. Som skuld räknas även hälften av det uppskovsbelopp enligt lagen (1990:655) om återföring av obeskattade reserver som ännu inte återförts till beskattning.

Motsvarande reglering finns i *23 § C. tredje stycket AGL* där följande anges:

Medel, för vilka uppskov med inkomstbeskattning åtnjutes enligt bestämmelserna om skogskonto, upphovsmannakonto, uppfinnarkonto eller investeringskonto för skog, tas upp till halva värdet. Har medel satts av till fond för särskilt ändamål enligt föreskrift i lag eller annan författning och har avdrag vid inkomstberäkningen medgetts för avsättningen, får halva det avsatta beloppet tas upp som skuld.

Det kan nämnas att skogskonton får värderas till halva beloppet även om jordbruksfastigheten inte längre tillhör den avlidne.

Någon reglering om återföring av obeskattade reserver finns således inte i AGL:s bestämmelse.

4.17.2 Nuvarande tillämplighet av lagrummen

När det gäller skogskonton är bestämmelsen fortfarande tillämplig. Däremot finns det inte längre något uppfinnarkonto eller något investeringskonto för skog. Möjligheten att göra avsättning till uppfinnarkonto togs bort i samband med skattereformen. Å andra sidan införde man 1982 möjligheten till avdrag för insättning på skogsskadekonto vilket får göras om stormfällning, brand, insektsangrepp eller någon liknande händelse har medfört att mer än en tredjedel av skogen i näringsverksamheten bör avverkas i förtid och den huvudsakliga delen av beskattningsärets skogsintäkter kommer från sådan avverkning (21 kap. 23 § IL). Det som är betecknande för skogskonton, skogsskadekonton och upphovsmannakonton är att medel de facto sätts av till ett speciellt konto och att medlen sedan får respektive måste tas ut eller tas i anspråk enligt vissa särskilda bestämmelser i IL. Detta innebär att dessa banktillgodohavanden är belastade med en latent inkomstskatteskuld. Denna inkomstskatteskuld har schablonmässigt beräknats till 50 procent av tillgodohavandet.

I andra meningen i 23 § C AGL sägs att om medel har satts av till fond för särskilt ändamål enligt föreskift i lag eller annan författning och avdrag har medgetts vid inkomstberäkningen för avsättningen, får halva det avsatta beloppet tas upp som skuld. Här kan diskuteras vad som menas med "medel har satts av till fond för särskilt ändamål". Avdrag har dock tidigare medgivits för hälften av uppskovsbeloppet enligt lagen (1990:655) om återföring av obeskattade reserver. I samband med 1990 års skattereform infördes möjligheten till beaktande av sådan fond i GSFL. I specialmotiveringen till bestämmelsen anfördes bl.a. följande (prop. 1990/91:168 s. 29):

Tidigare ordning i fråga om latent skatteskuld kvarstår i princip (punkt 2 fjärde stycket samt punkt 3 av anvisningarna till 3 och 4 §§). Lagen (1927:321) om utskiftningskatt har upphävts och någon utskiftningskatteskuld skall därför inte beaktas. Obeskattade fonder som avsatts för särskilt ändamål (investeringsfond, ersättningsfond o.d., jfr punkt 2 av övergångsbestämmelserna till lagen (1990:654) om skatteutjämningsreserv) får alltså räknas som skuld med hälften av det avsatta beloppet. Således skall, i likhet med vad som gällde för resultatutjämningsfond och varulagerreserv, inte någon del av skatteutjämningsreserven räknas som skuld. Däremot får fr.o.m. 1992 års taxering halva det uppskovsbelopp enligt lagen (1990:655) om återföring av obeskattade reserver som vid beskattningsårets utgång ännu inte återförts till beskattning räknas som skuld enligt en ny bestämmelse i anvisningspunkten 3.

Lagen är dock upphävd sedan den 1 januari 2000 (SFS 1999:1262). När det gäller ersättningsfonder har dessa samma syfte som skogsskadekonton. Avsättning till ersättningsfond får nämligen göras för inventarier, byggnader och markanläggningar, mark, och djurlager i jordbruk och renskötsel om en näringsidkare får ersättning för skada genom brand eller annan olyckshändelse på de uppräknade typerna av tillgångar. Sådan avsättning får också göras vid expropriation eller annan typ av tvångsavyttring eller andra typer av inskränkningar på förfoganderätten över fastigheten (31 kap. 1, 4 och 5 §§ IL). Ersättningsfond torde numera omfattas av fond för särskilt ändamål, (Norrdell & Silfverberg, Arvs- och gåvoskatt, 4:e uppl. 2001, s. 74) däremot inte periodiseringsfond eller expansionsfond. När det gäller denna typ av fonder är det inte fråga om medel som sätts av till ett särskilt konto utan en vid inkomstskatteberäkningen godtagen uppskjuten beskattning av näringsverksamheten som när det gäller enskilda näringsidkare och delägare i handelsbolag görs genom avdrag i deklarationen medan

det för aktiebolagens del, för vilka enbart avsättningar till ersättningsfonder och periodiseringsfonder är möjliga, görs direkt i bokslutet genom en bokslutsdisposition. Det är således fråga om en latent skatteskuld som utlöses när fonden återförs till beskattning.

Det som gäller specifikt för expansionsfonden är att den redan är beskattad till viss del, nämligen med en statlig expansionsfondskatt som för närvarande uppgår på 28 procent.

4.17.3 Förslag

Förslag: Reglerna om latent skatteskuld tas in i två bestämmelser. I den första som avser värderingen av tillgångar tas uppfinnarkonto och investeringskonto för skog bort medan skogsskadekonto läggs till.

Den andra bestämmelsen som rör avdrag för latent skatteskuld i samband med avsättningar till sådana fonder som har gjorts enligt föreskrift i lag eller annan författning ges en generell utformning. Till sådana fonder räknas ersättningsfond, expansionsfond och periodiseringsfond för vilka avsättning görs enligt bestämmelser i inkomstskattelagen. Den i GSFL kvarvarande bestämmelsen om avdrag för hälften av uppskovsbeloppet enligt lagen (1990:655) om återföring av obeskattade reserver tas däremot bort.

Varken uppfinnarkonton eller investeringskonton för skog finns kvar längre. Dessa tas därför bort. Däremot har det införts en möjlighet att vid vissa särskilda tillfällen göra avsättningar till skogsskadekonton. Dessa fungerar i stort på samma sätt som vanliga skogskonton varför den latent skatteskulden bör beaktas även för sådana konton.

Den andra typen av avsättningar görs inte till särskilda konton utan enbart i deklarationen eller som bokslutsdispositioner. Till denna typ av avsättningar bör enligt utredningens mening räknas ersättningsfonder, expansionsfonder och periodiseringsfonder. Utredningen har inte kunnat finna något någon närmare motivering till varför latent skatteskulder avseende denna typ av avsättningar inte skall få beaktas. Tvärtom torde det vara klart att åtminstone avsättning till ersättningsfond skall tas upp till halva värdet. Utredningen anser dock att den latent skatteskulden i både

periodiseringsfonder och expansionsfonder bör få kunna beaktas. Det som möjligtvis kan uppfattas som tveksamt är om den latent skatteskulden i expansionsfonden skall beräknas till en annan procentsats än 50 procent p.g.a. att fonden redan till viss del är beskattad med en expansionsfondskatt om 28 procent. Det som talar mot en sådan lösning är att beräkningen av den latent skatteskulden är starkt schabloniserad. Utredningen har därför valt att inte göra någon särlosning för denna typ av fond.

4.18 Pensionsåtaganden

4.18.1 Gällande rätt

Fråga har uppkommit om hur pensionsåtaganden skall behandlas vid värderingen av företagsegendom.

I 28 kap. IL finns bestämmelser om när arbetsgivare får göra avdrag för pensionskostnader i verksamheten. Vid bedömningen av avdrag enligt 28 kap. får en pensionsutfästelse beaktas bara om en försäkring för utfästelsen skulle ha varit en pensionsförsäkring (28 kap. 2 § IL). Vidare gäller att pensionsutfästelsen måste vara tryggad på visst sätt. Detta kan göras på tre olika sätt nämligen genom 1. överföring till pensionsstiftelse enligt lagen (1967:531) om tryggnad av pensionsutfästelse m.m., 2. avsättning i balansräkningen i förening med kreditförsäkring eller i förening med kommunal eller statlig borgen eller liknande garanti eller 3. betalning av premie för pensionsförsäkring (28 kap. 3 § IL). Dessa tre sätt för pensionering är förenade med framtida kostnader som skall periodiseras under den anställdes aktiva tid. Vidare förekommer att en arbetsgivare utfäster pensionen utan att denna tryggas på det sätt som nyss beskrivits. Härutöver kan en arbetsgivare betala kontantpension efter pensioneringen.

Som huvudregel får pensionsavdrag göras med den faktiska pensionskostnaden. Avdraget får dock inte för någon arbetsgivare överstiga 35 procent av lönen och avdraget får inte heller överstiga 10 prisbasbelopp (28 kap. 5 § IL) dvs. 379 000 kr år 2002. Till denna huvudregel finns dock en kompletteringsregel som endast får tillämpas i vissa situationer. Regeln innebär – med vissa förbehåll – att huvudregeln får frångås om tryggnandet föranleds av förtida avgång från anställning eller om ett nytt pensionsavtal ingås

i ett sådant fall eller om tidigare pensionsutfästelser är otillräckligt tryggade (s.k. köpa ikappfall).

Med avsättning i balansräkning avses en särskild redovisning av pensionsutfästelsen enligt lagen (1967:531) om tryggnad av pensionsutfästelse m.m. under rubriken Avsatt till pensioner eller i delpost under rubriken Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser. Dessa skuldposter skall omfatta företagets åtaganden för pensioner enligt tryggandelagen och denna skuldföring krävs enligt redovisningslagstiftningen. Enligt 5 § andra stycket tryggandelagen äger bl.a. aktiebolag och ekonomisk förening under nämnda rubriker redovisa även upplupen del av pensionsutfästelse som inte omfattas av allmän pensionsplan. I fråga om arbetstagare, som har bestämmande inflytande över bolaget eller föreningen, eller sådan arbetstagares efterlevande får, vid redovisningen avseende dock inte fästas vid annan pensionsutfästelse än sådan som ingår i allmän pensionsplan. En sådan regel fanns tidigare i punkt 2 e i anvisningarna till 23 § KL men har tagits bort i IL. Till grund för bedömandet huruvida en person har bestämmande inflytande enligt tryggandelagen läggs hans eget samt hans föräldrars, far- och morföräldrars, makes avkomlings och avkomlings makes samlade innehav av aktier eller andelar. Syskons innehav medräknas således inte.

För enskilda näringsidkares möjlighet till avdrag för egna pensionskostnader finns särskilda regler om pensionssparavdrag i 59 kap. IL. Pensionssparavdrag får bara göras för premier för pensionsförsäkring som den skattskyldige äger, och inbetalningar på pensionsspararens eget pensionssparkonto (59 kap. 2 § IL). Pensionssparavdraget får inte heller här överstiga summan av de avdragsgrundande inkomsterna. För att få fram den avdragsgrundande inkomsten skall till överskottet av näringsverksamheten bl.a. göras tillägg med pensionsavdraget, avdrag för särskild löneskatt och avdrag för avsättning till egenavgifter. Avdraget får inte heller överstiga 0,5 prisbasbelopp med tillägg. Vid inkomst av aktiv näringsverksamhet är tillägget 35 procent av inkomsten dock högst 10 prisbasbelopp (59 kap. 5 § IL).

Om det finns särskilda skäl får skattemyndigheten medge att avdrag får göras med högre belopp (dispens). Detta gäller bl.a. skattskyldiga som har bedrivit näringsverksamhet direkt eller indirekt, som har upphört med driften av denna och som inte har skaffat sig ett betryggande pensionsskydd under verksamhetstiden. I sådant fall får skattemyndigheten medge att pensionssparavdrag också beräknas på inkomst i inkomstslaget kapital i form av

kapitalvinster vid avyttring av näringsverksamheten minskade med motsvarande kapitalförluster. Avdraget skall då beräknas med beaktande av det antal år den skattskyldige bedrivit näringsverksamheten, dock högst 10 år och hänsyn skall tas till övriga pensionskydd och andra möjligheter till pensionsavdrag (59 kap. 10 § IL). Pensionsavdraget får inte överstiga ett belopp som för varje år driften pågått motsvarar 10 gånger prisbasbeloppet för det år driften av näringsverksamheten upphörde och inte heller överstiga summan för beskattningsårets kapitalvinst med anledning av avyttringen av näringsverksamheten med avdrag för pensionsavdraget, löneskatt på grund av pensionsavdraget och avsättning för egenavgifter.

Orsaken till den här diskuterade frågeställningen är bl.a. det som uttalas i RSV Dt 1991:31 där följande rekommendation lämnas:

Om det bland skulderna ingår *pensionsskuld* skall närmare uppgifter lämnas, bl.a. om pensionsåtagandena tryggats och i så fall på vilket sätt. Detta kan lämpligen ske på blankett RSV 3096. – Skuld på grund av pensionsåtagande räknas som skuld vid aktievärdering om åtagandet får inräknas i pensionsreserven vid beräkning vid inkomsttaxeringen av avdragsgill kostnad för att trygga pensionsåtaganden. I de fall skuldposten "Avsatt till pensioner" överstiger pensionsreserven och alltså innehåller disponibla pensionsmedel (Jfr blankett RSV 3096), skall de disponibla medlen inte medräknas som skuld. Även om pensionsåtagande inte tagits upp bland skulderna i balansräkningen utan endast angetts "inom linjen" eller omnämnts på en annan plats i bolagets årsredovisning och villkoren i övrigt för avdrag vid inkomsttaxeringen för tryggande av pensionsåtagandet är uppfyllda, bör åtagandet räknas som skuld. För annan arbetstagare än den som har bestämmande inflytande över bolaget (se p 20 e 5 st. anv. 23 § KL) medräknas beträffande pensionsåtagande även sådan del, för vilken avdrag för tryggande av åtagandet inte medges vid inkomsttaxeringen, om pensionsåtagandet till denna del angetts i årsredovisningen. – Den del av ett bolags pensionsåtagande som täcks av pensionsstiftelsens förmögenhet får inte medräknas bland skulderna. En värdering av pensionsstiftelsens förmögenhet kan således bli aktuell i samband med beräkning av pensionsskuld i bolaget. – Vid en sådan värdering av pensionsstiftelsens förmögenhet tillämpas samma värderingsgrunder som vid värdering av aktier.

Enligt 5 § andra stycket GSFL till vilken AGL indirekt hänvisar genom punkt 2 fjärde stycket i anvisningarna till 3 och 4 §§ GSFL, skall vid beräkningen av kapitalvärdet av skuld, som ej är förfallen och därå ränta ej skall beräknas för tiden före förfallodagen, även som av kapitalvärdet av förpliktelse, vilken innefattar skyldighet att

till annan utgiva undantagsförmåner, pension, annan livränta eller därmed jämförlig avgift, vad i 4 § stadgas angående beräkningen av kapitalvärdet av fordran eller av ränta, avkomst, förmån eller annan rättighet äga motsvarande tillämpning.

Innebörden av detta lagrum skulle således vara att man skall göra en beräkning av det kapitaliserade värdet av en pensionsutfästelse vilket i så fall strider mot RSV:s rekommendationer.

Det finns dock ett antal hovrättsavgörande där RSV:s rekommendationer har tillämpats. Det första är från *Hovrätten för Västra Sverige*, den 30 mars 1979 *mål nr Ö 763/78*. Hovrätten följde här RSV:s anvisningar och medgav inte avdrag för skulden. Det andra avgörandet är från *Hovrätten för Övre Norrland* den 3 september 1982 *mål nr Ö 285/81*. Här anförde hovrätten att pensionsåtagandet inte syntes uppfylla villkoren för avdragsrätt vid inkomsttaxeringen varför åtagandet därför inte borde beaktas vid substansvärderingen. Det tredje avgörandet är från *Hovrätten för Nedre Norrland* den 3 juli 1987 *mål nr Ö 524–525/86* och avser värderingen av aktier. Kammarkollegiet anförde här att vid inkomsttaxeringen får utfästelse om pension till person med bestämmande inflytande över ett bolag endast tas under förutsättning att utfästelsen ingår i allmän pensionsplan vilket inte var fallet. Härav följde att hänsyn inte kunde tas till den ifrågavarande pensionskulden vid aktievärderingen. Hovrätten hänvisade här till de av kollegiet anförda skälen. RSV har också i sin handledning för gåvo-beskattning 1994 (s. 109) hänvisat till *Svea hovrätts* beslut den 24 juni 1986 6:SÖ 36. Det var här fråga om ett företag som skulle betala pension till givaren och att gåvoegendomen skulle pantförskrivas som säkerhet för pensionsutfästelsen samt om överlåtelseförbud under pantförskrivningstiden. Villkoret ansågs som otillåtet vid tillämpningen av lättnadsregeln. I detta sammanhang kan också nämnas *RA 1963 ref 13*. Det var här fråga om en pensionsanstalts rätt till avdrag för kapitalvärdet av pensionsförpliktelser av oantastbar natur, som ännu inte förfallit till betalning. Regeringsrätten anförde att det ifrågavarande beloppet (vilket utgjorde kapitalvärdet av pensionsanstaltens pensionsförpliktelse) motsvarade vad anstalten med bindande verkan fick anses ha utfäst sig att utge i pensioner. Skulden fick därför avräknas från anstaltens tillgångar.

Av RSV:s anvisningar framgår således att avdrag för pensionsutfästelse till ägare med bestämmande inflytande inte medges om inte utfästelsen tryggats. Om företaget utfäster en direktpension är

den följaktligen inte avdragsgill. Om företaget köper en kapitalförsäkring som pant för utfästelsen torde den i konsekvens härmed behandlas som rörelsefrämmande.

Enligt 3 kap. 9 § ÅRL skall som avsättning i balansräkningen förpliktelser redovisas som är hänförliga till räkenskapsåret eller tidigare räkenskapsår och som på balansdagen är säkra eller sannolika till sin förekomst men ovissa till belopp eller till den tidpunkt då de skall infrias. Enligt 3 kap. 10 § ÅRL gäller vidare att större avsättningar som i balansräkningen har tagits under posten Övriga avsättningar skall specificeras i balansräkningen eller i en not. Detta görs då under posten 3 Ansvarsförbindelser där det under a) uttalas att pensionsförpliktelse som inte har upptagits bland skulderna eller avsättningarna och som inte heller har täckning i pensionsstiftelses förmögenhet skall tas upp. Detta gäller dock endast företag av viss minsta storlek.

4.18.2 Förslag

Förslag: Pensionsutfästelse för vilken avdrag för tryggande av utfästelsen godtas vid inkomsttaxeringen får beaktas som avdragsgill skuld vid värderingen av företagsegendomen.

Pensionsutfästelse som inte har tryggats på sådant sätt får tas upp som skuld om den avser annan arbetstagare än den som har bestämmande inflytande över företaget.

Begreppet bestämmande inflytande definieras i 5 § tryggandelagen.

Kapitalvärdet av en pensionsskuld skall beräknas med ledning av försäkringstekniska grunder i enlighet med 3 § tryggandelagen.

Om det inte görs någon särskild reglering i fråga om värderingen av pensionsåtaganden utan redovisningsreglerna får styra värderingen kommer pensionsutfästelse som endast angetts "inom linjen" att få beaktas vid värderingen. Om värderingen däremot knyts till IL:s avdragsregler kommer sådana utfästelser inte att få beaktas. Detta skulle kunna vara till nackdel för stora onoterade företag som har gjort sådana avsättningar. Utredningen föreslår därför att även sådana pensionsutfästelser skall få beaktas under förutsättning att

de inte avser avsättning till arbetstagare med bestämmande inflytande i företaget.

När det gäller denna senare grupp av arbetstagare kan i och för sig ifrågasättas om utfästelsen inte är en verklig förpliktelse för företaget. Det kan dock finnas en risk för att en utfästelse ingås mest för skens skull, dvs. att den tidigare ägaren avstår från pensionen efter gåvotillfället och att kapitalförsäkringen (dvs. panten) då återköps. Visserligen torde det utgöra en särskild skattepliktig gåva. Det torde dock många gånger vara svårt att utreda, vilket talar för en restriktiv bedömning av avdragsrätten för utfästelser till en person som har bestämmande inflytande över företaget. Utfästelsen till en sådan arbetstagare bör därför bara medges om skulden har tryggats på sådant sätt som anges i 28 kap. 3–4 §§ IL.

Begreppet bestämmande inflytande har då samma innebörd som det har enligt 5 § tryggandelagen.

Eftersom den förslagna bestämmelsen i 24 b § fjärde stycket AGL om beräkning av kapitalvärdet av en skuld inte kan tillämpas på pensionskulder knyts värderingen till 3 § tryggandelagen. Enligt den bestämmelsen skall beräkning av kapitalvärde ske med ledning av försäkringstekniska grunder som fastställs av regeringen eller av myndighet som regeringen bestämmer.

I fråga om värderingen av kapitalförsäkring som köpts som pant för pensionsutfästelse anser utredningen att sådan skall behandlas som rörelsefrämmande.

5 Blandade fång och successiva förvärv i inkomstskattelagen

5.1 Inledning

Överlåtelse av egendom kan ske på olika sätt. Köp och byte utgör onerösa överlåtelser. Vederlagsfria, benefika överlåtelser är arv, gåva och bodelning. En benefik överlåtelse som delvis sker mot vederlag, betecknas som ett blandat fång.

Efter det att man konstaterat att ett fång är blandat finns det två olika metoder för hur överlåtelsen skall behandlas vid beskattningen. Huvudsaklighetsprincipen innebär att hela fångets behandlas på visst sätt, t.ex. som gåva eller köp. Denna princip används vid överlåtelser av bl.a. fastigheter, som inte utgör lagertillgångar, vid kapitalvinstbeskattningen. Vid fångsprövningen utgår man inkomstskatterättsligt från taxeringsvärdet för överlåtelseåret och jämför detta med vederlaget. Under förutsättning att benefik avsikt finns och vederlaget understiger taxeringsvärdet, ses hela överlåtelsen som en gåva och i annat fall som köp. Den andra metoden kallas delningsprincipen och innebär att överlåtelsen delas upp i en köpdel och en gåvodel. Den principen tillämpas bl.a. vid överlåtelser av aktier.

Samspelet mellan IL och AGL anges i 8 kap. 2 § IL där det stadgas att förvärv genom arv, testamente och gåva eller bodelning är inkomstskattefria.

Blandade fång av företagsförmögenhet kan utlösa en rad inkomstskattemässiga konsekvenser som är svåra att överblicka. Här redovisas de vanligaste effekterna och om det finns några problem i beskattningen som skiljer sig i fråga om arv och gåvor. Därtill kommer den omständigheten att beskattningen är olika vid överlåtelser av aktier, andelar i handelsbolag och enskild näringsverksamhet.

5.2 Kontinuitetsprincipen

Kontinuitet i inkomstbeskattningen är ett begrepp som blivit allt mer vanligt. I och med införandet av inkomstskattelagen nämns begreppet också direkt i lagstiftningen (se t.ex. rubriken till 26 kap. 14 § IL).

I många fall utlöser en överlåtelse av en tillgång inkomstbeskattning, i form av t.ex. uttagsbeskattning eller kapitalvinstbeskattning. Med begreppet kontinuitet avses att en överlåtelse inte utlöser inkomstbeskattning utan förvärvaren övertar överlåtarens skatterättsliga situation.

De principer som ligger till grund för svensk inkomstbeskattning är att den skall vara neutral och likformig. Kontinuitetsprincipens syfte är bl.a. att minska skattemässiga vinster av vissa transaktioner, att säkerställa framtida beskattning av olika skattemässiga reserveringar m.m. Principen syftar dessutom till att möjliggöra att vissa transaktioner inte skall beskattas. Detta innebär att överlåtelsen inte utlöser någon inkomstbeskattning utan medger att olika typer av obeskattade vinster kan överlätas till ett annat skattesubjekt (Persson Österman, *Kontinuitetsprincipen i den svenska inkomstbeskattningen*, 1997 s. 29 och 67 f.).

Den vidare definition som man oftast använder sig av i doktrinen är att beskattningen skjuts upp och att det mottagande subjektet övertar det obeskattade värdet. En mer inskränkt definition som också används är att all avkastning av verksamheten skall beskattas och att kontinuitet kan upprätthållas antingen genom uttagsbeskattning eller genom överföring av en skattekredit. I inkomstskattelagen har man valt att skriva ut vad uttrycket innebär om det är möjligt. Se t.ex. 30 kap. 11 § IL där det föreskrivs följande:

Om en enskild näringsidkare för över sin näringsverksamhet eller driften av näringsverksamheten till ett aktiebolag får en periodiseringsfond helt eller delvis tas över av aktiebolaget om...

I andra fall använder man sig av lydelsen "inträder förvärvaren i den tidigare ägarens skattemässiga situation", t.ex. 19 kap. 18 § IL. Kontinuitetsprincipen har sedan länge brukat tillämpas vid benefika överlåtelser. Numera tillämpas kontinuitet även vid onerösa överlåtelser.

Begreppet kontinuitet kan indelas i karaktärskontinuitet, värdekontinuitet och verksamhetskontinuitet.

Karaktärskontinuitet utgår från att tillgångar och skulder har olika skatterättslig karaktär. I huvudsak kan dessa delas upp i kapitaltillgångar och näringstillgångar. Näringstillgångar kan vidare delas upp i lagertillgångar och anläggningstillgångar. En näringsfastighet som utgör kapitaltillgång i en näringsverksamhet kan sägas ha en skatterättsligt blandad karaktär. De löpande inkomsterna och utgifterna skall tas upp som intäkter och dras av som kostnader i näringsverksamheten men vid en försäljning beskattas fastigheten som en kapitaltillgång. Karaktärskontinuitet innebär som huvudregel att tillgången inte ändrar karaktär även om verksamheten förändras eller tillgången överläts till en ny ägare. Jfr dock övergång från lagertillgång till anläggningstillgång. Se vidare bestämmelserna om karaktärsbyte i 14 kap. IL.

Värdekontinuitet innebär att det skatterättsliga värdet eller omkostnadsbeloppet överförs till ett annat skattesubjekt i samband med en överlåtelse. Syftet är att undvika mindrebeskattning (Persson Österman, Kontinuitetsprincipen s. 71).

Verksamhetskontinuitet förutsätter att en viss verksamhet fortsätter att bedrivas på samma sätt.

Tillämpningen av kontinuitetsprincipen innebär bl.a. att skattekrediter eller obeskattade reserver överläts till andra skattesubjekt.

Exempel på olika typer av skattekrediter är 1) orealiserad värdestegringsvinst – t.ex. realisationsprincipen, 2) undervärdering av tillgångar – t.ex. av- och nedskrivning av näringstillgångar, 3) fondavsättningar – t.ex. periodiseringsfond, 4) uppskov med beskattningen – t.ex. vid byten av bostad och vid andelsbyten.

5.3 Inkomstskatteuttag vid överlåtelser

Ett uttag ur en enskild näringsverksamhet medför för den enskilde näringsidkaren en inkomstbeskattning för kommunal inkomstskatt på mellan 27–34 eller ca 31 procent, en statlig inkomstskatt på inkomster över den övre skiktgränsen (brytpunkten) på 25 procent, avdragsgilla egenavgifter på ca 31,25 procent och allmän pensionsavgift på lön under 7,5 prisbasbelopp med 7 procent (2001 års taxering). Sammantaget ligger det totala skatteuttaget på mellan 51 till 69 procent. Ett positivt räntefördelningsbelopp beskattas med 30 procent och expansionsfondsskatten är 28 procent (se vidare nedan).

Ett uttag ur ett fåmansaktiebolag medför, vid en förvärvsinkomst över brytpunkten på 374 000 kronor, en skattebelastning på ca 68 procent. Om uttaget istället behandlas som normalutdelning blir skatteuttaget 49,6 procent. I fråga om överutdelning blir skatteuttaget vid maximala marginaleffekter 68 procent.

Om fåmansbolagsdelägaren i stället väljer att överlåta motsvarande andel av företaget beskattas han i stället för kapitalvinst för hälften i kapital med 30 procent och för hälften som intäkt av tjänst med maximalt ca 56 procent, dvs. ca 59 procent inkl. bolagsskatt.

Av detta framgår att det för en aktiv fåmansbolagsdelägare lönar sig att överlåta en del av sina aktier i stället för att ta ut vinsten som en förvärvsinkomst. En överlåtelse av en enskild näringsverksamhet beskattas i stället på samma sätt och med samma skattesats som för uttag.

5.4 Inkomstskatteeffekter av överlåtelser

5.4.1 Räntefördelning

5.4.1.1 Förarbeten och gällande rätt

För att likställa enskilda näringsidkare och fysiska personer som är delägare i handelsbolag med ägare av enmansaktiebolag som lånar kapital till sitt bolag mot marknadsmässig ränta finns reglerna om räntefördelning för enskilda näringsidkare i 33 kap. IL. Regler om negativ räntefördelning beslutades redan i samband med skatte-reformen 1990. Det nya skattesystemet innehöll bl.a. fastighets-skatt i stället för schablonbeskattning av innehav av småhus och lägre skattesats för kapitalinkomster.

Reglerna om negativ räntefördelning syftade till att hindra enskilda näringsidkare från att dra av räntor hänförliga till privata lån i näringsverksamheten. Tillämpningen av reglerna sköts dock på framtiden och tillämpades första gången vid 1995 års taxering genom lagen (1993:1536) om räntefördelning vid beskattning (prop. 1993/94:50, bet. 1993/94:SkU15). Av promemorian *Vissa justeringar i lagen om räntefördelning vid beskattning m.m.* Ds 1996:41, framgår att reglerna infördes med mycket bred politisk enighet (s. 32).

Reglerna om positiv räntefördelning innebär att näringsidkaren får dra av en schablonmässigt beräknad ränta – *positivt fördelningsbelopp* – i inkomstslaget näringsverksamhet samtidigt som motsva-

rande belopp skall tas upp som intäkt i inkomstslaget kapital hos näringsidkaren. Positiv räntefördelning är frivillig medan negativ räntefördelning är tvingande. Den positiva fördelningsräntan motsvarar statslåneräntan den 30 november andra året före taxeringsåret ökad med fem procentenheter. Räntesatsen höjdes till denna nivå fr.o.m. 1999 års taxering efter förslag i vårpropositionen 1996/97:150 (s. 191). En konsekvens av positiv räntefördelning är att socialförsäkringsförmåner inte erhålls. En näringsidkare har därför möjlighet att spara ett positivt fördelningsbelopp. Ett sparat positivt fördelningsbelopp läggs till nästkommande beskattningsårs kapitalunderlag.

Kapitalunderlag för räntefördelning

Till grund för beräkningen av fördelningsbeloppet ligger näringsverksamhetens kapitalunderlag. Reglerna utgår från de som tidigare gällt vid beräkning av kapitalunderlaget i surv-lagstiftningen och det är det skattemässiga värdet på tillgångarna som tas upp. Med kapitalunderlag för räntefördelning avses skillnaden mellan värdet på tillgångarna och skulderna vid det föregående beskattningsårs utgång *ökad med* tidigare inte utnyttjade underskott av näringsverksamheten, kvarstående sparat fördelningsbelopp, en särskilt beräknad övergångspost som utgår från ett negativt fördelningsunderlag vid 1995 års taxering och en sådan särskild post som får beräknas vid benefika förvärv av en fastighet som är kapitaltillgång (dvs. inte lagerfastighet) hos ägaren och förvärvaren (under förutsättning att det kapitalunderlag för räntefördelning som hänförs sig till förvärvet är negativt vid förvärvstidpunkten, se nedan under benefika överlåtelser) *minskad med 72 procent* av expansionsfonden vid föregående beskattningsårs utgång samt sådana tillskott som gjorts i annat syfte än att varaktigt öka kapitalet i verksamheten.

Huvudregeln vid värderingen av en fastighet som skall ingå i kapitalunderlaget för räntefördelning är att den tas upp till det skattemässiga värdet, dvs. till anskaffningsvärdet minskat med medgivna värdeminskningsskattavdrag. I 33 kap. 13 § IL finns också alternativa beräkningsgrunder för fastigheter som är kapitaltillgångar och som har förvärvats före den 1 januari 1991. Dessa får i stället anses vara förvärvade den 1 januari 1993, vilket innebär att någon hänsyn inte får tas till utgifter och avdrag före år 1993.

Anskaffningsutgiften skall anses motsvara olika procentsatser av taxeringsvärdet beroende på vilken typ av fastighet det rör sig om. När det gäller t.ex. industrifastigheter skall dessa tas upp till 64 procent av 1993 års taxeringsvärde. Detta värde reduceras sedan med de värdeminskningssavdrag som utnyttjats vid taxeringarna 1982–1993 i den mån dessa uppgått till minst 10 procent av sistnämnda andel av taxeringsvärdet.

Om marknadsvärdet på fastighetens byggnader, mark och markanläggningar vid det föregående beskattningsårets utgång understeg den alternativt framräknade anskaffningsutgiften skall anskaffningsutgiften jämkas i motsvarande mån.

Som tillgångar och skulder räknas inte skatter, egenavgifter och dyl. men däremot avdrag för avsättningar till periodiseringsfonder, ersättningsfonder och avsättningar till framtida utgifter. Skogskonton, skogsskadekonton och upphovsmannakonton tas upp till halva beloppet (dvs. avdrag för latent skatteskuld medges).

Även *handelsbolagsdelägare* får använda sig av räntefördelning. Med *kapitalunderlaget för räntefördelning* i fråga om en andel i ett handelsbolag avses den justerade anskaffningsutgiften för andelen beräknad vid det föregående beskattningsårets utgång *ökad med* kvarstående sparad fördelningsbelopp och en särskilt beräknad övergångspost som utgår från ett negativt fördelningsunderlag vid 1995 års taxering *minskad med* tillskott som gjorts under det föregående beskattningsåret i annat syfte än att varaktigt öka kapitalet i bolaget och lån från bolaget till delägare eller närstående under det aktuella beskattningsåret om räntan inte är marknads-
mässig.

Övergångsposten

Om skulderna överstiger tillgångarna föreligger ett negativt fördelningsunderlag. Vid införandet av systemet med räntefördelning ville man undvika att gamla underskott skulle ge upphov till negativ räntefördelning. Man införde då den s.k. övergångsposten vilken innebar att om förvärvskällan utvisade ett negativt fördelningsunderlag första gången reglerna tillämpades vid 1995 års taxering, eller om det den skattskyldige använde sig av förlängt räkenskapsår vid 1996 års taxering, skulle fördelningsunderlaget *ökas* med ett belopp motsvarande det negativa underlaget. Vid de följande taxe-

ringarna behandlas övergångsposten som en tilläggspost och läggs till fördelningsunderlaget (se ovan).

En värdering av en fastighet enligt huvudregeln kan ge ett negativt fördelningsunderlag samtidigt som en värdering enligt alternativregeln ger ett positivt fördelningsunderlag. På grund av att det inom delar av skatteförvaltningen fanns en uppfattning om att det förelåg en valfrihet att växla mellan värderingsreglerna över åren föreslog regeringen (prop. 1996/97;154 s. 54) att ett förtydligande skulle göras i 18 § RFL (33 kap. 14 § IL). Innebörden av lagändringen är att om en fastighet vid beräkning av övergångsposten har tagits upp till lägre belopp än det högsta av de värden som följer av de båda värderingsreglerna skall övergångsposten minskas med mellanskillnaden. Regeln trädde i kraft den 1 december 1997 och började tillämpas närmast följande beskattningsår, dvs. taxeringsåret 1999.

Negativt fördelningsbelopp

Ett *negativt fördelningsbelopp* skall tas upp som intäkt i näringsverksamheten och som kostnad i inkomstslaget kapital. Räntan beräknas här till statslåneräntan ökad med en procentenhet. Om underlaget inte uppgår till minst 50 000 kr skall det inte göras någon räntefördelning.

5.4.1.2 Benefika överlåtelse

Om näringsverksamheten övergår till en fysisk person genom en benefik överlåtelse tar förvärvaren över övergångsposten. Enligt förarbetena skall detta ske till skattemässiga restvärden (prop. 1989/90:110 s. 585). Regeln förutsätter att samtliga tillgångar tas över.

Däremot framgår det inte av lagstiftningen vad som händer med ett sparat positivt fördelningsbelopp i samband med en benefik överlåtelse av näringsverksamheten. RSV:s uppfattning är dock att ett positivt sparat fördelningsbelopp inte kan överlätas till någon annan med undantag för dödsbon (RSV:s handledning för beskattning, 1999, s. 953). Detta har kritiserats i doktrinen där man framhåller att kontinuitetsprincipen i övrigt tillämpas vid benefika förvärv (Carlsson, Silfverberg, Stenman; *Generationsskiften och*

blandade fång, 3:e uppl. 1999 s. 86). Tillämpningen skiljer sig också från behandlingen av sparad utdelning i fåmansaktiebolag vilken får tas över av förvärvaren. Denna neutralitetsbrist i beskattningen medför också problem vid blandade fång. Riksdagen uttalade i bet. 1993/94:SkU25 s. 76 att det är angeläget med en bredare översyn av de nya reglerna från neutralitetssynpunkt.

Skatterättsnämnden har i ett förhandsbesked av den 5 december 2000 uttalat att ett sparad fördelningsbelopp som inte utnyttjats av ett dödsbo får övertas av den eller de arvingar som tillskiftas de fastigheter (anläggningstillgångar) som ingår i dödsboet. Nämnden hänvisade till den princip som gäller för t.ex. sparad utdelning (sparad utdelningsutrymme) vid tillämpning av de s.k. 3:12-reglerna. Efter överklagande från RSV har Regeringsrätten i *RAÅ 2001 not 196* emellertid ändrat Skatterättsnämndens beslut. Regeringsrätten anförde följande skäl för avgörandet:

RfL innehåller vad gäller konsekvenserna av att en näringsverksamhet övergår till en fysisk person genom benefikt fång inga andra bestämmelser än de som finns i 14 a och 18 §§ (motsvarande finns i 33 kap. 14-17 §§ IL). I 14 a § RfL (33 kap. 15 § IL) anges att den som förvärvat en fastighet genom ett benefikt fång får lägga en särskild post till sitt fördelningsunderlag, om detta vid förvärvet är negativt. Av 18 § lagen om räntefördelning (33 kap. 14 IL) framgår att en särskild övergångspost i vissa fall skall beräknas och att denna övertas av den som förvärvat näringsverksamheten genom ett benefikt fång. – Någon rätt för en dödsbodelägare att vid ett benefikt förvärv från dödsboet överta positiv räntefördelning (sparad fördelningsbelopp enligt 5 § RfL och 33 kap. 7 § IL) kan inte grundas på bestämmelserna i RfL och IL. Det kan inte heller anses följa av en oreglerad generell kontinuitetsprincip att en dödsbodelägare skulle ha rätt att till följd av ett benefikt förvärv överta sparad fördelningsbelopp. Det kan tilläggas att det förhållandet att särskilda bestämmelser finns som reglerar vissa förhållanden vid benefika förvärv samt att liknande övertagande reglerats i andra sammanhang snarast talar emot att avsikten varit att en kontinuitetsprincip skulle gälla i ett fall som det nu aktuella.

Den nämnda bestämmelsen om sparad utdelningsutrymme återfinns i 57 kap. 11 § IL där det föreskrivs att om en kvalificerad andel övergår till en ny ägare genom arv, testamente, gåva eller bodelning eller på liknande sätt, tar förvärvaren över den tidigare ägarens sparade utrymme.

Blandade fång

Vid blandade fång av t.ex. fastigheter har värderingsprinciperna medfört negativa fördelningsunderlag som lett till svåra inkomstskatteeffekter. Vid gåva mot visst vederlag av en näringsfastighet, som inte är lagertillgång, övertar mottagaren normalt överlåtarens skattemässiga anskaffningsvärde på fastigheten. Gåvotagaren tar då upp fastigheten till anskaffningsvärdet minskat med gjorda värde-minskningsavdrag och dylikt eller enligt alternativregeln. Vid tillämpningen av räntefördelningsreglerna medräknas inte skulden som svarar mot vederlaget vid beräkningen av anskaffningsvärdet på fastigheten. Detsamma gäller om förvärvet finansierats genom annan skuldsättning. Skälet är att när man bestämmer anskaffningsvärdet på fastigheten enligt räntefördelningsreglerna tillämpar man huvudsaklighetsprincipen på samma sätt som när man bedömer om överlåtelsen skall betecknas som en gåva eller ett köp. Däremot skall skulden tas upp till sitt fulla belopp vilket medför att ränteunderlaget påverkas i negativ riktning med ett framtida ökat inkomstskatteuttag. Detta bekräftades av Regeringsrätten i förhandsbeskedet *RA 1996 ref. 48*.

Den särskilda posten

Lagstiftaren försökte mildra denna negativ effekt genom införandet av den ovan nämnda särskilda posten (prop. 1996/97:12, bet. 1996/97:SkU7, SFS 1996:1400). I motiveringen till lagändringen anförde departementschefen att effekten var systematiskt korrekt eftersom det i realiteten hade skett ett uttag ur verksamheten. Det konstaterades emellertid vidare att den negativa räntefördelningen utgör en särskild svårighet att lösa ut syskon vid s.k. generationsskiften och att motsvarande problem kan uppkomma vid förvärv genom arv, testamente eller bodelning med anledning av makes död eller vid äktenskapsskillnad eller vid förvärv genom gåva om förvärvaren har ett utgående vederlag för fastigheten. För att förhindra att reglerna används på ett otillbörligt sätt infördes en spärr för den särskilda postens storlek som motiverades enligt följande (propositionen s. 30):

Det negativa fördelningsunderlaget vid förvärv av fastighet uppstår normalt på grund av att fastigheten inte får tas upp till sitt anskaffningsvärde på tillgångssidan vid beräkningen av fördelningsunderlaget. Den särskilda posten bör således inte få överstiga ett belopp mot-

svarande summan av dels skillnaden mellan det överenskomna vederlaget för fastigheten och det högsta av fastighetens värde vid förvärvstidpunkten beräknat enligt 13 § 4 eller 14 § räntefördelningslagen, dels 72 % av övertagna expensionsmedel. Vederlaget utgörs av det pris som parterna kommit överens om. Om förvärvaren övertar expensionsmedel skall inte skatt eller avgift som belöper på dessa räknas som en del av vederlaget. – Den särskilda posten knyts till fastigheten och får endast läggas till fördelningsunderlaget så länge fastigheten finns kvar i förvärvarens näringsverksamhet och endast i den mån fördelningsunderlaget är negativt. Övergår en del av fastigheten till en annan ägare skall den särskilda posten justeras i motsvarande mån. – Systemet med en särskild post är frivilligt. Såsom nämnts får den särskilda posten endast öka fördelningsunderlaget i den mån detta är negativt i förvärvskällan. Den särskilda postens enda syfte är att förhindra att förvärvaren drabbas av negativ räntefördelning på grund av fastighetsförvärvet. Eftersom förvärvet av fastigheten finansierats genom uttag ur förvärvskällan bör den särskilda posten inte få medföra att fördelningsunderlaget blir positivt.

Detta kritiserades bl.a. av Kammarrätten i Stockholm som ansåg att en särskild post alltid skall beräknas och fortlöpande redovisas när förvärvet påverkat fördelningsunderlaget negativt oavsett om fördelningsunderlaget i sig är positivt eller negativt (propositionen. s. 28). LRF var också kritiska till att den särskilda posten inte skulle få medräknas i ett positivt fördelningsunderlag och framhöll att en sådan ordning motverkar bl.a. investeringar och leder till att dessa företag inte drivs på ett optimalt sätt.

5.4.1.3 Förslag

Förslag: Sparad räntefördelning skall få tas över vid benefika fång.

Den särskilda posten får beaktas vid beräkning av positiv räntefördelning och avsättning till expensionsfond.

Vid benefika fång tillämpas kontinuitetsprincipen. Detta talar för att även sparad räntefördelning bör kunna tas över av förvärvaren. Mot bakgrund av Regeringsrättens dom i ovannämnda mål kräver en sådan ordning emellertid en lagändring.

Genom en lagändring uppnås också neutralitet gentemot behandlingen av sparad utdelning i fåmansbolag och en positiv effekt i samband med generationsskiften. Dagens rättsläge innebär nämli-

gen att näringsstillgångarna måste avyttras för ett vederlag överstigande det skattemässiga värdet för att kapitalavkastningsutrymmet inte skall gå förlorat. Övertagaren måste således betala ett större vederlag.

För att uppnå en större flexibilitet och överensstämmelse med reglerna för fåmansföretagsägare, föreslår utredningen att sparad räntefördelning skall kunna övertas vid benefika fång.

Reglerna om särskild post har tillkommit för att generationsskiften inte skall försvåras. Utredningen föreslår att det skall bli möjligt att göra en frivillig avskattning av kapitalvinst vid gåva av fastighet (avsnitt 5.10.3). I de fall denna möjlighet utnyttjas vid ett generationsskifte behöver reglerna om den särskilda posten inte tillämpas eftersom gåvotagarens ersättning beaktas både vid fastställandet av avskrivningsunderlaget och som kapitalbas för räntefördelning och expansionsfond.

För det fall den frivilliga beskattningen inte utnyttjas är dock situationen lika med nuvarande läge. Reglerna om den särskilda posten måste därför behållas. Såsom ovan nämnts utsattes utformningen av reglerna emellertid för kritik. Ett av motiven till den restriktiva utformningen var att det faktiskt har skett ett uttag ur rörelsen. Detta är visserligen riktigt men uttaget motsvaras samtidigt av en tillgång – fastigheten – som har satts in i rörelsen och som dessutom är värd mer än uttaget, då det annars inte hade varit fråga om ett benefikt förvärv. Orsaken till att fastigheten inte får inräknas i underlaget för räntefördelningen eller expansionsfonden beror i stället på huvudsaklighetsprincipens tillämpning.

Såsom framgår av remissyttrandena försvårar reglerna genomförandet av generationsskiften och rationell drift av företaget hos övertagaren. Detta får ställas mot motivet för den restriktiva utformningen av reglerna. Mot bakgrund av det syfte som anges i direktiven till utredningen – att utredaren skall överväga olika ändringar som kan underlätta generationsskiften av företag föreslås att reglerna om beräkning av kapitalunderlaget för räntefördelning och expansionsfond utvidgas så att även den särskilda posten får medföra positiv räntefördelning och avsättning till expansionsfond.

5.4.2 Periodiseringsfond

5.4.2.1 Förarbeten och gällande rätt

En allmän reserveringsmöjlighet i näringsverksamhet är avsättning till periodiseringsfond. I förarbetena till 1990 års skattereform redovisades ett förslag till periodiseringsfonder (SOU 1989:34). Detta genomfördes inte, men i propositionen angavs att förslaget skulle utredas vidare (prop. 1989/90:110). Företagsskatteutredningen presenterade i sitt första delbetänkande (SOU 1992:67) en modell för periodiseringsfond men avstyrkte ett införande av modellen. Flera remissinstanser framhöll emellertid vikten av att införa periodiseringsfonder och ett nytt förslag lades fram i departementspromemorian *Beskattning av enskild näringsverksamhet, m.m. Ändringar i bolagsbeskattningen* (Ds 1993:28). Även detta förslag utsattes för remisskritik och arbetades om i prop. 1993/94:50. I propositionen framhölls att de föreslagna periodiseringsfonderna underlättar företagandets finansiering av investeringar med eget kapital och att de ger en möjlighet till förlustutjämning bakåt som är likartad med den möjlighet som den numera avskaffade surven gav.

Reglerna som tidigare fanns i lagen (1993:1538) om periodiseringsfonder, PFL, och numera finns i 30 kap. IL, innebär att avsättning får göras av enskilda näringsidkare, fysiska personer som är delägare i handelsbolag och av juridiska personer. Enskild näringsidkare samt fysisk person som är delägare i handelsbolag får fr.o.m. 2002 års taxering dra av högst ett belopp som motsvarar 30 procent av ett för periodiseringsfond justerat positivt resultat. Med detta avses resultatet av näringsverksamheten före avdrag för avsättning till periodiseringsfond, *ökat med* avdrag för egenavgifter/premie för pensionsförsäkring/särskild löneskatt och avdrag för expansionsfond *minskat med* sjukpenning o. d., återfört avdrag för egenavgifter och återfört avdrag för avsättning till expansionsfond. Varje års avsättning bildar en egen fond. Juridiska personer får fr.o.m. 2002 års taxering dra av högst 25 procent av överskottet av näringsverksamheten före avdraget.

Avdragen skall fr.o.m. taxeringsåret 2000 återföras senast sjätte taxeringsåret efter det taxeringsår som avdraget hänför sig till (tidigare gällde återföring senast femte året). Intäkten från återförda avdrag ingår i underlaget för det beskattningsårets avsättning och kan också omvandlas till en avsättning till expansionsfond.

Försäljningar m.m.

Vid en försäljning av näringsverksamheten som medför att överlåtaren upphör att bedriva näringsverksamhet skall avdragen återföras till beskattning. Detsamma gäller vid andra situationer som medför att verksamheten upphör t.ex. vid likvidation. Avsatta periodiseringsfonder behöver däremot inte återföras så länge överlåtaren fortfarande behåller en del av näringsverksamheten och driver denna vidare.

Ombildningar

Det råder *kontinuitet* i fråga om ombildning från enskild näringsverksamhet och handelsbolag till aktiebolag och vice versa, från handelsbolag till enskild näringsverksamhet och från en juridisk person till en annan juridisk person. Detta innebär att det mottagande subjektet under vissa förutsättningar får ta över periodiseringsfonden respektive fonderna. Ett gemensamt krav är att näringsverksamheten eller driften därav förs över.

Förslaget om överföring av periodiseringsfond vid ombildning av enskild näringsverksamhet och handelsbolag till aktiebolag fanns inte med i det förslag som presenterades i departementspromemorian utan infogades i 6 § PFL under propositionsarbetet. Lagrummet kommenterades endast i specialmotiveringen och på följande sätt (propositionen s. 323).

I denna paragraf finns regler för hur periodiseringsfonder behandlas i skattehänseende när en fysisk person överför sin näringsverksamhet eller driften av denna till ett aktiebolag eller när näringsverksamheten i ett handelsbolag överförs till ett aktiebolag. I enlighet med vad *Lagrådet* förordat har bestämmelsen utformats så att avgörande för om periodiseringsfond omedelbart skall återföras till beskattning är huruvida uttagsbeskattning skall ske. Om möjlighet föreligger att föra över tillgångar till skattemässiga värden till aktiebolaget utan att uttagsbeskattning kommer i fråga får aktiebolaget överta periodiseringsfond från den fysiska personen på samma villkor som gällde för denne. Detta innebär att den övertagna periodiseringsfonden behandlas på samma sätt som om avsättningen redan från början gjorts av aktiebolaget. Samma sak gäller när verksamheten i ett handelsbolag överförs till ett aktiebolag.

Förutom kravet på att överföringen av periodiseringsfonden inte får medföra uttagsbeskattning, fordras att överlåtaren gör ett

kapitaltillskott till aktiebolaget motsvarande överförd periodiseringsfond och att bolaget gör en avsättning i räkenskaperna för övertagen periodiseringsfond.

Om ett handelsbolag upplöses och delägaren tillskiftas reallgångar och överföringen inte medför uttagsbeskattning får avsättningarna till periodiseringsfonder och de motsvarande avdrag som delägare har gjort för andelen anses ha gjorts i den enskilda näringsverksamheten.

Någon möjlighet för en fysisk person att från sin enskilda näringsverksamhet överföra en periodiseringsfond till ett handelsbolag finns inte. Skattelagskommittén övervägde i betänkandet SOU 1997:2 att göra reglerna mera enhetliga men kom fram till att detta lämpligen borde ske i annan ordning (se nedan).

Ombildning från enskild firma till handelsbolag kunde tidigare enligt praxis göras till skattemässiga värden (jfr *RA 1960 ref. 31*) men måste fr.o.m. år 1999 göras till marknadsvärden. Detta beror på att underprislagen och numera underprisbestämmelserna i 23 kap. IL inte längre tillåter underprisöverlåtelser mellan enskild firma och handelsbolag. Näringslivets skattedelegation, som i samband med remissbehandlingen av FSU:s betänkande SOU 1998:1 (vilket hade lagts fram för regeringen i januari 1998) konstaterade att uttagsbeskattning inte kan underlåtas vid överlåtelser från fysisk person till ett handelsbolag, ansåg att förslaget skulle ändras så att detta skulle bli möjligt eftersom avsaknaden utgjorde ett direkt hinder mot att utveckla verksamheten i mindre företag. Regeringen delade emellertid FSU:s slutsats och anförde att en annan lösning skulle kräva att tillämpningsområdet för den särskilda regleringen för handelsbolag utvidgades, något som i betydande grad skulle öka komplexiteten (prop. 1998/99:15 s. 154 f.). De regler som regeringen syftade på var de särskilda bestämmelserna i lagen (1992:1643) om särskilda regler för beskattning av inkomst från handelsbolag i vissa fall (numera reglerna i 51 kap. IL) som innebär hårdare beskattning vid överlåtelse av andelar i handelsbolag till juridiska personer.

Orsaken till problematiken är att försäljning av andelar i handelsbolag beskattas i inkomstslaget kapital medan försäljning av tillgångar i enskild näringsverksamhet beskattas i inkomstslaget näringsverksamhet och att sådana överföringar skulle kunna utnyttjas till skatteundandragande genom handelsbolagstransaktioner.

I en promemoria från finansdepartementet (Ds Fi 1998:4) hade det emellertid också samtidigt (den 19 januari 1998) förslagits att

det skulle bli möjligt att överföra periodiseringsfonder från enskild firma till handelsbolag. Förslaget till lagtext i promemorian utformades som en ändring i 6 § PFL enligt följande (s. 19).

Överför en fysisk person *eller ett dödsbo* sin näringsverksamhet eller driften av denna till ett aktiebolag *eller till ett handelsbolag* eller överförs näringsverksamheten i ett handelsbolag till ett aktiebolag och föranleder inte överföringen uttagsbeskattning enligt punkt 1 av anvisningarna till 22 § kommunalskattelagen (1928:370) anses den fysiska personen, *dödsboet* eller *delägaren* och aktiebolaget som en skattskyldig. Om en fysisk person *eller ett dödsbo* som är delägare i ett handelsbolag har tilldelats reallgångar i samband med skifte vid upplösning av bolaget och skiftet inte föranleder uttagsbeskattning skall delägarens periodiseringsfond för handelsbolaget i stället anses hänförlig till *delägarens* enskilda näringsverksamhet.

I promemorian anfördes bl.a. följande (s. 42 f.)

RSV har i Rapport 1995:10 föreslagit att en fysisk person skall kunna föra över sin periodiseringsfond till ett handelsbolag utan att den tas fram till beskattning i den enskilda näringsverksamheten. I rapporten föreslogs att delägarens justerade ingångsvärde i sådana fall skall minskas med den överförda fondens belopp. - - - Inte minst av förenklings skull är det angeläget att reglerna om överföring av expensionsmedel och periodiseringsfonder är så enhetliga som möjligt. - - - I ett handelsbolag görs avsättning till periodiseringsfond hos delägarna. Avsättningen minskar den skattepliktiga inkomsten och därmed också ingångsvärdet på andelen. En återföring av periodiseringsfond ökar inkomsten och därmed ingångsvärdet. I det fall periodiseringsfonderna överförs vid byte från handelsbolag till annan företagsform bör delägarens justerade ingångsvärde ökas med de överförda fondernas belopp. Detta för att undvika dubbelbeskattning av de medel som avsatts till periodiseringsfonderna. Ingångsvärdet återställs därmed till det belopp som det skulle ha uppgått till om fonderna aldrig avsatts i handelsbolaget. När periodiseringsfond överförs till ett handelsbolag bör det justerade ingångsvärdet minskas med ett belopp motsvarande de överförda periodiseringsfonderna. Beskattningsresultatet blir sammantaget detsamma som om avsättningen till periodiseringsfond ursprungligen hade gjorts i handelsbolaget. En uttrycklig bestämmelse om hur överföring av periodiseringsfond till eller från handelsbolag påverkar andelens ingångsvärde bör därför införas såsom RSV föreslagit.

Den ändring som samtidigt förslags i 28 § SIL lydde:

Ingångsvärdet skall ökas med belopp som svarar mot periodiseringsfond som enligt lagen (1993:538) om periodiseringsfonder skall redovisas hos ett aktiebolag eller i en enskild näringsverksamhet i stället för hos en delägare i ett handelsbolag. Ingångsvärdet skall minskas med ett

belopp som svarar mot periodiseringsfond som enligt 6 § nämnda lag skall redovisas hos en delägare i ett handelsbolag.

Som nämnts ovan resulterade remissbehandlingen av departementspromemorian i prop. 1998/99:7 (Koncernbeskattningsfrågor för ideella föreningar och stiftelser m.m.). I propositionen angavs bl.a. att vissa andra företagskattefrågor hade behandlats i promemorian såsom förslag till ökade möjligheter att föra över expansionsmedel och periodiseringsfond vid byte av företagsform men att dessa frågor inte togs upp i propositionen.

5.4.2.2 Benefika överlåtelse

Om näringsverksamheten överförs genom arv eller gåva tillämpas inte *kontinuitetsprincipen*. I sådana fall skall avdrag för avsättning till fonden återföras hos dödsboet eller givaren.

Bakgrunden till att lagstiftningen om expansionsfonder och periodiseringsfonder skiljer sig i utformning torde vara att det fanns ett färdigt förslag till lagstiftning om expansionsmedel som hade lagts fram i Ds 1993:28 och remissbehandlats. Det förslag till periodiseringsfonder som lades fram i promemorian hade däremot en annan materiell utformning än det förslag som slutligen antogs. Förslaget i promemorian syftade till att införa en resultatutjämningsmöjlighet, inte någon allmän reserv, och berörde endast juridiska personer. Regeringen anförde att önskemålen om att enskilda näringsidkare och delägare i handelsbolag skulle få aktiebolagslika regler talade för att systemet skulle gälla även för fysiska personer. Den anförde vidare att systemen för periodiseringsfonder och expansionsmedel inte griper in i varandra på det sätt som gäller för förlustjämnning bakåt och periodiseringsfonder. Tillämpningsproblem av det slag som skulle uppkomma vid två sådana parallella system för bolagen borde därför inte uppkomma om periodiseringsfonder infördes för fysiska personer (prop. 1993/94:50 s. 211). Reglerna utformades därför till stor del inom Finansdepartementet. Regeringen anförde vidare att Lagrådet i sitt yttrande hade tagit upp frågan om behovet av regler när verksamheten upphör och vid fusion. Den framhöll att regeringen delade Lagrådets uppfattning att en sådan reglering borde göras och att motsvarande regler som i lagen (1990:663) om ersättningsfonder borde tas som förebild (propositionen s. 212). Detta torde vara orsaken till att lagstift-

ningsprodukterna om expansionsfonder och periodiseringsfonder erhållit både en teknisk och materiell utformning som skiljer sig från varandra i fråga om överföring av fonderna.

Såsom ovan nämnts påpekade Skattelagskommittén, SLK, att det rådde betydande olikheter i fråga om i vilka situationer periodiseringsfonder och expansionsmedel får övertas. SLK kunde inte heller förstå varför dessa olikheter fanns. Som exempel nämndes att expansionsmedel får överföras när en enskild näringsidkare överläter samtliga reallgångar i näringsverksamheten till ett handelsbolag men inte periodiseringsfonder. Ytterligare ett exempel var att man ansett det överflödigt att ha en bestämmelse om överföring av expansionsmedel när näringsverksamheten i ett handelsbolag överförs till ett aktiebolag under det att det finns en sådan bestämmelse för periodiseringsfonder. SLK övervägde därför att göra reglerna mer enhetliga men fann med hänsyn till omfattningen av ändringarna att det lämpligen borde ske i en annan ordning. Regeringen delade SLK:s bedömning i fråga om olikheterna i reglerna för övertagande av expansionsfonder och periodiseringsfonder. Regeringen hänvisade till att reglerna delvis nyligen hade varit föremål för översyn, att förslag till ändringar hade lagts fram i promemorian Ds 1998:4 och att förslaget hade remissbehandlats och lagts till grund för lagstiftning (prop. 1998/99:7, bet. 1998/99:SkU2, SFS 1998:1598). Den enda förändring som hade föreslagits var emellertid, såsom ovan nämnts, att beloppsspärren i lagen om avdrag för underskott av näringsverksamhet skulle tas bort vid vissa ägarförändringar.

Avsaknaden av möjligheten att ta över en periodiseringsfond i samband med ett ägarskifte har kritiserats i doktrinen. Roger Persson Österman hävdar att det är en allvarlig nackdel att periodiseringsfonden måste återföras, då summan av fem års avsättningar (numera sex) kan uppgå till ett stort belopp. Han föreslår därför att rätten till sådan möjlighet bör införas. För att förebygga de fall där överlåtaren redan har konsumerat skattekrediten föreslår han vidare att det uppställs ett krav på att den periodiseringsfondsavsättning som överförs måste följas av att även tillgångar av motsvarande värde överläts, vilket krävs i fråga om överföring av expansionsfonder, (Persson Österman, *Kontinuitetsprincipen*, s. 188).

Såsom nämnts ovan behöver avdrag för avsättning till periodiseringsfonder däremot inte återföras så länge överlåtaren fortfarande behåller en del av näringsverksamheten och driver denna vidare.

5.4.2.3 Övervägande

Överföring av periodiseringsfond vid benefika fång

Förslag: En fysisk person som genom gåva helt eller delvis tar över tillgångar från en enskild näringsidkares näringsverksamhet får helt eller delvis ta över en periodiseringsfond under förutsättning att övertagandet inte föranleder uttagsbeskattning enligt bestämmelserna i 22 kap. IL.

Som förutsättning gäller således att överlåtelsen görs i enlighet med 23 kap. 17 § första stycket IL, vilket innebär att överlåtelsen av tillgångar skall gälla hela näringsverksamheten, en verksamhetsgren eller en ideell andel av en verksamhet eller en verksamhetsgren därav.

Om överlåtelsen gäller del av näringsverksamheten skall högst så stor del av periodiseringsfonden kunna tas över som motsvarar så stor del som de överlättna tillgångarna utgör av samtliga tillgångar i överlåtarens näringsverksamhet.

De övertagna tillgångarna skall motsvara minst samma värde som den övertagna fonden eller den övertagna delen av fonden.

Avsättningarna och avdraget för en helt eller delvis övertagen periodiseringsfond skall anses ha gjorts hos mottagaren vid den taxering som avdraget faktiskt hänför sig till.

Bestämmelserna skall också under samma förutsättningar kunna tillämpas vid överföringar genom arv, testamente eller bodelning.

Med gåva skall jämföras att mottagaren lämnat ersättning till givaren som motsvarar högst det skattemässiga värdet på tillgångarna.

Nu gällande lagstiftning ställer krav på att en enskild näringsidkare måste upplösa avsatta periodiseringsfonder i samband med en överlåtelse av hela verksamheten. Om näringsidkaren i stället väljer att överlåta en del av verksamheten kan avdrag för avsättning till periodiseringsfonder återföras i den takt som lagen kräver men nya avsättningar kommer att göras mot bakgrund av ett minskat underlag.

Utredningen föreslår att det skall införas en möjlighet för enskild näringsidkare att i samband med en gåva av näringsstillgångar även överlåta avsatt periodiseringsfond till en annan fysisk person. Utgångspunkten skall vara att överföringen inte föranleder uttags-

beskattning för givaren. En förutsättning som därmed skall vara uppfylld är att gåvotagaren efter förvärvet skall vara skattskyldig för inkomst av en näringsverksamhet i vilken de övertagna tillgångarna och periodiseringsfonden ingår på samma sätt som förutsätts som villkor i 23 kap. 16 IL för en underprisöverlåtelse. Som ytterligare krav måste också ställas att mottagaren behandlar fonden på samma sätt som om avsättningen redan gjorts hos denne. Detta innebär att avdrag för avsättning till den övertagna periodiseringsfonden kommer att återföras i samma takt hos mottagaren som den skulle ha återförts hos överlåtaren.

Utredningen föreslår också att det i AGL skall införas möjlighet att genomföra ett generationsskifte genom successiva överlåtelser (se avsnitt 6.1.4). För att ett sådant skifte skall kunna genomföras på ett smidigt och enkelt sätt och utan krav på att avsatta fonder skall behöva lösas upp och skattas av föreslås att periodiseringsfonder även delvis skall få föras över i samband med en gåva. En fråga man kan ställa sig är om det är nödvändigt att låta en gåvotagare ta över en del av en periodiseringsfond eftersom givaren inte är skyldig att återföra fonden i förtid så länge han fortsätter att bedriva resterande del av näringsverksamheten. En konsekvens av att tillåta detta blir att gåvotagaren får en lägre bas för framtida års avsättningar samtidigt som givaren får en motsvarande större bas för kommande års avsättningar i sin del av verksamheten. Något bärande skäl mot att tillåta en överföring av en del av en fond har utredningen emellertid inte funnit så länge överlåtelsen sker enligt de villkor som ställs vid en överlåtelse av en hel verksamhet. Även här förutsätts att överföringen inte får föranleda uttagsbeskattning och att periodiseringsfonden förs över i samband med att tillgångar förs över på det sätt som anges i 23 kap. 17 § IL, dvs. genom överlåtelse av hela näringsverksamheten, en verksamhetsgren eller en ideell andel av en verksamhet eller en verksamhetsgren. Såsom vid överlåtelse av hel periodiseringsfond fordras att gåvotagaren efter förvärvet skall vara skattskyldig för inkomst av en näringsverksamhet i vilken andelen av periodiseringsfonden ingår på samma sätt som förutsätts som villkor i 23 kap. 16 IL för en underprisöverlåtelse. Som ytterligare krav bör också ställas att den överlåtna delen av periodiseringsfonden står i proportion till den överlåtna delen av tillgångarna samt att de överlåtna tillgångarna minst motsvarar värdet på den överlåtna fonden. Liksom vid överföring av hela fonden krävs att förvärvaren behandlar den övertagna delen av fonden på samma sätt som om avsättningen för denna

hade gjorts redan hos förvärvaren samt att överlåtarens avsättningar minskas i motsvarande mån.

Det föreslås också att överföring skall kunna göras i samband med arv, testamente eller bodelning.

Dessutom görs det klart att med gåva skall jämföras den situationen att en gåvotagare lämnas en ersättning som motsvarar högst det skattemässiga värdet på tillgångarna. Detta givetvis under förutsättning att det föreligger en benefik avsikt hos givaren.

Överföring av periodiseringsfond vid ombildning av EF till HB

Bedömning: Utredningen föreslår ingen förändring i fråga om avsaknaden av möjlighet att överföra periodiseringsfond från enskild näringsverksamhet till handelsbolag.

Fråga har uppkommit om utredningen skulle kunna ta sig an uppgiften att införa en möjlighet att föra över periodiseringsfonder i samband med ombildning av enskild näringsverksamhet till handelsbolag. Vid genomgången av bakgrunden till lagstiftningen framgår emellertid att en förutsättning för att kunna ta med sig periodiseringsfonder vid en ombildning är att ombildningen går att genomföra utan skattekonsekvenser. Detta är inte möjligt med dagens lagstiftning eftersom en ombildning från enskild näringsverksamhet till handelsbolag måste göras till marknadsvärden. Detta är inte tillfredsställande utifrån ett generationsskiftesperspektiv men innan frågan har lösts är det inte meningsfullt eller ens möjligt att införa en lagstiftning som gör det tillåtet att utan skattekonsekvenser överföra en periodiseringsfond vid en ombildning från enskild näringsverksamhet till ett handelsbolag. Utredningen föreslår därför inte någon förändring på denna punkt.

5.4.3 Expansionsfond

5.4.3.1 Förarbeten och gällande rätt

Avsättning till expansionsfond innebär en möjlighet för enskilda näringsidkare, dödsbon och fysiska personer som är delägare i handelsbolag att fondera vinstmedel med en beskattning av vinsten till 28 procent så länge den är återinvesterad i verksamheten.

Reglerna finns i 34 kap. 11. Tanken bakom bestämmelserna är att fysiska personer skall kunna investera kvarhållen vinst i sin näringsverksamhet med samma skattekonsekvenser som för aktiebolag. Förutom att medlen i fonden kan användas för investeringar i verksamheten kan de användas för skuld amorteringar och framtida förlusttäckning.

Reglerna innebär att den enskilde näringsidkaren får göra avdrag för ett belopp i näringsverksamheten som sätts av till expansionsfond. När det gäller handelsbolag skall avdraget beräknas för varje delägare för sig och avsättningen görs hos denne. Ökningen av fonden får sedan dras av vid inkomsttaxeringen. Skattekonsekvenserna blir därmed minskad inkomstskatt och minskade socialavgifter vilka ersätts med expansionsfondsskatt om 28 procent. Om expansionsfonden i stället minskar skall minskningen tas upp som en intäkt i näringsverksamheten med full beskattning samtidigt som expansionsfondsskatten får dras av från den slutliga skatten. Avsättningsmöjligheten är evig, dvs. kan kvarstå så länge kapital motsvarande 72 procent av avsättningen kvarstår i näringsverksamheten.

Vissa begränsningar har införts i rätten att sätta av till expansionsfond. Sålunda får en ökning av deklarationsposten inte medföra ett underskott i näringsverksamheten. Avdrag får därför göras med högst ett belopp som motsvarar ett för expansionsfond justerat positivt resultat. Avdraget får inte heller överstiga det maximibelopp som anges i bestämmelserna om kapitalunderlaget.

Med det för *expansionsfonden justerade resultatet* avses resultatet av näringsverksamheten före avdrag för avsättning till expansionsfonden *ökat med* avdrag för egenavgifter/premie för pensionsförsäkring/särskild löneskatt *minskat med* sjukpenning och dyl. samt återfört avdrag för egenavgifter. Härutöver gäller att expansionsfonden för enskilda näringsidkare får uppgå till högst ett belopp som motsvarar 138,89 procent av *kapitalunderlaget för expansionsfond* (tidigare benämnt takbeloppet). Med detta *kapitalunderlag* avses skillnaden mellan värdet på tillgångarna och värdet på skulderna i näringsverksamheten vid beskattningsårets utgång *ökad med* underskott av näringsverksamheten till den del underskottet inte dras av enligt de bestämmelser som anges i 14 kap. 22 § första och andra styckena, övergångsposten (se nedan) och den särskilda posten (se nedan) *minskad med* sådana tillskott som gjorts i annat syfte än att varaktigt öka kapitalet i verksamheten (jfr. beräkningen av kapitalunderlaget för räntefördelning).

Den *särskilda posten* får beräknas om en fastighet förvärvas genom arv, testamente eller gåva eller genom bodelning med anledning av äktenskapsskillnad eller makes död och summan av egen och övertagen expansionsfond överstiger 138,89 procent av summan av förvärvarens kapitalunderlag för expansionsfond och det kapitalunderlag som hänför sig till förvärvet. Förvärvarens kapitalunderlag och expansionsfond skall beräknas vid utgången av beskattningsåret före förvärvet medan det kapitalunderlag som hänför sig till förvärvet och den övertagna expansionsfonden beräknas vid förvärvstidpunkten. Även denna regel förutsätter att fastigheten utgör kapitaltillgång hos överlåtaren såväl som förvärvaren.

Avyttringar

Avdrag för avsättning till en expansionsfond skall, liksom avdrag för avsättning till periodiseringsfonder, återföras till beskattning om den skattskyldige upphör med näringsverksamheten samt vid konkurs. Detsamma gäller vid överlåtelse genom försäljning av verksamheten.

I betänkandet *Neutral företagsbeskattning* (1991:100) ges en förklaringen till varför man inte ansåg det möjligt att föra över expansionsmedel i samband med avyttringar – dvs. onerösa förvärv (s. 129):

Det har inte varit möjligt att låta reglerna omfatta även avyttring eftersom resultatet då skulle skilja sig från vad som gäller i fråga om enmansaktiebolag. Detta illustreras av följande exempel (i exemplet tillämpas en kapitalskattesats på 30 %). En näringsidkare har år 1 inkomster på 100. Expansionsmedel ökas med 70 vilket medför att de 100 beskattas med 30. Kvarvarande 70 investeras i en maskin. År 2 upphör verksamheten och avyttras maskinen för 50 med övertagande av expansionsmedel (parterna värderar skatteskulden på ca 35 till 20). Härvid erhålls en skattereduktion på grund av förlusten 20 på ca 4. Behållningen efter skatt blir 54 (50 + 4). Om i stället intjänandet och maskinförvärvet sker i ett aktiebolag och aktierna avyttras blir köpeskillingen 70 (=kapitalet i bolaget efter bolagsskatt 30 (från survbortses); någon skatteskuld övertas inte i detta fall). Även reavinsten blir 70. Skatten blir 28 (0,4 * 70) och behållningen efter skatt 42 (70 - 28). – För att överföring av expansionsmedel skall vara möjlig i avyttringsfallen torde krävas en konstruktion som innebär att det fingeras att avyttringen avser, inte tillgångarna i verksamheten, utan ett "skal kring verksamheten" som utgör en fiktiv motsvarighet till aktier eller andel i handelsbolag. Utredningen har undersökt sådana alternativ men funnit att de blir alltför komplicerade.

Ombildningar

En enskild näringsidkare får ersätta en expansionsfond i sin näringsverksamhet mot beskattat kapital i ett aktiebolag under förutsättning att han överläter *samtliga* reelltillgångar (dvs. andra tillgångar än kontanter, banktillgodohavanden o. dyl.) till bolaget i vilket han äger aktier eller genom överlåtelsen kommer att äga aktier i, och begär att expansionsfonden inte skall återföras samt att han, såvida det inte är fråga om apportemission, skjuter till kapital till bolaget som motsvarar minst 72 procent av expansionsfonden. Om "överföringen" inte medför någon förmögenhetsökning för någon person är den att beteckna som ett oneröst fång. Lagrådet ställde frågan vad en sådan "överföring" innebär för aktiebolaget. Efter ett resonemang om de skatterättsliga konsekvenserna av en sådan överföring drog Lagrådet slutsatsen att någon egentlig fondöverföring inte skall äga rum i aktiebolaget utan vad bestämmelsen avser att uttrycka i stället synes vara att en expansionsfond inte skall återföras hos en enskild näringsidkare om verksamheten överförs till ett aktiebolag under vissa angivna villkor. Någon återföring skall därför inte äga rum hos aktiebolaget till följd varav detta inte heller får ta över någon skattefordran (prop. 1999/2000:2 Del 3 s. 437). Aktiernas skattemässiga anskaffningskostnad kommer därmed att minskas med samma belopp som expansionsfonden ersatts med eget kapital. De resterande 28 procenten av fonden återbetalas inte till näringsidkaren utan betraktas i stället som betald bolagsskatt. Överföring får också ske till handelsbolag, från handelsbolagsägare till annan handelsbolagsägare och från handelsbolag till enskild näringsverksamhet (vid upplösning av bolaget).

Såsom ovan nämnts är det inte längre möjligt att ombilda en enskild näringsverksamhet till ett handelsbolag till underpris (skattemässigt värde) utan sådan ombildning måste numera ske till marknadsmässiga värden. Detta var tidigare möjligt enligt praxis (jfr RÅ 1960 ref. 31). Det har därför ifrågasatts varför lagstiftaren tillåter överföring av expansionsfond från enskild firma till handelsbolag (Bo Svensson, "Omstruktureringsfrågor för handelsbolag", *Skattenytt* 1999, s. 487)

Regeringsrätten har i ett avgjort förhandsbesked *RÅ 2001 not 110* fastställt skatterättsnämndens beslut i bl.a. frågan om en expansionsfond i en enskild näringsverksamhet fick ersättas av beskattat kapital i ett aktiebolag utan att en fastighet samtidigt överläts till bolaget. Skatterättsnämnden fann att detta inte var

möjligt eftersom fastigheten utgjorde en reallgång i näringsverksamheten. Skatterättsnämnden gjorde samma bedömning i fråga om andelarna i två ekonomiska föreningar eftersom innehav av sådana enligt 13 kap. 7 IL skall räknas som tillgångar i näringsverksamhet vilket ansågs gälla även före införandet av IL. Däremot ansågs ett skogskonto kunna undantas eftersom detta jämfördes med ett banktillgodohavande.

Liksom motsvarande krav på kapitaltillskott vid överföring av periodiseringsfonder kan detta medföra en större ekonomisk belastning än en avskattning för den som lämnar tillskottet om överföringen sker i samband med en generationsväxling (Asbjörn Eriksson, *SAF:s analys, Småföretagen och skatterna*, mars 2000, s. 47).

5.4.3.2 Benefika överlåtelse

I fråga om benefika överlåtelse får en expansionsfond överlåtas till en obegränsat skattskyldig fysisk person under förutsättning att samtliga reallgångar i verksamheten överlåts (med reallgångar avses alla tillgångar som räknas in i kapitalunderlaget för expansionsfond med undantag av kontanter, banktillgodohavanden och liknande tillgångar). Motiveringen var att man skulle undvika inläsningseffekter (SOU 1991:100 s. 99). En begränsning är dock att expansionsfonden inte får tas över till den del fonden överstiger 185 procent (dvs. 138,89 procent ökat med en tredjedel) av reallgångarnas värde vid utgången av det tredje beskattningsåret före det aktuella beskattningsåret. Vid arv och testamente måste mottagaren förklara att han tar över expansionsfonden och vid gåva måste parterna träffa skriftligt avtal om övertagandet.

En fråga som har varit föremål för diskussion är huruvida kravet på att verksamheten skall övergå till en obegränsat skattskyldig fysisk person innebär hinder mot att överföra verksamheten t.ex. till ett enkelt bolag, dvs. två eller flera fysiska personer (se Rydin & Nilsson i *Skattenytt* 1999, s. 486).

Även den frågan torde ha avgjorts genom Skatterättsnämnden avgörande den 5 december 2000. Skatterättsnämnden uttalade här att om samtliga reallgångar i ett dödsbos näringsverksamhet skiftas ut på tre arvtagare får dödsboets expansionsfond tas över av arvtagarna oavsett om verksamheten skiftas ut med lika stora ideella andelar, uppdelad på olika tillgångar eller delvis på båda sätt

under förutsättning att expansionsfonden fördelas i proportion till värdet av tillgångarna beräknat enligt de regler som gäller vid beräkning av kapitalunderlaget för expansionsfonden. RSV har inte överklagat avgörandet i denna del.

5.4.3.3 Förslag

Förslag: Om reattillgångar i en enskild näringsverksamhet helt eller delvis övergår till en obegränsat skattskyldig fysisk person genom arv, testamente, gåva eller bodelning får mottagaren helt eller delvis ta över en expansionsfond.

Överlåtelsen av andelen av expansionsfonden skall åtföljas av en motsvarande andel av reattillgångarna i givarens näringsverksamhet dock minst 72 procent av den övertagna fonden eller den övertagna delen av fonden. Andelen får dock inte tas över till den del den överstiger 185 procent av det värde som motsvarande andel av reattillgångarna uppgick till vid utgången av det tredje beskattningsåret före det aktuella beskattningsåret.

Med gåva jämställs att mottagaren lämnat ersättning till givaren som motsvarar högst det skattemässiga värdet på tillgångarna.

Om en andel av en expansionsfond tas över, skall den som övertar andelen själv anses ha gjort motsvarande avsättningar och avdrag för dem.

Enligt gällande rätt får en obegränsat skattskyldig fysisk person vid överlåtelser av samtliga reattillgångar i en enskild näringsverksamhet som sker genom ett benefikt fång ta över en expansionsfond. Som en ytterligare förutsättning gäller om överlåtelsen sker genom gåva att parterna träffar skriftligt avtal om övertagandet samt att expansionsfonden inte får överstiga 185 procent av det värde som reattillgångarna uppgår till vid utgången av det tredje beskattningsåret före det aktuella beskattningsåret.

Motiveringen till att man införde möjlighet att överlåta expansionsfonder genom benefika fång var att man ville undvika inläsningseffekter. Den begränsning som uppställdes genom att medel inte fick överföras till ett belopp som överstiger värdet på reattillgångarna i verksamheten motiverades med att man ville förhindra möjligheten till utrymme att omfördela skattepliktiga

förvärvsinkomster mellan närstående med olika skatte- och avgiftsbelastning (prop. 1993/94:50 s. 38). Urban Rydin anser att denna rädsla är klart överdriven och medför risk för återföring bara för att företagets finansiella tillgångar tillfälligt är stora (jfr Skattenytt 1997 s. 457).

Som ett led i utredningens uppgift att underlätta för bl.a. enskilda näringsidkare att överföra sin näringsverksamhet genom gåva till exempelvis en yngre generation har föreslagits att lättnadsregeln i AGL även skall omfatta successiva gåvor (se 6.1.4). Detta medför att det därmed också uppstår ett behov för de berörda näringsidkarna att kunna överföra en motsvarande andel av en eventuell expansionsfond. I annat fall måste denna återföras i motsvarande mån som överlåtelse har sker av reallgångar.

För att inte onödigtvis komplicera regelverket för näringsidkarna bör samma förutsättningar gälla vid överförandet av en andel som vid överförandet av en hel fond. Utredningen har stannat för att den teknik som Skatterättsnämnden använder sig av i sitt avgörande den 5 december 2000 kan utgöra grund för en reglering. Det vill säga att fonden skall fördelas i proportion till värdet på tillgångarna enligt de regler som gäller vid beräkning av kapitalunderlaget för expansionsfonden.

Ett krav som inte direkt uttalas i gällande regler, men som kan utläsas av rubriken till 34 kap. 18 § IL, är att gävtogaren omedelbart efter förvärvet skall vara skattskyldig för inkomst av en näringsverksamhet i vilken expansionsfonden kommer att ingå. Mottagaren skall också såsom vid överlåtelse av hel näringsverksamhet vara obegränsat skattskyldig.

Liksom förslaget om överlåtelse av periodiseringsfond skall den som övertar andelen av expansionsfonden själv anses ha gjort motsvarande avsättningar och avdrag för dem. Övertagandet skall också, såsom vid överföring av hel fond bekräftats i en skriftlig handling av mottagaren eller tas in i ett avtal mellan parterna.

5.5 Huvudsaklighetsprincipen och delningsprincipen

5.5.1 Allmänt

Såsom nämnts inledningsvis använder man sig av två olika metoder i inkomstbeskattningen när det gäller överlåtelser genom blandade fång. Om en gåva bedöms enligt huvudsaklighetsprincipen bortses

från vederlaget och mottagaren övertar överlåtarens anskaffningsutgift för egendomen. Vid tillämpningen av delningsprincipen sätts vederlaget i relation till marknadsvärdet varefter överlåtelsen delas upp på två delar, en onerös och en benefik.

I fråga om överlåtelse av fastighet och tomträtt använder man sig av huvudsaklighetsprincipen (jfr RÅ81 1:29 respektive RÅ83 1:34) och vid överlåtelse av tillgångar i form av lös egendom, delningsprincipen (jfr RÅ 1988 ref. 22). Denna uppdelning tillämpas när det gäller beskattning i inkomstlagen kapital. Den praxis som det förhållandet bygger på hänför sig till den tidigare beskattningen i förvärvskällan tillfällig förvärvsverksamhet.

5.5.2 RINK

RINK behandlade frågan om blandade överlåtelse vid kapitalbeskattningen och föreslog att alla överlåtelse som delvis sker mot vederlag och delvis är gåva skulle beskattas enligt delningsprincipen (SOU 1989:33 Del II, s. 27.) Utredningen anförde följande (s. 28 f.):

Enligt vårt förslag skall alla försäljningar av ägd privatbostad beskattas enligt enhetliga regler oavsett innehavsform (se kapitel 18). Blandade överlåtelse av fastigheter och bostadsrätter behandlas i dag olika, men bör efter reformen behandlas enligt samma metod. – Huvudsaklighetsprincipen torde främst vara motiverad av praktiska skäl, då den normalt är lättillämpad. Den medför dock materiellt felaktiga resultat. Om överlåtaren erhåller ett vederlag som överstiger hans omkostnadsbelopp, innebär detta att han realiserar en del av värdestegringen på fastigheten. Om vederlaget understiger fastighetens taxeringsvärde beskattas han dock inte. Metoden ger även möjlighet att tillskapa fiktiva reaförluster vid blandade överlåtelse, vilket föranlett en särskild stoppregel i punkt 4 av anvisningarna till 36 § KL. – Delningsprincipen innebär en neutral behandling jämfört med de fall där i stället egendomen säljs och en del skänks bort utan vederlag. Metoden kräver att marknadsvärdet på den överlätna egendomen uppskattas för att fastställa fördelningen av anskaffningsvärdet på den sålda resp. bortgivna delen. – Enligt vår uppfattning medför delningsprincipen neutralitet i behandlingen av blandade överlåtelse och överlåtelse som är rena gåvor eller försäljningar. En sådan materiellt riktig resultatberäkning får anses uppväga de praktiska nackdelar metoden har jämfört med huvudsaklighetsprincipen. Vi anser vidare att enhetlighet är en fördel som motiverar att endast en metod är tillämplig på blandade överlåtelse, varför någon ny metod jämte de existerande metoderna inte bör införas. Vi föreslår därför att delnings-

principen skall bli allmänt tillämplig på egendomsöverlåtelse i inkomstslaget kapital. Detta innebär en förändring jämfört med gällande rätt avseende överlåtelse av fastigheter. Vårt förslag innebär inte någon förändring av beskattningen vid överlåtelse på grund av arv, testamente eller bodelning. – Vidare kan anmärkas att vårt förslag i kap. 24 om beskattning vid försäljning av lösöre innebär att kontinuitetsprincipen i fortsättningen kommer att tillämpas i inkomstslaget kapital på alla egendomsöverlåtelse.

Förslaget till reglering var följande (betänkandet Del III s. 246 f.):

En överlåtelse som sker mot vederlag understigande egendomens marknadsvärde behandlas vid beskattningen som två skilda överlåtelse, nämligen en avyttring och en gåva. Avyttring anses därvid ha skett av den andel av egendomen som motsvarar vederlagets andel av marknadsvärdet.

RINK anförde vidare i specialmotiveringen till förslaget följande (betänkandet Del III, s. 374).

Delningsprincipen innebär att även om civilrättsligt endast en överlåtelse föreligger skall vid beskattningen överlåtelsen behandlas som en avyttring och en gåva när överlåtelsen har en gåvodel. Vid resultatberäkningen för avyttringen skall från vederlaget frånräknas en så stor del av överlåtarens avdragsgilla anskaffningskostnader o.d. som motsvarar kvoten mellan vederlaget och egendomens marknadsvärde vid överlåtelsen. – En förutsättning för delningsprincipens tillämpning är att överlåtelsen innefattar en gåvodel vilket förutsätter en gåvoavsikt. Om vederlaget understiger marknadsvärdet är detta en presumtion för att en gåvoavsikt föreligger. – Vederlagets och egendomens marknadsvärde skall beräknas enligt gängse i rättspraxis tillämpade metoder. För exempelvis fastigheter innebär detta att 133 % av taxeringsvärdet kan bilda utgångspunkt för bedömningen, om ingen annan utredning föreligger.

Förslaget fick blandad kritik. Kammarrätten i Stockholm, RSV och TCO tillstyrkte förslaget. Kammarrätten och RSV pekade dock på svårigheterna att bestämma den överlåtne fastighetens marknadsvärde vilket är nödvändigt för att tillämpa delningsprincipen. Övriga remissinstanser, varav bl.a. FAR, LRF, Näringslivets skatte-delegation, Svenska Sparbanksföreningen och Sveriges Fastighets-ägarförbund var genomgående kritiska. Förslaget genomfördes inte och departementschefen motiverade ställningstagandet på följande sätt (prop. 1989/90:110 s. 401).

Fastigheten värderas i den praktiska tillämpningen till taxeringsvärdet vid bedömningen av om en förmögenhetsöverföring föreligger. Enligt huvudsaklighetsprincipen föreligger gåva om erhållet vederlag är mindre än den överlåtna fastighetens taxeringsvärde. – Det kan hävdas att delningsprincipen teoretiskt sett ger ett mer korrekt resultat än nuvarande ordning. Mot detta står att huvudsaklighetsprincipen är enklare att tillämpa. Härtill kommer – vilket inte är minst viktigt – att det troligen inte är alldeles enkelt att vinna förståelse för en regel som innebär att en överlåtelse som är en civilrättsligt giltig gåva skall föranleda reavinstbeskattning hos givaren. – Vid mina överväganden i denna del har jag också tagit intryck av den remisskritik som framförts. Jag avstår således från att föreslå att delningsprincipen också skall tillämpas i fråga om fastigheter. Mitt ställningstagande innebär att gällande praxis består vad gäller såväl fastigheter som sådan egendom på vilken delningsprincipen hittills har tillämpats.

5.5.3 Omstruktureringsreformen

Lagrådet har i prop. 1998/99:15 kommenterat frågan om blandade överlåtelser och innebörden av begreppet avyttring på följande sätt (s. 395 f.):

Avyttring har en specifik innebörd inom skatterätten. Med avyttring av egendom avses enligt 24 § 2 mom. första stycket SIL "försäljning, byte eller därmed jämförlig överlåtelse av egendom." – För att beskattning av reavinst skall kunna komma i fråga krävs att egendomen har avyttrats. Har egendomen överförs på annat sätt än genom avyttring – exempelvis i form av gåva – sker ingen reavinstbeskattning. Den nye ägaren inträder i detta fall i den tidigare ägarens skattesituation (24 § 1 mom. tredje stycket SIL). – Gränsdragningen mellan å ena sidan avyttringar, dvs. onerösa överlåtelser, och å andra sidan gåvor och andra s.k. benefika överlåtelser vållar normalt inga större problem. Vid s.k. blandade förvärv, dvs. när en överlåtelse innehåller såväl onerösa som benefika moment, är läget annorlunda. Tvekan kan då råda om transaktionen vid den skattemässiga bedömningen skall klyvas i en rent onerös och en rent benefik del eller om transaktionen skall bedömas som ett enda förvärv med ledning av något slags huvudsaklighetsprincip. – Rättsläget på området synes i viss mån osäkert. Länge torde den allmänna meningen ha varit att blandade förvärv avseende värdepapper och annan lös egendom skall klyvas i en onerös och en benefik del medan förvärv av fastigheter skall behandlas enligt en huvudsaklighetsprincip. Den rådande osäkerheten hänger bl.a. samma med att vissa former av underprisöverlåtelser blev föremål för reglering i samband med 1990 års skattereform. I 24 § 3 mom. första stycket SIL föreskrivs sålunda att avdrag inte medges för reaförlust till följd av att egendom avyttras till ett pris under marknadsvärdet om det inte fram-

går av omständigheterna att överlåtaren saknat avsikt att öka mottagarens förmögenhet. Av ordalydelsen synes den slutsatsen kunna dras att en överlåtelse kan utgöra en avyttring även till den del avtalat pris understiger marknadsvärdet och att reavinsten skall beräknas på grundval av avtalat pris om underpriset motiveras av annan anledning än avsiktlig förmögenhetsöverföring. Någon begränsning till fastighetsöverlåtelser görs inte. – Vad gäller det nu förevarande lagstiftningsärendet kan anmärkas att underprislagen behandlar tillgångar i näringsverksamhet som överläts utan ersättning eller mot ersättning som understiger marknadsvärdet (1 §). Med tanke på att termen överlåtelse täcker såväl onerösa som benefika transaktioner har Lagrådet inget att invända mot terminologin.

5.5.4 Inkomstskattelagen

Likaså har Lagrådet i samband med behandlingen av inkomstskattelagen uttalat bl.a. följande beträffande begreppet avyttring i 44 kap. 3 § IL (prop. 1999/2000:2 Del 3 s. 458 ff.):

I paragrafen definieras det för tillämpning av kapitalvinstreglerna centrala begreppet avyttring. Med avyttring avses försäljning, byte och liknande överlåtelse av tillgångar. Definitionen överensstämmer i sak med den definition som i dag finns i 24 § 2 mom. första stycket SIL. - - - Det kan emellertid förekomma att en överlåtelse innehåller såväl onerösa som benefika moment. Vid en sådan. s.k. blandad överlåtelse uppkommer åtskilliga problem. Ställning måste för det första tas till om överlåtelsen skall bedömas enligt en huvudsaklighetsprincip, dvs. antingen i sin helhet som försäljning e.d. eller i sin helhet som gåva e.d., eller om överlåtelsen skall delas upp i en onerös och en benefik del. Skall en huvudsaklighetsprincip tillämpas måste vidare klarläggas vilka faktorer som skall ligga till grund för bedömningen av om överlåtelsen skall anses som onerös eller benefik. - - - Den nu lämnade redogörelsen för huvudsaklighetsprincipen och uppdelningsprincipen gäller i första hand blandade överlåtelser inom den privaträttsliga sfären. Om överlåtelsen sker mellan aktiebolag som tillhör samma koncern eller från en fysisk person till ett aktiebolag såsom t.ex. apport vid nyemission torde domstolarna ofta ha tillämpat huvudsaklighetsprincipen även om överlåtelsen avsett andra tillgångar än fastigheter. Fastighetsöverlåtelser av dessa slag har vidare behandlats som onerösa även om det överenskomna priset understigit fastighetens taxeringsvärde (jfr ovannämnda RÅ 1993 ref. 43 I och II och RÅ 1998 not. 233). Anledningen härtill torde bl.a. vara att den förmögenhetsminskning som träffar överlåtaren till följd av underpriset kompenseras av att aktierna i det gynnade bolaget ökar i värde. Underprisöverlåtelse från en fysisk person till ett aktiebolag har i konsekvens med detta bedömts som gåva om det vid sidan av överlåtaren funnits ägare som inte gjort motsvarande tillskott (se NJA 1980 s. 642 ff.). –

Vissa delar av den skatterättsliga problematiken kring blandade överlåtelse i kommersiella sammanhang blev föremål för lagstiftning i slutet av år 1998 (prop. 1998/1999:15, bet. 1998/99:SkU5, SFS 1998:1600 m.fl.). - - Dessa regler säger dock inget om hur blandade överlåtelse utanför de särreglerade områdena skall behandlas. - Vad nu anförs visar att blandade överlåtelse ger upphov till en mängd svärbemästrade problem vid beskattningen. Det framstår därför som anmärkningsvärt att det i den bestämmelse som innehåller definitionen av begreppet avyttring inte finns något som antyder att problemen existerar och än mindre hur de skall lösas. Som nyss konstaterats ger inte heller den lagstiftning som nyligen införts rörande vissa slag av blandade överlåtelse någon ledning om innebörden av det grundläggande avyttringsbegreppet. - Det kan möjligen hävdas att bestämmelsen i 44 kap. 22 § - som i dag är placerad i 24 § 3 mom. första stycket SIL - har betydelse för tolkningen av avyttringsbegreppet. I den paragrafen förskrivs nämligen att kapitalförluster som beror på att tillgångar avyttras mot en ersättning som understiger marknadsvärdet är avdragsgilla bara om det framgår av omständigheterna att säljaren inte hade för avsikt att öka köparens förmögenhet. Av bestämmelsens ordalydelse följer logiskt sett att resultatberäkningen vid en blandad överlåtelse normalt skall grundas på avtalat pris. För att det avtalade priset skall frångås krävs dels att priset leder till kapitalförlust, dels att överlåtaren hade för avsikt att öka förvärvarens förmögenhet. Framhållas bör vidare att den uppdelning som skall komma till stånd när 44 kap. 22 § är tillämplig inte innebär att överlåtelsen delas upp i en rent onerös och en rent benefik del. Uppdelningen går inte längre än att den förlust som uppkommit till följd av underpriset elimineras. - Utformningen av 44 kap. 22 § ger således uttryck för att en huvudsaklighetsprincip i regel skall tillämpas vid blandade överlåtelse. Det avtalade priset skall enligt ordalydelsen frångås bara i vissa förlustfall. Det kan dock sättas i fråga om avsikten varit att ge bestämmelsen sådan räckvidd. En bestämmelse om förluster på grund av avsiktlig underprissättning infördes ursprungligen år 1987 (prop. 1987/88:62, bet 1987/88:SkU15, SFS 1987:1203). Den bestämmelsen gällde endast fiktiva förluster vid avyttring av fastigheter. Bestämmelsen fick sin nuvarande - mer generella - utformning i samband med 1990 års skattereform. I det sammanhanget uttalades bl.a. följande (prop. 1989/90:110 del 1 s. 711): 'Regeln innebär inte någon förändring i nuvarande praxis såvitt gäller den s.k. delningsprincipen som tillämpas på lös egendom. Avdragsförbudet tar således i första hand sikte på fastighetsförsäljningar och ersätter nuvarande punkt 4 fjärde stycket av anvisningarna till 36 § KL. Den nya bestämmelsen har emellertid fått en generell avfattning såväl i fråga om avyttrad egendom som personkrets. Det förhållande att en fastighetsöverlåtelse med tillämpning av huvudsaklighetsprincipen anses som onerös (vederlag som inte understiger taxeringsvärdet) hindrar inte myndigheten från att vid förlustberäkningen bedöma överlåtelsen efter dess verkliga innebörd. Bestämmelserna gäller inte avyttringar som redovisas i näringsverk-

samhet.' – Det anförda ger vid handen att den nuvarande bestämmelsen om avsiktliga underprisöverlåtelse är avsedd att ha ett väsentligt mindre tillämpningsområde än vad som följer av bestämmelsens ordalydelse. Bestämmelsen är inte avsedd att säga något om hur blandade överlåtelse i allmänhet skall behandlas vid beräkningen av kapitalvinst.

– Avyttringsbegreppet har avgörande betydelse vid kapitalvinstbeskattningen. Det är därför otillfredsställande att den definition som finns i den nu kommenterade paragrafen inte reglerar vad som skall gälla vid blandade överlåtelse. Saken blir inte bättre av att 44 kap. 22 § utformats på ett vilseledande sätt och därmed enligt ordalydelsen fått en mycket längre räckvidd än som varit avsikten. Att med ledning av lagtexten bilda sig en uppfattning om avyttringsbegreppets avsedda innebörd är omöjligt. – Slutsatsen av det sagda är att begreppet avyttring måste preciseras i IL. Av lagtexten bör kunna utläsas i vilka fall huvudsaklighetsprincipen skall tillämpas och vilka faktorer som i så fall skall avgöra om överlåtelsen i sin helhet skall betraktas som onerös eller benefik. Skall en uppdelningsprincip tillämpas bör lagtexten innehålla upplysning om på vilket sätt uppdelningen skall ske.

Lagrådet hänvisade därefter till att regeringen tillkallat en särskild utredare med uppgift att se över vissa företagsskattefrågor (1998-års företagsskatteutredning) som fått i uppgift att belysa innebörden av avyttringsbegreppet men tillade att det är olyckligt att IL inte i samband med lagstiftningsärendet förses med en ändamålsenlig definition av avyttringsbegreppet. Lagrådet framhöll samtidigt att det var synnerligen angeläget att denna del av utredningsuppdraget behandlades med största skyndsamhet.

I samband med remissbehandlingen av inkomstskattelagen anförde Föreningen Auktoriserade Revisorer (FAR) att avyttringsbegreppet fått en alltför snäv omfattning och att förfall och dylikt, liksom andra typer av konstaterade och definitiva förluster, exempelvis i samband med ackord, borde jämföras med avyttring. Regeringen ansåg emellertid att det inte fanns skäl att göra någon ändring i lagstiftningsärendet utan hänvisade också till den tillsatta utredningen (prop. 1999/2000:2 Del 2 s. 522).

1998 års företagsskatteutredning lämnade dock i sitt betänkande *Utdelning och kapitalvinster på företagsägda andelar* (SOU 2001:11) inte något förslag i denna del.

Regeringen har den 28 februari 2002 tillsatt en särskild utredare med uppdrag att se över vissa företagsskattefrågor vid omstruktureringar m.m. En av de frågor som utredningen närmare skall belysa är innebörden av avyttringsbegreppet i olika bestämmelser. Utredningen skall också lämna förslag till de lagtekniska ändringar som kan behövas (dir 2002:28).

5.5.5 Doktrinen

Ett exempel som åskådliggör problematiken rörande delningsprincipen har illustrerats av Silfverberg (*Gåvobeskattningen i nordiskt perspektiv*, 1992, s. 325).

Antag att en fader överläter aktier till sin son mot ett vederlag som motsvarar anskaffningsvärdet 100 000 kr och att aktierna vid överlåtelse tillfället är värda 400 000 kr. Överlåtelsen delas upp i en onerös och en benefik del med utgångspunkt från förhållandet mellan marknadsvärdet och vederlaget. Av överlåtelsen anses därför $\frac{1}{4}$ utgöra köp och $\frac{3}{4}$ gåva. Fadern inkomstbeskattas därför för 75 000 kr [$100\,000 - (\frac{1}{4} \times 100\,000)$]. Sonen erhåller 100 000 kr som ingångsvärde på den köpta delen och övertar faderns ingångsvärde, 75 000 kr, på gåvodelen. Sammanlagt ingångsvärde för sonen blir alltså 175 000 kr.

Silfverberg konstaterar att även om delningsprincipen är mer materiellt rättvisande än huvudsaklighetsprincipen har den sina brister. Exemplet visar nämligen att överlåtaren drabbas av inkomstbeskattning trots att han inte realiserat någon kapitalvinst (anskaffningsvärdet för aktierna är 100 000 kronor och vederlaget 100 000 kronor dvs. 0 kr i vinst). En annan nackdel är också att den är tekniskt relativt besvärlig att tillämpa.

Vilken princip som skall tillämpas vid överlåtelse till underpris av hel förvärvskälla (näringsverksamhet) med "blandade tillgångar" har diskuterats (Urban Rydin, *Ågarkrav i samband med byte av företagsform*, Skattenytt 1993 s. 240 ff.). Hänvisning har skett till både Englund och Silfverberg vilka båda funnit det osannolikt att delningsprincipen kommer till användning vid överlåtelse av "hel förvärvskälla" respektive "ett enskilt ägt företag" (Göran Englund, *Skattenytt* 1989 s. 307 och Silfverberg, *Gåvobeskattningen*, s. 328 ff.).

Enligt Silfverberg används delningsprincipen endast vid överlåtelse av lös egendom och är därför praktiskt svårhanterlig att tillämpas på överlåtelser av företagsförmögenhet. Utgångspunkten för en korrekt uppdelning enligt metoden är marknadsvärdet, vilket är svaruppskattat för enskilda företag. Vid fördelningen av vederlaget på de olika tillgångarna är det också både för säljaren och köparen komplicerat att laborera med en benefik och en onerös del. Enligt Silfverberg är det därför osannolikt att delningsprincipen kommer till användning vid överlåtelse av ett enskilt ägt företag. Han förordar i stället att man gör en jämförelse med den praxis som tillämpas vid ombildningar av företag. Denna praxis medger ombildning av företag utan inkomstskattekonsekvenser under för-

utsättning att försäljningspriserna högst sätts lika med de skattemässiga restvärdena. Följden av detta skulle då bli att om vederlaget understiger tillgångarnas skattemässiga restvärden skulle överlåtelsen bedömas som en gåva, vilket skulle innebära att gåvotagaren övertar givarens skattemässiga positioner. Om vederlaget däremot överstiger de skattemässiga restvärdena skulle detta medföra att överlåtaren beskattas för skillnaden. Vederlaget utgör då anskaffningsvärde för tillgångarna. Däremot bör uttagsbeskattning inte följa av att överlåtelsen klassificeras som onerös, eftersom endast skillnaden mellan överlåtelsepriset och det skattemässiga restvärdet beskattas i motsvarande situation vid ombildning av enskild firma till aktiebolag.

Orsaken är således bl.a. att det skulle vara praktiskt svårhanterligt att tillämpa delningsprincipen eftersom det både för säljaren och köparen är komplicerat att laborera med en onerös och en benefik del.

Ett alternativ som ligger nära delningsprincipen är enligt Silfverberg att bedöma varje tillgång för sig. Uppdelning blir dock konstlad eftersom hela verksamheten överförs sammanhållen. Å andra sidan kan en liknande uppdelning uppnås via en successiv överlåtelse av egendom genom att vissa tillgångar överläts genom gåva och andra genom köp. Ett självreglerande moment som förhindrar skatteanpassning finns i att vad som är fördelaktigt för överlåtaren normalt sett är ofördelaktigt för förvärvaren. För överlåtaren är det normalt sett fördelaktigt att skänka bort tillgångar med lågt ingångsvärde och att sälja tillgångar med högt ingångsvärde medan motsatta intressen gäller för förvärvaren. Enligt Silfverberg synes det sammantaget saknas skäl att inte godta en uppdelning i enlighet med vad parterna har bestämt. Han reserverade sig dock i fråga om hur den nya bestämmelsen om uttagsbeskattning skulle tolkas.

Rydin har också diskuterat frågan om vilken princip som skall användas vid överlåtelse av tillgångar i näringsverksamhet. Han delar Englunds och Silfverbergs uppfattning att huvudsaklighetsprincipen torde tillämpas vid den inkomstskatterättsliga fångklassificeringen när en näringsverksamhet eller verksamhetsgren överläts. Vid bedömningen bryts fastigheter ut och "normala" klassificeringsregler bör gälla. För den lösa egendomen gäller jämförelse mellan vederlaget och marknadsvärdet (Ägarkrav s. 244).

Att rättsläget är oklart när det gäller överlåtelse av hel verksamhet med andra tillgångar än fastigheter genom ett blandat fång har också konstaterats av lagstiftaren (prop. 1998/99:15 s. 151.).

Det kan konstateras att huvudsaklighetsprincipen är schablonmässig och lätt att tillämpa. Nackdelen är att den ibland medför materiellt felaktigt resultat. Om t.ex. en fastighet överförs som gåva mot ett vederlag som överstiger omkostnadsbeloppet (dvs. anskaffningsvärdet minskat med avskrivning m.m.) skjuts beskattningen upp. Det kan diskuteras om inte beskattning borde ske av mellanskillnaden dvs. vederlaget minskat med omkostnadsbeloppet. Härtill kommer att en affärsmässig överlåtelse som medför en förlust borde ses som onerös även om vederlaget understiger omkostnadsbeloppet varvid huvudsaklighetsprincipen borde vika. Å andra sidan får gåvotagaren inte tillgodoräkna sig vederlaget till den del det överstiger det skattemässiga värdet utan övertar givarens skattemässiga värde (som utgångspunkt för fortsatta avskrivningar).

Persson Österman har på följande sätt kommenterat nackdelarna med huvudsaklighetsprincipen när den används i kombination med kontinuitetsprincipen (Kontinuitetsprincipen, s. 130):

Om huvudsaklighetsprincipen tillämpas kommer inte det vederlag som utges av mottagaren till överlåtaren av egendomen att påverka beskattningen. Fastän i princip överlåtaren delvis realiserar egendomen blir denne ej beskattad. Mottagaren övertar överlåtarens ursprungliga anskaffningskostnad och får därmed inte tillgodoräkna sig det vederlag han utger som anskaffningskostnad. Detta strider inte mot kontinuitetsprincipen, eftersom det obeskattade värdet av överföringen övertas av mottagaren. – Om en faktisk fastighetsskuld övertas kan i realiteten förmögenhetsöverföringen vara noll. Vid avyttring kan förvärvaren trots detta bli beskattad för en realisationsvinst. Motsvarande kan inträffa vid benefik överlåtelse av enskild näringsverksamhet. Storleken på förmögenhetsöverföringen påverkar inte beräkningen av inkomstskatten. Den upptagna skulden kan ha använts för arvlåtarens konsumtion. Givaren, som på detta sätt har åtnjutit frukten av värdestegringen och principiellt borde bli beskattad för den, blir inte det. – Onekligen kan kontinuitetsprincipen och de blandade fången skapa en komplex och olycklig blandning. Det bästa synes vara att beskatta ersättningar som överstiger det överlåtande subjektets egna skattemässiga omkostnadsbelopp. Det finns dock inte anledning att beskatta överlåtaren om inte den upptagna skulden använts för konsumtion.

Persson Österman konstaterar sammanfattningsvis (*Kontinuitetsprincipen*, s. 200) att varken delningsprincipen eller huvudsaklighetsprincipen är lämplig att använda vid överlåtelse av näringsverksamhet. Delningsprincipen är särskilt olämplig vid överlåtelser av

enskild näringsverksamhet. Eftersom det i en pågående verksamhet alltid torde finnas en viss skuld i balansräkningen, vars övertagande av gåvotagaren kan anses som vederlag, skulle en tillämpning av delningsprincipen försvåra nästan alla benefika överlåtelser av pågående verksamheter. Delningsprincipen innebär också en partiell uttagsbeskattning som medför att mottagarens skattemässiga restvärden skulle behöva beräknas på två olika sätt. Huvudsaklighetsprincipen är också olämplig rättspolitiskt p.g.a. att den möjliggör för en person att först konsumera en värdestegring genom belåning av näringstillgångar och sedan genom överlåtelse befrias från den latent skatteskulden. Beskattning bör här ske om skuldövertagandet överstiger det skattemässiga restvärdet.

Han ger därför exempel på en modifierad huvudsaklighetsprincip som innebär att ersättning över det skattemässiga restvärdet inkomstbeskattas hos överlåtaren. Undantag bör dock ske för de situationer där skulden beror på tidigare underskott. Han förslår därför att en lämplig avvägning kan vara att utlösa beskattning i de fall underlaget för räntefördelning är negativ. För att få symmetri i situationen bör gåvotagaren få skriva upp tillgångsvärdet. Hur vederlaget skall fördelas är emellertid ett problem. Den mest riktiga fördelningen är att detta sker på samtliga tillgångar efter deras "relativa värde". I annat fall kan gåvotagaren välja att skriva upp omsättningstillgångar, maskiner och inventarier vilket är gynnsammare ur dennes synvinkel.

5.6 Tillämpning av principerna vid överlåtelse av olika tillgångsslag

5.6.1 Privatbostadsfastigheter

Försäljningar av privatbostadsfastigheter kapitalvinstbeskattas hos säljaren och köpeskillingen utgör köparens anskaffningsvärde vid en framtida försäljning. Gåva av fastighet medför däremot inte någon vinstbeskattning utan förvärvaren inträder i den tidigare ägarens skattemässiga situation (44 kap. 21 § IL). Härutöver har gåvotagaren, vid en framtida försäljning, rätt till avdrag för egna kostnader för förbättringar. Enligt praxis skall en överlåtelse av en fastighet som sker mot viss vederlag behandlas enligt huvudsaklighetsprincipen. Detta innebär att vederlaget skall jämföras med fastighets taxeringsvärde vid tidpunkten för överlåtelsen. Om

vederlaget understiger taxeringsvärdet behandlas hela överlåtelsen som en gåva om en benefik avsikt är för handen. För att förhindra missbruk av avdragsreglerna för realisationsförluster införde i samband med skattereformen ett förbud mot avdrag som uppstått genom att egendom avyttrats till ett pris under marknadsvärdet om det inte framgår av omständigheterna att säljaren saknat avsikt att öka köparens förmögenhet. Regeln återfinns i 44 kap. 24 § IL (se vidare nedan). I samband med införandet av regeln uttalades i förarbetena att regeln inte innebar någon förändring i praxis såvitt gällde delningsprincipens tillämpning på lös egendom (prop. 1989/90:110 s.711).

5.6.2 Näringsfastigheter

5.6.2.1 Anläggningsfastigheter

Såsom tidigare nämnts delas näringsfastigheter upp i kapitaltillgångar (anläggningsfastigheter) och lagertillgångar (lagerfastigheter). En vanlig typ av anläggningsfastigheter är fastigheter som används för uthyrning. Även för en fastighet som utgör en kapitaltillgång i näringsverksamheten tillämpas huvudsaklighetsprincipen vid fangesprövningen. När en sådan fastighet *avyttras av en fysisk person* beskattas överlåtelsen enligt kapitalvinstreglerna efter det att värdeminskningssavdrag, utgifter för förbättrande reparationer och underhåll har återförts och beskattats i inkomstslaget näringsverksamhet. Detta är också fallet om fastigheten övergår till att bli en privatbostadsfastighet i samme ägares hand.

Reglerna om kapitalvinstberäkning vid avyttring av fastigheter finns i 45 kap. IL. Vid beräkningen av omkostnadsbeloppet får *förbättringsutgifter* som inte förts upp på avskrivningsplan endast beaktas om de uppgått till minst 5 000 kr per år. *Förbättrande reparationer och underhåll* får beaktas om de hänför sig till beskattningsåret eller något av de fem föregående beskattningsåren till den del åtgärderna medfört att fastigheten är i bättre skick vid avyttringen än vid förvärvet. Förbättrande utgifter och reparationer på näringsfastigheter räknas som förbättringsutgifter, om avdragen för utgifterna skall återföras i inkomstslaget näringsverksamhet enligt 26 kap. 2–7 §§ IL på grund av avyttringen. I sådant fall gäller inte beloppsgränsen om 5 000 kr. Värdeminskningssavdrag som inte skall återföras i inkomstslaget näringsverksamhet enligt 26 kap. 5 §

IL skall minska anskaffningsutgiften. Av 26 kap 5 § framgår att det här är fråga om avyttringar där ersättningen för fastigheten understiger omkostnadsbeloppet vid kapitalvinstberäkningen. Omkostnadsbeloppet skall således beräknas utan att anskaffningsutgiften minskas med värdeminskningssavdrag som inte återförs.

Fastigheter som är förvärvade före år 1952 skall anses förvärvade år 1952. Som anskaffningsutgift anses för en sådan fastighet 150 procent av taxeringsvärdet för år 1952. Ersättningen vid förvärvet får dock användas som anskaffningsutgift om den överstiger 150 procent av taxeringsvärdet för år 1952.

Om fastigheten överläts genom gåva till ett annat skattesubjekt som använder fastigheten i en näringsverksamhet tillämpas kontinuitetsprincipen. Detta innebär att gävtogaren övertar värdeminskningssavdragen m.m., dvs. inträder i givarens skattemässiga situation. Om förvärvet däremot bedöms utgöra ett köp bildar köpeskillingen utgångspunkt för beräkningen av nya värdeminskningssavdrag. När det gäller gävtogarens anskaffningsvärde återfinns den regeln i 44 kap. 21 § IL med följande lydelse:

Om en tillgång förvärvas genom arv, testamente, gåva bodelning eller på liknande sätt, inträder förvärvaren i den tidigare ägarens skattemässiga situation.

Den tidigare regleringen fanns i 24 § 1 mom. 3 st. SIL och lydde:

Har den avyttrade egendomen förvärvats av den skattskyldige genom arv, testamente, gåva, bodelning eller annat fång som icke är jämförligt med köp eller byte, anses egendomen förvärvad genom det köp, byte eller därmed jämförliga fång som skett närmast dessförinnan.

5.6.2.2 Lagerfastigheter

Lagerfastigheter finns i näringsverksamhet som bedrivs som byggnadsrörelse eller som handel med fastigheter. En skillnad i beskattning av dessa fastigheter jämfört med fastigheter som utgör anläggningstillgångar är att försäljningar av de förra beskattas i inkomstslaget näringsverksamhet vid en avyttring av en fysisk person. En konsekvens härav är att en sådan fastighet därmed kan bli föremål för uttagsbeskattning i näringsverksamhet. Av den praxis som finns tillgänglig på området framgår att det görs skillnad på om en lagerfastighet överläts tillsammans med hela näringsverksamheten (se *RA 1988 not. 710* där någon uttagsbeskattning inte skedde) eller

om det rör sig om en överlåtelse av en enstaka tillgång i verksamheten. I sistnämnda fall blir givaren skyldig att ta upp fastighetens marknadsvärde till beskattning.

Vid bedömningen av om en överlåtelse av en lagerfastighet utgör en gåva eller inte utgår man även här från huvudsaklighetsprincipen dvs. fastighetens taxeringsvärde (*RÅ 1988 not 709*). Överlåtelsen bedömdes som en gåva och någon inkomstbeskattning skulle inte ske hos givaren. Det i praxis tidigare uppställda villkoret att en om-sättningstillgång inte får byta karaktär till anläggningstillgång slopades vid införandet av underprislagen vilket har särskild betydelse för lagerfastigheter.

Här skall dock noteras ett avgörande av *Skatterättsnämnden från den 22 november 1999*. I ärendet var här fråga om överlåtelser av andelar i byggmästarsmittade fastigheter (lagerfastigheter) genom gåva. Fastigheterna skulle bli anläggningsfastigheter hos det förvärvande bolaget. Överlåtelsen skulle ske mot en ersättning som översteg de skattemässiga värdena men understeg taxeringsvärdena vilka i sin tur understeg marknadsvärdena. SRN förklarade att en överlåtelse av andelarna i de aktuella fastigheterna inte skulle medföra uttagsbeskattning för överlåtaren men däremot en beskattning hos honom för skillnaden mellan vederlaget och fastigheternas skattemässiga värde. Det förvärvande bolagets anskaffningskostnader för andelarna skulle samtidigt utgöras av vederlaget.

Avgörandet överklagades inte men tyder på att rättsläget kan ha förändrats i fråga om huvudsaklighetsprincipens tillämpning på blandade fång av lagerfastigheter.

5.6.3 Tomträtter

När det gäller en överlåtelse av en fastighet som innehas med tomt-rätt skall vederlaget jämföras med hela fastighetens taxeringsvärde enligt huvudsaklighetsprincipen. Detta konstaterades av RSV:s nämnd för rättsärenden i *RÅ83 1:34*. I förhandsbeskedet översteg vederlaget fastighetens byggnadsvärde men inte fastighetens totala taxeringsvärde. Regeringsrätten ändrade inte förhandsbeskedet. Till skillnad från inkomstbeskattningen gäller vid gåvobeskattningen att jämförelsen skall ske med det taxerade byggnadsvärdet och värdet på nyttjanderätten för marken. Nyttjanderätten för marken går dock oftast inte att uppskatta (jfr Högsta domstolen i *NJA 1959 s. 304* där nyttjanderätten lämnades åsido p.g.a. värderings-

svårigheter). Detta torde därför innebära att en fastighet som innehas med tomträtt och som överläts mot ett vederlag som understiger hela fastighetens taxeringsvärde men överstiger byggnadens taxeringsvärde året före överlåtelsen, varken kapitalvinstbeskattas eller gåvobeskattas.

5.6.4 Bostadsrätter

Såsom vid överlåtelser av annan lös egendom tillämpas delningsprincipen vid överlåtelser av bostadsrätter. Detta har bekräftats av Regeringsrätten i förhandsbeskedet *RA 1988 ref 22*. Målet gällde frågan om avdrag för realisationsförlust. RSV:s nämnd för rättsärenden gjorde här jämförelsen med huvudsaklighetsprincipen och konstaterade att om denna skulle tillämpas så skulle värderingen göras på samma sätt som i kapitalbeskattningen dvs. med utgångspunkt i taxeringsvärdet på föreningens fastighet. Mot bakgrund härav fann rättsnämnden att det knappast rädde någon tvekan om att den metoden kunde medföra resultat, som från materiella utgångspunkter, var mindre tillfredsställande. Uppdelningsprincipen var enligt nämndens mening däremot materiellt rättvisande. Regeringsrätten ändrade inte RSV:s förhandsbesked.

5.6.5 Aktier

När det gäller blandade överlåtelser av aktier tillämpas delningsprincipen. Detta fastställdes redan i *RA 1943 ref. 9*. I rättsfallet var fråga om en gåva av aktier värda 300 000 kr från en far till en som mot vederlaget 100 000 kr. Sonen blev här gåvobeskattad för 200 000 kr. Vid en senare försäljning av aktierna för 459 000 kr ansågs han ha förvärvat 1/3 genom köp och 2/3 genom gåva. Han kapitalvinstbeskattades därför för 2/3 av aktierna mot bakgrund av faderns anskaffningsvärde eftersom han hade fått dessa i gåva. (Se vidare angående tekniken i avsnitt 5.5.5) Vidare skall tilläggas att fadern torde ha kapitalvinstbeskattats för 1/3 av aktierna.

Skillnaden mellan en kapitalvinstbeskattning på aktier i ett fåmansföretag och aktier i andra företag är att en viss del av vinsten på de förra beskattas i inkomstslaget tjänst (se Del II 3:12-reglerna).

5.6.6 Inventarier

Med maskiner och inventarier avses tillgångar för stadigvarande bruk och som inte utgör byggnad eller markanläggning. Civilrättsligt värderas inventarier som anläggningstillgångar (4 kap 4 § ÅRL) vilket innebär att de tas upp till anskaffningsvärdet och skrivs av systematiskt över livslängden. Vid inkomstbeskattningen finns det två avskrivningsmetoder för maskiner och inventarier; räkenskapsenlig avskrivning och restvärdeavskrivning (18 kap. 13 och 17 §§ IL). Med anskaffningsvärde avses den verkliga anskaffningsutgiften dvs. även kostnader för t.ex. frakt och montering. För inventarier som förvärvats på annat sätt anses marknadsvärdet vid förvärvet som anskaffningsutgift (18 kap. 7 § IL). Bestämmelsen är således tillämplig på både arv och gåvor. Om inventarierna ingår i en näringsverksamhet som den skattskyldige förvärvar genom bodelning med anledning av makes död, eller genom arv eller testamente anses det skattemässiga värde som gällde för den tidigare ägaren som anskaffningsvärde om inte särskilda skäl talar emot det. Om överlåtelsen skett i samband med en gåva av hela näringsverksamheten, en verksamhetsgren eller en ideell andel är underprisreglerna tillämpliga och det skattemässiga värdet torde utgöra anskaffningsvärde (under förutsättning att övriga villkor för underprisöverlåtelser är uppfyllda).

5.7 Uttagsbeskattning

5.7.1 Gällande rätt

Reglerna om uttagsbeskattning har tagits in i 22 kap. IL. I dess 2 § föreskrivs att med uttag avses att den skattskyldige tillgodogör sig en tillgång från näringsverksamheten för privat bruk eller att han för över den till en annan näringsverksamhet. I 3 § samma kapitel föreskrivs vidare att med uttag också avses att den skattskyldige överläter en tillgång utan ersättning eller mot ersättning som understiger marknadsvärdet utan att detta är affärsmässigt motiverat. Av 5 § föreskrivs vidare att som uttag också räknas att en näringsverksamhet upphör, att skattskyldigheten för inkomsten av en näringsverksamhet upphör, att tillgångar förs över från en del av en näringsverksamhet till en annan del för vilken skattskyldighet inte föreligger, att inkomsten från en näringsverksamhet inte längre skall beskattas i Sverige eller slutligen om tillgångar förs över till en

del av en näringsverksamhet som är undantagen från beskattning i Sverige p.g.a. skatteavtal. Motsvarande bestämmelser fanns tidigare i punkterna 1a och 1b av anvisningarna till 22 § KL. I samband med 1990 års skattereform infördes bestämmelsen att uttagsbeskattning skulle ske om särskilda skäl mot uttagsbeskattning inte förelåg. I samband med att omstruktureringslagstiftningen infördes – bl.a. lagen (1998:1600) om beskattningen vid överlåtelse till underpris – beslöt man att direkt reglera vid vilka situationer uttagsbeskattning inte skulle ske och i stället ta bort den gällande förutsättningen ”särskilda skäl” (prop. 1998/99:15 s. 293).

Gränsdragningen mellan gåva och köp har ingen betydelse för bedömningen om överlåtelsen av företagsförmögenheten skall uttagsbeskattas eller inte.

Det finns inte någon bestämmelse som anger vilket anskaffningsvärde som förvärvaren får ta upp tillgången till i det fall överlåtaren har uttagsbeskattats. En sådan generell bestämmelse hade föreslagits av regeringen. Lagrådet avrådde dock regeringen från att ta in bestämmelsen i IL (prop. 1998/99:15 s. 336, 406 och 167). Frågan lämnades därför vidare till en av 1998-års företagsskatteutredningar (dir. 1998:55). Ett gemensamt betänkande (SOU 2001:11) lämnades i början av år 2001 men den aktuella frågan behandlades inte där. Regeringen har nu lämnat frågan vidare till *Utredningen om vissa företagsskattefrågor* (dir. 2002:28).

Enligt doktrinen var dock regeringen och Lagrådet av den uppfattningen att skattemässig kontinuitet normalt råder mellan överlåtaren och förvärvaren och att förvärvaren som anskaffningsvärdet bör få räkna både vederlaget och ett belopp motsvarande vad överlåtaren blivit beskattad för (Carlsson m.fl. *Generationsskiften* s. 107).

5.7.2 Benefika överföringar genom arv, testamente och bodelning vid makes död

Det råder oklarhet om begreppet överlåtelse i 22 kap. 3 § IL innefattar äganderättsövergångar i form av arv, testamente eller bodelning med anledning av makes död och om dessa kan drabbas av uttagsbeskattning. En av orsakerna till denna oklarhet är regleringen i 5 § där det föreskrivs att som uttag räknas att en näringsverksamhet upphör vilket blir fallet när ett dödsbo skiftas. När det gäller begreppet överlåtelse som används i 23 kap. 3 § IL om

underprisöverlåtelse uttalas särskilt i förarbetena att det inte omfattar äganderättsövergång genom bodelning vid makes död, arv eller testamente (prop. 98/99:15 s. 270).

Rydin & Nilsson ("Omstrukturering av enskild näringsverksamhet", *Skattenytt*, 1999, s. 477) är dock av den uppfattningen att begreppet överlåtelse innefattar de tre aktuella benefika fången.

Den grundläggande bestämmelsen om vad som händer med den avlidnes tillgångar i samband med dennes dödsfall finns i 4 kap. IL. Av den regleringen framgår att dödsboet blir skattskyldig för den dödes och dödsboets inkomster under dödsåret. Av vad som framgår av ovanstående redovisning tillämpas full kontinuitet för de flesta tillgångar även för åren efter dödsåret. I förarbetena till IL framhålls att man numera övergått till den metoden att de bestämmelser som gäller för fysiska personer också gäller för dödsbon efter obegränsat skattskyldiga. Vidare betonas att dödsbon anses inträda i den dödes skattemässiga situation (dödsbosuccession). Någon generell bestämmelse om detta fanns varken i KL eller SIL men däremot på speciella områden nämligen en bestämmelse om tomtrörelse och en om ackumulerad inkomst. Regeringen ansåg dock att det inte fanns någon anledning att behålla de sistnämnda bestämmelserna om kontinuitet eftersom det inte fanns några bestämmelser om kontinuitet på andra områden. Regeringen framhöll också att de bestämmelser i IL som innehåller uttrycken enskilda näringsidkare och fysiska personer som är delägare i svenska handelsbolag också skall tillämpas på dödsbon (prop. 1999/2000:2 s. 65 f.)

Ett undantag från denna kontinuitet har gällt för personer som bedrivit konstnärlig verksamhet (konstnärer, skulptörer, författare, tonsättare m.fl.). Av rättspraxis framgår nämligen att ett dödsbo inte har ansetts kunna fortsätta en konstnärlig verksamhet utan att denna har upphört i och med dödsfallet (*RÅ 1942 ref. 9* och *RÅ 1977 ref. 32*). Detta kontinuitetsbrott har då medfört att dödsboet har kunna sälja näringsstillgångarna utan att bli beskattad för inkomst av näringsverksamhet. Överlåtelsen har i stället behandlats enligt reglerna för beskattning av realisationsvinst. Enligt dagens regler torde detta innebära en beskattning enligt kapitalvinstreglerna. Som en förutsättning har dock gällt att dödsboet inte har utnyttjat den avlidnes verk under rörelsemässiga former (*RÅ 1967 ref. 6*). Enligt doktrinen torde införandet av uttagsbeskattningsreglerna emellertid ha medfört att rättsläget har förändrats varför uttagsbeskattning numera torde aktualiseras när en konstnär av-

lider (Silfverberg, "Benefika överföringar av företagsförmögenhet", *Skattenytt* 1999, s. 509 f., Persson Österman, *Kontinuitetsprincipen* s. 185 f. och Rydin & Nilsson, *Omstrukturering* s. 477.)

5.7.3 Förslag

Förslag: Utredningen föreslår att det skall införas en bestämmelse om att överföring av näringsstillgångar genom arv, testamente eller bodelning med anledning av makes död inte skall räknas som uttag.

Eftersom det föreligger oklarheter i fråga om uttagsbestämmelsernas tillämplighet på överlåtelser som sker genom arv, testamente eller bodelning med anledning av dödsfall föreslår utredningen att det görs ett förtydligande i lagen av vilket det framgår att de benefika överföringarna – med undantag av gåva och bodelning under äktenskapet – inte skall utlösa uttagsbeskattning.

5.8 Underprisöverlåtelser

Bestämmelserna om underprisöverlåtelser finns i 23 kap. IL och infördes genom prop. 1998/99:15. Med underprisöverlåtelse avses överlåtelse av en tillgång utan ersättning eller mot ersättning som understiger marknadsvärdet utan att detta är affärsmässigt motiverat, under förutsättning att villkoren i 14–29 §§ är uppfyllda. Med begreppet överlåtelse avses detsamma som i reglerna om uttagsbeskattning dvs. onerösa överlåtelser, utdelning och tillskott av sakenegendom från respektive till aktiebolag och dess ägare, och gåva samt bodelning av annan anledning än makes död. Att begreppet inte innefattat äganderättsövergång genom arv, testamente eller bodelning med anledning av makes död framgår av förarbeten till bestämmelsen (se avsnitt 5.7.2). Lagrådet framhöll dock att termen överlåtelse godtogs eftersom benefika transaktioner också täcks av termen (propositionen s. 396).

I 23 kap. 10 § IL föreskrivs att om ersättning inte lämnas med ett belopp som motsvarar minst tillgångens skattemässiga värde, skall överlåtelserna behandlas som om tillgången avyttras mot en ersättning som motsvarar det skattemässiga värdet. Tillgången anses i sådant fall förvärvat för samma belopp.

Bedömningen huruvida en överlåtelse är affärsmässigt motiverad har överlämnats till praxis men avser endast det överlåtande företaget (prop. 1999/2000:2 Del 2 s. 298).

De villkor som krävs för att en överlåtelse skall utgöra underprisöverlåtelse och därmed inte skall medföra uttagsbeskattning är att

1. överlåtaren och förvärvaren skall vara en fysisk person, ett företag eller ett svenskt handelsbolag (14 §),
2. förvärvaren omedelbart efter förvärvet skall vara skattskyldig för inkomst av en näringsverksamhet i vilken tillgången ingår (16 §),
3. överlåtarens hela näringsverksamhet, en verksamhetsgren eller en ideell andel av en verksamhet eller en verksamhetsgren överläts (i de fall rätten till koncernbidrag saknas) (17 §),
4. om överlåtaren är en fysisk person och förvärvaren är ett företag, skall samtliga andelar i företaget vara kvalificerade (18 §)
5. om förvärvaren är en fysisk person, får det under det beskattningsår då överlåtelsen sker inte ha uppkommit underskott i den näringsverksamhet hos honom som förvärvet avser (24 §). Motsvarande regler finns för ägare i handelsbolag och företag (25–27 §§). En fysisk person eller ett företag får emellertid avstå från att utnyttja underskott som avses i 24–27 §§ (29 §).

För att kunna förstå vad som avses med begreppet verksamhetsgren måste man läsa bestämmelserna i 2 kap. 25 § och 23 kap. 7 § IL. En nämnare redogörelse för begreppet verksamhetsgren finns i avsnitt 2.4.3 och 2.4.4.

Vad som avses med begreppet ideell andel framgår inte av lagtexten. Däremot anges i 23 kap. 6 § IL (tid. 7 § UPL) att med andel i detta kapital avses andel i sådant företag som anges i 4 § 1, 2 och 7 dvs. svenskt aktiebolag, svensk ekonomisk förening samt vissa utländska bolag

Begreppet ideell andel infördes i bestämmelsen i samband med departementsbehandlingen av FSU:s betänkande. I motiveringen till 20 § UPL (numera 23 kap. 17 § IL) uttalade regeringen att det även borde vara möjligt att överlåta en ideell andel av en verksamhet eller en verksamhetsgren. Som exempel angavs att en företagare borde kunna överlåta ideella andelar av en verksamhet till sina barn. En ändring gjordes därför i bestämmelsen (prop. 1998/99:15 s. 273).

Kravet under punkten tre medför naturligtvis särskilda problem vid överlåtelse av tillgångar från enskild näringsverksamhet. Den normala situationen vid en successiv överlåtelse av en enskild näringsverksamhet är ju att de enskilda tillgångarna överläts till förvärvaren.

Silfverberg (*Benefika överföringar av företagsförmögenhet*, SN 1999, s. 514 f.) har framhållit att en fråga som fortfarande kan väcka osäkerhet är vad som gäller om en omsättningsfastighet (lagerfastighet) överläts till ett pris som överstiger skattemässigt restvärde (skattemässigt värde) men understiger taxeringsvärdet. I och med att det inte finns någon uttrycklig regel i underprislagen (numera IL) om att skillnaden mellan vederlaget och det skattemässiga restvärdet skall beskattas i denna situation anser han att man skulle kunna hävda att rättspraxis för blandade överlåtelse inte är överspelad. Detta skulle innebära att inkomstbeskattning inte skall ske om vederlaget understiger taxeringsvärdet under förutsättning att överlåtelsen innehåller ett gåvomoment. Mot en sådan tolkning talar dock att underprislagen även omfattar överlåtelse där vederlaget avviker från det skattemässiga restvärdet. Om vederlaget överstiger det skattemässiga restvärdet skall alltså uttagsbeskattning underlätas under samma förutsättningar som när vederlaget högst uppgår till det skattemässiga restvärdet. Att det inte införts någon uttrycklig reglering om beskattning av den del av vederlaget som överstiger skattemässigt restvärde, beror sannolikt på att beskattning följer av allmänna principer. Man tycks då inte haft den nu aktuella gåvosituationen framför ögonen. Eftersom gåvor faller under underprislagens tillämpningsområde bör den lagstiftningen och de principer den vilar på exklusivt komma till användning på dessa överlåtelse. Silfverbergs sammanfattande bedömning är att det i och med införandet av underprislagen har inträtt en förändring i rättsläget i detta avseende. Om en blandad överlåtelse av en omsättningstillgång sker mot ett vederlag som överstiger det skattemässiga värdet skall mellanskillnaden beskattas även om överlåtelsen klassificerats som gåva enligt huvudsaklighetsprincipen och även om uttagsbeskattning kan underlätas med stöd av villkoren i underprislagen. (Se vidare avsnitt 5.6.2.2)

5.9 Sammanfattning av reglerna om enskild näringsverksamhet

5.9.1 Inledning

Benefika överlåtelse av tillgångar från en enskild näringsverksamhet kan ske på fyra olika sätt. Genom överlåtelse av hela verksamheten, en verksamhetsgren, en ideell andel och en enstaka tillgång. Undantag gäller dock t.ex. partrederier där en enstaka tillgång kan jämföras med en verksamhetsgren i näringsverksamheten.

I följande avsnitt görs en sammanfattning av hur reglerna om räntefördelning, periodiseringsfond, expansionsfond, uttagsbeskattning och underprisöverlåtelser tillämpas i samband med dessa olika typer av benefika överlåtelser. I exemplen bortses från regeln i 23 kap. 24 § IL som föreskriver att det under beskattningsåret före det år då överlåtelsen sker inte får ha uppkommit underskott i den näringsverksamhet som förvärvet avser.

5.9.2 Överlåtelse av hela näringsverksamheten

Vid en överlåtelse av hela näringsverksamheten till en fysisk person som fortsätter verksamheten, blir givaren inte uttagsbeskattad. Gåvotagaren har rätt att ta över övergångsposten i fråga om räntefördelning men får däremot inte ta över sparat positivt fördelningsbelopp. Gåvotagaren har också rätt att ta över en expansionsfond under förutsättning att fonden inte uppgår till högre belopp än 185 procent av värdet på reallgångarna tredje beskattningsåret före överlåtelseåret och att parterna träffar skriftligt avtal om övertagandet. Såsom tidigare nämnts föreligger det inte kontinuitet i fråga om periodiseringsfonder vilket medför att samtliga avsättningar (upp till sex år) skall återföras och skattas av. En möjlighet är att avsättningarna omvandlas till expansionsfond om denna fondering tidigare inte använts fullt ut.

5.9.3 Överlåtelse av ideell andel

En möjlighet till överföring av en enskild näringsverksamhet är en överlåtelse av en ideell andel av tillgångarna. Den civilrättsliga konsekvensen av en sådan överlåtelse torde bli att överlåtaren och mottagaren bildar ett enkelt bolag.

Ett enkelt bolag föreligger om två eller flera har avtalat att utöva verksamhet i bolag utan att handelsbolag föreligger dvs. utan att bolaget har förts in i handelsregistret 1 kap. 3 § lagen (1980:1102) om handelsbolag och enkla bolag, HBL. Reglerna om enkla bolag finns i 4 kap. HBL. Det enkla bolaget är inte en juridisk person och saknar rättssubjektivitet. Bolagsmännens inbördes rättigheter och skyldigheter bestäms genom avtal. Förvaltningsåtgärder får vidtas endast med samtliga bolagsmäns samtycke om det inte rör en åtgärd som inte tål uppskov. I fråga om avtal som sluts med tredje man svarar endast den bolagsman som deltagit i avtalet, om inte annat avtalats mellan bolagsmännen. Nya bolagsmän får endast tas in med samtliga bolagsmäns samtycke. Tillgångarna i bolaget ägs direkt av bolagsmännen vilket innebär att den enskilde bolagsmannen inte innehar någon bolagsandel. Detta betyder att varje bolagsman är bokföringsskyldig för sina tillgångarna i bolaget. I praktiken sker dock bokföringen i bolaget. Skatterättsligt gäller att delägarna beskattas för bolagets inkomster. Inkomstberäkningen sker individuellt för varje delägare vilket innebär att de kan ha olika avskrivningsplaner och att de kan göra olika avsättningar till exempelvis periodiseringsfonder. Inkomsten från ett enkelt bolag kan utgöra inkomst av näringsverksamhet, kapital eller tjänst. Eftersom delägarna inte äger någon andel i bolaget utan direkt i tillgångarna kan en avyttring med "skatterättslig verkan" inte ske av en andel i bolaget utan endast som en andel av en tillgång. Avyttringen behandlas sedan som inkomst av näringsverksamhet enligt vanlig regler.

Vid en överlåtelse av en ideell andel i näringsverksamhet till en fysisk person som fortsätter verksamheten torde underprislagen vara tillämplig. Uttagsbeskattning sker inte. Gåvotagaren har inte rätt att ta över någon del av en övergångspost i fråga om räntefördelning och inte heller någon andel av ett sparat positivt fördelningsbelopp. Gåvotagaren har inte heller rätt att ta över någon andel av avsatt expansionsfond utan denna stannar kvar hos givaren vilket i praktiken medför att viss del av fonden måste återföras med åtföljande beskattning (om utrymmet har utnyttjats maximalt). Den särskilda posten måste reduceras i den mån den överlättna andelen omfattar en del av en fastighet. Såsom tidigare nämnts föreligger det inte kontinuitet i fråga om periodiseringsfonder. Till skillnad från fallet när hela verksamheten överläts behöver dock inte avdrag för avsättning till periodiseringsfonderna inte återföras till beskattning.

5.9.4 Överlåtelse av verksamhetsgren

Vid en benefik överlåtelse av en verksamhetsgren till en fysisk person blir givaren inte uttagsbeskattad. Om tillgångarna består av anläggningsfastigheter för vilka det finns en särskild post vid beräkningen av kapitalunderlaget för räntefördelning skall underlaget minskas med den särskilda posten. Eventuell övergångspost stannar kvar hos givaren och detsamma gäller del i ett eventuellt sparade positivt fördelningsbelopp (se ovan). En expansionsfond får inte tas över. Fonden måste lösas upp till den del den kan hänföras till värdet (det skattemässiga värdet eller till viss procentsats av taxeringsvärdet) på tillgångarna. Periodiseringsfonderna påverkas inte.

5.9.5 Överlåtelse av enstaka tillgång

Vid en benefik överlåtelse av en enstaka tillgång i näringsverksamheten drabbas givaren av uttagsbeskattning oavsett om gävtogaren införlivar tillgången i sin näringsverksamhet eller inte. Om den överlätna tillgången är en anläggningsfastighet för vilken det finns en särskild post vid beräkningen av kapitalunderlaget för räntefördelning skall underlaget minskas med den särskilda posten. Eventuell övergångspost stannar kvar hos givaren och detsamma gäller del i ett eventuellt sparade positivt fördelningsbelopp (se ovan). En expansionsfond får inte tas över. Den måste lösas upp till den del den kan hänföras till värdet (det skattemässiga värdet eller till viss procentsats av taxeringsvärdet) på tillgången. Periodiseringsfonderna påverkas inte. Däremot kommer det belopp som uttagsbeskattas i verksamheten att öka periodens resultat och därmed öka underlaget för beskattningsårets avsättning till periodiseringsfond.

5.10 Frivillig beskattning av kapitalvinst vid gåva av fastighet

5.10.1 Allmänt

Privatbostadsfastigheter

En försäljning av en privatbostadsfastighet kapitalvinstbeskattas hos säljaren varvid köpeskillingen utgör köparens anskaffningsutgift vid en framtida försäljning. En gåva av en fastighet medför däremot inte någon kapitalvinstbeskattning utan förvärvaren inträder i stället i den tidigare ägarens skattemässiga situation, 44 kap. 21 § IL.

Lagrummet omfattar även andra tillgångar än fastigheter. Förutom övertagandet av överlätarens anskaffningsutgift för fastigheten har förvärvaren vid en framtida försäljning naturligtvis rätt till avdrag för egna kostnader för förbättringar.

En gåva av en fastighet som sker mot viss ersättning behandlas enligt huvudsaklighetsprincipen. Ersättningen jämförs då med fastighetens taxeringsvärde vid överlåtelsen. Om ersättningen understiger taxeringsvärdet behandlas hela överlåtelsen som en gåva om benefik avsikt finns. För att förhindra missbruk infördes i samband med skattereformen ett förbud mot avdrag för förluster som uppstår genom att egendom avyttrats till ett pris under marknadsvärdet om det inte framgår av omständigheterna att säljaren inte har för avsikt att öka köparens förmögenhet. Regeln finns numera i 44 kap. 24 § IL. I samband med införandet av regeln uttalades att regeln inte innebar någon förändring i praxis såvitt gällde delningsprincipens tillämpning på lös egendom (prop. 1989/90:110 s. 711) utan att avdragsförbudet i första hand tar sikte på fastighetsförsäljningar.

De särskilda bestämmelserna om kapitalvinst vid avyttring av fastigheter återfinns i 45 kap. IL. Övriga grundläggande bestämmelserna om kapitalvinst och kapitalförlust för alla slag av tillgångar och förpliktelser finns i 44 kap. IL.

Vid beräkning av *omkostnadsbeloppet* får förbättringsutgifter som inte förts upp på avskrivningsplan endast beaktas för de beskattningsår då de sammanlagt har uppgått till minst 5 000 kronor. Med förbättringsutgifter avses reparationer och underhåll som hänför sig till beskattningsåret eller något av de fem föregående beskattningsåren till den del åtgärderna medfört att fastigheten är i ett bättre skick vid avyttringen än vid förvärvet. Termen omkostnads-

beloppet har behållits från tidigare lagstiftning men har nu reserverats för det slutliga avdragsbelopp som man räknar fram vid en avyttring (Andersson & Saldén Enéus, *Inkomstskattelagen*, 2000, s. 122). I 24 § 1 mom. första stycket SIL bestod det av ingångsvärdet, förbättringskostnad m.m.

En fastighet som har förvärvats före år 1952 skall anses förvärvad den 1 januari år 1952. Som anskaffningsutgift anses för en sådan fastighet 150 procent av taxeringsvärdet för år 1952. Ersättningen vid förvärvet får dock användas som anskaffningsutgift om den överstiger 150 procent av taxeringsvärdet för år 1952.

Två tredjedelar av kapitalvinsten tas upp till beskattning.

Näringsfastigheter

En näringsfastigheter som utgör kapitaltillgång och som avyttras av en fysisk person beskattas enligt kapitalvinstreglerna i 45 kap. IL efter det att värdeminskningssavdrag, utgifter för förbättrande reparationer och underhåll har återförts och beskattats i inkomstslaget näringsverksamhet. Återföring (avskattning) skall ske om en anläggningsfastighet avyttras, ändrar karaktär till privatbostadsfastighet hos samma ägare eller om fastigheten övergår till en ny ägare genom en benefik överlåtelse om den blir eller kan antas komma att bli privatbostadsfastighet i och med övergången.

För näringsfastigheter får utgifter för förbättrande reparationer och underhåll räknas som förbättringsutgifter, om avdragen för utgifterna 1. skall återföras i inkomstslaget näringsverksamhet enligt 26 kap. 2–7 §§ IL på grund av avyttringen, eller 2. återfördes i inkomstslaget näringsverksamhet därför att en näringsfastighet blivit privatbostadsfastighet. Denna hänvisning finns i 45 kap. 13 § IL.

I 26 kap. 2 § IL regleras frågan om vilka avdrag som skall återföras i inkomstslaget näringsverksamhet i samband med en avyttring av en näringsfastighet. De avdrag som det här är fråga om är

1. värdeminskningssavdrag på byggnader och markanläggningar
2. skogsavdrag,
3. avdrag för substansminskning,
4. avdrag för sådana avskrivningar av byggnader och markanläggningar som gjorts i samband med att en ersättningsfond eller liknande har tagits i anspråk, och

5. avdrag för utgifter för förbättrande reparationer och underhåll av byggnader och markanläggningar som avser beskattningsåret och de fem föregående beskattningssären.

Om ersättningen för den avyttrade fastigheten understiger omkostnadsbeloppet vid kapitalvinstberäkningen, skall enligt 26 kap. 5 § IL det belopp som skall återföras enligt 2 § första stycket 1–4 minskas med skillnaden mellan omkostnadsbeloppet och ersättningen. Om någon del av ersättningen avser mark- eller byggnadsinventarier, skall den delen inte räknas med i ersättningen. (Som byggnadsinventarier räknas sådana delar och tillbehör i en byggnad som är avsedda att direkt tjäna den näringsverksamhet som bedrivs i byggnaden, således inte sådana anordningar som är nödvändiga för byggnadens allmänna användning.) Byggnadsinventarier behandlas skattemässigt på samma sätt som andra inventarier. Detta innebär att om fastigheten har sålts med förlust skall endast avdrag för förbättrande reparationer och underhåll återläggas med fullt belopp. Den del av värdeminskningssvdraget m.m. som inte skall återläggas skall i stället minska omkostnadsbeloppet vid vinstberäkningen.

Till skillnad från privatbostadsfastigheter tas 90 procent av kapitalvinsten upp till beskattning.

5.10.2 Benefika överlåtelser

Om en näringsfastighet överläts genom arv, testamente, gåva, bodelning eller på liknande sätt till ett annat skattesubjekt som driver rörelse tillämpas kontinuitetsprincipen dvs. förvärvaren inträder i givarens skattemässiga situation när det bl.a. gäller värdeminskningssvdrag. Regler om detta återfinns på flera ställen i inkomstskattelagen.

5.10.3 Frivillig avskattning

Förslag: Utredningen föreslår att det skall införas en bestämmelse i 44 kap. 21 § IL som ger möjlighet till en frivillig avskattning i de fall gåvotagaren lämnar en ersättning som understiger fastighetens taxeringsvärde och överstiger givarens omkostnadsbelopp på fastigheten.

Ersättningen skall då utgöra anskaffningsutgift för gävo-
tagaren.

Utredningen anser också att huvudsaklighetsprincipen bör
lagfästas och föreslår en bestämmelse med sådant innehåll.

När det gäller fastigheter som innehas med tomträtt föreslås
att en lämnad ersättning skall jämföras med byggnadens
taxeringsvärde i stället för med fastighetens taxeringsvärde.

Utredningen har konstruerat ett antal exempel som illustrerar
inkomst- och gävoskatteeffekter vid olika typer av överlåtelser av en
fastighet (se bilaga 7). Säljarens respektive givarens omkostnads-
belopp för fastigheten är 1 mnkr, taxeringsvärdet 2,25 mnkr och
marknadsvärdet 3 mnkr.

Det första exemplet behandlar en ren avyttring i två led. Det
andra exemplet behandlar skatteeffekterna vid en ren tillämpning
av huvudsaklighetsprincipen dvs. utan ersättning från gävo-
tagaren. Det tredje exemplet visar hur huvudsaklighetsprincipen slår vid ett
blandat fång där gävo-
tagaren lämnar 2 mnkr i ersättning till givaren. Ersättningen
understiger således taxeringsvärdet på 2,25 mnkr. I
det fjärde exemplet används en metod där givarens omkostnads-
belopp och gävo-
tagarens ersättning utgör anskaffningsutgift för
gävo-
tagaren. I exempel fem beskattas givaren för mellanskillnaden
av ersättningen och omkostnadsbeloppet samtidigt som hennes
värdeminskningssavdrag återförs i näringsverksamheten. Gävo-
tagarens ersättning utgör då fastighetens anskaffningsutgift för
henne. Exempel sex illustrerar en tillämpning av delningsprincipen.

Utifrån nämnda exempel har utredningen stannat för att föreslå
att det skall införas en rätt till frivillig avskattning i de fall en
gävo-
tagare lämnar en ersättning för en fastighet som understiger
taxeringsvärdet på fastigheten och överstiger givarens omkostnads-
belopp. Fördelen med en sådan frivillig avskattning är att anskaff-
ningsvärdet kommer att bli högre vid en framtida försäljning av
fastigheten och att avskrivningsunderlaget också kommer att höjas
vilket medför en högre framtida avskrivning.

Orsaken till att utredningen föreslår att avskattningen skall vara
frivillig är att reglerna i dag är så gynnsamma på grund av till-
lämpningen av huvudsaklighetsprincipen att det knappast går att få
acceptans för en obligatorisk höjning av den faktiska skatte-
belastningen. Utredningen tror dock att det kan finnas givare som

kan vara intresserade av att inte skjuta över den latent kapitalvinstskatteskulden på gåvotagaren.

Om en möjlighet till frivillig kapitalvinstbeskattning införs uppstår frågan hur detta skall lagregleras. De grundläggande reglerna om kapitalvinst finns ju i 44 kap. IL. Reglerna gäller oavsett om det rör sig om privatbostadsfastigheter eller näringsfastigheter med undantag för lagerfastigheter. Reglerna gäller dock inte specifikt för fastigheter utan för alla typer av kapitaltillgångar. Samtidigt finns det inte någon reglering angående benefika överlåtelser i 45 kap. IL som innehåller bestämmelser om kapitalvinst och kapitalförlust vid avyttring av fastigheter. Bestämmelserna om anskaffningsvärden och värdeminskningssavdrag för näringsfastigheter finns i 19–21 och 26 kap. IL. Vid benefika fång av byggnader och markanläggningar måste man gå vidare till 44 kap 21 § för att finna bestämmelsen för anskaffningsvärdet för dessa tillgångar. Däremot regleras frågan om anskaffningsvärdet för naturtillgångar och skog i 20 respektive 21 kap. IL både avseende onerösa och benefika förvärv.

Den naturliga lösningen är således att en ny bestämmelse införs i 44 kap. 21 § IL.

Utredningen anser att också huvudregeln för blandade fång av fastigheter, dvs. huvudsaklighetsprincipen, bör lagfästas, eftersom denna endast följer av praxis. För fastigheternas del får den frivilliga möjligheten till kapitalvinstbeskattning lagregleras utifrån givarens situation.

Såsom framgår av 2 kap. 6 § IL omfattas då även tomträtter av regleringen eftersom tomträtten inryms i fastighetsbegreppet enligt IL. Enligt *RÅ83 1:34* jämfördes vederlaget med taxeringsvärdet för hela fastigheten för att bedöma om förvärvet ansågs utgöra gåva. Utredningen föreslår en ändring i AGL som innebär att en fastighet som innehas med tomträtt skall värderas enbart till byggnadsvärdet (se förslaget i 22 § andra stycket AGL.) Detta gäller redan idag vid värdering av tomträtter enligt NSFL. Även i stämpel-skattehänseende använder man sig av byggnadsvärdet på tomt-rätten.

En värderingsprincip i IL som innebär att hela taxeringsvärdet för fastigheten används skulle således medföra en diskrepans med både AGL och stämpelskattelagen. Den mest ändamålsenliga regleringen måste därför utgå från byggnadsvärdet på fastigheten. Detta leder till att om en fastighet som innehas med tomträtt ges bort mot en ersättning som understiger byggnadsvärdet är fångat att

beteckna som en gåva och om ersättningen i stället motsvarar eller överstiger byggnadsvärdet är fångat att beteckna som ett köp som skall kapitalvinstbeskattas.

5.10.4 Konsekvenser för värdeminskingsavdrag och andra avdrag

Ett förslag om frivillig avskattning bör omfatta samtliga "fasta" tillgångar (tillhör) som ingår i fastigheten. Därmed måste man ta ställning till om återföring eller avskrivning skall göras av värdeminskingsavdrag o. dyl. för varje enskilt tillgångsslag. Reglerna om återföring finns som nämnts i 26 kap. 2 § IL och omfattar värdeminskingsavdrag för byggnader och markanläggningar, skogsavdrag, avdrag för substansminskning m.m.

5.10.4.1 Byggnader

Förarbeten och gällande rätt

I 19 kap. IL finns de regler som särskilt rör byggnader i näringsverksamhet. Enligt huvudregeln gäller att utgifter för reparationer och underhåll av en byggnad får dras av omedelbart. Om det rör sig om normala ändringsarbeten i den bedrivna verksamheten får utgifter för sådana behandlas som utgifter för reparationer och underhåll. Anskaffningsutgiften för en byggnad skall dras av genom årliga värdeminskingsavdrag. Procentsatsen skall bestämmas med hänsyn till byggnadens ekonomiska livslängd och RSV har utfärdat rekommendationer i RSV S 1996:6 för värdeminskingsavdrag för byggnader i näringsverksamhet. Procentsatserna ligger mellan 2 procent (t.ex. småhus) och 5 procent (t.ex. vissa ekonomibyggnader).

Om en byggnad förvärvas genom köp, byte eller på liknande sätt, är anskaffningsvärdet utgiften för förvärvet. Av 13 § framgår att utgifter för till- eller ombyggnad skall räknas in i anskaffningsvärdet för byggnaden.

Såsom nämnts i föregående avsnitt skall värdeminskingsavdrag på byggnaden återföras vid en avyttring av fastigheten.

Benefika förvärv

I 9 § finns en hänvisning till 18 § i vilket lagrum det finns bestämmelser om förvärv av byggnad genom arv, gåva m.m. I paragrafen föreskrivs:

Om en byggnad förvärvas genom arv, testamente, gåva, bodelning eller på liknande sätt, inträder förvärvaren i den tidigare ägarens skattemässiga situation när det gäller värdeminskningssavdrag samt utgifter för sådana förbättrande reparationer och underhåll som avses i 26 kap. 2 §.

Här kan konstateras att lagstiftaren valt att använda begreppet "byggnad" i stället för fastighet (jämför motsvarande lagrum i fråga om markanläggningar, 20 kap. 12 §, naturtillgångar, 20 kap. 24 § och skogsmark 21 kap. 16 § IL).

Förslag

Förslag: Vid en frivillig avskattning hos givaren skall gåvotagarens anskaffningsvärde beräknas med utgångspunkt i den lämnade ersättningen och därmed bilda nytt underlag för värdeminskningssavdrag hos denne.

Givaren skall samtidigt återföra gjorda värdeminskningssavdrag m.m. för byggnaden till beskattning i näringsverksamheten.

Det bör bli möjligt för en gåvotagare som lämnar en ersättning att använda sig av denna ersättning både som underlag för avskrivningar på byggnaden och som grund för anskaffningsvärdet på fastigheten.

Denna frivilliga form av beskattning utgår från att ersättningen från gåvotagaren understiger fastighetens taxeringsvärde och överstiger givarens omkostnadsbelopp samtidigt som givaren tar upp kapitalvinsten till beskattning.

En förutsättning är att det också skall föreligga en benefik avsikt hos givaren.

Vid en frivillig avskattning skall givarens värdeminskningssavdrag återföras till beskattning på samma sätt som vid en avyttring av fastigheten.

5.10.4.2 Markanläggningar

Förarbeten och gällande rätt

Reglerna om markanläggningar och substansminskning finns i 20 kap. IL. Med markanläggningar avses anordningar eller anläggningar som inte är byggnader eller inventarier och som är avsedda att användas i fastighetsägarens näringsverksamhet, t.ex. vägar, kanaler, hamninlopp, parkeringsplatser, planteringar och täckdiken. I den mån brunnar, källare och tunnlar inte räknas som byggnad räknas de som markanläggningar (2 §).

Utgifter för reparation och underhåll av en markanläggning får dras av omedelbart (3 §). Utgifter för att anskaffa en markanläggning skall dras av genom årliga värdeminskningsavdrag enligt avskrivningsplan. Avdraget uppgår högst till tio procent per år för täckdiken och skogsvägar och högst till fem procent per år för övriga markanläggningar (5 §). Om anläggningen är avsedd att bara användas ett fåtal år, får utgiften dras av omedelbart (8 §). Anskaffningsvärdet består av den skattskyldiges utgifter för att anskaffa eller förbättra anläggningen. I anskaffningsvärdet för en markanläggning ingår inte markinventarier (10 §).

Som markinventarier räknas en markanläggning eller del av markanläggning som är avsedd att tillsammans med inventarier användas i den näringsverksamhet som bedrivs på fastigheten (15 §) t. ex. ledningar för vatten, avlopp och elektrisk ström och gas, industrispår och traversbanor samt anslutningsavgifter till sådana. Som markinventarier räknas också andra ledningar, stängsel och liknande avspärningsanordningar. För markinventarier gäller vad som sägs om inventarier.

När en fastighet övergår till en ny ägare genom köp, byte eller på liknande sätt, skall överlåtaren dra av den del av anskaffningsvärdet för markanläggningen som inte har dragits av tidigare. Detsamma gäller om den näringsverksamhet som bedrivs på fastigheten läggs ned och anläggningen därför saknar värde för fastighetsägaren (7 §). Samtidigt skall värdeminskningsavdrag på markanläggningen återföras i inkomstslaget näringsverksamhet (26 kap. 2 § första stycket IL).

Benefika förvärv

Om en fastighet förvärvas genom arv, testamente, gåva, bodelning eller på liknande sätt, inträder förvärvaren i den tidigare ägarens skattemässiga situation när det gäller värdeminskningssavdrag samt utgifter för sådana förbättrande reparationer och underhåll som avses i 26 kap. 2 § (12 §) . Här kan noteras att lagstiftaren valt begreppet fastighet i stället för markanläggning.

Förvärvarens anskaffningsutgift vid en benefik äganderättsövergång regleras i 44 kap. 21 § IL.

Förslag

Förslag: Om en gåvotagare har lämnat en ersättning för en fastighet eller en ideell andel av en fastighet och givaren har valt att ta upp kapitalvinsten till beskattning skall givaren dra av den del av anskaffningsvärdet för markanläggningen som inte har dragits av tidigare.

Återföring av värdeminskningssavdrag samt utgifter för sådana förbättrande reparationer och underhåll skall då samtidigt ske.

Till skillnad från vad som gäller för byggnader får en ny ägare som köpt en fastighet som innehåller en markanläggning som inte är avskriven inte fortsätta att skriva av denna. Detta beror på att föregående ägare skall skriva av den oavskrivna delen av markanläggningen i samband med avyttringen av fastigheten. Markanläggningen kommer efter avyttringen i stället att ingå i värdet på marken som ju inte får skrivas av.

Utredningen föreslår att en frivillig avskattning skall medföra samma konsekvenser som en avyttring av en markanläggning. Detta innebär då att givaren skall dra av den del av anskaffningsvärdet för markanläggningens som inte har dragits av tidigare.

Förutom detta skall han också återföra tidigare gjorda värdeminskningssavdrag och sådana förbättrande reparationer och underhåll som avses i 26 kap. 2 § IL till beskattning i näringsverksamheten.

5.10.4.3 Naturtillgångar och substansminskning

Förarbeten och gällande rätt

Ett annat tillgångsslag som omfattas av fastighetsbeskattningen är frukt- och bärodlingar. Utgifter för inköp av träd och buskar för odlingar får dras av antingen under anskaffningsåret eller genom årliga värdeminskningssavdrag (20 kap. 17 § IL). Det senare får göras enligt avskrivningsplan efter en viss procentsats utifrån anskaffningsvärdet. Liksom vid en försäljning eller nedläggning av en markanläggning skall överlåtaren dra av den del av anskaffningsvärdet för frukt- och bärodlingen som inte har dragits av tidigare.

Anskaffningsvärdet för en naturtillgång som anskaffats genom köp, byte eller på liknande sätt skall beräknas med utgångspunkt i utgiften för förvärvet (20 kap. 24 § IL). I anskaffningsvärdet skall även utgifter för naturtillgångens exploatering räknas in i den mån de inte redan ingår i omkostnadsbeloppet.

Avdrag för substansminskning får göras vid utvinning av naturtillgångar på en fastighet som är kapitaltillgång. Avdragets storlek får grundas på årets utvinning av naturtillgången som läggs tillsammans med den utvinning som gjorts tidigare år (20 kap. 21 § IL). Detta innebär att om avdrag inte har gjorts fullt ut tidigare beskattningsår får detta göras i efterhand ett senare beskattningsår.

Som alternativt anskaffningsvärde får användas det omkostnadsbelopp som den skattskyldige, när han började utvinningen, skulle ha kunnat använda om han avyttrat täktmarken mot en ersättning som motsvarade marknadsvärdet, dock inte till ett högre belopp än 75 procent av marknadsvärdet vid samma tidpunkt (20 kap. 25 § IL). Detta innebär att den skattskyldige kan stå inför olika alternativ när han skall beräkna anskaffningsvärdet. Om naturtillgången (t.ex. grustakten) har åsatts ett eget taxeringsvärde (industrienhet) sker beräkningen på samma sätt som vid avyttring av en vanlig fastighet.

Även här skall avdrag för substansminskning återföras i inkomstslaget näringsverksamhet vid en avyttring (26 kap. 2 § första stycket IL).

Benefika förvärv

Vid benefika överlåtelse av markanläggningar och frukt- och bär-odlingar inträder förvärvaren i överlåtarens skattemässiga situation vad gäller värdeminskingsavdrag samt utgifter för sådana förbättrande reparationer och underhåll som avses i 26 kap. 2 § IL (20 kap. 19 § IL).

Anskaffningsvärdet för en naturtillgång som förvärvats genom arv, testamente, gåva, bodelning eller på liknande sätt skall beräknas med utgångspunkt i utgiften vid närmast föregående köp, byte eller liknande förvärv (20 kap. 24 § andra stycket IL).

Om en fastighet där en naturtillgång har börjat utvinnas övergår till en ny ägare genom arv, testamente, gåva, bodelning eller på liknande sätt inträder förvärvaren i den tidigare ägarens skattemässiga situation när det gäller avdrag för substansminskning (20 kap. 28 § IL).

Förslag

Förslag: Utredningen föreslår att samma bestämmelser skall tillämpas för frukt- och bär-odlingar som för markanläggningar, dvs. att återstående oavskrivet anskaffningsvärde skall dras av och att gjorda värdeminskingsavdrag m.m. skall återföras i näringsverksamheten.

När det gäller naturtillgångar ligger däremot samma lösning som för byggnader närmast till hands. En ersättning från en gävtogare vid ett blandat fång skall alltså kunna bilda nytt underlag för substansminskningsavdrag vid fortsatt utvinning hos gävtogaren.

Eftersom oavskrivna frukt- och bär-odlingar behandlas på samma sätt som oavskrivna markanläggningar föreslås att samma bestämmelser skall tillämpas för dessa.

Naturtillgångar får liksom i fråga om avyttrade byggnader däremot fortsätta att skrivas av hos den nya ägaren. Avskrivningen sker dock i stället genom substansminskningsavdrag som får göras i samma takt som utvinning (uttag) sker. Köparens anskaffningsutgift kommer då att bilda nytt underlag för substansminskningsavdragen. Mot bakgrund härav föreslår vi att en ersättning från en gävtogare vid ett blandat fång skall kunna bilda nytt underlag för

substansminskningsavdrag vid fortsatt utvinning hos den nye ägaren.

Även i detta fall skall givarens substansminskningsavdrag återföras till beskattning.

5.10.4.4 Skogsmark och skogsavdrag

Förarbeten och gällande rätt

Utgifter för anläggning av ny skog och för dikning som främjar skogsbruk skall dras av omedelbart (21 kap. 3 § IL). Skogsavdrag på grund av avyttring av skog får göras på en fastighet i Sverige som är taxerad som lantbruksenhet och är en kapitaltillgång (21 kap. 4 § första stycket IL). Skogsavdraget skall beräknas med utgångspunkt i skogens anskaffningsvärde, avdragsutrymmet och den avdragsgrundande skogsintäkten.

Om en fastighet förvärfvas genom köp, byte eller på liknande sätt, anses som anskaffningsvärde så stor del av ersättningen för fastigheten som den del av fastighetens taxeringsvärde som avser skogsbruket utgör av hela taxeringsvärdet vid förvärvet. Till skogsbruket räknas skogsmark med växande skog och sådana markanläggningar som används eller behövs för skogsbruk (21 kap. 12 § IL). Om denna beräkning inte kan tillämpas eller det är uppenbart att en tillämpning skulle ge ett värde som avviker från den verkliga ersättningen för skog och skogsmark, är anskaffningsvärdet det belopp som kan anses motsvara den verkliga ersättningen (21 kap. 13 § första stycket IL).

Om en del av den skattskyldiges skogsmark förvärfvas av en ny ägare, anses den skattskyldiges anskaffningsvärde och avdragsutrymme minska i samma proportion som minskningen av värdet av skogen och skogsmarken i näringsverksamheten. Omfattar förvärvet eller minskningen mindre än 20 procent av värdet av skogen och skogsmarken, och det inte är fråga om en *ideell andel* av en fastighet, skall den skattskyldiges anskaffningsvärde och avdragsutrymme dock inte minskas (21 kap. 17 § IL). Bestämmelserna tillämpas också om en fastighet blir lagertillgång i en tomtrörelse som den skattskyldige bedriver eller om den skattskyldige får en engångsersättning för en allframtidsupplåtelse (21 kap. 18 § IL).

Med den avdragsgrundande skogsintäkten avses summan av beskattningsårets intäkt på grund av upplåtelse av avverkningsrätt

och 60 procent av beskattningsårets intäkt på grund av avyttring eller uttag av skogsprodukter. Med skogsintäkt avses också försäkringsersättning för skog och skogsprodukter (21 kap. 6 § IL).

Särskilda bestämmelser om anskaffningsvärde för skog finns när det gäller uttagsbeskattning i 22 kap. 8 § IL och när det gäller underprisöverlåtelse i 23 kap. 10 § IL.

Avdragsutrymmet är det högsta belopp som fastighetsägaren får dra av under innehavstiden. En enskild näringsidkare får göra avdrag med högst 50 procent av anskaffningsvärdet under innehavstiden dock högst 50 procent av den avdragsgrundande skogsintäkten under ett visst beskattningsår. För juridiska personer och svenska handelsbolag är motsvarande avdragsutrymme 25 procent samt 50 procent under ett visst beskattningsår. Avdrag får inte göras med lägre belopp än 15 000 kr. Om skogsbruket bedrivs i form av enkelt bolag eller under samäganderätt är beloppsgränsen 3 000 kronor för varje delägare om ett beräknat avdrag för hela den gemensamt bedrivna verksamheten skulle ha uppgått till minst 15 000 kr.

Eventuella skogsavdrag skall återföras när fastigheten avyttras (26 kap. 2 § första stycket IL).

Benefika förvärv

Om en fastighet (även här används begreppet fastighet i stället för skogsmark) förvärvas genom arv, testamente, gåva, bodelning eller på liknande sätt, gäller vid beräkning av förvärvarens avdragsutrymme följande (21 kap. 16 § IL). Om förvärvet omfattar *all skogsmark* i den tidigare ägarens näringsverksamhet, tar förvärvaren över den tidigare ägarens anskaffningsvärde. Förvärvaren anses då ha gjort skogsavdrag med samma belopp som den tidigare ägaren. Om förvärvet däremot endast omfattar *en del av skogsmarken*, anses som anskaffningsvärde för förvärvaren så stor del av den tidigare ägarens anskaffningsvärde som värdet av den förvärvade skogen och skogsmarken utgör av värdet av all skog och skogsmark i dennes näringsverksamhet när förvärvet sker. Förvärvaren anses då ha gjort skogsavdrag med samma belopp som den tidigare ägaren anses ha gjort på den förvärvade delen. Om förvärvet slutligen avser mindre än 20 procent av värdet av all skog och skogsmark i näringsverksamheten och det inte är fråga om en *ideell andel* av en

fastighet, anses den nye ägarens anskaffningsvärde och avdragsutrymme vara noll.

Förslag

Förslag: När det gäller skogsmark föreslår utredningen, i likhet med värdeminskingsavdrag för byggnader och substansminskningsavdrag för naturtillgångar, att om en givare har tagit upp en ersättning från en gåvotagare till kapitalvinstbeskattning skall anskaffningsvärdet beräknas med utgångspunkt i den lämnade ersättningen.

Givaren skall då återföra gjorda skogsavdrag samtidigt som ersättningen skall utgöra underlag för beräkning av skogsavdrag hos gåvotagaren.

Liksom i fråga om värdeminskingsavdrag på byggnader och substansminskningsavdrag på naturtillgångar skall gjorda skogsavdrag återföras av givaren i samband med en frivillig avskattning.

5.10.4.5 Skogskonto och skogsskadekonto

Förarbeten och gällande rätt

En enskild näringsidkare som har intäkt av skogsbruk (skogsintäkt) får göra avdrag för belopp som sätts in på ett särskilt bankkonto, benämnt *skogskonto* (21 kap. 21 § IL). Avdraget får göras både för intäkt från skog som brukas på egen och på arrenderad lantbruksenhet i Sverige. Som skogsbruk räknas också avverkning av skog som den skattskyldige har förbehållit sig vid överlåtelse av en fastighet. Om stormfällning, brand, el dyl. medfört att mer än en tredjedel av skogen i näringsverksamheten bör avverkas i förtid och den huvudsakliga delen av beskattningsårets skogsintäkter kommer från sådan avverkning får avdrag göras för insättning på *skogsskadekonto* (21 kap. 23 § IL). Avdrag för insättning på skogskonto och skogsskadekonto får inte göras samma beskattningsår.

Storleken på avdraget är högst summan av 60 procent av skogsintäkten på grund av upplåtelse av avverkningsrätt, 40 procent på grund av avyttring av skogsprodukter och 40 procent på grund av

uttag av skogsprodukter. När det gäller skogsskador är motsvarande avdrag summan av 80, 50 respektive 50 procent av skogsintäkten (21 kap. 25 och 26 §§ IL).

Uttag från skogskonto eller skogsskadekonto får göras tidigast fyra månader efter insättningsdagen. Sedan 10 år – eller 20 år för skogsskadekonton – har gått från ingången av det år då insättning senast skulle göras (senast den dag då den skattskyldige skall avge självdeklaration), skall banken betala ut kvarstående medel. Uttaget skall tas upp som intäkt av näringsverksamhet det beskattningsår uttaget görs eller skulle ha betalats ut (21 kap. 36 och 37 §§ IL).

Benefika förvärv

Om den skattskyldiges lantbruksenhet (här används begreppet lantbruksenhet inte fastighet) övergår till en ny ägare genom, arv, testamente, bodelning eller på liknande sätt, skall medlen på kontona tas upp som intäkt i inkomstslaget näringsverksamhet. Detta gäller dock bara om fastigheten (här används begreppet fastigheten) utgjorde den övervägande delen av näringsverksamheten (21 kap. 39 § IL).

Denna skyldighet föreligger inte när äganderätten övergår genom gåva, vilket innebär att givaren kan behålla skogskontot utan att ta upp medlen till beskattning. Ett sådant förfarande får däremot konsekvenser för gåvobeskattningen eftersom gåvan inte anses omfatta ”all givarens rätt till en näringsverksamhet” vilket medför att lättnadsregeln inte är tillämplig. Gåvoskattereglerna och inkomstskattereglerna är således inte samordnade (Bratt m.fl., s. 18:31).

Övervägande

<p>Bedömning: Någon förändring av bestämmelserna om skogskonton i inkomstskattelagstiftningen krävs inte.</p>
--

Eftersom utredningen i avsnitt 6.1.4 har förslagit att det skall bli möjligt att överlåta en näringsverksamhet genom successiva förvärv kommer det att bli möjligt för en givare att behålla ett skogskonto utan att gå miste om gåvoskattelättnaden. Mot bakgrund härav

torde det inte behövas någon förändring av bestämmelserna om skogskonton i inkomstskattelagstiftningen.

5.11 Ny metod för beskattning av kapitalvinst vid gåva av lös egendom

5.11.1 Gällande rätt

En viktig fråga som uppstår i detta sammanhang är om den delningsprincip som tillämpas för (aktier, bostadsrätter m.fl. tillgångar) skall ersättas av den princip om avskattning som utredningen föreslår för privatbostadsfastigheternas och anläggningsfastigheternas vidkommande. Den kan göras obligatorisk eftersom delningsprincipen redan idag medför en kapitalvinstbeskattning på "köpdelen". Utredningens förslag till metod innebär i jämförelse med delningsprincipen i stället en viss lindring i beskattningen. En annan fördel för gävtogarnas vidkommande är att vid förvärv av aktier dessa kommer att erhålla samma anskaffningsvärde i stället för att delas upp i två olika fång med två olika anskaffningsvärden.

5.11.2 Förslag

Förslag: Utredningen föreslår att det införs en bestämmelse i 44 kap. 21 § IL som innebär att utredningens metod för frivillig beskattning görs obligatorisk vid gåva av lös egendom som kapitalbeskattas.

När det gäller aktier och övrig kapitalvinstbeskattad lös egendom föreslår utredningen att den förslagna metoden för frivillig kapitalvinstbeskattning skall göras obligatorisk. Detta både på grund av att den resulterar i ett riktigare skatteuttag än delningsprincipen och på grund av att gävtogaren skall slippa att få två olika anskaffningsvärden på den förvärvade tillgången. Det slutliga skatteuttaget blir detsamma enligt de båda metoderna.

Metoden innebär att givaren kapitalvinstbeskattas om gävtogaren lämnar en ersättning som överstiger tillgångens omkostnadsbelopp.

Ersättningen kommer då att utgöra underlag för gävtogarens anskaffningsvärde för tillgången

5.12 Bestämmande av fångets natur vid underprisöverlåtelse

5.12.1 Gällande rätt

Av redogörelsen i avsnitt 5.5.4 framgår att Lagrådet senast i samband med behandlingen av avyttringsbegreppet i 44 kap. 3 § IL framhöll att det är otillfredsställande att den definition som finns i bestämmelsen inte reglerar vad som skall gälla vid blandade överlåtelse. Detta har utredningen försökt att lösa genom förslagen till bestämmelser i 44 kap. 21 § IL.

Utredningen anser också att det vore bra om bestämmelsen i 23 kap. 10 § IL anpassades så att en överlåtelse av näringsverksamhet som görs mot en ersättning som motsvarar tillgångarna skattemässiga värde ur inkomstskattelagens synvinkel behandlas som en gåva. Detta under förutsättning att det föreligger en benefik avsikt hos överlåtaren.

5.12.2 Förslag

Förslag: Om ersättning lämnas med ett belopp som motsvarar högst tillgångens skattemässiga värde och som understiger tillgångens marknadsvärde skall överlåtelsen behandlas som om tillgången avyttras mot en ersättning som motsvarar det skattemässiga värdet.

Näringsidkaren/givaren uttagsbeskattas inte för tillgången i fråga och gåvotagaren övertar tillgångens skattemässiga värde.

Om ersättning lämnas med ett belopp som understiger tillgångens skattemässiga värde används samma teknik som i dag gäller för underprisöverlåtelse dvs. överlåtaren tar upp det skatterättsliga värdet som inkomst och mottagaren övertar det skatterättsliga värdet som anskaffningsutgift.

Om ersättning lämnas med ett belopp som överstiger tillgångens skattemässiga värde skall överlåtelsen behandlas som om tillgången avyttras mot ersättningen. Tillgången anses i sådant fall förvärvat för samma belopp.

En utgångspunkt för utredningsuppdraget är att livstidsöverlåtelser bör gynnas. I rättspraxis har utbildats ett antal principer som har utgjort grunden för rubriceringen av det bakomliggande fång. Av den beskrivning som har gjorts av rättsläget torde framgå att man har använt sig av delningsprincipen vid blandade fång av lös egendom som kapitalbeskattas. I fråga om lös egendom som beskattas i näringsverksamhet är oklart vad som gäller, men en presumtion för delningsprincipen har förelegat. Huruvida detta är en riktig slutsats är dock inte helt klart. Av underprisreglerna framgår numera att om ett vederlag understiger det skattemässiga värdet på tillgången skall överlåtelser behandlas såsom om tillgången överlåtits mot ett vederlag som är lika med det skattemässiga värdet. När vederlaget överstiger eller är lika med det skattemässiga värdet är fång fortfarande att beteckna som en gåva eftersom underprisreglerna i normalfallet utgår från marknadsvärdet. Hur beskattningen i detta fall skall ske framgår inte av lagtexten men med stöd av uttalanden i förarbetena kan det antas att överlåtare skall beskattas för skillnaden mellan det skattemässiga värdet och vederlaget. Underprisreglerna utgår således från att alla fång som sker mot ett vederlag som understiger marknadsvärdet är att beteckna som gåvor och att marknadsvärdet i regel överstiger det skattemässiga värdet. Vad som inte heller är klart är vilket anskaffningsvärde förvärvaren får tillgodoräkna sig om vederlaget överstiger det skattemässiga värdet. Frågan om vilket anskaffningsvärde som förvärvaren skulle ta upp när överlåtare uttagsbeskattats ankom på 1998 års företagskattutredningar att lösa.

Utredningen har gått igenom ett antal exempel som visar hur opraktisk och besvärlig delningsprincipen är vid överlåtelser av lös egendom som beskattas i näringsverksamheten. Därtill kommer att delningsprincipen medför beskattning i överlåtarens näringsverksamhet trots att vederlaget understiger det skattemässiga värdet på tillgångarna och det egentligen är fråga om en förlust.

Utifrån exemplen har utredningen dragit slutsatsen att det måste skapas en enhetlighet i fångesrubriceringen vid överlåtelser av näringsverksamhet med benefika inslag. Utredningen utgår därför från att en överlåtelse antingen måste betecknas som ett köp eller som en gåva, dvs. en huvudsaklighetsprincip. Den naturliga utgångspunkten blir då att utgå från tillgångens skattemässiga värde under antagande att marknadsvärdet i normalfallet överstiger det skattemässiga värdet. Normalt sett torde man kunna utgå från att det skattemässiga värdet på lös egendom som är föremål för

räkenskapsenlig avskrivning inte avviker särskilt mycket från egendomens marknadsvärde. Även om det skulle föreligga en större avvikelse torde marknadsvärdet inte utan stora problem gå att finna.

Utredningen föreslår således att om ersättningen överstiger det skattemässiga värdet skall fånget behandlas som en avyttring och om ersättningen är lika med eller understiger det skattemässiga värdet skall fånget behandlas som en gåva. Detta får till följd att om flera tillgångar överläts för ett vederlag som överstiger det sammanlagda skattemässiga värdet på dessa skall vederlaget fördelas i proportion till värdet på de olika tillgångarna. Om vederlaget å andra sidan understiger det sammanlagda skattemässiga värdet på tillgångarna skall samtliga dessa tillgångar anses ha förvärvats genom gåva och det skattemässiga värdet utgöra anskaffningsvärde för tillgångarna i enlighet med underprisreglerna (och kontinuitetsprincipen).

Underprisreglerna medför också att överlåtaren skall bokföra en fiktiv inkomst för de överlätna tillgångarna såsom om de hade avyttrats till det skattemässiga värdet (dvs. någon förlust uppstår därmed inte). En fördel med att göra denna förändring är att man, såsom ovan nämnts inte nödgas söka ett korrekt marknadspris vilket man troligen aldrig kommer att finna så länge man inte befinner sig i en affärsässig situation.

Om ersättning lämnas med ett belopp som överstiger tillgångens skattemässiga värde skall, enligt utredningens uppfattning, överlåtelsen behandlas som om tillgången avyttras mot ersättningen. Tillgången anses i sådant fall förvärvad för samma belopp. Säljaren beskattas då för ersättningen och köparens anskaffningsutgift grundas på ersättningen på samma sätt som vid ett köp. Resonemanget bygger i detta fall på att det fortfarande rör sig om en underprisöverlåtelse enligt 23 kap. IL.

6 Successiva överlåtelser och blandade fång i AGL

6.1 Successiva gåvor och villkor

6.1.1 Bakgrund

Kapitalskatteberedningen som tillsattes år 1967 föreslog i delbetänkandet (SOU 1969:54) bl.a. en begränsning i den renodlade arvs-lottsbeskattningen. De omfattande förändringar som föreslogs ledde endast till smärre justeringar i AGL. Kapitalskatteberedningen hade även fått i uppdrag att göra en översyn av arvsbeskattningen av små och medelstora företag. Något sådant förslag fanns inte med i delbetänkandet. Frågan ansågs emellertid så angelägen att det i samband med den skattereform som ägde rum år 1970 infördes särskilda regler för arvs- och förmögenhetsbeskattningen (prop. 1970:71, BeU 1970:41, SFS 1970:174). Lättnaderna var dock provisoriska och i sitt slutbetänkande (SOU 1971:46) lade Kapitalskatteberedningen fram förslag till permanenta regler. Förslaget ledde emellertid inte till lagstiftning. Frågan togs upp på nytt år 1974 men då från en annan utgångspunkt. De provisoriska reglerna slopades och ersattes med nya regler för värdering av vissa tillgångar i jordbruk, skogsbruk och rörelse (substansvärdering). Vidare skulle insatta medel på skogskonto eller avsätta till eldsvåde- respektive fartygsfonder, få redovisas med till hälften jämkade belopp (prop. 1974:98, SkU 1974:38, SFS 1974:312). Skatteutskottet (s. 39) ansåg emellertid att reglerna även skulle omfatta gåvobeskattningen, varvid dock betonades att lagstiftningen borde innehålla vissa spärrar för att motverka risken för skatteflykt. Den då sittande *Företagskatteberedningen* fick därför i tilläggsdirektiv den 28 juni 1974 i uppdrag att utarbeta ett förslag i saken. I direktiven framhölls bl. a. följande.

Härutöver bör emellertid enligt min mening beredningen få i uppdrag även att lägga fram förslag i fråga om gåvobeskattningen i det syfte som skatteutskottet ansett eftersträvar, nämligen att åstadkomma

likformighet i beskattningshänseende mellan livstidsöverlåtelse och dödsfallsöverlåtelse av företag. Att skapa sådan likformighet bör ses som ett led i lösningen av frågorna kring generationsväxlingsproblematiken. – – – Som skatteutskottet framhållit finns skatteflyktsrisker, som måste beaktas. Som exempel kan nämnas det fallet att delar av en förvärvskälla ges bort vid skilda tidpunkter till samma gävtogare. Men även andra frågor av tekniskt sett komplicerad natur. Dessa uppkommer särskilt i blandfallen, t.ex. när en skattskyldig ger bort den lösa egendomen i företaget och arrenderar ut den fasta till gävtogaren, något som inte är ovanligt inom lantbruket. Liknande problem uppkommer vid gåva av vissa andelar i företag. Utredningen bör i sitt arbete anvisa praktiska lösningar av dessa frågor.

Mot bakgrund härav utarbetade en särskild arbetsgrupp inom beredningen promemorian *Skattelättnader vid gåva av familjeföretag* (Ds Fi 1974:12). I promemorian anfördes inledningsvis att de begränsningar som kunde vara påkallade till övervägande del hade sin grund i riskerna för skatteflykt. Enligt gruppens mening utgjorde dock den omständigheten att en gåva medför skattefördelar ensamt inget skäl att utesluta gåvan från kapitalskattelättnader. Att en gåva kan ge skattemässiga fördelar vid inkomst- eller förmögenhetsbeskattningen var enligt gruppens mening knappast något skäl att inskränka eventuella lättnader vid gävobeskattningen eftersom sådana fördelar borde tas om hand av den lagstiftningen. De begränsningar som gruppen i stället ansåg sig böra överväga var inriktade på de fall där gävoskatteunderlaget otillbörligen minskas eller där man över huvud taget främst ur gävoskattesynpunkt kunde ställa sig tvivlande till gåvans utformning. Hänvisningar gjordes här till direktivens tankegångar om sådana fall där förvärvskällor delas upp på ett mer eller mindre konstlat sätt. Arbetsgruppen hänvisade också till företagsskatteberedningens övriga arbete där en uppgift bl.a. var att presentera en generalklausul mot skatteflykt vilken enligt gruppens mening skulle få en sådan utformning att även oegentligheter på arvs- och gävoskattesidan skulle fångas in.

Den första punkten som gruppen tog ställning till var om gävoskattelättnader kunde medges generellt eller måste vända sig mot en viss personkrets. Enligt gruppens mening var detta ingen fråga av praktisk betydelse eftersom det torde höra till ovanligheten att familjeföretag ges bort till andra än närstående. En generell lättnad föreslogs därför. Arbetsgruppen underströk dock att om man i framtiden på ett mera avgörande sätt skulle kunna komma till rätta med generationsväxlingsproblematiken kunde skattelättnader behövas i sådan omfattning att krav på ett personligt band mellan parter-

na måste ställas. En annan fråga var om det skulle ställas krav på att gåvotagaren uppnått myndig ålder. Detta ansåg gruppen kunna leda till vissa tekniska svårigheter t.ex. om det rörde sig om flera gåvotagare varav kanske någon av dem var minderårig. I stället föreslogs att det skulle ställas krav på att det var fråga om en verklig gåva i den mening att både äganderätten och dispositionsrätten överfördes till de nya ägarna. På detta sätt skulle man undvika att givaren behöll ett ekonomiskt inflytande över den bortgivna egendomen. Exempel på förbehåll var att givaren t.ex. förbehöll sig en större eller mindre del av avkastningen av den bortgivna egendomen. Genom uppdelningar på detta sätt skulle reglerna om framskjutna förvärv bli tillämpliga med därav följande kontrollsvårigheter. Likaså talade önskemålet om enkelhet mot att genom skattelättnader uppmuntra till dylika uppdelningar, särskild som skatteflyktsrisken var särskilt påtaglig i dylika fall. För att undvika att egendomen belastades med nyttjanderätt föreslogs därför att lättnaden skulle villkoras med kravet att gåvan skulle vara "*utan förbehåll till förmån för givaren eller annan*". Villkoret borde enligt gruppens mening inte vara något hinder mot att givaren kvarstår som verkställande direktör i ett företag som han ger till sina barn. Likaså skulle givaren kunna hyra eller arrendera den bortgivna egendomen av gåvotagarna, dock under förutsättning att hyran eller arrendet inte avvek väsentligt från allmänna marknadsnormer. Uppdelningar av företag skulle däremot inte accepteras eftersom sådana uppdelningar i regel hade sin grund i att mildra inkomstbeskattningen men också kunde få betydelse för gåvoskattens storlek. Enligt gruppens mening saknade sådana uppdelningar betydelse ur generationsväxlingsaspekten. Det fanns inte heller skäl att medge skattelättnader vid gåva av enstaka rörelsetillgångar. Detta belyste gruppen med ett exempel som gick ut på att givaren ger bort ett lager värt 100 000 kr som enligt då gällande kapitalskattelättnader fick tas upp till 40 % av anskaffningsvärdet/återanskaffningsvärdet varefter lagret återköps för 100 000 kr. Den dåvarande spärren på 60 procent skulle också bli svår att tillämpa i fallet. (Den aktuella spärren togs bort fr.o.m. 1982 års taxering). Sammanfattningsvis kom gruppen fram till att endast gåvor av hel förvärvskälla skulle omfattas av lättnad. Däremot menade gruppen att det borde vara acceptabelt om en person som innehar två förvärvskällor gav bort en av dessa. Å andra sidan var detta inte möjligt beträffande bolag eftersom aktierna eller andelarna inte kan anses vara anknutna till särskild egendom i företaget. Den situation som man inte skulle kunna komma åt var om en

näringsverksamhet delades upp och lades in i olika bolag t.ex. för drift respektive maskinpark. Risken för skatteflykt var emellertid inte särskild stor i detta fall då gåvoskattelättnaderna skulle utebli om de skatterättsliga och civilrättsliga förutsättningarna inte uppfylldes. Om uppdelningarna liksom själva gåvan var riktigt gjorda torde enligt gruppens mening inslaget av skatteflykt vara så lite framträdande att särregler knappast erfordrades. Arbetsgruppen ansåg slutligen att det fanns behov av att ställa krav på att gåvotagaren fortsatte att driva företaget en viss minsta tid efter gåvan. Man föreslog därför att om egendomen eller en väsentlig del (med rikt-punkten 40 procent) därav avyttrades inom fem år skulle gåvoskattelättnaden bortfalla. Även omfattande försäljning av sådan egendom som inte utgör ett naturligt led i verksamheten skulle enligt gruppen medföra att lättnaderna förlorades.

Remissbehandlingen utföll i allt väsentligt gynnsamt (prop. 1974:185 s. 14 ff.). En del av remissinstanserna framhöll att reglerna borde ses som ett provisorium. Begränsningen beträffande förbehåll godtogs i regel och RSV betonade vikten av att en efterföljande kontroll sker av de ursprungliga gåvovillkoren så att dessa inte med tiden frångås eller ges annat innehåll. LRF berörde ett antal villkor som brukade ställas såsom t. ex. förbud mot att utan givarens samtycke överlåta eller inteckna en fastighet eller att egendomen skulle tillfalla viss person vid mottagarens död. RSV framhöll att obehörig skattelättnad vid uppdelning av naturlig förvärvskälla borde förhindras redan nu. Enligt LRF borde begreppet "all givarens rätt till förvärvskälla" enligt kommunalskattelagen vid gåvobeskattningen delvis ha ett annat innehåll än vid arvs- och förmögenhetsbeskattningen. Som exempel angavs insatser i ekonomiska föreningar, och vissa förändringar på skuldsidan. Viss uppdelning på barnen med inkrämet till ett av dem och själva jordbruksfastigheten till ett annat borde enligt LRF:s mening inte utesluta lättnad. SAF och SIF ansåg att även gåva av enstaka inventarier eller enstaka lagertillgångar borde kunna ske till samma värde från gåvoskattesynpunkt, under förutsättning att mottagaren skall använda tillgångarna i förvärvsverksamheten. Man förutsatte emellertid att frågan skulle bli föremål för nya överväganden i det fortsatta arbetet på att lösa kapitalskatteproblemen i företagen. Femårvillkoret accepterades i allmänhet. Svensk industriförening ansåg att tiden borde bestämmas till tre år med hänsyn till svårigheterna för en gåvotagare att göra mera tillförlitliga lönsamhetsbedömningar. LRF framhöll att det kan inträffa omständigheter som nödvändiggör en försäljning

inom femårsfristen men där billighetskälan talar mot en ytterligare gåvoskattebelastning. Även Stockholms TR redovisade liknande synpunkter men pekade på betydande svårigheter att avgränsa olika fall och anvisade i övrigt på den allmänna möjligheten i 58 a § AGL att efterge skatt.

Departementschefen pekade på att förslaget innebar en lösning med hänsyn tagen till både generationsväxlingsproblematiken och skatteflyktsriskerna (propositionen s. 17 ff.) Med hänsyn till företagsskatteberedningens fortsatta arbete framhölls dock att förslaget och lättnaderna i viss mån skulle få en provisorisk karaktär. Här-efter kommenterades de olika villkoren. Departementschefen framhöll att varje uppdelning som medförde att en mottagare tillerkändes äganderätten och en annan en mer begränsad rätt skulle utesluta tillämpning av de gynnsammare värderingsreglerna. Detta både mot bakgrund av att dylika uppdelning vällar svårigheter från kontrollsynpunkt men inte heller kan anses ingå som ett naturligt led i strävandena att lösa generationsväxlingsproblematiken. Han framhöll vidare att han anslöt sig till beredningens uppfattning i fråga om kraven på förbehållslöshet. När det gällde villkoret all givarens rätt till förvärvskällan ansåg han det vara godtagbart utformat. Avgränsningen av en förvärvskälla kunde dock vara svår att avgöra särskilt i enskild näringsverksamhet. Viss ledning kunde dock hämtas från bokföringen. Insatser i ekonomiska föreningar kunde dock behållas utan uteslutning av gåvoskattelettaderna. Gåva av enstaka rörelsetillgångar liksom en uppdelning på ideella andelar samtidigt som en inkrämsöverlåtelse gjordes skulle däremot utesluta lättnad. Beträffande femårsvillkoret framhölls att det ankom på Kammarkollegiet att utöva tillsyn så att kontrollen blev effektiv.

Arbetsgruppens förslag ledde således till beslut i riksdagen (bet. 1974 SkU 65, SFS 1974:1053). Lagtekniskt innebar regleringen tillkomsten av ett andra stycke i 43 § AGL.

Den särskilda arbetsgruppen inom Företagsskatteberedningen förordade därefter i promemorian *Särskilda skattelättnader för familjeföretag* (Ds Fi 1976:10) ytterligare utkast till lättnader vid beskattningen. Ett förslag innebar i korthet att den som ärvde ett företag skulle få göra avdrag vid inkomstbeskattningen för den arvsskatt som belöpte på företaget. Vidare föreslogs att viss avsättning med obeskattade medel skulle få ske under innehavstiden, motsvarande maximalt tio procent av företagets värde. Eftersom sådan avsättning inte förmögenhetsbeskattades skulle även detta innebära en

viss lättnad. Medlen skulle sedan få användas för att möta en framtida arvs- eller gåvobeskattning. Förslaget fick emellertid ett blandat mottagande. Det anfördes att förslaget var tekniskt krångligt samt att det inte berörde förmögenhetsskattereglerna. Förslaget skulle också innebära att inkomstskattemyndigheterna behövde ta ställning till arvs- och gåvoskattefrågor vilka normalt låg utanför deras kompetens.

Nuvarande lätttnadsregler fick i stället sin principiella utformning efter förslag i *1977 års småföretagarproposition* (prop. 1977/78:40 bil. 3, bet. 1977/78:SkU19, SFS 1977:1173 och 1174). Reglerna innebar att man i ett första steg skulle fastställa substansvärdet av den förmögenhet som hade lagts ner i ett småföretags rörelse, jordbruk eller skogsbruk och därefter reducera värdet till 30 procent. Dessa lätttnadsregler fick dock även fortsättningsvis i gåvofallen, bara tillämpas under vissa förutsättningar. Samtidigt infördes också mer generösa regler om anstånd med erläggande av skatten. Anståndsregeln på 20 år utformades mot bakgrund av det förslag som hade tagits fram av företagsskatteberedningen i Ds Fi 1976:10. Vid utformandet av reglerna diskuterades återigen om lättnaderna skulle förbehållas dem som själva aktivt bedrev jordbruk eller skogsbruk. De provisoriska regler som hade införts år 1970 uppställde bl.a. krav på att företaget skulle utgöra viss minsta del av ägarens förmögenhet och att ägaren skulle ha sin huvudsakliga inkomst från företaget. Dessa bestämmelser ansågs emellertid vara svårtillämpliga och godtyckliga. Det konstaterades vidare det skulle uppkomma avsevärda svårigheter när det gällde att precisera ett krav på ett aktivt deltagande. En godtagbar lösning ansågs i stället kunna uppnås genom utformningen av en särskild spärregel som garanterade att förmögenhetsvärdet av förvärvskällan inte på grund av reduktionen av substansvärdet skulle komma att understiga det skattepliktiga förmögenhetsvärdet enligt dåvarande regler av sådana tillgångar som speciellt kunde antas utgöra kapitalplaceringsobjekt för passiva jordägare. Det vill säga i första hand mark, växande skog, bostadsbyggnader och för vissa jordbruket och skogsbruket obehövligen byggnader, s.k. överbyggnader (propositionen s. 30 f.). En diskussion som fördes var om de villkor som ställdes vid gåva även kunde ställas vid arv. Detta avfärdades dock mot bakgrund av det saknades möjlighet till spekulation som ledde till skatteförmåner vid arv. Ett tillägg som gjordes var att tiden för skattelättnad vid täta dödsfall förlängdes till tio år. Ett annat förslag som hade förts fram av företagsskatteberedningen rörde avskrivningsunder-

laget vid vissa benefika förvärv. Förslaget biträdades och gick ut på att tidigare ägares restvärde vid inkomstbeskattning skulle anses som anskaffningsvärde vid övertagande genom arv och testamente oberoende av om annat värde har legat till grund för arvsskatteberäkningen. Några längre gående ändringar i reglerna om avskrivningsunderlag avstod man däremot ifrån i avvaktan på företagskatteberedningens förslag. Avslutningsvis konstaterades att den person som ärver eller får ett företag i gåva kunde bli tvungen att göra stora löneuttag för att täcka arvs- eller gåvoskatten. Departementschefen ansåg dock att förslaget till nya värderingsregler och ökade möjligheter till anstånd i förening med bl.a. förslaget om utvidgade möjligheter till dispens från låneförbudet i aktiebolagslagen väsentligen skulle minska svårigheterna.

1980 års Företagsskattekommitté (Dir B 1979:13) avgav hösten 1981 ett betänkande med förslag om att undanta det arbetande kapitalet i ett företag från förmögenhetsbeskattning (Ds B 1981:13). Förslaget genomfördes inte. För att lindra effekterna av de främst på jordbruksfastigheter starkt höjda taxeringsvärdena vid 1981 års allmänna fastighetstaxering genomfördes våren 1981 vissa ändringar i 1977 års lättnadsregler (prop. 1980/81:193, bet. 1980/81SkU 61, SFS 1981:634). Spärregeln togs bort och nya regler infördes i sjätte, sjunde och åttonde styckena i punkt 2 till anvisningarna till 3 och 4 §§ GSFL. Dessa innebar att vissa fastigheter, som inte utgjorde rörelsetillgångar i skatterättslig mening men som ändå ingick eller hade nära samband med den näringsverksamhet som bedrevs, fortsättningsvis skulle få behandlas enligt reglerna för företagsförmögenhet (täktmark, exploateringsmark och uthyrning av fritidsfastigheter). Samtidigt föreslogs att bostadsbyggnader på jordbruksfastigheter inte skulle få omfattas av reglerna för företagsförmögenhet om de inte användes som bostad för anställda. Efter förslag från regeringen utvidgades lättnadsregeln till att omfatta alla icke börsnoterade företag (prop. 1981/82:191, bet. 1981/82 SkU 70, SFS 1982:338).

Utredningen angående de små och medelstora företagens finansiella situation avlämnade i oktober 1983 sitt slutbetänkande, *Kreativ finansiering* (SOU 1983:59). I betänkandet föreslogs möjlighet för företag att inom vissa ramar lösa in egna aktier. Samtidigt som utredningen inte ville föregripa företagskattekommitténs arbete föreslogs undanröjande av smärre skiljaktigheter mellan arvs- och gåvoskatterna i samband med lättnadsregelns användning. En annan och viktigare fråga som utredningen ansåg angelägen var att

införa rätten till användandet av lätttnadsreglerna även vid successiva förvärv. Man föreslog därför en ny reglering i 43 § andra stycket AGL genom endast ett tillägg av orden "eller del av". Därutöver ansåg utredningen att latent realisationsvinstskatteskuld skulle få avräknas som skuld.

Betänkandet sändes på remiss tillsammans med promemorian *Det personalägda företaget och låneförbudet i aktieföretagslagen* (Dnr 3457/83). Kammarrätten i Göteborg framhöll att det vid ett generationsskifte borde finnas möjligheter att överlåta rörelsen utan att den belastas med sådana pålagor att förutsättningarna för den fortsatta driften av företaget försämras. Kammarrätten hade inte i sak något att invända mot förslaget att lätttnadsregeln i 43 § andra stycket AGL skulle gälla även vid gåva av endast en del av givarens rätt, däremot synpunkter på utformningen av lagtexten. När det gällde frågan om avräkning för den latent realisationsvinstskatteskulden ansåg kammarrätten att effekterna av en sådan regel i kombination med lätttnadsregeln vid värderingen av egendomen inte närmare analyserats av utredningen vilket borde göras innan lagstiftning skedde. RSV ansåg att det var svårt för att inte säga omöjligt att beräkna följderna av utredningens alla förslag. Härtill kom enligt verket svarberäknade konsekvenser av att reglerna kunde komma att missbrukas. Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län anförde att man inte hade någon erinran mot utredningens förslag till regler vid arvs- och gåvobeskattningen. FAR framhöll att det nuvarande regelsystemet, särskilt på skattesidan, är sådant att generationsskiften ofta inte är ekonomiskt möjliga att genomföra utan att företag måste säljas till större företag eller investmentföretag. FAR ansåg det vara av större vikt att underlätta generationsskiften genom ett undanröjande av begränsningen av lätttnadsregelns tillämpning till endast gåva av givarens rätt till hela förvärvskällan/företaget. Ett möjliggörande av successiva överlåtelser skulle enligt FAR väsentligt underlätta generationsskiften. En icke oväsentlig fördel som skulle underlätta generationsskiftesplaneringen skulle också ligga i ett genomförande av förslaget om schablonmässigt beräknad latent realisationsvinstskatt vid arvs- och gåvoskatteberäkningen. Svenska sparbanksföreningen tillstyrkte de båda förslagen om successiva överlåtelser respektive behandlingen av latent realisationsvinstskatteskuld. Kammarkollegiet anförde att en successiv överlåtelse mer kan ingå som ett led i en skatteplanering än som led i en generationsväxling. Mot bakgrund härav fann kollegiet det tveksamt om det förelåg tillräckligt tungt vägande skäl för en

utvidgning av lättnadsregeln. Om en sådan skulle göras borde det dock klargöras huruvida det är fråga om gåva av aktier och ideella andelar i företag eller om även gåvor av substans i företag skulle medföra lättnad. Enligt kollegiets mening fanns inga bärande skäl för att tillåta lättnad av sistnämnda slag. Det borde i så fall anges i lagtexten att det är gåva av aktier eller ideella andelar av företag som avsågs. Vidare framhöll kollegiet att femårskontrollen avsevärt skulle försvåras om substansgåvor medförde skattelättnad. Beträffande latent skatteskuld framhöll Kammarkollegiet att sådan är svår att beräkna i förväg. Det är även svårt att avgöra om det överhuvudtaget inom rimlig tid uppkommer en skattesituation och någon skuld. Frågan borde i stället beräknas i efterhand. Kollegiet föreslog därför att avdrag skulle få göras av den arvs- respektive gåvoskatt som kan beräknas ha erlagts för mycket när realisationsvinsten uppkommit. En sådan lösning skulle inte kräva någon ändring i AGL. LRF ansåg det mycket angeläget med en förändring av lättnadsregeln så att den blev tillämpbar även vid gåva av del av förvärvskällan. LRF framhöll att för det stora flertalet företag torde en successiv generationsväxling vara det naturliga och mest lämpliga såväl för föräldragenerationen som gradvis kan minska på sin ofta stora arbetsinsats, som för de nya företagarna som ges tid att successivt överta ansvar för produktionen. LRF ansåg det också vara en rättvisefråga för företagare att den risk som föreligger för "skatt på skatten" undanröjs och förordade att hänsyn tas till latent realisationsvinstskatt vid beräkningen av arvs- och gåvoskatten. Utvecklingsfonden i Göteborgs och Bohus län anförde att man avvaktade företagsskattekommitténs förslag i fråga om arvs- och gåvoskattefrågorna.

Trots det övervägande positiva remissutfallet ledde förslagen inte till någon lagstiftning.

Rörande frågorna om arvsfallen och generationsväxlingar hänvisade *Företagsskattekommittén* i sitt betänkande *Förmögenhetsbeskattningen av arbetande kapital i mindre och medelstora företag* (DS B 1981:13) till kommande arbeten (s. 11). I betänkandet *Staketmetoden. En ny metod för beskattning av enskild näringsverksamhet* (SOU 1984:70) anförde kommittén att det i SOU 1983:59 hade lagts fram ett förslag om att gåvoskatten skulle kunna beräknas på ett reducerat substansvärde även om gåvan omfattade endast en del av förvärvskällan, att detta förslag hade remissbehandlats och att det var föremål för överväganden inom regeringskansliet (s. 97). Kommittén anförde vidare att frågan om upplösning av dolda reser-

ver i anslutning till en staketmetod borde uppmärksammas i samband med att kommittén i ett kommande betänkande tar ställning till olika generationsskiftesproblem (s. 98). Kommittén avgav vidare delbetänkandet *Staketmetod för beskattning av handelsbolag* (SOU 1986:44), samt slutbetänkandet *Beskattning av fåmansföretag. Översyn av 1976 års lagstiftning* (SOU 1989:2) varefter arbetet avslutades.

År 1984 hade AGK påbörjat en teknisk översyn av AGL, dock utan direktiv att göra förändringar i skatteuttaget eller att se över reglerna för arvs- och gåvobeskattningen av företagsförmögenhet eftersom detta sedan tidigare ankom på företagsskattekommittén (Dir. 1984:18). I delbetänkandet Ds Fi 1986:4 behandlade AGK frågan om den latent skatteskulden vid arvs- och gåvobeskattningen och i slutbetänkandet (SOU 1987:62) presenterade kommittén ett förslag till ny AGL. AGK föreslog emellertid också att vederlagsreverser med vissa begränsningar skulle godtas i samband med generationsskiften som skedde genom gåva av företagsförmögenhet. Kommitténs arbete har endast resulterat i några delreformer.

6.1.2 Sammanfattning av förarbetsuttalanden och praxis

6.1.2.1 Allmänt

Utifrån ovannämnda förarbetsuttalanden och en rikhaltig rättspraxis rörande frågan om vilka villkor som kan godtas eller inte, kan följande sammanfattning göras. Enligt doktrinen har praxis under 1970- och 1980-talen varit mycket sträng medan en liberalisering kunnat skönjas under senare tid (Englund-Silfverberg a.a. 12:e uppl., 2001, s. 122).

6.1.2.2 Gåvan skall ha lämnats utan förbehåll till förmån för givaren eller annan

Villkor som inte tillåts:

1. Villkor om att givaren skall kvarstå som verkställande direktör eller styrelseledamot i företaget (prop. 1974:185 s. 18, Ds Fi 1974:12 s. 20). Se vidare nedan angående godtagbara villkor, punkt 1).

2. Villkor om att gåvotagaren förbjuds att överlåta och in-teckna fast egendom (Svea hovrätts beslut den 14 mars 1985, 5:SÖ 25).
3. Villkor om att gåvotagaren skall överta betalningsansvaret för skuld hos givaren och att gåvan skall pantförskrivas som säkerhet för lån och ränta. (Svea hovrätts beslut den 21 augusti 1985, 10:SÖ 54).
4. Villkor om att företaget skall betala pension till givaren och att gåvoegendomen skall pantförskrivas som säkerhet för pensions-utfästelsen samt om överlåtelseförbud under pantförskrivnings-tiden. (Svea hovrätts beslut den 24 juni 1986, 6:SÖ 36).
5. Villkor om hembudsskyldighet (Hovrättens för Västra Sverige beslut den 9 september 1986, Ö 1232/85).
6. Villkor om att givaren skall ha nyttjanderätt till egendomen (Svea hovrätts beslut den 26 november 1986, 3:SÖ 41).
7. Villkor om vederlag till givaren i form av vederlagsrevers (NJA 1986 s. 721 I).
8. Villkor om att gåva till omyndig skall stå under särskild förvaltning längre än till myndighetsdagen (NJA 1987 s. 586 till 40 års ålder, NJA 1988 s. 357 till 25 års ålder, NJA 1990 s. 434).
9. Otillåtet villkor beträffande en av flera gåvotagare smittar av sig även på de andra gåvotagarna (NJA 1990 s. 434).
10. Utfästelse om gåva (Svea hovrätts beslut den 9 dec 1993, Ö 2255/93, se dock vidare nedan).

Villkor som tillåts:

1. Avtal om att givaren kvarstår som VD i bortgivet företag eller arrenderar bortgiven jordbruksfastighet under förutsättning att lön eller arrende är marknadsmässiga och att anställningsförhål-landet inte är ett villkor för gåvan (prop. 1974:185 s. 18).
2. Förbehåll om att egendomen skall vara gåvotagarens enskilda egendom (prop. 1974:185 s. 18).
3. Villkor om att omyndigs egendom skall stå under särskild förvaltning (prop. 1974:185 s. 18).
4. Villkor om livstids hyresrätt för givaren av bostadsbyggnad på bortgiven jordbruksfastighet (hovrättsavgörande RiG 5/1987).
5. Hembudsklausul rörande aktier som inte föreskrevs i samband med gåvotillfället utan sedan tidigare fanns med i bolagsord-ningen (RiG 6/1989).
6. Förbehåll om utdelning från aktiebolag avseende tid före gåvan (NJA 1992 s. 79).

7. Villkor om att inte överlåta egendomen inom 5 år (NJA 1999 s. 13).
8. Utfästelse om gåva beroende av om förhandsbesked meddelas med viss innebörd (NJA 2001 s. 539). Skattskyldigheten uppkom den dag när Regeringsrätten fattade beslut i frågan om förhandsbeskedet.

6.1.2.3 Gåvan skall avse all givarens rätt.

Situationer som inte godtas:

1. Överlåtelsen omfattade inte samtliga givarens aktier i bolaget (NJA 1982 s. 493 I).
2. Likvida medel ingick i gåvan men inte så att det motsvarade ett för rörelsen erforderligt driftkapital (Göta hovrätts beslut den 17 december 1985, 5:SÖ 581).
3. Likvida medel omfattades inte alls, avseende en på arrenderad jordbruksfastighet särskilt bedriven jordbruksrörelse, vilka medel antogs tillhöra rörelsen (NJA 1986 s. 18).
4. Flera ideella andelar överläts till lika kvotdelar men några veckor senare dessutom övriga tillgångar i jordbruksrörelsen till en av gåvotagarna (NJA 1986 s. 721 II).
5. Gåva som inte omfattade skogskontomedel utslöt lättnad (Svea hovrätts beslut den 17 april 1986, Ö 2420/1985).
6. Byggnad som användes delvis i rörelsen och delvis som bostad ingick inte i gåvan (RiG 6/1987 hovrättsavgörande).
7. Gåva av en av flera skogsfastigheter i en förvärvskälla utslöt lättnad (RiG 12/1988).
8. Gåvotagare som ett halvår tidigare förvärvat en jordbruksfastighet genom köp erhöll inventarierna i jordbruksrörelsen i gåva. Detta ansågs ha ett sådant sakligt och tidsmässigt samband med köpet att inte all givarens rätt till förvärvskällan skett genom gåva (RiG 13/1988 hovrättsavgörande).
9. Gåva av andelarna i ett handelsbolag som bedrev verksamhet på givarnas jordbruksfastighet. Fastigheten behölls varför gåvan inte ansågs omfatta hela förvärvskällan (RiG 13/1990 hovrättsavgörande).

Situationer som godtas:

1. Bostad på jordbruksfastighet som inte användes för personal och som inte tillhörde förvärvskällan behövde inte ingå i gåvan (RiG 5/1987).
2. En passivt bedriven jordbruksfastighet som utan likvida medel överläts genom gåva uteslöt inte lätttnadsreglernas tillämpning (RiG 4/1989).
3. Föräldrar sålde driftstillgångar på en jordbruksfastighet till en dotter varefter de tretton månader senare överlät fastigheten genom gåvor till dottern och hennes make. P.g.a. den ene givarens försämrade hälsa efter försäljningen ansågs gåvorna inte ha sådant samband med försäljningen att lätttnadsreglerna inte fick tillämpas (NJA 1990 not 74).
4. Gåva av andelar i ett HB som bedrev rörelse i en fastighet fick överlätas utan att fastigheten behövde ingå (inkomstslaget annan fastighet, RH 1990:53).
5. Skogskontomedel har behandlats som likvida medel i övrigt (RiG 11/1991).
6. Förbehåll om utdelning på bortgivna aktier för tid före gåvan uteslöt inte tillämpningen av lätttnadsreglerna (NJA 1992 s. 79) se även avsnitt 6.1.2.2.
7. Bostadsbyggnad med tillhörande tomt har avskiljts från jordbruksfastigheten. Detta har inte hindrat en tillämpning av lätttnadsreglerna (RH 2000:30).

6.1.2.4 Femårsregeln

Femårsregeln i 43 § andra stycket AGL har följande lydelse:

Har gåvotagaren inom fem år efter det att skattskyldighet för gåvan inträtt genom köp, byte eller något därmed jämförligt fång eller genom gåva eller bodelning av annan anledning än makes död avhänt sig egendomen eller väsentligt del därav, skall ny gåva anses föreligga med det värde varmed den ursprungliga gåvan nedsatts.

Regeln uppställdes för att förhindra att gåvoskattelättnaderna skulle missbrukas. Det kunde t.ex. vara frestande för en förälder att ge barnen ett företag, som ändå skulle säljas, och i stället låta barnen stå för försäljningen varvid barnen gåvoskattefritt skulle kunna tillföras stora övervärden.

Regeln innebär att gåvotagaren måste fortsätta att driva företaget i minst fem år för att få behålla skattelättnaden. Med väsentlig del avses enligt förarbetena minst 40 procent av egendomen. Regeln har behandlats i ett antal rättsfall.

I *NJA 1997 s. 245* avhände sig en gåvotagare 37,5 procent av en aktiepost som han fått i gåva. I överlåtelsen ingick även avstående från teckningsrätt i en nyemission som senare beslutades. Före avyttringen ägde gåvotagaren 12 procent av aktierna i bolaget och efter avyttringen och nyemissionen 6 procent. HD (3-2) anförde följande.

Jan G kan inte genom överlåtelsen av 90 aktier anses ha avhänt sig en väsentlig del av den egendom han hade förvärvat i gåva. Att bolaget ökat sitt aktiekapital genom en riktad nyemission till annan än Jan G kan inte i och för sig anses som ett avhändande i den mening som avses i nyssnämnda bestämmelser i arvs- och gåvoskattelagen. Det är emellertid inte uteslutet att i vissa fall en gåvotagares medverkan till och förhållandena i övrigt kring beslutet om en sådan emission berättigar till slutsatsen att det i själva verket rör sig om en transaktion som är att jämföras med ett dylikt avhändande. Utredningen i målet ger emellertid inte tillräckligt stöd för en sådan slutsats.

Om gåvotagaren avhänt sig mer än 40 procent av egendom skall värderingen ske enligt de regler som normalt gäller för de tillgångar det rör sig om, dvs. inte de regler som särskilt gäller för jordbruk och rörelse. Detta innebär att värdet på en gåva av t.ex. onoterade aktier skall uppskattas till det pris som kan påräknas vid en försäljning under normala förhållanden, dvs. marknadsvärdet. Har någon närliggande försäljning inte skett får värderingen enligt *NJA 1984 s. 742* ske med ledning av rekommendationerna i RSV 1972 serie I nr 7 (se ovan avsnitt 4.6.5).

Det har diskuterats vad som avses med lydelsen att ”ny gåva anses föreligga varmed den ursprungliga gåvan nedsatts”. I *NJA 1995 s. 563* har HD prövat frågan om hur en aktiepost skall värderas efter det att lättnadsregeln underkänts på grund av gåvotagarna avhänt sig sina aktieposter inom fem år från det att gåvorna fullbordades. Gåvotagarna hävdade i skatteärendet att gåvornas värde skulle bestämmas till återstående 70 procent av substansvärdet medan skattemyndigheten ansåg att värdering skulle ske enligt bestämmelserna i 23 § B. AGL dvs. till det värde som kunde påräknas vid en försäljning under normala förhållanden. HD (3-2) fann att syftet med lättnadsreglerna visar att vid en försäljning inom denna tid skall den nya gåvan beskattas så att slutresultatet blir i

princip detsamma som om dessa regler aldrig hade varit tillämpliga, dvs. aktiernas marknadsvärde skall enligt huvudregeln läggas till grund för beskattningen. De två skiljaktiga ledamöterna hänvisade till att det inte anges i förarbetena att någon ny värdering skall ske när gåvotagaren avhänder sig egendomen inom fem år och att lagrummet därför skall tolkas på det sätt som dess lydelse närmast ger vid handen. Gåvornas värde skulle därmed bestämmas med utgångspunkt i substansvärdet med avdrag för det värde per aktie som skattemyndigheten fastställde i anledning av de ursprungliga gåvorna.

Offentlig auktion – samäganderätt

Med avhändelse avses att gåvotagaren frivilligt överläter gåvoegendomen tidigare genom avyttring eller genom gåva eller genom bodelning av annan anledning än makes död. Expropriation, exekutiv försäljning eller konkurs skall inte föranleda att skattelättnaden bortfaller (prop. 1974:185 s. 13). I ett hovrättsavgörande *RiG5/1992* har en gåvotagare överlätit sin andel till en medgåvotagare under åberopande att denne i annat fall skulle ha begärt tvångsförsäljning enligt samäganderättslagen. Hovrätten ansåg emellertid att förutläggningarna för lättnadsregeln föll bort.

Om två eller flera personer samfällt äger fastighet eller lös sak, eller om aktie, obligation eller skuldebrev tillhör två eller flera samfällt, tillämpas lagen (1904:48) om samäganderätt. Enligt lagens 6 § äger envar delägare, där ej annorledes är mellan honom och övriga delägare avtalat, ansöka hos rätten att godset för gemensam räkning skall utbudas till försäljning på offentlig auktion. Om fast egendom som är taxerad som lantbruksenhet ägs av minst tre gemensamt tillämpas i stället lagen (1989:31) om förvaltning av vissa samägda jordbruksfastigheter. Enligt 13 § sistnämnda lag kan varje delägare begära hos rätten att fastigheten för gemensam räkning försäljs på offentlig auktion.

En fråga som härmed aktualiseras är om en offentlig försäljning kan undvikas eller om det finns risk för att en medgåvotagare eller annan delägare kan framtvinga en sådan försäljning inom femårsfristen vilket skulle medföra att en gåva av en jordbruksfastighet som tidigare beskattats med tillämpning av lättnadsreglerna skall beskattas till fullt värde i efterhand.

Viss ledning kan sökas i *NJA 1997 s. 72*. I målet var det fråga om tre syskonbarn som enligt ett gåvobrev av den 30 maj 1979 fått ett

antal fastigheter i gåva av sin faster. I ett samma dag upprättat avtal mellan parterna föreskrevs att "Ingen av delägarna äger rätt att hos rätten söka att egendomen utbjudes till försäljning", vilket då var möjligt enligt 6 § 1906 års samäganderättslag. Efter det att 1989 års lag trätt i kraft – utan övergångsbestämmelser – begärde två av systerkonen att fastigheterna skulle utbjudas till försäljning på offentlig auktion i enlighet med lagens 13 §. HD som fann att lagen var tillämplig på samäganderättsförhållandet hänvisade till 1 § andra stycket i lagen var det stadgas att "Avtal som strider mot denna lag är utan verkan". HD anförde vidare:

Det finns i 1989 års lag inte någon uttrycklig föreskrift om fastigheter som förvärvas genom gåva, och det kan ifrågasättas om det finns sakliga skäl att i förevarande sammanhang särbehandla gåva. Det finns emellertid visst fog för uppfattningen att gåva bör behandlas på samma sätt som förvärv genom testamente, och det är tydligt att den senare typen av förvärv inte grundar sig på avtal och därför inte omfattas av ordalydelsen i 1 § 2 st. Det finns dessutom i förarbetena belägg för att förbudet mot avtal som strider mot lagen inte var avsett att tillämpas på gåva (lagutskottets betänkande 1988/89:LU 12 s. 9). Det är därför rimligt att anse det i fråga om gåva och testamente föreligga ett undantag från de nya reglernas tillämplighet. Rätten att påfordra upplösning av samäganderättsförhållandet kan med andra ord inskränkas genom villkor vid gåva eller testamente, vare sig detta skett före eller efter lagens ikraftträdande.

Utifrån HD:s avgörande kan således först konstateras att en medgävtogare alltid kan framtvunga en försäljningen enligt 1989 års lag om förvaltning av vissa samägda jordbruksfastigheter. Av HD:s avgörande kan emellertid också antas att en givare i sina villkor för en gåva av en jordbruksfastighet som kommer att ägas av minst tre delägare får ange att denna inte får försäljas på offentlig auktion. En konsekvens härav är dock att detta villkor skulle kunna medföra att gävtogarna går miste om gävoskattelättnaden.

I denna senare fråga skulle möjligtvis ledning kunna hämtas från *NJA 1999 s. 13*. I detta fall var det fråga om en förälder som i gåva till sin son överlät alla sina aktier i ett aktiebolag. I gävbrevet upptogs bl.a. följande villkor: 3 § "Gävtogaren får ej inom fem år avhända sig egendomen eller väsentlig del därav genom köp, byte eller något därmed jämförligt fång eller genom gåva eller bodelning av annan anledning än makes död". HD som godtog villkoret anförde bl.a. följande:

Denna föreskrift (femårsregeln) syftar till att förebygga missbruk av lätttnadsregeln genom att gåvotagaren måste bära en företagsekonomisk risk så länge att det inte kan löna sig att spekulera i de skattemässiga fördelarna av en gåva och en därpå följande överlåtelse (prop. 1974:185 s. 13). - - - Överlåtelseförbudet i 3 § innebär inte något annat eller mera än ett förbud för Claes R att företa en transaktion av det slag som den särskilda föreskriften i 43 § 2 st. sista meningen lagen om arvsskatt och gåvoskatt avser att motverka och som har bedömts innebära ett sådant missbruk av reglerna att skattelättnaden har ansetts böra gå förlorad. Ett sådant förbud kan inte anses innebära ett förbehåll till förmån för givaren eller eljest för annan än gåvotagaren. Inte heller kan förbudet anses innebära ett kringgående av regleringen som medför att det skulle kunna jämföras med ett sådant förbehåll. Om förbudet skulle efterges av givaren och en överlåtelse av den bortgivna egendomen äga rum, går i enlighet med förut sagda skattelättnaden förlorad.

En ledamot var skiljaktig och ansåg att det var fråga om ett sådant förbehåll till förmån för givaren som utesluter tillämpningen av lätttnadsregeln.

Om en delägars begäran hos rätten att en jordbruksfastighet skall försälas på offentlig auktion enligt 1989 års lag, vilket får konsekvenser även för övriga delägare, kan jämföras med att denne genom köp eller därmed jämförligt fång har avhänt sig fastigheten torde det kanske i enlighet med HD:s avgörande vara möjligt att genom ett villkor enligt ovan undvika en offentlig auktion utan att gåvoskattelättnaden bortfaller.

Samma villkor borde i så fall vara möjligt att ställa i fråga om övrig egendom som omfattas av 1904 års samäganderättslag dvs. egendom som innehas av minst två delägare. Detta kan e contrario utläsas av rättsfallet *NJA 1989 s. 9*. Det var här fråga om en person som genom testamente förvärvat en andel i en fastighet, varvid det hade uppställts ett för förvärvaren bindande förbud att överlåta andelen. HD ansåg att förbudet inte inverkar på annan delägars rätt att enligt 6 § 1904 års lag om samäganderätt få samäganderättsförhållandet upplöst genom försäljning av hela fastigheten.

Omstrukturering

En annan frågeställning som kan aktualiseras i samband med tillämpningen av femårsregeln är om en omstruktureringssituation skulle kunna godtas inom karenstiden. Enligt paragrafens ordaly-

delse är detta inte möjligt. Domstolarna har dock i vissa fall visat sig benägna att acceptera sådana situationer.

Göta Hovrätt har i beslut den 17 januari 2001 nr ÖÅ 1094-99 godtagit en sådan situation: FP bedrev under många år en enskild firma med inriktning på byggnadsverksamhet och sedermera fastighetsförvaltning. Rörelsen bestod av ett 20-tal fastigheter. Inför sin 80-års dag beslutade han att överlåta rörelsen till sin barn och barnbarn och i samband därmed byta företagsform till AB. Genom gåvobrev den 1 januari 1997 överlät han hela näringsverksamheten till aktiebolaget vilket ägdes av hans barn och barnbarn. Den 2 januari 1977 sålde aktiebolaget en i rörelsen bokförd och utnyttjad personbil till FP. I gåvodeklarationen beräknade bolaget värdet till 30 procent av egendomens substansvärde. I deklarationen uppgavs samtidigt att bolaget hade avyttrat vissa av de i rörelsen ingående fastigheterna i Eskilstuna och att bolaget samtidigt hade förvärvat en ny fastighet i Örebro. SKM fastställde gåvoskatten utan att tillämpa lättnadsreglerna. Bolaget överklagade beslutet. Hovrätten förklarade att det saknades skäl att se försäljningen av bilen på annat sätt än om givaren före gåvan hade tagit ut personbilen ur rörelsen till marknadspris för att därefter genom gåva överlåta rörelsen med däri ingående likvida medel, omfattande även valutans för bilen. Det aktuella förfarandet kunde därför enligt hovrättens mening inte anses som ett sådant kringgående av villkoren för lättnadsreglernas tillämpning att generationsväxlingen skulle försvåras. I fråga om fastigheterna såldes dessa i september 1997. Därutöver hade bolaget avyttrat jordbruksfastigheter som hade använts för aktieägarnas privata boende. Anledningen till försäljningen av fastigheterna i Eskilstuna var att bolaget hade beslutat att koncentrera den av FP tidigare bedrivna verksamheten till Örebro. Som ett led häri hade bolaget förvärvat två hyresfastigheter där. De sålda fastigheternas bokförda värde var 6 676 000 kr medan de förvärvade fastigheterna bokförda anskaffningsvärde uppgick till 14 600 000 kr. Försäljningsintäkterna uppgick till 2 715 000 kr. Hovrätten anförde följande:

Av utredningen framgår att bolagets verksamhet på senare år främst utgörs av fastighetsförvaltning. Bolaget har avyttrat fyra fastigheter av det tjugotal fastigheter som ingick i gåvan från FP. För erhållna medel har nya fastigheter köpts in. Vidare har bolaget avyttrat vissa jordbruksfastigheter som tidigare brukades av aktieägarna privat. Det framstår som ofrånkomligt att ett generationsskifte måste medföra vissa förändringar i den verksamhet som har bytt ägare. Sak samma gäller andra förändringar som följer av samhällsförändringar och som

gåvotagaren inte råder över. Hovrätten finner det därför naturligt att den av FP tidigare bedrivna verksamheten till viss del tvingas undergå förändringar i och med hans tillbakaträdande från verksamheten. Att denna har koncentrerats till Örebro ligger helt i linje med de fördelar som en rationellt bedriven fastighetsförvaltning kräver. Det torde också ha varit lagstiftarens avsikt att göra det möjligt för en sund och samhällsnyttig verksamhet att leva vidare på de villkor som samhällsutvecklingen kräver. Hovrätten finner därför att de förändringar som har skett med gåvan i och med att vissa fastigheter har sålts och att nya har köpts in måste ses som ett naturligt led i bolagets verksamhet som fastighetsförvaltande organ. Skäl saknas därför för att inte tillämpa lätttnadsreglerna i och med att gåvomassan har genomgått vissa naturliga förändringar.

Beslutet överklagades inte.

6.1.3 Direktiven

Enligt direktiven skall utredningen överväga olika ändringar som kan underlätta generationsskiften av företag. Vidare framhålls att framför allt de villkor som uppställs för att de särskilda värderingsreglerna skall vara tillämpliga kan ge upphov till svårigheter.

6.1.4 Successiva gåvor godtas och femårsregeln blir en treårsregel

Förslag: Har en gåva lämnats utan förbehåll till förmån för givaren eller annan och avser gåvan givarens hela näringsverksamhet, verksamhetsgren eller en ideell andel av en verksamhet eller verksamhetsgren som han äger direkt eller avser gåvan aktie eller andel respektive del av andel i en sådan juridisk person som avses i 23 § femte stycket skall lätttnadsregeln i 24 c § AGL tillämpas när skatten bestäms.

Med förbehåll avses inte att givaren och gåvotagaren avtalat om att gåvotagaren skall ta över obeskattade reserver från givarens näringsverksamhet eller att givaren på grund av erhållen ersättning för gåvan skall respektive har tagit upp kapitalvinst till beskattning.

Femårsregeln blir en treårsregel.

Såsom framgår av tidigare utredningar och remissvar finns det ett klart behov av att införa möjligheten att överlåta delar av en rörelse utan att gåvoskattelättnaderna omintetgörs.

Den naturliga grunden för en sådan reglering är enligt utredningens mening bestämmelserna i 23 kap. IL. Mot bakgrund av de resonemang som tidigare har förts, vilka skall ses i ljuset av dagens ändrade kapitalbeskattningsregler och skattesystem i övrigt, har många av de farhågor som tidigare anförts mot rätten att överföra en del av företagstillgångarna förlorat i betydelse. För det första tas det inte ut någon förmögenhetsskatt på arbetande kapital varför något skatteundandragande inte längre kan ske i den delen. Det anfördes också tidigare att det kunde ske undandragande som rör inkomstbeskattning men någon närmare förklaring lämnades inte. Vad utredningen kan förstå gjordes dessa uttalanden mot bakgrund av den mycket höga marginalbeskattning som förelåg vid dessa tidpunkter. Om ett företag i den rådande skattemiljön delades upp i två eller flera delar blev naturligtvis det sammanlagda skatteuttaget lägre än om skatten togs ut från en fysisk person. Någon annan förklaring till de uttalanden som då gjordes kan utredningen inte finna.

De grundläggande förutsättningarna för skattereformen förändrades visserligen genom införandet av värnskatten men situationen skiljer sig fortfarande radikalt från den som rådde när gåvoskattelättnaderna infördes. Mot denna bakgrund ser utredningen inte några avgörande hinder som har sin grund i att skatteuttaget fördelas på mer än en person.

Utredningen har valt att konstruera bestämmelsen i 43 a § AGL med bestämmelsen i 23 kap 17 § IL som förebild. Detta beror på att regeln bör samordnas med inkomstbeskattningen för att undvika den situationen att en gåva som omfattas av lättnadsregeln ändå kommer att medföra uttagsbeskattning av givaren. För att en sådan underprisöverlåtelse skall godtas krävs också att förvärvaren omedelbart efter förvärvet skall vara skattskyldig för inkomst av en näringsverksamhet i vilken tillgången ingår (23 kap. 16 § IL). Utredningen har övervägt om ett sådant tillägg behöver tas med i 43 a § AGL men inte funnit detta vara nödvändigt.

Med enbart en anknytning till skrivningen i 23 kap. 17 § IL omfattas emellertid inte överlåtelser av aktier eller andelar i handelsbolag om det i sådana fall inte rör sig om överlåtelse av hela verksamheten. Detta beror på att en aktie eller andel i ett handelsbolag inte kan likställas med en verksamhetsgren eller en ideell andel när akti-

en eller andelen ägs av en fysisk person. Ett tillägg måste då göras för dessa fall. Utredningen har därför gjort en jämförelse med lagtekniska lösningar för gåvoskattelättnader i de andra nordiska länderna.

I Finland förutsätts för att lättnader skall tillämpas att det rör sig om

en överlåtelse av en gårdsbruksenhet, ett annat företag eller en del därav. Med en del av en gårdsbruksenhet eller ett annat företag avses även minst en tiondel av de aktier eller andelar som berättigar till innehav av en gårdsbruksenhet eller ett företag.

I Norge har följande stadgande föreslagits i (NOU 2000:8) som förutsättning för lättnad.

Arv och gåva av företag, del av företag och andel eller aktie i bolag som bedriver näringsverksamhet samt uppfyller övriga villkor.

Dessa villkor förutsätter också att det rör sig om "små företag och att överlåtelsen omfattar minst 25 procent av företaget eller 25 procent av aktierna eller andelarna i företaget". Som näringsverksamhet räknas inte fastighetsförvaltning eller passiv kapitalförvaltning. Med små företag avses företag som har mindre än 40 000 000 Nkr i försäljningsintäkter, mindre än 20 000 000 Nkr i balansomslutning och färre än 50 personer anställda. Detta skall även gälla moderbolag i koncernförhållanden.

Danmark har inga särskilda lättnader för företagsöverlåtelser utan sådana erhålls i stället genom relativt höga grundavdrag, låga avgifter, avdrag för latent skatteskulder och tillämpning av kontinuitetsprincipen i vissa situationer.

Den lösning som ligger närmast till hands är att det görs ett tillägg för aktier och andelar i juridiska personer, dvs. delvis samma skrivning som man använder sig av i AGL i dag. Om begreppet juridisk person används undviks problematiken med avgränsningen mellan skattesubjekt och fysiska personer. Å andra sidan medför en sådan skrivning en begränsning till den fysiska personens andel dvs. med detta avses hela andelen. En handelsbolagsdelägare kan inte äga flera andelar i samma handelsbolag även om han förvärvat flera andelar. Dessa anses nämligen som en och samma andel. Därmed måste också möjligheten att ge bort en del av en andel för att tillåta möjligheten till successiva förvärv av handelsbolag läggas till.

Vid en granskning av de villkor som har tillåtits respektive inte tillåtits kan konstateras att utredningens förslag att successiva för-

värv skall godtas kommer att medföra att vissa av problemen vid generationsskiften kommer att försvinna. Huruvida givaren skall kvarstå som VD eller styrelseledamot blir en förhandlingsfråga vid ett successivt skifte. En överlåtelse behöver inte omfatta alla aktier. Att gåvan inte omfattar skogskontomedel behöver inte utesluta att lättnadsregeln blir tillämplig. Inte heller gåva av en av flera skogsfastigheter bör utesluta lättnad om den överlättna fastigheten kan anses utgöra en verksamhetsgren. I HD:s avgörande *NJA 1986 s. 721 II* överläts först en jordbruksfastighet i ideella andelar till två barn varefter övriga rörelsetillgångar överläts till ett av barnen. Detta förfarande uteslöt tillämpningen av lättnadsregeln. Enligt utredningens mening bör en sådan överlåtelse kunna godtas med utredningens förslag till ändrad lagstiftning, under förutsättning att de båda gåvotagarna med sina andelar i företagstillgångarna kan bedriva rörelsen vidare. Detta innebär att även det syskon som endast äger andel i jordbruksfastigheten skall beskattas för inkomst av näringsverksamhet (arrendeinkomster).

De ändringar som utredningen har föreslagit rörande övertagande av periodiseringsfonder och expansionsfonder och frivillig kapitalvinstbeskattning skulle kunna medföra att otillättna villkor uppställs. Utredningen har därför föreslagit att sådana förbehåll inte skall utgöra otillättna förbehåll som utesluter lättnadsregelns tillämpning.

Av den föregående redovisningen framgår tydligt i vilken miljö den nuvarande utformningen av lättnadsregeln tillkom. Riskerna för missbruk bedömdes som mycket stora om inte regelverket försågs med betydande restriktioner. I dag är situationen en annan. Utredningen föreslår alltså relativt långtgående uppluckringar av de spärrar som sedan tillkomsten funnits i reglerna. Här måste dock beaktas att det trots allt handlar om skattefavörer som tillskapas för vissa grupper i syfte att främja generationsskiften av företag. Mot bakgrund av det syftet ter det sig naturligt med ett krav på att gåvotagaren skall behålla egendomen viss tid efter gåvotillfället. Det hävdas ofta att den nuvarande femårsregeln är för restriktivt utformad, särskilt i ljuset av den samhällsutveckling som ägt rum under de 25 år som gått sedan lättnadsreglerna infördes. Behovet av strukturella förändringar av företagsamheten är så mycket mer uttalat numera och den utvecklingen sker också i allt snabbare takt. Det innebär att den överföring av företaget till barnen som framstod som den lämpligaste lösningen vid gåvotillfället ganska kort tid senare kan visa sig vara mindre lyckad när det gäller att säker-

ställa verksamhetens fortlevnad. En analys av möjligheterna att ändra femårsregeln så att hänsyn kan tas till olika fall där det inte är rimligt att lättnaden går förlorad ger dock ett dystert resultat. Den praxis som redovisats ger trots allt ett inte alltför begränsat utrymme att vidta välmotiverade strukturella och organisatoriska förändringar utan att komma i konflikt med regeln. Utredningens uppfattning är därför att ett hänsynstagande till de krav på en "flexibla" bestämmelse som förts fram lämpligast kan lösas genom en nedkortning av tidsperioden. En rimlig avvägning mellan de motstående intressena har lett fram till ståndpunkten att det räcker att egendomen behålls i *tre år*.

6.2 Överlåtelse mot vederlag

6.2.1 Inledning

Delningsprincipen tillämpas också vid gåvobeskattningen. Två alternativ framträder i detta sammanhang (Silfverberg, SST, 1993, *Rättsutvecklingen inom arvs- och gåvoskatteområdet*, s. 24). Antingen görs uppdelningen på samma sätt som vid inkomstbeskattningen, dvs. som en jämförelse mellan vederlaget och marknadsvärdet. Det andra metoden går ut på en jämförelse mellan vederlaget och det skattemässiga värdet. Mellanskillnaden utgör den skattepliktiga gåvodelen.

När det gäller gåva av fastighet och tomträtt tas gåvoskatt ut på skillnaden mellan vederlaget och det skattemässiga värdet. Frågan om vilken metod som skall tillämpas vid beskattningen av aktier avgjordes av HD i *NJA 1992 sid. 808*. Vederlaget för aktierna, som var noterade på OTC-listan, bestod i att gåvotagaren övertog ett reverslån på 180 000 kr som löpte på sex månader med 12,5 procents ränta. Aktiernas noterade värde var 601 200 kr. Det skattemässiga värdet är emellertid 30 procent av det noterade värdet. HD jämförde inledningsvis det noterade värdet med vederlaget och konstaterade att avtalet delvis hade karaktären av gåva. Därefter tillämpade HD värderingsreglerna i AGL och konstaterade, vid en jämförelse med praxis rörande blandade fång av fastigheter, att aktiernas värde först skulle reduceras till det skattemässiga värdet, dvs. 30 procent, varefter vederlaget skulle räknas av. Någon gåvoskatt skulle därmed inte utgå för aktierna. Två justitieråd var skilj-

aktiga och konstaterade att beräkningssättet öppnade goda möjligheter att kringgå gåvoskattereglerna.

Silfverberg framhöll i nyssnämnda artikel (s. 25) att den metod som HD:s majoritet tillämpade onekligen leder till mindre tillfredsställande resultat ur materiell synvinkel. Trots att gåvomomentet är betydande sker ingen gåvobeskattnings. Beskattningsresultatet är dock en konsekvens av att olika regler tillämpas vid den skattemässiga värderingen. Om vederlaget skulle ha värderats på samma sätt som aktierna, hade det saknat betydelse vilket av de beskrivna alternativen som hade tillämpats.

Värderingen av företagsförmögenhet utgick ursprungligen från inkomstbeskattningen. Man övergick emellertid sedan till den allmänna lättnadsregeln om 30 procent. Motivet var då främst att kapitalskatterna inte var avdragsgilla vid inkomstbeskattning vilket innebar en likviditetspåfrestning. De höga marginalskatterna har också haft stor betydelse i diskussionen.

Gränsdragningen mellan det onerösa och benefika inslaget i en överlåtelse sker således på olika sätt vid inkomstbeskattningen och gåvobeskattningsningen. Silfverberg har sammanfattningsvis anfört att det heterogena värderingssystem som vuxit fram är i behov av en reformering, både för att komma till rätta med värderingsproblemen vid blandade fång och för att generellt uppnå likformighet mellan olika placeringsformer (artikeln s. 26).

6.2.2 Vederlagsreverser, bakgrund

I 37 § 1 mom. AGL föreskrivs följande:

Gåvoskatt utgår vid köp, byte, lega eller annat sådant avtal, om av missförhållandet mellan de å omse sidor utfästa villkor är uppenbart, att avtal delvis har egenskap av gåva.

Det krävdes tidigare att avtalet *huvudsakligen* skulle ha egenskap av gåva vilket medförde att det fanns en viss osäkerhet om hur bestämmelsen skulle tolkas. Detta ändrades i och med införandet av AGL. Av den praxis som utkristalliserat sig framgår att vid bedömningen av om gåva föreligger skall jämförelsen mellan vederlaget och värdet på gåvan utgå från deras verkliga värden. Detta bekräftas av rättsfallet *NJA 1986 s. 478* Det var här fråga om en bröstarvinge som vid bodelning efter en avliden person tillskiftades äganderätten till boets samtliga tillgångar, medan maken fick nyttjande- och

avkastningsrätten. Vid prövningen av om gåva hade förekommit jämförde HD å ena sidan det verkliga värdet av den egendom som skulle ha tillfallit maken genom hälftindelning av bobehållningen och å andra sidan det verkliga värdet av nyttjande- och avkastningsrätten. Differensen mellan värdena får inte heller vara alltför liten för att det skall vara fråga om en gåva, i vart fall gäller detta när det är fråga om tillgångar som är att svära att värdera (Englund-Silfverberg a.a. 12:e uppl. 2001 s. 115).

I fråga om fastigheter har det funnits en fast praxis i stämpelskattemål. Denna har till viss del lagfästs genom 5 § stämpelskatte-lagen (1984:404) där det föreskrivs att om ersättningen uppgår till minst 85 procent av det värde som egendomen skall anses ha i stämpelskattehänseende, är fångat skattepliktigt. Värdet bestäms genom att ersättningen jämförs med taxeringsvärdet för året närmast före det år då ansökan om lagfart beviljas varvid det högsta av värdena anses som egendomens värde.

Ett vid generationsskiftet vanligt förekommande betalningsmedel är vederlagsreverser. Användandet av sådan kan vara ett sätt att fördela tillgångarna rättvist om man har mer än ett barn. Vederlagsreverser kan dock utformas på många olika sätt. En förutsättning för att reversen skall få godtas som avräkning från gåvan är att den utgör en reell belastning för gåvotagaren (*NJA 1993 s. 533 I och II*). Utgångspunkten för värderingen av vederlagsreverser finns i 23 § C. och 23 § D. i AGL. För det fall reversen löper med bestämd förfallodag och med ränta värderas den till sitt nominella belopp. Högsta domstolen har i *NJA 1989 s. 577* godtagit en ränta om en procent. Även om förfallodag saknas torde en ränta om en procent kunna godtas, jfr motiveringen i *NJA 1989 s. 577* som hänvisar till *NJA 1984 s. 912*, där det var fråga om en fordran utan förfallodag men med en räntesats om tre procent (Bratt m.fl. a.a. s. 17:25). Om fordringen har bestämd förfallodag men löper utan ränta skall värdet beräknas utifrån den till AGL fogade tabellen I. Om fordringen har en amorteringsplan används tabell II. Om inte heller förfalldagen är bestämd får man komplettera beräkningen med 23 § D. för att beräkna räntefriheten. Att fordringen är av obestämd varaktighet innefattar även de fall en fordran utan förfallodag skall förfalla till betalning ett visst antal månader efter uppsägning eller vid anfordran. I 23 § D. *andra stycket fjärde meningen* föreskrivs följande.

Där rättighet, som belastar viss egendom, ej är på nyss angivet sätt bestämd, anses årliga värdet utgöra fem procent av det penningvärde, vartill egendomen uppskattas, – – –

I *tredje stycket paragrafen* anges vidare:

Kapitalvärdet av rättighet, som icke är bestämd att utgå under någons livstid men ändock är av obestämd varaktighet, uppskattas med ledning av tabell III, såsom om den skolat utgå för den berättigades livstid, dock högst till tio gånger det värde, rättigheten för helt år motsvarar.

Innebörden av bestämmelsen torde oftast bli att reversens belopp halveras. Ett exempel på en sådan beräkning gällande en vederlagsrevers på 100 000 kr räntelös och utan förfallodag som ges av en 60-årig förälder är; $100\,000 \cdot \frac{(5 \times 100\,000 \times 10)}{100}$ det vill säga

50 000 kr. Denna metod har också bekräftats i *NJA 1982 s. 182* och *842* samt *NJA 1987 s. 840*.

6.2.3 Lättnadsregelns tillämpning vid delbetalning med vederlagsrevers

I direktiven till utredningen uttalas att utredaren vid översynen av reglerna skall överväga olika ändringar som kan underlätta generationsskiften av företag. Man pekar här bl. a. på ett av de villkor som gäller för att lättnadsregeln skall kunna tillämpas, nämligen att gåvan måste ske utan förbehåll.

En av de orsaker till att just detta villkor har skapat problem vid generationsskiften är att Högsta domstolen i avgörandet *NJA 1986 s. 721 I* fastslagit att en gåva som sker mot vederlag inte kan omfattas av lättnadsreglerna eftersom den anses innefatta ett otillåtet förbehåll. HD uttalade i avgörandet att ett villkor om vederlag kan sägas vara av samma innebörd som om givaren behållit viss del av den bortgivna egendomen vilket förhållande HD tidigare hade underkänt i rättsfallet *NJA 1986 s. 18*. Det uppställda kravet på att gåvan skall ske utan förbehåll har således bedömts mycket strängt.

Den rådande uppfattningen hade tidigare varit att vederlagsreverser var ett godtagbart betalningsmedel i samband med tillämpningen av lättnadsregeln vid generationsskiften. HD:s ställningstaganden medförde därför att många av dessa redan genomförda generations-

skiften underkändes av skattemyndigheterna. Flera stora företagarorganisationer hemställde hos regeringen om lagändring, särskilt i frågan om utnyttjandet av vederlagsreverser, och om att regeringen skulle bevilja dispens i de ärenden som underkänts av skattemyndigheterna. De som bl.a. tillskrivit regeringen var Företagarförbundet (Fi 1065/87), Småföretagens riksorganisation, SAF, Svensk Industriförening och Sveriges Köpmannaförbund (Fi dnr 1191/87), LRF (Fi 786/87), Sveriges Industriförbund (Fi 620/87) och Företagarförbundet (Fi 760/89, Fi 760/89 och Fi 3539/91). Det hemställdes också att AGK skulle få tilläggsdirektiv i fråga om villkoren för tillämpningen av lätttnadsreglerna.

6.2.4 AGK:s förslag

Något tilläggsdirektiv utfärdades inte men AGK behandlade ändå frågorna om hur gåvor som sker mot vederlag skall behandlas och hur vederlagsreverser skall värderas.

För det första föreslog AGK att räntelösa och lågförräntade reverser skulle värderas till sitt nominella belopp (SOU 1987:62 s. 163). Regeln skulle gälla såväl gäldenärer som borgenärer och tillämpas såväl vid arvsbeskattningen som förmögenhetsbeskattningen. Enligt AGK kunde man dock inte bortse från att räntefria lån i normalfallet innebär en ränteförmån även om fall kan förekomma där räntefriheten framstår som motiverad av affärsmässiga eller andra skäl. AGK föreslog därför att dåvarande praxis att gåvo-beskatta den gäldenär som åtnjuter ett räntefritt lån skulle lagfästas. Förslaget innebar att förmånen skulle värderas till skillnaden mellan ränta motsvarande diskontot och den utfästa räntan multiplicerad med antalet år förmånen beräknas vara. Tabell II skulle användas och beskattningen avse räntelösa eller lågförräntade reverser med såväl bestämd som obestämd förfallodag. Beskattningen var endast avsedd för de fall som innebar ett gynnande av gäldenären varvid bevisbördan skulle ligga på den skattskyldige. Förslaget till reglering togs in i 48 § i förslaget till ny AGL enligt följande.

En gäldenär som på skuld betalar lägre ränta än diskontot skall gåvo-beskattas för denna ränteförmån om förmånen inneburit ett gynnande av honom. Förmånen skall värderas till skillnaden mellan det avtalade räntebeloppet och det räntebelopp som skulle beräknas efter det diskonto som gällde när skulden uppkom, multiplicerad med det antal år som ränteförmånen beräknas vara. Härvid skall tabell II, som bifogas denna lag användas.

AGK framhöll också det problem som ofta uppstod genom bruket av vederlagsreverser i samband med fastighetsöverlåtelse. Ett vanligt förfarande enligt AGK var att reverserna oftast utfärdades på höga belopp men sedan aldrig kom att infrias utan enbart var "papper för att nedbringa gåvoskatten". För att komma till rätta med detta och enbart gynna de reverser som är ekonomiska realiteter föreslog AGK att en revers bara skulle få avräknas med sitt nominella belopp som vederlag vid gåvobeskattningen om i den utfästs ränta som uppgår till lägst diskontot samt amortering enligt marknadsmässiga grunder (betänkandet s. 164). Med amortering enligt marknadsmässiga grunder avsågs en amorteringstid om högst 20 år. Om en revers inte innehöll dessa villkor skulle reversen endast få avräknas med halva nominella beloppet vid gåvobeskattningen. Som exempel på godtagbara villkor angavs en gåva mot vederlag i form av en revers med 10 procents ränta och 20 års amorteringstid. Den förslagna regeln intogs i 22 § tredje stycket enligt följande.

Fordringar som utgör vederlag vid gåva eller arvskifte skall alltid tas upp till hälften av sitt kapitalbelopp om gäldenären ej utfäst sig att betala ränta efter en räntesats som motsvarar lägst diskontot vid tidpunkten för arvskiftet eller skattskyldighetens inträde samt amortering enligt marknadsmässiga grunder.

AGK anförde att en svaghet med den föreslagna modellen var att den krävde att beskattningsmyndigheterna skulle företa stickprov i parternas deklarationer för att kontrollera om villkoren i reverserna uppfylldes både i fråga om skuldförhållandet fortfarande bestod och om ränta erlagts. En annan svaghet var också att samma revers kunde värderas olika om den användes som vederlag vid gåvobeskattningen respektive värderades vid arvsbeskattningen. Emellertid hade detta gjorts avsiktligt för att gynna de reverser som var affärsmässigt betingade (betänkandet s. 165).

Ett annat förslag till ändring i lagstiftningen som lades fram av AGK (betänkandet s. 407) var att skrivningen i 37 § mom. AGL (46 § i förslaget) skulle kompletteras med ett andra stycke enligt följande:

Vid beräkning av en gåvas värde medges endast avdrag för sådana skulder för vilka mottagaren åtagit sig personligt betalningsansvar.

Motiveringen för förslaget var att bestämmelsen syftade till att hindra icke avsedda skattelättnader. Enligt praxis var det så att skuldavdrag medgavs även i sådana fall där gåvotagaren skulle över-

ta betalningsansvar "om och när givaren det kräver". För att hindra att avdrag för skulden skulle kunna medges vid såväl gåvo- som arvsbeskattningen förslags en uttrycklig regel om personligt betalningsansvar skulle utgöra förutsättning för skuldavdrag. Övertagandet skulle också vara väl dokumenterat.

AGK ansåg vidare att HD:s avgörande beträffande vederlagsreverser medförde att generationsväxlingar i hög grad försvårades. Med tanke på vederlagsreversernas betydelse för att främja de syften som över huvud taget motiverar lättnadsreglerna föreslog AGK att det skulle införas en bestämmelse som lämnade utrymme för hithörande reverser (betänkandet s. 184 f.):

Gåvan skall ha lämnats utan förbehåll till förmån för givaren eller någon annan. Med förbehåll avses inte att gåvotagaren lämnat ersättning i form av kontanter eller revers till givaren.

Remissinstanserna

I stort sett samtliga remissinstanser tillstyrkte AGK:s förslag att man skall ha rätt att använda sig av vederlagsreverser i samband med generationsskiftet utan att rätten till nedsättning i enlighet med lättnadsregeln går förlorad.

Länsskattemyndigheten i Stockholms län ansåg att det var av synnerlig vikt att behandlingen av blandade fång vid gåva av lös egendom blev föremål för utredning och hänvisade till skrivningen i den föreslagna 46 §. Länsskattemyndigheten pekade på den alternativa beräkning av gåvoskatten som kan ske i samband med värderingen av avdraget för den av mottagaren utgivna vederlaget respektive övertagna skulden. Länsskattemyndigheten anförde att reglerna borde korrespondera med inkomstbeskattningen och att samma princip bör gälla för aktier som för övrig lös egendom. Problemet ställdes senare på sin spets i det ovan nämnda avgörandet *NJA 1992 s. 808* vilket behandlar en gåva av OTC-aktier mot ett visst vederlag (ett av gåvomottagaren övertaget reverslån). Länsskattemyndigheten pekade också på att värderingen av räntelösa reverser kan bli lägre än 50 procent vid en tillämpning av tabellerna I–III och att ordet "alltid" därför måste tas bort. Enligt länsskattemyndighetens uppfattning skulle en fordran med utfäst ränta som understiger fem procent i detta sammanhang, dvs. såsom vederlag vid gåva eller arvskifte, jämföras med en räntelös fordran. (Diskontot var under

denna period 7,5 procent, vilket skall jämföras med dagens diskontot på 2,5 procent, fr.o.m. den 4 april 2000).

Även RSV hade materiella och tekniska invändningar mot en del av skrivningarna i paragraferna.

Kammarkollegiet påpekade att frågan om en revers skall anses räntelöpande kommer att bedömas olika beroende på om den är en tillgång eller ett vederlag. I vederlagsfallet anses den räntelös om den understiger diskontot medan den som tillgång anses räntelös om räntan understiger fem procent. Kollegiet framhöll vikten av en enhetlig bedömning i de båda fallen och att diskontot kan utgöra ett lämpligt kriterium för bedömningen om den skall anses räntelöpande. Kollegiet avstyrkte också kravet på en "marknadsmässig amortering" såsom ett icke enhetligt begrepp i olika kreditsammanhang och att amorteringsfrihet vid vissa tider är accepterad. Kontrollmöjligheterna torde också vara obefintliga. Kollegiet avstyrkte också förslaget om att vederlag inte skall räknas som förbehåll och framhöll att syftet med lättnadsreglerna synes vara att skydda det kapital som är nedlagt i rörelsen och att underlätta för gävtogaren att överta företaget och driva det vidare. Ett vederlag kunde enligt kollegiet innebära en minst lika stor ekonomisk belastning för gävtogaren/företaget som skatten och motverkar därför syftet med lättnadsreglerna. Förfarandet skulle också innebära att staten skulle subventionera ett generationsskifte som innebär att givaren gynnas på statens och gävtogarens/rörelsens bekostnad. Ett klargörande av frågan om vederlagets avräkning krävdes också.

Fastighetsägareförbundet anförde bl.a. följande. Förslaget om krav på ränta enligt diskontot och en 20-årig amorteringstid går alltför långt i en fråga som hör privatlivet till. Det saknas stöd i det allmänna rättsmedvetandet att gävobeskatta lån från föräldrar till barn för studier, bostadsanskaffning m.m. Om en reglering måste göras bör denna begränsas till mera kvalificerade fall. I rättspraxis har accepterats att hela reversbeloppet får avräknas om reversräntan uppgår till fem procent vilket överensstämmer med den procentsats som används i kapitaliseringstabellerna. Något krav på amortering har hittills inte uppställts och det är också onaturligt att kräva amortering i fråga om lån mellan föräldrar och barn.

Lantbrukarnas skattedelegation avstyrkte förslaget i allt väsentligt och anförde bl.a. följande. Räntelösa fordringar med obestämd förfallodag skall värderas på det sätt som utvecklats i gällande praxis. Värderingsmetoden bör dock regleras i lag samtidigt som det klargörs att en fordran hos borgenären värderas till nominellt be-

lopp. Några särskilda regler bör således inte införas för vederlags- och arvskiftesreverser. En vederlagsrevers som löper utan ränta eller med en ränta understigande fem procent kommer med denna modell att inte avräknas med fullt belopp mot gåvans värde. Detta är en fullt tillräcklig spärr mot missbruk. Näringslivets skattedelegation avstyrkte förslagen om särskilda värderingsregler och anförde att det inte finns något behov av särregler för vederlagsreverser.

Småföretagens riksorganisation avstyrkte förslagen både vad de avsåg värderingen av räntelösa eller ränteförmånlig reverser och värderingen av vederlagsreverser.

Sveriges Advokatsamfund framhöll att räntegränsen för räntefria vederlagsreverser borde sättas till fem procent. Samfundet framhöll också att det framstår som helt oacceptabelt att en revers värderas till högre belopp hos den berättigade än hos den förpliktade.

6.2.5 Rättspraxis efter AGK

Ett av det förslag som AGK lade fram, nämligen att avdrag endast skulle få medges för sådana skulder för vilka mottagaren åtagit sig personligt betalningsansvar för, har till viss del aktualiserats i *NJA 1997 s. 336*. I målet var det fråga om en överlåtelse av en tomträtt från en make till en annan. I gåvohandlingen saknades uppgift om att gåvan var förenad med villkor om vederlag. Mot bakgrund av den bevisning som lades fram i målet godtog hovrätten, vilken bedömning HD ansåg sig sakna anledning att frångå, uppgiften om att makarna hade träffat ett muntligt avtal om övertagande av befintliga skulder i samband med överlåtelsen. Övertagandet godkändes dock inte tillfullo av långivarna utan dessa krävde solidarisk betalningsskyldighet för gåvoparterna. Domstolarna gjorde således en eftersyn och godtog en avräkning med hälften av skulderna vid beräkningen av gåvoskatten. Två justitieråd var skiljaktiga beträffande motiveringen och ett justitieråd ansåg att det muntliga avtalet inte var giltigt utan att det fanns ett krav på att onerösa sidoöverlåtelser skulle anges i gåvobrevet för att kunna göras gällande.

Lars Nilsson har kommenterat rättsläget avseende muntliga avtal om vederlag (SST 1997 s. 887 f.). Hans sammanfattande slutsats är att liksom muntligt avtal om vederlag kan beaktas, bör på motsvarande sätt en i ett gåvobrev intagen uppgift om vederlag lämnas utan avseende vid gåvobeskattningen om det framkommer att par-

terna vid gåvotillfället muntligen avtalat att vederlaget inte skall betalas.

6.2.6 En gåvotagare skall få lämna ersättning utan att gå miste om lättningen

Förslag: Med förbehåll avses inte att gåvotagaren lämnat ersättning i form av kontanter eller revers till givaren.

Vid beräkning av en gåvas värde medges endast avdrag för sådana skulder för vilka mottagaren åtagit sig personligt ansvar.

När det gäller gåva mot visst vederlag kan utredningen inte se några hinder mot att också en sådan gåva skall få omfattas av lättningsregeln. Se vidare angående överväganden om blandade fång av fastigheter respektive lös egendom.

Efter det att AGK hade lämnat sitt betänkande har Högsta domstolen i ett antal rättsfall avgjort olika frågeställningar när det gäller vederlagsreverser. I NJA 1993 sid. 533 förklarade HD att en vederlagsrevers fick avräknas om den utgjorde en reell belastning för gåvotagaren. I NJA 1989 sid. 577 godtog HD en revers med bestämd förfallodag som löpte med en ränta på en procent.

Utredningen har intagit den ståndpunkten att vederlagsreverser inte skall utgöra ett otillåtet förbehåll vid gåvor av företagsegendom. Så länge en vederlagsrevers utgör en reell belastning för gåvotagaren ankommer det på parterna att avgöra hur stort vederlag och på vilka villkor detta skall betalas. Dagens ränteläge är också ett helt annat än vid tiden för AGK:s utredning av rättsläget.

Den fråga som man kan ställa är om de regler som redan finns i AGL räcker eller om det är nödvändigt att införa kompletterande regler för vederlagsreverser. Några av remissinstanserna har inte ansett det nödvändigt med en kompletterande lagstiftning (Lantbrukarnas skattedelegation, Näringslivets skattedelegation och Småföretagens riksorganisation) och andra har framhållit att AGK:s förslag medför att en revers kommer att bedömas olika beroende på om den utgör en tillgång eller ett vederlag. (Kammarkollegiet och Sveriges Advokatsamfund).

Rättsläget i fråga om värderingen av olika typer av fordringar synes numera vara ganska klart. Huruvida den relativt besvärliga beräkningen av värdet på fordringar som löper med obestämd var-

aktighet och utan ränta skulle kunna förenklas genom ett klargörande i lagtexten, kan emellertid diskuteras.

AGK:s förslag om en reglering i fråga om avdrag för sådana skulder för vilka mottagaren åtagit sig personligt ansvar kan anses än mer angelägen efter HD:s avgörande NJA 1997 s. 336. Många och besvärliga bevisfrågor skulle på detta sätt kunna lösas. Utredningen föreslår därför i likhet med AGK att ett sådant stadgande tas in i AGL.

6.2.7 Hur skall vederlaget avräknas

Förslag: Vederlag som lämnas vid gåva av tillgångar som vid beskattningen tas upp till en viss kvotdel av det verkliga värdet skall räknas av med endast samma kvotdel.

En fråga som inte har behandlats i samband med övervägandena beträffande vederlag respektive vederlagsreverser är om vederlaget skall avräknas från gåvoegendomens verkliga värde eller från dess reducerade gåvoskattevärde.

En vanlig metod är att en givare ger bort aktier som värderas enligt 23 § B. andra stycket AGL, dvs. till 30 procent, samtidigt som gåvotagaren lämnar ett vederlag som värderas till sitt fulla belopp. Den avgörande frågan är här om vederlaget skall avräknas mot aktiernas marknadsvärde eller mot det reducerade gåvoskattevärdet till 30 procent.

Enligt doktrinen (se Bratt m.fl. a.a. suppl. juni 2001 s. 17:26) anses den förra metoden leda till ett materiellt mer tillfredsställande resultat. HD har dock (tre mot två) i NJA 1992 s. 808 funnit att ett vederlag som betalas för aktier noterade på OTC-listan skall avräknas mot dessas skattemässiga värde dvs. 30 procent av det noterade värdet. Domstolen framhöll att vid ett blandat fång avseende en fastighet skall enligt fast rättspraxis gåvoskatt endast tas ut på skillnaden mellan taxeringsvärdet och vederlaget. HD hänvisade till Silfverbergs uttalande i Gávobeskattningen i nordiskt perspektiv, 1992, s. 332 ff. där denne anför att vid bestämmande av den beskattningsbara gåvans storlek, för att uppnå konsekvens med fastighetsgåvor bör avräkning av vederlaget ske från egendomens skattemässiga värde. De två skiljaktiga ledamöterna menade att detta inkonsekventa beräkningssätt öppnar för möjligheter att

kringgå gåvoskattereglerna och att vederlaget i stället först borde dras av från aktiernas verkliga värde.

Silfverberg har genom ett antal exempel (se a.a. s. 342 f.) visat att vederlagsreverser övervärderas vid gåvobeskattningen – jämfört med inkomstbeskattningen – i synnerhet om de inte är helt räntefria utan löper med låg ränta. Kombinationen av undervärdering av tillgångarna och övervärdering av vederlaget accentuerar skillnaderna beträffande delningsprincipens tillämpning. Det största problemet med att delningsprincipen ger upphov till materiellt felaktiga resultat är enligt hans mening att skilda principer tillämpas vid värderingen.

I värderingsfrågorna har utredningen stannat för vissa principer. Huvudregeln vid värderingen av tillgångarna och skulderna skall vara att dessa skall värderas till sitt marknadsvärde. Fastigheter skall fortsättningsvis värderas till sitt taxeringsvärde. I förarbetena till fastighetstaxeringslagen anfördes bl.a. att valet av 75 procent av marknadsvärdet tidigare föregåtts av ingående överväganden inför 1975 års taxering. Vidare anfördes att med hänsyn till den osäkerhetsmarginal som finns vid taxeringen och den försiktighetsprincip som enligt vedertagna normer skall prägla värderingen bör, såsom 1976 års fastighetstaxeringskommitté föreslagit, taxeringsvärdenivån läggas under marknadsvärdenivån (prop. 1979/98:40 s. 101). Börsregistrerade aktier skall även fortsättningsvis tas upp till 75 procent av det noterade värdet, vilket också skall gälla utländska aktier som noteras på motsvarande sätt. Denna värdering behålls för att den latent skatteskulden även framdeles skall beaktas. Övriga marknadsnoterade aktier skall behålla sin tidigare värdering till 30 procent. När det sedan gäller tillgångar och skulder i näringsverksamhet skall sådana alltid värderas till sitt substansvärde. Vid arv skall substansvärdet dessutom reduceras till 30 procent. Denna lägre värdering tillämpas också vid gåva om vissa villkor är uppfyllda.

Utredningens förslag att vederlag inte skall betraktas som ett otillåtet villkor vid tillämpningen av lättnadsregeln ställer avräkningsproblematiken på sin spets. Det är inte rimligt att behålla det inkonsekventa beräkningssätt som anvisats i praxis. Den nödvändiga korrigeringen kan åstadkommas med skilda tekniska lösningar. En är att föreskriva att ett vederlag som utges i samband med en gåva av ett företag eller en del av ett företag skall räknas av mot företagets sammanlagda substansvärde och att lättnadsregeln skall tillämpas efter avräkningen. En annan är att bestämma att endast så

stor andel av vederlaget får avräknas som svarar mot den andel av gåvans fulla värde som skall ligga till grund för beskattningen. I de fall som diskuteras här skulle alltså endast 30 procent av ett vederlag få räknas av mot gåvans skattemässiga värde. Av främst författningstekniska skäl bör den senare metoden användas.

För att få en likformig behandling av vederlag som lämnas i samband med gåvor av aktier noterade på O-listan m.fl. och vederlag som lämnas i samband med gåvor av onoterade företag blir det naturligtvis nödvändigt att införa motsvarande regler för aktiefallen. Vederlag vid gåva av sådana aktier som tas upp till 30 procent av marknadsvärdet skall alltså också räknas av med 30 procent av vederlagets värde. Avräkningsfrågan ställer sig möjligen något annorlunda när det gäller börsaktier eftersom huvudskälet för den 75-procentiga värderingen är ett beaktande av en latent skatteskuld. Utredningen anser dock att det även i det fallet bör göras en kvotering av vederlaget. När det däremot gäller fastigheter bör någon sådan kvotering av ett vederlag inte krävas. Bakom den 75-procentiga normen vid fastställandet av taxeringsvärdena ligger ett försiktighetsmoment. Taxeringsvärdet skall alltså i princip spegla ett försiktigt beräknat marknadsvärde. Trots att verkligheten ofta fjärrar sig tämligen långt från dessa föreställningar saknas det skäl att föreslå någon ändring när det gäller fastigheter. Även när det gäller fastigheter i utlandet bör ett vederlag få räknas av till sitt fulla värde.

7 Anstånd med skattebetalningen

7.1 Anståndsregler

7.1.1 Den 20-åriga anståndsregeln

Före den 1 juli 2001 fanns i 55 § 1 mom. AGL följande anståndsregler:

Uppgår i dödsbo beloppet av kontanta medel och därmed jämförliga fordringar samt värdet av obligationer och andra lätt realiserbara värdepapper sammanlagt inte till dubbla beloppet av den arvsskatt, som enligt 54 § skall förskjutas av dödsboet, eller föreligger i andra fall för någon som är skattskyldig enligt denna lag avsevärd svårighet att genast betala hela den skatt, som belöper på egendom som har tillfallit den skattskyldige, får beskattningsmyndigheten medge, att skatten betalas genom högst tio årliga inbetalningar. Har en överrätt efter besvär fastställt skatt till högre belopp än enligt det överklagade beslutet, får överrätten under samma förutsättningar medge anstånd med betalningen av det tillkommande skattebeloppet. Anståndet får inte utsträckas till flera inbetalningar än som är nödvändigt.

I fråga om skatt som belöper på egendom som skall värderas enligt bestämmelserna i 22 § 3 mom. och 23 § F tredje stycket får beskattningsmyndigheten eller överrätten medge att skatten betalas genom högst tjugo inbetalningar.

Föreligger synnerliga skäl får regeringen i annat fall än som avses i föregående stycke medge viss skattskyldig att den skatt, som belöper på egendom som har tillfallit den skattskyldige, betalas genom högst tjugo årliga inbetalningar.

Det var företagsskatteberedningen som i Ds Fi 1976:10 hade föreslagit en 20-årig anståndsregel för arvinge, testamentstagare eller gåvotagare av familjeföretag. Förslaget utformades mot bakgrund av att beredningen i första hand föreslagit en uppskovsregel i fråga om betalning av arvsskatt. I förslaget till nytt tredje stycke angavs bl.a. följande (s. 41):

Dödsbo efter familjeföretagare som avses i lagen (0000:000) om särskilda skattelättnader för familjeföretagare har rätt till uppskov med betalning av den arvsskatt som enligt 11 § 1 mom. belöper på företags-egendomen. Arvinge, testamentstagare eller gåvotagare har rätt att erlægga sådan arvsskatt för vilken avdrag kan medges enligt 12 § nämnda lag genom 20 årliga inbetalningar. Beslut om sådant anstånd ersätter tidigare uppskovsbeslut.

För att få anstånd skulle det enligt beredningen inte krävas mer än att vederbörande förvärvat ett företag eller del därav genom ett benefikt fäng. Anstånd skulle då medges av beskattningsmyndigheten beträffande den del av skatten som taxeringsnämnden hade beräknat belöpa på företaget. Om det då visade sig att något avdrag inte kunde medges vid inkomstberäkningen skulle anståndet förfalla. I övrigt skulle regeln få samma utformning som de gällande anståndsreglerna vilket innebar att säkerhet skulle ställas och att ränta skulle utgå (promemorian s. 136). I sin författningskommentar anförde beredningen vidare att med den uppmjukning som de hade föreslagit i fråga om kraven på säkerhetens beskaffenhet borde uppskov eller anstånd regelmässigt kunna medges (s. 160).

I förarbetena till 55 § 1 mom. andra stycket anförde föredragande statsrådet följande (prop. 1977/78:40 s. 37 f.):

Arvs- och gåvoskatterna har karaktär av engångsskatter. I det enskilda fallet kan dessa skatter uppgå till avsevärda belopp. F.n. finns det vissa möjligheter att få anstånd med skattens betalning. De nuvarande reglerna är dock för restriktivt utformade för att alltid kunna tillgodose småföretagens speciella situation. Anståndsreglerna bör därför kompletteras med speciella föreskrifter av ungefär den innebörd som har föreslagits av företagsskatteberedningens arbetsgrupp. – Jag föreslår att dödsbo, arvinge, testamentstagare eller gåvotagare skall kunna medges rätt att betala den arvs- eller gåvoskatt som belöper på ett småföretag genom högst 20 årliga inbetalningar. Med småföretag förstås då varje sådant företag som omfattas av de särskilda lättnadsreglerna. Skatten skall erläggas med lika årliga belopp. För att undvika alltför utdragna amorteringar bör det föreskrivas att varje årsbelopp måste uppgå till minst 3 000 kr. Uppgår arvsskatten exempelvis till 18 000 kr., blir anståndstiden sex år. Någon ytterligare beloppsgräns är knappast behövlig. Beslut om anstånd bör meddelas av beskattningsmyndigheten, dvs. vederbörande tingsrätt eller länsstyrelse. Medges anstånd skall liksom nu ränta erläggas och säkerhet ställas. I fråga om kraven på säkerhet biträder jag arbetsgruppens förslag. Aktier i företaget bör således godtas.

I samband med att skattemyndigheterna den 1 juli 2001 tog över ansvaret för registreringen av bouppteckningar och arvsbeskatt-

ningen från tingsrätterna föreslogs att skattekontosystemet skulle utvidgas till att även omfatta arvs- och gåvoskatt. Förslaget hade sin grund i RSV:s rapport *ADB-registrering av bouppteckningar m.m.* av den 4 oktober 2000. Förslaget remissbehandlades och lades fram i prop. 2000/01:117 "Arvs- och gåvoskattens infogning i skattekontosystemet, m.m.". RSV hade i sin rapport föreslagit att bestämmelserna om anstånd i 55 § 1-6 mom. AGL skulle flyttas över till skattebetalningslagen (1997:483), SBL, och regeringen anförde följande (propositionen s. 57):

De nuvarande bestämmelserna om anstånd i lagen om arvsskatt och gåvoskatt är med tanke på det utvecklade kreditväsende som finns idag otidsenliga. Enligt regeringens mening kan den ifrågasättas om det i dagens läge kan anses finnas något behov av bestämmelser om anstånd med betalning av arvs- och gåvoskatt under så lång tid som upp till 20 år. Det bör inte ankomma på staten att fungera som kreditgivare annat än för en kortare tidsperiod. Regeringen är dock inte beredd att i detta sammanhang föreslå att de aktuella anståndsreglerna slopas. Frågan behöver övervägas ytterligare. Här kan nämnas att möjligheter till anstånd med betalning av arvs- och gåvoskatt vid generationsskiftet av företag för närvarande övervägs av 3:12-utredningen (Dir. 1999:72). Regeringen föreslår därför att bestämmelserna om anstånd med betalning av skatt i lagen om arvsskatt och gåvoskatt, med vissa justeringar, flyttas över till skattebetalningslagen. Det krav på säkerhet som nu ställs vid dessa betalningsanstånd bör vara kvar. Däremot bör, eftersom en sådan regel inte finns i fråga om andra skatter som skall betalas enligt bestämmelserna i skattebetalningslagen, kravet på skuldförbindelse avskaffas. Regeringen föreslår en sådan ordning. - - - I skattebetalningslagen saknas särskilda bestämmelser om senaste ansökningsdag, betalningsintervall och med vilka belopp som anstånd kan medges. Det ankommer på skattemyndigheterna att bedöma frågor om anståndstid, anståndsbeloppets storlek samt intervaller för betalning (jfr prop. 1996/97:100 s. 615). Detta bör enligt regeringens mening gälla också i fråga om arvs- och gåvoskatt. Därför anser regeringen, i likhet med Riksskatteverket, att bestämmelserna i lagen om arvsskatt och gåvoskatt om olika betalningsintervaller och belopp kan slopas.

Bestämmelserna i 55 § 1 mom. första och andra styckena har i stort sett överförts oförändrade till 17 kap. 6 a § SBL (bet. 2001/01:SkU27, SFS 2001:328). De har dock kompletterats med ett tredje stycke som innebär att skattemyndigheten skall bestämma när varje inbetalning skall ske.

Tidigare gällde enligt 52 kap. 1 mom. AGL att arvsskatt och gåvoskatt skulle betalas senast sex veckor från det att beslutet om skatt meddelades. Numera föreskrivs i 16 kap. 7 a § SBL att arvs-

skatt och gåvoskatt samt förseningsavgift skall ha betalats senast den förfallodag som infaller närmast efter det att 30 dagar har gått från beslutsdagen. Med förfallodag avses den 17 och 26 januari, den 12, 17 och 26 augusti, den 12 och 27 december samt den 12 och 26 i övriga månader. Enligt RSV innebär regleringen att dödsboet, arvtagaren respektive gåvotagaren får en betalningsfrist på minst 30 dagar och i vissa fall ända upp till 42 dagar, beroende på när skattebeslutet fattas. Regeringen anförde här att det inte fanns skäl att ha en längre betalningsfrist för arvs- och gåvoskatt än vad som gäller för övriga skatter och avgifter som skall betalas enligt bestämmelserna i skattebetalningslagen (propositionen s. 56).

När det gäller vilken anståndsrenta som får tas ut skulle bestämmelsen i 52 § 1 mom. AGL tidigare tillämpas. I dess andra stycke föreskrevs att ränta beräknas för visst kalenderår efter en räntesats som motsvarar 75 procent av den statslåneränta som gällde vid utgången av november föregående år. Motsvarande bestämmelse finns numera i 19 kap. 6 § tredje stycket SBL där det föreskrivs att ränta enligt paragrafen beräknas efter en räntesats som motsvarar basräntan. I 3 § samma kapitel föreskrivs vidare att basräntan skall beräknas med utgångspunkt från en räntesats som motsvarar den räntesats som gäller för sexmånaders statsskuldväxlar. Basräntan skall fastställas till helt procenttal och gälla från och med närmast kommande kalendermånad (19 kap. 3 § SBL). Den närmare regleringen om beräkningen finns i skattebetalningsförordningen (1997:750) där det i 56 § anges följande: Basränta enligt 19 kap. 3 § skattebetalningslagen (1997:483) skall fastställas av Riksskatteverket. Basräntan skall räknas fram genom att säljräntan på sexmånaders statsskuldväxlar avläses varje bankdag. Räntenoteringarna från och med den 16 i en månad till och med den 15 i månaden därpå sammanvägs till en genomsnittsränta som gäller som basränta från och med närmast kommande kalendermånad.

Statslåneräntan fastställs å sin sida av riksgäldskontoret och skall motsvara den genomsnittliga marknadsräntan på statsobligationer med en återstående löptid på minst fem år, 2 § p. 3 förordning (1996:311) med instruktion för Riksgäldskontoret.

De anståndsregler som för övrigt finns i 17 kap. SBL rör anstånd vid omprövning och överklagande av beslut (2 §), anstånd vid avyttring (4 §), anstånd vid totalförsvarstjänstgöring (5 §), och anstånd vid handläggning av ärenden om undvikande av dubbelbeskattning (6§).

I 7 § finns en bestämmelse om anstånd i övriga fall som innebär att anstånd får beviljas om det finns synnerliga skäl för anstånd. I förarbetena till bestämmelsen anges att anståndstiden inte är reglerad i paragrafen utan får bestämmas i varje särskilt fall. Med det avses att skattmyndigheten också får besluta att betalningen får delas upp på flera förfallodagar och vilka förfallodagar betalningen skall fullgöras. Normalt bör betalningarna inte spridas ut över en längre tidsperiod än tre månader. I sakens natur ligger att anstånd inte beviljas under längre tid än som är skäligt med hänsyn till omständigheterna. Vad som avses med synnerliga skäl anges inte närmare. När anståndsregeln infördes ansåg Företagarnas Riksorganisation att synnerliga skäl var ett för hårt krav och att det borde räcka med särskilda skäl. Näringslivets Skattedelegation motsatte sig också en ändring i rekvisitet och framhöll att en näringsidkare kan drabbas hårt både på grund av att de ekonomiska riskerna är större än för en anställd och genom att han drabbas extra hårt om det blir känt att han har ärenden hos kronofogdemyndigheten (prop. 1996/97:100 s. 428). Som skäl för regeringens förslag anfördes emellertid följande (propositionen s. 430):

Anståndsgivningen, bör som utredningen föreslår, bli mer restriktiv i förhållande till dagens regler och detta kan uttryckas i lagtexten med rekvisitet synnerliga skäl som förutsättning för anstånd. En genomgående strävan vid prövningen av en ansökan om anstånd bör också vara att så långt som möjligt begränsa anståndstiden. Särskild restriktivitet bör iakttas om anstånd söks av näringsidkare eller för betydande belopp. I dessa fall bör genom korta anståndstider, i regel längst en eller två månader, den skattskyldige söka förmås att i annan ordning få till stånd en lösning på sina betalningsproblem. För näringsidkare gäller redan i dag att restriktivitet skall iakttas. När nu anståndsgivningen på grund av sociala skäl allmänt görs mer restriktiv bör möjligheten till anstånd för näringsidkare, tvärt emot vad Näringslivets Skattedelegation anser, präglas av viss ytterligare restriktivitet.

Anstånd beviljas i samtliga fall med belopp om är skäligt med hänsyn till omständigheterna. Denna bestämmelse tillämpas också numera på ärenden rörande anstånd i fråga om arvs- eller gåvoskatt (17 kap. 9 § SBL).

7.1.2 Rättspraxis

Det finns inte något avgörande från Högsta domstolen rörande tillämpningen av den 20-åriga anståndsregeln för arvs- och gåvoskatt belöpande på företagsegendom. Däremot har *Svea hovrätt* i ett beslut den 11 april 1980 *mål nr Ö 2131/79* prövat frågan om den 20-åriga anståndsregeln tillämpning. Målet rörde en gåva av aktier vilka värderats enligt 23 § F. andra stycket AGL till 167 040 kr varvid gåvoskatten fastställdes till 31 950 kr. Länsstyrelsen hade meddelat anstånd med inbetalning av skatten med ett årligt amorteringsbelopp om 7 900 kr i tre år. Sökanden yrkade att hovrätten med ändring av länsstyrelsen beslut skulle bevilja honom förlängt anstånd med erläggande av gåvoskatten genom att fastställa de årliga inbetalningarna till 3 000 kronor. Som grund för yrkandet hänvisade han till 55 § 1 mom. andra stycket AGL där det föreskrevs att skatten får erläggas genom högst tjugo årliga inbetalningar dock att varje inbetalning skulle uppgå till minst 3 000 kr. I andra hand åberopade sökanden att yrkat anstånd var erforderligt med hänsyn till hans inkomst- och förmögenhetsförhållanden. Kammarkollegiet anförde att anstånd inte kunde utsträckas till flera inbetalning än som prövades erforderligt. Hovrätten, som först konstaterade att sökandens årsinkomst uppgick till 72 000 kr och att hans förmögenhet i huvudsak bestod av i målet aktuell gåva samt fast egendom, prövade erforderligt att meddela sökanden anstånd under 10 år med gåvoskattens erläggande.

Av hovrättens avgörande kan således utläsas att domstolen gjorde en bedömning av sökandens ekonomiska förhållanden innan anståndet medgavs. Enligt uppgift tillämpar också skattemyndigheterna anståndsregeln på detta sätt och Riksskatteverket har dessutom bekräftat att den 20-åriga anståndsregeln tillämpas ytterst sällan. Däremot beslutades anstånd enligt andra bestämmelser rörande gåvoskatt i 25 ärenden under år 1999, i 37 ärenden under år 2000 och i 46 ärenden under år 2001.

7.1.3 Direktiven

I direktiven till utredningen uttalas bl.a. följande. Ett allmänt problem vid generationsskiften av företag är att transaktionen normalt träffas av en relativt tung skatteböroda genom att betalning

av arvs- och gåvoskatten måste ske med beskattade medel. Beroende på vilka ändringar utredaren i övrigt föreslår, kan det bli aktuellt att överväga behov och möjligheter till anstånd med betalning av arvs- och gåvoskatt vid generationsskifte av företag, i syfte att underlätta generationsskiften.

7.1.4 Den 20-åriga anståndsregeln tas bort

Förslag: Den 20-åriga anståndsregeln för skatt som belöper på egendom som värderas enligt bestämmelserna i 22 § 3 mom. och 23 F. tredje stycket tas bort.

Det kan ifrågasättas om det verkligen har varit lagstiftarens avsikt att anståndsregeln skulle komma att användas på det restriktiva sätt som framgår av Svea hovrätts dom. Av förarbetena verkar avsikten mera ha varit att bestämmelsen skulle tillämpas utan någon subjektiv prövning av sökandens personliga förhållanden. Om orsaken till att bestämmelsen används sällan beror på skattemyndigheternas subjektiva prövning av de skattskyldiga eller på att bestämmelsens i övrigt oförmånliga villkor om ränta är svårt att fastställa. Oavsett hur det förhåller sig med den saken kan konstateras att den 20-åriga anståndsregeln tillämpas ytterst sällan.

Mot bakgrund av de uppgifter utredningen har fått fram som rör anståndsregelns tillämpning synes det inte föreligga något behov av att behålla den i dess nuvarande form. Ett alternativ som skulle kunna övervägas är att i stället införa en generösare regel exempelvis innebärande anstånd med inbetalning av skatt utan krav på erläggande av ränta (jämför Norges förslag till 7-årig anståndsregel för skatt på företagsförmögenhet). Norges förslag bygger dock på förutsättningen att företagsegendomen värderas till sitt marknadsvärde med användning av kontinuitetsprincipen.

De ändringar som utredningen föreslår innebär dock sådana lättnader i värderingen av företagstillgångar att ett förslag om en räntefri anståndsregel inte torde vara erforderligt. Utredningen föreslår därför att den 20-åriga anståndsregeln tas bort.

I vilken utsträckning den 10-åriga anståndsregeln tillämpas har utredningen inte hunnit att utreda närmare. Mot bakgrund av att den, till skillnad mot den 20-åriga anståndsregeln, dock verkar fylla en viss funktion och med hänsyn till att den generella anstånds-

regeln i 7 § SBL synes ha ett mycket begränsat tillämpningsområde anser utredningen sig inte beredd att ta ställning till om den skall tas bort. Denna fråga får i stället lämpligen behandlas av den aviserade utredningen av arvs- och gåvoskattelagen.

8 Mervärdesskatt vid generationsskiften

En fråga som har kommit upp i utredningen är om de ändringar som har föreslagits kan medföra någon mervärdesskatteproblematik vid generationsskiften.

Bakgrunden till frågeställningen är bestämmelsen i 3 kap. 25 § mervärdesskattelagen (1994:200), ML. I bestämmelsen föreskrivs att från skatteplikt undantas omsättning av tillgångar i en verksamhet, när en sådan tillgång överläts i samband med att verksamheten överläts eller när en sådan tillgång överläts i samband med fusion eller liknande förfarande, allt under förutsättning att förvärvaren skulle vara berättigad till avdrag för skatten eller återbetalning av skatten enligt 10 kap. 9–13 §§. I kap. 7 § ML anges att vad som föreskrivs i fråga om verksamhet avser såväl hela som en del av verksamheten. Undantaget från skatteplikt förutsätter att förvärvaren varit berättigad till avdrag för skatten eller återbetalningen av denna och syftet med bestämmelsen är att undanröja likviditetspåfrestningar vid överlåtelser av verksamhet.

De ändringar som utredningen har föreslagit utgår från att endast överlåtelser av hela verksamheten, en verksamhetsgren eller en ideell andel av verksamheten eller en verksamhetsgren skall godtas för att förvärvaren av företagstillgångarna skall erhålla gävoskattelettnader. Dessa ändringar torde inte medföra några problem i mervärdesskattehänseende.

Utredningen har också föreslagit att en gävtogare av näringsverksamhet skall kunna utge ersättning till givaren för företagstillgångarna utan att gå miste om gävoskattelettningen. Inte heller detta förslag bör medföra någon mervärdesskatteproblematik eftersom mervärdesskattelagen inte skiljer på benefika och onerösa överlåtelser utan behandlar dessa överlåtelser på samma sätt.

9 Förhandsbesked

9.1 Förhandsbesked på inkomstskatteområdet

Förhandsbeskedsinstitutet infördes på inkomstskattesidan genom lagen (1951:442) om förhandsbesked i taxeringsfrågor. Enligt lagen ankom det då på riksskattenämnden (föregångaren till RSV) och sedermera RSV:s nämnd för rättsärenden att lämna förhandsbesked i taxeringsfrågor. Genom en lagändring den 1 juli 1991 bröts RSV:s rättsnämnd ut från verket och bildade en egen nämnd, Skatterättsnämnden. Nämndens kansli hör dock till RSV och dess kanslichef utses av regeringen efter anmälan av RSV:s generaldirektör. Lokalmässigt har emellertid Skatterättsnämnden numera förlagts till annan plats än RSV.

Sedan den 1 juli 1998 regleras institutet i lagen (1998:189) om förhandsbesked i skattefrågor, FHBL (prop. 1997/98:65, bet. 1997/98:SkU19). Skatterättsnämnden består av högst fjorton ledamöter och högst tio ersättare. Dessa utses av regeringen för fyra år i taget. Nämnden sammanträder på två avdelningar, en för direkt skatt och en för indirekt skatt. Regeringen bestämmer ledamöternas och ersättarnas fördelning på avdelningarna och utser bland ledamöterna en ordförande respektive vice ordförande på varje avdelning.

I 1 § FHBL stadgas att lagen gäller förhandsbesked om skatt eller avgift som avses i 1 kap. 1 § första stycket taxeringslagen (1990:324), skatt som avses i 1 kap. 1 § första stycket lagen (1984:151) om punktskatter och prisregleringsavgifter, skatt enligt mervärdesskattelagen (1994:200), och taxering enligt fastighets-taxeringslagen (1979:1152).

I 1 kap. 1 § första stycket TL hänvisas till IL, NSFL, lagen (1984:1052) om statlig fastighetsskatt, lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel i fall som avses i 2 § första stycket 1–5 och 7 nämnda lag, lagen (1991:687) om särskild löneskatt på

pensionskostnader, och lagen (1994:1744) om allmän pensionsavgift.

I 1 kap. 1 § första stycket punktskattelagen hänvisas vidare till lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam, lagen (1972:820) om skatt på spel, bilskrotningslagen (1975:343), lagen (1984:409) om skatt på gödselmedel, lagen (1984:410) om skatt på bekämpningsmedel, 2 § första stycket 6 lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel, lagen (1990:1427) om särskild premieskatt för grupplivförsäkring, m.m., lagen (1991:1482) om lotteriskatt, lagen (1991:1483) om skatt på vinstsparande m.m., lagen (1994:1563) om tobaksskatt, lagen (1994:1564) om alkoholskatt, lagen (1994:1776) om skatt på energi, lagen (1995:1667) om skatt på naturgrus, lagen (1999:673) om skatt på avfall och lagen (2000:466) om skatt på termisk effekt i kärnkraftsreaktorer, lagen (1982:349) om återvinning av dryckesförpackningar av aluminium och lagen (1994:1704) om lageravgift på vissa jordbruksprodukter.

Förhandsbesked kan lämnas av Skatterättsnämnden efter ansökan av en enskild eller av Riksskatteverket.

Ansökan av en enskild

När det gäller ansökan av en enskild får förhandsbesked lämnas under förutsättning att frågan gäller dennes skattskyldighet eller beskattning om det är av vikt för sökanden eller för en enhetlig lagtolkning eller rättstillämpning. Under samma förutsättningar får förhandsbesked lämnas den som 1. avser att beställa en trycksak av en skattskyldig om frågan gäller skattplikt för trycksak enligt lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam eller 2. i större omfattning förbrukar eller avser att förbruka elektrisk kraft eller bränslen om frågan rör beskattning enligt lagen (1994:1776) om skatt på energi. (5 § FHBL)

Ansökan från Riksskatteverket

När det gäller ansökan av Riksskatteverket får sådan göras i frågor enligt 1 § första stycket 1 och 4 endast om 1. frågan angår en enskild och gäller ett yrkande eller en ansökan som denne framställt hos skattemyndigheten, 2. skattemyndigheten har fattat ett beslut i saken och beslutet gått den skattskyldig emot samt 3. det är av vikt

för en enhetlig lagtolkning eller rättstillämpning att förhandsbesked lämnas (6 § FHBL).

Detsamma gäller frågor under 1 § första stycket 2 och 3 endast om frågan angår en enskild och skattemyndigheten, RSV eller Tullverket har fattat ett beslut i saken som gått den enskilde emot och det är av vikt för en enhetlig lagtolkning eller rättstillämpning att förhandsbesked lämnas (6 a § FHBL).

Handläggning och avgifter

En ansökan om förhandsbesked från en enskild får avvisas av Skatterättsnämnden om nämnden finner att det med hänsyn till ansökans innehåll inte bör lämnas något förhandsbesked. En ansökan från Riksskatteverket får avvisas om den fråga som ansökan avser efter överklagande har anhängiggjorts vid allmän förvaltningsdomstol innan ansökan kommit in till Skatterättsnämnden (12 § FHBL).

Ansökningar om förhandsbesked i frågor som rör 1 § 1 och 4 FHBL är avgiftsbelagda. Enligt 17 § FHBL jämförd med 4 § förordningen om förhandsbesked i skattefrågor (1998:189) får avgift tas ut med lägst 600 kronor och högst 10 000 kronor. Detta innebär således att förhandsbesked i frågor om skatt enligt punkt-skattelagen och mervärdesskattelagen är avgiftsfria.

Ett förhandsbesked som vunnit laga kraft är bindande för skattemyndigheten och allmän förvaltningsdomstol i förhållande till den enskilde som beskedet angår, om denne yrkar det. Detta gäller dock endast under förutsättning att det inte sker någon författningsändring som påverkar den fråga som beskedet avser (16 §).

Ett förhandsbesked får överklagas till Regeringsrätten (22§).

9.2 AGK:s förslag

AGK ansåg att det fanns ett behov av att införa ett förhandsbeskedsinstitut på gåvoskattesidan eftersom gåvoskattelagstiftningen var mycket komplicerad. Enligt kommittén kunde det i vissa fall vara svårt att avgöra om skatt över huvudtaget skulle utgå. I andra fall kunde svårigheten ligga i hur den skattepliktiga egendomen skulle värderas. Detta gällde då särskilt i fråga om värderingen av aktier i icke börsnoterade företag men också frågan om olika veder-

lag är avdragsgilla och med hur stora belopp. AGK framhöll att gåvor oftast används som ett led i skatteplanering både för att minska en kommande arvsskatt och för att minska inkomst- och förmögenhetskatten för givaren i livstiden.

AGK valde dock att i stället lägga fram ett förslag som innebar att återvinning av gåvoskatt alltid skall medges, när gåva har återgått, oavsett anledningen till återgången. Förslaget innebar att gåvotagaren på detta sätt alltid skulle få reda på beskattningskonsekvenserna av en gåva utan att behöva erlagga gåvoskatt under förutsättning att han återlämnade gåvan. De krav som var förenade med förslaget innebar visserligen visst besvär för gåvotagaren vilket dock skulle ställas mot den byråkrati som ett förhandsbeskedsinstitut skulle medföra.

En nackdel som enligt AGK fanns med att införa ett förhandsbeskedsinstitut var att processen skulle föras i Högsta domstolen vilket gick stick i stäv mot strävandena att avlasta de högsta dömande instanserna.

Trots detta utformade AGK vissa riktlinjer för ett förslag till förhandsbeskedsinstitut. För det första skulle institutet utformas på samma sätt som det som gällde för RSV:s nämnd för rättsärenden. Därefter slog AGK fast att prövningen borde göras av en särskild nämnd med erforderlig kunskap på området. För att anförtro uppdraget till RSV:s rättsnämnd talade att samma transaktion ofta kan ha betydelse både i inkomstskatte- och gåvoskatt-hänseende. Mot en sådan lösning talade att arvs- och gåvoskatten låg vid sidan om rättsnämndens och Regeringsrättens domäner. Enligt AGK skulle det vidare bli nödvändigt med vissa ändringar i nämndens sammansättning för att uppnå den erforderliga sakkunskapen. Det som slutligen talade emot en sådan lösning var att nämnden inte ansåg sig ha resurser att göra utredningar i värderingsfrågor. AGK ansåg därför att det borde inrättas en helt ny och fristående nämnd med lämplig sammansättning dock med administrativ anknytning till en myndighet. Nämnden borde ha Kammarkollegiet som "värdmyndighet" men vara fristående från kollegiet. Nämndens beslut skulle vidare kunna överklagas till Högsta domstolen.

9.3 Det finländska förhandsbeskedsförfarandet

I den finländska regeringens proposition 290/1979 föreslogs vissa stadganden som skulle underlätta generationsväxlingar. Bl.a. föreslogs i en ny 21 a § AGL en bestämmelse om förhandsavgörande för att en skattskyldig i förhand skulle få vetskap om vilken skatt som möjligen måste betalas i det fall där det var fråga om fortsättande av gårdsbruk och annan företagsverksamhet. Stadgandet motsvaras numera av 39 a § AGL. I paragrafen föreskrivs att skatteverket på skriftlig ansökan får meddela förhandsavgörande både i arvs- och gåvoskattefrågor. Förhandsavgörande får sökas av såväl givaren som mottagaren. Förhandsavgörande som gäller arvsskatt får efter arvlätarens död sökas av delägare i dödsboet, legatarier och efterlevande make.

Enligt 39 b § AGL skall ett lagakraftvunnet förhandsavgörande på yrkande av den skattskyldige iakttas med bindande verkan. Ett sådant beslut får överklagas till länsrätten och HFD. Beslut om förhandsavgörande är belagda med en avgift om 202 euro.

Efter kontakt med den finska Skattestyrelsen har följande statistiska uppgifter erhållits: Det totala antalet arvs- och gåvoskatteärenden uppgår årligen till ca 72 000 och antalet dödsfall under samma period till ca 47 000. Antalet gåvoskatteärenden har beräknats utgöra 25 000 därav. Under år 2001 kom det in sammanlagt 2 287 970 328 FIM i arvs- och gåvoskatt. Gåvoskatten bedöms uppgå till ca 500 000 000 FIM därav. Antalet överlåtelse av gårdsbruk och fortsättande av näringsverksamhet har uppskattats till 1 500 per år varav 2/3 har avsett gårdsbruk. Det totala antalet förhandsavgöranden år 2001 var 1 873 varav ca 90 procent rörde frågor om gåvoskatt. Totalkostnaden för institutet under år 2001 uppgick till 3 204 903 FIM och under samma period var intäkterna från verksamheten 1 547 700 FIM.

9.4 Kostnader för förfarandet

I samband med att 1995 års skatteflyktskommitté föreslog att även det allmänna, genom RSV, skulle få rätt att begära förhandsbesked i vissa fall, gjordes en grov uppskattning av den genomsnittliga kostnaden för ett ärende i skatterättsnämnden till 50 000 kronor. Reformen antogs medföra att 10–20 ärenden skulle komma att initieras av RSV hos nämnden. Detta sammantaget med en åtföljan-

de handläggning i Regeringsrätten beräknades medföra en årlig kostnad på någon eller några miljoner kronor per år. I beloppet inräknades också eventuella processkostnader enligt ersättningslagen (SOU 1996:44 s. 74). År 2001 avgjorde Skatterättsnämnden 233 ärenden och budgeten omslöt ca 7,8 mnkr i vilken nämndens inkomster (ca 500 000 kronor) på grund av uttag av avgifter inte har medräknats.

Den genomsnittliga kostnaden för ett ärende hos nämnden i dag har uppskattats till ca 40 000 kronor. Till detta kommer kostnaden för överklagade förhandsbesked i Regeringsrätten. År 2001 avgjordes hos Regeringsrätten 54 sådana mål om skatt och 19 mål om moms. Kostnaden för ett mål i Regeringsrätten oavsett målgrupp var ca 7 800 kr år 2001. I statistiken ingår då även sådana mål för vilka inte meddelas prövningstillstånd och som kan avgöras av ensamdomare eller på avdelning med högst tre ledamöter. De mål som meddelas prövningstillstånd avgörs sedan i normalfallet på full avdelning dvs. av fem ledamöter. Ett mål om förhandsbesked kräver inte beslut om prövningstillstånd men avgörs på full avdelning på samma sätt som de mål som har meddelats prövningstillstånd varför ett mål om förhandsbesked torde medföra en något lägre kostnad än ett mål som har meddelats prövningstillstånd. Målen om förhandsbesked i Regeringsrätten är också förhållandevis renodlade i sina sakfrågor och välutredda i Skatterättsnämnden.

Vid en jämförelse med Finland kan noteras att det i Sverige år 2001 kom in 42 712 ärenden rörande gåvoskatt till skattemyndigheterna och att det under samma period fattades beslut i 1 438 ärenden som rörde lättnadsregeln för företagsegendom.

9.5 Överväganden

Förslag: Det skall införas möjlighet för enskild och Riksskatteverket att begära förhandsbesked i gåvoskattefrågor.

Förhandsbesked skall lämnas under samma förutsättningar som gäller för enskilda och Riksskatteverket i frågor om direkt skatt och fastighetstaxeringsfrågor.

Ansökan från enskild får göras senast den dag då deklaration senast skall lämnas för skattens fastställande.

Ansökan från Riksskatteverket får göras före utgången av andra året efter utgången av det kalenderår då tidpunkten för skattskyldigheten inträdde.

Skatterättsnämnden får ta ut en avgift med samma belopp och under samma förutsättningar som gäller för frågor rörande direkt skatt och fastighetstaxering.

Utredningen anser att tiden nu är mogen för ett införande av ett förhandsbeskedsinstitut i gåvoskattefrågor. Från och med den 1 juli 2001 överflyttades nämligen ansvaret för inregistrering av bouppteckningar och för arvsbeskattningen till skattemyndigheterna. Detta förde med sig att man samtidigt flyttade över processen i arvs- och gåvoskattemål till de allmänna förvaltningsdomstolarna (60 § AGL). Kammarkollegiets roll som granskningsmyndighet togs över av skatteförvaltningen. Riksskatteverket tog över Kammarkollegiets uppgift att föra det allmännas talan i domstolsprocessen och gavs rätt att överklaga skattemyndighetens beslut såväl till den skattskyldiges fördel som till dennes nackdel.

Dessa ändrade förutsättningar medför att gåvotransaktioner kan bedömas av skattemyndigheterna och de allmänna förvaltningsdomstolarna såväl från ett inkomstskatterättsligt som gåvoskatte-
rättsligt perspektiv.

Andra svårigheter som AGK pekade på, nämligen att om den befintliga rättsnämnden skulle läggas på även gåvoskattefrågor skulle det bli nödvändigt med vissa ändringar i nämndens sammansättning och att nämnden inte ansåg sig ha resurser att göra utredningar i värderingsfrågor, kvarstår visserligen.

Trots de av AGK nämnda svårigheterna kan utredningen inte se annat än att den logiska lösningen är att ett förhandsbeskedsinstitut i gåvoskattefrågor läggs på Skatterättsnämnden.

Utredningen har också övervägt om att det skall vara möjligt att erhålla förhandsbesked även i arvsskattefrågor. Det kan vara värdefullt att få fram ett snabbt avgörande i tvistiga frågor angående arvsskatt för att inte försena ett arvskifte. Vid en översiktlig genomgång av förutsättningarna för att även införa rätten till förhandsbesked i arvsskattefrågor framgår dock att det finns lagstiftningstekniska komplikationer rörande bl.a. frågor om partsställningar och om processrättsliga regler i Ärvdabalken. Utredningen, som inte har den tid till sitt förfogande som krävs för att närmare utreda dessa frågor, föreslår i stället att frågan behandlas av den aviserade utredningen av arvs- och gåvoskattelagen.

Hur stor förstärkning av nämnden av ytterligare ledamöter respektive handläggare som behövs för att införa ett förhands-

beskedsinstitut på gåvoskatteområdet är besvärligt att uppskatta då antalet ärenden och deras svårighetsgrad är svårt att förutsäga. År 2001 avgjorde Skatterättsnämnden 233 ärenden och den sammanlagda budgeten ligger på ca 7-8 mnkr. Kostnaden för ett ärende i Skatterättsnämnden har uppskattats till ca 40 000 kronor. Härtill kommer kostnaden för överklagade mål till Regeringsrätten. I Finland kommer det in cirka 1 700 ärenden per år rörande gåvoskatt vilket motsvarar ca sju procent av det totala antalet gåvoskatteärenden 25 000 medan totala antalet ärenden i Sverige är ca 43 000. Här skall också noteras att Finland under perioden hade ett grundavdrag för gåvor på 20 000 FIM (numera 3 400 euro) vilket skall jämföras med Sveriges grundavdrag på 10 000 SEK. Troligen motsvaras en hel del av ärendena i Finland av sådana värderingar av företag som i Sverige görs av SKM utan kostnad för den skattskyldige. Jämförelsen haltar också på grund av att förhandsbesked i Sverige endast får lämnas i en fråga som avser sökandens skattskyldighet eller beskattning om det är av vikt för sökanden eller för en enhetlig lagtolkning eller rättstillämpning för att ett förhandsbesked skall lämnas. I Finland anges inte några sådana begränsningar. Sammanfattningsvis gör utredningen den bedömningen att Skatterättsnämnden kommer att tillföras ca 25 ytterligare ärenden per år genom införandet av ett förhandsbeskedsinstitut på gåvoskatteområdet. Med samma överklagandefrekvens skulle detta medföra ca åtta nya mål till Regeringsrätten samtidigt som den ordinarie processen i viss mån avlastas. Härtill kommer också kostnader enligt lagen (1989:479) om ersättning för kostnader i ärenden och mål om skatt, m.m. i de fall Riksskatteverket ansökt om förhandsbesked. Utredningens slutsats är därför att införandet av ett förhandsbeskedsinstitut på gåvoskatteområdet torde medföra en kostnad om drygt en miljon kronor per år.

VI Avslutande frågor

1 Konsekvenser av utredningens förslag

1.1 Ekonomiska konsekvenser

1.1.1 3:12-reglerna

I detta avsnitt beräknas de offentlig-finansiella effekterna av utredningens förslag till förändrade 3:12-regler. Vidare lämnas förslag på finansiering av det offentlig-finansiella bortfall som förslagen beräknas medföra.

Det är en komplex uppgift att beräkna de offentlig-finansiella effekterna av att förändra de regler som gäller för beräkning av gränsbelopp och låtnadsbelopp vid utdelning på kvalificerade andelar. Komplexiteten medför att beräkningarna är beroende av ett flertal antaganden.

Beräkning av kapitalunderlag och löneunderlag

Det nuvarande kapitalunderlaget utgörs enligt huvudregeln av anskaffningsutgiften för andelarna. Enligt utredningens förslag skall en alternativregel införas som medger att kapitalunderlaget får beräknas utifrån det skattemässigt redovisade värdet på företagets egna kapital. En sådan förändring kommer att medföra att kapitalunderlaget i många företag ökar.

Nuvarande löneunderlag beräknas som summan av lön, förmåner och ersättningar som ingår i underlaget för beräkning av socialavgifter och särskild löneskatt. På individnivå finns spärrar för delägare som varit verksamma i bolaget eller i dess dotterbolag i betydande omfattning. Utredningen föreslår att dessa spärrar skall slopas samtidigt som summan av utbetald kontantlön från första kronan skall utgöra nytt löneunderlag. Föreslagna förändringar medför därför att också löneunderlaget kommer att öka.

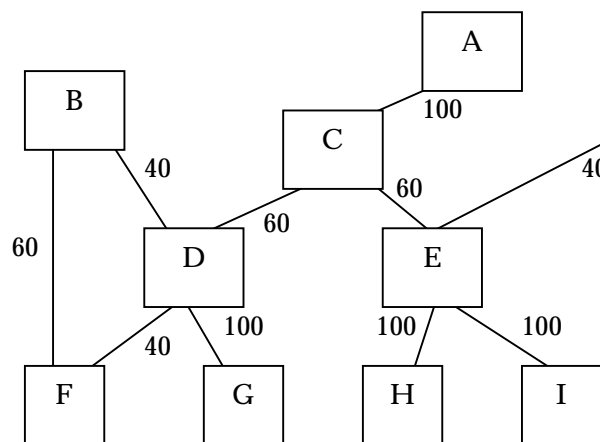
Kapitalunderlag och löneunderlag för kvalificerade delägare

För att beräkna de föreslagna förändringarnas effekt på kapitalunderlag och löneunderlag används mikrodata. Databasen FRIDA inkluderar företagens deklarationsuppgifter, inklusive balans- och resultaträkning. Till varje fåmansföretag finns också uppgifter om delägarna.

Som tidigare beskrivits föreslår utredningen att kapitalunderlaget för varje delägare skall beräknas utifrån bolagets skattemässigt redovisade egna kapital. Likaså föreslås att löneunderlaget beräknas utifrån lönesumman i företaget. Därmed kommer en delägare som äger t.ex. hälften av aktierna i ett fåmansföretag att få tillgodoräkna sig hälften av kapital- och löneunderlagen. För en korrekt beräkning av de offentlig-finansiella effekterna av de förändringar som utredningen föreslår, är det önskvärt att enbart den andel av respektive underlag som innehavs av fysiska delägare inkluderas. Dessvärre saknas information om hur stor andel av bolaget som innehas av varje delägare. Om de nya kapital- och löneunderlagen oavkortat relateras till de fysiska delägarna finns det en uppenbar risk att underlagsförändringen och därmed storleken på de offentlig-finansiella effekterna av förslagen överskattas.

I betänkandet *Lättnad i dubbelbeskattningen av mindre företags inkomster*¹ finns ett exempel som kan användas för att illustrera problemet.

Figur 1.

¹ SOU 1996:119, Delbetänkande av 1992 års företagsskatteutredning.

A och B är fysiska personer. G är ett helägt dotterbolag till bolaget D som i sin tur ägs till 40 % av personen B och till 60 % av bolaget C. Bolaget D är därmed ett fåmansbolag. Bolaget F som ägs till 60 % av personen B karaktäriseras också som ett fåmansbolag. H och I är helägda dotterbolag till bolaget E som ägs till 60 % av bolaget C och till 40 % av någon annan. Bolaget C ägs av personen A och är därmed ett fåmansbolag. Till bolagen C, F och D kommer det att finnas K10-blanketter, varför det är möjligt att isolera dessa bolag, som också framgår av tabell 1.

Tabell 1. Bolag som inkluderas i beräkningen

Bolag	K10	Hantering vid beräkning
C	Ja	Inkludera
D	Ja	Exkludera
E	Nej	Inkludera
F	Ja	Inkludera
G	Nej	Exkludera
H	Nej	Exkludera
I	Nej	Exkludera

Om inte detta hanteras kommer viss överskattning att ske genom att kapital- och löneunderlagen i bolagen C och F inkluderas helt, trots att dessa bolag endast till viss del ägs av en fysisk delägare. Vidare finns det risk för att löneunderlagets storlek underskattas genom att löneutbetalningar i bolagen E, G, H och I felaktigt inte kommer att ingå i löneunderlaget.

Till viss del är det möjligt att hantera problemet och därmed reducera överskattningen. Om företaget lämnar utdelning till en fysisk delägare är det möjligt att isolera den andel av bolaget som är relaterad till denne delägare. Därmed är det, åtminstone delvis, möjligt att begränsa den överskattning som sker. Under år 1999 lämnade endast 32 % av bolagen utdelning till sina delägare. Baserat på de bolag som lämnar utdelning torde det dock vara möjligt att beräkna sannolikheten för att varje bolag ägs till en viss andel av en fysisk delägare. Utifrån dessa sannolikheter går det sedan att imputera ägarandelar till kvalificerade delägare vars bolag inte lämnar

någon utdelning. En sådan metod medför att ägarbilderna i ett enskilt bolag blir felaktig, men det torde sammantaget reducera den eventuella överskattning av kapitalunderlaget och löneunderlaget som annars kommer att ske, och därmed ge ett mer korrekt aggregerat utfall. Det andra problemet som nämns torde vara väldigt begränsat då en majoritet av fåmansaktiebolagen är bolag som inte ingår i koncerner och därmed inte heller har dotterbolag.

I fåmansföretag lämnar samtliga delägare in den deklarationsbilaga på vilken gräns- och lätttnadsbelopp beräknas. Samtliga dessa delägare äger dock inte kvalificerade andelar. För passiva delägare har gränsbeloppet ingen betydelse, då utdelning till sådana delägare är föremål för kapitalinkomstbeskattning. Vid beräkning av förändringen i gränsbeloppet är det därför viktigt att utesluta delägare som inte äger kvalificerade andelar.

Kapitalunderlag och löneunderlag avseende lätttnadsbelopp för fysiska delägare till onoterade bolag

Delägare till onoterade bolag som inte är fåmansföretag har rätt till en årlig skattefri utdelning, det s.k. lätttnadsbeloppet. Lätttnadsbeloppet beräknas utifrån ett kapitalunderlag och ett löneunderlag på exakt samma sätt som för delägare till fåmansföretag. Förändras reglerna för hur dessa underlag beräknas kommer den skattefria utdelningen från sådana onoterade bolag som en direkt följd härav att påverkas.

Som tidigare påtalats saknas det helt uppgifter om delägare till onoterade bolag som inte är fåmansföretag. Utgångspunkten för att beräkna de föreslagna förändringarnas effekt på lätttnadsbeloppet för delägarna till sådana onoterade bolag är densamma som för att beräkna effekten på lätttnadsbeloppet för delägare till fåmansföretag. Genom ett sådant tillvägagångssätt kommer beräkningen av löneunderlag och kapitalunderlag för delägare till onoterade bolag att baseras på förhållandet mellan löneunderlag och lönesumma och förhållandet mellan kapitalunderlag och aktiekapital hos samtliga fysiska delägare i fåmansföretagen.

Beräkningsmetodologi

Vid beräkning av de offentlig-finansiella effekterna är utgångspunkten att förslagen inte påverkar delägarnas beteende. Deskriptiv statistik över utnyttjandet av nuvarande underlag tyder på att endast en liten andel, ca 16 %, utnyttjar nuvarande gränsbelopp fullt ut genom löpande uttag medan 55 % inte erhåller någon löpande utdelning alls². Ett rimligt antagande är därför att delägare som löpande, d.v.s. genom utdelning, inte fullt ut utnyttjar nuvarande regler inte heller löpande kommer att ta del av en eventuell ökning av gränsbeloppet. I sådana fall medför ett ökat underlag att den del av de framtida vinsterna som kapitalvinstbeskattas (gränsbeloppet) eller är skattefri (lätnadsbeloppet) i samband med avyttring av andelarna kommer att öka i förhållande till nuvarande regler.

Ett ökat gränsbelopp som inte utnyttjas förrän vid avyttring av andelsinnehavet medför ett framtida skattebortfall som motsvarar skillnaden mellan den skatt som på marginalen betalas enligt nuvarande kapitalvinstregler och kapitalvinstskattesatsen på varje krona ökat gränsbelopp³. För att inte överskatta kostnaden är det dock nödvändigt att reducera ökningen i underlaget något med hänsyn till att samtliga kvalificerade andelar inte kommer att avyttras med vinst eller inte alls kommer att vara föremål för avyttring. Bolag kommer att upphöra genom konkurs eller likvidation, varvid delägaren inte kan utnyttja eventuella sparade utrymmen. Vidare kan innehav av kvalificerade andelar komma att upphöra genom andelsbyte, börsnotering eller genom att företag på annat sätt upphör att vara ett fåmansföretag. Om en andel upphör att vara kvalificerad kommer ett ökat gränsbelopp inte att medföra någon offentlig-finansiell effekt.

På motsvarande sätt kommer lätnadsbeloppet att öka genom de nya reglerna. Lätnadsbeloppet utgör en delmängd av gränsbeloppet. En ökning av lätnadsbeloppet medför ett skattebortfall som motsvarar hela den skatt som på marginalen betalas på kapitalvinster (30 %) i samband med en framtida försäljning av andelen⁴. Den offentlig-finansiella effekten motsvarar därmed nuvärdet av ett skattebortfall om 30 öre per krona ökat lätnadsbelopp. Av samma skäl som tidigare beskrivits avseende gränsbeloppet kommer inte hela ökningen av lätnadsbeloppet att utnyttjas av de fysiska del-

² Se vidare bilaga 2, *Deskriptiv statistik om 3:12-bolag och deras ägare*.

³ Se avsnittet "Härledning av skattebortfall vid ökat gränsbelopp och lätnadsbelopp".

⁴ Se avsnittet "Härledning av skattebortfall vid ökat gränsbelopp och lätnadsbelopp".

ägarna. Utifrån den deskriptiva statistik som utredningen presenterar förefaller det dock som om en betydligt större andel av ökningen i låtnadsbeloppet kommer att utnyttjas än vad som gäller för gränsbeloppet. Detta förefaller rimligt med tanke på att låtnadsbeloppet, till skillnad mot gränsbeloppet, är skattemässigt fördelaktigt att utnyttja vid såväl låga inkomster i verksamheten som vid försäljning av passiva andelsinnehav.

En stor andel av det skattebortfall som uppkommer genom de föreslagna förändringarna antas uppkomma först i samband med avyttringen av andelarna. Nuvärdet av ett sådant framtida skattebortfall skiljer sig därmed från skattebortfallet i nominella termer. I beräkningarna antas att en viss andel av det totala innehavet årligen avyttras. Därmed är det nödvändigt att skaffa sig en uppfattning om omsättningshastigheten på fysiska delägars innehav i fåmansföretag. I beräkningarna estimeras omsättningshastigheten som den andel av den samlade anskaffningsutgiften som årligen är förknippad med fysiska personers avyttring av andelar i fåmansföretag. På så sätt beräknas omsättningshastigheten på fysiska personers andelsinnehav i fåmansföretag uppgå till 23 år.

De delägare som inte utnyttjar nuvarande regler fullt ut antas inte heller löpande komma att påverkas av ökade gränsbelopp och låtnadsbelopp. I dessa fall slår en förändring igenom först vid avyttring. Det finns dock ett antal fysiska delägare som utnyttjar nuvarande regler fullt ut (ca 16 %). Då ett flertal faktorer, däribland skatteuttaget, avgör storleken på utdelningen i ett företag antas generellt att delägarna inte kommer att dela ut en större andel av den balanserade vinsten än vad som för närvarande är fallet, trots ett ökat utdelningsutrymme. Däremot är det skattemässigt fördelaktigt för delägare med en förvärvsinkomst som överstiger 7,5 prisbasbelopp att tillgodogöra sig vinsten i form av utdelning istället för som lön. Beräkningarna baseras därför på antagandet att när gränsbeloppet ökar kommer delägare som utnyttjar nuvarande regler fullt ut att reducera sina löneuttag, om möjligt ned till 7,5 prisbasbelopp, och i motsvarande grad öka utdelningen. En sådan substitution mellan inkomstslagen tjänst och kapital medför att förvärvsinkomstskatten och arbetsgivaravgiften minskar medan bolagsskatten och kapitalvinstskatten ökar⁵. Sammantaget medför detta en offentlig-finansiell försvagning.

---

⁵ Vissa uttryck redovisas i avsnittet "Omedelbar substitution av utdelning mot lön vid ökat gränsbelopp och låtnadsbelopp".

Förslagets offentlig-finansiella effekter

Utredningens föreslår förändringar som påverkar både underlagens storlek och klyvningsräntans storlek. Det nuvarande kapitalunderlaget består enligt huvudregeln av anskaffningsutgiften för andelarna. Utredningen föreslår en möjlighet att beräkna kapitalunderlaget utifrån bolagets beskattade egna kapital. Som framgår av tabell 2 föreslås att kapitalunderlaget skall omfatta hela aktiekapitalet, 45 % av beskattat eget kapital och 32 % av obeskattade avsättningar.

Enligt nuvarande regler förekommer vissa restriktioner som reducerar det nuvarande löneunderlaget. Utredningen föreslår att dessa restriktioner skall slopas så att företagets sammanlagda löneutbetalningar ingår i löneunderlaget. Lönesumman kvoterar dock ned så att löneunderlaget utgör 50 % av lönesumman.

Som en direkt följd av att kapitalunderlaget baseras på företagets beskattade egna kapital slopas vidare nuvarande regler som medger ränteuppräknings av sparade gräns- och lätttnadsbelopp.

Utöver dessa förändringar föreslås också att nuvarande regler om hälftendelning av kapitalvinster slopas. Istället skall kapitalvinster upp till 100 prisbasbelopp betraktas som förvärvsinkomst fullt ut i samband med avyttring av andelarna. Slutligen föreslås att riskpremien höjs från 5 % till 10 %.

Tabell 2. Antaganden vid beräkning av nytt kapital- och löneunderlag samt vid beräkning av offentlig-finansiella effekter

Variabel	Antagande
Vikt för aktiekapital	1
Vikt för beskattat eget kapital	0,45
Vikt för reserveringar	0,32
Kvotering av kapitalunderlag	1
Löneunderlag	lönesumma
Kvotering av löneunderlag	0,5
Kvotering av SLR för beräkning av lättnadsbelopp	0,7
Andel av fördelningsvinst vid försäljning som utgör förvärvsinkomst	1
Tak för tjänstebelopp (i antal prisbasbelopp)	100
Tak för löneunderlag för kvalificerad delägare (i antal löner)	50
Sparat gränobelopp och lättnadsbelopp ingår i underlaget	Nej
Prisbasbelopp	36 400
Statslåneränta	4,38 %
Riskpremie	10,00 %
Arbetsgivaravgift	32,82 %
Nedre skiktgräns för statlig inkomstskatt 1999	245 000
Övre skiktgräns för statlig inkomstskatt 1999	389 500
Klyvningsränta för beräkning av gränobelopp enligt förslag	14,38 %
Ränta för lättnadsbelopp enligt förslag	3,07 %
Andel av gränobelopp som antas utnyttjas	0,60
Andel av lättnadsbelopp som antas utnyttjas	0,80
Genomsnittlig diskonteringsränta för staten	5,00 %
Genomsnittlig inflation	2,00 %
Genomsnittlig innehavstid för kvalificerade andelar	23 år

Beräkningarna av de offentlig-finansiella effekterna av förslaget baseras på de antaganden som redovisas i tabell 2. tabell 3 redovisar såväl de nya underlagen som de nya grän- och lättnadsbeloppen. Det bör påpekas att tabellen inte innehåller lättnadsbeloppet för delägare till bolag som inte betraktas som fåmansföretag.

Tabell 3. Beräknad förändring för delägare till fåmansföretag av föreslagna regler 1999

	Nuvarande regler, Mdkr	Förslaget, Mdkr	Förändring, Mdkr
<u>Gränsbelopp</u>			
Kapitalunderlag	47,0	91,8	+44,8
Löneunderlag	40,7	47,7	+7,0
Totalt underlag	132,8	139,5	+6,7
Gränsbelopp	12,5	20,1	+7,6
<u>Lättnadsbelopp</u>			
Kapitalunderlag	59,4	124,6	+65,2
Löneunderlag	47,9	51,5	+3,6
Totalt underlag	110,2	176,1	+65,9
Lättnadsbelopp	3,4	5,4	+2,0

Som framgår av tabell 3 fördubblas nästan kapitalunderlaget för gränsbeloppet när det beräknas utifrån det egna kapitalet i bolaget, medan löneunderlaget endast ökar marginellt. Trots den kraftiga ökningen av kapitalunderlaget ökar det totala underlaget för gränsbeloppet endast marginellt med de föreslagna reglerna. Orsaken är att enligt nuvarande regler ingår sparade gränsbelopp i underlaget för beräkning av kommande gränsbelopp, vilket inte längre blir fallet enligt förslaget. År 1999 beräknas de sparade gränsbeloppen uppgå till 45,1 mdkr. Detta motsvarar nästan helt den ökning i kapitalunderlaget som förslaget medför. Trots att underlaget för gränsbeloppet ökar marginellt med förslaget så ökar gränsbeloppet med 60,1 % till 20,1 mdkr. Det är resultatet av att riskpremien höjs från 5 % till 10 %.

Förslaget medför att kapitalunderlaget för lättnadsbeloppet mer än fördubblas medan löneunderlaget i stort är oförändrat. Till skillnad från förändringen i underlaget för gränsbeloppet medför förslaget en kraftig ökning av det totala underlaget för lättnadsbeloppet. Totalt beräknas underlaget för lättnadsbeloppet öka med 59,8 %. Orsaken är att det sparade lättnadsbeloppet är litet i förhållande till sparade gränsbelopp. År 1999 beräknas det sparade lättnadsbeloppet uppgå till 2,9 mdkr. Det förefaller därmed som att lättnadsbeloppet ökar ungefär lika mycket som gränsbeloppet.

Slutligen bör det påpekas att de nya kapital- och löneunderlagen för lättnadsbeloppet avviker från motsvarande underlag för gränsbeloppet då lättnadsbeloppet också omfattar passiva delägare.

Baserat på ovan angivna antaganden och effekten på gränsbelopp och lättnadsbelopp, redovisar tabell 4 de finansiella effekter som förslaget sammantaget medför. Den slopade hälftindelningen av vinster i samband med avyttring av kvalificerade andelar beräknas medföra en ökad skatteintäkt om 0,51 mdkr år 1999. Vidare beräknas de ökade gräns- och lättnadsbeloppen medföra ett sammantaget skattebortfall om 1,51 mdkr år 1999. Det är dock viktigt att notera att ungefär halva detta belopp inte utgör något omedelbart skattebortfall. Skattebortfallet uppkommer först i samband avyttring av kvalificerade andelar under de kommande 23 åren.

Tabell 4. Förändring i skatteintäkter 1999

Åtgärd	Finansiell effekt 1999, mdkr
Förändrade regler för beräkning av tjänstebelopp	0,51
<u>Förändrat gränsbelopp och lättnadsbelopp:</u>	
Ökad skattefri utdelning till delägare i övriga onoterade bolag	-0,56
Substitution av lön mot utdelning i fåab	-0,22
Ökad framtida kapitalbeskattad och skattefri vinst vid avyttring av andelar i fåab	-0,73
Totalt	-1,00

De offentlig-finansiella effekterna av förslaget beräknas som den årliga intäktsförändringen. De förändrade reglerna för tjänstebeloppet beräknas öka de årliga skatteintäkterna från år 2004 med 0,58 mdkr⁶. Det ökade lättnadsbeloppet medför att skatteintäkterna reduceras med 0,63 mdkr per år från år 2004. När gränsbeloppet och lättnadsbeloppet ökar kommer den ökade utdelningen istället för löneutbetalning årligen medföra att skatteintäkterna reduceras med 0,25 mdkr per år från år 2004. Slutligen antas att drygt 4 % av andelarna att avyttras under år 2004, vilket medför ett skattebortfall på ytterligare 0,04 mdkr. Sammantaget

⁶ Årlig inflation utgör 2 % varför detta och övriga belopp årligen antas öka med 2 %.

innebär därför förslaget ett beräknat offentlig-finansiellt bortfall för år 2004 på 0,34 mdkr kronor. På motsvarande sätt är det möjligt att beräkna de årliga effekterna för de kommande åren. tabell 5 omfattar de beräknade, årliga offentlig-finansiella effekterna för år 2004–08.

Tabell 5. Offentlig-finansiella effekter, mdkr

	2004	2005	2006	2007	2008	Varaktigt
Periodiserat	- 0,34	- 0,39	- 0,43	- 0,47	- 0,52	-1,13
Kassamässigt	0,00	- 0,34	- 0,39	- 0,43	- 0,47	-1,13

Kostnaden för förslagen ökar kontinuerligt, dels genom att en större andel av ökningen av gräns- och lättnadsbeloppen utnyttjas i samband med avyttringar, dels genom antagandet om en tvåprocentig inflation. Den successiva ökningen i andelen som utnyttjas är en effekt av att gräns- och lättnadsbeloppen varaktigt blir högre. För år 2005 antas att drygt 4 % av ökningen från år 2004 och drygt 4 % av ökningen för år 2005 utnyttjas. Sammantaget innebär det att drygt 8 % av ökningen i gräns- och lättnadsbeloppen utnyttjas i samband med avyttringar år 2005.

Den varaktiga effekten beräknas som räntekostnaden på summan av nuvärdena av alla framtida skattebortfall som uppkommer genom förslaget. Sammantaget beräknas de offentlig-finansiella effekterna av de föreslagna förändringarna varaktigt uppgå till 1,13 mdkr per år. Offentlig-finansiellt får förslagen fullt genomslag först 23 år efter ikraftträdandeåret, dvs. år 2027, då de ökade gräns- och lättnadsbeloppen av förändringen för år 2004 har utnyttjats fullt ut i samband med fysiska ägares avyttringar av kvalificerade andelar.

Finansiering

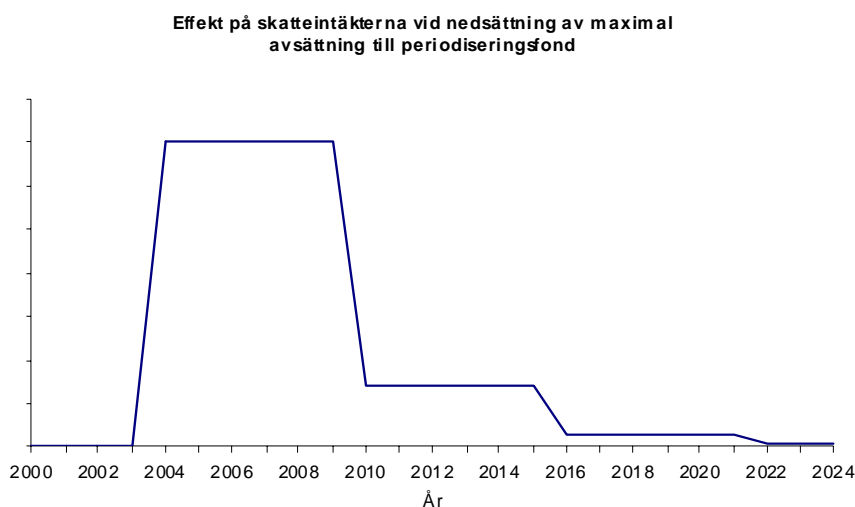
Den varaktiga offentlig-finansiella kostnaden för förslagen beräknas att sammantaget uppgå till 1,13 mdkr. För att finansiera detta bortfall föreslår utredningen att maximal avsättning till periodiseringsfond för juridiska personer justeras ned med 5 procentenheter till 20 %.

År 2000 beräknas underlaget för avsättning till periodiseringsfond uppgå till 258,5 mdkr, vilket medger maximala avsättningar på 64,6 mdkr. Alla företag utnyttjar dock inte möjligheten till avsättning fullt ut, varför de faktiska avsättningarna för år 2000 beräknas till 45,2 mdkr. Det är nödvändigt att ta hänsyn till detta underutnyttjande vid beräkning av den finansiella effekten av en nedjustering av det maximalt tillåtna beloppet.

Eftersom varje avsättning till periodiseringsfond måste återföras till beskattning senast 6 år efter avsättningstillfället är den egentliga skattemässiga effekten av avsättning till periodiseringsfond endast en skattecredit för företagen som löper till dess avsättningen återförs. Den offentlig-finansiella effekten av att reducera den maximalt tillåtna avsättningen till periodiseringsfond är därmed, i princip, att betrakta som en tillfällig åtgärd. Därmed utgörs den varaktiga budgetförstärkningen av en sådan nedsättning av räntan på de tillfälligt högre skatteintäkter som inflyter under en begränsad period.

De initialt högre skatteintäkterna uppkommer som en följd av att nya avsättningar till periodiseringsfond reduceras samtidigt som redan gjorda avsättningar successivt återförs, vilket ökar företagets vinster. Genom att kommande avsättningar återförs först 6 år efter avsättningstillfället, påverkar förändringen inte underlaget för nya avsättningar under de första sex åren. År 7 efter förändringen kommer däremot de återförda avsättningarna, som en direkt följd av nedsättningen, att bli lägre än tidigare vilket reducerar såväl underlaget för nya avsättningar som underlaget för bolagsskatt. Från och med år 7 kommer därför skatteintäkterna att successivt falla tillbaka för att långsiktigt återgå (efter ca 18 år) till den nivå som gällde innan ikraftträdandet. Förloppet illustreras i diagram 1. Den varaktiga, offentlig-finansiella effekten motsvarar därmed enbart räntan på den budgetförstärkning som föreligger mellan år 1 och år 19 efter förslagets ikraftträdande.

Diagram 1.

Profilen för inkomstförstärkningen skiljer sig avsevärt från det inkomstbortfall som utredningens förslag medför. Detta gör det svårt att anpassa en finansiering genom nedsättning av maximal avsättning till periodiseringsfond. Utredningen har av andra skäl ändå ansett att en reduktion av den maximala avsättningen till periodiseringsfond är en motiverad finansieringsform.

För att uppfylla det varaktiga finansieringskravet är det nödvändigt med en nedsättning av den maximalt tillåtna avsättningen från nuvarande nivå på 25 %, ned till en varaktig nivå på 15 %. Sammantaget beräknas en nedsättning av den maximala avsättningen till periodiseringsfond för juridiska personer med 10 procentenheter medföra en varaktig budgetförstärkning på 1,06 mdkr per år. I det korta perspektivet medför en sådan nedsättning dock en kraftig överfinansiering av utredningens förslag. Om syftet istället är uppfylla det kortsiktiga finansieringsbehovet är det fullt tillräckligt med en nedsättning av det maximala beloppet på 2 procentenheter. En sådan nedsättning medför dock att förslaget varaktigt kommer att vara underfinansierat. Då inte någondera är önskvärt har utredningen valt en kompromiss genom att föreslå att nivån för den maximala avsättningen reduceras med 5 procentenheter, ned till 20 %. Som framgår av tabell 6 innebär en sådan nedsättning fort-

farande en betydande överfinansiering i det korta perspektivet men en varaktig underfinansiering med ca 0,5 mdkr.

Tabell 6: Offentlig-finansiell effekt av nedsättning av maximal avsättning till periodiseringsfond, mdkr

	2004	2005	2006	2007	2008	Varaktigt
Nedsättning	5 %	5 %	5 %	5 %	5 %	5 %
Periodiserad effekt	2,24	2,28	2,33	2,37	2,42	0
Kassamässig effekt	0	2,24	2,28	2,33	2,37	2,42
Akkumulerat bidrag till den varaktiga effekten	0,00	0,07	0,14	0,21	0,28	0,55

Härledning av skattebortfall vid ökat gränsbelopp och lättnadsbelopp

- ΔS = Förändring i skatteintäkt.
 GB_i = Gränsbelopp där $i = 1, 2$.
 LB = Lättnadsbelopp.
 E = Behållning efter bolagsskatt.
 τ_k = Kapitalvinstskatt.
 τ_w = Tjänsteinkomstskatt.

Förändringen i skatteintäkt utgör skillnaden i skattintäkter mellan nuvarande och föreslagna regler i samband med en avyttring av andelarna. Regelförändringen medför att gränsbeloppet och därmed lättnadsbeloppet ökar i storlek. Lättnadsbeloppet utgör en delmängd av gränsbeloppet varför lättnadsbeloppet definieras som en andel, α , av gränsbeloppet:

$$(1) \quad LB = \alpha GB.$$

Därmed kan skatteintäkterna från en kvalificerad delägare med nuvarande regler skrivas som:

$$(2) \quad S_1 = (1 - \alpha)GB_1\tau_k + (E - GB_1)(0,5\tau_k + 0,5\tau_w).$$

Om gränsbeloppet i uttrycket (2) ersätts med det nya gränsbeloppet erhålles på samma sätt de nya skatteintäkterna. Skillnaden mellan dessa, $\Delta S = S_2 - S_1$, utgör den offentlig-finansiella effekten av förändringen i gränsbelopp och lättnadsbelopp:

$$(3) \quad \Delta S = \Delta GB((1 - \alpha)\tau_k - 0,5\tau_k - 0,5\tau_w)$$

Löses lättnadsbeloppet ut genom att uttrycket (1) sätts in i uttrycket (3) erhålles effekten på skatteintäkterna av en förändring i underlaget för gränsbeloppet och lättnadsbeloppet.

$$(4) \quad \Delta S = \Delta GB(\tau_k - 0,5\tau_k - 0,5\tau_w) - \Delta LB\tau_k$$

Den första delen av uttrycket (4) anger att för varje krona i ökat gränsbelopp kommer skatteintäkten att minska med skillnaden i skattesats mellan skatten på kapitalvinster, τ_k , och skatten på hälftenuppdelad vinst, $0,5\tau_k + 0,5\tau_w$. Den andra delen av uttrycket (4) anger att för varje krona i ökat lättnadsbelopp kommer skatteintäkten att minska med hela kapitalvinstskattesatsen, τ_k .

Omedelbar substitution av utdelning mot lön vid ökat gränsbelopp och lättnadsbelopp

ΔS	=	Förändring i skatteintäkt.
ΔGB	=	Förändring i gränsbelopp.
ΔU	=	Förändring i utdelning.
$\Delta L_{\max}$	=	Maximal förändring i lön.
ΔL_{fakt}	=	Faktisk förändring i lön.
INK	=	Förvärvsinkomst.
ΔR	=	Förändring i resultat före bolagsskatt.
τ_k	=	Kapitalvinstskatt.
τ_w	=	Tjänsteinkomstskatt.
τ	=	Bolagsskatt.
τ_a	=	Arbetsgivaravgift.

För att beräkna effekterna av att reducera lönen och öka utdelningen i samma utsträckning är utgångspunkten att i första steget

beräkna hur stor lönereduktion som svarar mot förändringen i gränsbeloppet. Den löneförändring som motsvarar detta belopp definieras som maximal förändring i lön, $\Delta L_{\max}$. Det innebär att om det är möjligt kommer delägaren att reducera lönen med hela förändringen i gränsbeloppet.

Det föreligger ett antal restriktioner som medför att den faktiska lönereduktionen inte alltid uppgår till det maximala beloppet. Delägaren kommer endast att reducera lönen så länge den sammanlagda taxerade förvärvsinkomsten överstiger 7,5 basbelopp. Vidare kan lönen från fåmansföretaget endast reduceras ned till noll. Därmed kan den faktiska löneförändringen skrivas som:

$$(1) \quad \Delta L_{fakt} = \min \begin{cases} INK - 7,5 pb \\ \Delta GB \\ L_{f\ddot{a}ab} \end{cases}$$

Om förändringen i gränsbeloppet överstiger den faktiska förändringen i lön, sparas det återstående gränsbeloppet till en framtida avyttring av andelarna.

Givet löneförändringen i uttrycket (1) är det sedan möjligt att räkna fram den faktiska förändringen i arbetsgivaravgift, resultat före bolagsskatt och utdelningsökning. Den offentlig-finansiella effekten av ovanstående förändring ges av uttrycket (2):

$$(2) \quad \Delta S = \tau \Delta R + \tau_k \Delta U - \tau_w \Delta L_{f\ddot{a}ab} - \tau_a \Delta L_{f\ddot{a}ab}.$$

En viss andel av utdelningen utgörs dock av ett ökat lättnadsbelopp och är därmed skattefri.

1.1.2 Återköp av egna aktier

Utredningen kan inte komma till annan slutsats än att de föreslagna förändringarna av beskattningskonsekvenserna vid aktiebolags återköp av egna aktier inte kan föranleda statsfinansiella effekter av ett slag som måste beaktas i det här sammanhanget. I dag lämnar aktiebolagslagstiftningen inte utrymme för återköp i de privata bolagen annat än i mycket ovanliga undantagsfall. När frågan om införande av en rätt för sådana bolag att förvärva sina egna aktier nu aktualiseras efter utredningens genomgång och för-

slag till beskattningsregler förefaller det främmande att tala i termer av kostnader för staten.

1.1.3 Närståendebegreppet

Inte heller i fråga om närståendebegreppet finns det anledning att anta att utredningens förslag för med sig annat än marginella statsfinansiella effekter som är ytterligt svåra att beräkna. Inverkan på skatteintäkterna är beroende av så många svarbedömda faktorer att en meningsfull beräkning framstår som omöjlig att göra.

1.1.4 Generationsskiften

Utredningens förslag i fråga om ändringar i AGL avser i stora delar en teknisk och materiell anpassning till dagens inkomst- och förmögenhetsskattelagstiftning. Det föreslås således inte några förändringar i fråga om skatteskalor eller generella grundavdrag och inte heller i fråga om storleken på reduceringen i lättnadsregeln. Förslagen om införande av möjligheten att genomföra generationsskiften genom successiva förvärv och mot ersättning skulle kunna innebära att fler generationsskiften genomförs och att skatteuttaget tidigareläggs.

Samtidigt föreslås en möjlighet till frivillig avskattning vid gåva av fastighet mot vederlag vilket kan innebära ett tidigare kapitalvinstskatteuttag. Å andra sidan föreslås att det skall ges möjlighet att ta över periodiseringsfonder och expansionsfonder i samband med benefika överlåtelse av företagsegendom. Effekten härav blir i stället att beskattningen skjuts på framtiden.

Den närmare beräkningen av de föreslagna förändringarna låter sig inte göras då det helt saknas statistik över hur stor del av det sammantagna skatteuttaget rörande arvs- och gåvoskatt som belöper sig på överlåtelse av företagsegendom. Effekten av de föreslagna förändringarna torde i stället vara att fler överlåtelse kommer att göras vilket kan medföra ett större eller i vart fall tidigare skatteuttag. Huruvida fler företag på detta vis kommer att överlätas benefikt i stället för oneröst går inte heller att uppskatta eftersom sådan statistik också saknas. Enligt uppgift från Finansdepartementet torde dock förslagen endast medföra försumbara kostnader.

Införandet av ett förhandsbeskedsinstitut för gåvoskattefrågor beräknas däremot medföra en del kostnader. Enligt uppgift från RSV kan förslaget medföra att Skatterättsnämnden tillförs ca 25 nya ärenden per år. Kostnaderna för förfarandet i nämnden, för eventuella överklaganden till Regeringsrätten samt för andra vidhängande administrativa frågor har av utredningen uppskattats till en dryg miljon kronor. Mot detta bör då vägas besparingar som uppnås genom att prejudikatfrågor får en snabb lösning och genom att ett stort antal mål inte behöver behandlas i fyra instanser. Om ett antal prejudicerande frågor kan avgöras på detta sätt kan man också utgå från att länsrätterna kan förväntas få en minskad tillströmning av mål. Effekten härav går dock inte att beräkna. Sammantaget kommer reformen dock troligtvis att ge upphov till besparingar för det allmänna (jfr regeringens bedömning i prop. 1997/98:65 s. 64).

1.2 Övriga konsekvenser

En väsentlig uppgift i överväganden kring förändringar i lagstiftningen för småföretagen är att ta stor hänsyn till behovet av enkla regler. Förenklingsaspekterna har diskuterats i en rad hänseenden i det föregående. Sammanfattningsvis är det utredningens uppfattning att förslagen i 3:12-delen medför betydande förenklningar för de skattskyldiga på ett område av skattelagstiftningen där en betydande komplexitet tyvärr är svår att undvika. Det beror till stor del på att det i grunden rör sig om en lagstiftning som skall förhindra vissa beteenden. Under årens lopp har det här, som på så många andra håll på skatteområdet, visat sig att regelverket utsätts för påfrestningar i form av ständigt nya konstruktioner som syftar till att fåmansföretagaren inte skall träffas av de särskilda reglerna och den hårdare beskattningen. Utredningens förslag till ett schablonbelopp för skattskyldiga som inte vill tränga in i de ofrånkomligt komplicerade reglerna för beräkning av kapitalunderlag och gränsbelopp är ett exempel på en klar förenkling. Även sloandet av alla nuvarande begränsningar vid tillämpning av lönesumme-regeln är en klar förenklingsåtgärd. På flera punkter i fråga om avgränsningen av den krets som skall omfattas av de särskilda reglerna föreslås förtydliganden som skall öka förutsebarheten. Detta leder i och för sig i vissa fall till ytterligare regler jämfört med

i dag men att räkna paragrafer ter sig som en primitiv metod att läsa av graden av komplexitet på ett lagstiftningsområde.

Även när det gäller generationsskiftesfrågorna fyller utredningens förslag högt ställda krav på förenklingar i den nyss redovisade bemärkelsen. Preciseringar och kompletteringar av värderingsreglerna medför visserligen att det tillkommer ett antal nya bestämmelser men samtidigt kommer man till rätta med en mängd svåra tillämpningsproblem. Detta gäller i än högre grad förslagen till ändringar i bestämmelserna om lättnaderna i beskattningen vid gåva av företagsegendom. De gällande reglerna har under lång tid visat sig vara mycket svårtolkade och avgörandena i HD har inte sällan förvänat såväl lagstiftare som skattskyldiga. En sådan ordning är inte tillfredsställande och utredningens förhoppning är att de föreslagna ändringarna skall ge större möjlighet att förutse de skattemässiga konsekvenserna av olika transaktioner.

Ett av målen med utredningens förslag är att minska möjligheterna till kringgående av de regelverk som utretts. Förhoppningen är att utrymmet för osund skatteplanering därmed skall minska. Utredningens förslag kan därför få positiva effekter i arbetet med att förebygga ekonomisk brottslighet. I övrigt berörs inte den kommunala självstyrelsen av utredningens förslag. Inte heller innebär förslagen några konsekvenser för jämställdheten mellan kvinnor och män eller för möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen. Sysselsättningen och den offentliga servicen i olika delar av landet berörs inte heller. Generellt sett är det visserligen utredningens bedömning att förslagen är tillväxtfrämjande och därmed sysselsättningsskapande men att de inte får några särskilda regionalpolitiska effekter.

2 Ikraftträdande

2.1 3:12-reglerna

De i denna del av betänkandet föreslagna förändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2004 och tillämpas första gången vid 2005 års taxering. För de andelar e.d. som första gången kommer att omfattas av bestämmelserna i 57 kap. IL vid 2004 års taxering blir beräkning av sparad utdelningsutrymme aktuell först för det beskattningsår som taxeras då, dvs. beskattningsåret 2003. Någon särskild övergångsbestämmelse om detta behövs inte.

När det gäller andelar e.d. som vid utgången av år 2002 omfattas av 3:12-reglerna är situationen annorlunda. Enligt 2 kap. 20–21 §§ lagen (2001:1227) om självdeklaration och kontrolluppgifter är företagsledare i fåmansföretag och fåmanshandelsbolag och närstående till honom samt delägare i företaget skyldiga att i självdeklarationen lämna de uppgifter som behövs för att tillämpa gällande bestämmelser rörande beräkningen av den skattskyldiges inkomst från företaget och bestämmelserna i 3:12-regelsystemet. Någon årlig beräkning och fastställelse av sparad utdelningsutrymme sker dock inte. Vid övergången till de nya reglerna inställer sig frågan hur sparade utdelningsutrymmen till och med utgången av år 2003 bör hanteras. Skall utrymmena beräknas och fastställas en gång för alla för att därefter utgöra "ingående" sparad utdelningsutrymme eller skall beräkningen ske löpande, dvs. i samband med att den skattskyldige redovisar inkomst från fåmansföretaget? Fördelen med det första alternativet är att berörda parter, dvs. de skattskyldiga, skattemyndigheter och domstolar, i framtiden slipper tillämpa äldre bestämmelser. Mot detta skall dock ställas det förhållandet att det antal skattskyldiga som skulle behöva beräkna sina sparade utdelningsutrymmen är stort. År 1998 deklarerade drygt 250 000 personer 3:12-inkomster. Skyldighet att lämna uppgifter om "3:12-förhållanden" föreligger endast när uppgifterna har betydelse för beräkning av inkomst från företaget och

därmed för tillämpning av bestämmelserna i 3:12-regelsystemet. Som framgår av bilagan *Deskriptiv statistik om 3:12-bolag och deras ägare* har de flesta 3:12-delägarna mycket låga eller inga inkomster alls från företaget. Ett stort antal delägare har med andra ord ingen anledning att vid den löpande beskattningen lämna uppgifter om 3:12-inkomster. Det är svårt att ha någon uppfattning om hur stor denna grupp är. Det kan dock antas att det antal delägare som skulle omfattas av ett beräknings- och fastställelseförfarande vida överstiger 250 000. Detta skulle i sin tur kräva att skattemyndigheter – och i förlängningen domstolarna – skulle behöva satsa stora resurser på att granska och fastställa de aktuella beloppen. Endast i en del av fallen är det dock fråga om belopp som direkt påverkar beskattningsunderlaget för det beskattningsår som fastställelsen sker. Det sagda talar enligt utredningens uppfattning starkt mot detta alternativ. Slutsatsen är alltså att det för andelar som vid utgången av år 2003 omfattas av 3:12-reglerna finns ett behov av övergångsregler. Vid beräkning av gränsbelopp och sparad utdelningsutrymme för sådana andelar skall den skattskyldige vid 2005 och senare års taxeringar tillämpa äldre bestämmelser för tiden före de nya reglernas ikraftträdande. Detta innebär t.ex. att indexuppräkningsregeln och 1994 års alternativregel får tillämpas och att de spärrar som finns på såväl företags- som individnivå vid tillämpning av löneunderlagsreglerna skall beaktas.

I detta sammanhang kan erinras om att vid beräkning av sparad utdelningsutrymme till och med år 1993 gäller vid 1995 och senare års taxeringar en särskild övergångsbestämmelse (4 kap. 100 § ILP). Enligt denna får 1991 års alternativregel tillämpas.

Vad som här anförts om 3:12-reglerna och behovet av övergångsbestämmelser gäller även med avseende på lätttnadsreglerna.

Även de nya bestämmelserna om andelsbyten föreslås träda i kraft den 1 januari 2004 och tillämpas på avyttringar efter ikraftträdandet. Vilket behov av övergångsregler som kommer att föreligga i denna del är helt beroende av vilken metod som väljs för att lösa de i Fi2002/1588 (se II, avsnitt 10.6) redovisade problemen med regelkollision. Utredningen lämnar därför inga förslag i denna del.

2.2 Återköp av egna aktier

Utredningens förslag till skatteregler när ett privat aktiebolag eller ett publikt aktiebolag – vars aktier inte är noterade på en börs, en auktoriserad marknadsplats eller någon annan reglerad marknad – förvärvar aktier i det egna bolaget förutsätter ändringar i ABL. Utredningen har därför inte behandlat frågorna om ikraftträdande och ett eventuellt behov av övergångsbestämmelser.

2.3 Närståendebegreppet

Utredningens förslag till ändringar i IL:s generella närstående-begrepp föreslås träda i kraft den 1 januari 2004 och tillämpas första gången vid 2005 års taxering. Något behov av övergångsbestämmelser föreligger inte.

2.4 Generationsskiften

Lagförslagen föreslås träda i kraft den 1 juli 2003.

Den föreslagna övergångsbestämmelsen i AGL innebär att de nya bestämmelserna skall tillämpas i de fall skattskyldighet inträder efter den 30 juni 2003.

Även ändringarna i inkomstskattelagen skall träda i kraft den 1 juli 2003 och tillämpas första gången vid 2004 års taxering.

När det gäller ändringarna i FHBL skall enligt övergångsbestämmelserna äldre bestämmelser tillämpas i en fråga där skattemyndigheten fattat beslut före ikraftträdandet dvs. de nya bestämmelserna tillämpas i det fall skattemyndigheterna ännu inte har fattat beslut om skattläggningen.

Ändringen i skattebetalningslagen skall enligt övergångsbestämmelsen tillämpas i de fall en bouppteckning, arvsdeklaration eller gåvodeklaration kommit in till en skattemyndighet före efter den 1 juli 2003 vilket innebär att den 20-åriga anståndsregeln får tillämpas på ärenden som kommit in till skattemyndigheten före den 1 juli 2003.

VII Författningskommentarer

1 3:12-reglerna

1.1 Förslaget till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

43 kap.

3 §

En s.k. förenklingsalternativregel föreslås införd för beräkning av lättnadsbelopp och normalutdelning (gränsbelopp) i fåmansföretag. Regeln innebär att skattskyldig som inte vill tillämpa huvudregeln (omkostnadsbeloppet för andelarna) eller BEK-alternativregeln (kapitalunderlaget i företaget) i stället kan tillgodogöra sig ett schablonmässigt beräknat belopp som kapitalbeskattad utdelning. Beloppet motsvarar hälften av ett prisbasbelopp året före beskattningsåret fördelat med lika belopp på samtliga andelar i företaget. Den skattskyldige får således som normalutdelning från företaget ta ut den del av det på detta sätt beräknade schablonbeloppet som belöper sig på hans andelar i företaget.

Den skattefria delen av utdelningen, det s.k. lättnadsbeloppet, har beräknats med utgångspunkt från det framräknade schablonbeloppet.

Outnyttjat lättnadsbelopp får även i fortsättningen sparas (sparat lättnadsutrymme). Sparat lättnadsutrymme ingår därmed i lättnadsbeloppet.

Enligt förslaget finns det tre olika metoder för beräkning av lättnads- och gränsbelopp. Det står andelsägaren fritt att välja vilken metod som helst av de enligt förslaget till buds stående metoderna för beräkning av de aktuella beloppen. Det är således möjligt att använda olika metoder olika taxeringsår. Den metod som väljs vid beräkningen visst taxeringsår skall dock användas för delägarens totala andelsinnehav i företaget. Det föreligger med andra ord inte någon valfrihet att välja olika metoder för olika delar av andelsinnehavet. I *paragrafens tredje stycke* regleras metodvalet såvitt gäller förenklingsalternativregeln. När det gäller BEK-

alternativregeln finns en motsvarande bestämmelse i 18 §. Genom att metodalet uttryckligen regleras såvitt gäller de båda alternativreglerna regleras således indirekt vad som gäller för den tredje metoden, dvs. huvudregeln.

4 §

Ränteuppräkningsreglerna av sparade lättadskvalifikationer föreslås slopad. *Första stycket 2* kommer därför att avse det löneunderlag som får läggas till omkostnadsbeloppet eller kapitalunderlaget vid beräkning av underlaget för lättadskvalifikation. I *första stycket 1* föreslås i förtydligande syfte ett tillägg som reglerar beräkningen av omkostnadsbeloppet i de fall då företaget inte lämnat någon utdelning.

Om ett företags andelar marknadsnoteras behåller andelarna under vissa förutsättningar lättadskvalifikationen under en period av tio år. För marknadsnoterade andelar får omkostnadsbeloppet beräknas enligt den s.k. schablonmetoden i 48 kap. 15 §. Den omständigheten att lättadskvalifikation får beräknas på aktuella andelar är en övergångsregel. De marknadsnoterade andelarna betraktas alltså i lättadssammanhang fortfarande som "onoterade". För att säkerställa att beräkningen av lättadskvalifikation även kommer att ske enligt de allmänna regler som gäller för onoterade andelar stadgas i *tredje stycket* uttryckligen att schablonmetoden inte får tillämpas vid beräkning av omkostnadsbeloppet för aktuella andelar.

12 §

I den allmänna motiveringen i II, avsnitt 8.2.7, har redogjorts för hur beräkningen av löneunderlaget skall gå till. När det gäller förslaget att utvidga löneunderlaget till att även avse ersättning som utbetalats till arbetstagare i utlandet finns det inte skäl att göra utvidgningen vidare än vad som krävs till följd av Sveriges medlemskap i EG och andra internationella åtaganden. Utredningen har därför stannat vid den begränsningsmodell som tillämpats i samband med den ändring av Lex Asea som skedde genom SFS 2000:1341 (prop. 2000/01:22, bet. 2000/01:SkU9). Lex Asea utvidgades då till att gälla även när ett utländskt bolag, som hör hemma i en stat inom EES eller i en stat med vilken Sverige ingått ett skatteavtal som innehåller en artikel om ömsesidigt informationsutbyte, delar ut dotterbolagsandelar. Motivet till att begränsa tillämpligheten på detta sätt uppgavs vara att säkerställa kontrollmöjligheterna (a. prop. s. 70). Enligt utredningens uppfattning gäller anförda skäl även i förevarande sammanhang.

När fråga är om ersättning till arbetstagare som utbetalats till en arbetstagare i utlandet är det av naturliga skäl inte lika enkelt att få fram uppgifter om ersättningarnas karaktär, dvs. om det handlar om sådana kontanta ersättningar som, om de hade utbetalats av en svensk arbetsgivare till en arbetstagare i Sverige, skulle ha tagits upp i inkomstslaget tjänst. Av de svenska kontoplanerna framgår emellertid klart och tydligt vilken typ av kontanta ersättningar det är som får ingå i löneunderlaget. Det bör därför vara relativt enkelt för den skattskyldige att få fram erforderliga uppgifter. Det bör i detta sammanhang noteras att det naturligtvis är den skattskyldige som måste visa att kontanta ersättningar till arbetstagare i utlandet är av sådan karaktär att de får ingå i löneunderlaget.

Endast sådan kontant ersättning som hos arbetstagaren skall tas upp i inkomstslaget tjänst ingår i löneunderlaget. Kostnadsersättning motsvaras normalt av en avdragsrätt med ett belopp motsvarande kostnadsersättningen och ingår därför inte i löneunderlaget.

13 §

Arbetsgivare som t.ex. nyanställer arbetshandikappade eller långtidsarbetslösa personer över 60 år kan få statligt lönebidrag. Om stöd ges på detta sätt i form av en reducering av företagets utgifter skall enligt BFN bara faktiskt erlagda utgifter kostnadsföras (BFN R 5 Redovisning av statliga stöd). Det skulle därmed kunna hävdas att förevarande bestämmelse är obehövlig. Statliga lönebidrag och liknande stöd betalas emellertid ut i efterskott. Det kan därför inträffa att det i lönekontots saldo per bokslutsdagen ingår lön för vilken det senare utbetalas bidrag. Lönen ingår därmed även i det saldo som i deklarationens räkenskapschema tas upp under kod SRU-512. Det sagda innebär att bestämmelsen fyller en praktisk funktion och alltså behövs.

14 §

Gällande basbeloppsspärr föreslås slopad. Det löneunderlag som får läggas till omkostnadsbeloppet uppgår till hälften av den sammanlagda ersättning som beräknats enligt 12 §. Den s.k. förenklingalternativregeln i 3 § saknar koppling till omkostnadsbeloppet. Tillämpning av denna regel utesluter därför tillämpning av löneunderlagsreglerna.

18 §

1994 års alternativregel föreslås ersatt av en s.k. BEK-alternativregel som får tillämpas oavsett när andelarna har förvärvats. Andelsägare som väljer att använda denna metod vid beräkning av låtnads- och gränsbelopp måste använda densamma för hela sitt andelsinnehav i företaget. Vilka effekter visst metodval får, har redovisats i kommentaren till 3 §.

I *paragrafens andra stycke* begränsas tillämpningen av BEK-alternativregeln till andelar i juridiska personer som hör hemma i en stat inom EES eller i en stat med vilken Sverige har ingått ett skatteavtal som innehåller en artikel om informationsutbyte. Skälet till denna avgränsning är detsamma som redovisats i kommentarerna till löneunderlagsreglerna i 12 §.

19 §

Paragrafens nya lydelse beror på att BEK-alternativregeln föreslås få tillämpas oberoende av när andelarna har förvärvats. Kapitalunderlaget i företaget skall kvoteras på visst sätt för att detta skall kunna anses "fullbeskattat". Hänvisning sker därför till 24 §.

19 a-c §§

Paragraferna är nya. Beträffande den föreslagna behandlingen av villkorliga aktieägartillskott (*19 a §*) samt utfästelse om kapitaltillskott eller utfästelse att överta företagets skuld vid beräkning av kapitalunderlaget (*19 b §*), se II, avsnitt 8.2.7. I samma avsnitt redovisas skälen till att det dels i *19 c §* första stycket stadgas att som skuld räknas avsättningar för framtida utgifter till den del avdrag har gjorts vid beskattningen, dels i *paragrafens andra stycke* stadgas att som skuld räknas inte avsättningar till periodiseringsfonder och ersättningsfonder.

21 §

Bestämmelsens begränsning till andelar i *svenska* dotterföretag föreslås slopad. I *ett nytt andra stycke* begränsas bestämmelsens tillämpningsområde till andelar i dotterföretag som hör hemma inom EES eller i en stat med vilken Sverige har ingått ett skatteavtal som innehåller en artikel om informationsutbyte. Skälet till denna avgränsning är detsamma som redovisats i kommentarerna till löneunderlagsreglerna i 12 §.

22 §

Bestämmelsens begränsning till fastigheter i *Sverige* föreslås slopad. Eftersom det inte finns något taxeringsvärde för utländska fastigheter föreslås detta motsvaras av 75 % av fastighetens marknadsvärde vid utgången av år 1989. Alla utländska fastigheter skall dock inte få beaktas enligt förslaget utan bestämmelsens tillämpning är, på samma sätt som föreslås gälla beträffande löneunderlag (12 §), kapitalunderlaget (18 §) och andelar i andra dotterföretag än handelsbolag (21 §), begränsad till fastigheten som är belägna inom EES eller i en stat med vilken Sverige har ingått ett skatteavtal som innehåller en artikel om informationsutbyte. Skälet till denna avgränsning är detsamma som redovisats i kommentarerna till löneunderlagsreglerna i 12 §.

24 §

Paragrafens innehåll är nytt. Beträffande den kvotering av kapitalunderlaget i företaget som skall ske för att detta skall kunna anses "fullbeskattat", se kapitel 6, del II. I det kapitlet har utredningen diskuterat vilka värden som skall ligga till grund för beräkningen av det egna kapitalet, bokförda värden eller skattemässiga värden. Valet föll på den modell som utgår från skattemässiga värden. Detta innebär bl.a. att det sker en ny "mätning" av dessa värden vid varje beskattningstidpunkt. Det föreligger därför inte, såsom är fallet när det gäller redovisningen, någon kontinuitet. Därmed saknar även resultatregleringsresonemang intresse i förevarande sammanhang. Detta är anledningen till att de skillnader som finns mellan skattemässiga värden och bokförda värden inte beaktas särskilt vid den kvotering som skall göras enligt paragrafen.

24 a §

Paragrafen är ny och reglerar hur kapitalunderlaget skall justeras om företaget redovisat förlust det beskattningsår som skall ligga till grund för beräkning av lättnads- och gränsbelopp. BEK-modellen bygger på att hänsyn tas till storleken på det kapital som rent faktiskt arbetar i företaget. Om företaget redovisat förlust innebär detta att det arbetande kapitalet minskar. Kapitalunderlaget måste i konsekvens härmed justeras.

48 a kap.*2 §*

Utredningen föreslår i II, kapitel 10 att gällande regler om framskjuten beskattning vid andelsbyten i 48 a kap. IL skall utvidgas till att omfatta onoterade andelar, dvs. även kvalificerade andelar. *Punkten 3* skall därmed utgå.

4 a §

Paragrafen är ny. Den föranleds av de nya bestämmelserna mot handel med skalbolag (prop. 2001/02:165, bet. 2001/02:SkU23, rskr. 2001/02:265). Innebörden av regleringen är, såvitt här är av intresse, att den som säljer skalbolagsandelar skall ta upp kapitalvinsten som inkomst av passiv näringsverksamhet. I sådana fall skall naturligtvis inte reglerna om framskjuten beskattning få tillämpas.

6 a §

Innehållet i bestämmelsen är hämtat från 49 kap. 10 §.

7 §

I paragrafen har tillagts "eller en svensk ekonomisk förening" med anledning av att bestämmelserna om framskjuten beskattning föreslås utvidgade till att även omfatta onoterade andelar.

10 a §

Paragrafen är ny. En värdestegring på de mottagna andelarna som inte är ett resultat av den skattskyldiges arbetsinsatser skall naturligtvis inte tas upp i inkomstslaget tjänst när andelarna avyttras. För att man *vid avyttringen* av de mottagna andelarna skall komma fram till ett materiellt korrekt beskattningsresultat är det nödvändigt att beräkna och registrera den vinst som uppkommer *vid andelsbytet* och dela upp den i ett tjänstebelopp och ett kapitalbelopp.

10 b §

Enligt bestämmelserna i paragrafen, som är ny, begränsas det tjänstebelopp som vid avyttringen av de mottagna andelarna skall tas upp i inkomstslaget tjänst till ett belopp motsvarande det tjänstebelopp som skulle ha tagits upp om en uppdelning av vinsten i en tjänstedel och en kapitaldel hade gjorts vid bytestidpunkten.

12 §

Innehållet i bestämmelsen är hämtat från 49 kap. 27 §.

13 §

Paragrafen är ny. Om en kvalificerad andel avyttras genom ett andelsbyte blir den mottagna andelen kvalificerad under de fem följande beskattningsåren. Bestämmelsen behövs för att det inte skall vara möjligt att kringgå 3:12-reglerna. Kvalifikationen måste således bestå under lika lång tid som den normala karenstiden, dvs. fem år.

49 kap.*13 och 14 §§*

I 49 kap. behandlas uppskovsgrundande andelsbyten. Som en konsekvens av förslaget att gällande regler om framskjuten beskattning vid andelsbyten i 48 a kap. IL skall utvidgas till att omfatta onoterade andelar, dvs. även kvalificerade andelar, kommer fysiska personers andelsbyten uteslutande att regleras enligt bestämmelserna om framskjuten beskattning och juridiska personers andelsbyten enligt bestämmelserna om uppskovsgrundande andelsbyten. Som en följd härav har ändringar av redaktionell karaktär gjorts i paragraferna.

19 §

De två sista meningar i *första stycket*, vilka lades till genom SFS 2001:1176 (prop. 2001/02:46, bet. 2001/02:SkU13), har utgått.

25 §

Paragrafen innehåller bestämmelser som innebär att skattemässig kontinuitet råder vid vissa benefika förvärv. När nu utredningen föreslår att gällande regler om framskjuten beskattning vid andelsbyten i 48 a kap. IL skall utvidgas till att omfatta onoterade andelar innebär detta att 49 kap. endast avser juridiska personers andelsbyten. Juridiska personer gör inga förvärv genom arv och bodelning. Paragrafen har ändrats i enlighet härmed.

56 kap.*8 §*

I paragrafen har gjorts en redaktionell ändring.

57 kap.**2 §**

Tredje stycket är nytt. Det föranleds av utredningens förslag i II, avsnitt 7.3.9 om den s.k. staketbestämmelsen. För en närmare redovisning av bestämmelsens innebörd hänvisas till nämnda avsnitt.

4 §

Tillägget ”som är eller har varit” i *första stycket 1* föreslås för att markera att karenstiden, förutom att avse verksamheten, även avser närståendeskapet. Kvalifikation kan således uppkomma om delägaren och den kvalificerat verksamma personen är närstående vid utdelningstillfället *eller* var närstående vid tidpunkten för den kvalificerat verksamma personens aktivitet i företaget.

I *första stycket 1 b)* föreslås den år 1995 slopade karensregeln återinförd. Den innebär vid överflyttning av verksamhet mellan olika företag att ett gammalt företag inte blir fri från smitta så länge andelsägaren eller någon närstående till honom är verksam i ett annat fåmansföretag eller fåmanshandelsbolag som bedriver samma eller likartad verksamhet. Om överflyttning av verksamhet sker mellan olika företag kommer kvalificerade andelar i samtliga företag således att vara smittade under en period som tar slut först fem år efter det att andelsägaren (eller den närstående) slutat bedriva verksamhet i det yngsta företaget.

I förtydligande syfte föreslås *första stycket* bli strukturerat på så sätt att utrymmet för olika tolkningar begränsas när fråga är om prövning av utomståenderegeln (genom hänvisning från 5 § tredje stycket 3).

I ett *nytt andra stycke* kodifieras motivuttalandet om när en person skall anses vara verksam i betydande omfattning.

4 a §

Paragrafen är ny men innehållet har överförts oförändrat från gällande 4 § tredje stycket.

5 §

I II, avsnitt 7.4.1 har redogjorts för en tänkbar möjlighet att kringgå 3:12-reglerna. En delägare med kvalificerade andelar kan genom en enkel bolagskonstruktion befaras bli utomstående till sig själv. För att utesluta denna möjlighet anges inledningsvis i *andra stycket* att med företag avses här det *fåmansföretag* i vilket del-

ägaren eller någon närstående till honom varit verksam i betydande omfattning under den angivna tidsperioden. Utomstående ägande kan således bara föreligga i ett fåmansföretag.

I *andra stycket* har gjorts ett tillägg som innebär att prövningen av om ett fåmansföretag är utomståendeägt utvidgas. Tillägget för-
anleds av att en bokstavstolkning av bestämmelsen i andra stycket kan leda till ett materiellt felaktigt resultat i de fall det utomstående ägandet föreligger i ett moderföretag men andelsägaren eller någon honom närstående är eller har varit kvalificerat verksam i ett dotterföretag.

För att det klart skall framgå att utomståendeprövningen endast skall avse ett företag – och då i första hand det fåmansföretag där delägaren eller någon honom närstående är eller har varit verksam – formuleras *andra stycket* i punktform.

I *tredje stycket* har en fjärde punkt lagts till med anledning av förslaget i 2 § tredje stycket att med verksamhet eller innehav av andelar i ett fåmansföretag likställa verksamhet eller innehav av andelar i ett annat företag med vilket företaget ingår i en sådan ekonomisk intressegemenskap som avses i 14 kap. 20 § (den s.k. staketbestämmelsen).

6 §

Andra stycket är nytt och föreslås infört för att förhindra att en andelsägare efter att fåmansföretaget upphört att vara ett sådant företag (t.ex. genom att andelarna marknadsnoterats) kringgår 3:12-reglerna. Detta skulle kunna ske genom ett förfarande som har beskrivits i II, avsnitt 7.5.1. Som framgår av utredningens förslag till ett nytt andra stycke i 8 § får omkostnadsbeloppet för den "3:12-smittade" noterade andelen i en sådan situation inte beräknas enligt schablonmetoden i 48 kap. 15 §. Vad som här sägs om andelar som marknadsnoterats gäller naturligtvis även när ett företag upphör att vara fåmansföretag, t.ex. därför att nya delägare tillkommit.

Även *tredje stycket* är nytt. Om andelsägaren själv skulle få bestämma i vilken ordning han efter en marknadsnotering eller efter att företaget av annan anledning upphört att vara fåmansföretag avyttrat gamla "3:12-smittade" andelar och nya andelar skulle han även därigenom kunna kringgå 3:12-reglerna. Därför har den turordning i vilken andelarna skall anses avyttrade lagreglerats.

6 b §

Paragrafen är ny och föranleds av förslaget att gällande regler om framskjuten beskattning vid andelsbyten i 48 a kap. IL skall utvidgas till att omfatta onoterade andelar, dvs. även kvalificerade andelar. Även denna bestämmelse är avsedd att förhindra att 3:12-reglerna kringgås.

7 §

Den föreslagna förenklingsalternativregeln i *första stycket 2* har kommenterats under 43 kap. 3 §.

Av *andra stycket* framgår att klyvningsrätten har höjts med fem procentenheter och numera uppgår till SLR med tillägg av tio procentenheter.

Tredje stycket är nytt. När det gäller val av metod för beräkning av normalutdelning (gränsbelopp) har detta kommenterats under 43 kap. 3 §.

7 a §

Paragrafen är ny men innehållet har hämtats från nuvarande 7 § tredje stycket. Ett tillägg, "eller schablonbeloppet", har gjorts som en följd av den föreslagna förenklingsalternativregeln.

8 §

Beträffande de ändringar som gjorts i *första stycket* hänvisas till kommentarerna under 43 kap. 4 §. Vad som där sägs om att slopa möjligheten till ränteuppräknings av sparat lättadsutrymme gäller även beträffande sparat utdelningsutrymme.

Andra stycket är nytt. Motivet till att införa stycket framgår av kommentarerna till 6 § andra stycket.

I *tredje stycket* anges att omkostnadsbeloppet i vissa fall får beräknas enligt bestämmelserna om kapitalunderlaget i 43 kap. 18 §. Beräkningen av normalutdelning på kvalificerade andelar enligt BEK-alternativregeln gäller svenska och andelar i vissa utländska företag. Begränsningen till andelar i vissa utländska företag kommenteras under 43 kap. 18 §.

8 a §

Paragrafen är ny. Innehållet är hämtat från nuvarande 8 § tredje stycket. Gjorda ändringar är av redaktionell karaktär.

10 §

I paragrafen har gjorts ett tillägg, "eller schablonbeloppet", som följd av den föreslagna förenklingsalternativregeln för beräkning av normalutdelning.

12 §

Av *första stycket* framgår att den del av en kapitalvinst på en kvalificerad andel som enligt utredningens förslag skall tas upp i inkomstslaget tjänst inte längre skall hälftendelas. I stället skall hela den del av vinsten som överstiger sparutrymme tas upp i inkomstslaget tjänst. Av *andra stycket* framgår att kapitalvinsten på den kvalificerade andelen får beräknas enligt BEK-alternativregeln. Vidare framgår att vid beräkning av omkostnadsbeloppet får schablonmetoden i 48 kap. 15 § inte tillämpas. Skälet härtill framgår av kommentarerna till 6 § andra stycket.

12 a §

Paragrafen är ny. Innehållet har hämtats från nuvarande 12 § tredje stycket. Den gjorda ändringen är redaktionell.

12 b §

Paragrafen infördes i samband med att bestämmelserna mot handel med skalbolag infördes (prop. 2001/02:165, bet. 2001/02:SkU23, rskr. 2001/02:265). Ändringen är av redaktionell karaktär.

1.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1999:1230) om ikraftträdande av inkomstskattelagen (1999:1229)

4 kap.

99 §

En redaktionell ändring har gjorts i paragrafen.

1.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (2001:1227) om självdeklarationer och kontrolluppgifter

3 kap.

15 a §

Paragrafen är ny. För att det skall vara möjligt att i samband med ett andelsbyte, där kvalificerade andelar byts mot noterade andelar, begränsa den del av en framtida värdestegring som vid avyttringen av de mottagna andelarna skall tas upp i inkomstslaget tjänst, måste den vinst som uppkommer vid andelsbytet beräknas och registreras. Detta föreslås ske med stöd av bestämmelserna i 48 a kap. 10 a § IL. För att underlätta kontrollen och för att beskattningsreglerna skall kunna fungera tillfredsställande måste den skattskyldige lämna nödvändiga uppgifter. Skyldigheten att lämna erforderliga uppgifter föreligger under den tid som kvalifikationen på de bortbytta andelarna består, dvs. under lika lång tid som den normala femåriga karenstiden.

16 §

49 kap. IL reglerar endast juridiska personers andelsbyten. Juridiska personer gör inga förvärv genom arv och bodelning. Paragrafens *första stycke* har ändrats i enlighet härmed.

16 a §

Paragrafen är ny. 16 § reglerar uppgiftsskyldigheten i samband med att äganderätten till en andel, som en juridisk person har förvärvat genom ett andelsbyte enligt 49 kap. IL, övergår till någon annan genom testamente eller gåva. Motsvarande bestämmelse behövs för det fall att äganderätten till en andel, som en fysisk person har förvärvat genom ett andelsbyte enligt 48 a kap. IL övergår till någon annan genom arv, testamente, bodelning eller gåva. I den här situationen är det förvärvaren som skall lämna uppgifterna i sin deklaration. Uppgiftsskyldigheten föreligger under den tid som kvalifikationen på andelarna består, dvs. under lika lång tid som den normala femåriga karenstiden.

10 kap.**9 §**

Till paragrafens *första stycke 4* har gjorts ett tillägg som innebär att skyldigheten att i kontrolluppgiften redovisa storleken på den ersättning i pengar som avses i 49 kap. 2 § IL utvidgas till att även omfatta den ersättning som avses i 48 a kap. 2 § IL.

2 Återköp av egna aktier

2.1 Förslaget till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

57 kap.

2 §

Den nya bestämmelsen om kapitalvinstbeskattning av vinst, som uppkommer i de fall en aktieägare genom inlösen eller bolagets återköp överläter alla sin aktier, har tagits in som en ny sista mening i *första stycket*.

2.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (2001:1227) om självdeklarationer och kontrolluppgifter

10 kap.

8 §

Punkt 5 kompletteras med en skyldighet för den som betalar ut ersättning i samband med ett aktiebolags förvärv av egna aktier att lämna kontrolluppgift. Innehållet i uppgiften regleras i 10 kap. 9 § LSK.

3 Närståendebegreppet

3.1 Förslaget till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

2 kap.

20 §

Det skatterättsliga makebegreppet föreslås utvidgat så att det även skall inkludera sambor som inte tidigare har varit gifta med varandra eller som inte har eller har haft gemensamma barn.

22 §

Syskonkretsen exkluderas ur IL:s generella närståendebegrepp. Eftersom sambor enligt 20 § likställs med makar ingår sambor även i närståendekretsen.

27 §

Eftersom sambo likställs med make utgår orden "eller sambo".

12 kap.

19, 20, 24 och 29 §§

Eftersom sambo enligt utredningens förslag likställs med make har paragraferna ändrats i enlighet härmed.

40 kap.

11 §

Som framgår av IV, avsnitt 1.6.2, under rubriken *Slutsats* föreslår utredningen att närståendekretsen i förevarande skall lämnas oförändrad. Det är därför nödvändigt att i denna paragraf lägga till syskonkretsen.

47 kap.*14 och 15 §§*

Eftersom sambo enligt utredningens förslag likställs med make har paragraferna ändrats i enlighet härmed.

51 kap.*8 §*

Som framgår av IV, avsnitt 1.6.2, under rubriken *Slutsats* föreslår utredningen att närståendekretsen i förevarande skall lämnas oförändrad. Det är därför nödvändigt att i denna paragraf lägga till syskonkretsen.

58 kap.*9, 13 och 27 §§*

Eftersom sambo enligt utredningens förslag likställs med make har paragraferna ändrats i enlighet härmed.

3.2 Förslaget till ändring i lagen (1997:323) om statlig förmögenhetsskatt

1 §

Ett tillägg har gjorts till paragrafens tredje stycke. Tillägget innebär att den föreslagna utvidgningen av det skatterättsliga makebegreppet inte skall slå igenom i förmögenhetsskattesammanhang. Sambor som inte tidigare varit gifta eller som inte har eller har haft gemensamma barn skall således inte sambeskattas enligt SFL.

4 Generationsskiften

1 Förslaget till lag om ändring i lagen (1941:416) om arvs- och gåvoskatt

4 §

I *andra stycket punkten 1* har vattenfallsrätt tagits bort. I *punkterna 2 och 3* har orden "förvärvsverksamhet" och "egendom" bytts ut mot orden "näringsverksamhet" och "tillgång". Ändringarna har gjorts för att anpassa terminologin till övrig skattelagstiftning. I avsnitt 2.3.1 utvecklas närmare vad som avses med begreppet tillgång.

13 §

Paragrafen har endast omarbetats tekniskt och språkligt.

20 §

I rubriken närmast före paragrafen har ordet "egendomen" bytts ut mot ordet "tillgångarna", jfr 4 §.

I likhet med NSFL har i *första stycket* skrivits in att huvudregeln för värderingen av tillgångarna skall vara marknadsvärdet. Se vidare avsnitt 2.6. Ordet "egendom" har ersatts med ordet "tillgångar" vilket innebär att *första stycket andra meningen* kan utelämnas. Se vidare avsnitten 2.3.1 och 2.3.2.

Andra stycket har endast omarbetats språkligt.

Ändringarna i *tredje stycket* beskrivs i avsnitt 2.1.1 och 2.1.2.

21 §

I *första stycket* har uttrycket "uppskattning" ersatts med uttrycket "värdering". Se avsnitt 2.5.

I *andra stycket* som är nytt har en hjälpregel för värdering av näringsverksamhet förts in. Se avsnitt 4.12.3. Bestämmelsen motsvarar delvis den som finns i punkt 2 *andra stycket* av anvisningarna till 3 och 4 §§ GSFL.

I *tredje stycket* har vissa språkliga ändringar gjorts.

22 §

Paragrafen är ny och motsvarar nuvarande 22 § 1 mom. och 3 mom.

Första stycket som motsvarar nuvarande bestämmelse i 22 § 1 mom. första stycket första meningen har ändrats språkligt. Vidare har konsekvensändringar gjorts eftersom de bestämmelser som det tidigare hänvisades till numera finns i 22 a § och 24 a–24 b §§.

Andra stycket som motsvarar första stycket andra och tredje meningen i den nuvarande paragrafen har omarbetats språkligt. Vidare har hänvisningen i tredje meningen till 23 § F. ändrats till 24 a–24 c §§ där bestämmelserna om värdering av företagsförmögenhet numera finns.

I *tredje stycket* har nuvarande bestämmelse i 23 § A. om värdering av tomträtter förts in. Värderingen skall ske till taxeringsvärdet för fastighetens byggnad i stället för till hela fastighetens taxeringsvärde. Vattenfallsrätt har tagits bort. Se vidare avsnitt 3.5.

Likaså har i *fjärde stycket* en ny bestämmelse om värdering av utländska privatbostadsfastigheter tagits in. Se vidare avsnitt 3.13.

I *femte stycket* anges att näringsfastigheter skall värderas enligt reglerna i 24 a–24 c §§ under de förutsättningar som anges i 24 §. Bestämmelsen motsvarar nuvarande bestämmelse i 22 § 3 mom.

22 a §

Paragrafen är ny och motsvarar nuvarande 22 § 2 mom.

Nuvarande första och andra styckena motsvaras av *andra stycket* i den nya paragrafen. Bestämmelsen har knutits till fastighetstaxeringslagens olika bestämmelser om grund för asättande av särskilt värde. Se vidare avsnitt 3.4.5.

Nuvarande tredje stycket motsvaras av *första stycket* i den nya paragrafen. Även här knyts värderingen till bestämmelserna i fastighetstaxeringslagen. Se avsnitt 3.4.5. Ett förtydligande om att fastighet som inte är skattepliktig enligt FTL skall asättas särskilt värde, har tagits in bestämmelsen, se avsnitt 3.4.4.

Nuvarande fjärde stycket motsvaras av *fjärde stycket* i den nya paragrafen.

Nuvarande femte styckes första till tredje mening har ersatts av den nya paragrafens *tredje stycke*. Viss språklig ändring har gjorts och konsekvensändring på grund av att hänvisning numera skall ske till den nya 22 § i fråga om tidpunkten för värderingen.

Fjärde till sjätte meningen av stycket motsvaras av *femte stycket* i den nya paragrafen. Bestämmelsen om att skattemyndigheten får besluta om besiktning och att ansökan endast får tas upp på ansökan av annan om sökanden åtar sig att betala kostnaderna för besiktningen har tagits bort. Detta beror på att den skattskyldige formellt sett inte längre behöver ansöka om att särskild värdering skall ske. Se vidare avsnitt 3.4.5.

Nuvarande sjätte stycket motsvaras av *sjätte stycket* i den nya paragrafen och har endast genomgått konsekvensändring.

23 §

Paragrafen motsvarar nuvarande 23 § B. I *första stycket* har orden "på motsvarande sätt" lagts till. Se avsnitt 4.7.2.

I *andra stycket* har orden "och utländska aktier" lagts till i förtydligande syfte. Se avsnitt 4.7.3.

I *femte stycket* har det gjorts konsekvensändringar på grund av att bestämmelserna om värdering av näringsverksamhet har tagits in i 24–24 c §§. Regeln om att företag i vissa fall skall tas upp till det pris som kan påräknas vid en försäljning under normala förhållanden tas bort vilket innebär att alla tillgångar som ingår i onoterade aktiebolag, ekonomiska föreningar och handelsbolag skall värderas enligt substansvärdemetoden. Se avsnitt 4.7.5.

Bestämmelsen i nuvarande paragrafs sjätte stycke om övriga värdepapper har tagits bort varför denna typ av tillgångar omfattas av huvudregeln om marknadsvärdering i 21 §. Se avsnitt 4.7.7.

23 a §

Paragrafen motsvarar nuvarande 23 § C. Bestämmelsen i nuvarande *tredje stycket* har delats upp i två nya paragrafer, 24 a och 24 b §§.

23 b §

Paragrafen motsvarar nuvarande 23 § D.

23 c §

Paragrafen motsvarar nuvarande 23 § E.

23 § d

Paragrafen motsvarar delvis nuvarande 23 § F.

Första stycket motsvaras av bestämmelsen i nuvarande 4 § 11 stycket GSFL.

I *andra stycket* som motsvaras av första stycket i den nuvarande bestämmelsen 23 § F. har en anpassning till inkomstskattelagens terminologi skett. Ändringen får till följd att oäkta bostadsföretag inte kommer att omfattas av bestämmelsen. Se vidare avsnitt 4.10. Konsekvensändring på grund av hänvisning har också gjorts.

Andra stycket i den nuvarande paragrafen har tagits bort varför huvudregeln om marknadsvärdering i 21 § kommer att gälla för annan lös egendom än sådan som ingår i näringsverksamhet. Se avsnitt 2.6.2.

Tredje stycket i den nuvarande paragrafen har flyttats till en ny 23 e §.

23 e §

Paragrafen är ny och motsvarar hänvisningen i nuvarande 23 § F. tredje stycket till bestämmelserna i GSFL om värdering av näringsverksamhet.

24 §

Paragrafen är ny och innehåller bestämmelser om hur avgränsningen av tillgångar och skulder i näringsverksamhet skall göras. Att tillgångar och skulder, som enligt bestämmelserna i paragrafen inte skall anses som rörelsefrämmande, omfattas av lätttnadsregeln i 24 c §, framgår av första och sista styckena i paragrafen.

I *första stycket* görs avgränsningen generellt för tillgångar i enskild näringsverksamhet genom en hänvisning till 13 kap. IL som innehåller bestämmelser om avgränsning av inkomstslaget näringsverksamhet.

Andra stycket innehåller bestämmelser som finns i nuvarande punkt 2 sjätte stycket av anvisningarna till 3 och 4 §§ GSFL. Bestämmelsen har anpassats till bestämmelserna i IL. Se avsnitt 3.9.2 och 3.9.3.

Tredje stycket och fjärde styckena motsvarar nuvarande bestämmelser i punkt 2 sjunde och åttonde stycket av anvisningarna till 3 och 4 §§ GSFL. Se avsnitt 3.9.4 och 3.9.5.

En ny bestämmelse om vilka pensionsutfästelser som får beaktas i näringsverksamheten finns i *femte stycket*. Se avsnitt 4.18. Begreppet bestämmande inflytande har tagits från 5 § tryggandelagen. Jfr RRK R75 1:60 där det inte räckte att en delägare innehade 50 procent av bolagets aktier för att anses ha bestämmande inflytande. Se även IV, avsnitt 1.3.

Nuvarande begränsning i 5 § tredje stycket GSFL som rör frågan vilka borgensförbindelser som får beaktas har tagits in i *sjätte stycket*. Se avsnitt 4.16.

I *sjunde stycket* görs avgränsningen i fråga om vilka tillgångar som ingår i aktiebolag eller andra juridiska personer som får omfattas av lättnadsregeln i 24 c §. Se avsnitt 4.7.6.

24 a §

Paragrafen är ny och innehåller regler om värdering av tillgångar i näringsverksamhet.

I *första stycket* finns huvudregeln för värderingen. Se avsnitt 4.3.

I *andra och tredje styckena* finns bestämmelser om värdering av svenska och utländska näringsfastigheter. I och med att begreppet näringsfastigheter används omfattas även sådana fastigheter som ingår i fastighetsförvaltande verksamhet. Se avsnitt 3.8.8 och 3.13.

Hänvisningen i *fjärde stycket* till bestämmelsen i 23 d § innebär att näringsbostadsrätterna värderas på samma som privatbostadsrätterna med den skillnaden att de förra även omfattas av lättnadsregeln i 24 c §. Se avsnitt 4.10.2.

Femte stycket reglerar värderingen av inventarier, lagertillgångar och lagerfastigheter. Se avsnitt 4.13, 4.14 och 3. 10. Bestämmelsen motsvarar den som finns i punkt 2 tredje stycket av anvisningarna till 3 och 4 §§ GSFL. I de fall skattskyldigheten inträder vid annan tid än i samband med räkenskapsårets utgång får avdrag för värdeminskning göras för den del av räkenskapsåret som belöper sig på tiden före skattskyldighetens inträde.

Sjätte stycket motsvarar nuvarande 23 § B. femte stycket andra meningen. Bestämmelsen reglerar hur noterade aktier m.fl. tillgångar skall värderas när de ingår som tillgångar i ett onoterat aktiebolag, ekonomisk förening eller handelsbolag genom en hänvisning till bestämmelsen i 23 § första–tredje styckena.

Sjunde stycket motsvarar nuvarande 23 § C. tredje stycket första meningen. Se avsnitt 4.17. Den nuvarande paragrafen har delats upp i en tillgångsbestämmelse som rör värderingen av medel som har satts av på särskilt konto och en skuldbestämmelse som finns i 24 b §.

Åttonde stycket innehåller en ny bestämmelse som reglerar värderingen av negativa handelsbolagsandelar. Se avsnitt 4.8.

24 b §

I denna paragraf som är ny finns bestämmelser om värdering av skulder.

Första stycket innehåller en huvudregel som anger att värderingen av skulder får göras till det högsta värde som godtas enligt god redovisningssed. Se avsnitt 4.3.

Andra stycket motsvarar nuvarande 23 § C. tredje stycket andra meningen och reglerar värderingen av andra latent skatteskulder än sådana som räknas upp i 24 a § sjunde stycket. Se avsnitt 4.17.

Tredje stycket innehåller en ny regel om värdering av pensionsutfästelser. Bestämmelsen som anknyter till 3 § tryggandelagen innebär att värderingen skall göras enligt försäkringstekniska grunder.

I *fjärde stycket*, som behandlar värderingen av kapitalskulder, hänvisas till bestämmelsen om värdering av fordringar, räntor m.m. som finns i 23 a och 23 b §§. Se avsnitt 4.16. Bestämmelsen motsvarar nuvarande bestämmelse i 5 § andra stycket GSFL som skall tillämpas p.g.a. hänvisningen i punkt 2 fjärde stycket av anvisningarna till 3 och 4 §§ GSFL. Se avsnitt 4.16.

Bestämmelserna i *femte och sjätte styckena* motsvarar delvis nuvarande bestämmelser i 5 § tredje stycket GSFL. Konsekvensändringar har gjorts på grund av att anknytning skall göras till IL i stället för till KL. Se avsnitt 4.16.

24 c §

Paragrafen är ny och motsvarar den nuvarande lättnadsregeln i punkt 2 femte stycket av anvisningarna till 3 och 4 §§ GSFL. Bestämmelsen har endast genomgått en mindre språklig omarbetning.

25 och 25 a §§

De *nuvarande* 24 och 25 §§ har bytt beteckning till 25 § och 25 a §.

26 §

Det nuvarande andra stycket har delats upp i två stycken. I det nya *andra* stycket har viss språklig omarbetning och konsekvensändring gjorts. I det nya *tredje stycket* anges att anstånd skall lämnas om särskild värderingen görs. I nuvarande bestämmelse anges att anstånd skall lämnas när ansökan om åsättande av särskilt värde av egendomen blivit gjord. Motivet till ändringen är att det inte skall behövas en formell ansökan från den skattskyldige för att en sär-

skild värderingen skall göras utan en sådan värdering skall kunna göras om skattemyndigheten bedömer att det är erforderligt mot bakgrund av de uppgifter som den skattskyldige lämnar i skatteärendet. Se avsnitt 3.4.5.

I nuvarande tredje stycket första meningen som bildar ett nytt *fjärde stycke* har en språklig omarbetning gjorts. Vidare har ordet "marknadsmässigt" lagts till för att regleringen skall överensstämma bättre med den som finns i 23 § första och andra styckena. Den nuvarande andra meningen i tredje stycket har tagits bort. Orsaken härtill är att någon förmögenhetsvärdering inte längre sker och att det förutsätts att skattemyndigheterna ombesörjer den värdering som erfordras för att skattläggningen av arvs- och gåvoskatteärenden skall bli riktigt gjord. Se avsnitt 4.12.2 och 4.12.3.

27 §

Paragrafen har omarbetats språkligt.

43 §

Nuvarande 43 § har omarbetats och delats upp i två paragrafer. I *första stycket*, som motsvarar nuvarande 43 § första stycket, har konsekvensändringar gjorts.

I ett nytt *andra stycke* har en ny bestämmelse om avräkning av skulder tagits in. Se avsnitt 6.2.6. Bestämmelsen syftar enbart till att omöjliggöra för givaren och gåvotagaren att avtala om att skulden skall tas över "om och när givaren det kräver". Däremot skall bestämmelsen inte hindra att avräkning får ske för t.ex. övertagen periodiseringsfond eller framtida garantiutgifter.

I ett nytt *tredje stycke* regleras frågan om hur avräkning av ersättning från en gåvotagare skall ske när tillgången endast skall tas upp till viss kvotdel av sitt värde vid värderingen. Se avsnitt 6.2.7.

43 a §

Paragrafen är ny och motsvarar nuvarande 43 § andra stycket. Bestämmelsen har omarbetats materiellt för att medge att successiva överlåtelse av företag skall kunna ske. För att överlåtelse av enskild näringsverksamhet skall kunna ske har regleringen i *första stycket* gjorts i överensstämmelse med bestämmelserna i 23 kap. 17 § IL om underprisöverlåtelse. En särskild reglering har också gjorts för gåvor av aktier och andelar i ekonomiska föreningar och handelsbolag. Se avsnitt 6.1.4.

I *andra och tredje styckena* finns nya bestämmelser om vissa förfaranden som inte skall räknas som förbehåll vid tillämpningen av lättnadsregeln. Se avsnitt 6.2.6 och 6.1.4.

Fjärde stycket motsvarar nuvarande 43 § andra stycket. Karens-tiden har här ändrats från fem till tre år. I övrigt har bestämmelsen endast genomgått konsekvensändring.

2 Förslaget till lag om ändring i skattebetalningslagen (1997:483)

17 kap. 6 a §

Andra stycket i paragrafen föreslås upphöra att gälla. Se avsnitt 7.1.4.

I *tredje stycket* har konsekvensändring gjorts.

3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:189) om förhandsbesked i skattefrågor

1 §

I *första stycket punkt 5* föreslås att förhandsbesked skall kunna lämnas i frågor om gåvoskatt enligt AGL. Se avsnitt 9.5.

6 §

I ett tillägg i *första meningen* föreslås att förhandsbesked i gåvoskattefrågor skall kunna lämnas under samma förutsättningar som gäller för frågor om direkt skatt och om fastighetstaxering.

9 §

I ett nytt *tredje stycke* regleras frågan när en enskilds ansökan om förhandsbesked angående gåvoskatt senast får lämnas in till SRN. I de flesta fall innebär detta, i enlighet med regleringen i 46 § andra stycket AGL, senast den 2 maj året efter det år när skattskyldigheten inträdde.

10 §

I ett nytt *tredje stycke* regleras frågan när RSV:s ansökan om förhandsbesked i en fråga som avser gåvoskatt senast skall ha kommit in till SRN. Regleringen, som skall läsas ihop med bestämmelsen i 12 § andra stycket, innebär att RSV får ansöka om förhandsbesked senast före utgången av andra året efter utgången av det kalenderår då tidpunkten för skattskyldigheten inträdde. Ansökan får dock inte göras efter det att den fråga ansökan avser har anhängiggjorts vid allmän förvaltningsdomstol efter överklagande.

17 §

I paragrafen, som reglerar rätten för SRN att ta ut avgift för vissa förhandsbesked, har gjorts ett tillägg i *första stycket* som innebär att avgift också får tas ut för frågor som avser gåvoskatt.

4 Förslaget till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

18 kap.*8 §*

I ett nytt *andra stycket* har i förtydligande syfte gjorts en hänvisning till bestämmelserna om uttagsbeskattning och underprisöverlåtelse.

19 kap.*18 §*

I ett nytt *andra stycke* regleras frågan om hur en gåvotagare skall beräkna anskaffningsvärdet för en byggnad i det fall han har lämnat en ersättning för fastigheten som givaren har tagit upp genom en frivillig kapitalvinstbeskattning. Se avsnitt 5.10.4.1.

20 kap.*12 §*

I ett nytt *andra stycke* anges att en givare som har gjort en frivillig kapitalvinstbeskattning skall dra av den del av anskaffningsvärdet på en markanläggning som han inte har dragit av tidigare. Vidare

har en ny bestämmelse om återföring av värdeminskningssavdrag m.m. införts för samma situation. Se avsnitt 5.10.4.1.

24 §

I ett nytt *tredje stycke* regleras hur anskaffningsvärdet för en naturtillgång skall beräknas i det fall gåvotagaren har lämnat en ersättning för fastigheten som givaren har tagit upp genom en frivillig kapitalvinstbeskattning. Se avsnitt 5.10.4.3.

28 §

I ett nytt *tredje stycke* införs en bestämmelse om hur underlaget för substansminskning skall beräknas vid en frivillig avskattning av en givare. Se avsnitt 5.10.4.3.

21 kap.

16 a §

Paragrafen är ny och reglerar hur anskaffningsvärdet för skog och underlaget för skogsavdrag skall beräknas vid en frivillig avskattning hos givaren. Se avsnitt 5.10.4.4.

22 kap.

5 §

I paragrafens *andra stycke* har i förtydligande syfte införts en bestämmelse om att vissa benefika överföringar av näringstillgångar inte skall räknas som uttag. Se avsnitt 5.7.3.

23 kap.

10 §

I *första stycket* har en korrigerings gjorts. Se avsnitt 5.12.

I ett nytt *andra stycke* föreslås en reglering om hur en ersättning som överstiger det skattemässiga värdet på en överläten tillgång skall behandlas. Se avsnitt 5.12.

26 kap.*2 §*

I ett nytt *tredje stycke* har en följdändring, på grund av förslaget om den frivilliga avskattningen i 44 kap. 21 § andra stycket, gjorts. Se avsnitt 5.10.4.

30 kap.*11 a §*

Nuvarande 30 kap. 11 § ändrar beteckning till 11 a §.

11 §

I den *nya paragrafen* föreslås att en periodiseringsfond helt eller delvis skall få tas över i samband med en benefik överlåtelse av en enskild näringsverksamhet. Se avsnitt 5.4.2.3.

15 §

Konsekvensändring har gjorts på grund av att en periodiseringsfond delvis skall få tas över, jfr 30 kap. 11 §.

33 kap.*7 a §*

I paragrafen som är ny, föreslås att sparade fördelningsbelopp får tas över i samband med ett benefika fång. Se avsnitt 5.4.1.4.

15 §

I ett nytt *andra stycke* görs ett tillägg som reglerar hur kapitalunderlaget påverkas av en frivillig avskattning.

I det nya *tredje stycket* görs en konsekvensändring.

16 §

Tredje stycket tas bort. Se avsnitt 5.4.1.4.

17 §

Första stycket liksom *andra styckets andra mening* tas bort. Jfr 33 kap. 13 § och avsnitt 5.4.1.4.

34 kap.**8 §**

I ett nytt *andra stycke* görs ett tillägg som reglerar hur kapitalunderlaget påverkas av en frivillig avskattning, jfr 33 kap. 15 §.

Det nya tredje stycket motsvarar det *nuvarande andra stycket* och innehåller endast en konsekvensändring.

10 §

Första stycket och andra styckets andra mening föreslås upphöra som en konsekvens av att den särskilda posten skall få beaktas utan begränsning. Se avsnitt 5.4.1.4.

18 §

I *första stycket* har gjorts ett tillägg med innebörden att även en del av en expansionsfond skall få övertas i samband med en benefik överlåtelse av reallgångar. Med termen delvis skall även innefattas den situationen att en verksamhetsgren av näringsverksamhet överläts. I två nya strecksatser har införts bestämmelser om hur övertagandet av en del av en fond får göras. Se avsnitt 5.4.3.4.

Nuvarande *andra stycket* har flyttats till en ny 18 a §.

Nuvarande *tredje stycket* har flyttats till en ny 22 a §.

18 a §

Paragrafen som är ny motsvarar nuvarande 18 § första och andra stycket. Bestämmelserna har kompletterats med hur ett övertagande av en del av fond skall göras. Se avsnitt 5.4.3.4.

19 §

Paragrafens *andra stycke* har flyttats över till en ny 22 a § som reglerar effekterna hos den som tar över en fond helt eller delvis.

21 §

Paragrafens *fjärde stycke* har flyttats över till en ny 22 a §, jfr 19 §.

22 §

Paragrafens *andra stycke* har flyttats över till en ny 22 a §, jfr 19 §.

22 a §

Paragrafen som är ny, reglerar hur avsättning och avdrag som rör en helt eller delvis övertagen expansionsfond skall behandlas hos övertagaren.

44 kap.*21 §*

Paragrafens *första stycke* har kompletteras med en bestämmelse som reglerar hur en ersättning som överstiger en överläten tillgångs omkostnadsbelopp skall behandlas. Bestämmelsen utgör en ersättning för den hittills tillämpade delningsprincipen för lös egendom. Se avsnitt 5.11.2.

I ett nytt *andra stycke* finns en ny bestämmelse som reglerar huvudsaklighetsprincipen för fastigheter och tomträtter. Fångesprövningen görs genom att ersättningen för fastigheten jämförs med överlåtelseårets taxeringsvärde. Användandet av begreppet gåvotagaren medför att fånget gåva är uteslutet om ersättningen för fastigheten, trots att det understiger taxeringsvärdet, minst motsvarar marknadsvärdet. I bestämmelsen finns också den nya regeln om frivillig avskattning. Se avsnitt 5.10.3.

Det nya *fjärde stycket* motsvarar nuvarande andra stycket.

Bilagor

Kommittédirektiv

Reglerna för beskattning av ägare i fåmans-
företag m.m.

Dir.
1999:72

Beslut vid regeringssammanträde den 9 september 1999

Sammanfattning av uppdraget

En särskild utredare tillkallas för att se över de regler som gäller för beskattning av utdelning från och reavinst vid försäljning av aktier i fåmansföretag samt de särskilda regler i arvs- och gåvoskatte- lagstiftningen som gäller vid arv och gåva av företag. Utredaren skall också föreslå hur de skatteregler skall vara utformade som skall tillämpas när aktiebolag i vissa fall förvärvar aktier i det egna bolaget.

Beskattning av ägare i fåmansföretag

Särskilda regler gäller för beskattningen av aktieägare i ett fåmansföretag i de fall aktieägaren i betydande omfattning är verksam i företaget. Regelsystemet infördes genom 1990 års skattereform (prop. 1989/90:110 och 1990/91:54) och finns i 3 § 12 – 12 e mom. lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt (SIL).

Med fåmansföretag avses ett företag där ägaren eller ägarna så fullständigt kan behärska företaget att man i realiteten inte kan tala om ett tvåpartsförhållande vid transaktioner mellan ägare och företaget. Är ägarna i ett fåmansföretag aktiva i detta utgör inkomsterna i företaget en blandning av arbets- och kapitalinkomster. Eftersom skattebelastningen för förvärvsinkomster i de

högre skikten är högre än för kapitalinkomster uppkommer skillnader mellan uttag i form av progressivt beskattad lön och uttag i form av utdelning. De särskilda reglerna för delägare i fåmansföretag har sin utgångspunkt i denna skillnad i beskattningen.

Definitionen av fåmansföretag finns i punkt 14 av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen (1928:370, KL). Enligt åttonde stycket a i anvisningspunkten anses ett fåmansföretag föreligga om en fysisk person eller ett fåtal fysiska personer äger så många aktier eller andelar i ett aktiebolag eller en ekonomisk förening att dessa personer har mer än hälften av rösterna för aktierna eller andelarna i företaget. Riksskatteverket (RSV) har i sina rekommendationer (RSV S 1999:21) uttalat att med "ett fåtal" bör avses högst tio personer. Inom Regeringskansliet bereds för närvarande ett förslag från Stoppregelutredningen (SOU 1998:116) om ändrad utformning av fåmansföretagsdefinitionen.

Med fåmansföretag avses även företag som visserligen ägs av så många personer att man inte kan tala om ett fåtal personer men vars verksamhet är uppdelad på flera avgränsade rörelsegrenar. Rörelsegrenarna antas var och en i stort sett fungera som ett självständigt fåmansföretag. Det är här fråga om främst fria yrkesutövare som driver verksamhet i ett aktiebolag eller en ekonomisk förening med många delägare. Denna subsidiära definition av fåmansföretag finns i nämnda anvisningspunkt åttonde stycket b. Av den framgår att som fåmansföretag räknas aktiebolag och ekonomisk förening vars verksamhet är uppdelad på verksamhetsgrenar, som är oberoende av varandra, såvida en person genom aktie- eller andelsinnehav, avtal eller på därmed jämförligt sätt har den reella bestämmanderätten över sådan verksamhetsgren och självständigt kan förfoga över dess resultat.

Av nionde stycket i anvisningspunkten framgår att aktiebolag vars aktier är noterade vid en svensk eller utländsk börs inte räknas som fåmansföretag.

Definitionen av fåmansföretag i KL utgör grunden även för tillämpning av bestämmelserna i 3 § 12 – 12 e mom. SIL. Enbart det förhållandet att det är fråga om ett fåmansföretag motiverar emellertid inte att de särskilda reglerna för beskattning av utdelning och reavinster tillämpas. Det är motiverat endast om inkomsterna i företaget kan anses utgöra en blandning av arbets- och kapitalinkomster. Ett villkor för att bestämmelserna i 3 § 12 – 12 e mom. SIL skall vara tillämpliga är därför att aktieägaren – eller någon närstående – i betydande omfattning är verksam i företaget. Vad

som avses med verksam i betydande omfattning har kommenterats i prop. 1989/90:110 s. 703. Eftersom det villkoret knyter an till verksamhet som utövas av den enskilda aktieägaren måste tillämpligheten av bestämmelserna i 3 § 12 – 12 e mom. SIL prövas i förhållande till varje enskild aktieägare.

Enligt 3 § 12 a mom. fjärde stycket SIL skall vid bedömningen av om ett fåmansföretag föreligger utländska juridiska personer jämföras med svenska aktiebolag och svenska ekonomiska föreningar. Vidare skall vid bedömningen av om ett fåtal personer äger aktierna i ett företag sådana ägare som själva eller genom någon närstående är verksamma i företaget, anses som en person. Definitionen av fåmansföretag är här något utvidgad i förhållande till den grundläggande definitionen i KL. Om utomstående äger del i företaget i betydande omfattning och i motsvarande mån har rätt till utdelning tillämpas ej bestämmelserna i 3 § 12 – 12 e mom. SIL. Enligt förarbetena till lagstiftningen bör utomstående äga minst 30 procent av aktierna för att undantagsregeln skall bli tillämplig.

I ett hänseende är bestämmelserna i 3 § 12 – 12 e mom. SIL tillämpliga på utdelning och reavinst i företag som varit ett fåmansföretag men som, exempelvis därför att ett antal nya delägare har tillkommit, inte längre är ett sådant. För att förhindra kringgående tillämpas bestämmelserna om företaget någon gång under de senaste fem åren utgjort ett fåmansföretag i vilket delägaren har varit verksam (3 § 12 a mom. tredje stycket SIL).

Från och med 1998 års taxering föreligger under vissa förutsättningar en begränsad skattefrihet för utdelning och reavinst på aktier i onoterade företag. Reglerna om beräkning av den enkelbeskattade utdelningen – de s.k. lättnadsreglerna – knyter i stor utsträckning an till reglerna om beräkning av hur stor del av en utdelning som beskattas som kapitalinkomst (3 § 1 a – 1 g mom. SIL). Motsvarande gäller vid beräkning av reavinst.

Beskattning av utdelning

Regelsystemet utgår från att avkastning på det i företaget investerade kapitalet bestäms schablonmässigt. Den del av det från fåmansföretaget utdelade beloppet som anses motsvara kapitalavkastningen – det kapitalinkomstbehandlade utrymmet – tas upp som intäkt av kapital hos ägaren. Uppgår det utdelade beloppet till

ett högre belopp betraktas den överskjutande delen som arbetsinkomst och skall därför tas upp som intäkt av tjänst.

Det kapitalinkomstbehandlade utrymmet beräknas med utgångspunkt i anskaffningskostnaden för aktierna med tillägg för eventuellt sparat utrymme från tidigare år. Anskaffningskostnaden får i viss utsträckning räknas upp med index. Möjlighet finns att i stället utgå från ett värde som beräknas med utgångspunkt i kapitalunderlaget i företaget.

Underlaget multipliceras med statslåneräntan ökad med 5 procentenheter. Det belopp som erhålls vid denna beräkning utgör det kapitalinkomstbehandlade utrymmet. Utdelning som ryms inom detta utrymme beskattas som intäkt av kapital hos aktieägaren.

Vid beräkning av det kapitalinkomstbehandlade utrymmet får hänsyn tas till löner och skattepliktiga förmåner till andra anställda än aktieägare i företaget och i dess dotterföretag. Bestämmelserna om löneunderlag finns i 3 § 12 d mom. SIL och innebär att den utbetalade lönesumman – med vissa begränsningar – läggs till anskaffningskostnaden för aktierna. Löneunderlaget utgörs av den del av lönesumman som överstiger 10 prisbasbelopp. En förutsättning för regelns tillämplighet är att aktieägaren, om han själv arbetat i bolaget, har tagit ut en lön som minst uppgår till det lägsta av 10 prisbasbelopp eller 120 procent av den lön som har betalats ut till den högst betalde anställde.

När lämnad utdelning överstiger den schablonmässigt beräknade avkastningen skall det överskjutande beloppet tas upp som intäkt av tjänst. I de fall lämnad utdelning understiger beräknad avkastning får skillnaden sparas till nästa år (sparad utdelning) och ökar då det kapitalinkomstbehandlade utrymme som beräknas för det året. Det sparade utrymmet får också läggas till det underlag som ligger till grund för beräkning av kapitalavkastningen. Innebörden av detta är att ett belopp motsvarande det sparade utrymmet kommer att ränteuppräknas där räntesatsen utgörs av statslåneräntan ökad med 5 procentenheter.

Beskattning av reavinst

Även en reavinst vid avyttring av aktier i ett fåmansföretag kan bero på att arbetsinkomster har hållits kvar i företaget. Särskilda regler gäller därför för beskattning av sådan reavinst.

Utgångspunkten vid 1990 års skattereform var att det inte ansågs nödvändigt att beskatta en försäljningsvinst med samma skattesats som gäller för arbetsinkomster eftersom man inte kan räkna med att få full betalning för tillgångarna i bolaget vid en försäljning. En försäljning är dessutom förenad med vissa kostnader (prop. 1989/90:110 s. 472). Ett rimligt skatteuttag ansågs ligga på ca 40 procent. Uttag av arbetsinkomster genom avyttring av aktierna i bolaget med uttag av bolagsskatt och inkomstskatt på reavinsten skulle med detta skatteuttag ge ägaren approximativt samma behållning efter skatt som ett uttag av lön efter arbetsgivaravgifter och progressiv inkomstskatt. Den tekniska lösning som har valts för att få detta skatteuttag är att reavinsten skall fördelas mellan intäkt av tjänst och intäkt av kapital, varvid 50 procent tas upp som intäkt av tjänst och 50 procent som intäkt av kapital. Till den del reavinsten motsvaras av kvarstående sparad utdelning blir det endast fråga om beskattning i inkomstslaget kapital.

Den reavinst som skall fördelas enligt 3 § 12 b mom. SIL beräknas i huvudsak enligt allmänna regler. Anskaffningskostnaden för aktier som förvärvats före år 1990 får dock räknas upp med index (3 § 12 c mom. SIL). För aktier som har förvärvats före utgången av år 1992 finns alternativt möjlighet att beräkna reavinsten med utgångspunkt i kapitalunderlaget i företaget. Vid beräkning av den reavinst som skall fördelas enligt 3 § 12 b mom. SIL kan det avdragsgilla omkostnadsbeloppet därför vara högre än det omkostnadsbelopp som följer av de allmänna reglerna för beräkning av reavinst (jfr 27 § 2 mom. SIL). Därmed kommer också den vinst som skall behandlas enligt bestämmelserna i 3 § 12 b mom. SIL att vara lägre än den som beräknats enligt de allmänna reglerna. Skillnadsbeloppet beskattas enligt allmänna reavinstregler, dvs. som intäkt av kapital.

Det finns en övre gräns för hur stor del av en reavinst som skall tas upp som intäkt av tjänst. Enligt den s.k. takregeln är gränsen 100 prisbasbelopp. Eftersom hälften av reavinsten skall tas upp som intäkt av kapital innebär denna takregel att när en reavinst överstiger 200 prisbasbelopp – utöver kvarstående sparad utdelning – beaktas överskjutande del som kapitalavkastning som beskattas enligt de allmänna reglerna för reavinst.

Beskattningen vid arv och gåva av företag

För att inte försvåra generationsskiften i familjeföretag som driver näringsverksamhet i form av rörelse eller jordbruk, finns sedan år 1974 särskilda skattelättnader i lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt (AGL) för värderingen av förmögenheten i sådana företag. De särskilda värderingsreglerna gäller såväl vid enskilt bedriven verksamhet som när verksamheten bedrivs indirekt genom juridisk person. Däremot är de inte tillämpliga om verksamheten drivs i ett aktiebolag som är marknadsnoterat. Inte heller är reglerna tillämpliga på sådan näringsverksamhet som innebär fastighetsförvaltning.

Bestämmelserna är tillämpliga såväl vid arv som vid gåva. För reglernas tillämplighet vid gåva förutsätts dock att gåvan skall ha lämnats utan förbehåll till förmån för givaren eller annan. Ett förbehåll som t.ex. innebär att egendomen inte får överlätas utan givarens tillstånd medför att de särskilda värderingsreglerna inte kan tillämpas. Vidare måste givaren ge bort hela sin rätt till förvärvskällan. Slutligen måste gåvomottagaren behålla egendomen i minst fem år. Om så ej sker kommer gåvotagaren att beskattas för gåvan utan att lättnadsreglerna tillämpas. Bakgrunden till de särskilda villkor som ställs upp vid gåva är att så likartade förhållanden som möjligt skall föreligga i arvssituationer och i gåvosituationer. Villkoren är därför utformade på ett sätt så att efterträdarens position inte kan påverkas av föregående ägare.

Det materiella innehållet i de särskilda värderingsreglerna finns i 1947 års förmögenhetsskattelag i dess lydelse intill utgången av år 1991.

Värdering

Enligt huvudregeln skall aktier värderas genom att värdet uppskattas till det pris som kan påräknas vid en försäljning under normala förhållanden.

För rörelsedrivande fåmansbolag bör värderingen i första hand ske med hjälp av en substansvärdeberäkning.

När det gäller värderingen av enskild näringsverksamhet skall värderingen ske med utgångspunkt från värdet på de enskilda tillgångarna. Någon goodwill hänförlig till verksamheten som sådan torde därvid inte beaktas.

Enligt de särskilda värderingsreglerna skall en företagsförmögenhet beräknas enligt den s.k. substansvärdeметoden. Denna innebär att de tillgångar och skulder som finns i företaget skall värderas var för sig och utan beaktande av att dessa kan ha ett annat värde på grund av att företaget bedriver verksamhet. Lättnaden består i att nettovärdet därefter reduceras till 30 procent.

Besvärliga gränsdragningsproblem kan uppkomma när det gäller bedömningen av huruvida en tillgång eller skuld är att hänföra till företaget eller till arvlätarens respektive gåvogivarens privata sfär. I sakens natur ligger att gränsdragningen blir komplicerad när företaget ägs direkt utan förmedling av juridisk person.

Värderingen skall ske med hänsyn till förhållandena vid skattskyldighetens inträde.

Uppkommer vid värderingen ett negativt värde för en enskild näringsidkare får detta i sin helhet dras av i bouppteckningen, dvs. det sker inte någon nedsättning till 30 procent av det negativa värdet. Aktier kan inte tas upp till ett negativt värde. Inte heller det förhållandet att aktieägaren har tecknat borgen för bolagets förpliktelser kan medföra att ett negativt värde uppkommer.

I stället för substansvärdeметoden kan undantagsvis två alternativa värderingsmetoder, de s.k. avkastningsvärdeметoderna, tillämpas. Dessa innebär att man räknar fram ett värde antingen med utgångspunkt från företagets redovisade vinst under de närmaste 5–10 åren före arvs- respektive gåvotillfället eller med ledning av bolagets vinstutdelningar och förväntade framtida utdelningar. Beräkningen förutsätter att vinstdispositioner i form av för stora löneuttag inte förekommer samt att vinstutdelning sker i skälig omfattning.

Förvärv av egna aktier

Aktiebolagskommittén har i delbetänkandet, SOU 1997:22, Aktiebolagets kapital, föreslagit regler om att svenska aktiebolag under vissa förutsättningar skall kunna förvärva aktier i det egna bolaget. Frågan bereds i Justitiedepartementet. Arbetet bedrivs med inriktningen att under hösten 1999 föreslå riksdagen regler som innebär att publika bolag skall kunna förvärva aktier i det egna bolaget. Ändringarna i aktiebolagslagstiftningen planeras träda i kraft den 1 mars 2000. En proposition med anslutande skatteregler – och med samma ikraftträdandetidpunkt – bereds i Finansdepartementet. När

det gäller de privata bolagen har regeringen uttalat att det inte är möjligt att redan till år 2000 hinna med motsvarande skattelagstiftningen men att regeringen så snart som möjligt avser att återkomma till den frågan (jfr 1999 års ekonomiska vårproposition, avsnitt 8.3.1).

Behovet av en översyn

Företagandet, dess struktur och arbetssätt förändras kontinuerligt. Andelen tjänsteproduktion ökar och företagen blir alltmer kunskapsberoende. Särskilt inom den snabbväxande tjänstesektorn minskar betydelsen av det finansiella kapitalet till förmån för strukturkapital och humankapital. Strukturkapitalet utgörs exempelvis av värdet av att bygga upp en organisation, värdet av produktionsprocesser i företaget och upparbetade kundrelationer. Humankapitalet ackumuleras i form av kompetens och erfarenhet i företaget. När ett företag säljs är värdet inte sällan multiplar av det egna kapitalet. Denna utveckling innebär bl.a. att det blir allt viktigare för företagen att knyta till sig sina anställda som delägare. Andra trender inom företagssektorn är exempelvis att samverkansformerna mellan företag tenderar att förändras i riktning mot olika former av nätverkssamarbete. Internationaliseringen av den svenska ekonomin når också alltmer de mindre företagen, vilket i sin tur innebär förändrade förutsättningar för systemkonstruktionen av fåmansföretagsreglerna.

Regelsystemet har nu tillämpats i ca åtta år. Den systematiserade kunskapen kring frågan om hur reglerna har utnyttjats är begränsad. Detta innebär i sin tur att kunskaperna om reglernas effekter på t.ex. företagens investeringar också är begränsade. Det är därför lämpligt att nu göra en utvärdering av detta.

Det finns ett samband mellan reglerna i 3 § 12 – 12 e mom. SIL och reglerna om arvs- och gåvobeskattning vid generationsskiftet. Det är därför lämpligt att även denna fråga tas upp i detta sammanhang.

Frågan om civilrättsliga regler i anslutning till de privata bolagens möjligheter att kunna förvärva aktier i det egna bolaget bereds i Justitiedepartementet. Detsamma gäller motsvarande fråga för publika bolag vars aktier inte är noterade på en börs, en auktoriserad marknadsplats eller någon annan reglerad marknad. Behovet av en sådan reglering torde i första hand göra sig gällande i sam-

band med ägar- och generationsskiften. Det finns därför behov av att nu ta ställning till vilka skatteregler som aktualiseras i dessa sammanhang. Till bilden hör att det finns ett nära samband mellan den skattemässiga behandlingen av bolagens förvärv av aktier i det egna bolaget och reglerna i 3 § 12 – 12 e mom. SIL. Också denna fråga bör ingå i det diskuterade arbetet.

Uppdraget

Grundläggande utgångspunkter

En genomgående linje i utredarens uppdrag är att pröva olika möjligheter till förändring för att stimulera tillväxt, investeringar och aktivt risktagande i fåmansföretagen i Sverige. Givetvis måste förändringarna i varje enskilt fall avvägas mot övriga grundläggande mål för regelsystemet. Lagstiftningens förutsägbarhet och stabilitet är grundläggande för goda villkor för företagsamheten. Utredaren bör därför ingående pröva och redovisa samtliga tänkbara förslag och åtgärder för att konstruera ett regelsystem som är avsett att gälla under lång tid framöver. En genomgående kritik mot reglerna har varit systemets komplexitet. Det är därför väsentligt att systemet förenklas.

Beskattning av ägare i fåmansföretag

De särskilda fåmansföretagsreglerna har debatterats alltsedan de tillkom. Regelsystemets uppbyggnad och dess komplexitet har som nyss nämnts kritiserats. Komplexiteten i det nuvarande systemet beror till stor del på att det finns ett antal alternativregler som införts i syfte att under vissa förutsättningar öka det kapitalinkomstbehandlade utrymmet. En av dessa alternativregler innebär att man i stället för anskaffningskostnaden eller en indexering av denna får använda storleken på det egna kapitalet vid utgången av 1992. Denna regel missgynnar nystartade företag genom att de inte har tillgång till detta alternativ. Förslag har därför framförts att denna regel skulle ersättas med en ordning där det egna kapitalet löpande skulle få läggas till grund för beräkning av det kapitalinkomstbeskattade utrymmet. En sådan ordning skulle möjliggöra avveckling av de övriga alternativen och därmed innebära en förenkling. Med hänsyn till önskemålen att förbättra villkoren för

relativt nystartade företag finns anledning att se över utformningen av den aktuella alternativregeln, exempelvis lämpligheten av att även fortsättningsvis utgå från storleken på det egna kapitalet vid utgången av 1992. Frågan om klyvningen skall knytas till det egna kapitalet tas upp i det följande.

Som ett led i utvärderingen skall utredaren kartlägga och analysera bl.a. sådana frågor som den relativa betydelsen av lönesumme-regeln, de olika alternativreglerna, i vilken utsträckning ägarna har utnyttjat befintliga utrymmen för kapitalbeskattad utdelning och reavinst och, motsatsvis, storleken på ännu ej utnyttjade utrymmen. Redovisningen skall avse olika slag av företag, exempelvis med en uppdelning på olika näringsgrenar. Vidare skall utredaren också studera motsvarande regelsystem i andra jämförbara länder, särskilt de länder som har ett system som liknar det svenska. Den fortgående internationaliseringen av den svenska ekonomin ställer hårda krav på uppbyggnaden av nationella regelsystem kring vissa ägarkategorier och företag. En viktig utgångspunkt är att skatte-reglerna för aktiva ägare till fåmansföretag skall vara neutrala när det gäller exempelvis investeringar i svenska respektive utländska företag.

Särskilda regler för företag med ett fåtal delägare ställer mycket höga krav på systemets uppbyggnad och dess inverkan på bl.a. fåmansföretagens konkurrensförmåga gentemot andra företag. Eftersom fåmansföretagen bör få en större samhällsekonomisk betydelse i Sverige i framtiden är det viktigt att se till att aktiva ägare i fåmansföretag – i förhållande till passiva kapitalägare – inte missgynnas av reglerna. Hänsyn måste emellertid tas till att de aktiva ägarnas inkomster, till skillnad från vad som gäller för de passiva delägarna, delvis utgörs av arbetsinkomster.

Vid utformningen av särregler för en viss kategori ägare bör hänsyn tas till önskemål om främjad tillväxt bland fåmansföretagen. Utvärderingen i detta avseende skall omfatta bl.a. en bedömning av gällande reglers effekter på riskvilligheten att starta företag samt tillväxten bland fåmansföretagen och vilka incitament regelsystemet ger för exempelvis uppbyggnad av eget kapital i företaget och riskkapitalförsörjning från externa delägare. Även om uppdraget i sig inte omfattar en översyn av reglerna för enskilda näringsidkare måste önskemålet om likvärdiga regler för de olika företagsformerna beaktas. Utredaren skall därför göra en bedömning av i vilken utsträckning de förslag som presenteras innebär neutralitet

mellan olika företagsformer och föreslå nödvändiga konsekvensändringar.

En utgångspunkt för utredaren är att det även i fortsättningen behövs särskilda regler för beskattningen av aktieägare i fåmansföretag med hänsyn till att skattesystemet är uppbyggt med en enhetlig skattesats för kapitalinkomster och en progressiv beskattning av tjänsteinkomster. Det typiska för aktieägare i fåmansföretag är att de disponerar över företaget och på grund därav också kan bestämma om överskottet skall tas ut som lön eller som utdelning. Ett regelverk som definierar vad som anses vara lön respektive kapitalinkomst är nödvändigt för att hindra skattskyldiga att ta ut arbetsinkomster i form av kapitalbeskattad utdelningsinkomst.

Någon form av klyvning mellan vad som skall anses vara kapitalavkastning och arbetsinkomst blir följaktligen nödvändig.

Vid gällande regler – där klyvningen utgår från en på förhand bestämd schablonmässig kapitalavkastning på ett kapitalunderlag och i förekommande fall ett löneunderlag – har kalibreringen av nivån för kapitalavkastningen följande utgångspunkt. Den avkastning som skall kapitalbeskattas skall svara mot den förväntade avkastningen på kapital som tillskjuts företaget. Den förväntade avkastningen anses bestå av dels en riskfri del, dels en riskpremie som skall kompensera för osäkerheten i det framtida utfallet på den bakomliggande investeringen. Riskpremien om 5 procent har valts utifrån bedömningar av meravkastningen på den svenska börsen i förhållande till avkastningen på obligationer med lång löptid. Räntesatsens lämpliga höjd är omdiskuterad. Företagsskatteutredningen (SOU 1993:29) ansåg exempelvis att räntesatsen skulle höjas mot bakgrund av det högre risktagande ett ägande i ett fåmansföretag normalt innebär när den jämförs med en placering i ett börsnoterat företag. Under förutsättning att riskpremien är korrekt vald innebär det dock att den faktiska avkastningen igenomsnitt kommer att svara mot den schablonmässigt bestämda normen. Däremot kan avkastningen på enskilda investeringar avvika från denna norm.

Utformningen av reglerna har kritiserats för att de skulle missgynna företag vars faktiska avkastning kan komma att överstiga den schablonmässiga normen och därmed medföra att en del av en kapitalavkastning beskattas som inkomst av tjänst. Detta kan medföra att investeringar med låg risk genomförs trots att ett högriskprojekt ger en högre förväntad bruttoavkastning. Givet att klyvningsräntan är i genomsnitt korrekt kommer dock avkastningen på

mindre lönsamma investeringar att beskattas för lågt. Innebörden av detta är att det uppkommer ett outnyttjat utrymme för kapitalbeskattad utdelning och reavinst som kan användas för att sänka skatteuttaget på sparade arbetsinkomster i företaget.

Att skatteuttaget blir relativt sett högre för mer lönsamma företag är givetvis ur ett tillväxtperspektiv negativt.

Eftersom det i praktiken torde vara mycket besvärligt att arbeta med alternativa klyvningsräntor, baserade på förväntad avkastning i olika företag eller branscher, skall utredaren i första hand pröva om den valda riskkompensationsnivån är korrekt. I denna fråga finns anledning för utredningen att göra ytterligare bedömningar.

Inom ramen för en modell där klyvningen baseras på en schablonmässigt bestämd kapitalavkastning, dvs. den modell som gäller i dag, skall utredaren även pröva uppräknings av sparade utrymmen. Detta är särskilt aktuellt för det fall utredaren finner anledning att justera den schablonmässigt fastställda riskpremien.

En central uppgift för utredaren är att analysera vilken form det särskilda regelsystemet bör ha, både när det gäller beskattning av utdelning och beskattning av reavinst. En strävan bör vara att reglerna i sin grundläggande uppbyggnad utformas så att fördelningen mellan kapitalinkomster och arbetsinkomster återspeglar den ekonomiskt korrekta uppdelningen mellan skälig avkastning på det kapital som delägaren riskerar och de arbetsinkomster som upparbetats i företaget. Den uppdelningen kan i praktiken vara ytterst svår att göra på ett företagsekonomiskt korrekt sätt i ett mer eller mindre schabloniserat system. En företagare som exempelvis väljer att inte ta ut lön eller utdelning och istället behålla medlen som riskkapital i företaget kommer enligt dagens regler inte att kunna tillgodogöra sig ett lika stort kapitalbeskattat utrymme som om kapitalet tillskjuts genom en nyemission.

En utgångspunkt för en skattemässig åtskillnad mellan arbets- och kapitalinkomster kan synas vara att fastställa vad som kan betraktas som en marknadsmässig ersättning för det arbete som utförts. Det är av naturliga skäl inte en framkomlig väg att bygga regelsystemet på en prövning av vad som i varje enskilt fall kan anses utgöra lön. Det har vid tidigare diskussioner inte heller ansetts möjligt att fastställa en rimlig schablon för löneuttag.

Även om utgångspunkten för en översyn är att ett särskilt system måste upprätthållas skall utredaren analysera om detta skall ha samma uppbyggnad som det nuvarande, dvs. en schablonmässigt bestämd kapitalavkastning. Alternativet kan t.ex. vara att i stället

fastställa en normallön för olika branscher eller för samtliga företag. Ett sådant system skulle bl.a. innebära att utdelning utöver den fastställda normallönen alltid kapitalbeskattas. Om normallönen fastställs till ett för lågt belopp i förhållande till den verkliga marknadslönen skulle emellertid arbetsinkomster delvis kunna tas ut som kapitalbeskattad utdelning. Det motsatta gäller dock om normallönen överstiger marknadslönen. Då kommer delar av kapitalinkomsterna att beskattas som arbetsinkomst. Det är lämpligt att regelsystemen i t.ex. Norge, Finland, Danmark och Nederländerna belyses i detta sammanhang.

Utredaren skall även pröva möjligheten att koppla beräkningen av det kapitalinkomstbeskattade utrymmet till företagets redovisade egna kapital. En sådan modell, där det egna kapitalet beaktas vid ingången av varje beskattningsår, skulle innebära ett avsteg från principen att beräkningen av det kapitalinkomstbeskattade utrymmet skall baseras på fullbeskattat kapital som tillskjutits företaget. Avsteg har dock gjorts tidigare från denna princip genom t.ex. lönesummeregeln. Utredaren skall vid prövningen av en sådan modell ingående överväga vilka andra ändringar som i så fall måste göras för att inte möjligheterna att omvandla arbetsinkomster till lägre beskattade kapitalinkomster skall bli för stora.

Översynen av de särskilda regler som gäller för beskattning av reavinst bör innefatta en utvärdering av nuvarande fördelningsregler mellan kapital- och arbetsinkomster och de regler som styr det högsta belopp som behöver tas upp som tjänsteinkomst.

I uppdraget ingår också att göra en samlad översyn av de olika närståendebegrepp som förekommer inom skattelagstiftningen och att pröva olika förändringar som kan innebära ökad enhetlighet, enkelhet och ett mer ändamålsenligt närståendebegrepp.

Gällande regler bygger på en avvägning mellan å ena sidan önskemålet att skapa goda villkor för realinvesteringar och tillväxt i fåmansägda företag, å andra sidan önskemålet att begränsa utrymmet för skattemässig omvandling av det som är att anse som arbetsinkomst till lägre beskattad kapitalinkomst. Detta är en grannlaga avvägning.

Utredaren skall analysera hur de föreslagna ändringarna påverkar utformningen av de s.k. lättnadsreglerna. I den mån ändringar är befogade skall utredaren föreslå sådana.

Utöver de frågor som här har tagits upp har utredaren möjlighet att utreda och lämna förslag om även andra frågor som har sam-

band med beskattningen av utdelning och reavinst på aktier i fämansföretag.

Beskattningen vid arv och gåva av företag

Inom Finansdepartementet pågår en översyn av AGL. Utgångspunkten för översynen är Arvs- och gåvoskattekommitténs betänkande, SOU 1987:62, Ny arvs- och gåvoskattelag. Avsikten är att åstadkomma en modernare lagstiftning som är bättre anpassad till dagens villkor. Ändrade kapitalbeskattningsregler i kombination med reglerna i 3 § 12 - 12 e mom. SIL gör att förhållandena numera är annorlunda och mer komplicerade än vad som var fallet när de särskilda reglerna i arvs- och gåvoskattelagstiftningen kom till. Det är därför lämpligt att utredaren vid sin översyn av reglerna i SIL även belyser frågan om generationsskiften i företagen.

Utredaren skall vid översynen av reglerna överväga olika ändringar som kan underlätta generationsskiften av företag. En av utgångspunkterna för översynen av skattereglerna för generationsskiften i företag och värderingen av företagets tillgångar bör vara de regler som gäller vid förmögenhetsbeskattningen. Samtidigt måste en bedömning göras utifrån principiella och praktiska utgångspunkter av följderna av från arvs- och gåvobeskattningen i övrigt avvikande regler för viss typ av egendom. Framför allt de villkor som uppställs för att de särskilda värderingsreglerna skall vara tillämpliga vid gåva kan ge upphov till svårigheter vid generationsskiften av företag. Som ovan framgått skall hela förvärvskällan ges bort för att de särskilda värderingsreglerna skall vara tillämpliga. Detta villkor innebär t.ex. att givaren inte kan behålla en del av förvärvskällan och ge bort resterande andel till t.ex. barn. Även övriga villkor, dvs. att gåvan måste ske utan förbehåll och att gåvotagaren måste behålla gåvoegendomen i fem år, kan ge upphov till svårigheter för företagen.

Givaren kan alltså inte genom förbehåll försäkra sig om att gåvomottagaren inte förfar med egendomen på ett sätt som strider mot givarens vilja. Det kan också sett ur mottagarens synvinkel innebära problem att denne måste behålla hela egendomen i fem år efter gåvotillfället. Det kan t.ex. tänkas att gåvomottagaren behöver frigöra kapital men inte vill göra det på grund av att fem år ännu inte gått efter gåvotillfället. Självklart kan mottagaren vidta sådana åtgärder, men detta utlöser ytterligare beskattning. Inte heller kan

gåvomottagaren utan skattekonsekvenser för denne i sin tur inom femårsperioden ge bort egendomen till t.ex. nästa generation inom familjen.

Översynen av beskattningen vid generationsskiften i företag skall omfatta dels den avgränsningsproblematik som föreligger mellan företagsegendom och privat egendom, framför allt när verksamheten bedrivs utan förmedling av en juridisk person. Även värderingen av egendomen skall omfattas av översynen. Ett tänkbart alternativ till en förmånlig värdering av egendomen kan vara att i stället skapa särskilda grundavdrag vid arv och gåva av företagsförmögenhet.

Vidare skall de villkor som i dag ställs upp i samband med gåva av företag ses över. Ett allmänt problem vid generationsskiften av företag är att transaktionen normalt träffas av en relativt tung skattebörd genom att betalning av arvs- och gåvoskatten måste ske med beskattade medel. Beroende på vilka ändringar utredaren i övrigt föreslår, kan det bli aktuellt att överväga behov och möjligheter till anstånd med betalning av arvs- och gåvoskatt vid generationsskifte av företag, i syfte att underlätta generationsskiften. Utredaren är oförhindrad att föreslå konsekvensändringar i arvs- och gåvoskattelagstiftningen i övrigt.

Förvärv av egna aktier

Som ovan angetts skall utredaren vid översynen överväga olika ändringar som kan underlätta generationsskiften i företag. I samband härmed skall utredaren ta upp frågan om hur de skatteregler skall vara utformade som skall tillämpas när ett privat aktiebolag eller ett publikt aktiebolag – vars aktier inte är noterade på en börs, en auktoriserad marknadsplats eller någon annan reglerad marknad – förvärvar aktier i det egna bolaget.

Redovisning av uppdraget

Utredningsuppdraget skall vara avslutat senast den 31 oktober 2001. Den särskilde utredaren är dock oförhindrad att dessförinnan redovisa sitt uppdrag i delbetänkanden om han finner det lämpligt.

(Finansdepartementet)

Deskriptiv statistik om 3:12-bolag och deras ägare

av Gunnar Forsling

De särskilda reglerna för beskattning av fåmansbolag, de s.k. 3:12-reglerna, tillkom i samband med 1990 års skattereform. Reglerna har till uppgift att definiera hur stor del av inkomsterna som genereras i ett fåmansbolag som skall vara kapitalinkomst. Utgångspunkten är att företagare som själva styr över hur stor del av bolagets överskott som skall betalas ut som lön respektive utdelning skall få samma skattebelastning som individer som inte har denna möjlighet. Reglerna fick sin nuvarande utformning år 1997 i samband med införandet av lättnaden i ägarbeskattningen i små och medelstora företag, de s.k. lättnadsreglerna. De empiriska kunskaperna om hur reglerna har påverkat fåmansföretagandet är begränsade. I denna bilaga presenteras deskriptiv statistik om 3:12-bolag och dess ägare. Datamaterialet är hämtat från Statistiska Centralbyrån, SCB, och Riksskatteverket, RSV, och utgörs dels av totalräknad statistik och dels av information ur företagsdatabasen FRIDA.¹ Denna databas har kompletterats med deklara-tions- och kontrolluppgifter från personer äger andelar i fåmansbolag.

Bakgrund

Inkomster från fåmansföretag beskattas enligt särskilda regler (de s.k. 3:12-reglerna) i de fall aktieägaren, eller någon till denne närstående, i betydande omfattning är verksam i företaget. 3:12-reglerna har sin bakgrund i den duala inkomstskattemodell som tillkom genom 1990 års skattereform. Kombinationen av en progressiv beskattning av arbetsinkomster och en ifrån denna separerad

---

¹ FRIDA databasen består av taxerings- och bokföringsstatistik m.m. från företag. Databasen administreras av Finansdepartementet.

och proportionell kapitalbeskattning gör att det marginella skatteuttaget på förvärvsinkomster, för personer som både betalar kommunal- och statlig inkomstskatt och där arbetsgivaravgifterna inte berättigar till ytterligare förmåner, överstiger summan av bolagskatt och kapitalinkomstskatt.

Möjligheten att omvandla arbetsinkomst till lägre beskattad kapitalinkomst begränsas genom att 3:12-reglerna definierar hur mycket av bolagets vinst som vid utbetalningen till aktieägaren skall betraktas som kapital- respektive förvärvsinkomst. Den skattemässiga uppdelningen sker enligt en schablon. Utgångspunkten är att normal kapitalavkastning skall beskattas i inkomstslaget kapital. Med normal kapitalavkastning avses inkomst upp till ett s.k. gränsbelopp. Detta gränsbelopp beräknas som statslåneräntan plus 5 procentenheter multiplicerat med ett speciellt definierat underlag. Utdelning som överstiger normalavkastningen definieras som överutdelning och beskattas i inkomstslaget tjänst. Om utdelning inte lämnas motsvarande gränsbeloppet får ett belopp motsvarande skillnaden mellan gränsbeloppet och lämnad utdelning sparas och användas för att öka framtida kapitalbeskattade inkomster (sparad utdelning). Kapitalvinster som överstiger ackumulerad outnyttjad normal avkastning beskattas till 50 procent som inkomst av tjänst. Enligt en takregel skall dock inte mer än 100 prisbasbelopp av en kapitalvinst beskattas i inkomst av tjänst. Resterande del definieras som inkomst av kapital.

Enligt huvudregeln utgörs underlaget för beräkningen av gränsbeloppet av anskaffningskostnaden för aktierna (indexuppräknad om aktierna förvärvades före 1990) plus eventuellt sparad gränsbelopp från föregående år. Under vissa förutsättningar får ett löneunderlag läggas till anskaffningskostnaden. Detta löneunderlag beräknas på summan av de löner, förmåner och ersättningar som har utgått till arbetstagare i företaget, andra än aktieägarna, under kalenderåret före delägarens inkomstår. Löneunderlaget utgörs av den del av detta sammanlagda ersättningsbelopp som överstiger 10 prisbasbelopp. För att få använda löneunderlaget måste den aktiva ägaren ha erhållit löneersättning motsvarande minst 120 procent av den högsta ersättning som under året före beskattningsåret betalats ut till en enskild arbetstagare, eller erhållit löneersättning motsvarande minst 10 prisbasbelopp.

År 1997 infördes en selektiv lättnad i dubbelbeskattningen av inkomster från små och medelstora företag. Lättnaden innebar att utdelning och kapitalvinst på onoterade andelar till viss del undan-

togs från kapitalinkomstskatt. Kapitalinkomst från lättnads-kvalificerade andelar som lämnas till skattepliktiga fysiska personer och dödsbon är skattefri under förutsättning att den ryms inom det s.k. lättnadsutrymmet. Definitionen av underlaget för lättnadsutrymmet är det samma som underlaget för beräkningen av normalkapitalavkastningen i 3:12-reglerna. Lättnadsutrymmet erhålls genom att detta underlag multipliceras med 70 procent av statslåneräntan.

Information från den totalräknade taxeringsstatistiken

Analysen nedan baseras på information från samtliga deklARATIONER som individer med andelar i 3:12-bolag har lämnat. Detta innebär att materialet även innefattar information från individer som deklarerar på K10-blanketten men som inte äger kvalificerade andelar i fåmansbolag och därigenom inte beskattas i enlighet med 3:12-reglerna.² I tabell 1 redovisas de totala beloppen från taxeringsstatistiken för de drygt 250 000 K10-deklARATIONER som årligen lämnas in till skattemyndigheterna. Antal deklARATIONER och i vilken utsträckning individerna fyller i de olika posterna varierar. Detta gör att det uppstår ett antal avvikelser. Till exempel stämmer inte sparad utdelning överens med kommande års kvarvarande sparade utdelning.

---

² Inkomster från fåmansbolag deklarerar på den s.k. K10-blanketten.

Tabell 1. Totalräknad taxeringsstatistik blankett K10, mdkr

<i>Inkomstår</i>	1997	1998	1999
Anskaffningsvärde normal utdelning	53,6	55,3	59,6
Löneunderlag normal utdelning	38,0	42,8	48,3
Gränsbelopp för aktier och andelar	15,8	16,4	15,3
Kvarstående sparad utdelning från föregående år	35,1	44,0	51,4
Utdelning på aktierna under året	5,4	6,1	6,2
Överutdelning till tjänst	0,4	0,5	0,7
Sparad utdelning till kommande år	44,0	53,1	59,1
Sparad utdelning som används vid kapitalvinst	0,5	1,5	1,9
Lättnadsbelopp som används vid utdelning från aktier	4,3	4,5	3,5
Sparad lättnad från tidigare år	0,0	1,9	3,3
Sparad lättnad till kommande år	1,8	3,3	4,3
Lättnad som används vid kapitalvinst	0,3	0,2	0,2
Utdelning som beskattas i inkomst av kapital	2,6	1,9	3,2

Underlaget för beräkningen av den avkastning som 3:12-bolagsägaren får ta ut som kapitalinkomst kan tas fram genom att anskaffningsvärdet för aktierna och löneunderlag adderas med den kvarstående sparade utdelningen. Gränsbeloppet erhålls genom att detta belopp multipliceras med statslåneräntan plus 5 procentenheter. För 1998 ger denna beräkning ett gränsbelopp på 15,9 miljarder kronor.³ Detta belopp skiljer sig från det angivna gränsbeloppet tabell 1. Enligt Riksskatteverket beror skillnaden på ofullständigt ifyllda deklarationsblanketter. Denna typ av fel förklarar även andra diskrepanser. Sparad utdelning ges exempelvis av skillnaden mellan gränsbeloppet och det som delas ut under året. Detta belopp överensstämmer inte med skillnaden mellan sparad utdelning till kommande år och kvarstående sparade utdelning från föregående år.

Under inkomståren 1997–98 definierades 15,8 respektive 16,4 miljarder kronor som kapitalinkomst. År 1999 sjönk kapitalinkomsten till 15,3 miljarder kronor. Utdelningarna uppgick till 5,4 miljarder kronor år 1997 och till drygt 6 miljarder kronor åren 1998–99. Detta innebär att ungefär två tredjedelar av gränsbeloppet sparades.

³ $(55,3 + 42,8 + 44,0) \cdot (6,17\% + 5\%) = 15,9$

Lättnadsreglerna gör att inte all utdelning beskattas. I den mån företagen lämnat utdelning reduceras den skattepliktiga utdelningen med summan av årets lättnadsbelopp och sparad lättnad från tidigare år. Lättnadsbelopp skall anges även om företaget inte delar ut, vilket gör att de utdelningar som beskattas som inkomst av kapital inte kan beräknas genom att subtrahera lättnadsbeloppet från årets utdelningar. Den del av gränsbeloppet som inte delas ut, sparas och används för att öka den del av vinsten som beskattas som kapitalinkomst vid senare utdelningar eller kapitalvinster. Lättnadsbeloppet åren 1997–98 uppgick till 4,3 respektive 4,5 miljarder kronor för att med fallande räntenivå år 1999 sjunka till 3,5 miljarder kronor. I tabell 2 redovisas intäkter och kapitalvinster från försäljningar av andelar i fåmansbolag.

Tabell 2. Försäljningsintäkter och kapitalvinster, totalräknad taxeringsstatistik, mdkr

<i>Inkomstår</i>	<i>1997</i>	<i>1998</i>	<i>1999</i>
Försäljningsintäkt	10,4	13,7	16,8
Kapitalvinst	9,6	12,3	15,7
Kapitalförlust	0,5	0,5	0,4
Skattepliktig kapitalvinst som beskattas som inkomst av tjänst	2,7	3,1	3,7
Skattepliktig kapitalvinst som beskattas som inkomst av kapital	7,0	9,1	11,9
Avdragsgill kapitalförlust i kapital	0,4	0,4	0,3

De totala skattepliktiga kapitalvinsterna ökade från 9,6 miljarder kronor år 1997 till 15,7 miljarder kronor år 1999. Av dessa beskattades cirka en fjärdedel som inkomst av tjänst och resterande tre fjärdedelar som inkomst av kapital. Klyvningsreglerna gör att maximalt 50 procent av kapitalvinsten beskattas som inkomst av tjänst. Detta innebär att hälften av vinsterna i samband med avyttring i genomsnitt beskattas som inkomst av kapital till följd av sparad utdelningsutrymme och den takregel som anger hur mycket av en kapitalvinst som maximalt skall beskattas som inkomst av tjänst.

Utnyttjande av gräns- och lättnadsbelopp

Informationen i den fortsatta analysen är hämtad från databasen FRIDA, inkomstår 1998. I databasen kan de företag vars ägare lämnat en K10-deklaration identifieras. Genom en sammankoppling av de deklarationsuppgifter och kontrolluppgifter som lämnats av 3:12-bolagsägare med uppgifterna i FRIDA kan en samlad bild av bolagets och ägarnas ekonomiska situation erhållas. Grunddata-materialet omfattar även information från individer som deklarerar på K10-blanketten men som inte äger kvalificerade andelar i fåmansbolag. För dessa passiva delägare har gränsbeloppet ingen betydelse, då all utdelning till dessa kapitalinkomstbeskattas. I ett försöka att eliminera passiva delägare exkluderas individer som inte erhållit någon tjänstebeskattad ersättning. Det bör även poängteras att individer som äger kvalificerade andelar men som underlåtit att deklarerat på K10-blanketten inte finns med i analysen. Vidare har pensionärer och individer som inte har en positiv taxerad förvärvsinkomst rensats bort från urvalet.

För att möjliggöra en analys av hur 3:12-reglerna utnyttjats och i vilken utsträckning företagen har delat ut ett belopp motsvarande 1998 års gränsbelopp redovisas i tabell 3 förhållandet mellan utdelningar och gränsbelopp på individnivå. Sparad utdelning gör att en individ kan erhålla utdelning (exklusive överutdelning) överstigande gränsbeloppet. I dessa fall har utnyttjandegraden satts till ett. Denna begränsning är av avgörande betydelse för resultatet. Om utnyttjandegrader över ett inte begränsas erhålls en genomsnittlig utnyttjandegrad långt över ett.

För att åskådliggöra skillnader mellan olika branscher presenteras också ett aggregerat utnyttjandegradsmått. Detta mått definieras som summan av utdelningarna inom varje SNI-klass i förhållande till summan av gränsbeloppen inom respektive SNI-klass. Utnyttjandegrader över ett har här inte begränsats till ett.

Tabell 3. Utnyttjande i förhållande till gränobeloppet, inkomstar 1998

SNI92: Verksamhet	Medelvärde företagsnivå	Medelvärde företagsnivå	Medelvärde branschnivå	Medelvärde branschnivå
	<i>Samtliga fåabsägare</i>	<i>Fåabsägare med utdelning</i>	<i>Samtliga fåabsägare</i>	<i>Fåabsägare med utdelning</i>
A Jordbruk	0,17	0,48	0,24	0,39
B Fiske	0,33	0,80	0,87	2,23
C Utvinning av mineral	0,17	0,24	0,21	0,24
D Tillverkning	0,31	0,61	0,25	0,36
E El-, gas-, värme-, vatten	0,13	0,64	0,05	0,64
F Byggverksamhet	0,23	0,68	0,41	0,67
G Handel, reparationer	0,26	0,63	0,37	0,47
H Hotell & restaurang	0,11	0,60	0,27	0,41
I Transport, kommunikation	0,20	0,59	0,12	0,12
J Finansiell verksamhet	0,24	0,72	0,36	0,52
K Fastighet, företagstjänster	0,36	0,77	0,40	0,50
M Utbildning	0,18	0,74	0,54	0,70
N Hälso- & sjukvård	0,24	0,27	0,16	0,18
O Samhälls- & persontjänster	0,14	0,63	0,16	0,33

Av tabell 3 framgår att utdelningar generellt sett inte motsvarar gränobeloppet på individnivå. En rimlig förklaring till detta mönster är att ett stort antal individer inte erhåller någon utdelning. I tabellen redovisas därför även den genomsnittliga utnyttjandegraden givet att individen mottagit utdelning från 3:12-bolag (fåab). Den redovisade utnyttjandegraden på individnivå skall ge en bild av hur enskilda personer i olika branscher i genomsnitt erhåller utdelningar. Utnyttjandegraden på branschnivå ger en makrobild av utdelningsnivån. Av tabellen framgår att fiske är den näring som har högst utnyttjandegrad både på individ- och branschnivå givet att företaget har lämnat utdelning.

Intressant är också att studera i vilken utsträckning utdelningar ges motsvarande det skattefria lättnadsbeloppet. I tabell 4 redovisas uppgifter motsvarande de i tabell 3 men där utdelningarna har satts i förhållande till lättnadsbeloppet. Om utdelningen överstiger lättnadsbeloppet har utnyttjandegraden även här på individnivå satts till ett. Utnyttjandegraden stiger naturligtvis när utdelningarna ställs i relation till lättnadsbeloppet. På individnivå tycks dock inte

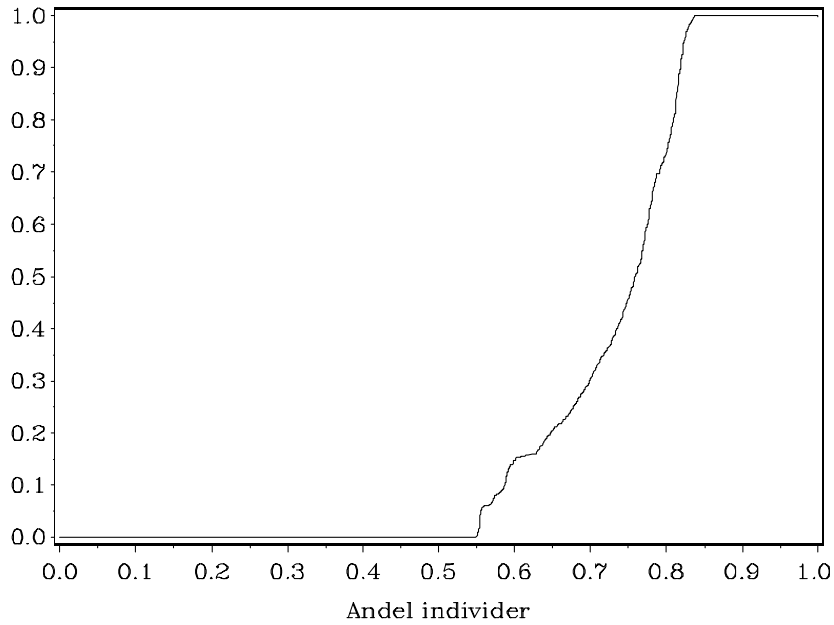
utdelningar tas ut motsvarande lättnadsbeloppet. På branschnivå tycks detta i större utsträckning vara fallet.

Tabell 4. Utnyttjande i förhållande till lättnadsbeloppet, inkomstår 1998

SNI92: Verksamhet	Medelvärde företagsnivå	Medelvärde företagsnivå	Medelvärde branschnivå	Medelvärde branschnivå
	<i>Samtliga Fåabsägare</i>	<i>Fåabsägare med utdelning</i>	<i>Samtliga fåabsägare</i>	<i>Fåabsägare med utdelning</i>
A Jordbruk	0,36	0,97	0,82	1,28
B Fiske	0,42	1,00	3,82	9,72
C Utvinning av mineral	0,65	0,94	0,83	0,96
D Tillverkning	0,47	0,92	0,99	1,41
E El-, gas-, värme-, vatten	0,20	1,00	0,17	2,01
F Byggverksamhet	0,33	0,96	1,42	2,25
G Handel, reparationer	0,39	0,94	1,33	1,66
H Hotell & restaurang	0,16	0,88	1,03	1,41
I Transport, kommunikation	0,32	0,95	1,19	1,43
J Finansiell verksamhet	0,33	0,96	1,35	1,89
K Fastighet, företagsjänster	0,44	0,95	1,41	1,76
M Utbildning	0,23	0,99	1,62	2,05
N Hälso- & sjukvård	0,55	0,63	0,52	0,56
O Samhälls- & persontjänster	0,21	0,95	0,51	1,22

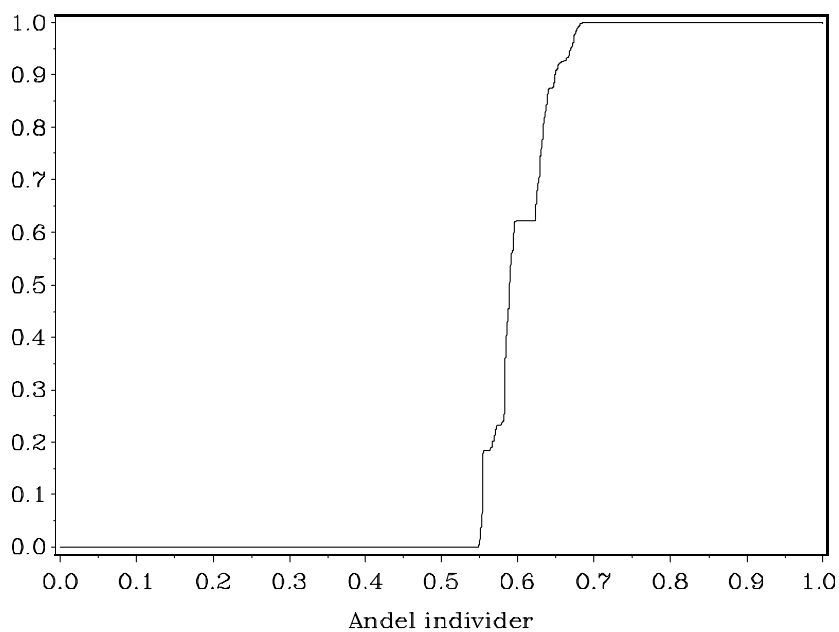
Om individer som inte erhållit någon utdelning exkluderas stiger självklart det redovisade utnyttjandet. En närmare studie av utnyttjandet visar att majoriteten av de individer som äger kvalificerade andelar i 3:12-bolag inte erhåller någon utdelning. Den generella bilden är att företag som delar ut gör detta med ett belopp som åtminstone motsvarar lättnadsbeloppet. För att åskådliggöra detta redovisas fördelningen av de två utnyttjandemåtten.

Figur 1. Fördelning av utdelning i förhållande till gränsbeloppet

I figur 1 framgår att 55 procent av individerna inte erhållit någon ersättning i form av utdelningar. Närmare 29 procent erhåller utdelningar understigande gränsbeloppet och 16 procent erhåller utdelningar som minst motsvarar gränsbeloppet.

Figur 2. Fördelning av utdelning i förhållande till lättnadsbeloppet

I figur 2 visas fördelningen av utdelningen i relation till lättnadsbeloppet. En relativt liten andel av de individer som erhåller utdelning, erhåller ett belopp som är mindre än det skattefria lättnadsbeloppet. Drygt 30 procent av utdelningarna uppgår minst till lättnadsbeloppet.

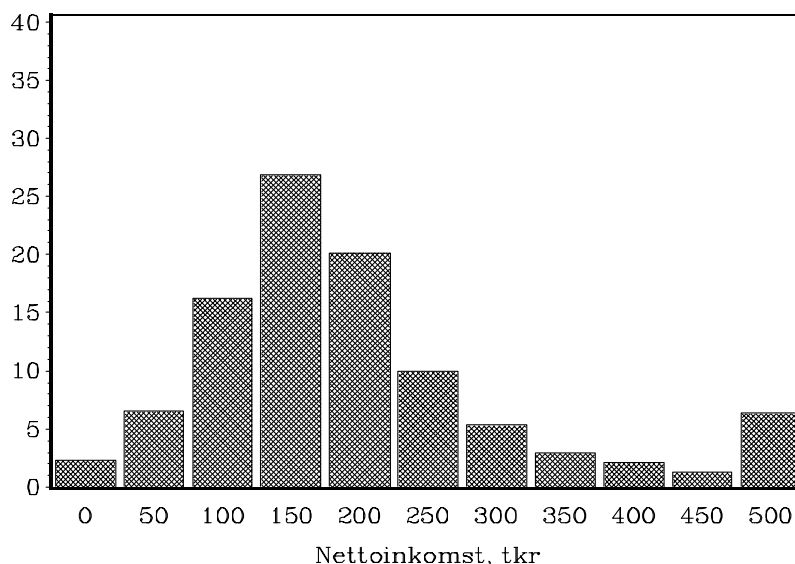
Inkomstfördelningen bland 3:12-bolagsägare och icke 3:12-bolagsägare

De empiriska kunskaperna om fåmansbolagens och deras ägares ekonomiska situation är relativt begränsad. I detta avsnitt redovisas deskriptiv statistik gällande individer som äger kvalificerade andelar i fåmansbolag. Pensionärer och individer som inte har en positiv taxerad förvärvsinkomst har som tidigare nämnts rensats bort från urvalet. Som referens till informationen om 3:12-bolagsägarna presenteras även data för individer som inte deklarerat inkomster från 3:12-bolag. Denna information är hämtad från 1998 års storurval, SCB. Även här har pensionärer och individer som inte har en positiv taxerad förvärvsinkomst rensats bort från materialet.

I de histogram som presenteras nedan finns individer med inkomst lägre än nedre gränsen och högre än övre gränsen med i första respektive sista stapeln.⁴ I figur 3 presenteras ett histogram över 3:12-ägarnas nettoinkomst. Nettoinkomsten definieras som förvärvsinkomst plus kapitalinkomster minus skatt på förvärvs- och kapitalinkomster.⁵

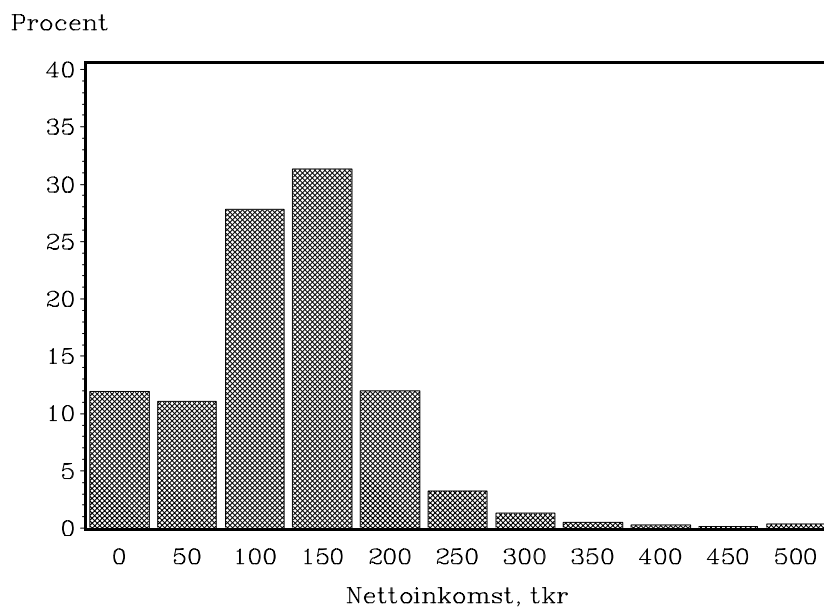
Figur 3. Nettoinkomst bland ägare i 3:12-bolag

Procent

I figur 4 redovisas motsvarande inkomstfördelning för individer som inte är delägare i fåmansbolag.

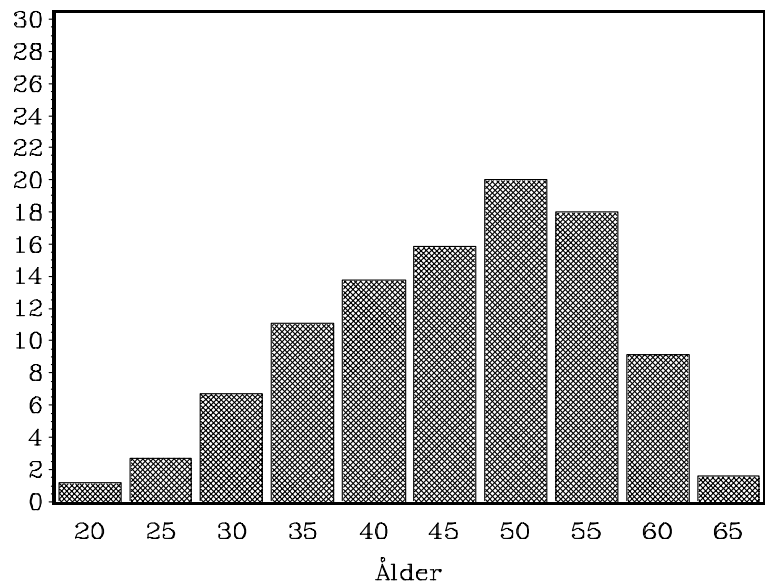
Figur 4. Nettoinkomst till icke-3:12-bolagsägare

Nettoinkomsten bland ägare till fåmansföretag är högre än för icke 3:12-bolagsägare. Medelnettoinkomsten för 3:12-bolagsägare uppgick till 265 tkr och medianinkomsten till 171 tkr. För icke 3:12-bolagsägare uppgick både medel- och mediannettoinkomsten till 123 tkr. En förklaring till skillnaden kan vara att medelåldern bland 3:12-bolagsägare är högre än för icke 3:12-bolagsägare. Det är inte orimligt att de som driver egna aktieföretag åldersmässigt tillhör den kategori individer som har tjänat mest i samhället. I figur 5 presenteras åldersfördelningen bland 3:12-bolagsägare.

Figur 5. Åldersfördelning bland 3:12-bolagsägare

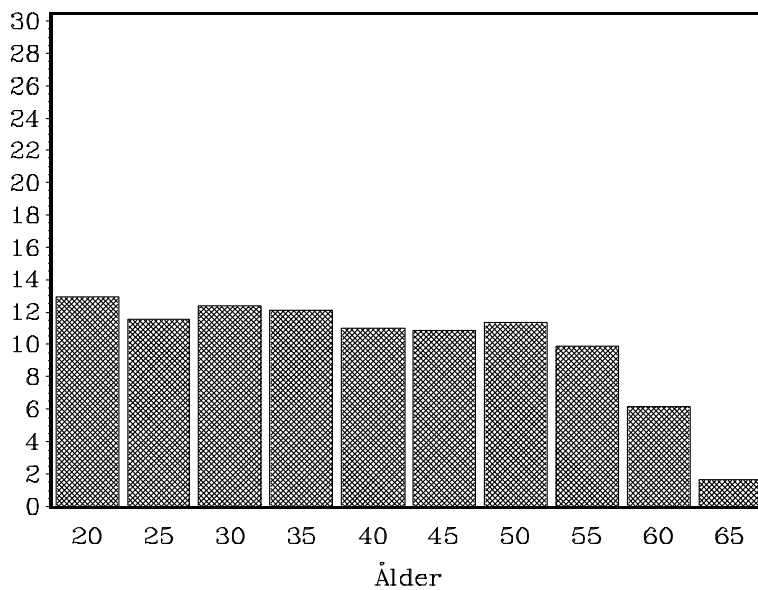
Procent

Av figuren framgår att personer i övre medelåldern dominerar bland ägarna till 3:12-bolag. Individer yngre än 20 år och äldre än 65 år finns med i första respektive sista stapeln. I figur 6 presenteras åldersfördelningen för icke 3:12-bolagsägare.

Figur 6. Åldersfördelning bland icke 3:12-bolagsägare

Procent

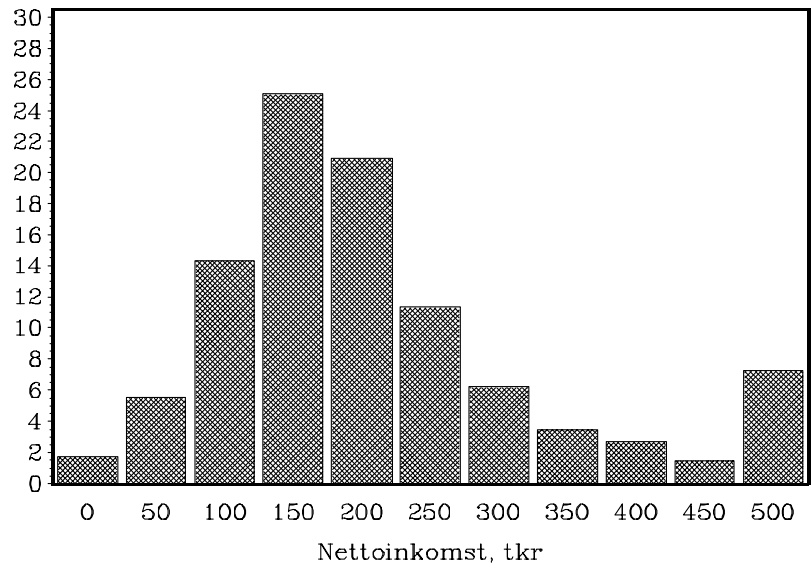
Åldersfördelningen bland dessa är avsevärt jämnare än för 3:12-bolagsägarna. Medelåldern för 3:12-bolagsägare är 46 år och medianålder 47 år, medel- och medianålder för icke 3:12-bolagsägare är 38 år.

För att möjliggöra en närmare studie av åldersfördelningens betydelse för inkomstfördelningen, presenteras i figur 7 och figur 8 nettoinkomsten för personer mellan 45 och 65 år.

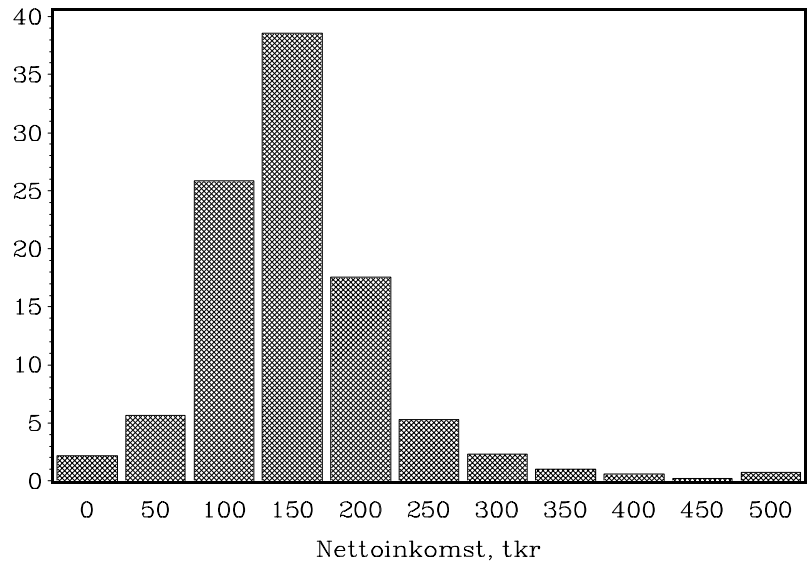

Figur 7. Nettoinkomst bland ägare i 3:12-bolag i åldern 45–65 år

Procent

Figur 8. Nettoinkomst till icke-3:12-bolagsägare i åldern 45–65 år

Procent

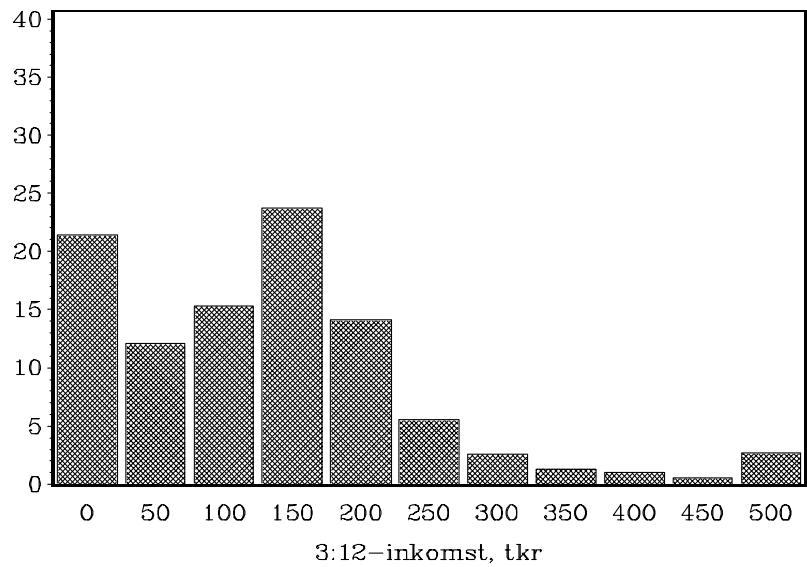

Inkomstfördelningen för 3:12-bolagsägare och icke 3:12-bolagsägare är jämnare om man fokuserar på individer mellan 45 och 65 år. Det är dock fortfarande relativt fler som har höga nettoinkomster bland 3:12-bolagsägare än bland icke 3:12-bolagsägare. Medelnettoinkomsten för 3:12-bolagsägare uppgick till 295 tkr medan den var 154 tkr för icke 3:12-bolagsägare. Medianinkomsten uppgick till 181 tkr respektive 144 tkr. Skillnaden kan till stor del förklaras med skillnader i kapitalinkomster. 3:12-bolagsägarna har i genomsnitt en nettokapitalinkomst på 90 tkr, medianvärdet är dock endast 740 kronor. Den genomsnittliga netto-3:12-kapitalinkomsten uppgick till 80 tkr medan medianvärdet var noll kronor. Icke 3:12-bolagsägare har en genomsnittlig nettokapitalinkomst på knappt 1000 kronor.

För att ytterligare belysa 3:12-bolagsägarnas ekonomiska situation delas deras nettoinkomst upp i externinkomst och 3:12-inkomst. Externinkomst definieras som löner och kapitalinkomster som inte kommer i från 3:12-bolag. 3:12-inkomster definieras som lön, utdelningar och kapitalvinster och andra ersättningar som uppburits från 3:12-bolag. I figur 9 redovisas fördelningen av 3:12-nettoinkomster och i figur 10 fördelningen av de externa nettoinkomsterna.

Figur 9. 3:12-nettoinkomst

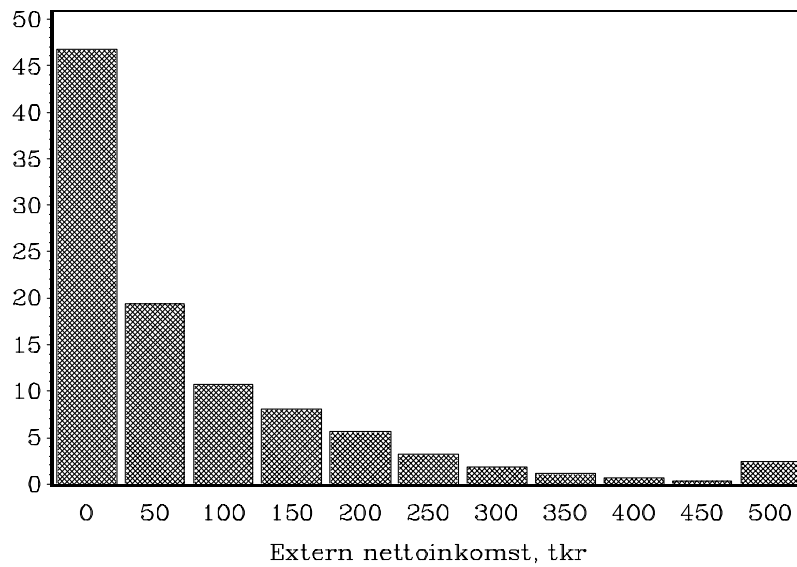
Procent

Fämansbolagsägarnas 3:12-nettoinkomst och externinkomst uppgick i genomsnitt till 170 respektive 96 tkr. Medianvärdena för dessa inkomster skiljde sig ännu mer åt, de uppgick till 128 tkr respektive 30 tkr. Den sammanlagda nettoinkomsten som redovisas i figur 3 består av den externa nettoinkomsten plus 3:12-nettoinkomsten.

Figur 10. Extern nettoinkomst bland 3:12-bolagsägare

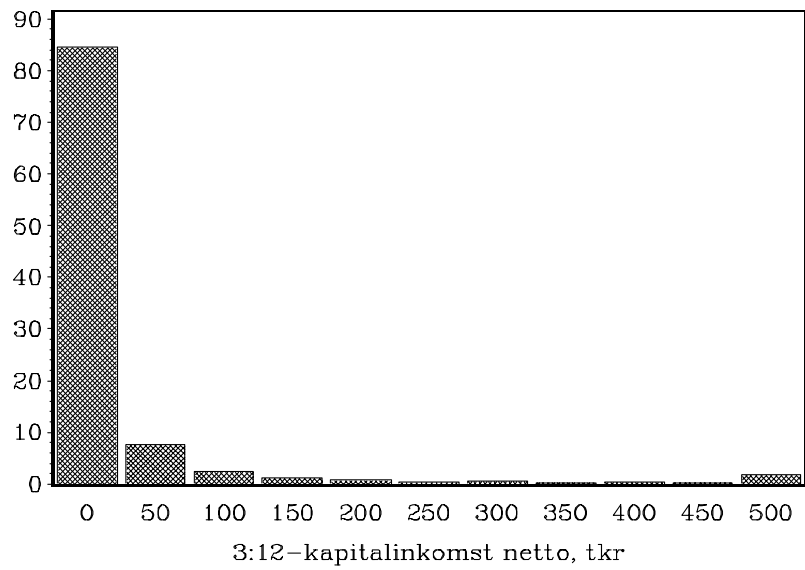
Procent

En del av 3:12-nettoinkomsten är kapitalinkomst. I figur 11 redovisas nettokapitalinkomsten från fåmansbolag. Denna inkomst är extremt skevt fördelad. Medelvärdet uppgick till 67 tkr och medianvärdet till noll kronor. Individer med 3:12-nettokapitalinkomster på 67 tkr återfinns först i 85 percentilen. Den 99 percentilen har en 3:12-nettokapitalinkomst på 1 058 tkr och maxvärdet är 120 miljoner kronor.

Figur 11. 3:12-nettokapitalinkomst till ägare i 3:12-bolag

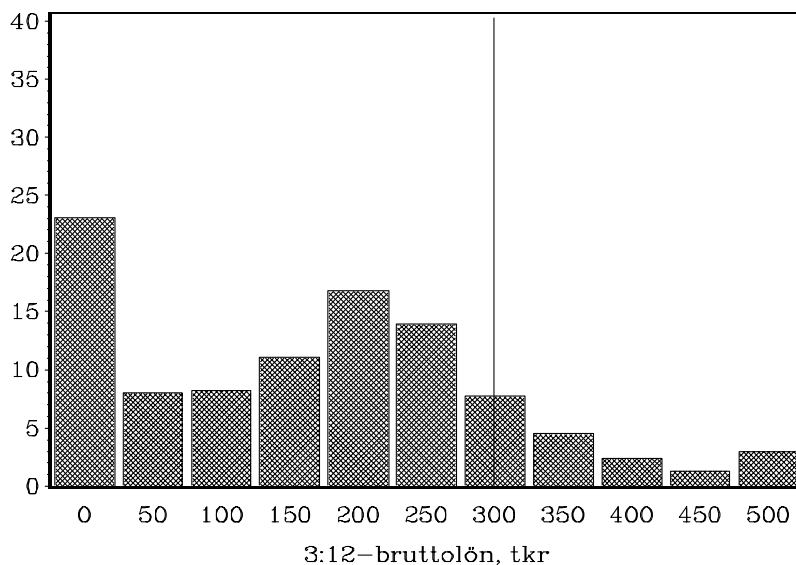
Procent

Syftet med 3:12-reglerna är att begränsa möjligheten att omvandla arbetsinkomst till lägre beskattad kapitalinkomst. Det kan därför vara av intresse att studera bruttolönefördelningen hos 3:12-bolagsägare respektive icke 3:12-bolagsägare. figur 12 redovisar den del av ägarnas bruttolön som erhålls från fåmansbolaget (3:12-bruttolönen).

Figur 12. 3:12-bruttolön till ägare i 3:12-bolagsägare

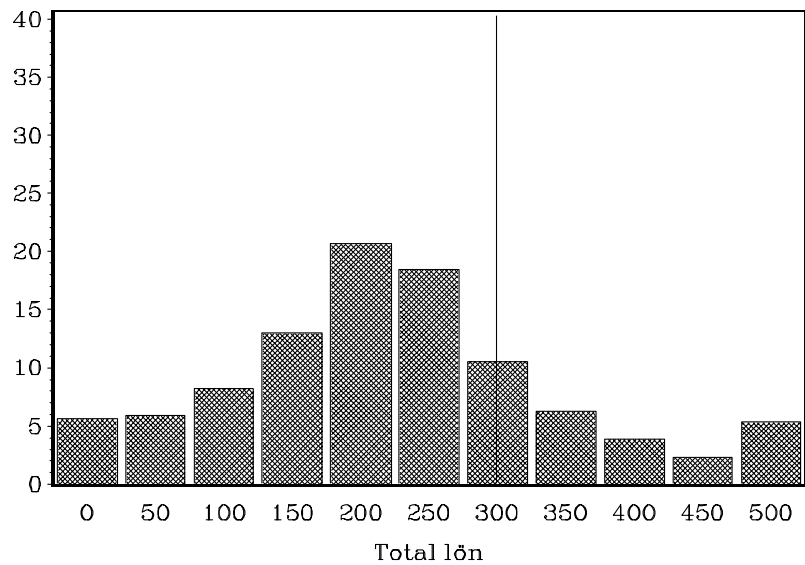
Procent

Markeringen i 300 000-kronors stapeln anger gränsen då arbetsgivaravgifter inte berättigar till några ytterligare förmåner i form av pension och sjukersättningsförmåner m.m. År 1998 gick gränsen vid en bruttolön på 7,5 förhöjda prisbasbelopp, vilket motsvarar 278 250 kronor. År 1998 erhöll totalt 32 000, eller ungefär 18 procent av totalt 176 000 kvalificerade 3:12-bolagsägare en 3:12-lön överstigande 7,5 basbelopp. Läger vi till 3:12-bolagsägarnas externa löneinkomster stiger denna siffra till 27 procent. I figur 13 redovisas fördelningen av 3:12-bolagsägarnas sammanlagda bruttolön.

Figur 13. Total bruttolön till 3:12-bolagsägare

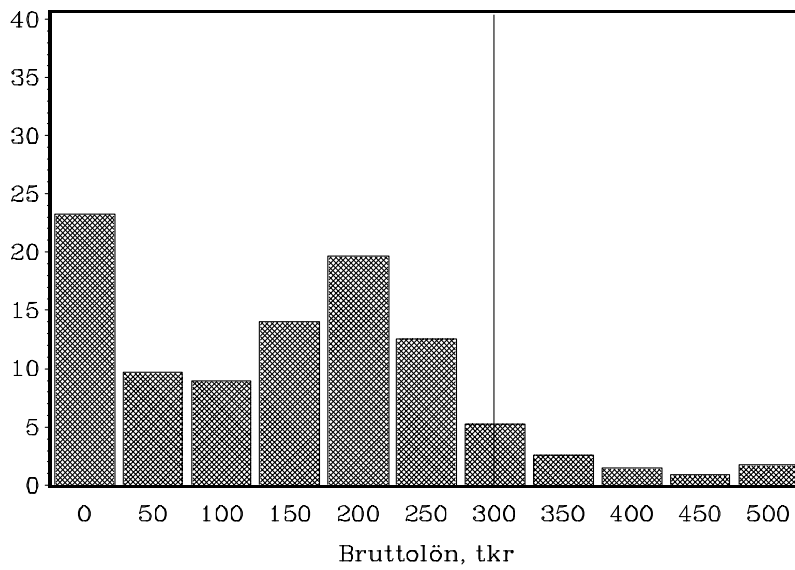
Procent

Fördelningen av löneuttaget bland icke 3:12-bolagsägare, figur 14, är i princip identiskt med fördelningen av 3:12-lönen (se figur 12). Om vi fokuserar på fåmansbolagsägarnas totallön framgår det att en större andel av dessa har lön i de högre intervallen. En starkt bidragande orsak till detta är troligtvis den högre medelåldern bland fåmansbolagsägarna. Antalet icke 3:12-bolagsägare som erhöll en bruttolön överstigande 7,5 basbelopp uppgick till 530 100. Detta motsvarar 12 procent av de 4,6 miljoner individer som data-materialet representerar.

Figur 14. Bruttolön till icke 3:12-bolagsägare

Procent

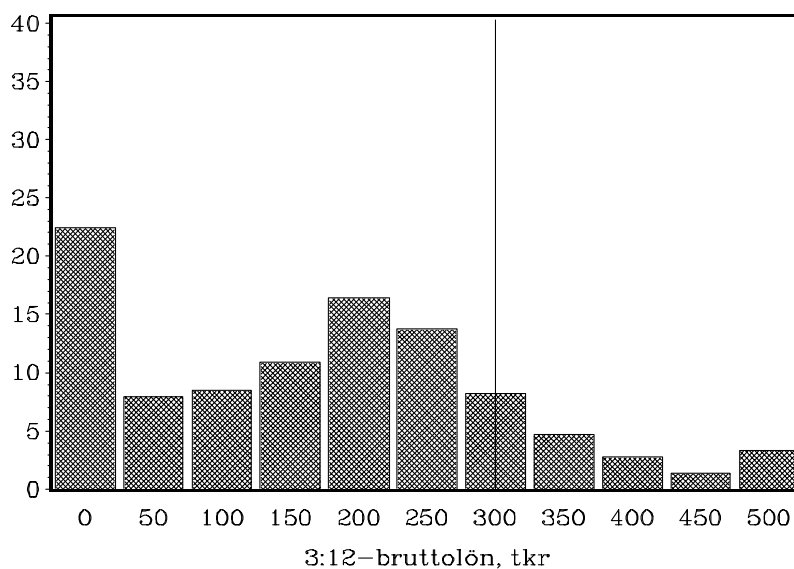

För att i viss mån kontrollera för skillnaden i åldersfördelning mellan 3:12-bolagsägare och icke 3:12-bolagsägare, redovisas i figur 15 och figur 16 bruttolönefördelningen för personer mellan 45 och 65 år.

Figur 15. 3:12-bruttolön till ägare i 3:12-bolag i åldern 45–65 år

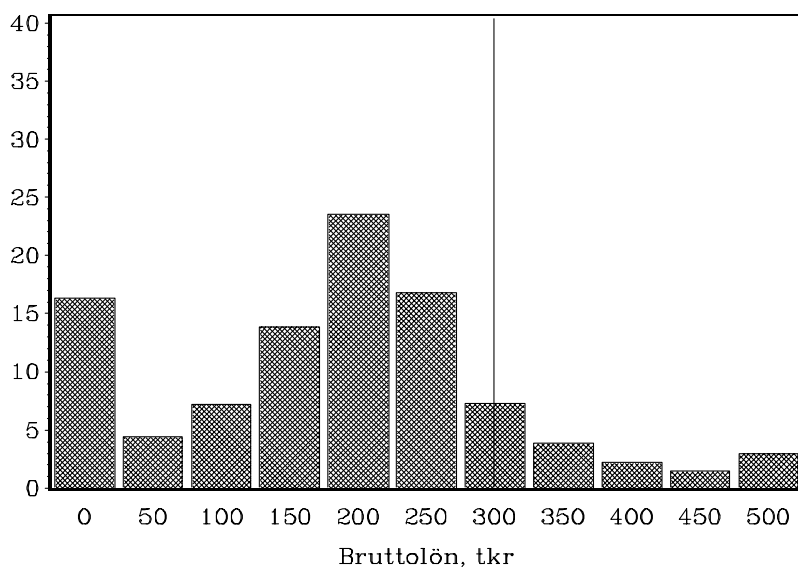
Procent

Skillnaden mellan 3:12-bruttolönen för personer i 45–65 åldern och bruttolönen för övriga individer är inte speciellt stor. En större andel av icke 3:12-bolagsägarna i detta åldersintervall har bruttolöner i 200 och 250 tkr:s intervallen samtidigt som det är mindre vanligt att icke 3:12-bolagsägare återfinns i det lägsta inkomstintervallet. 3:12-bolagsägarnas totala lönefördelning påverkas inte nämnvärt av att personer utanför 45–65 års intervallet exkluderas. Antalet individer med 3:12-bruttolön över 7,5 basbelopp uppgick till 20 000, eller ungefär 19 procent av de totalt 103 000 3:12-bolagsägarna i denna åldersgrupp. Motsvarande andel av icke 3:12-bolagsägare var 17 procent, dvs. 281 700 stycken av de 1,6 miljoner individer i denna ålderskategori.

Figur 16. Bruttolön till icke 3:12-bolagsägare i åldern 45–65 år

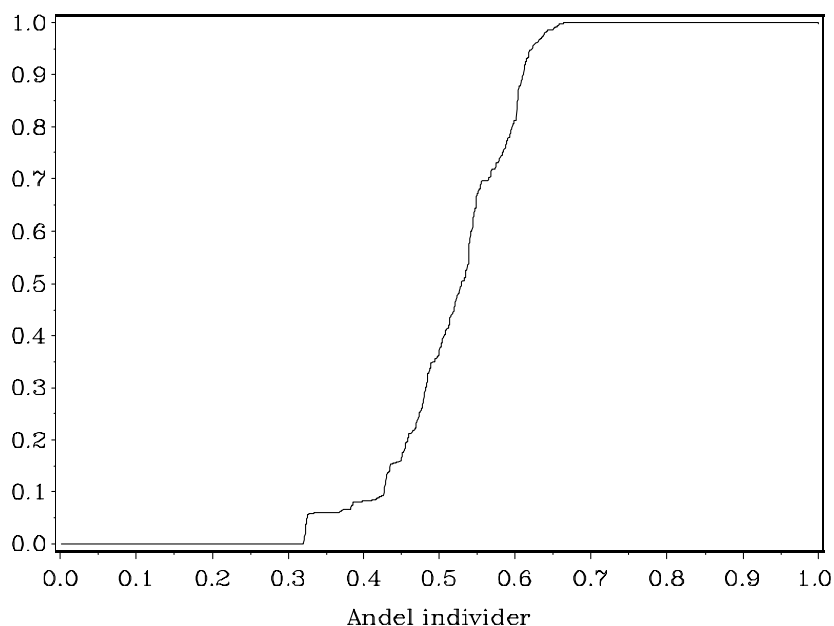
Procent

Den progressiva beskattningen av arbetsinkomster i kombination med den proportionella kapitalbeskattningen gör att det marginella skatteuttaget på förvärvsinkomster för personer som både betalar kommunal- och statlig inkomstskatt överstiger summan av bolagskatt och kapitalinkomstskatt. Vid inkomster över 7,5 förhöjda prisbasbelopp då arbetsgivaravgifter inte berättigar till några ytterligare förmåner medför uttag i form av utdelning närmare 13 procentenheter lägre skatt.

För att minimera skattebetalningarna bör därför 3:12-bolagsägare utnyttja hela gränobeloppet innan ersättning tas ut som lön överstigande 7,5 basbelopp. Trots detta förekommer det att företagare med inkomster över 7,5 basbelopp väljer att inte utnyttja möjligheten till normalutdelning. I figur 17 redovisas utnyttjandegraden för individer som har en 3:12-bruttolön och en total taxerad inkomst överstigande 7,5 basbelopp, och som även skulle ha haft detta vid fullt utnyttjande.

Figur 17. Fördelning av utdelning i förhållande till gränsbeloppet för individer med 3:12-bruttolön och en total taxerad inkomst överstigande 7,5 basbelopp

Av de 23 000 individer som hade lön från fåmansbolag och en total taxerad inkomst överstigande 7,5 basbelopp är det drygt 66 procent som inte erhållit utdelning motsvarande gränsbeloppet och som således inte minimerar skattebetalningarna. Det kan dock finnas rationella förklaringar till detta. En förklaring kan vara likviditetsbegränsning. Lön får betalas ut kontinuerligt under året medan utdelning endast får betalas ut av beskattade vinstmedel. Om företaget saknar ackumulerade beskattade vinstmedel och ägaren inte kan vänta tills beskattade vinstmedel finns tillgängliga kan löneutbetalning vara enda alternativet. Andra förklaringar kan hämtas från de regler som styr huruvida löneunderlaget får användas vid beräkningen av gräns- och lättbaserade beloppen. För att få använda löneunderlaget måste den aktiva ägaren ha erhållit löneersättning motsvarande minst 120 procent av den högsta ersättning som under året före beskattningsåret betalats ut till en enskild arbetstare, eller erhållit löneersättning motsvarande minst 10 prisbas-

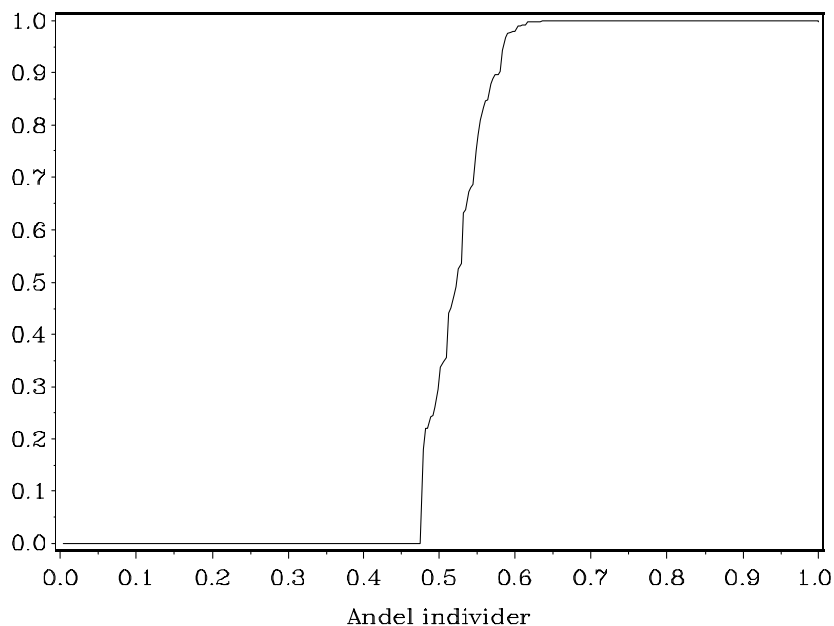
belopp.⁶ Detta gör att löneuttag över 7,5 prisbasbelopp kan vara rationellt även om det finns outnyttjat gränsbelopp att tillgå. En annan förklaring är att närståendereglererna omfattar individer som inte privatekonomiskt är närstående. Utdelningar betalas i proportion till ägarandel och det kan därför vara privatekonomiskt olönsamt att betala utdelning som ersättning för arbete om den delvis tillfaller individer som inte i realiteten ingår i den aktive ägarens ekonomiska sfär.

För att eliminera närståendeproblematiken fokuseras nedan på företag med endast en ägare. Elimineringen av 3:12-bolag med fler än en ägare medför att antalet företag minskar med 69 procent. 95 procent av ensamföretagarna har en 3:12-bruttolön och en total taxerad inkomst understigande 10 basbelopp och även skulle ha haft detta vid fullt utnyttjande. I figur 18 redovisas utnyttjandegraden för de 2 150 individer som är ensamägare till 3:12-bolaget och har en inkomst över denna nivå.

---

⁶ 12 procent av individerna som deklarerar på K10-blanketten anger ett positivt löneunderlag.

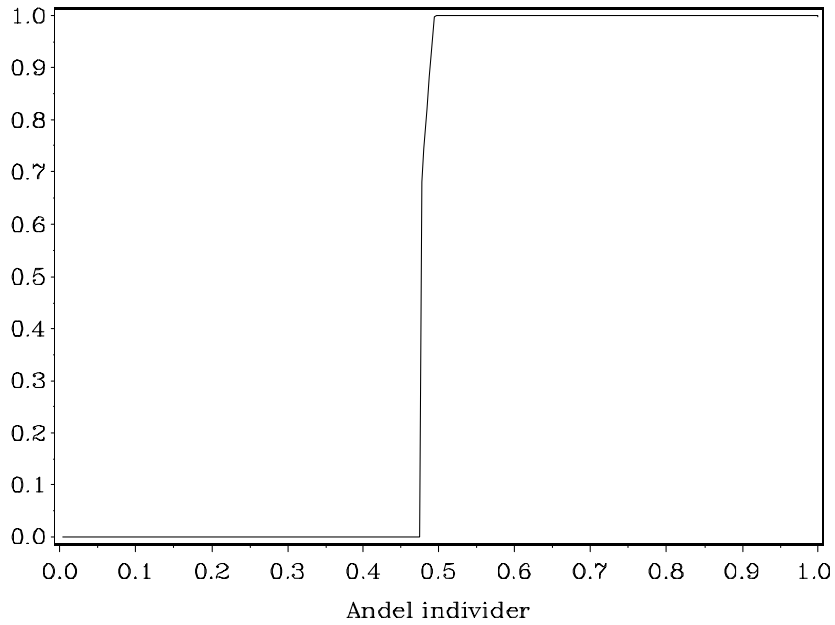
Figur 18. Fördelning av utdelning i förhållande till gränsbeloppet för individer med 3:12-bruttolön och en total taxerad inkomst överstigande 10 basbelopp

Nästan 48 procent av individerna tog ut inte någon utdelning. Drygt 14 procent erhöll utdelning som understeg normalutdelning. Endast 38 procent erhöll utdelning som minst uppgick till gränsbeloppet. Detta visar att 62 procent av dessa individer inte minimerar sina skattebetalningar. Det bör dock poängteras att detta rör sig om mycket få individer och att det kan finnas rationella förklaringar till detta beteende.

Det kan också vara av intresse att studera huruvida dessa individer tar ut utdelning motsvarande lättnadsbeloppet. I figur 19 redovisas fördelningen av utnyttjandegraden av lättnadsbeloppet. Den generella bilden är att då individen väljer att ta ut utdelning görs detta med ett belopp som minst motsvarar lättnadsbeloppet.

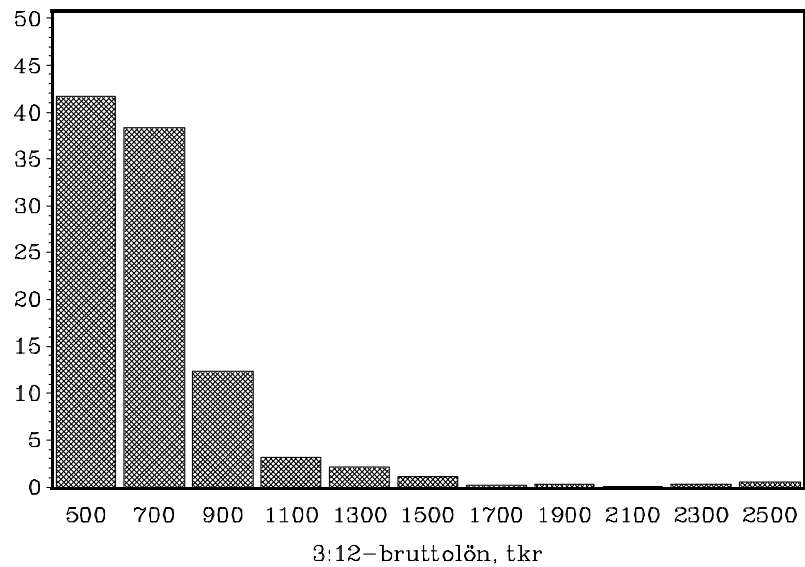
Figur 19. Fördelning av utdelning i förhållande till lättnadsbelopp för individer med 3:12-bruttolön och en total taxerad inkomst överstigande 10 basbelopp

Det potentiella omvandlingsproblemet är störst för individer med höga löneinkomster. I figur 20 presenteras lönefördelningen för de individer som erhållit en 3:12-bruttolön på över 500 tkr.

Figur 20. 3:12-bruttolön på minst 500 tkr till ägare i 3:12-bolag

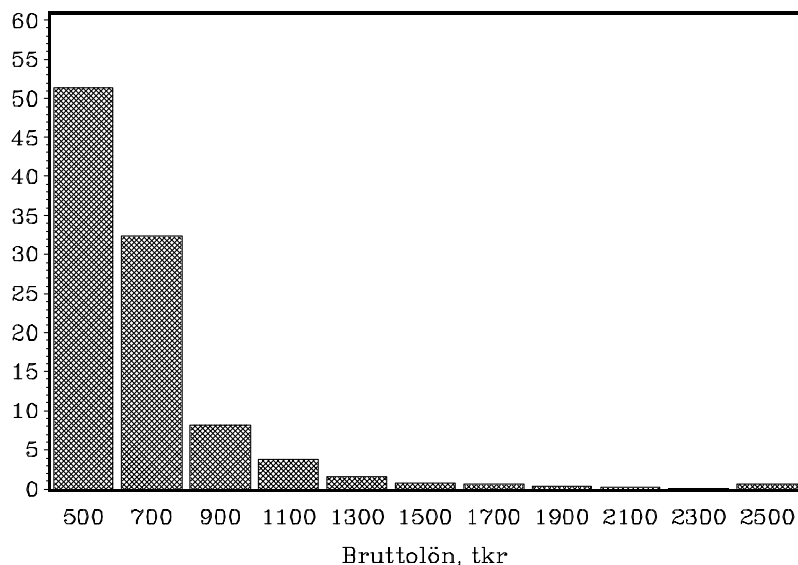
Procent

Median- och medellön för de med 3:12-lön på över 500 tkr uppgick till 625 tkr respektive 707 tkr. Det framgår att det är relativt ovanligt med 3:12-bruttolöner på över en miljon kronor. År 1998 erhöll sammanlagt 357 stycken, eller cirka 2 promille av de med kvalificerade andelar en 3:12-lön på över en miljon kronor. Adderas externa löneinkomster till 3:12-lönen var det 757 individer som hade en bruttolön överstigande en miljon kronor. I figur 21 presenteras lönefördelningen för icke 3:12-bolagsägare med bruttolöneinkomster på över 500 tkr.

Figur 21. Bruttolön på minst 500 tkr till icke 3:12-bolagsägare

Procent

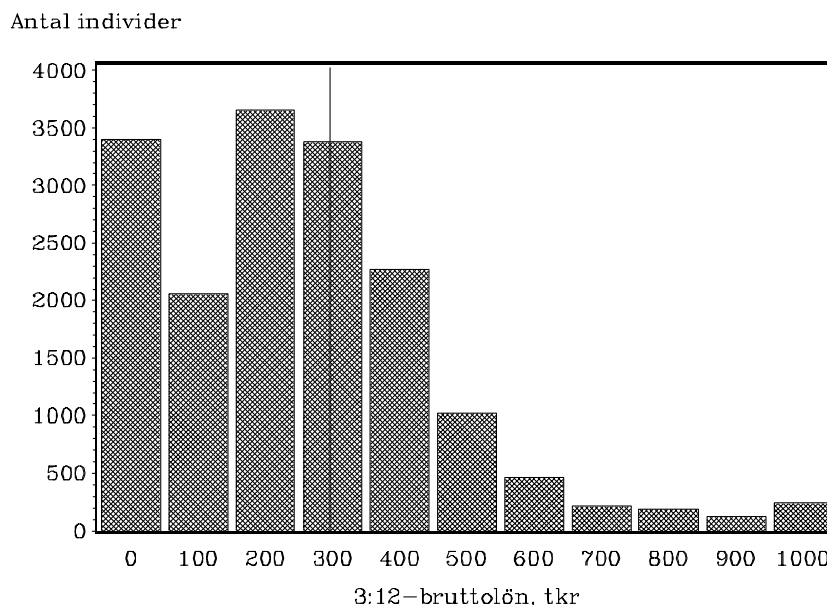
Totalt uppbar 5 186 stycken eller 1,1 promille av dessa personer en bruttolön överstigande en miljon kronor. Median- och medellön för dessa icke 3:12-bolagsägare uppgick till 595 tkr respektive 692 tkr. Generellt verkar 3:12-bolagsägare och övriga individer ha en likartad bruttolönestruktur i de högre inkomstskikten.

Möjligheten att omvandla arbetsinkomster till kapitalinkomster kan antas vara störst i konsultverksamhet. Konsultverksamhet är vanligt förekommande inom ekonomi, juridik, organisation, arkitektur, marknadsföring, data samt tand- och hälsovård. Dessa verksamhetsområden definieras i fortsättningen som potentiell konsultverksamhet. I figur 22 visas 3:12-bruttolönen för individer med bolag inom potentiell konsultverksamhet i storstadsområdena.⁷

⁷ Verksamhet i 3:12-bolag med SNI92-klassificering: 7 200 upp till 7 300, 7 400 upp till 7 450, 8 510 upp till 8 530 och där ägarna är bosatta i Stockholms län, Göteborg, Kungälv, Malmö, Vellinge, Lomma, Helsingborg, Båstad eller Uppsala kommun inkluderas.

Figur 22. 3:12-bruttolön till ägare av 3:12-bolag med potentiell konsultverksamhet i storstadsområdena

Bruttolöneinkomsterna från dessa verksamheter är som förväntat i genomsnitt högre än de 3:12-bruttolöner som redovisats tidigare. Medelbruttolönen för dessa individer uppgick till 257 tkr. Fokuserar vi på individer med positiv 3:12-lön stiger denna siffra till 299 tkr. Motsvarande siffror för samtliga 3:12-bolagsägare uppgick till 171 respektive 212 tkr.

I tabell 5 redovisas medelvärden för nettoinkomsten, den externa nettoinkomsten, netto-3:12-inkomsten, 3:12-bruttolönen och summan av den kapital- och förvärvsinkomstskatt som dessa individer betalat. Redovisningen är uppdelad i deciler baserad på nettoinkomst.

Tabell 5. Deciluppldelning av inkomstnätten för 3:12-bolagsägare, Tkr

<i>Decil</i>	<i>Medel netto-inkomst-</i>	<i>Medel 3:12-nettoextern-inkomst</i>	<i>Medel 3:12-netto-inkomst</i>	<i>Medel 3:12-bruttolön</i>	<i>Medel skatt</i>	<i>% skatt</i>	<i>% förvärvs-inkomstskatt</i>
1	39	4	36	51	12	23	33
2	99	28	71	98	35	26	32
3	125	29	95	133	47	27	32
4	145	34	111	156	57	28	32
5	163	46	117	164	67	29	33
6	181	51	131	187	81	31	35
7	204	67	137	197	98	33	37
8	238	88	150	217	126	35	39
9	305	128	177	243	175	36	42
10	1167	487	680	271	628	35	48

% förvärvsinkomstskatt anger förvärvsinkomstskatten i förhållande till beskattningsbar förvärvsinkomst.

Tabell 6: Nettoinkomst och bruttolön till icke-3:12-bolagsägare, Tkr

<i>Decil</i>	<i>Medel nettoinkomst</i>	<i>Medel bruttolön</i>	<i>Medel Skatt</i>	<i>% skatt</i>	<i>% förvärvs-inkomstskatt</i>
1	7	7	0	6	34
2	39	33	12	24	32
3	80	64	26	25	32
4	102	93	36	26	32
5	117	130	43	27	32
6	130	166	49	27	32
7	145	191	56	28	32
8	161	217	65	29	32
9	183	251	81	31	35
10	274	373	166	38	42

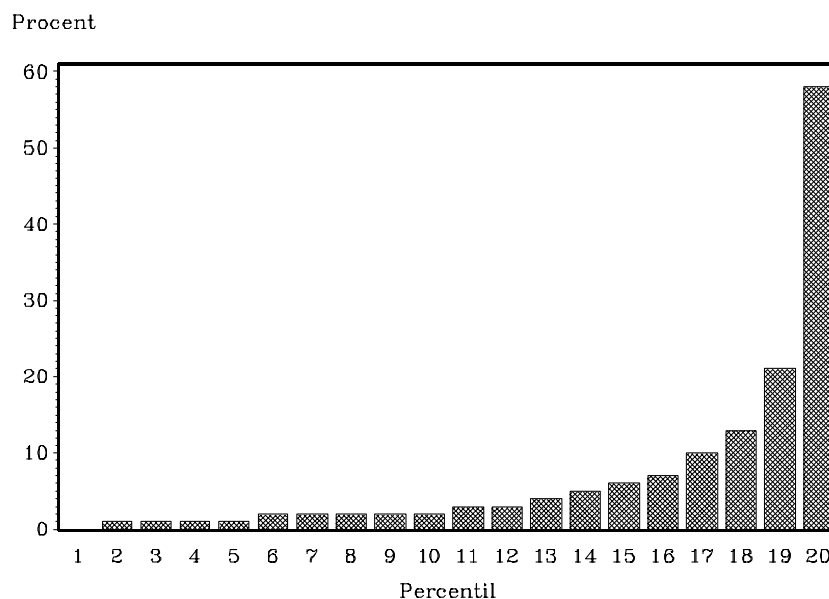
% förvärvsinkomstskatt anger förvärvsinkomstskatten i förhållande till beskattningsbar förvärvsinkomst.

Den externa nettoinkomsten definieras som inkomst exklusive 3:12-inkomster. Medelnettoinkomsten för respektive decil kan därigenom erhållas genom att lägga ihop 3:12-nettoinkomsten och den externa nettoinkomsten. Resultatet påverkas i relativt stor ut-

sträckning av extremvärden. Om de individer som ingår i den högsta percentilen utesluts från beräkningarna sjunker medelnettoinkomsten i decil 10 med 400 tkr.

Betydelsen av 3:12-kapitalinkomsten varierar mellan inkomstklasserna. I figur 23 visas 3:12-nettokapitalinkomsten i förhållande till total nettoinkomst indelat i femprocentsintervall. Indelningen är baserad på den totala nettoinkomsten. Utdelningar och kapitalvinster definieras som kapitalinkomst oavsett hur de beskattas.

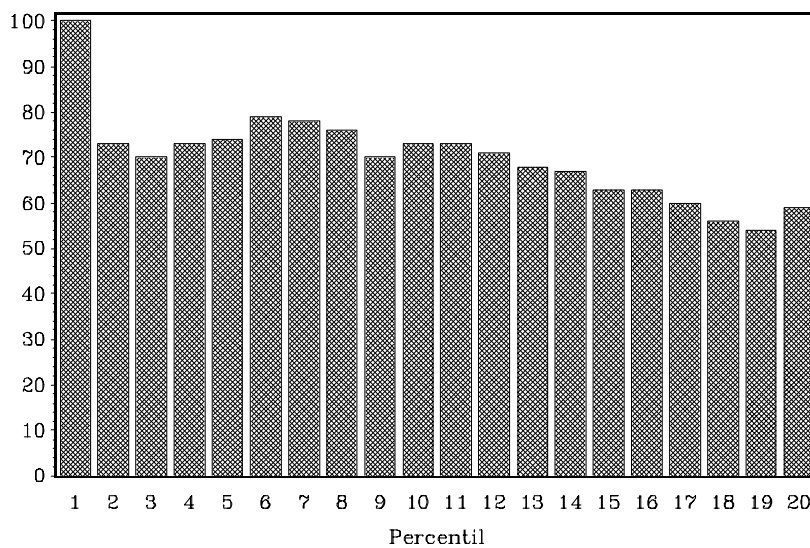
Figur 23. Procentuell netto 3:12-kapitalinkomst

Andelen kapitalinkomst är markant högre i de övre inkomstintervallen. figur 24 visar den procentuella 3:12-nettoinkomsten i förhållande till total nettoinkomst, indelat i femprocentiga intervall. Ungefär 64 procent av företagarnas nettoinkomster kan hänföras till 3:12-bolagen.

Figur 24. Procentuell netto 3:12-inkomst

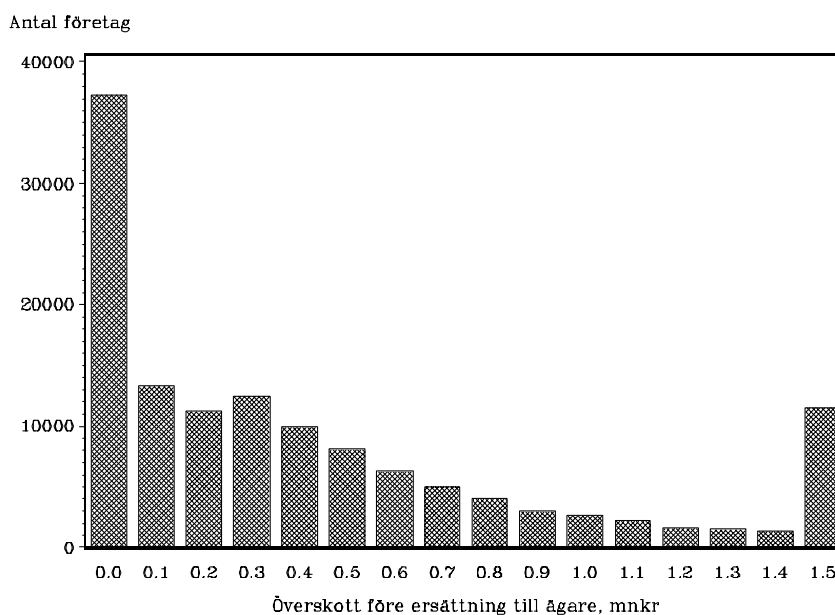
Procent

3:12-bolagens finansiella status

För att ytterligare belysa 3:12-företagens ekonomiska situation redovisas i figur 25 fördelningen av överskottet i 3:12-bolagen före ersättning till ägare. Överskottet definieras som företagets resultat före bokslutsdispositioner plus kostnaden för den lön och ersättning som ägarna erhållit från 3:12-bolaget. Det bör poängteras att nedan redovisade material baseras på företagsdata. En observation representerar här ett företag till skillnad från tidigare då en observation representerade en kvalificerad ägare till ett fåmansföretag. Observationer med värden lägre än nedre gränsen och högre än övre gränsen finns som tidigare med i första respektive sista stapeln.

Figur 25. Överskott i 3:12-bolag före ersättning till ägare

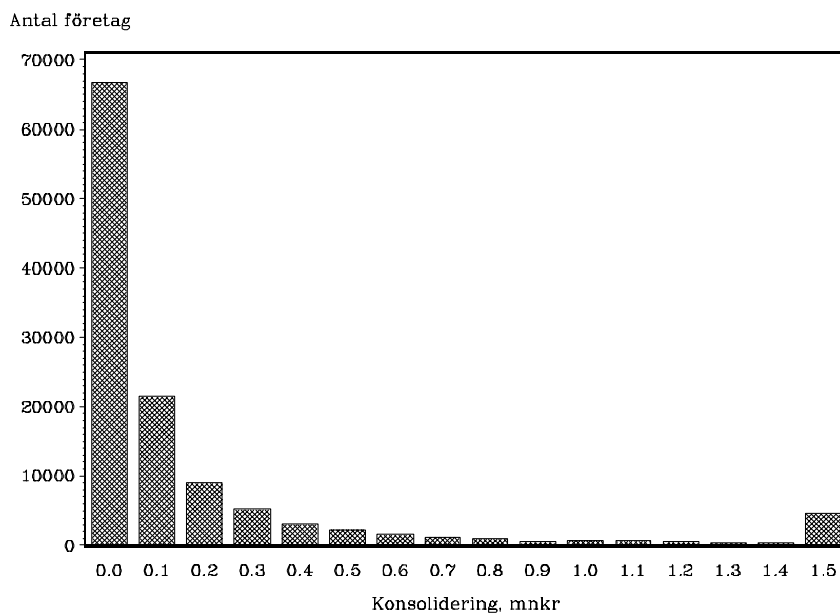

Sammantaget har 20 500 företag av de 138 000 3:12-bolagen ett överskott på mer än 1 miljon kronor och 29 000 av företagen har ett underskott. figur 26 visar ett histogram över konsolideringen i 3:12-bolagen. Konsolideringen definieras som nettoökningen i eget kapital från föregående år plus nettoökningen i bokslutsdispositioner minus den latenta bolagsskatt som denna avsättning är förknippad med.⁸ Cirka 30 procent av företagen har en negativ konsolidering. Detta innebär att företaget har ett underskott före ersättning till ägarna eller att lön och utdelning betalas till dessa i sådan omfattning att det justerade egna kapitalet minskar.⁹

⁸ Det justerade egna kapitalet definieras som det bokförda egna kapitalet plus 72 procent av företagets bokslutsdispositioner.

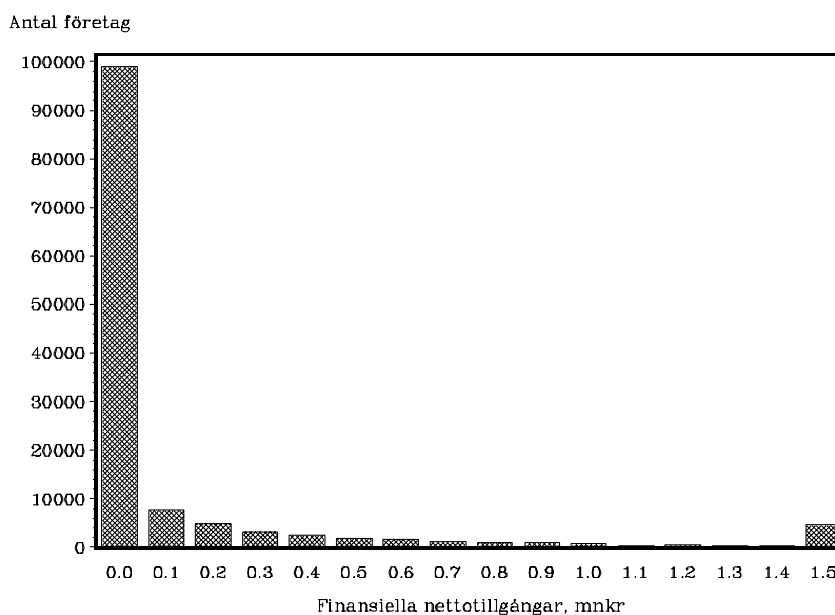
⁹ Företag som inte angivit något eget kapital år 1997 exkluderas vid beräkningen av konsolideringen.

Figur 26. Konsolidering i 3:12-bolag

Dagens 3:12-regler skapar incitament för vissa ägare att spara inkomster i bolaget och tillgodogöra sig dessa i form av lägre beskattad kapitalvinst. För att undersöka i vilken utsträckning finansiella tillgångar sparas i bolagen redovisas i figur 27, 3:12-bolagens finansiella nettotillgångar. De finansiella nettotillgångarna definieras som summan av företagets kassa, omsättningsaktier och övriga kortfristiga placeringar minus insatt aktiekapital, övrig skatteskuld, övrig kortfristig skuld och samtliga långfristiga skulder.

Figur 27. Finansiella nettotillgångar i 3:12-bolag

Av figur 27 framgår att en övervägande majoritet av företagen har mycket små eller negativa finansiella nettotillgångar. 97 700 eller 70 procent av företagen har negativa finansiella nettotillgångar. De finansiella nettotillgångarnas medelvärde för de resterande 41 100 företagen uppgår till knappt en miljon kronor och medelvärdet för de 7 200 företag som har finansiella nettotillgångar över en miljon kronor är 4,4 miljoner kronor.

Sparade gräns- och lättnadsbelopp

Av den totalräknade taxeringsstatistiken som presenteras i tabell 1 framgår att ackumulerat sparad gränsbelopp (sparad utdelning) har ökat från 44,0 miljarder kronor år 1997 till 59,1 miljarder kronor år 1999. Sparat lättnadsbelopp till kommande år har ökat från 1,8 till 4,3 miljarder kronor under samma tidsperiod.

Sparat gräns- och lättnadsbelopp motsvaras dock inte alltid av balanserade vinstmedel. Genom att använda informationen i databasen FRIDA kan vi studera hur mycket av sparade gräns- och

lätnadsbelopp som motsvaras av balanserade vinstmedel i respektive företag. För att få en korrekt bild av hur mycket av de sparade utdelningarna som skulle kunna utnyttjas skall endast den del av de balanserade vinstmedlen som kan hänföras till ägare som deklarerar på K10-blanketten inkluderas.

Databasen saknar dock uppgifter om den andel av företagets ägare som deklarerar på K10-blanketten. Ägarandelen kan emellertid beräknas genom att relatera den utdelning som deklarerar på K10-blanketten till den totala utdelningen som företaget lämnar. Denna metod går dock inte att använda för företag som inte lämnar utdelning. Baserat på information från de bolag som betalar utdelning är det möjligt att beräkna sannolikheten för att ett bolag ägs av en viss andel individer som deklarerar på K10-blanketten. Vi kan därigenom imputera ägarandelar för bolag som inte lämnar utdelning. Denna metod medför att ägarbilden i ett enskilt bolag blir felaktig, men i genomsnitt torde den ge en korrekt bild av de dessa individers ägarandel. Vid beräkningen av gräns- och lätnadsbelopp som överstiger balanserade vinstmedel används dessa ägarandelar för att endast inkludera balanserade vinster som är hänförliga till personer deklarerar på K10-blanketten. I tabell 7 redovisas aggregerat justerat eget kapital och justerade balanserade vinstmedel samt ackumulerat gräns- och lätnadsbelopp överstigande balanserade vinstmedel.

Tabell 7. Deskriptiv aggregerad statistik från FRIDA databasen, mdkr

<i>Inkomstår</i>	<i>1997</i>	<i>1998</i>
Justerat eget kapital	184,6	224,8
Balanserade vinstmedel	121,6	157,8
Akkumulerad sparad utdelning (gränsbelopp) överstigande positiva balanserade vinstmedel	-	25,1
Akkumulerad sparad lätnadsbelopp överstigande positiva balanserade vinstmedel	-	0,8
Ökning av sparad gränsbelopp till överstigande årets balanserade vinst		8,2
Ökning av sparad lätnadsbelopp till överstigande årets balanserade vinst		0,6

Sparad utdelning som inte motsvarades av balanserade vinstmedel uppgick 1998 till 25,1 miljarder kronor. Ackumulerade lätnads-

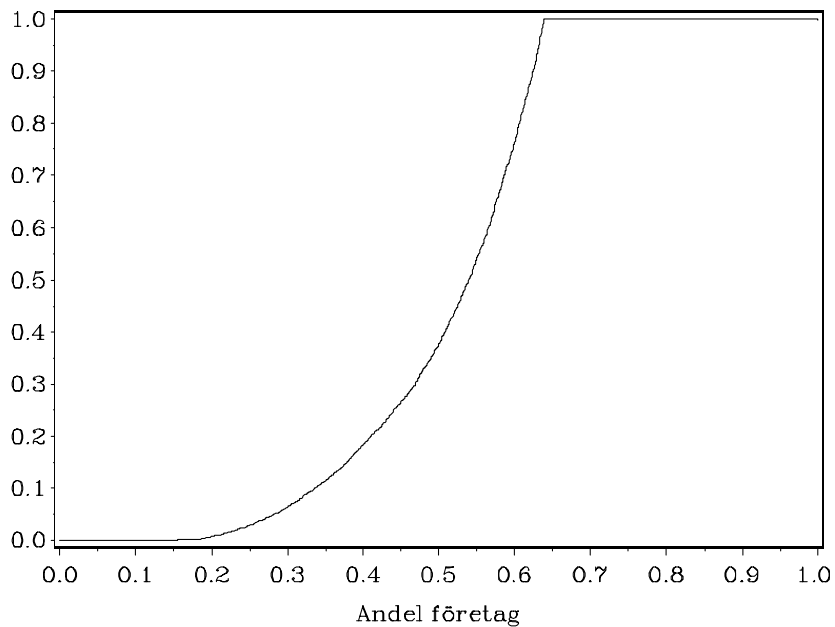
belopp som inte motsvaras av positiva balanserade vinstmedel uppgick till 800 miljoner kronor. En fokusering på 1998 års sparade utdelning visar att nästan 8,1 miljarder kronor inte motsvarades av en ökning i positiva balanserade vinstmedel. Av 1998 års sparade lättnadsbelopp var det drygt 600 miljoner kronor som inte motsvarades av en ökning i positiva balanserade vinstmedel.¹⁰

Det faktum att bolagens vinster inte alltid täcker gräns- och lättnadsbeloppen gör givetvis att den statsfinansiella kostnaden för regeländringarna 1997 överskattas. Förekomsten av utnyttjade gräns- och lättnadsbelopp skapar dock incitament till olika typer av affärstransaktioner. Sparade gräns- och lättnadsbelopp som inte motsvaras av balanserade vinstmedel kan göras tillgängliga genom att t.ex. bolag med otillräckliga vinstmedel går samman med vinstrika bolag. För att illustrera hur frekvent förkommande det är att sparade utdelningar inte motsvaras av balanserade vinstmedel redovisas i figur 28 visar kvoten mellan sparad ackumulerad utdelning och positiva balanserade vinstmedel. Om de sparade utdelningarna är större än de balanserade vinstmedlen har utnyttjandegraden satts till 1.

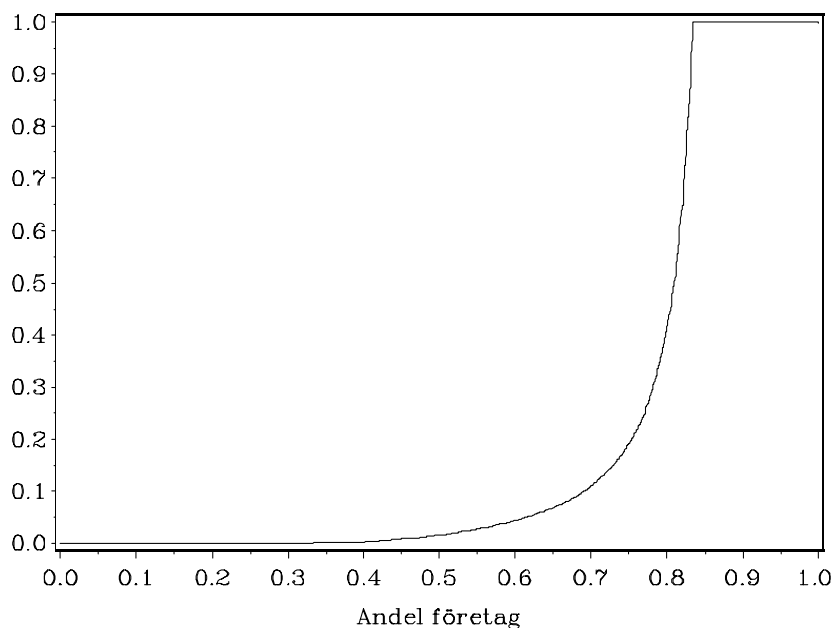
¹⁰ Den aggregerade sparade utdelningen uppgick år 1998, enligt information i FRIDA-databasen, till 58 miljarder kronor.

Figur 28. Ackumulerade sparade utdelningar i förhållande till positiva balanserade vinstmedel

Drygt 36 procent av företagen har ackumulerade sparade utdelningar som överstiger deras balanserade vinstmedel. Motsvarande analys för förhållandet mellan ackumulerat låtnadsbelopp och balanserade vinstmedel redovisas i figur 29. Nästan 17 procent av företagen har ackumulerade låtnadsbelopp som överstiger deras balanserade vinstmedel.

Figur 29. Ackumulerade sparade lättnadsbelopp i förhållande till positiva balanserade vinstmedel

Sammanfattning/Slutsatser

I denna bilaga redovisas relativt detaljerat 3:12-bolagsägarnas ekonomiska situation. Det aggregerade kapitalunderlaget som används för beräkning av normalutdelning uppgick år 1999 till 59,6 miljarder kronor och löneunderlaget som under vissa förutsättningar får läggas till kapitalunderlaget uppgick till 48,3 miljarder kronor. Vid beräkningen av underlaget för normalutdelningen skall även sparad utdelning från tidigare år läggas till. Ackumulerad sparad utdelning uppgick år 1999 till 51,4 miljarder kronor. Detta innebär att det totala underlaget, löneunderlaget inkluderat, uppgick till 159,3 miljarder kronor. Gränsbeloppet eller normalutdelningen erhålls om detta belopp multipliceras med den s.k. 3:12 räntan.¹¹

¹¹ Dessa siffror inkluderar även uppgifter från passiva delägare.

År 1998 uppgick gränsbeloppsunderlaget till 142,1 miljarder kronor. Med en 3:12-ränta på 11,17 procent erhöles ett aggregerat gränsbelopp på 15,9 miljarder kronor. Den totala utdelningen uppgick dock endast till 6,1 miljarder kronor. Fördelningen av denna utdelning var dock relativt ojämn, 55 procent av de kvalificerade delägarna erhöles inte någon ersättning i form av utdelningar. Närmare 29 procent erhöles utdelningar understigande gränsbeloppet och 16 procent erhöles utdelningar som minst motsvarade gränsbeloppet. Även utnyttjandet av lättnadsbeloppet var skevt fördelat. Fokuserar man på individer som erhöles utdelning var det en relativt liten andel som erhöles ett belopp som var mindre än det skattefria lättnadsbeloppet.

Den sparade utdelningen överskattar dock vad som skulle kunna betalas ut som utdelning. Drygt 25 miljarder, eller 42 procent, av den aggregerade sparade utdelningen motsvarades inte av balanserade vinstmedel. Av 1998 års sparade utdelningar motsvarades 8,2 miljarder kronor inte av en ökning i balanserade vinstmedel. Detta gör att kostnaden för regeländringarna som genomfördes år 1997 överskattades. Förekomsten av utnyttjade gräns- och lättnadsbelopp skapar dock incitament till olika typer av affärstransaktioner. Sparade gräns- och lättnadsbelopp som inte motsvaras av balanserade vinstmedel kan göras tillgängliga genom att bolag med otillräckliga vinstmedel går samman med vinstrika bolag.

Det faktum att en stor del av företagen inte utnyttjar gräns- och lättnadsbeloppen skall inte tolkas som att regelverket i sin nuvarande utformning är för generöst. Lättnadsreglerna infördes år 1997 för att motverka de negativa effekter dubbelbeskattningen kan medföra för riskkapitalförsörjningen i onoterade bolag. 1997 års regler har motiverats med att de främjar realinvesteringar i onoterade aktiebolag på ett kostnadseffektivt sätt. Avgränsningen till onoterade bolag har sin bakgrund i att dessa företag till skillnad från större och noterade företag i stor utsträckning är ransonerade på kapitalmarknaden. Bl.a. kan de endast i mycket begränsad omfattning finansiera sig på den internationella kapitalmarknaden. Det är därför naturligt att dessa företag under sin tillväxtfas inte lämnar utdelning i någon stor omfattning. Av promemorian framgår att ägare till 3:12-bolag i viss omfattning väljer att inte fullt ut utnyttja gränsbeloppen, trots att det skattemässigt vore fördelaktigt att sänka lönen och betala ut inkomsten i form av utdelning. Det finns dock ett antal möjliga förklaringar till detta beteende. En förklaring kan vara likviditetsbegränsning. Lön får betalas ut kontinuerligt

under året medan utdelning endast får betalas ut från beskattade vinstmedel. Om företaget saknar ackumulerade beskattade vinstmedel och ägaren inte kan vänta tills beskattade vinstmedel finns tillgängliga kan löneutbetalning vara enda alternativet. Andra förklaringar kan hämtas från de regler som styr huruvida löneunderlaget får användas vid beräkningen av gräns och lättnadsbelopp. För att få använda löneunderlaget vid beräkningen av lättnads- och gränsbeloppet måste den aktive ägaren ha erhållit löneersättning motsvarande minst 120 procent av den högsta ersättning som under året före beskattningsåret betalats ut till en enskild arbetstagar, eller erhållit löneersättning motsvarande minst 10 prisbasbelopp. Detta gör att löneuttag över 7,5 prisbasbelopp kan vara rationellt även om det finns outnyttjat gränsbelopp att tillgå. En annan förklaring kan vara att närståendereglererna omfattar individer som inte privatekonomiskt är närstående. Utdelningar betalas i proportion till ägarandel. Det kan därför vara privatekonomiskt olönsamt att ersättning för arbete i bolaget utgår som utdelning om den delvis tillfaller individer som inte i realiteten ingår i den aktive ägarens ekonomiska sfär.

I ett försök att kontrollera för några av de ovan nämnda förklaringarna studeras individer som är ensamma ägare till bolaget och som har inkomster på över 10 basbelopp. Bland dessa 2 150 individer tar närmare 62 procent inte ut ersättning i form av utdelning motsvarande gränsbeloppet trots att detta vore skattemässigt fördelaktigt.

Av inkomstfördelningsanalysen framgår att nettoinkomsten bland ägarna till 3:12-bolag är högre än nettoinkomsten bland icke 3:12-bolagsägare. Detta mönster återfinns även om man studerar bruttolönen för 3:12-bolagsägare respektive icke 3:12-bolagsägare. En delförklaring till detta är att medelåldern bland 3:12-bolagsägare är högre än för icke 3:12-bolagsägare. Fokuserar man på individer i 45 till 65 årsåldern, den ålderskategori som dominerar bland 3:12-bolagsägarna, minskar skillnaden, men fortfarande finns skillnader mellan grupperna.

Den progressiva beskattningen av arbetsinkomster i kombination med den proportionella kapitalbeskattningen gör att det marginella skatteuttaget på förvärvsinkomster för personer som både betalar kommunal- och statlig inkomstskatt överstiger summan av bolagskatt och kapitalinkomstskatt. De förmåner som arbetsgivaravgifterna berättigar till gör dock att det är först vid inkomster över 7,5 basbelopp som det sammanlagda löneskatteuttaget överstiger

summan av bolags- och kapitalinkomstskatt. År 1998, var det 18 procent av 3:12-bolagsägarna som tog ut en 3:12-lön överstigande 7,5 basbelopp. Lägger vi till 3:12-bolagsägarnas externa löneinkomster stiger siffran till 27 procent. Detta visar att om den nuvarande normalkapitalinkomstmodellen skulle ersättas med en normallönemodell är det av största vikt att endast löneinkomster från 3:12-bolaget beaktas när normallönen bestäms. Andelen icke 3:12-bolagsägare som erhöll en bruttolön överstigande 7,5 basbelopp uppgick till 12 procent. Löneinkomster överstigande en miljon kronor är mycket ovanligt bland både 3:12-bolagsägare och vanliga löntagare. Bland 3:12-bolagsägarna erhöll endast 357 stycken, eller cirka 2 promille en 3:12-lön på över en miljon kronor. Adderas externa löneinkomster till 3:12-lönen var det 757 individer som hade en bruttolön överstigande en miljon kronor. 5 186 individer eller 1,1 promille av icke 3:12-bolagsägarna hade en bruttolön överstigande en miljon kronor. I stort verkar dock 3:12-bolagsägare och övriga individer ha en likartad bruttolönstruktur i de övre inkomstskikten. Studeras hela inkomstfördelningen är den generella bilden att 3:12-bolagsägare har högre lön än icke 3:12-bolagsägare. En tolkning av detta är att 3:12-bolagsägare är produktivare än icke 3:12-bolagsägare och därför har högre lön. En annan tolkning är att den normalkapitalinkomst som 3:12-reglerna medger är för liten vilket gör att kapitalinkomster beskattas som inkomst av tjänst. Mot detta talar förekomsten av outnyttjade gränsbelopp bland individer som har inkomster över brytpunkten där arbetsgivaravgifter inte berättigar till ytterligare förmåner.

Fördelningen av 3:12-kapitalinkomsterna är mycket skev. De flesta har inga eller mycket låga 3:12-kapitalinkomster. I genomsnitt uppgick 3:12-nettokapitalinkomsten till 67 tkr. Individer med 3:12-nettokapitalinkomster på 67 tkr återfinns dock först i 85:e percentilen. En förklaring till detta är de regler som gör det förmånligt att tillgodogöra sig kapitalinkomster i form av kapitalvinster. 3:12-kapitalinkomsternas andel av den samlade nettoinkomsten är markant högre i de övre inkomstpercentilerna.

Det nuvarande 3:12-regelverket ger incitament för vissa företagare att spara inkomster i bolaget när de tagit ut ett belopp motsvarande gränsbeloppet som utdelning. De sparade vinstmedlen kan senare tas ut som lägre beskattad kapitalvinst. De totala kapitalvinsterna från 3:12-andelar uppgick till 15,7 miljarder kronor år 1999. Av dessa beskattades cirka en fjärdedel som inkomst av tjänst och resterande tre fjärdedelar som inkomst av kapital. Detta

innebär att hälften av kapitalvinsterna i genomsnitt beskattas som inkomst av kapital till följd av sparat utdelningsutrymme och den takregel som anger hur mycket av en kapitalvinst som maximalt skall beskattas som inkomst av tjänst.

I syfte att belysa 3:12-företagens ekonomiska situation har i bilagan redovisats fördelningen av överskotten i bolagen före ersättning till ägarna, bolagens konsolidering och bolagens finansiella nettotillgångar. Knappt 21 procent av företagen hade inget eller ett negativt överskott. Närmare 15 procent hade ett överskott på minst en miljon kronor vilket innebär att dessa företag skulle kunna betala ut en sammanlagd bruttolön till ägarna på minst 750 tkr, vilken skulle beskattas enligt den progressiva inkomstskatteskalan. Om beloppet fick betalas ut som kapitalinkomst skulle ägarna tillsammans erhålla en bruttoinkomst på 720 tkr som skulle beskattas med 30 procent. Det bör poängteras att överskotts-begreppet tar sikte på vad som brutto genereras i bolaget. Det tar inte hänsyn till behovet av konsolidering och investeringar som skall finansieras internt. Den allmänna bilden är dock att majoriteten av bolagen inte genererar speciellt stora överskott. Studeras konsolideringen framgår att 30 procent av företagen har en negativ konsolidering, vilket innebär att företaget har ett underskott före ersättning till ägarna eller att lön och utdelning betalas till dessa i sådan omfattning att det justerade egna kapitalet minskar. För att få en indikation på om den konsolidering som sker är av finansiell natur studeras i bilagan även företagens finansiella nettotillgångar. Trots att dagens 3:12-regler skapar incitament till att spara inkomster i bolaget för att senare erhålla dessa som en lägre beskattad kapitalvinst har en övervägande majoritet av företagen mycket små eller negativa finansiella nettotillgångar. 97 700 företag har negativa finansiella nettotillgångar. De finansiella nettotillgångarnas medelvärde för de resterande 41 100 företagen uppgår till drygt en miljon kronor och medelvärdet för företag som har finansiella nettotillgångar på över en miljon kronor är 4,4 miljoner kronor. Sammanfattningsvis tycks 3:12-bolag inte ha använts för att ackumulera finansiella tillgångar i någon större omfattning.

Kapitalkostnad och risktagande – effekter av 3:12-reglerna

av Jan Södersten

Beskattningen påverkar företagens investeringar i realkapital via i huvudsak två, delvis sammanhängande, kanaler. Skatteuttaget inskränker för det första på möjligheterna att finansiera investeringsprojekten genom egna vinstmedel, så att – allt annat lika – en större del av projekten måste finansieras via externa källor, dvs. med lån eller med tillskott av nytt ägarkapital. Vilken betydelse denna "finansieringskanal" har för investeringsbesluten beror bl.a. av hur marknaderna för externt investeringskapital fungerar. Sannolikt finns betydande skillnader i möjligheterna till extern finansiering mellan olika grupper av företag, och i debatten brukar särskilt framhållas de svårigheter som små och nystartade företag kan ha jämfört med stora och väletablerade. För det andra begränsar beskattningen investeringsurvalet genom att driva upp förräntningskraven. Färre investeringar blir lönsamma att genomföra då beskattningen skjuter in en kil mellan investeringsprojektens avkastning före skatt och den avkastning långivarna och aktieägarna får efter skatt på sitt sparande. Den skatteekonomiska forskningen har i särskilt hög grad gällt just denna andra aspekt på beskattningens verkningar och det finns i dag en omfattande litteratur med både teoretisk och empirisk inriktning om sambanden mellan skattereglernas utformning, förräntningskraven före skatt och investeringsefterfrågan.¹

Beräkningar av skattereglernas inverkan på förräntningskraven vid nyinvesteringar tillhör sedan länge standardinslagen i svenska offentliga utredningar på företagsskatteområdet, och motsvarande kalkyler med brett utplagda och detaljrika länderjämförelser har publicerats av bl.a. OECD (1991) och EU (2001). Dessa analyser bygger på etablerade beräkningsmodeller från den internationella

---

¹ För litteraturtips, se t.ex. Agell-Englund-Södersten (1995).

vetenskapliga litteraturen, och har främst gällt beskattningen av publika aktiebolag och deras finansärer. Metodiken är emellertid tillräckligt generell för att kunna tillämpas också på beskattningen av de fåmansägda aktiebolagen och deras ägare.

I det följande presenteras olika beräkningar av förräntningskravet vid nyinvesteringar i fåmansägda aktiebolag, framtagna med hänsyn till dels gällande regler, dels den av utredningen förordade så kallade BEK-modellen. En schematisk redovisning av för kalkylerna relevanta delar av regelverket återfinns i de följande avsnitten, men den läsare som önskar en fullständig presentation hänvisas till utredningens huvudtext. På det sätt som är gängse i litteraturen på området antas investeraren ha full säkerhet i sina framtidsförväntningar. I ett särskilt avsnitt analyseras emellertid också beskattningens inverkan på risktagandet, och närmare bestämt den riskpremie i form av en högre avkastning som investeraren kan tänkas kräva av ett riskabelt investeringsprojekt. Presentationen bygger genomgående på intuitiva resonemang och med utnyttjande av sifferexempel, men en mer preciserad och formaliserad modellredovisning återfinns i två appendix.

Förräntningskrav vid nyinvesteringar

Specialregleringen av de fåmansägda aktiebolagen (FÅAB) gäller beskattningen av ägarnas utdelningar och värdestegringsvinster och har främst utformats för att begränsa utrymmet för skatteplanering. Utdelningar i ägarens hand vilka högst uppgår till ett belopp motsvarande en viss schablonmässigt beräknad avkastning på anskaffningsvärdet av aktiekapitalet – ”normalutdelning” – beskattas som kapitalinkomst, dvs. med 30 procent. I underlaget för den beräknade kapitalavkastningen ingår också den normalutdelning som ägaren återinvesterat i företaget. Den schablonmässigt fastlagda avkastningen har fixerats till statslåneräntan med ett tillägg av 5 procentenheter. Överskjutande utdelning (”överutdelning”), beskattas som inkomst av tjänst, i enlighet med gällande progressiv skatteskala. Vid aktieförsäljning beskattas värdestegring motsvarande sparad normalutdelning som kapitalinkomst (dvs. med 30 procents skatt), medan överskjutande värdeökning till hälften beskattas som tjänst, till hälften som kapitalinkomst.

Ägaren – som förutsätts vara aktiv i företaget – har också möjlighet att få inkomst från företaget i form av lön, som på vanligt sätt beläggs med sociala avgifter i företaget. Med sociala avgifter på 32,82 procent av företagets lönesumma och bolagsskatt på 28 procent kommer en extra lönekrona att reducera bolagsvinsten efter skatt med 95,6 öre. ($= (1-0,28) * (1+0,3282)$). Då både löneuttag och överutdelning beskattas enligt samma progressiva skatteskala i ägarens hand är det därmed klart att löneuttag dominerar över överutdelning som kanal för vinstuttag ur bolaget. Löneuttagets dominans förstärks dessutom av det faktum att de sociala avgifterna åtminstone i inkomstintervall upp till 7,5 basbelopp också ger underlag för sociala förmåner. Eftersom det inte heller finns någon begränsning vad gäller löneuttagets storlek annat än som följer av företagets ekonomiska situation, kommer vi i de kalkylexempel som redovisas i det följande därför att utgå från att FÅAB-ägaren aldrig väljer att utnyttja sig av möjligheten till överutdelning.

För vinstmedel som används för normalutdelning är den sammanlagda skattebelastningen 49,6 procent, genom kombinationen av bolagsskatt på 28 procent och kapitalinkomstskatt på 30 procent. En jämförelse mellan normalutdelning och löneuttag kompliceras emellertid dels av att lön beskattas enligt en progressiv skatteskala, dels av att de sociala avgifterna som nyss nämnts också ger sociala förmåner. I det följande kommer vi att emellertid att anlägga ett marginellt betraktelsesätt och räkna med att ägaren betalar 55 procents skatt på en inkomstökning. Vid det löneuttag detta förutsätter är de sociala avgifterna på marginalen är att jämföra med en ren löneskatt. Den totala marginals-katten på en inkomstökning i bolaget som tas ut som en ökad lön blir därmed hela 66,1 procent, alltså klart högre än den totala marginals-katt som gäller om inkomstökningen i stället kan tas ut som normalutdelning.

Den lägsta acceptabla avkastningen före skatt på en nyinvesteringen i ett fåmansägt aktiebolag, dvs. kapitalkostnaden, beror vidare också på hur investeringen finansieras. Finansiering med eget kapital kan ske antingen med en nyemission, eller (i den utsträckning detta är möjligt) genom att ägaren avstår från att ta ut av företagets rörelseöverskott. Nyemissioner betalas med fullt beskattade medel och en investering på en krona i företaget kostar därför ägaren lika mycket. I fallet med internfinansiering finns två möjligheter, nämligen att ägaren avstår från lön eller från normalutdelning. Med en högre marginell beskattning av löneuttag än av

normalutdelning, är det avgjort billigare för ägaren att avstå från löneuttag. Med en bolagsskatt på 28 procent, motsvarar en vinstkrona efter skatt 1,39 ($= 1/(1-0,28)$) kronor före bolagsskatt. Om detta belopp utnyttjas för löneuttag, inklusive sociala avgifter, återstår i ägarens hand (vid en total marginalsatt på 66 procent) netto efter skatt 47 öre. Motsvarande "uppföring" för att finansiera en investering genom reducerad normalutdelning är väsentligt högre, 70 öre, vid en utdelningsskatt på 30 procent. Men frågan är då hur stor investeringskostnaden (uppförat belopp per investerad krona) blir om företaget ett år med stort finansieringsbehov tvingas begränsa både normalutdelning och löneuttag? Svaret är att investeringskostnaden ändå blir just 47 öre per investerad krona, åtminstone för företag som i ett långsiktigt jämviktsläge både tar ut lön och maximerar utnyttjandet av normalutdelning. Outnyttjat utrymme för normalutdelning kan nämligen sparas till senare år, inklusive ränta på ränta, och då i motsvarande utsträckning minska behovet av ett högre beskattat löneuttag.

För att vara intressant från aktieägarens synpunkt måste vidare beslutet att innehålla en del av företagets överskott för att "självfinansiera" investeringar resultera i en värdeökning på företagets aktier, som ett uttryck för en förväntan om en tillväxt i framtida överskott. Värdeökningen måste kompensera för det belopp aktieägaren "uppför", dvs. vad som ovan kallats investeringskostnaden. Men också värdeökningen kommer att beskattas, låt vara först då den realiserar genom att aktieinnehavet avyttras. Skatten på värdeökningen – reavinstvinstskatten – kommer därmed att driva upp den värdeökning före skatt som erfordras för att täcka ägarens investeringskostnad. Hur kraftig denna effekt är kan emellertid vara svårt att bedöma just med hänsyn till att skatten tas ut först i samband med avyttring. I skattelitteraturen finns emellertid en väletablerad teknik för att omvandla gällande regler för beskattning av realisationsvinst till en i viss mening ekvivalent ("effektiv") skatt på löpande värdeförändringar. Det exakta sambandet beror bl.a. av hur länge aktieägaren uppskjuter realiserandet av en kapitalvinst, och av diskonteringsräntans höjd. Som en grov tumregel brukar man dock räkna med att den effektiva kapitalvinstskatten motsvarar halva skatten på den realiserade vinsten. Denna tumregel har utnyttjats för de beräkningar som redovisas i tabell 4 nedan.

Då det gäller beskattningen av avkastningen av en marginell investering – alltså en investering vars avkastning precis täcker

investeringskostnaden – finns emellertid en ytterligare viktig faktor att beakta. Enligt gällande regler beräknas utrymmet för normalutdelning på ett underlag som utgörs av aktiekapitalets anskaffningsvärde med tillägg för under tidigare år sparad (och ränteuppräknad) normalutdelning. Om företaget väljer internfinansiering genom reducerat löneuttag kommer något *ytterligare* utrymme för normalutdelning alltså inte skapas. Avkastningen från nyinvesteringen kommer därför i sin helhet att beskattas som löneuttag. Utrymmet för normalutdelning ökar däremot vid finansiering med nyemission, och avkastningen från den marginella investeringen kan därmed åtminstone delvis tas ut som skattegynnad normalutdelning. Hur mycket av avkastningen från den marginella investeringen som kan tas ut som normalutdelning och hur mycket som måste beskattas som löneuttag bestäms i själva verket av relationen mellan ägarens avkastningskrav, räknat före personlig kapitalskatt, och den s.k. klyvningsräntan, dvs. den ränta som definierar utrymmet för normalutdelning. Överensstämmer de två, oavsett på vilken nivå, kommer avkastningen på den marginella investeringen i sin helhet att beskattas som normalutdelning, dvs. på samma sätt som gäller vid aktieutdelning i aktiebolag med spritt ägande.

Resonemanget om investeringskostnad och beskattning av avkastningen av den marginella investeringen sammanfattas i tabell 1.

Tabell 1. Investeringarnas finansiering, kostnad och beskattning

		Skatt då investeringens avkastning i dess helhet tas ut som	
Finansiering genom	Av ägaren uppoffrat belopp efter skatt då bolaget investerar 1 kr	lön	normalutdelning
Reducerat löneuttag	$((1-0,55)/(1-0,28)*(1+0,3282)) = 0,471$	$(0,3283+0,55)/1,3282 = 0,661$	–
Nyemission	1	0,661	$(0,28+(1-0,28)\times 0,3) = 0,496$

Förutsättningar: Bolagsskatt 28 %, social. avg. 32,82 % (som på marginalen antas vara skatt), ägarens inkomstskatt 55 %, kapitalinkomstskatt 30 % (från lättnadsregler och reavinstskatt bortses)

Avkastningskravet på en marginell nyinvestering i det fåmansägda aktiebolaget, kan nu i princip bestämmas med hjälp av nedanstående enkla samband

$$\left[\begin{array}{l} \text{Avkastnings -} \\ \text{krav (\%) på} \\ \text{företagets} \\ \text{investering} \\ \text{före skatt} \end{array} \right] \times \left[1 - \frac{\text{skatt(\%)}}{100} \right] = \left[\begin{array}{l} \text{Ägarens} \\ \text{avkastnings} \\ \text{krav (\%)} \\ \text{efter skatt} \end{array} \right] \times \left[\begin{array}{l} \text{uppoftat} \\ \text{belopp} \\ \text{per} \\ \text{investerad} \\ \text{krona} \end{array} \right]$$

Uppoftat belopp per investerad krona beror av om investeringen finansieras med interna medel eller genom nyemission, på det sätt som framgår av tabell 1. Vid finansiering med interna medel är skattesatsen (alltså *skatt(%)* i ovanstående "ekvation") den som gäller vid löneuttag. Vid finansiering med nyemission, som ökar anskaffningsvärdet av företagets aktier, kommer avkastningen att beskattas som normalutdelning inom den gräns som sätts av klyvningsräntan, och som löneuttag, i den utsträckning avkastningen överstiger klyvningsräntan.

För att få en fullständig bild av beskattningens inverkan på kapitalkostnaden måste emellertid hänsyn tas också till realisationsvinstbeskattningen och till de s.k. lättnadsreglerna. För fåmansbolagens del gäller, som redan påpekats, att vinsten vid aktieförsäljning – i den utsträckning den överstiger outnyttjat utrymme för normalutdelning – till hälften beskattas som kapitalinkomst och till hälften som tjänst. Lättnadsreglerna gäller alla onoterade aktiebolag, och är avsedda att inom vissa gränser eliminera dubbelbeskattningens andra led. Reglerna innebär att utdelningar som högst uppgår till ett belopp motsvarande 70 procent av statslåneräntan gånger aktiernas anskaffningsvärde är skattefria i ägarnas händer. En närmare redovisning av hur dessa regler kan inorporeras i beräkningsmodellen ges i samband med den tekniska genomgången i Appendix 1.

För att tydliggöra de ekonomiska mekanismer som bestämmer kapitalkostnaderna har beräkningarna genomförts i flera steg. I det första av dessa, vars resultat redovisas i tabell 2, bortser vi helt från både lättnadsreglerna och realisationsvinstbeskattningen. Kalkylerna avser här effekterna av alternativa antaganden beträffande klyv-

ningsräntan och ägarens förräntningsanspråk. Som jämförelsenorm anges också motsvarande förräntningskrav för investeringar som genomförs i aktiebolag med spritt ägande.

Tabell 2. Förräntningskrav före skatt (kapitalkostnad) vid realinvesteringar i FÅAB och AB, vid olika antaganden för ägarens förräntningskrav och klyvningsräntan. Löpande uttag av överskott. Kalkylerna bortser från realisationsvinstbeskattning och lättnadsregler

		Förräntningskrav på realinvesteringar i				
		FÅAB –3:12		AB		
		vid finansiering med		vid finansiering med		
	1	2	3	4	5	6
Rad	Ägarens förräntningskrav före (efter) personligskatt	Klyvningsränta i FÅAB	Löne-reduktion	Nyemission	Behållen vinst	Nyemission
1	8 (5,6)	0	7,78	17,3	7,78	11,11
2	8 (5,6)	10	7,78	9,76	7,78	11,11
3	10 (7,0)	0	9,72	21,63	9,72	13,89
4	10 (7,0)	10	9,72	13,89	9,72	13,89
5	14,29 (10,0)	10	13,89	22,70	13,89	19,84
6	14,29 (10,0)	14,29	13,89	19,84	13,89	19,84

Ett slående resultat av beräkningarna är att specialreglerna för fåmansbolagen inte påverkar förräntningskraven för marginella nyinvesteringar som finansieras internt genom reducerat löneuttag (kolumnerna 3 och 5). Förklaringen är helt enkelt att internfinansieringen enligt gällande regler inte ger något *ytterligare* utrymme för normalutdelning. Oavsett klyvningsräntans storlek och ägarnas förräntningsanspråk är kapitalkostnaden alltså densamma i vanliga och fåmansägda aktiebolag. Resultatet kan förefalla märkligt med hänsyn till att skatteuttaget på vinsten från en investering är så mycket högre i fåmansbolaget. *Det högre skatteuttaget motsvaras emellertid exakt av att det belopp ägaren avstår från efter skatt för att finansiera investeringen är så mycket lägre.* Det är helt enkelt frågan om en skattemässig inläsningseffekt, som gör att

den privatekonomiska lönsamheten av den marginella investeringen blir oberoende av löneuttagets beskattning.

För investeringar finansierade med nyemission är emellertid, som redan antytts, jämförelsen mellan de fåmansägda och vanliga bolagen avhängig av hur hög klyvningsräntan är i förhållande till ägarens förräntningsanspråk före kapitalskatt. Överensstämmer de två är kapitalkostnaden densamma (se raderna 4 och 6), helt enkelt därför att avkastningen från den marginella investeringen i sin helhet kan tas ut i form av normalutdelning.

Den av utredningen föreslagna s.k. BEK-modellen (Beskattad Eget Kapital, se utredningens huvudtext för motivering och utförlig presentation) innebär flera väsentliga förändringar i förhållande till gällande regler, som också får betydelse för kapitalkostnadsberäkningarna. Medan underlaget för kapitalklyvningen enligt existerande regler är aktiekapitalets anskaffningsvärde, med tillägg för den normalutdelning som ägaren valt att återinvestera i bolaget (inklusive ränta på ränta), bestäms enligt BEK-modellen underlaget med utgångspunkt från företagets balansräkning. Härvid medtas – enkelt uttryckt – hela det tillskjutna aktiekapitalet och 45 procent av beskattade kvarhållna vinstmedel. Tanken tycks vara att behålla vinstmedel utgörs av sparad arbetsinkomst, som om den skulle tas ut ur företaget som överutdelning skulle beskattas med en marginals katt på 55 procent. Andelen 0.45 är alltså ett slags justering för att behålla vinstmedel innehåller en skattecredit. Vidare höjs klyvräntan till att motsvara statslåneräntan med ett tillägg av 10 procentenheter. Ej utnyttjat utrymme för normalutdelning får sparas, dock utan ränteuppräknig. En ytterligare viktig förändring är att den ovan berörda hälftendelning av realisationsvinster på inkomst av tjänst och inkomst av kapital avskaffas. Värdestegringsvinster som överstiger sparad utrymme för normalutdelning kommer därmed att beskattas som tjänst. Med de skattesatser som valts för kalkylmodellerna i denna bilaga innebär detta en höjning av reavinstbeskattningen med en knapp tredjedel, från 42,5 procent ($= (0,5 \times 55\% + 0,5 \times 30\%)$) till 55 procent.² I tabell 3 jämförs förräntningskraven för nyinvesteringar enligt gällande 3:12 regler och enligt den föreslagna BEK-modellen. Liksom i tabell 2 bortses här från reavinstbeskattningen i syfte att tydligare lyfta fram effekterna av övriga skattekomponenter. Effekterna av lättnadsreglerna ges emellertid i fet stil inom parentes.

² Som framgår av utredningsbetänkandet föreslås också vissa spärrar som skall begränsa de belopp som skall tjänstebesattas vid aktieförsäljning.

Tabell 3. Förräntningskrav före skatt (kapitalkostnad) vid investeringar i realkapital i AB och FÅAB, enligt gällande 3:12-regler och enligt BEK-modellen. Löpande uttag av överskott. Kalkylerna bortser från reavinstbeskattningen. Effekterna av lättnadsreglerna ges (i fet stil) inom parentes. Procent

1		AB	FÅAB – gällande regler		FÅAB – BEK	
2	Klyvränta (%)	–	10	15	10	15
3	Finansiering med					
4	Nyemission	19.8 (17.8)	22.7 (19.6)	19.4 (16.3)	22.7 (19.6)	19.4 (16.3)
5	Behållen vinst/ reducerad lön	13.9 (oför)	13.9 (oför)	13.9 (oför)	12.3 (10.9)	11.5 (10.1)

Förutsättningar: Ägarens förräntningskrav efter skatt är 10,0 % (motsvarande 14,29 % före 30 % kapitalinkomstskatt). Bolagsskatt 28 %, social. avg. 32,82 % (som på marginalen i sin helhet antas vara skatt), ägarens inkomstskatt 55 %, kapitalinkomstskatt 30 %.

Tabell 3 bekräftar vad som redan framgått av den föregående tabellen, nämligen att kapitalkostnaden enligt gällande skatteregler är densamma för aktiebolag och fåmansaktiebolag då investeringarna finansieras med behållen vinst/reducerad lön. Visserligen driver bolagsbeskattningen upp kapitalkostnaden i båda företagsformerna, men skatteuttaget i ägarledet saknar betydelse – helt enkelt därför att ägarbeskattningen (skatt på utdelning i AB och på tjänsteinkomst/överutdelning i FÅAB) kompenseras av en exakt lika stor relativ reduktion i det belopp ägaren uppoffrar då vinstmedel/lön behålles i företaget. Med hänsyn till kapitalkostnaderna finns det alltså ingen anledning att låta också behållna (och bolagsbeskattade) löne- och tjänstemedel ingå i underlaget för att bestämma vad som är kapitalbeskattad normalutdelning. Att BEK-modellen medger en sådan klyvning (låt vara på 45 procent av beskattade behållna vinstmedel, inklusive vad som är innehållen och bolagsbeskattad arbetsinkomst), visar sig därmed också, som framgår av tabellen, reducera kapitalkostnaden under den jämförelsenivå som gäller för aktiebolagen med spritt ägande.

Av tabell 3 framgår också att ett hänsynstagande till lättnadsreglerna reducerar förräntningskraven vid nyemission med ca 2 procentenheter för (onoterade) aktiebolag, och med drygt tre procentenheter för fåmansbolagen. För internfinansierade investe-

ringar i AB och FÅAB (3:12) saknar dessa regler betydelse, helt enkelt därför att sådana investeringar inte adderar till underlaget för lättnadsbeloppen. Med BEK-reglerna, däremot, där lättnadsbeloppen fastställs på basis av (45 procent av) behållna vinstmedel, reduceras kapitalkostnaden också vid internfinansiering. Lättnadsreglerna, i kombination med den föreslagna klyvningsräntan på 15 procent, innebär här att förräntningskravet före skatt på nyinvesteringar i bolaget bara blir marginellt högre än ägarens förräntningskrav efter skatt!

Tabell 4. Förräntningskrav före skatt (kapitalkostnad) vid investeringar i realkapital i AB och FÅAB, enligt gällande 3:12-regler och enligt BEK-modellen. Löpande uttag av överskott. Kalkylerna inkluderar reavinstbeskattningen och lättnadsreglerna. Procent

1		AB	FÅAB – gällande regler		FÅAB – BEK	
2	Klyvränta (%)	–	10	15	10	15
3	Finansiering med					
4	Nyemission	17.8	19.6	16.3	19.6	16.3
5	Behållen vinst/ reducerad lön	16.3	17.6	17.6	16.2	15.4

Förutsättning: Se ovanstående tabell. Realisationsvinstskatten antas vara 30 procent för AB, 42,5 % (=0,5x30 % + 0,5x55 %) enligt gällande 3:12-regler, och 55 % enligt BEK-reglerna. Ägarens förräntningskrav efter skatt är 10,0 procent (motsvarande 14,29 procent före 30 procenta kapitalskatt)

I tabell 4, slutligen, beaktas samtliga relevanta skatteregler i kalkylerna, inklusive realisationsvinstbeskattningen. Genom att omkostnadsbeloppen är avdragsgilla, har reavinstbeskattningen betydelse bara för de investeringar som finansieras med behållna vinstmedel/reducerat löneuttag. Den kraftigaste effekten av reavinstbeskattningen noteras för BEK-modellen, där höjningen är 5,3 procentenheter, eller drygt en halv gång ($5,3/10,1 = 0,52$), i förhållande till de tal som ges i tabell 3. Förklaringen är som redan nämnts att värdestegringsvinster – utöver den värdeökning som motsvaras av ej utnyttjad normalutdelning – enligt de föreslagna reglerna i sin helhet skall beskattas som inkomst av tjänst. Gällande 3:12-regler medger i stället en häftendelning mellan inkomst av

kapital och inkomst av tjänst. För en FÅAB-ägare med 55 procents marginalsatt i tjänstebeskattningen höjs reavinstbeskattningen därmed från 42,5 till 55 procent – vilket skall jämföras med 30 procents reavinstbeskattning för aktier i aktiebolag med spritt ägande.

Förräntningskrav för riskabla investeringar

I det hittillsvarande resonemanget om effekterna av FÅAB-reglerna på företagens kapitalkostnader har vi inte explicit berört frågan om vad en eventuell osäkerhet i investerarens framtidsbedömningar kan ha för betydelse för beskattningens verkningar. Frågan är väsentlig, därför att vad som utmärker företagverksamhet och långsiktiga investeringar just är osäkerheten om de framtida utfallen. Det kan visserligen sägas att investeringsprojektens osäkerhet räknetekniskt redan har tagits i analysen genom att vi i våra kalkylexempel valt en hög nivå för diskonteringsräntan – 10 procent, motsvarande ägarens tänkta förräntningskrav efter skatt. Ju större risk som utmärker ett investeringsprojekt, desto högre skulle då detta förräntningskrav sättas. Av olika skäl finns det emellertid anledning att explicit söka modellera och precisera samspillet mellan investeringsverksamhetens osäkra avkastning och skattesystemet, snarare än att godtyckligt addera en konstant riskpremie till ägarens förräntningskrav efter skatt.

En skatt har allmänt sett två motverkande effekter av betydelse för investeringsurvalet. Det första och självklara är att skatten minskar avkastningen från investeringsprojekten, och detta tenderar naturligtvis att begränsa investeringsviljan. Men beskattningen reducerar för det andra också skillnaderna mellan de goda och de dåliga utfallen. När man i ekonomiska analyser talar om en investerings risk, avses just spännvidden mellan de goda och dåliga utfallen, eller mer allmänt, fördelningen (spridningen) av utfallen kring den förväntade avkastningsnivån. Beskattningen fyller med andra ord en slags försäkringsfunktion, där statsmakterna är med och tar en del av investeringsrisken. Allt annat lika tenderar detta att öka investeringsefterfrågan.

Den exakta innebörden i beskattningens försäkringsfunktion beror dels på skattesatsen, dels på i vilken utsträckning skattelagstiftningen erbjuder möjligheter till förlustutjämnning över tiden och/eller kvittning mot andra inkomstkällor. I ett fullständigt

symmetriskt skattesystem faller spridningen mellan goda och dåliga utfall (mätt t.ex. som standardavvikelsen runt det förväntade utfallet) i proportion till skattesatsen, dvs. i samma utsträckning som beskattningen beskär den förväntade avkastningen.

Vilken av de två motverkande effekterna av skatteuttaget som dominerar kan i de flesta fall inte avgöras utifrån teoretiska överväganden. Investeringsbeslutet innebär ju en avvägning mellan förväntad avkastning och risk, och beroende på skillnader i riskaversion kan denna avvägning komma att skilja sig mellan olika investerare. En placerare med hög riskaversion kan komma att satsa på relativt säkra projekt med en låg förväntad avkastning, medan en investerare med låg riskaversion kan komma att välja mer riskabla placeringsalternativ som ger en högre förväntad avkastning. Utan att känna investerarens preferenser kan vi alltså i allmänhet inte uttala oss om beskattningens effekter. Som vi skall se i det följande utgör dock – under vissa förutsättningar – beskattningen av fåmansbolagen ett specialfall, där vi genom kombinationen av kapitalinkomstbeskattning av normalutdelningen och tjänstebeskattnings av överutdelning/löneuttag faktiskt kan bestämma beskattningens inverkan på investerarens risksättning och därmed också på det riskjusterade förräntningskravet vid nyinvesteringar.

Medan den *riskaverse* investeraren gör en avvägning mellan förväntad avkastning och risk och kräver en riskpremie som är högre ju större projektens (systematiska) risk är, gäller för en *riskneutral* placerare, att det är det förväntade utfallet, oberoende av spridningen runt medelvärdet, som är avgörande för investeringsbeslutet. Också för den riskneutralt investeraren får emellertid osäkerheten betydelse om de negativa utfallen inte ger full skatterabatt. Ett enkelt exempel kan klargöra. Antag att den riskfria räntan är 7 procent. En investerare överväger som alternativ ett riskabelt projekt som före skatt ger en avkastning på antingen 27 procent eller minus 7 procent, och där sannolikheten är lika för bägge utfallen. Den förväntade avkastningen före skatt är alltså 10 procent. Med en 50 procentig beskattning och full skatterabatt för det negativa utfallet, blir den förväntade avkastningen efter skatt därmed 5 procent, att jämföra med 3,5 procent för den riskfria placeringen. Den riskabla placeringen kommer därmed alltid att föredras av den riskneutralt investeraren. Om skattelagstiftningen emellertid inte skulle medge förlustavdrag, blir den förväntade avkastningen efter skatt 3,25 procent $((0,5 \cdot 27 - 7) / 2)$, dvs. den

“effektiva” beskattningen är hela 67,5 procent ($100 \times (10 - 3,25) / 10$). Bristen på symmetri gör alltså att den riskfria placeringen ger en högre avkastning efter skatt.

Låt oss emellertid återvända till en *riskavers* investerare, för vilken alla investeringsbeslut måste innebära en avvägning mellan förväntad avkastning och risk. Hur denna avvägning närmare bestämt kan gå till behandlas inom den s.k. *mean-variance* teorin som också ligger till grund för modern portföljvalsteori. Portföljvalsteorin har fått en omfattande praktisk tillämpning också utanför forskningen och utnyttjas exempelvis fortlöpande av de flesta finansförvaltare. Med hjälp av denna teori kan man bl.a. härleda regler för hur avkastningen på en förmögenhetsportfölj kan maximeras, givet den risk investeraren vill acceptera (och omvänt, hur man genom valet av portföljsammansättning kan minimera risken, givet en viss önskad avkastning). Portföljvalsanalysen kan också – i en enkel tappning – användas för att bestämma hur specialreglerna för beskattningen av fåmansaktiebolagen påverkar det riskjusterade förräntningskravet vid nyinvesteringar.

Låt oss alltså för resonemangets skull tänka oss en riskavers ägare till ett fåmansbolag, som genom sin förmögenhetsförvaltning vill maximera den förväntade nyttan av sin förmögenhetsportfölj. Vi antar då på gängse sätt att denna nytta påverkas positivt av storleken på portföljens förväntade avkastning och negativt av portföljens risk (mätt med avkastningens varians, som är ett statistiskt mått på risk). FÅAB-ägarens portfölj antas ha enklast tänkbara sammansättning, med två typer av riskabla tillgångar och en riskfri. Den ena av de riskabla tillgångarna kan vara aktier i familjeföretaget, den andra andelar i en börsnoterad aktiefond. Den riskfria tillgången kan vara ett bankkonto eller utgöras av räntebärande statspapper.

I frånvaro av beskattning har då FÅAB-ägarens portföljvalsproblem (som visas närmare i appendix 2) en enkel och intuitivt begriplig lösning, som säger att den förväntade riskjusterade avkastningen på FÅAB-aktierna (skrivs som $E(R_w)$ nedan) måste motsvara den riskfria avkastningen (R_f) plus en riskpremie. Riskpremiens storlek bestäms av graden av ägarens riskaversion (som skrivs c , och som enkelt uttryckt motsvarar ägarens krav på riskersättning per enhet risk) multiplicerad med den risk som FÅAB-aktierna bidrar med i hans förmögenhetsportfölj. Detta riskbidrag utgörs i sin tur av ett vägt genomsnitt av variansen för avkastningen på FÅAB-aktierna (skrivs som σ_w^2) och kovariansen (graden av

samvariation) mellan avkastningen på FÅAB-aktierna och på aktiefonden (skrivs som σ_{wA}). Vikterna är portföljandelarna för tillgångarna i fråga (α_w och α_A). Formellt uttryckt är alltså den förväntade avkastningen, $E(R_w)$, på FÅAB-aktierna

$$E(R_w) = R_f + c \left[\alpha_w \sigma_w^2 + \alpha_A \sigma_{wA} \right] \quad (1)$$

För den FÅAB-ägare som gör en rationell kalkyl genom att formulera och lösa ett konventionellt portföljvalsproblem, blir riskpremien således bestämd som en del av optimeringsproblemet, och beror av den valda portföljsammansättningen och av hur tillgångarnas avkastning varierar respektive samvarierar (kovarians). Med denna uppläggning fångar vi också in det faktum att FÅAB-ägaren ofta tvingas placera en mycket stor andel av sina förmögenhetstillgångar i det egna företaget, och därmed inte har de möjligheter till diversifiering som andra kapitalplacering kan ha. Med gängse terminologi kommer det riskjusterade avkastningsanspråket på FÅAB-aktierna att beakta både den systematiska och den osystematiska risk som fämansbolaget genererar (σ_w^2 mäter båda typerna av risk).

I en liten, internationellt öppen ekonomi som den svenska kan det vidare vara rimligt att utgå från att investeraren uppfattar både den riskfria räntan och den förväntade avkastningen (vi bortser här från skatt) på den börsnoterade aktiefonden som internationellt bestämda. FÅAB-ägarens återstående investeringsproblem är då - givet det belopp han valt att satsa i familjeföretaget - att bestämma hur mycket han skall placera i den börsnoterade aktiefonden (α_A), och i räntebärande tillgångar. (vars portföljandel blir $= 1 - \alpha_w - \alpha_A$).

Det intuitivt rimliga svar som ges av den enkla portföljvalsmodellen innebär att aktiefondens andel blir högre (andelen riskfri tillgång lägre) ju högre dess förväntade avkastningen är. Hög varians för aktiefondens avkastning (σ_A^2), och kraftig positiv samvariation (σ_{wA}) med avkastningen på familjeföretaget innebär på motsvarande sätt att en mindre andel kommer att placeras i aktiefonden (och en större andel i den riskfria tillgången). Är samvariationen mellan aktiefondens avkastning och familjeföretagets vinst negativ ($\sigma_{wA} < 0$), ger placering i aktiefonden däremot en möjlighet till riskutjämning, vilket ökar dess attraktivitet, jämfört med den riskfria placeringen.

Att inkludera hänsynstagande till skatt i placerarens modellbaserade överväganden är nu i princip ganska rättframt. Med några enkla räkneoperationer kan man visa att den förväntade avkastningen *efter* skatt på FÅAB-aktierna måste motsvara den riskfria räntan *efter* skatt plus en skattejusterad riskpremie. Beräkningarna måste då också justeras med hänsyn till att investeraren betalar kapitalinkomstskatt på avkastningen från FÅAB aktierna inom den gräns som sätts av 3:12-reglernas klyvningsränta, och tjänstebeskattas för överskjutande avkastning. Om vi vidare antar att statslåneräntan, som ingår i klyvningsräntan, är riskfri (och, med modellens beteckningar, är lika med R_f) kan vi slutligen räkna om till ett motsvarande förräntningskrav före personlig skatt på FÅAB-aktierna :

$$E(R_w) = R_f - \lambda \frac{(\tau_{pw} - \tau_{pd})}{1 - \tau_{pw}} + c \left[\alpha_w (1 - \tau_{pw}) \sigma_w^2 + \alpha_A (1 - \tau_{pd}) \sigma_{wA} \right] \quad (2)$$

Uttrycket (2) visar den avkastning före (personlig) skatt – men med hänsyn till skatt – som den rationellt kalkylerande FÅAB-ägaren måste kräva av sitt företag, givet tänkta alternativa placeringsmöjligheter i form av riskfria statspapper och en börsnoterad aktiefond, och den risk som är förknippad både med investering i det egna bolaget och i aktiefonden. Detta avkastningskrav är i sin tur avgörande för företagets kapitalkostnad.

Ägarens förräntningskrav före skatt bestäms enligt (2) av tre faktorer. Den första av dessa är den riskfria räntan. Denna är opåverkad av beskattningen, helt enkelt därför att en avkastning motsvarande den riskfria komponenten i 3:12-reglernas klyvningsränta kapitalinkomstbeskattas, dvs. får samma skattebehandling som vi antar gäller för det riskfria placeringsalternativet. Den andra termen i (2) anger effekten av att klyvningsräntan också innehåller ett tillägg (på 5 procentenheter enligt gällande regler), tänkt att kompensera för investerarens risktagande. Symbolen λ anger storleken av detta tillägg till (den riskfria) statslåneräntan. Produkten av λ och faktorn

$$\frac{(\tau_{pw} - \tau_{pd})}{1 - \tau_{pw}}$$

som uttrycker skillnaden mellan skatteuttaget på "överutdelning" (τ_{pw}) och kapitalinkomst (τ_{pd}), ger därmed den reduktion i ägarens förräntningsanspråk som tilläget medför. Den tredje termen i (2), slutligen, är investerarens riskpremie. Jämfört med motsvarande delkomponent i uttrycket (1), är det klart att ägarens behov av riskkompensation sjunker (allt annat lika) då hänsyn tas till skatt. Den ekonomiska förklaringen till detta är, som diskuterats ovan, att statsmakterna övertar en del av investerarens risktagande då skatteuttaget reducerar spännvidden mellan de goda och de dåliga utfallen.

I frånvaro av 3:12-regler som begränsar det kapitalinkomstbeskattade utrymmet för utdelningar, blir motsvarande uttryck för ägarens förräntningskrav före skatt, men med hänsyn till skatt

$$E(R_w) = R_f + c \left[\alpha_w (1 - \tau_{pd}) \sigma_w^2 + \alpha_A (1 - \tau_{pd}) \sigma_{wA} \right] \quad (3)$$

Vid en jämförelse mellan uttrycken (2) och (3) är det tydligt att FÅAB-ägaren genom de speciella 3:12-reglerna kan ställa ett lägre förräntningskrav på sina investeringar. Skillnaden bestäms dels av "risktillägget" i klyvningsräntan (betecknad λ i uttrycket (2)), dels av att den jämfört med kapitalbeskattningen högre tjänste- (överutdelnings)beskattningen har en kraftigare riskreducerande effekt.

Sammanfattning och slutsatser

Vi har i denna bilaga redovisat resultatet olika beräkningar av hur beskattningen påverkar förräntningskravet före skatt – kapitalkostnaden – vid nyinvesteringar i aktiebolag med spritt ägande, och i fåmansaktiebolag. En huvudfråga för kalkylerna har varit i vilken utsträckning skattereglerna tillgodoser ett viktigt neutralitetskrav, nämligen att kapitalkostnaden i olika företagsformer skall vara lika. En sådan norm innebär, om den är uppfylld, att beskattningsreglerna inte snedvrider investeringsincitamenten, och därmed inte heller försvårar ett effektivt utnyttjande av landets produktionsresurser. Ett viktigt resultat av kalkylerna är att gällande 3:12-regler

med inkomstklyvning baserad på aktiernas anskaffningsvärde och sparad normalutdelning i stort sett ger samma kapitalkostnad som motsvarande regler för andra aktiebolag. För att kapitalkostnaden vid nyemission skall vara densamma krävs att klyvningsräntan sätts på en nivå som motsvarar FÅAB-ägarens avkastningsanspråk, räknad före personlig kapitalinkomstbeskattning. Kapitalkostnaden vid internfinansierade investeringar är dock något högre i fåmansbolagen, beroende på att hälftindelningen mellan tjänsteinkomst och kapitalinkomst ger en högre realisationsvinstbeskattning. Till fåmansbolagens fördel talar emellertid den här helt obeaktade möjligheten till att basera beräkningen av det kapitalinkomstbeskattade utrymmet också på en del av företagets lönesumma. Med en försiktig kalkyl som förutsätter att löneunderlaget motsvarar hälften av anskaffningsvärdet för företagets realinvesteringar (se Gunnar Forslings bilaga med deskriptiv statistik) skulle lönesummeregeln vid en klyvningsränta på 10 procent reducera 3:12-bolagets kapitalkostnad med 3–4 procentenheter, dvs. till nivåer som klart understiger de tal som ges i tabell 4 för aktiebolagen med spritt ägande.

Med den nya skattemodell utredningen förordar (BEK-modellen) skall inkomstklyvningen baseras på en bredare bas, bestämd utifrån företagets balansräkning. Utvidgningen innebär bl.a. att 45 procent av kvarhållna beskattade vinstmedel tas med i underlaget. Eftersom FÅAB-ägarens beskattning av löneuttag/överutdelning inte bara reducerar de inkomster som tas ut ur företaget utan också – i exakt samma proportion – alternativkostnaden för att låta pengar kvarstå i företaget för att internfinansiera investeringar, är en sådan utvidgning principiellt felaktig. Som framgått av tabell 3 innebär den utvidgade kapitalklyvningen att kapitalkostnaden för fåmansbolagen sjunker avsevärt under neutralitetsnormen, dvs. den nivå som gäller för egenfinansierade investeringar i vanliga aktiebolag. Effekten uppvägs emellertid delvis av att utredningen också föreslår en skärpning i realisationsvinstbeskattningen – utöver de belopp som ges av sparade normalutdelningar skall värdestegringsvinster beskattas som inkomst av tjänst.

Vi har konstaterat att det i de flesta fall inte är möjligt att utifrån principiella överväganden bestämma i vilken riktning beskattningen påverkar efterfrågan efter riskabla investeringsprojekt, eller förräntningskravet vid sådana investeringar. Skälet är att beskattningen har motverkande effekter, genom att både beskära avkast-

ningen och reducera spännvidden mellan de goda och de dåliga utfallen. För att något precisera 3:12-reglernas funktion har vi emellertid gjort tankeexperimentet att ägaren till ett fåmansbolag bestämmer sitt förräntningsanspråk med hjälp av en enkel och helt konventionell portföljvalsmodell. Resultatet blev att beskattningen av löneuttag/överutdelning entydigt sänker FÅAB-ägarens förräntningsanspråk, räknat före personlig skatt, och därmed också företagets kapitalkostnad. Resultatet förutsätter – vilket är oproblemiskt – att ägarens riskfria placeringsalternativ beskattas som kapitalinkomst, men också att skattesystemet är helt symmetriskt. Som vi redan påpekat är det senare antagandet kritiskt. För ett företag vars avkastning varierar starkt men alltid är positiv är det rimligt att utgå ifrån att beskattningen faktiskt har den riskreducerande funktion modellen förutsätter. Om vinstnivåerna tidvis är negativa och ägaren också räknar med en inte obetydlig risk för konkurs, torde skattesystemets försäkringsegenskaper dock vara betydligt mer begränsade. Som vi visat med hjälp av ett enkelt sifferexempel kan bristen på symmetri också komma att innebära en avsevärd skärpning i det ”effektiva” skatteuttaget från investeringsprojekt med osäker avkastning.

Ett symmetriskt skattesystem verkar i sig riskreducerande, och som också framgår av uttryck (2), finns i ett sådant system inget behov av en särskild ”riskpremie” (kallad λ i ekvationen) i klyvningsräntan. Risktillägget kan dock ges en pragmatisk motivering som ett sätt att kompensera investeraren för de i praktiken sannolikt begränsade möjligheterna att få full skatteåterbäring för de dåliga utfallen.

Appendix 1 – Kapitalkostnadsmodellen

I det följande redovisas kortfattat härledningen av den beräkningsmodell som använts för tabellerna 1–4. Beräkningsmodellen är starkt förenklad, och den läsare som önskar en mer djupgående framställning hänvisas till Södersten-Lindberg (1983) för en grundläggande behandling av sambandet skatteregler och investeringsincitament och till Lindhe-Södersten-Öberg (2001) för en teoretisk analys av fåmansbolagens beskattning.

Vi utgår från en investering i ett aktiebolag vars anskaffningskostnad är 1 krona, och som ger en (årlig) vinst efter avskrivningar men före skatt som är π . Problemet gäller att bestämma den lägsta

acceptabla nivån på denna vinst, givet att ägaren till bolaget vill ha en avkastning efter alla skatter som är k på sina satsade medel (k kan motsvara avkastningen efter skatt på någon alternativ placering utanför bolaget) och givet de regler som bestämmer skatten på vinstuttag (utdelning) från bolaget.

Vi beaktar i princip alla de skatter och avgifter som bestämmer storleken av "skattekillen" mellan vinsten före skatt på investeringsprojektet och ägarens avkastning efter alla skatter: τ är bolags-skatten ($\tau = 0,28$ i våra numeriska kalkyler), τ_{pd} är den personliga kapitalinkomstskatten ($\tau_{pd} = 0,3$), p är företagets sociala avgifter på lönesumman, ($p = 0,3282$), τ_{pw} ($\tau_{pw} = 0,55$) är bolagsägarens marginalskatt på inkomst från tjänst, och tillika skatt på s.k. överutdelning från fåmansbolaget. Gällande reavinstskatt transformeras (genom halvering av reavinstskatten, på det sätt som är gängse i kapitalkostnadslitteraturen³) till en likvärdig skatt på löpande värdeförändring på bolagets aktier, med beteckningarna τ_{pc} respektive τ_{pc}^w för vanliga aktiebolag och fåmansbolag ($\tau_{pc} = 0,15$, $\tau_{pc}^w = 0,2125$ enligt gällande 3:12-regler, och 0,275 enligt BEK-modellen).

Den lägsta acceptabla vinsten på investeringsprojektet, π , beror av om projektet genomförs i ett aktiebolag med spritt ägande (AB) eller i ett fåmansbolag (FÅAB), och varierar vidare beroende på om finansieringen sker genom en nyemission eller genom att internt genererade överskott behålles i företaget.

Aktiebolag med spritt ägande

Då nyinvesteringen finansieras genom en aktieemission kan den lägsta acceptabla vinsten före skatt, π , bestämmas från följande samband:

$$\pi(1-\tau)(1-\tau_{pd}) = k \quad (1)$$

vilket ger

³ Se t.ex. King-Fullerton (1984), som innehåller en jämförelse av kapitalbeskattningen i USA, Storbritannien, Västtyskland och Sverige. Den svenska delen av studien sammanfattas i Södersten-Lindberg (1983). King-Fullerton et al. utvecklande den här utnyttjade metodiken att studera beskattningens effekter med hjälp av hypotetiska investeringsprojekt. Se också omfattande komparativa studier av kapitalbeskattningen inom OECD (OECD 1991) och den mer aktuella EU 2001).

$$\pi = \frac{k}{(1-\tau)(1-\tau_{pd})} \quad (2)$$

Den lägsta acceptabla vinsten definierad genom (2) motsvarar alltså ägarens avkastningsanspråk, netto efter skatt, uppräknat med hänsyn till den totala skattebelastningen på den utdelade vinsten. Uttrycket kan därmed tolkas som företagets kapitalkostnad vid nyemission.

Vid finansiering med behållen vinst krävs två justeringar i ovanstående uttryck. Medan en nyemissionsfinansierad investering på 1 krona kostar ägaren samma belopp, är motsvarande uppostring vid internfinansiering för ägaren $(1-\tau_{pd})$. Alternativet till att behålla vinstmedel för att finansiera investeringen är nämligen utdelning, som utlöser kapitalinkomstskatt på τ_{pd} . Att det uppostringade beloppet sjunker är liktydigt med en motsvarande reduktion i det belopp ägaren måste förränta. Men för att vara acceptabel från ägarens synpunkt måste vinstnedplöjningen vidare också medföra en värdeökning för aktierna, och denna värdeökning kommer enligt ovan att beskattas med τ_{pc} . Av en given värdeökning återstår netto efter skatt i ägarens hand andelen $1-\tau_{pc}$, och varje krona i värdestegringsvinst efter skatt motsvarar därmed en värdestegring på $1/(1-\tau_{pc})$ före skatt. Med hänsyn till denna effekt måste ägarens avkastningskrav vid finansiering med behållen vinst räkas upp $1/(1-\tau_{pc})$ gånger, jämfört med motsvarande förräntningskrav vid nyemission. Kombinerar vi slutligen de motverkande effekterna av utdelningsbeskattningen och beskattningen av värdeökning, får vi villkoret

$$\pi(1-\tau)(1-\tau_{pd}) = \frac{k(1-\tau_{pd})}{1-\tau_{pc}} \quad (3)$$

vilket ger

$$\pi = \frac{k}{(1-\tau)(1-\tau_{pc})} \quad (4)$$

Enligt (4) bestäms kapitalkostnaden vid finansiering med behållna vinstmedel av ägarens avkastningsanspråk, k , uppräknat med hänsyn till den totala skattebelastningen på den behållna vinsten. Att utdelningsskatten τ_{pd} inte påverkar kapitalkostnaden i (4) beror som framgått på att skatten reducerar både utdelningen och det belopp ägaren uppoffrar för investeringen (och därmed måste förrenta) i exakt samma proportion. Detta resultat är känt i litteraturen som *the New View of Equity*.

Fämansaktiebolag – gällande regler

Som redan framgått kompliceras beskattningen av de fämansägda aktiebolagen av reglerna för inkomstklyvning. Av företagets vinst efter skatt får utdelning som högst uppgår till andelen ρ av aktiernas anskaffningsvärde ("normalutdelning") beskattas som kapitalinkomst (med skattesatsen τ_{pd}) medan överskjutande utdelning beskattas som inkomst av tjänst (med skattesatsen τ_{pw}). Vi antar emellertid (med hänsyn till gällande skattesatser) att löneutttag skattemässigt dominerar över överutdelning, dvs.

$$\frac{1 - \tau_{pw}}{1 + p} > (1 - \tau)(1 - \tau_{pw})$$

vilket innebär att en vinstkrona före skatt som tas ut som lön (och på vilken företaget betalar p i sociala avgifter) ger ägaren ett större netto efter skatt än om motsvarande belopp före skatt tas fram till bolagsbeskattning och sedan betalas ut som tjänstebesattad överutdelning.

För en investering på 1 krona som finansieras med nyemission och som före skatt ger avkastningen π , är det första (skatteplanerings-)problemet därmed att bestämma den maximala lön W^* som kan tas ut med hänsyn till att bolagsvinsten efter skatt också skall täcka "normalutdelningen" ρ . Vi kan bestämma detta maximala löneuttag från sambandet

$$\pi(1 - \tau) = W^*(1 + p)(1 - \tau) + \rho \quad (5)$$

som säger att vinsten efter skatt på nyinvesteringen skall täcka det avdragsgilla löneuttaget, inklusive sociala kostnader, och normalutdelning.

Ägarens avkastning efter skatt – i form av lön och normalutdelning – måste vidare motsvara hennes alternativa avkastning efter skatt på den satsade kronan:

$$W^*(1 - \tau_{pw}) + \rho(1 - \tau_{pd}) = k \quad (6)$$

Genom att eliminera W^* från uttrycken (5) och (6) får vi slutligen den lägsta acceptabla vinsten före skatt på investeringsprojektet

$$\pi = \frac{k}{(1 - \tau)(1 - \tau_{pd})} + \left[\frac{k}{(1 - \tau_{pd})} - \rho \right] \left(\frac{(1 - \tau)(1 - \tau_{pd}) - \frac{1 - \tau_{pw}}{1 + p}}{\frac{(1 - \tau)(1 - \tau_{pw})}{1 + p}} \right) \quad (7)$$

vilket också är fåmansbolagets kapitalkostnad vid nyemission. Vid en jämförelse med uttryck (2) framgår direkt att fåmansbolagets kapitalkostnad blir densamma som för det vanliga aktiebolaget om klyvningsräntan sätts lika med ägarens förräntningsanspråk före personlig kapitalskatt, dvs. $\rho = k / (1 - \tau_{pd})$.

Då investeringen internfinansieras, kan kapitalkostnaden – på samma sätt som ovan redovisades för vanliga aktiebolag – bestämmas genom lämpliga modifieringar av uttryck (7). Då utrymmet för normalutdelning tagits i anspråk är, som vi sett, lön den skattemässigt förmånligaste formen för ägaren att löpande tillgodogöra sig företagets överskott. Vi skall då också förutsätta att internfinansieringen sker genom att löneuttaget reduceras tillräckligt för att den motsvarande vinstökningen i bolaget efter bolagsskatt precis skall täcka investeringskostnaden. För att finansiera en investering på 1 krona måste bolagsvinsten före skatt öka med $1/(1 - \tau)$ och om motsvarande belopp utnyttjats för löneuttag, inklusive sociala avgifter, skulle ägaren netto efter skatt ha haft beloppet $[1/(1 - \tau)](1 - \tau_{pw})/(1 + p)$ – vilket alltså är det av ägaren upp-

offrade beloppet per investerad krona vid finansiering med reducerat löneuttag.

Den internfinansierade investeringen skapar inget ytterligare utrymme för normalutdelning och det maximala löneuttaget av investeringens överskott (jmf. ekvation (5) ovan) bestäms därför genom ekvationen

$$W^*(1+p)(1-\tau) = \pi(1-\tau) \quad (8)$$

Ägarens avkastning efter skatt från investeringen (som i sin helhet tas ut som lön) måste vidare motsvara hennes avkastning på alternativa placeringar, justerat med hänsyn till det uppoffrade beloppet och (se ovan för AB) den effektiva reavinstbeskattningen (τ_{pc}^w):

$$W^*(1-\tau_{pw}) = \frac{k(1-\tau_{pw})}{(1-\tau)(1+p)(1-\tau_{pc}^w)} \quad (9)$$

Genom att eliminera W^* från uttrycken (8) och (9) får vi slutligen

$$\pi = \frac{k}{(1-\tau)(1-\tau_{pc}^w)} \quad (10)$$

Kapitalkostnaden vid internfinansiering i fåmansaktiebolag skiljer sig alltså från motsvarande kapitalkostnad i vanliga aktiebolag endast i den utsträckning som den effektiva beskattningen av värdestegringsvinster är olika (som framgått utgår vi från att $\tau_{pc}^w > \tau_{pc}$ på grund av hälftindelningen mellan kapitalinkomst och tjänst). Av samma skäl som utdelningsbeskattningen inte har någon inverkan på kapitalkostnaden vid egenfinansiering i det vanliga aktiebolaget, saknar lönebeskattningen betydelse för fåmansbolagets kapitalkostnad. Den ekonomiska förklaringen till detta resultat är att tjänstebeskattningen inte bara reducerar de överskott som tas ut ur bolaget utan också minskar ägarens investerings-

kostnad (dvs. det belopp ägaren avstår från efter skatt för att finansiera investeringen) i exakt samma proportion.

Lättnadsreglerna

För onoterade aktiefbolag – både med spritt ägande och fåmansbolag – gäller att en viss del av utdelningen, motsvarande en avkastning ρ_L (ρ_L har satts till 70 procent av statslåneräntan) på aktiernas anskaffningsvärde kan tas ut skattefritt av ägaren. Denna s.k. lättnadsregel som bara har betydelse vid finansiering med nyemission kan enkelt inkorporeras i beräkningsmodellen genom att addera skattelättnaden $\tau_{pd}\rho_L$ till vänster led i ekvation (1) för vanliga onoterade aktiefbolag, och ekvation (6) för fåmansbolagen. Motsvarande kapitalkostnadsuttryck blir därmed

$$\pi_{onot}^{AB} = \frac{k}{(1-\tau)(1-\tau_{pd})} - \frac{\tau_{pd}\rho_L}{(1-\tau)(1-\tau_{pd})} \quad (2^*)$$

och

$$\pi^{F\dot{A}AB} = \frac{k}{(1-\tau)(1-\tau_{pd})} + \left[\frac{k}{(1-\tau_{pd})} - \rho \right] \left(\frac{(1-\tau)(1-\tau_{pd}) - \frac{1-\tau_{pw}}{1+p}}{1+p} \right) - \frac{\tau_{pd}\rho_L}{1+p} \quad (7^*)$$

Fåmansaktiefbolag – BEK-modellen

För investeringar som finansieras med nyemission innebär den föreslagna BEK-modellen ingen principiell förändring. Kapitalkostnaden kan beräknas direkt från uttryck (7*) genom en anpassning av klyvningsräntan ρ till den föreslagna högre nivån (från statslåneräntan plus 5 procent till statslåneräntan plus 10 procent). Vid internfinansiering genom att ägaren reducerar löneuttag skapar BEK-reglerna emellertid ytterligare underlag för normalutdelning och beräkning av lättnadsbelopp. Vi låter här behållen och bolags-

beskattad lön ingå i underlaget med andelen γ ($\gamma = 0,45$ enligt förslaget). Kapitalkostnaden blir då

$$\pi_{RE}^{BEK} = \frac{k}{(1-\tau)(1-\tau_{pc}^w)} - \rho_B \gamma \left(\frac{(1-\tau)(1-\tau_{pd}) - \frac{1-\tau_{pw}}{1+p}}{(1-\tau)(1-\tau_{pw})} \right) - \frac{\tau_{pd} \rho_L \gamma}{\frac{1-\tau_{pw}}{1+p}} \quad (11)$$

där ρ_B är BEK-modellens klyvningsränta.

Appendix 2 – Portföljvalsmodellen

Den portföljvalsmodell som kortfattat refererats i avsnittet *Förräntningskrav för riskabla investeringar* bygger på ett tidigare arbete av Mikael Apel och Jan Södersten (A-S i det följande) publicerat i *International Tax and Public Finance* (1999). Ansatsen innebär – i förenklad form – att ägaren maximerar en nyttofunktion med den förväntade avkastningen efter skatt på sin förmögenhetsportfölj och variansen för denna avkastning som argument. Här ges bara ett skissartat referat av hur A-S modellen kan utnyttjas för att bestämma FÅAB-ägarens riskjusterade avkastningsanspråk. Vi låter $E(R_w)$ vara den förväntade avkastningen före personlig skatt (men efter bolagsskatt) på investeringen i aktierna i det egna fämansbolaget. Med gällande klyvningsregler får vi då att avkastningen efter skatt kan tecknas

$$E(R_w) - \tau_{pd} \rho - \tau_{pw} (E(R_w) - \rho) \equiv E(R_w) (1 - \tau_{pw}) + \rho (\tau_{pw} - \tau_{pd})$$

A-S portföljvalsmodell ger då att

$$E(R_w) (1 - \tau_{pw}) + \rho (\tau_{pw} - \tau_{pd}) = \eta + c \left[\alpha_w \sigma_w^2 (1 - \tau_{pw})^2 + \alpha_A \sigma_{wA} (1 - \tau_{pd}) (1 - \tau_{pw}) \right]$$

(12)

där η är avkastningen efter skatt på ägarens riskfria placeringsalternativ, c är ett mått på investerarens risktolerans, σ_w^2 är variansen för avkastningen på FÅAB-aktierna, och σ_{wA} är kovariansen mellan avkastningen på FÅAB-aktierna och en börsnoterad aktieportfölj. Portföljandelarna är α_w och α_A , för FÅAB- och börsaktierna, respektive. För att förenkla bortser vi här från att löneuttag skattemässigt (marginellt) dominerar uttag som överutdelning, och förutsätter helt enkelt att en avkastning utöver klyvningsräntan, ρ , i ägarens hand kommer att utlösa tjänstebeskattning, med skattesatsen τ_{pw} . Efter några enkla omflyttningar ger (12) så den förväntade avkastningen på aktierna i FÅAB, före personlig skatt, men med hänsyn till skatt:

$$E(R_w) = \frac{\eta}{(1-\tau_{pw})} - \rho \left(\frac{\tau_{pw} - \tau_{pd}}{1-\tau_{pw}} \right) + c \left[\alpha_w \sigma_w^2 (1-\tau_{pw}) + \alpha_A \sigma_{wA} (1-\tau_{pd}) \right] \quad (13)$$

och där man med hjälp av A-S-modellen också kan bestämma portföljandelen för investerarens placering i börsaktier (som ingår i (13)):

$$\alpha_A = \frac{E(R_A) - \frac{\eta}{1-\tau_{pd}} - c \alpha_w (1-\tau_{pw}) \sigma_{wA}}{c(1-\tau_{pd}) \sigma_A^2} \quad (14)$$

I uttryck (14) är $E(R_A)$ den förväntade avkastningen på börsportföljen och σ_A^2 avkastningens varians.

För att förenkla och tolka uttrycket för $E(R_w)$ kan vi nu vidare anta att ägarens riskfria avkastning efter skatt η helt enkelt motsvarar den riskfria marknadsräntan efter kapitalinkomstskatt, dvs. $\eta = R_f(1-\tau_{pd})$, och vi kan utnyttja att klyvningsräntan ρ motsvarar den riskfria räntan med ett "risktillägg" λ , dvs. $\rho = R_f + \lambda$. Insättning i (13) ger så slutligen den i huvudtexten presenterade förväntade avkastningen på FÅAB-aktierna (som bestämmer företagets kapitalkostnad)

$$E(R_w) = R_f - \lambda \frac{(\tau_{pw} - \tau_{pd})}{1 - \tau_{pw}} + c \left[\alpha_w (1 - \tau_{pw}) \sigma_w^2 + \alpha_A (1 - \tau_{pd}) \sigma_{wA} \right] \quad (15)$$

Referenser

- Agell, Jonas, Englund, Peter och Södersten, Jan, 1995, "Svensk skattepolitik i teori och praktik, 1991 års skattereform", Bilaga 1 till SOU 1995:104.
- Apel, Mikael och Södersten, Jan, 1999, "Personal Taxation and Investment Incentives in a Small Open Economy", i *International Tax and Public Finance* 6(1): 79–88; Jan 1999
- Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, and the Economic and Social Committee, 2001, "Towards an Internal Market without Tax Obstacles", (COM (2001), 582 final).
- King, M.A. och Fullerton, Don, 1984, "The Taxation of Income from Capital" (University of Chicago Press)
- Lindhe, Tobias, Södersten, Jan och Öberg, Ann, 2001, "Economic Effects of Taxing Closed Corporations under a Dual Income Tax". Working Paper 2001:16, Department of Economics, Uppsala University.
- OECD, 1991, "Taxing Profits in a Global Economy: Domestic and International Issues" (OECD Publications, Paris)
- Södersten, Jan och Lindberg, Thomas, 1983, "Skatt på bolagskapital", Forskningsrapport nr 20, 1983, Industriens Utredningsinstitut, Stockholm.

Skatteomvandlingsmöjligheter m.m. vid BEK-modeller

av Anders Kristoffersson

I denna bilaga behandlas möjligheterna att omvandla arbetsinkomster till kapitalinkomster vid alternativa BEK-modeller. Vidare diskuteras kortfattat i anslutning till de olika alternativen incitamenten till inläsning och utstötning av kapital. I denna del finns en koppling till bilagan *Kapitalkostnad och risktagande – effekter av 3:12-reglerna* som mer utförligt behandlar dessa för effektiviteten i resursallokeringen centrala ekonomiska frågor.

Före behandlingen av skatteomvandlingsmöjligheterna vid BEK-modeller i avsnitt 2 redovisas – i anslutning till utredningens direktiv i den aktuella delen – i ett inledande avsnitt det synsätt som ligger bakom dagens regelverk och huvuddragen i detta. I avsnitt 3 illustreras med hjälp av ett antal enkla räkneexempel frågan om utstötning och inläsning av kapital vid olika BEK-modeller.

I denna bilaga fokuseras på möjligheten till skatteomvandling. Övriga faktorer – med undantag för effekterna på inläsning/utstötning – som skall beaktas vid en slutlig värdering behandlas inte.

1 BEK-modellen i ett direktivperspektiv och kort om dagens regler

Enligt direktiven (s. 14–15) skall utredaren

pröva möjligheten att koppla beräkningen av den kapitalinkomstbeskattade utrymmet till företagets redovisade egna kapital. En sådan modell, där det egna kapitalet beaktas vid ingången av varje beskattningsår, skulle innebära ett avsteg från principen att beräkningen av det kapitalinkomstbeskattade utrymmet skall baseras på fullbeskattat

kapital som tillskjutits företaget. Avsteg har dock gjorts tidigare från denna princip genom t.ex. lönesummeregeln. Utredaren skall vid prövningen av sådan modell överväga vilka andra ändringar som i så fall måste göras för att möjligheterna att omvandla arbetsinkomster till lägre beskattade kapitalinkomster inte skall bli för stora.

En BEK-modell innebär för det första att underlaget för beräkning av gräns- och lättnadsbelopp skall inkludera det egna kapitalet vid ingången av varje beskattningsår – till skillnad från gällande regler där det egna kapitalet vid utgången av 1992 får medräknas. Vid klyvningen mellan kapital- och tjänsteinkomst liksom vid beräkning av lättnadsbelopp skall man alltså löpande beakta förändringar i det egna kapitalet mellan olika år.

En BEK-modell innebär för det andra en avvikelse från principen att klyvningen skall baseras på fullbeskattat, tillskjutet kapital. Dock noteras att avsteg från denna princip gjorts tidigare.

Slutligen skall enligt direktiven övervägas vilka korrigerande förändringar i regelverket som är nödvändiga att vidta i syfte att säkerställa att möjligheterna att omvandla arbetsinkomster till kapitalinkomster inte skall bli för stora.

Ovanstående anger alltså utgångspunkterna för den fortsatta analysen i denna bilaga. Det finns dock anledning att först klargöra innebörden av dagens regler och vad en övergång till BEK skulle innebära.

Alltsedan skattereformen gäller som huvudprincip att underlaget för bestämmande av (maximal) kapitalbeskattad utdelning och kapitalvinst skall utgöras av det kapital som en (aktiv) ägare *skjutit till* det egna bolaget. I exempelvis utredningen om reformerad inkomstbeskattning (RINK) dras parallellen med sparande i bank. Denna princip innebär att underlaget så att säga hämtas *utanför* företaget och utgörs av fullbeskattat (dubbelbeskattat) kapital/sparande hos ägaren. Den bakomliggande tanken är att i princip all (faktor)inkomst som genereras i ekonomin och som lämnar företagssektorn blir/skall bli föremål för dubbelbeskattning. Det gäller för löneinkomster (med uttag av socialavgifter i första ledet och av inkomstskatt på förvärvsinkomster i andra ledet) och för avkastning på eget kapital i företag (med uttag av bolagsskatt i första ledet och av kapitalinkomstskatt i andra ledet). Undantaget utgörs av avkastning på främmande kapital i företag som är obeskattat i första ledet (ränteavdragsrätten) men där kapitalinkomstskatt tas ut i andra ledet.

Principen om dubbelbeskattning har dock genombrutits genom införandet av de särskilda lättnadsregler som gäller fr.o.m. 1997 års taxering. Dessa innebär att utdelningar och kapitalvinster på onoterade aktier ges vissa lättnader, lättnader som anknyter till det regelverk som utredningen har att hantera.

I lagstiftningen motsvaras det tillskjutna och fullbeskattade kapitalet i princip av anskaffningskostnaden för aktierna. Underlaget skall utgöras av det anskaffningsvärde som skulle ha tillämpats vid avyttring av aktien det är utdelning erhållits.

Avsteg har dock gjorts från principen om att underlaget skall utgöras av fullbeskattat kapital. Vid sidan det som anges i direktiven – lönesummeregeln som har en särskild bakgrund – finns de alternativ till anskaffningskostnaden som finns och som är av ett äldre datum än lönesummeregeln.

Som ett första alternativ finns en regel som innebär att för aktier som förvärvats före 1990 får anskaffningskostnaden räknas upp med förändringar i konsumentprisindex från förvärvsåret, dock tidigast från och med 1970. Detta alternativ bygger på en pragmatisk inställning från lagstiftaren gentemot ägare av äldre företag som vid den aktuella tidpunkten kunde ha ett aktiekapital på 50 000 kronor (den gamla minimigränsen). Detta första avsteg ryms också inom principen att underlaget skall utgöras av det tillskjutna kapitalet.

Som ett andra alternativ får för aktier förvärvade före ingången av 1992 användas (i princip) den mot aktien svarande delen av ett kapitalunderlag vid utgången av detta år. Kapitalunderlaget utgörs i princip av skillnaden mellan tillgångar och skulder i bolaget, definierat efter modell av den lagstiftning om skatteutjämningsreserv som gällde till och med 1994 års taxering (i princip inkomståret 1993). Grundläggande för SURV-lagstiftningen var en skattelättnad knuten till företagets egna (enkel/bolagsbeskattade) kapital.

Även detta andra alternativ kan sägas ha en pragmatisk bakgrund och uttrycker en allmän önskan att utvidga underlaget för klyvning för ägare till äldre, välkonsoliderade företag.

I likhet med den första alternativregeln ryms även detta andra alternativ inom huvudprincipen om tillskjutet kapital i den meningen att vid regeln beaktas ej utvecklingen av det egna kapitalet efter 1992. Inte desto mindre är det bl.a. denna regel som har aktualiserat önskemålen om att underlaget skall utvidgas till att avse det egna kapitalet vid varje års utgång. Det kan också ligga nära till hands att inte se någon principiell skillnad mellan att tillåta klyv-

ning på ett underlag vid en viss tidpunkt, en slags stickdag, och att tillåta klyvning på underlaget vid varje tidpunkt därefter. Det kan också framstå som "orättvist" att de bara är ägare till äldre företag som kan använda sig av denna alternativregel.

Ur incitamentssynpunkt finns dock en avgörande skillnad. Med en historisk stickdagsregel förändras inte underlaget genom händelser i företaget eller genom den skattskyldiges dispositioner efter stickdagen vilket däremot gäller för en "löpanderegeln". För behandlingen av arbetsinkomster i bolaget – den fråga som skall behandlas i denna bilaga – består skillnaden i att en stickdagsregel tillåter klyvning på kapital motsvarande summa *historiskt* sparade arbetsinkomster, upparbetade före stickdagen, medan en löpanderegeln möjliggör klyvning på dagens och framtida sparade *nya* arbetsinkomster.

Av betydelse för omvandlingsmöjligheterna är också lättnadsreglerna som innebär att en viss del av den kapitalbeskattade utdelningen/kapitalvinsten på onoterade aktier undantas från beskattning. Underlaget för lättnadsbeloppet bestäms på ett liknande sätt som för gränsbeloppet. Däremot avviker räntesatserna.

För klyvningen mellan kapitalinkomst och tjänsteinkomst bestäms gränsbeloppet genom att underlaget multipliceras med en schablonmässigt fastställd räntesats som skall motsvara avkastningen på börsaktier. Denna räntesats utgörs av statslåneräntan – en i princip riskfri ränta – med tillägg av en riskpremie. Denna riskpremie har i gällande regler satts till 5 procent.

För beräkningen av lättnadsbelopp gäller alltså en annan ränta. Medan jämförelseräntan för fastställande av gränsbeloppet – som styr fördelningen mellan vad som skall beskattas som kapitalinkomst och vad som skall beskattas som tjänsteinkomst – alltså utgörs av avkastningen på börsaktier är jämförelseräntan vid lättnadsreglerna avkastningen på en privatägd obligation med en riskfri ränta (= slr). I de ursprungligt införda reglerna sattes den ränta som skulle ge samma skattebelastning vid en inläggning av obligationen i ett bolag till 65 procent av statslåneräntan. Räntesatsen har senare höjts till 70 procent av statslåneräntan.

I klyvnings- och lättnadsreglerna är det underlaget multiplicerat med respektive räntesats som bestämmer gräns- och lättnadsbeloppen. För ett enskilt år anger dessa belopp vad som skall beskattas som kapitalinkomst respektive vad som skall vara skattefri kapitalinkomst. För den ägare som inte önskar att använda möjligheten till omedelbart uttag fullt ut finns sparanderegler. Outnyttjat be-

lopp kan sparas och läggs också till underlaget för nästa års beräkning av gräns- och låtnadsbelopp. Detta innebär att de sparade beloppen räknas upp med den för respektive regelverk tillämpliga räntan, sparade gränsbelopp med statslåneräntan + 5 procentenheter, sparade låtnadsbelopp med 70 procent av statslåneräntan.

Sparandereglererna inkl. ränteuppräkningsreglerna syftar till att skapa en skattemässig likabehandling av omedelbart uttag och uppskjutet uttag av bolagsinkomst. För klyvningsreglerna kan jämföras – jämförelsen gjordes explicit av exempelvis RINK – med situationen för en ägare till en marknadsnoterad aktie: Alternativet till utdelning i dag är sparande i bolaget och utdelning vid en senare tidpunkt. I bolaget sparade vinstmedel antas enligt regelverket avkasta den riskfria räntan plus en riskpremie (efter bolagsskatt). Ett liknande resonemang kan tillämpas för sparande och uppräkningsreglerna av outnyttjade låtnadsbelopp.

Värdet av sparandereglererna kan illustreras med ett enkelt räkneexempel. Vid en statslåneränta på 5 procent växer ett outnyttjat gränsbelopp på 100 kr till ca 260 kr på 10 år. Ett icke-utnyttjat låtnadsbelopp på 100 kr växer på samma tid till drygt 140 kr.

Det kan noteras – såvitt gäller klyvningsreglerna – att räntesatsen och sparandereglererna tar fasta på att man skall säkerställa en korrekt beskattning av en riskfylld kapitalinkomst. Vidare kan noteras att reglerna – genom att uppräkningsreglerna sker med en schablonmässigt fastställd totalavkastning på aktier före skatt hos ägaren – så att säga ”godtar” den räntefria skatte kredit som ligger i det förhållandet att värdeökning på aktier beskattas först när denna realiserar vid avyttring av aktierna. Detta är i överensstämmelse med den allmänna och pragmatiska princip som gäller för beskattningen av aktier och andra tillgångar där avkastningen delvis består av värdeökning. Sedan är det en annan sak att denna princip i sig är problematisk om man önskar beskatta alla inkomster på ett likformigt sätt.

2 Effekter av utvidgat underlag för gräns- och lättnadsbelopp

I detta avsnitt redovisas vad ett löpande hänsynstagande till förändringar i det beskattade egna kapitalet i ett fåmansaktiebolag vid beräkningen av gräns- och lättnadsbelopp skulle innebära för beskattning av en extra arbetsinkomst i bolaget.

Redovisningen görs med hjälp av vissa kalkylexempel med beräkning av den skattemässiga vinsten av att spara en ett visst år uppkommen arbetsinkomst i bolaget för uttag under ett senare år. Den skattemässiga vinsten definieras i princip som skatteuttaget vid uppskjutet uttag i förhållande till det skatteuttag som gäller vid omedelbart uttag som lön med uttag av arbetsgivaravgifter och beskattning som tjänsteinkomst.

Varje kalkylexempel måste bygga på preciserade skatteregler och på vissa allmänna beräkningsförutsättningar. Inledningsvis redovisas skattereglerna och beräkningsförutsättningarna.

Alternativa skatteregler

Det specifika med BEK-modeller är alltså att *förändringarna mellan olika år* i bolagets enkelbeskattade egna kapital tillåts påverka underlaget för beräkning av gräns- och lättnadsbelopp. Av praktiska skäl sker detta med ett års eftersläpning dvs. en ett visst år beskattad bolagsinkomst som sparas i bolaget påverkar underlaget för gräns- och lättnadsbelopp först året därpå. Detta innebär att en arbetsinkomst som bolagsbeskattas ett visst år och tas ut samma år – omedelbart uttag – inte påverkar gräns- och lättnadsbelopp detta år (eller under senare år). Det är alltså först om uttaget av arbetsinkomsten skjuts upp till ett senare år – uppskjutet uttag – som gräns- och lättnadsbeloppen påverkas.

I fallet med uppskjutet uttag kommer det beskattade egna kapitalet (= den sparade, bolagsbeskattade, arbetsinkomsten inkl. avkastningen på denna vid årets ingång) helt eller delvis utgöra underlag för beräkning av gränsbelopp och lättnadsbelopp. För det fall de beräknade gräns- och lättnadsbeloppen inte utnyttjas fullt ut kan dessa under vissa förutsättningar sparas till ett senare år. I dessa två dimensioner – andel av BEK som beaktas och reglerna för sparande av outnyttjade gräns- och lättnadsbelopp – kan man tänka

sig flera alternativ som också kan kombineras på olika sätt. I denna bilaga behandlas tre kombinationer, alternativ A, B och C.

I alternativ A – *full BEK* – antas hela det beskattade kapitalet beaktas vid beräkningen av underlaget. I detta alternativ antas också – precis som vid dagens regler – utnyttjade gräns- och lätttnadsbelopp få läggas till senare års underlag, dvs. utnyttjade utrymmen kan räknas upp med ränta på ränta. För klyvningsräntan tillämpas gällande regler, dvs. statslåneräntan med tillägg av 5 procentenheter. I detta alternativ renodlas BEK-egenskaperna genom att det övriga regelverket antas vara oförändrat.

I arbetet har en lång rad alternativ analyserats där utgångspunkten varit direktivens önskemål om analys av de korrigerande åtgärder i regelverket som kan vara motiverade för att begränsa möjligheterna till skatteomvandling. Här redovisas enbart ett av de analyserade ”mellanalternativen”, alternativ B – *full BEK utan sparande* – där liksom i alternativ A hela det beskattade kapitalet beaktas vid beräkningen av underlaget och med en klyvningsränta enligt gällande regler. Däremot medges i detta alternativ inget som helst sparande av utnyttjade gräns- eller lätttnadsbelopp. Sådana regler ger allmänt sett starka incitament till omedelbart uttag av bolagsinkomst (se vidare avsnitt 3).

Alternativ C – *förslaget* – är den av utredningen förordade modellen. I detta alternativ antas följaktligen 45 procent av det beskattade kapitalet ingå vid underlagsberäkningen. Outnyttjade gräns- och lätttnadsbelopp antas få sparas till ett senare år men får ej läggas till senare års underlag, dvs. det sker ingen ränteuppräkningsregler. Riskpremien i klyvningsräntan uppgår till 10 procent.

I samtliga alternativ beaktas gällande lätttnadsregler; i samtliga fall görs dock de korrigeringar som ger samma sparande- och ränteuppräkningsregler som gäller för gränsbeloppen i de aktuella alternativen.

Vid framtida uttag som utdelning och som kapitalvinst tillämpas vid full BEK och vid full BEK utan sparande gällande skatteregler dvs. (a) överutdelning beskattas som inkomst av tjänst och (b) kapitalvinsten hälftendelas mellan kapital och tjänst (genomsnittlig skattesats = 43,3 %) efter reduktion med eventuellt sparade gränsbelopp och lätttnadsbelopp (som antingen beskattas som kapitalinkomst eller som är skattefria).

Vid förslaget tillämpas för framtida uttag den av utredningen föreslagna regeln för kapitalvinst, dvs. hela den överskjutande kapi-

talvinsten beskattas som tjänsteinkomst medan överutdelning beskattas som vid gällande regler.

Beräkningsförutsättningar

Kalkylexemplen bygger på följande förutsättningar:

- 1) Som en renodling antas det aktuella bolaget ha en ägare = företagsledaren, inga löner till anställda och en i sammanhanget ointressant anskaffningskostnad på aktierna. Mer precist innebär detta att det vid tillämpning av dagens regler skulle saknas underlag för såväl gräns- som lättbelsopp. Det enda underlaget är hänförligt de sparade arbetsinkomster i bolaget som ingår i det egna kapitalet.
- 2) Det första året antas ägaren ta emot en (extra)inkomst i bolaget på 100 000 kronor före alla skatter. Ägarens inkomst- och skatteförhållanden i övrigt antas vara sådana att hans taxerade förvärsinkomst ligger över den övre brytpunkten för uttag av statlig inkomstskatt vilket innebär en marginalskatt på ca 56 procent. Den valda inkomstnivån innebär också att de arbetsgivaravgifter som tas ut på extrainkomsten vid löneuttag i sin helt är att se som skatter. Detta ger en total marginalskatt – sammanvägningen av arbetsgivaravgifter och inkomstskatt – på 66,5 procent. Detta skatteuttag utgör norm för jämförelserna med andra uttagsformer.
- 3) Intjänandeåret kan ägaren välja mellan omedelbart uttag av extrainkomsten eller att skjuta upp uttaget till ett senare år. Det omedelbara uttaget kan ske som lön, som utdelning eller genom avyttring av aktier. Uttag under senare år antas antingen ske som utdelning eller genom avyttring av aktien (-erna). Fallet med uppskjutet löneuttag behandlas inte men resultaten för detta fall avviker förhållandevis lite jämfört med omedelbart löneuttag.

Vid avyttring antas beskattade vinstmedel i bolaget värderas till 100 procent. Detta innebär en viss överskattning men missvisningen blir förhållandevis begränsad. Vid avyttringsfallet beaktas vidare basbeloppsregeln som innebär att det maximala beloppet som tjänsteinkomstbeskattas uppgår till 100 basbelopp.

- 4) I fallet med uppskjutet uttag antas den bolagsbeskattade inkomsten placeras riskfritt med en avkastning före skatt = statslåneräntan. I denna del har känslighetsanalyser gjorts då man i princip kan tänka sig att en högre avkastning före skatt i bolaget, och vid sparande i privatsfären, skulle ge andra resultat och mindre omvandlingsmöjligheter. Alternativa kalkyler – där avkastningen istället antagits uppgå till statslåneräntan + riskpremien i klyvningsräntan – visar dock på förhållandevis små effekter. De senare redovisade implicita skattesatserna på arbetsinkomster ligger ca 1–2 procentenheter högre vid antagandet om högre avkastning.

Statslåneräntan antas uppgå till 5,35 procent. Den effektiva bolagsskatten på denna avkastning antas sammanfalla med bolagsskattesatsen (28 procent). Detta innebär att man bortser exempelvis från möjligheten att göra avsättning till periodiseringsfond. Om hänsyn skulle tas till detta skulle den (långsiktiga) effektiva skatten sjunka med ca två procentenheter vilket (förhållandevis marginellt) skulle förbättra utfallen för framtida uttag som utdelning och kapitalvinst.

- 5) Skattesatser och övriga relevanta uppgifter avser i princip år 2001.

Implicita skattesatser på sparad arbetsinkomst

I kalkylerna laboreras med olika tidpunkter för uttag av inkomsten. För att kunna jämföra utfallen vid de olika uttagsalternativen kan man gå till väga på i princip två olika sätt. Det första innebär att man för den aktuella tidpunkten läser av ägarens fullbeskattade nettoförmögenhet.

I stället för att jämföra nettoförmögenheterna vid framtida tidpunkter kan man i stället beräkna nuvärdet av dessa förmögenheter och att relatera detta nuvärde till den extra arbetsinkomsten på 100 000. Därigenom erhåller man en implicit skattesats på denna extrainkomst, S , som ges av

$$S = (100\,000 - \text{nuvärde nettoförmögenhet}) / 100\,000$$

Vid nuvärdeberäkningen används som diskonteringsränta statslåneräntan efter skatt, dvs. $0,7 \cdot \text{slr}$, som alltså antas vara den för ägaren relevanta placeringsräntan. I den känslighetsanalys som beskrivits

under punkt 4 ovan tillämpades i stället en kalkylränta på 0,7* (slr + riskpremie).

Ovanstående mått på skattebelastning beaktar skatteuttaget på den faktiska arbetsinkomsten, inkl. avkastningen på denna, som gäller vid de olika uttagsformerna. Detta fångar emellertid inte upp den fulla effekten av att medräkna det egna kapitalet i underlaget för gräns- och lätttnadsbelopp. Det är nämligen möjligt att det efter uttag av inkomsten – som utdelning eller via avyttring av aktierna – återstår ett sparat utrymme för uttag av kapitalbeskattad utdelning eller kapitalvinst, ett utrymme *hänförligt* den ursprungligen genererade arbetsinkomsten.

Outnyttjade gränsbelopp efter uttag av den faktiska arbetsinkomsten (inkl. avkastningen på denna) representerar en tillkommande möjlighet att åstadkomma kapitalbeskattning på andra arbetsinkomster än de som tagits ut och som genererat dessa outnyttjade belopp. Skattevinsten av detta ges av skillnaden mellan den använda marginalskatten på tjänsteinkomster, ca 56 procent, och skattesatsen för kapitalinkomster, 30 procent. Med denna utvidgade definition erhåller man ett alternativt mått för den implicita skatten på den ursprungliga arbetsinkomsten. Liksom vid det första måttet görs först en nuvärdeberäkning, i detta fall av den framtida skattevinsten, varefter detta nuvärde relateras till den ursprungliga arbetsinkomsten. Man erhåller då den utvidgade implicita skattesatsen, S' , som ges av

$$S' = (100\ 000 - \text{nuvärde nettoförmögenhet} - \text{nuvärde skattevinst outnyttjat utrymme}) / 100\ 000$$

Resultat

Utvecklingen av de implicita skattesatserna på den extra arbetsinkomsten för de olika alternativen beror i hög grad på hur sparade gräns- och lätttnadsbelopp växer i förhållande till det beskattade egna kapitalet. Vid möjlighet att spara gräns- och lätttnadsbelopp och särskilt om dessa tillåts ingå i underlagen för beräkningen av senare års gräns- och lätttnadsbelopp kommer dessa att växa snabbare än det faktiska egna kapitalet. Detta framgår klart av *tabell 1* där för en arbetsinkomst på 100 000 kronor år 1 storleken på utgående eget kapital och sparade gräns- och lätttnadsbelopp redovisas.

För full BEK (Alt A) framgår att det sparade gränsbeloppet överstiger det egna kapitalet fr.o.m det tionde året och att det är mer än tre gånger så stort det tjugonde året. Lättnadsbeloppet växer betydligt långsammare men uppgår ändå i slutet av perioden till ca två tredjedelar av det egna kapitalet.

För full BEK utan sparande (Alt B) förändras bilden dramatiskt. Detta regelverk innebär ju att för ett visst år beräknade gräns- och lättnadsbelopp förlorar sitt värde om de inte utnyttjas under åren. Däremot sker en viss begränsad tillväxt i beloppen beroende på att det egna kapitalet växer.

Tabell 1. Utgående beskattat eget kapital samt sparade gräns- och lättnadsbelopp vid sparande i aktiebolag av arbetsinkomst på 100 000 kronor år 1 vid alternativa BEK-modeller. Kronor

År	BEK UB	Alt A		Alt B		Alt C	
		Sparade belopp Gräns	Lättnad	Sparade belopp Gräns	Lättnad	Sparade belopp Gräns	Lättnad
1	72000	0	0	0	0	0	0
2	74773	7452	2696	7452	2696	4915	1199
3	77654	15962	5598	7739	2800	10019	2444
4	80645	25652	8715	8037	2908	15320	3738
5	83751	36653	12062	8347	3020	20825	5081
6	86977	49115	15650	8668	3136	26542	6475
7	90328	63201	19494	9002	3257	32479	7924
8	93807	79091	23606	9349	3383	38645	9428
9	97421	96986	28004	9709	3513	45048	10991
10	101173	117107	32701	10083	3648	51698	12613
11	105071	139699	37714	10471	3789	58605	14298
12	109118	165033	43062	10875	3935	65777	16048
13	113321	193407	48761	11294	4086	73225	17865
14	117686	225154	54831	11729	4244	80961	19752
15	122220	260638	61291	12181	4407	88994	21712
16	126927	300263	68164	12650	4577	97337	23748
17	131817	344478	75470	13137	4753	106001	25862
18	136894	393774	83233	13643	4937	114999	28057
19	142167	448698	91477	14169	5127	124344	30337
20	147644	509853	100227	14714	5324	134049	32704

Förslaget (Alt C) representerar ett mellanläge; de sparade gränsbeloppen växer betydligt långsammare än vid full BEK beroende på att de ej påverkar underlaget för nästföljande års beräkning. De sparade gränsbeloppen kommer inte "ifatt" det egna kapitalet under de 20 åren. Bilden för lättnadsbeloppets utveckling är likartat.

Den olikartade utvecklingen av sparade gräns- och lättnadsbelopp har alltså stor betydelse för möjligheterna till att erhålla en lägre skatt på den i bolaget sparade arbetsinkomsten i de olika alternativen. Försättningsvis redovisas de implicita skattesatserna på denna arbetsinkomst i diagramform.

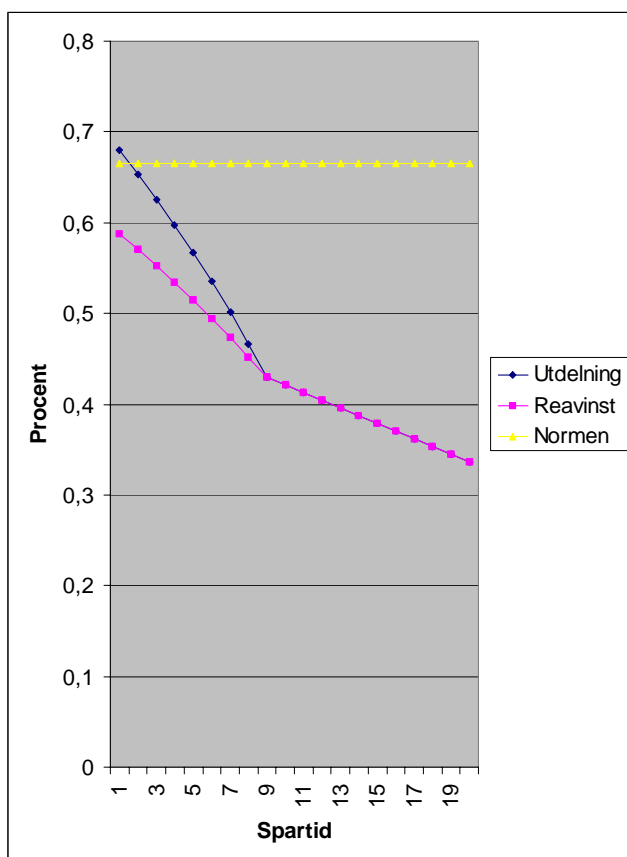
I diagrammen redovisas implicita skattesatser för olika spartider och för de två uttagsalternativen, dvs. antingen uttag som utdelning eller uttag genom avyttring av aktierna (kapitalvinst). I diagrammen har också som en jämförelse lagts in det normativa skatteuttag som ges av skatten vid omedelbart uttag som lön (66,5 procent). Avvikelsen mellan de implicita skattesatserna och det normativa skatteuttag indikerar utrymmet för skatteomvandling vid olika spartider. Det finns ingen absolut innebörd i vad som skall anses vara ett godtagbart utfall. Det handlar bl.a. om vad som skall anses vara acceptabelt för sparande i olika tidsperspektiv; exempelvis ökar ju värdet av reglerna om sparade ounyttjade utrymmen med spartidens längd. Omvandlingsvinster som innebär att de implicita skattesatserna avviker med mer än 10 procentenheter från normen vid en placeringstid på 10 år får dock inte anses acceptabla.

I diagram 1A och 1B redovisas resultaten för full BEK. I *diagram 1A* tillämpas det snävare skattebelastningsmättet, dvs. enbart skatteeffekten vid uttag av den sparade arbetsinkomsten (inkl. avkastningen på denna). Av diagrammet framgår att den implicita skattesatsen vid uttag som kapitalvinst är lägre än motsvarande skattesats vid uttag som utdelning under de första 9 åren för att därefter sammanfalla. Skillnaden under de första åren beror på att överutdelning i sin helhet beskattas som tjänsteinkomst medan överskjutande kapitalvinst hälftendelas mellan inkomst av kapital och inkomst av tjänst. Fr.o.m år 10, däremot, blir denna skillnad betydelselös eftersom utvecklingen av sparade gränsbelopp är så stark att all utdelning och all kapitalvinst kommer att beskattas som kapitalinkomst.

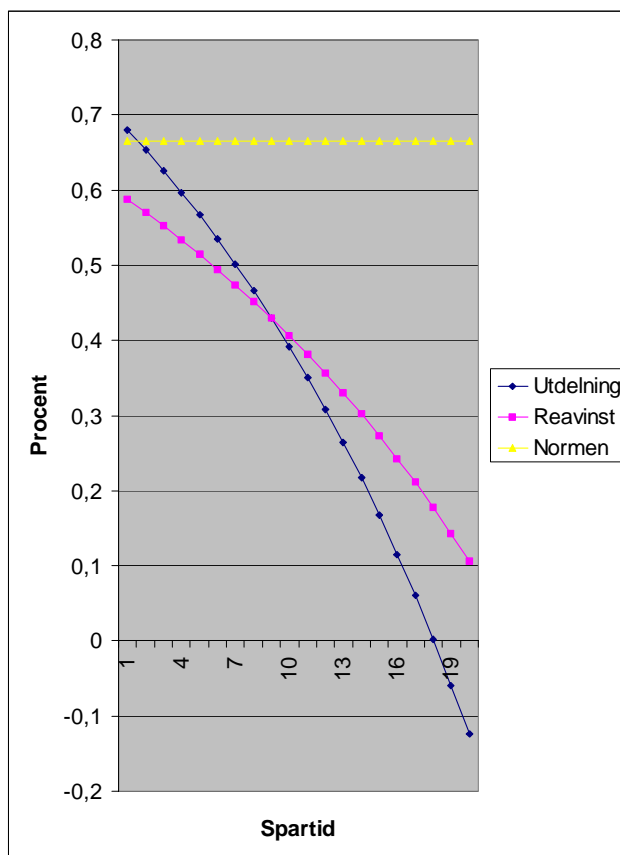
I *diagram 1B* tillämpas det utvidgade skattesatsmättet där man alltså beaktar möjliga skattevinster på de sparade gränsbelopp som återstår efter det att hela arbetsinkomsten (inkl. avkastningen) tagits ut. Sådana möjliga vinster uppkommer fr.o.m. år 10. Här kan

noteras att vid utdelningsfallet gäller att den implicita skattesatsen i slutet av perioden t.o.m kan bli negativ medan utvecklingen inte är lika dramatisk vid uttag som kapitalvinst. Denna skillnad beror på att skattevinsten vid utdelningsalternativet är större (30 procent skatt i stället för 56 procent) än vid kapitalvinstalternativet (30 procent i stället för 43 procent).

Diagram 1A. Implicita skattesatser (typ 1) på sparade arbetsinkomster vid uppskjutet uttag som utdelning och vid avyttring av aktier i förhållande till norm. Full BEK med full ränteuppräknig. Procent

Diagram 1 B. Implicita skattesatser (typ 2) på sparade arbetsinkomster vid uppskjutet uttag som utdelning och vid avyttring av aktier i förhållande till norm, Full BEK med full ränteuppräknig. Procent

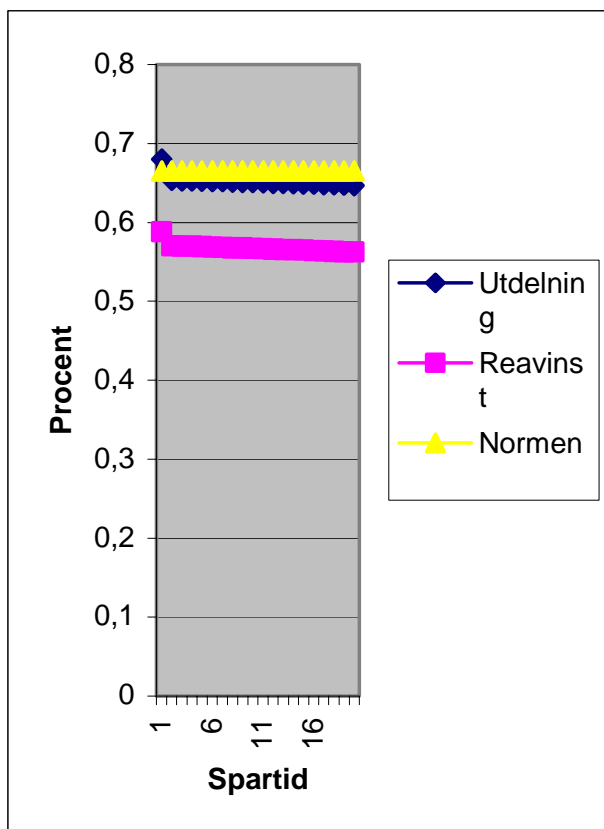
För båda skattesatsmåtten och för båda uttagsalternativen ligger de implicita skattesatserna under 45 procent vid en spartid på 10 år. I förhållande till det normativa skatteuttaget på 66,5 procent är detta en avvikelse på mer än 20 procentenheter, dvs. omvandlingsmöjligheterna är betydande.

Resultaten för full BEK utan sparande redovisas i *diagram 2*. Som kan förväntas av den långsamma tillväxten i sparade gräns- och lättnadsbelopp ligger de implicita skattesatserna här betydligt högre. Särskilt gäller detta för utdelningsalternativet där avvikelsen i

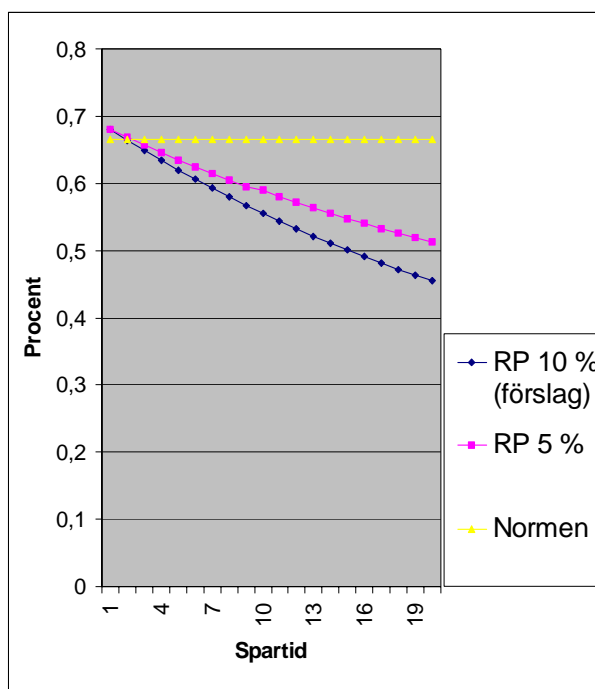
förhållande till det normativa skatteuttaget uppgår till ett fåtal procentenheter. För kapitalvinstalternativet är avvikelserna större och uppgår till ca 10 procentenheter. I detta fall finns heller inga möjligheter till skattevinster utöver de på uttagen av faktisk sparad arbetsinkomst.

Diagram 2. Implicita skattesatser på sparade arbetsinkomster på sparade arbetsinkomster vid uppskjutet uttag som utdelning och vid avyttring av aktier i förhållande till norm. Full BEK utan sparande. Procent

I *diagram 3*, slutligen, redovisas utfallen för förslaget. I förhållande till tidigare alternativ kan först noteras att utdelnings- och kapitalvinstalternativen ger samma utfall genom den likabehandling som gäller för överutdelning och för "överkapitalvinst" genom att kvoteringen tagits bort för den senare. För det andra kan noteras – se också tabell 1 – att det inte föreligger några möjligheter till skattevinster utöver de på uttagen av faktisk sparad arbetsinkomst.

Diagram 3. Implicita skattesatser på sparade arbetsinkomster vid uppskjutet uttag i förhållande till norm. Föreslagen BEK-modell och med lägre riskpremie. Procent

I förhållande till full BEK innebär förslaget en förhållandevis kraftig begränsning av möjligheterna till skatteomvandling. Samtidigt kan noteras att avvikelsen i förhållande till det normativa skatteuttaget uppgår till drygt 10 procentenheter vid en spartid på 10 år. I diagrammet har också som en känslighetsanalys lagts in utfallet för en oförändrad riskpremie, dvs. 5 procent. Vid en spartid på 10 år

reducerar detta avvikelser till det normativa skatteuttaget med drygt 3 procentenheter.

3 *Inläsning och utstötning av kapital vid alternativa BEK-modeller*

I föregående avsnitt behandlades möjligheterna till skatteomvandling vid tre alternativa BEK-modeller. Där framgick att modellen med full BEK – där hela det egna kapitalet får medräknas i underlaget och där outnyttjade gräns- och lättnadsbeloppet kunde läggas till senare års underlag (ränteuppräknings) – skulle innebära stora omvandlingsmöjligheter. Däremot begränsas dessa kraftigt om sparandereglerna helt skulle slopas. Ett sådant fullständigt slopande aktualiserar emellertid ett problem av mer grundläggande ekonomiskt slag. Det handlar om effekterna på företagets försörjning med externt riskkapital.

Skattereglerna bör så långt möjligt likabehandla omedelbara uttag och uppskjutna uttag av bolagsinkomster. Ett skattemässigt gynnande av uppskjutna uttag innebär att kapital läses in i företagen vilket i sin tur medför risker för minskad samhällsekonomisk effektivitet genom att projekt i företagen prövas på mer förmånliga villkor – genom lägre krav på avkastning – än projekt utanför företaget. Om å andra sidan omedelbara uttag gynnas skattemässigt stöts kapital ut från företaget vilket innebär en diskriminering av projekt i företaget. Såväl inläsning som utstötning medför alltså risker för samhällsekonomiska effektivitetsförluster som bör undvikas.

I gällande 3:12-regler syftar sparandereglerna inkl. ränteuppräknings till att säkerställa en sådan likabehandling mellan omedelbart och uppskjutet uttag av bolagsinkomst såvitt gäller avkastningen på tillskjutet kapital

I detta avsnitt redovisas kalkyler som belyser frågan om inläsning och utstötning vid de BEK-alternativen. I kalkylerna beskrivs genom en två-periodanalys hur en 3:12-ägares förmögenhet, definierad som slutvärdet¹ av samtliga uttag som utdelning, blir i de olika alternativen och om uttag sker löpande eller genom uttag år 2 efter sparande i företaget. Om slutvärdet vid löpande uttag är mindre än slutvärdet vid uppskjutet uttag finns incitament till inläsning me-

¹ I en tvåperiodsanalys erhålls slutvärdet genom att den fullbeskattade inkomsten år 1 räknas upp med avkastningen efter skatt och läggs till den fullbeskattade inkomsten år 2.

dan ett större slutvärde vid löpande uttag än vid uppskjutet uttag innebär incitament till utstötning.

Kalkylresultaten redovisas i *tabell 2*. Som förutsättningar för kalkylen gäller att

- det ingående egna kapitalet är 1 uppgår till 1000,
- för de olika alternativen gemensam klyvningsränta = 15 procent (förenligt med en statslåneränta på 5 procent och riskpremie på 10 procent),
- det bortses från lättnadsreglerna,
- avkastningen före bolagsskatt antas vara så att avkastningen efter bolagsskatt = klyvningsräntan,
- kapital som sparas privat antas ha en avkastning = klyvningsräntan, samt
- avkastning efter bolagsskatt som ej ryms inom klyvningsräntan antas tjänstebeskattas med 55 procent.

I tabellen redovisas först resultaten för alternativ A (full BEK). Vid löpande uttag kommer genom de valda antagandena kommer avkastningen i bolagen efter uttag kapitalinkomstbeskattas i sin helhet och inga outnyttjade gränobelopp kvarstår för senare år. Slutvärdet är 2 uppgår till 221.

För uppskjutet uttag vid full BEK medför sparandet av gränsbelopp (på 150) och ränteuppräkningsen av detta att även i detta fall kommer uttaget år 2 att i sin helhet beskattas som kapitalinkomst. Men därutöver uppkommer ett outnyttjat gränsbelopp på 22 eftersom gränsbeloppet år 2 upp går till 345 ($0,15 * (1150 + 150) + 150$) vilket överstiger den faktiska avkastningen under de 2 åren på 323 ($150 + 173$). Det redovisade slutvärdet år 2 på 226 beaktar dock inte skattevinsten av detta. Detta innebär en underskattning av de incitament till inläsning som skulle föreligga vid full BEK.

För alternativ B (full BEK utan sparande) är bilden annorlunda. Vid löpande uttag är som för fall A slutvärdet 221. Däremot innebär förlusten av sparandemöjligheten att en betydande del av det uppskjutna uttaget kommer att beskattas som tjänsteinkomst. Slutvärdet blir därför 188, vilket innebär att ägaren bara på ett år förlorar ca 15 procent i förhållande till fallet med löpande uttag vilket skulle ge mycket starka incitament till utstötning.

För alternativ C (förslaget) gäller såvitt frågan om inläsning/utstötning en liknande bild som för full BEK. Genom att förslaget är mer restriktivt än full BEK i och med att enbart 45 procent av BEK får medräknas i underlaget blir slutvärdet vid löpande uttag dock lägre, ca 178. Det samma gäller dock vid uppskjutet uttag, i detta fall också beroende på att ränteuppräkningsen av sparat gränsbelopp ej sker, och i detta fall blir slutvärdet 181. Ett högre slutvärde vid uppskjutet uttag än vid löpande uttag innebär att förslaget ger vissa incitament, låt vara begränsade, till inläsning av kapital i bolaget.

Kapitalkostnaden för små och medelstora företag

av Krister Andersson

1 Inledning

Syftet med denna rapport är att belysa hur företagens kapitalkostnader varierar mellan olika företag och över tiden. I ekonomiska modeller som används för att utvärdera tänkbara effekter av olika skatteförslag måste med nödvändighet många förenklande antaganden göras. I vissa stiliserade modeller, med perfekta kapitalmarknader och fullständig, kostnadsfri information, sker en fullständig kapitalisering av skatteeffekterna och därför dras ibland slutsatsen att skatterna inte spelar någon roll för val av företagsform eller för företagandets villkor. Det är en bild som få, om ens någon företagare, känner igen. Deras subjektiva uppfattning skiljer sig från den till synes rationella bild modellerna utmålar. En anledning till denna diskrepans kan vara att kapitalmarknaden inte är perfekt och att kostnaden för information är betydande. Dessutom kan inte transaktioner genomföras i oändligt små delenheter utan antingen drivs företaget i en viss omfattning eller inte alls. Kostnaderna för att starta upp ett företag är också betydande, något som normalt inte beaktas i modellerna.

För små och medelstora företag tillkommer dessutom begränsningar i tillgången till kapitalmarknaden och villkoren varierar mellan olika företag och storlek på företag. Bankernas nya kapitaltäckningskrav kan framöver förväntas öka skillnaden i villkoren för stora väletablerade företag och nya, mindre företag. Dessutom finns det inneboende krafter i en marknadsekonomi som tenderar att medföra högre kostnader för små företag än för stora. Det kan gälla allt från leverantörsvillkor till strategiska manövrer av marknadsdominerande bolag. För att främja en sund konkurrens och

därmed lägre priser för konsumenterna har många länder därför valt att ha lindrigare beskattning av små än stora företag.

Medan även suveräna stater inom den europeiska monetära unionen möter olika upplåningskostnader och, som det visas i denna promemoria, stora världsledande företag kan få vidkännas tvära kast i sina upplåningskostnader, möter självfallet små företag en ännu svårare situation. För små och medelstora företag finns en risk inte bara att finansieringskostnaden stiger, utan att tillgången till kapital plötsligt helt försvinner. Självfallet påverkar detta det avkastningskrav som en småföretagare måste ställa för att över huvud taget starta och vidareutveckla ett företag.

2 Bakgrund

Vid utformningen av skattesystem är det centralt att se vilka effekter som uppstår på hushållens och företagens beteenden. Ett ändrat beteende leder oftast, men inte nödvändigtvis, till att ekonomin fungerar sämre. Ibland används dock utformningen av skattesystemet för att påverka just beteendet. Det kan gälla allt från att minska tobaksanvändningen eller för att få individer att öka sitt arbetsutbud.

Det svenska skattesystemet har genom åren ofta ändrats just för att påverka samhällsutvecklingen. I samband med skattereformen 1990/91 skedde dock en viss omsvängning och en högre grad av neutralitet mellan olika sparformer etc. fick ökat gehör. Fokus var dock fortsatt nationalstatens och en strävan att uppnå kapital-exportneutralitet¹ och inte övergripande ekonomisk effektivitet.

För att analysera olika skatteförslag används ofta ekonomiska modeller. I dessa modeller är det nödvändigt att göra en hel rad antaganden för att försöka analysera en enskild aspekt av skattesystemet och hur utformningen av en viss regel kan tänkas påverka incitamentsstrukturen. De vanligaste antagandena är perfekta kapitalmarknader och rationella individer som kan genomföra transaktioner utan kostnader och med fullständig information.

---

¹ Vid kapitlexportneutralitet sker samma skatteuttag oavsett i vilket land investeringen sker. Det förutsätter att individen rapporterar sina utländska inkomster. Med olika skattesatser på sparande och investeringar mellan länderna kommer två företag som ligger sida vid sida att ge ägarna olika nettoavkastning. I den mån de kräver samma nettoavkastning måste det företag som ägs från ett högskatteland uppvisa högre lönsamhet. I en integrerad marknad är det rimligt att företagen möter samma avkastningskrav och att kapitalimportneutralitet därför tillmäts större betydelse.

Dessutom bortser man ofta från odelbarheter, dvs. individen antas kunna sälja delar av ett hus eller ett företag.

Under senare år har förekomsten av asymmetrisk information, dvs. att säljare och köpare sitter inne med olika kunskaper, vunnit inte bara "Nobelpris" i ekonomi utan också allmänt gehör. En bidragande orsak till detta har varit de finansiella kriser som såväl industri- som utvecklingsländer genomgått. Inom bank- och försäkringsvärlden är förekomsten av asymmetrisk information en del av vardagsproblematiken. Beaktande av dessa förhållanden tenderar emellertid att göra modellerna mycket komplicerade.

Som nämnts inledningsvis är syftet med denna rapport att belysa att de antaganden som teoretiska modeller bygger på i verkligheten sällan är uppfyllda. Detta borde beaktas när policyrekommendationer ges. De flesta ekonomer är väl medvetna om modellernas begränsningar, men ofta misstolkas och generaliseras modellresultaten till att vara universella och styrande. Självfallet måste en komplex verklighet beaktas när skattesystemet utformas och modellernas värde ligger i att de på ett renodlat, stilistiskt sätt kan illustrera vilka effekter som skatteregler kan ge under vissa förutsättningar. Tyvärr förmedlas inte alltid vad de restriktiva antagandena betyder för en allmängiltig slutsats. Istället öppnas fältet för en i det närmaste fri tolkning. I det ena fallet antas skatternas effekt på priset på en vara påverka hur mycket som konsumeras, i andra fall antas konsumtionen vara opåverkad trots att det även i detta fall sker en prispåverkan.

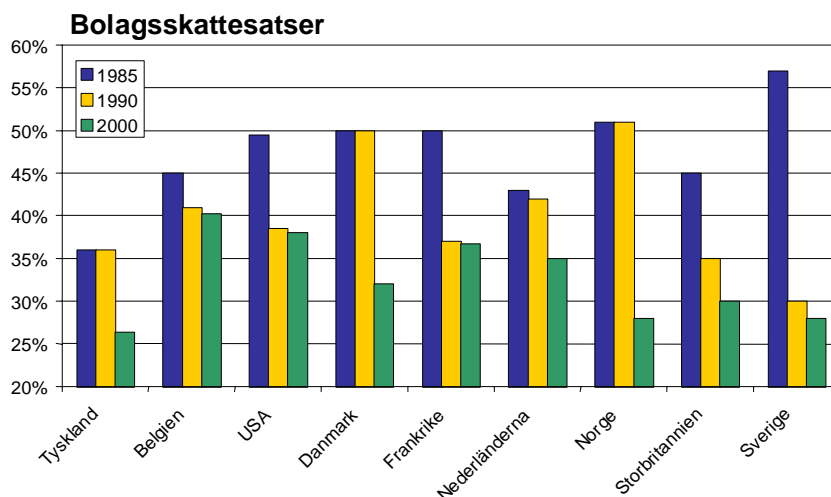
De kanske tydligaste exemplen är effekten av en specifik varuskatt (alkohol eller tobak) där skatten antas fylla en konsumtionsminskande funktion medan en högre skatt på sparande (högre pris på framtida konsumtion jämfört med nutida konsumtion) inte alltid anses ha någon som helst effekt på individens beteende. Självfallet reagerar individerna i båda fallen på de prissignaler som ges. Att det däremot är mycket svårare att mäta effekterna på sparande, eftersom det är så många andra faktorer som också påverkar sparandebeslutet är en helt annan sak. Svårigheter att mäta innebär emellertid inte detsamma som att effekten inte finns.

Motsvarande debatt förs ofta om skatternas effekter på tillväxten. Trots att i stort sett varje skatt antas påverka individernas beteende, sägs ibland att skatterna totalt sett saknar betydelse för tillväxten. I så fall skulle de olika skatteeffekterna precis råka ta ut varandra, och detta oavsett vilken nivå de är på och hur de ändras! Sannolikheten för ett sådant utfall är försvinnande liten och kan i

alla fall inte vara allmängiltig utan i så fall tids- och landsspecifik. Om skatterna inte betyder något kan man verkligen ifrågasätta varför länderna ägnar så stor möda på att förändra och förbättra sina system.

Den pågående skattekonkurrensen mellan länderna är i sig ett tydligt tecken på att det går att attrahera kapital och påverka skattebasens storlek. De lägre skattesatser som vi bland annat sett inom bolagssektorn under de senaste 15 åren har i själva verket åtföljts av ökade skatteinkomster (se figur 1 och tabellerna 1 och 2).

Figur 1.

Tabell 1. Skatteutfallet i Sverige för juridiska personer 1994–1999, mdkr

1994	1995	1996	1997	1998	1999
51,5	61,4	66,9	80,3	80,9	89,4

* För åren mellan 1985–90 var beloppen ca 25 mdkr.

Källa: RSV:s debiteringsstatistik.

Tabell 2. Bolagsskatteinkomster inom EU (i % av BNP)

	1970	1980	1990	1996	1997	1998	1999	2000	2001*	2002*
Österrike	-	1,4	1,3	1,8	1,8	1,8	1,7	1,7	1,8	1,8
Tyskland	1,7	1,8	1,8	1,7	1,9	1,9	2,0	2,1	1,9	1,9
Spanien	-	1,2	3,1	2,1	2,1	2,1	2,1	2,1	2,1	2,1
Sverige	-	1,2	2,0	3,1	2,8	2,9	2,9	2,8	2,7	2,6
Frankrike	2,2	2,1	2,4	1,9	2,2	2,7	2,9	2,9	2,8	2,8
Portugal	-	0,9	2,5	2,7	2,8	2,8	2,9	3,0	3,1	3,1
Europa	2,2	2,2	2,9	2,7	3,0	3,1	3,2	3,2	3,2	3,1
Grekland	-	0,5	1,7	2,2	2,4	2,9	3,2	3,3	3,3	3,2
Irland	1,3	1,5	2,2	3,6	3,7	3,7	3,7	3,5	3,4	3,3
Belgien	2,4	2,2	2,4	3,1	3,5	3,6	3,5	3,5	3,5	3,4
Danmark	1,1	1,5	2,6	3,4	3,7	3,6	3,6	3,5	3,5	3,5
Finland	-	1,2	2,0	3,0	3,7	3,7	3,7	3,8	3,6	3,5
Italien	3,0	2,4	3,7	4,2	4,3	3,9	4,1	4,1	3,9	3,9
Nederländerna	2,5	3,0	3,4	4,1	4,6	4,5	4,5	4,4	4,2	4,2
Storbritannien	3,7	2,9	4,1	3,8	4,3	4,7	4,7	4,8	4,7	4,7
Luxemburg	5,9	7,6	6,6	6,9	8,3	8,3	8,2	8,2	8,0	7,6

* Siffrorna för 2001 och 2002 är preliminära.

Källa: Europeiska Kommissionen/Eurostat

2.1 En internationell jämförelse av skatten på små och medelstora företag

Ett av EU-kommissionen prioriterat område är beskattningen av entreprenörer och små- och medelstora företag. För att öka sysselsättningen och tillväxten i Europa uppmanar Kommissionen länderna att främja etablerandet och expansionen av små och medelstora företag. Ett antal länder införde t.o.m. riktade åtgärder för att sänka skatten på småföretagare. Sverige avböjde möjligheten att införa denna tillåtna form av tillfällig subventionering medan t.ex. Finland accepterade.²

Det svenska skatteuttaget på små och medelstora företag är mycket högt. Det framgår i nedanstående jämförelse som Svenskt

² Se Marjaana Helminen, 2001 WTD 134-7 som hänvisar till prop. 47/2001 enligt vilken kapitalinkomstandelen av småbolagens vinster höjdes.

Näringsliv lätit konsultfirman Andersen genomföra (tabellerna 3 och 4). Uppgifterna avser år 2002 och är framtagna av skatteexperter i respektive land under gemensamma antaganden.

Det totala skatteuttaget för en fåmansföretagare jämförs med andra länder vid två olika vinstnivåer, dels en vinst på 50 000 euro, dels 100 000 euro (ca 900 000 kronor). Hälften av vinsten tas ut som lön. På denna betalas sociala avgifter och skatter. Nettot i företaget, efter löneuttag, vinstbeskattas varefter utdelning sker. På utdelningen betalas utdelningskatt.

Eftersom flera länder har inslag av sambeskattnig av makar beaktas även makans/makens inkomst och grundavdragets storlek. Mekan/makens inkomst uppgår i jämförelsen till 15,000 euro.

Tabell 3. Vinst på 50 000 euro i företaget före löneuttag på 25 000 euro

	Nettoinkomst (lön plus utdelning, i euro)	Fåmansföretagarens skatt i procent av vinsten (50 000)
Belgien	22 988	54,0
Sverige	24 865	50,3
Danmark	26 532	46,9
Österrike	26 636	46,7
Frankrike	28 620	42,8
Nederländerna	29 182	41,6
Tyskland	33 883	32,2
Storbritannien	39 470	21,1

Tabell 4. Vinst på 100 000 i företaget före löneuttag på 50 000 euro

	Nettoinkomst (lön plus utdelning, i euro)	Fåmansföretagarens skatt i procent av vinsten (100 000)
Belgien	40 725	59,3
Sverige	41 965	58,0
Danmark	48 222	51,8
Österrike	49 461	50,5
Nederländerna	55 960	44,0
Frankrike	59 436	40,6
Tyskland	63 059	36,9
Storbritannien	63 297	36,7

Efter Belgien har Sverige den högsta skatten för en fåmansföretagare. Belgien är sannerligen inte känt för att främja småföretagande. Jämfört med Tyskland är det svenska skatteuttaget mer än 18 procentenheter högre för företag med en bruttovinst på 50 000 euro och mer än 21 procentenheter högre för ett företag med en vinst på 100 000 euro. Dessutom planerar den tyska socialdemokratiska regeringen betydande sänkningar av såväl skatten på löneinkomster som näringskatten.

Skatteuttaget på företagaren är lägst i Storbritannien. Vid en vinst på 50 000 euro är det svenska skatteuttaget nästan 2 och en halv gång så högt. Trots detta har labouregeringen i mars 2002 aviserat ytterligare radikala sänkningar av skatten för småföretagare.³

I många länder har man helt enkelt en lägre skattesats på små företag än på stora för att se till att nya företag kommer in på marknaden och expanderar. Det anses motverka kartellbildningar och ge lägre priser för konsumenterna.

Det är rimligt att räkna med att EU-länderna kommer att fortsätta betona vikten av fler små och medelstora företag för att unionens mål, som det formulerades i Lissabondeklarationen, skall kunna uppnås. Vid Lissabontoppmötet i mars 2000 beslutade EU:s regeringschefer att inom ett decennium göra EU till den mest konkurrenskraftiga och dynamiska kunskapsbaserade ekonomin i världen, kapabel till uthållig tillväxt med fler och bättre jobb samt bättre social samhörighet. Listan med åtgärder är lång. I skattefrågan är man explicit när det gäller låginkomsttagare och små- och medelstora företag. Här kräver man lättnader och enklare regler.

3 Kapitalkostnadsberäkningar

Hur många små och medelstora företag som eftersträvas är delvis ett politiskt beslut. Skatter och regelverket påverkar incitamenten att starta och driva företag. Genom att ändra i regelverken kan därför incitamentsstrukturen påverkas. Hur mycket incitamenten behöver påverkas beror på hur företagarna, såväl existerande som potentiella, reagerar på förändringar. Ett första steg i analysen blir därför att utvärdera skattesystemets effekter på investeringskost-

---

³ "Writing in the Times ahead of a cabinet brainstorming session on the Budget and public services, Mr Brown said reducing entrepreneurs' tax burden was a priority alongside health, education and transport spending." "I am committed to further reducing the corporate tax burden on small business". Se artikeln Brown 'Committed to reducing corporate tax' av Mark Tran i *Financial Times*, 8 mars 2002.

nader och incitament att driva företag. Blir det för få företag måste sedan skattereglerna ändras ytterligare så att fler blir villiga att driva företag.

Ett sätt att försöka systematisera och analysera skatternas effekter på investeringar är att kvantifiera värdet av avskrivningar, eventuella bidrag, avdragsrätten för räntor på lånat kapital etc. Fördelen med kapitalkostnadsberäkningar är just att inte bara skattesatsen beaktas utan även hur den skattemässiga vinsten räknas fram.⁴ Däremot tas inte hänsyn till avgifter, såsom arbetsgivaravgifter, energiskatter eller mervärdeskatt. Skatt på produktionsfaktorn arbete är inte heller med. Höga skatter och avgifter på dessa områden leder naturligtvis till höga produktionskostnader men de förutsätts täckas och den givna avkastningsnivån antas ändå uppnås.⁵ Det innebär dock att färre investeringar kommer att uppvisa en tillräckligt hög lönsamhet och därmed blir volymen investeringar mindre.

Modellerna är oftast begränsade och inte alltid så väl lämpade för att utvärdera företagsklimat och incitament till investeringar. Däremot fångar metoden upp hur kapitalavkastningskravet påverkas av företagsskatterna och den möjliggör en jämförelse mellan olika investeringar, finansieringsformer, ägare och länder.

Erhållna resultat beror delvis på vilka antaganden som görs om arbitrage. Är det företagets avkastning som antas vara lika för olika typer av investeringar, eller är det investeraren/spararen som kräver en viss nettoavkastning för att överhuvudtaget satsa sitt kapital? Skall en investering i ett annat land ge samma netto som en rent inhemsk investering?

Ofta skiljer man mellan tre olika mått på avkastning: p, r och s. Företagets bruttoavkastning betecknas med p medan dess nettoavkastning betecknas med r. Eftersom kostnaden för eget och lånat kapital behandlas olika (skuldräntor är avdragsgilla medan utdelningar inte är det), uppstår en skillnad i bruttoavkastningskrav för ett givet nettoavkastningskrav beroende av hur finansieringen sker. Den reala avkastning som spararen erhåller betecknas med s. Även

---

⁴ Denna typ av beräkningar har sitt ursprung i ett arbete av Leif Mutén, *Bolagsbeskattning och kapitalkostnader*, Industriens Utredningsinstitut, Almqvist & Wicksell, 1968. Ett genombrott för metoden kom i samband med publiceringen av King & Fullerton (1984). Metoden vidareutvecklades till internationella investeringar av Bovenberg, Andersson, Aramaki och Chand (1990).

⁵ De svenska skatterna på arbetskraft är höga, speciellt för låg- och medelinkomsttagare. Dessutom är de svenska energiskatterna väsentligt högre än i våra konkurrentländer.

här är det skillnader mellan hur ränteinkomster och utdelningar/reavinster beskattas (se tabell 5).

Tabell 5. Avkastningskrav

Lånefinansierad investering	Egenfinansierad investering
Bruttoavkastning, p	Bruttoavkastning, p
Företagsskatt, tf	Företagsskatt, tf
Nettoavkastning företagsnivå, r	Nettoavkastning företagsnivå, r
Ägarskatter, ränteinkomstbeskattning	Ägarskatter, utdelningar och reavinster
Nettoavkastning investerarnivå, s	Nettoavkastning investerarnivå, s

I många modeller som redovisar svenska förhållanden antas nettoavkastningen på företagsnivå, r, vara lika för en låne- och egenfinansierad investering och dessutom lika med ett internationellt givet avkastningskrav. Det förutsätts finnas ett givet avkastningskrav. Att det inte självklart är på det sättet, och att även stora företag möter varierande avkastningskrav, återkommer vi till i sektion 4 nedan. Däremot möter investerarna samma ersättningsnivå på de finansiella instrumenten i enlighet med de marknadspriser som etableras. För små och medelstora företag är emellertid entreprenören och delägare i fåmansbolaget ofta såväl delfinansiärer som användare av kapitalet. Eftersom även risken för det egna kapitalet påverkas av övriga finansieringskostnader och dess utveckling, är småföretagarens situation annorlunda än såväl för den rena finansierarens eller företaget i form av kapitalanvändare.

Med antagande om lika r, blir nettot för investeraren olika för olika finansiella instrument. För att likhet skall uppnås måste skatten på ränteinkomster och utdelningar/reavinster vara lika i reala termer. Även med samma nominella skattesats på dessa typer av inkomster är det svårt att uppnå samma reala netto.

Dessutom antas r vara lika i alla länder, ett heroiskt antagande. Så länge som länderna har olika skatt i investerarmedlet blir nettot till investerarna olika. På något sätt kan man säga att modellerna beaktar den internationalisering som skett i den formen att de utgår från antagandet att alla företag erhåller samma nettoavkastning efter företagsskatter. Däremot är modellerna i grunden gjorda för en sluten ekonomi när det gäller investerarens skattemässiga situation. Hushållen antas spara lika mycket oavsett hur de beskattas, det

är endast fördelningen mellan ränte- och utdelningsinkomster som påverkas.

I verkligheten är det inte nödvändigtvis så. Låt oss anta att individerna i två länder har samma önskade fördelning av konsumtionen över tiden, dvs. de har samma nyttofunktion (se Appendix 1). Anta vidare att länderna beskattar sparande olika hårt. Även om tidspreferensfaktorn och benägenheten att skifta konsumtion över tiden skiljer sig åt mellan länderna, blir sparandet lägre i det land med högst skatt på sparande. Eftersom produktivitetsvinster i näringslivet, i vart fall inledningsvis, tillfaller ägarna, blir inkomsterna för hushållen och staten lägre än om ägandet av kapitalstocken varit större. Effekterna av olika skatt i ägarledet uppstår med andra ord framför allt genom påverkan på ägarstrukturen. Denna viktiga aspekt kommer oftast inte med i en traditionell kapitalkostnadsanalys eller anses irrelevant.

Det är dock inte rimligt att fortsätta anta att hushållen sparar lika mycket oavsett hur de beskattas. I många modeller dras till och med slutsatsen att det effektivaste sättet att minska avkastningskravet på aktieäggande är att *höja* skatten på ränteinkomster. Då blir det relativt sett förmånligare att äga aktier (än att inneha obligationer eller sparande i bank). Förmodligen har staten aldrig någonsin kunnat beordra en viss nivå på sparandet. Detta är i vart fall helt omöjligt i en internationaliserad värld där kapital flyter fritt över gränserna och statens kontrollmöjligheter är begränsade. Slutsatserna från dessa modeller är därför betingade av gjorda antaganden och är inte direkt överförbara till en öppen decentraliserad marknadsekonomi.

Det är inte heller önskvärt att utforma skattesystemet på detta sätt. Individerna får en viss ersättning för att han skjuter upp sin konsumtion och ställer kapital till förfogande och det är feltänkt att individen skall tvingas spara oavsett vilken avkastning som ges. Allt hänger naturligtvis ihop. Spararen kräver en viss ersättning för att skjuta upp konsumtion och sedan måste företaget er hålla en så hög avkastning att nettot efter skatter räcker till för att ge denna avkastning till spararen.

En sådan utformning av skattesystemet, med väsentligt högre skatt på inhemskt ägande, riskerar dessutom leda till en volatil växelkurs. När utländskt portföljkapital söker placeringar i andra regioner eller branscher kan effekterna på kronans värde påverkas. Det gäller även när avkastning skall betalas till utlandet och sannolikheten för reinvesteringar av något skäl är låg. Ett spritt enskild

ägande, såväl inhemskt som utländskt tenderar att uppvisa mera balanserade kapitalflöden och därmed en lugnare växelkursutveckling. En volatil och svag valuta tenderar att öka såväl inflationsförväntningar som uppmätt inflation. Detta leder till ett högre ränteläge, vilket försämrar investerings- och sysselsättningsutvecklingen. Genom en skattepolitik med hög skatt på inhemskt privat sparande riskerar alltså löntagarna att inte bara gå miste om de produktivtetsvinster som tillfaller kapitalägarna utan också få vidkännas lägre reallöner och en sämre arbetsmarknad.

4 Situationen för små och medelstora företag

Eftersom skattesystemet ser annorlunda ut för fåmansbolagen än för de stora företagen måste deras regelverk återspeglas i kapitalkostnadsberäkningarna innan någon jämförelse kan ske. Det är rimligt att även här anta att företagaren är rationell. Kraven på information är dock så höga att det kan ifrågasättas om de flesta företagare hinner lägga ner så mycket tid att den skattemässiga situationen kan värderas fullt ut för möjliga utfall.⁶ Dessutom är antagandet om odelbarheter mycket starkt. Det går i realiteten inte att minska ner på verksamheten genom att dela upp investeringsbesluten i oändligt många små delar eller att sälja delar av ett fåmansbolag (på en ofta illikvid marknad).

Ibland förs resonemanget att även en småföretagare har alternativet att köpa aktier i ett stort bolag, som Ericsson, och eftersom Ericsson finansierar sig på världsmarknaden, blir avkastningskravet även för småföretagaren just världsmarknadsräntan. Att det inte går att sälja och återköpa delar av småföretaget efter hur börskursen på Ericsson utvecklas under börsdagen är dock en realitet som måste beaktas.

Tillgången till riskkapital är ett annat område där småföretagare skiljer sig från större börsnoterade bolag (som visas nedan är dock finansieringskostnaderna även för dessa bolag synnerligen volatila). Det krävs ofta ett eget kapital för att kunna starta upp ett företag och det finns en hel del empiriskt stöd för att en individs privata förmögenhetsställning har betydelse för sannolikheten dels att bli företagare, dels att expandera verksamheten. Henreksson (2001)

---

⁶ Outnyttjade lättnads- och gränobelopp för personer med höga inkomster tyder på att så är fallet.

har sammanfattat den vetenskapliga litteraturen kring detta.⁷ Lindh och Ohlsson (1996, 1998) har i empiriska studier funnit att sannolikheten att bli egenföretagare ökar i Sverige bland dem som erhåller ett arv eller en lotterivinst. Det låga svenska sparandet innebär därför att få individer har ett tillräckligt riskkapital för att våga realisera sina affärsidéer.⁸

För att få ihop ett startkapital till ett företag blir därför även skatten på arbete intressant. Det totala skatteuttaget avgör i vilken mån individen kan lägga undan tillräckligt kapital för en grundplåt och eventuellt även tillgång till lånat kapital. Inom parentes kan nämnas att även beskattningen av optioner spelar en roll för benägenheten att starta företag. För personer med inget eller litet sparat kapital skulle kombinationen av en entreprenör och en finansiär som frikostigt delar med sig av vinsten vid en eventuell framgång, kunna vara ett vinnande koncept. Den totala kostnaden för finansiären får dock inte bli allt för hög, även om idén skulle slå väl ut. Den höga skattekostnaden för optionerna medför dock att kostnaden för att ge entreprenören en skälig ersättning tenderar att bli hög. Även här motverkar skattesystemet möjligheterna för personer utan finansiellt kapital att finna kostnadseffektiva lösningar. Därför blir beskattningen av sparande och tillgång till den inhemska kapitalmarknaden mycket viktiga faktorer för etableringen och expansionen av små och medelstora företag.

Att små företag inte har alls samma tillgång till riskkapital som stora etablerade företag är allmänt känt. Dessutom kan tillgången på kapital ofta snabbt omprövas om det allmänna marknadsläget skulle förändras.⁹ Bankernas kapitälämningsregler innebär dessutom att kostnaderna för bankerna är höga vid utlåning till företag. De nya Baselreglerna, där bankerna ges möjlighet att på basis av mångårig erfarenhet och kredithistoria delvis ange risknivåerna, kan komma att innebära ytterligare kostnader för att låna ut till mindre och oprövade företag, jämfört med utlåning till företag med en lång kredithistoria. Utvecklingen på detta område är bra för stabiliteten i det finansiella systemet men för små företag innebär de troligen

⁷ Henreksson (2001), "Institutionella förutsättningar för entreprenörskap och tillväxt" i Tillväxtföretagen i Sverige, av Davidsson, Delmar och Wiklund (red), SNS Förlag.

⁸ Även i studier avseende andra länder framkommer betydelsen av ett sparat eget kapital för benägenheten att starta företag, se t.ex. Blanschflower och Oswald (1998) samt Holtz-Eakin, Joulfaian och Rosen (1994).

⁹ En sådan utveckling ser vi när det gäller s.k. emerging markets. Efter problemen i Thailand och Ryssland 1998 har skillnaden i upplåningskostnader för dessa länder tenderat att öka kraftigt i tider av ekonomisk avmattning eller internationell turbulens.

ökade finansieringskostnader som måste täckas i form av ökad avkastning.

I kapitalkostnadsberäkningar ingår som redan påpekats inte kostnader för andra produktionsfaktorer än kapital. Det gäller framför allt arbetskraftskostnader och energikostnader. När det gäller små företag är det dessutom så att det tillkommer viktiga effekter till följd av socialförsäkringssystemens utformning. Reglerna för sjuk- och föräldrapenning skiljer sig mellan företagare och anställda och rätten till skuldsanering går helt förlorad för en företagare. I detta avseende görs ett erkännande av den risk som företagaren ikläder sig men samma erkännande är inte lika självklart när skattesystemet skall utformas.

Utöver risker för egen del möter självfallet företagaren en rad marknadsrisker. Till detta kommer risker i form av åtaganden för de anställda och de regeländringar som kan komma inom detta område. Ett sådant exempel är det förslag som presenterades i början av 2002 att företagets ansvar för anställdas sjukfrånvaro skulle utökas från 14 dagar till 60 dagar. Ett högkostnadsskydd föreslås men systemets konkreta utformning och tillämpning är, och kommer att vara riskabel för en företagare.

Andra kostnader som företagaren möter, och som påverkar det avkastningskrav som måste ställas, är skillnader i behandling hos banker och leverantörer. Officiell statistik visar tydligt att såväl valutakurser som räntekostnader är högre för små företag i banksystemet än för stora företag.

Det finns inneboende krafter i en marknadsekonomi som verkar i oligopolistisk riktning. Det har regeringar runt om i världen reagerat på genom att förstärka konsumenternas skydd och genom att vara restriktiva vid omstruktureringar och sammanslagningar av företag. De flesta regeringar har också valt att beskatta små och medelstora företag lindrigare än stora företag för att motverka en sådan utveckling. Genom att säkerställa låga kostnader för inträde på marknaden förbättras konkurrensen och motverkas de negativa effekter som små företag möter inom den privata sektorn. Detta talar för lägre skatt på små företag jämfört med stora företag.

Statistik över antalet nyregistrerade företag i Sverige¹⁰ ger anledning till eftertanke såväl vad gäller konkurrenssituation som förutsättningar att få se nya medelstora och ledande företag utvecklas. De senaste fyra åren har i genomsnitt ca 53 500 företag startats

---

¹⁰ Avser aktiebolag, ekonomiska föreningar, handelsbolag och kommanditbolag.

medan genomsnittet för fyra år dessförinnan var nästan 62 000 (se tabell 6).

Tabell 6. Antal nyregistrerade företag

1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
64 397	68 528	59 438	58 795	60 821	53 550	53 659	58 370	48 932

Källa: Nyföretagarbarometern, Jobs and Society, 17 januari 2002.

Tillförlitligheten av siffrorna har ibland diskuterats. Det finns emellertid inte anledning räkna med att tillförlitligheten av den använda metoden skulle varken ha blivit sämre eller bättre över tiden. Den trendmässiga utvecklingen är därför av intresse.

5 Situationen för stora företag

Kapitalkostnadsberäkningar lämpar sig förhållandevis väl för stora, multinationella bolags investeringsbeslut.¹¹ I detta sammanhang är det dessutom viktigt att göra beräkningar som visar hur den effektiva skatten kan reduceras genom användande av belgiska co-ordination centers, holdingbolag etc.¹² Att bruttoavkastningskravet kan drivas upp till följd av andra skatter eller avgifter, på arbetskraft eller andra produktionsfaktorer, beaktas endast på ett mycket indirekt sätt.

För att få jämförbarhet kan det vara rimligt att anta att inflationstakten är densamma i alla länder och att det inte sker några växelkursförändringar. Samtidigt är det självfallet så att växelkursförändringar helt kan förändra förutsättningarna för om en investering skall bli lönsam eller inte. Ett internationellt avkastningskrav antas dessutom gälla. Även detta kan förefalla rimligt för att kunna jämföra mellan företag och länder. Men det innebär inte att alla

¹¹ Det finns skäl att skilja mellan stora företag som finansierar sig på den internationella kapitalmarknaden och de stora företag som i huvudsak finansierar sig på den inhemska kapitalmarknaden. Om ägarna i huvudsak är svenskar, betyder utformningen av de svenska ägarskatterna mer för dessa företag än för de företag som till övervägande delen ägs av utlänningar.

¹² Detta sker i EU-kommissionens omfattande företagsskattestudie, Commission Staff Working Paper "Company Taxation in the Internal Market", (COM(2001)582 final) samt Communication from the Commission to the Council, the European Parliament and the Economic and Social Committee; Towards an Internal Market without Tax Obstacles, Bryssel 23 oktober 2001.

företag (om ens något) möter just detta avkastningskrav (se nedan).

Valutamarknaden är mycket likvid och transparent för de större valutorna. Det finns hundratusentals människor anställda för att handla valutor och utjämna eventuella skillnader mellan olika handelsplatser och för att dela upp finansiella instrument i möjliga delar så att risk kan hanteras på ett effektivt sätt. Några bestående arbitragemöjligheter finns inte eftersom så många ser till att priserna anpassas så att arbitragemöjligheterna försvinner.

När det gäller nästa stora marknad, handeln i statsobligationer kommer dock flera nya aspekter att behöva beaktas. Varje suverän stat har rätt att beskatta sina medborgare och därmed också en möjlighet att möta eventuella återbetalningskrav från investerarna. Interaktionen med valutamarknaden är intensiv och dessutom sker handel över hela avkastningskurvan så att förväntningar om framtida korta räntor kan härledas.¹³

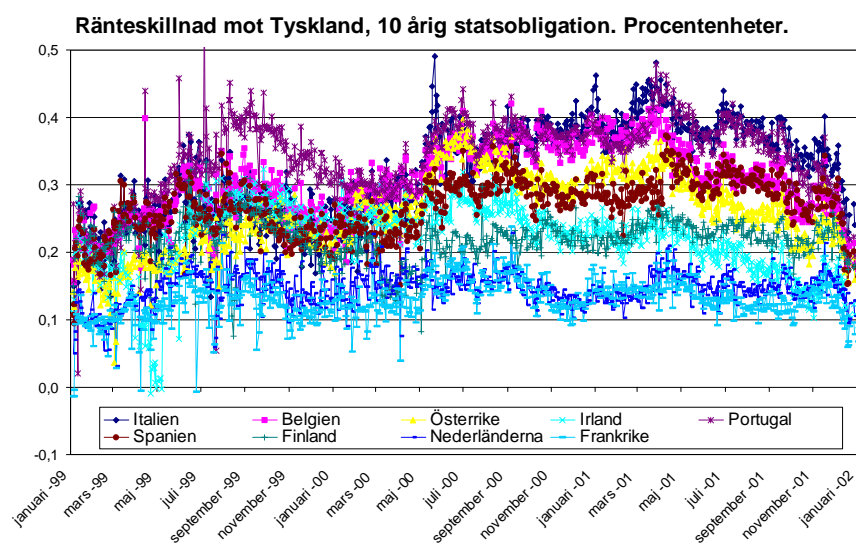
Trots att denna marknad är mycket likvid (i vart fall för benchmark-obligationer) skiljer räntenivåerna sig åt även inom EMU, där valutarisken är eliminerad. Det betyder att även enskilda stater med beskattningsrätt tvingas acceptera olika avkastningskrav. Sedan 1 januari 1999, då EMU trädde i kraft och valutakursrisken eliminerades, har ränteskillnaderna för en 10-årig benchmarkobligation (som är mycket likvida) mellan enskilda medlemsländer varit upp emot en halv procentenhet (50 räntepunkter).¹⁴ Se figur 2.

---

¹³ Analys av den s.k. implicita terminräntan används av såväl centralbanker som marknadsaktörer för att få en uppfattning om förväntad framtida styrränta.

¹⁴ Grekland gick med i EMU den 1 januari 2001.

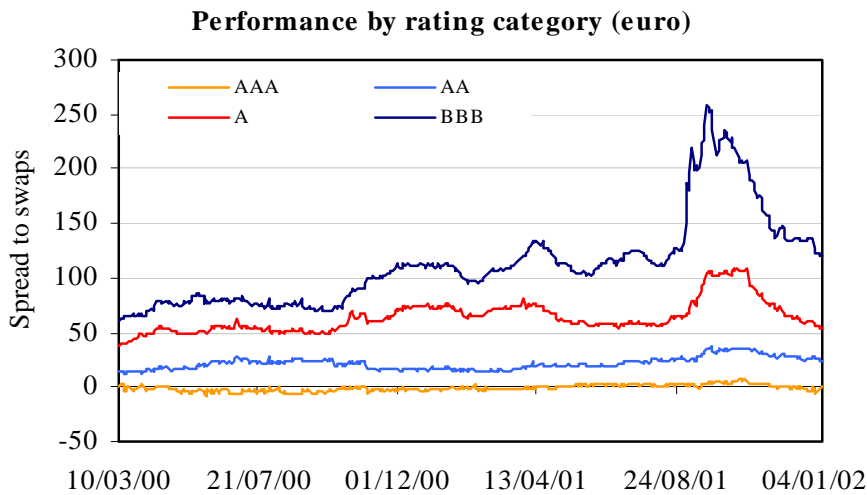
Figur 2.

För stora företag finns också en obligationsmarknad för finansiering av investeringar. Dessa kostnader påverkar självfallet direkt det avkastningskrav som företaget måste möta för att uppnå en viss lönsamhetsnivå.

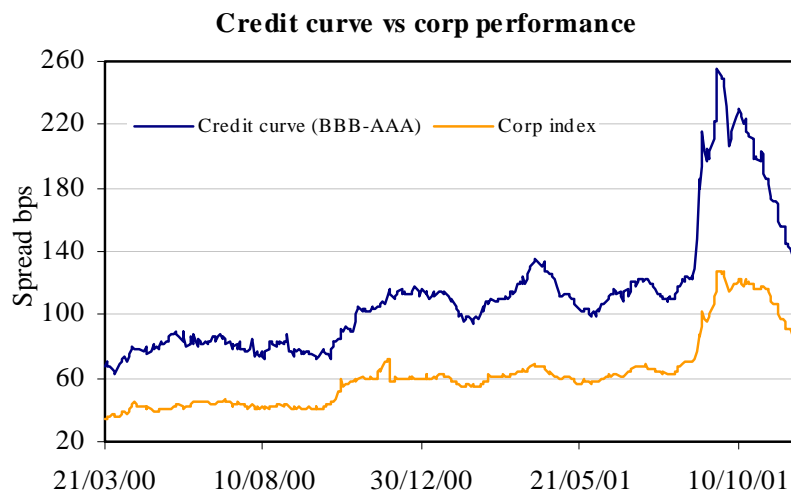
En viktig faktor i avkastningskravet är vilken rating som bolaget har hos de stora rating-firmorna. Många stora svenska företag har en rating på BBB+. En sämre rating innebär självfallet att upplåningskostnaderna stiger. För BBB-ratade företag som finansierade sig på eurobondmarknaden ökade skillnaden mot swapparna från ca 60 räntepunkter till ca 125 räntepunkter i början av tredje kvartalet. Händelserna i samband med den 11 september innebar en ytterligare kostnadsfördyring eftersom räntespreaden steg till ca 250 räntepunkter. I början av 2002 var spreaden fortfarande ca 125 räntepunkter (se figur 3).

Figur 3.

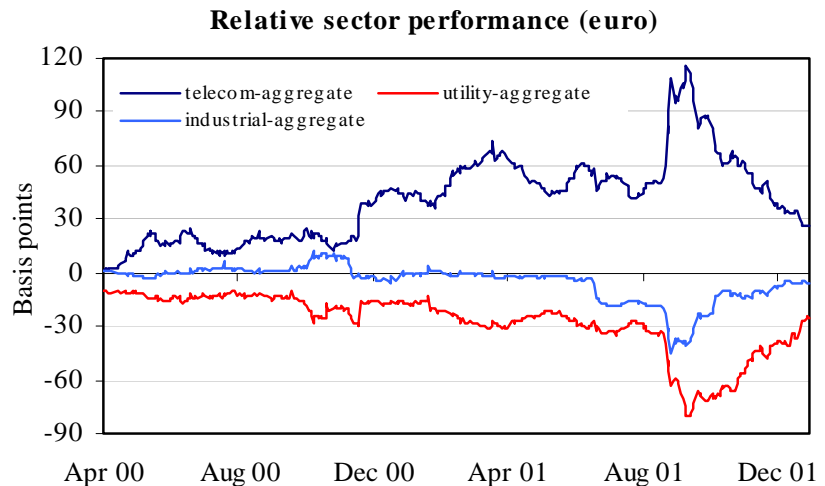
Detta framgår ännu tydligare om vi studerar skillnaden i upplåningskostnad för dem med bäst rating (AAA) och den nivå där stora företag ofta hamnar (BBB).

Figur 4.

Företagen påverkas även av inom vilken sektor som de är verksamma. Den makroekonomiska utvecklingen medför att riskerna för branscherna bedöms olika. Under 2001 har upplåningskostnaden varit högst för företag inom telekomsektorn medan företag verksamma inom energiförsörjning etc. haft lägre upplåningskostnader.

Figur 5.

Source: SEB Merchant Banking, Reuters

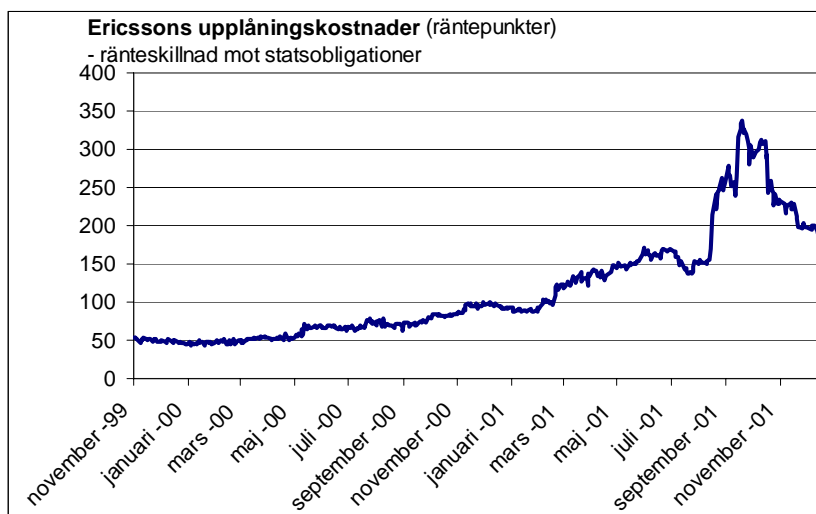
Att ett företags rating påverkar upplåningskostnaderna är inget konstigt. Det innebär icke desto mindre att även ett stort företags upplåningskostnader kan variera mycket över tiden. Ett exempel på detta är Ericssons upplåningskostnader. När telekomsektorn var som hetast och IT-ekonomin ansågs stå för dörren, uppgick företags upplåningskostnader till 27 räntepunkter över LIBOR. Det steg sedan till ca 150 räntepunkter över LIBOR på femåriga lån och var korta stunder uppe i 400 räntepunkter. Mot slutet av 2001 var ränteskillnaden ca 200 räntepunkter för att sedan falla ytterligare. I figur 6 framgår Ericssons upplåningskostnader jämfört med den svenska statens kostnader. Med det stora negativa kassaflöde som Ericsson hade under början av året blir 1–2 procentenheter högre ränta mycket stora belopp. Detta framgår tydligt av en rapport från SEB.¹⁵ För att uppnå samma lönsamhet efter denna fördyring måste

¹⁵ "Ericsson's goal is to have a positive pre financing cash flow (PFCF) for 2001, by compensating a negative operating cash flow by selling non-core assets. At the end of June,

mycket stora besparingar ske. I annat fall uppfyller inte företaget det avkastningskrav som modellerna antar.

Figur 6.

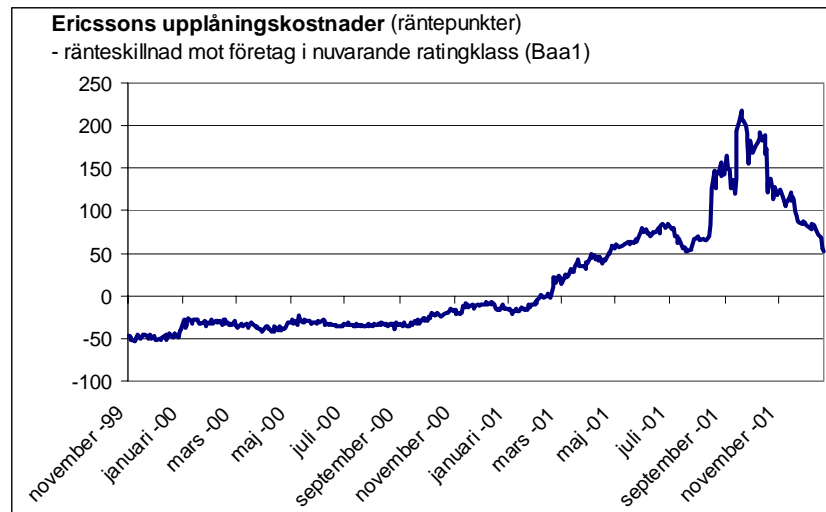

Källa: Nordea

När det gäller Ericsson är det även intressant att se den omsvängning som skett i företagets upplåningskostnader jämfört med företag i samma ratingklass. Fram till mars 2001 hade Ericsson en lägre upplåningskostnad men denna har sedan stigit (se figur 7).

the outlook was bleak: pre-financing cash flow was SEK -17,7 bn and we indicated that our estimate for H1 2001 was a PFCF between SEK -29 bn and SEK -34 bn. Most of the cash flow improvements in Q2 came from working capital management (SEK 6 bn). Working capital decreased again in Q3, helping to reach a cash flow from operations (after capex) of SEK 1,1 bn, up from SEK 0,8 bn in Q2. To reach its full-year target, Ericsson will need a PFCF of about SEK 13 bn in Q4." Källa: Credit Alert, SEB, 26 oktober 2001.

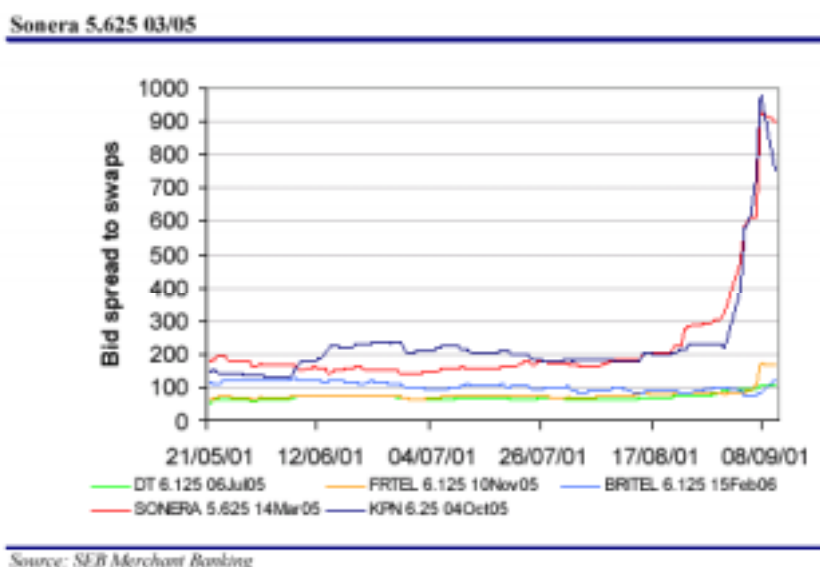
Figur 7.

Källa: Nordea

Även företag som inte blev nedklassade av ratingföretagen kan emellertid få vidkännas betydande kostnadsökningar. Ett sådant tydligt exempel är finska företaget Sonera (se figur 8). Det fick under bara några månader se sina upplåningskostnader stiga med ca 10 procentenheter. Att det under sådana förutsättningar inte är lätt att leva upp till de teoretiska modellernas antaganden inser alla.

Figur 8.

I appendix II anges handelsnivåer för några obligationer i euro och i svenska kronor. Det framgår att beloppen ofta är stora och det finns en betydande likviditet på marknaden. Därför återspeglas väl den finansieringskostnad som de stora bolagen möter, och därmed indirekt det avkastningskrav som måste ställas på en investering. Utvecklingen av denna marknad är snabb och väntas allmänt på sikt bli minst lika viktig som aktiemarknaden.

6 Kapitalimportneutralitet och kapitalexportneutralitet

Skillnaderna i beskattning av ägarna påverkar tillgången av riskkapital på den inhemska kapitalmarknaden. I kombination med förhållandevis stor skillnad mellan bankernas in- och utlåningsränta för icke-finansiella företag innebär en högre beskattning av ägarna att förutsättningarna för expansion av små- och medelstora företag hämmas. I den nyligen presenterade företagsskattestudien av EU-kommissionen betonas effektivitetsaspekterna mer och behovet av kapitalimportneutralitet lyfts fram.

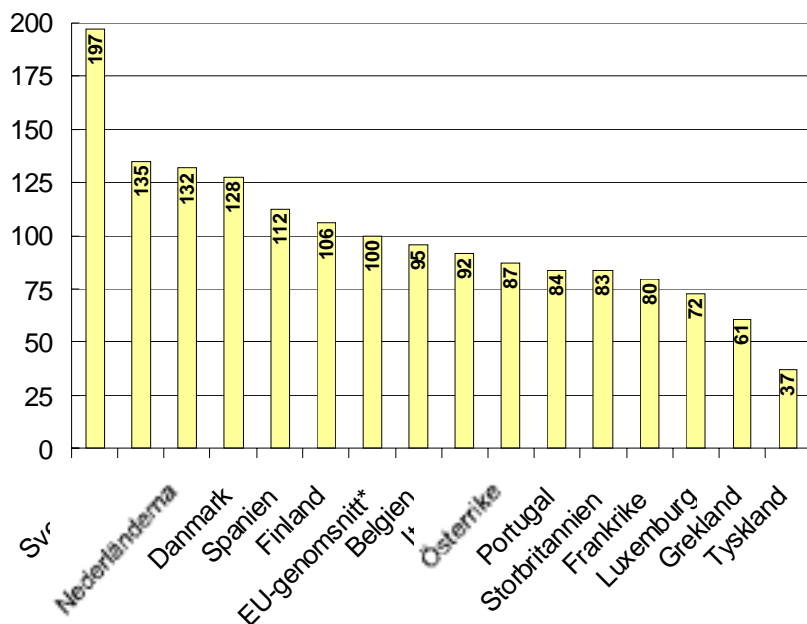
Länderna inom EU har ofta eftersträvat enhetliga regler och konsistens i sina skattesystem. För dessa ändamål har ofta principer såsom hemvistprincipen, destinationsprincipen och kapital-

exportneutralitet eftersträvats. Hemvistprincipen innebär att alla med hemvist i ett visst land beskattas enligt det landets skatteregler. Inom varubeskattningen har destinationsprincipen fyllt samma ändamål, dvs. varor som konsumeras i ett visst land beskattas på samma sätt. En lika beskattning av inkomster, oavsett varifrån de geografiskt härrör, har setts som en viktig princip, och kapital-exportneutralitet har eftersträvats.

Trots att lika behandling eftersträvats har beskattningen av kapitalet i två bolag som ligger jämte varandra kunnat vara olika beroende på var ägarna till kapitalet beskattas. Vid samma bruttoavkastning från t.ex. identisk produktion, har nettot för spararen/investeraren kunnat vara olika till följd av olikheter i beskattningen av ägarna. Om bruttoavkastningen är 10 procent och om ägaren beskattas i Sverige har nettoavkastningen efter företagskatt, utdelningsskatt, och förmögenhetsskatt varit 3,5 % (1,5 % real avkastning om inflationen uppgår till 2 %). För en utländsk ägare, som inte betalar någon förmögenhetsskatt (Sverige är ett av få länder med förmögenhetsskatten kvar) och som betalar en kapitalinkomstskatt på 15 % uppgår nettoavkastningen till dryga 6 %.

Om inte bara företagsskatten beaktas, utan även de andra skatterna på sparande och investeringar, dvs., avkastningsskatten, reavinstskatten och förmögenhetsskatten, framstår Sverige som ett väsentligt sämre land att spara i. I själva verket är det totala skatteuttaget på aktieäggande i Sverige ungefär dubbelt så högt i Sverige som genomsnittet inom EU (se figur 9). Det är framför allt när det gäller förmögenhetsskatten och den eviga reavinstskatten med ett skatteuttag på 30 % som gör att vi avviker. Dessutom har flera av EU-länderna lägre skatter för små och medelstora företag.

Figur 9. Totalskatteindex (en sammanvägning av bolagsskatt, utdelningsskatt, reavinstskatt och förmögenhetsskatt)

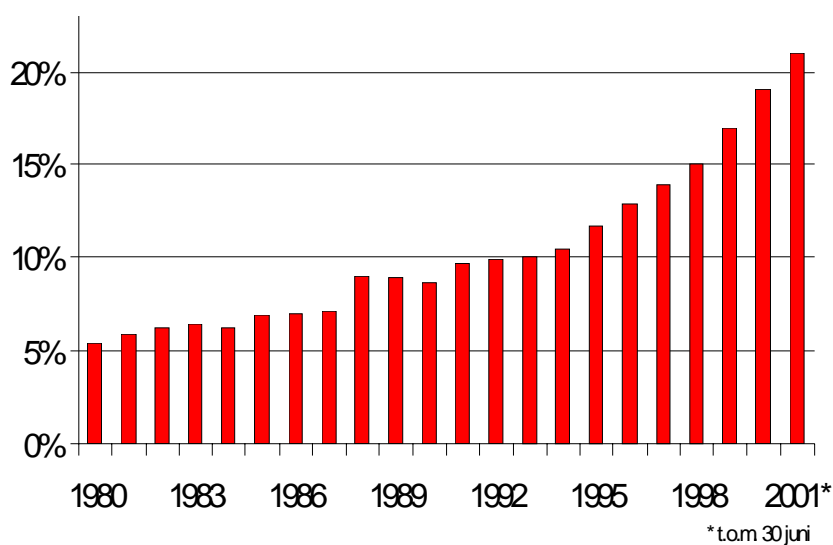

Källa: Andersson & Fall (1999)

Dessa skillnader i beskattningen av kapital leder naturligtvis till konsekvenser för vem som kommer att äga kapitalstocken, inte bara den svenska utan även andelen av den globala kapitalstocken. Svenskar kommer att äga en förhållandevis liten del.

Att utländska ägare har en bättre skattesits än svenska leder även till effekter på kronans värde och förutsättningarna för tillväxt i Sverige. Under åren 2000–2001 skedde uppköp av svenska företag i en omfattning som vi hittills inte sett. Enligt statistik från det statliga Institutet för tillväxtpolitiska studier, ITPS, nettosåldes inte mindre än 1 250 företag till utlandet under 2000. Det innebär konkret att var femte anställd i Sverige arbetade i ett utlandsägt företag. Inom tillverkningsindustrin rör det sig om vart tredje jobb (se figur 10).

Figur 10. Anställda i utlandsägda bolag, andel av total sysselsättning

Det är självfallet inte fel att utländska ägare kommer in på den svenska marknaden. Tvärtom. Däremot är det svårt att se varför skatterna skall påverka vem som äger företagen. Med det höga svenska skatteuttaget på sparande och investeringar uppstår indirekt starka incitament till utlandsägande av företagen eftersom svenskarna möter incitament att konsumera och inte spara. Detta leder till att svenska ägargrupper successivt minskar i betydelse inom näringslivet. Som tidigare påpekats är de negativa effekterna av en bristande inhemsk kapitalförsörjning kanske ändå störst för små- och medelstora företag som i realiteten inte har några internationella finansieringsalternativ.

Under 2000–2001 såldes 57 företag till ett sammanlagt värde av 260 miljarder kronor. Varje transaktion var minst 50 miljoner dollar (ca en halv miljard kronor). Om även mindre företagsköp inkluderas var det betydligt fler företag som såldes till utländska ägare.¹⁶

Om utvecklingen med utförsäljningar av företag fortsätter, och det är mycket som talar för det, kommer allt mer av vinsterna i

¹⁶ Se "Flykten fortsätter" i *Dagens Industri*, 19 mars 2002. Där framgår listan på de 57 företagen och värdet på varje transaktion.

näringslivet att gå till utlandet.¹⁷ Svenska hushåll kommer att stå för arbetsinsatserna, men de produktivitetsvinster de ger upphov till, går i stor utsträckning till andra. Det innebär en sämre inkomstutveckling för svenska hushåll och lägre skatteinkomster än vad som skulle kunna uppnås om skatterna på svenskt ägande blev mera i linje med vad som gäller i andra länder. Folkhushållet skulle med andra ord tjäna på att tonvikten i utformningen av de svenska skatterna försköts från kapitalexportneutralitet till kapitalimportneutralitet. Den framtida utvecklingen i Sverige beror dock också på hur de andra medlemsländerna kommer att resonera i denna fråga.

7 Skattens effekt på företagarens risknivå

Skatten påverkar såväl avkastningens nivå som risknivån för företagaren och samhället. Effekterna på de olika riskerna av skatter är dock ingalunda entydiga. En proportionell förmögenhetsskatt ökar, lämnar oförändrad, eller minskar andelen i en portfölj som investeras riskfyllt, beroende på om förmögenhetselasticiteten för den riskfyllda investeringen är mindre än, lika med, eller större än ett. En inkomstskatt tenderar öka privat risktagande om förmögenhetselasticiteten (med avseende på efterfrågan) är positiv.¹⁸

Det progressiva inslaget i beskattningen av fåmansföretag reducerar möjliga utfall och minskar generellt sett de privata riskerna. Ofta antas utväxlingen mellan avkastning och risk vara linjärt. Så behöver det emellertid inte alls vara, i synnerhet om skatteskalan är diskretionär (med hopp i marginalsattesatsen för olika inkomstskikt) eller där regelverket ger upphov till marginaleffekter. Dessutom medför inskränkningar i avdragsrätt för förluster etc. att bilden kompliceras avsevärt.

Att det nuvarande regelverket uppvisar stora brister i asymmetri för förluster, och därmed påverkar risktagandet, är den s.k. Pompe-ripossaeffekten vid andelsbyten ett tydligt uttryck för. Det är uppenbart att regelverket utgör ett starkt hinder för riskfyllda investeringar eftersom konsekvenserna vid ett dåligt utfall kan bli per-

¹⁷ En nyligen presenterad undersökning från Image Sweden pekar på detta (*DN Debatt*, 14 januari 2002). Bland annat visar deras undersökning att sex av tio storföretagsledare tror att minst en ny stor uppköpsväg väntar under de kommande fyra åren. Av sex olika åtgärdsområden tillmäts skatterna större betydelse än alla de andra områdena tillsammans (EMU-medlemskap, utbildnings- handels- och arbetsmarknadspolitik samt myndigheternas effektivitet).

¹⁸ För en analys, se t.ex. *Lectures on Public Economics*, av A.B. Atkinson och J.E. Stiglitz.

sonlig konkurs till följd av otillräcklig kvittning. Effekten skall läggas ovanpå den effekt som många fåmansföretagare drabbas av, nämligen risken av konkurs vid bristande lönsamhet till följd av personlig borgen för lånen.

Det hävdas ibland att företagaren kan erhålla en avsevärd riskreducering genom att företa kapitalförvaltning inom ramen för ett fåmansbolag. I den mån den riskfyllda finansiella investeringen ger dåligt utfall skulle utrymmet för kapitalbeskattning av arbetsinkomster öka. Det gäller möjligen de företag som kan bedriva denna form av blandad verksamhet och som har en tillräcklig lönsamhet för att arbetsinkomster ska kunna omfördelas. Förutsättningarna för denna riskreducering är därmed starkt begränsad och för den genomsnittlige fåmansbolagsföretagaren står inte denna form av riskreducering via skattesystemet till förfogande.¹⁹

Resonemanget bygger dessutom på att företagaren kommer att bedriva verksamhet oavsett vad utfallet blir av den finansiella placeringen som gjorts inom bolaget. Om inte kärnverksamheten ges rimliga skattevillkor kommer inte företaget att finnas och då kan inte denna konstruktion göras. Resonemanget påminner om synen på sparande – oavsett hur hårt den svenske spararen beskattas antas han spara lika mycket. Med detta resonemang skulle skatten på fåmansbolag helst vara upp mot hundra procent för då skulle riskreduceringen bli som störst. Tyvärr blir då utfallet av såväl lyckade företagssatsningar och eventuella finansiella placeringar inom bolagets ram noll. Därför måste en annan avvägning av vad som är lämpligt skatteuttag göras.

8 Slutsatser

Sverige har för få medelstora företag. Det råder bred politisk enighet att villkoren för de små och medelstora företagen behöver förbättras.²⁰ Skatten på dessa företag är emellertid mycket hög jämfört med flertalet andra europeiska länder. Vikande företagsiffror, från en redan låg nivå, ger anledning sänka skatterna på små och medelstora företag.

¹⁹ Om den var allmänt tillgänglig skulle marknadspriser och värden anpassas så att skattearbitraget inte skulle ha något värde.

²⁰ Vänsterpartiet och de borgerliga partierna har under flera år drivit denna fråga. Även socialdemokraterna anser att reglerna för dessa företag behöver ändras (se bl.a. uttalande av socialdemokraternas småföretagargrupp i Norrbotten: "Vi har presenterat olika förslag – bland annat lägre skatt för nystartade företag och mindre byråkrati och papperskrångel för företagare". *Norrländska Socialdemokraten*, 2 maj 2002).

Hur skatterna behöver ändras kan delvis analyseras genom att se på skatternas effekter på incitament och investeringar. Kapitalkostnadsberäkningar och andra ekonomiska modeller ger här värdefulla bidrag till att utvärdera effekter av olika skatteförslag. Genom att kvantifiera och på ett systematiskt sätt beakta olika skatteregler kan effekterna på avkastningskrav analyseras. Eftersom ett stort antal skatter inte inkluderas ger modellerna endast en del av det underlag som en företagsledare behöver för att fatta investeringsbeslut. Kostnaden för andra produktionsfaktorer såsom arbetskraft och energi ingår endast indirekt i analysen. Dessutom finns inte transportkostnader etc. med.

För att man skall kunna använda en modell måste en rad antaganden göras om hur verkligheten ser ut. Det är inte alls likgiltigt vilka antaganden som görs. Tvärtom, gjorda antaganden kommer i stor utsträckning att påverka resultaten. Därför är det viktigt att översätta modellens resultat till den verklighet som skatterna verkar i. Här brister det tyvärr och modellresultat ses alltför ofta som allmänt giltiga.

Ett centralt antagande är att information är perfekt och kostnadsfri. Alla som skall köpa en vara eller göra en placering vet dock att informationskostnaderna är betydande. Dessutom antas transaktioner kunna genomföras utan kostnader och i oändligt små delar, efter hur priserna utvecklas. Att det inte i praktiken går att sälja delar av tillgångar såsom fastigheter eller företag och att vissa beslut är irreversibla bortser man ofta från i modellerna.

Antagandet om ett internationellt givet avkastningskrav har sina förtjänster eftersom det möjliggör en utvärdering vid en viss given nivå. Verkligheten är dock en annan och finansieringskostnader och återfinansiering varierar mellan branscher, företag och till med mellan suveräna stater. Dessutom är nivåerna föremål för ständig förändring genom ett oändligt antal transaktioner på de finansiella marknaderna. Denna osäkerhet gäller även för enskilda stater med egen beskattningsrätt och där valutakursrisken är eliminerad.

Speciellt för små och medelstora företag är tillgången till den internationella kapitalmarknaden starkt begränsad. Ofta är till och med tillgången till den inhemska kapitalmarknaden begränsad (och dyr). Studier visar som väntat att många som startar företag har sparat ihop ett kapital, annars blir det ofta oöverstigit att ta sig in på kapitalmarknaden. Företagaren möter med andra ord stora risker, något som skattesystemet inte beaktar fullt ut. Eftersom skatterna påverkar såväl nettoavkastningen som riskerna, uppstår en

påverkan på det avkastningskrav som en företagare måste ställa på sin investering.

Dessutom möter företagaren helt andra risker. Det handlar till exempel om de ekonomiska risker som är förknippade med att ha anställda medarbetare vid en neddragning på grund av försämring av marknadsläget eller nyckelpersoners sjukdom liksom försörjningsrisker i form av lägre ersättningar från socialförsäkringsystemen och att rätten till skuldsanering går förlorad (eftersom staten i detta avseende anser att företagarens risker är för stora). Dessa risker som påverkar den personliga ekonomin särskilt hårt för småföretagare borde ge utslag i en högre riskpremie. Detta har dock inte beaktats vid utformningen av skatterna.

Det finns även marknadsekonomiska skäl att motverka de oligopol-tendenser som kan uppkomma i marknadsekonomier. Stora företag möter ofta bättre villkor från leverantörer och banker än små företag. Det kan därför uppstå naturliga hinder mot etablering och expansion av små företag. För att motverka dessa effekter och främja ökad konkurrens så att konsumentpriserna inte drivs upp har många länder tagit beslut om att ta ut lägre skatt på små företag än på stora företag.

Den ökade internationaliseringen och betydelsen av fria kapitalmarknader har ändrat förutsättningarna även för små företag. De kan dock endast i begränsad omfattning dra fördel av den effektiva allokeringen av det globala kapitalet. Utöver den direkta effekten av att tillgången på inhemskt kapital på den svenska kapitalmarknaden försämras av de höga skatterna på sparande påverkas de även genom andra kanaler.

Trots att de ofta inte har tillgång till den internationella kapitalmarknaden påverkas de indirekt, dels genom att regelverket i den finansiella sektorn utvecklats för att möta totalt sett ökade risker i det finansiella systemet, dels genom att finansieringskostnaden kan stiga kraftigt till följd av utvecklingen i något enskilt land eller allmän turbulens på finansmarknaden. Staternas agerande genom utformningen av regelverket på de finansiella marknaderna kan komma att leda till att banksystemet på ett mera ändamålsenligt sätt än idag beaktar de risker som finns i samband med utlåning till framför allt små och medelstora företag. Det är därför nu ännu mera angeläget än tidigare att motsvarande beaktande görs inom skattesystemet av de risker som företagen möter. Denna rapport har pekat på några av de risker som företag möter, framför allt när det gäller finansieringskostnaderna. Det svenska skattesystemet

borde beakta dessa och andra risker som företagen möter. Det faktum att det finns för få företag pekar på behovet av reducerade disincitament för företagande. Lägre skatter är en faktor som kan och måste bidra.

Appendix I: Hushållens sparandebeslut

För att belysa skatternas effekter på hushållens intertemporala konsumtionsbeslut eller sparandebeslut kan följande enkla modell användas.

Antag att individens nyttofunktion ser ut på följande sätt:

$$U = U(C_1) + \beta U(C_2)$$

Den maximeras givet budgetbegränsningen (konsumtionen nu och i framtiden motsvarar inkomsterna)

$$C_1 + \frac{C_2}{1+r(1-\tau)} = y_1 + \frac{y_2}{1+r(1-\tau)}$$

där y_1 är inkomst i period 1 och y_2 är inkomst i period 2. r är den antagna givna världsmarknadsräntan och τ är skattesatsen på sparande.

Då är

$$U'(C_1) = (1+r(1-\tau))\beta U'(C_2)$$

Låt oss anta att nyttofunktionen är isoelastisk och av formen:

$$U(C) = \frac{C^{1-\frac{1}{\sigma}}}{1-\frac{1}{\sigma}}$$

Då är

$$U'(C) = C^{-\frac{1}{\sigma}}$$

och vi kan uttrycka C_1 i termer av C_2 som

$$C_1^{-\frac{1}{\sigma}} = (1+r(1-\tau))\beta C_2^{-\frac{1}{\sigma}}$$

vilket implicerar att

$$C_2 = (1 + r(1 - \tau))^\sigma \beta^\sigma C_1$$

Genom att använda budgetrestriktionen kan vi härleda följande uttryck:

$$C_1 + \frac{(1 + r(1 - \tau))^\sigma \beta^\sigma C_1}{1 + r(1 - \tau)} = y_1 + \frac{y_2}{1 + r(1 - \tau)}$$

och

$$C_1 = \frac{1}{1 + (1 + r(1 - \tau))^{\sigma-1} \beta^\sigma} * \left(y_1 + \frac{y_2}{1 + r(1 - \tau)} \right)$$

Det finns ingen anledning att inskränka analysen till att individerna har identiska parametervärden. I öppna ekonomier kan investeringar finansieras utomlands om det inhemska sparandet är otillräckligt. Individens preferens för konsumtion i de två perioderna fångas av koefficienten β som en tidspreferensfaktor och villigheten till att substituera mellan perioderna fångas av σ .

Värdet på parametrarna är i stort en empirisk fråga. Om individen inte erhåller någon pension (inkomst i period 2) ökar behovet av att spara i period 1. Benägenheten att substituera mellan perioderna påverkas av i vilken mån det går att spara värdebeständigt. I en värld med utvecklade finansiella marknader är det möjligt att diversifiera och reallokera risker. Skatternas betydelse för val av sparform har därför troligen ökat högst väsentligt.

Om ett land väljer att beskatta sparandet, påverkas priset för framtida konsumtion. Hur mycket sparandet påverkas beror på parametervärdena. Om vi antar att inkomsten är lika i de två perioderna och att den givna världsmarknadsräntan uppgår till 10 procent och skattesatsen är 30 procent blir sparkvoten ca 4 procent om β är ett och σ 1,2. Sänks skatten till 10 procent ökar sparkvoten till nästan 5 procent. Värdet för hushållen över tiden beror också på den framtida avkastning som sparandet genererar. En ökad sparkvot med en procentenhet medför ett betydligt högre sparkapital efter en period på tio eller tjugo år.

Tabell 7. Känslighetsanalys. Sparande i förhållande till inkomst i första perioden, procent

	$\beta = 0,4$	$\beta = 0,8$	$\beta = 1,0$
$\sigma = 0,5$			
$t=0,3$	-20,1	-3,75	1,64
$t=0,1$	-19,4	-3,27	2,06
$\sigma = 1,0$			
$t=0,3$	-38,2	-7,48	3,27
$t=0,1$	-37,0	-6,52	4,13
$\sigma = 1,5$			
$t=0,3$	-53,3	-11,17	4,91
$t=0,1$	-51,7	-9,75	6,19

I samtliga fall ökar sparkvoten om skatten på sparande minskas. Det gäller för ett brett spektrum av tänkbara kombinationer av parametervärden. Om ett land höjer skatten på sparande kommer dess medborgare att äga en mindre del av kapitalstocken i såväl det egna landet som i andra länder. Det innebär också att de produktivitetensvinster som uppstår i företagssektorn från tid till annan (ny teknik etc.) i första hand tillfaller andra än de inhemska medborgarna. Därmed går staten miste om skatteinkomster och hushållens disponibla inkomster blir lägre än vad de skulle blivit om hushållen ägt mer av kapitalstocken.

Tanzi (1995) visade att länder med en hög skattesats på sparande tenderade att ha väsentligt lägre sparkvot än länder med lägre skattesats. En del av effekten uppkom genom att avdragsrätten för skuldräntor också blir högre när skattesatsen är hög.

Appendix II: Noteringar på företagens upplåningskostnader

Detta appendix visar hur några av de stora företagens upplåningskostnader utvecklas och noteras. Vissas företag har i sina årsredovisningar som explicita avkastningskrav angivit att en sammanvägning skall ske av upplåningskostnaden (baserat på skuldsättningsgraden) och aktieägarnas avkastningskrav (t.ex. i form av historisk kursutveckling och med beaktande av aktiens betavärde).

Källa tabeller s. 34–41: SEB

Referenser

Andersson, Krister (1995), *Kapitalets rörlighet – den svenska skatte- och avgiftsstrukturen i ett integrerat Europa*, Rapport till ESO, Finansdepartementet, Ds 1995:74.

Andersson, Krister (1998), "EMU och våra framtida skatter," i *Europaperspektiv 1998, Årsbok för Europaforskning inom ekonomi, juridik och statskunskap*, Bernitz, Ulf, Gustavsson, Sverker & Oxelheim, Lars (redaktörer), Santérus Förlag.

Andersson, Krister (2000), "Skatternas betydelse för den finansiella sektorns konkurrenskraft", Bilaga 16 till *Finanssektorns framtid*, SOU 2000:11.

Andersson, Krister och Fall, Johan (1999), *Inför 25-25-25 som ett första steg*, Industriförbundet.

Andersson, Krister och Fall, Johan (2001), "Capital Taxes and Wealth Accumulation," *Svenskt Näringsliv*. Rapport presenterad vid Nätverket för Europaforsknings konferens i Mölle, maj.

Baldwin, J.R. och Johnson, J. (1999), "Entry, Innovation and Firm Growth". I Acs, Z.J. (red.), *Are Small Firms Important? Their Role and Impact*. Dordrecht: Kluwer.

Blanchflower, D.G. och Oswald, A.J. (1998), "What Makes an Entrepreneur?" *Journal of Labor Economics* 16(1), 26–60.

Bovenberg, Lans, Andersson, Krister, Aramaki, Kenji och Chand, Sheetal (1990), "Tax Incentives and International Capital Flows: The Case of the United States and Japan," i *Taxation in the Global Economy*, A. Razin och Slemrod, J. (eds.), National Bureau of Economic Research.

CEPS, (2001), EU Corporate Tax Reform, Report of a CEPS Working party, Chairman Malcolm Gammie, Rapporteurs. Klemm, Alexander & Radaelli, Claudio.

European Commission (2001), Förslag till rådets direktiv i syfte att sörja för en effektiv beskattning av inkomster från sparande i form

av räntebetalningar i gemenskapen, Dokument 501PC0400, EUR-Lex, (från den 18 juli).

European Commission (2001), Communication from the Commission to the Council, the European Parliament and the Economic and Social Committee, Brussels, 23 maj, 2001, COM(2001) 260 final.

European Commission (2001), "Towards an Internal Market without tax obstacles – A strategy for providing companies with a consolidated corporate tax base for their EU-wide activities", COM (2001) 82 final.

European Commission (2001), Company Taxation in the Internal Market, Commission Staff Working Paper, SEC(2001) 1681.

Henrekson, Magnus (1998a), "De nya lättnaderna i dubbelbeskattningen – en kritik". *Ekonomisk Debatt* 26(2), 127–132.

Henreksson, Magnus (2001), "Institutionella förutsättningar för entreprenörskap och företagstillväxt," Utgiven av Davidsson, Per, Delmar, Frédéric och Wiklund, Johan, red., *Tillväxtföretagen i Sverige*. Stockholm: SNS Förlag.

Holtz-Eakin, D., Joulfaian, D. och Rosen, H.S. (1994), "Sticking It out: Entrepreneurial Survival and Liquidity Constraints". *Journal of Political Economy* 102(1), 53–75.

Finansmarknadsutredningen (2000), *Finanssektorns framtid*, SOU 2000:11.

King, Mervyn & Fullerton, Don (1984), *The Taxation of Income from Capital: A Comparative Study of the United States, the United Kingdom, Sweden, and West Germany*, University of Chicago Press.

Lindh, T. och Ohlsson, H. (1996), "Self-Employment and Windfall Gains: Evidence from the Swedish Lottery". *Economic Journal* 106 (439), 1515–1526.

Lindh, T. och Ohlsson, H. (1998), "Self-Employment and Wealth Inequality". *Review of Income and Wealth* 44(1), 25–42.

Lodin, Sven-Olof (2001), "The Competitiveness of EU Tax Systems", *European Taxation*, ss. 166–171.

Mutén, Leif (1968), *Bolagsbeskattning och kapitalkostnader, Industriens Utredningsinstitut*, Almqvist & Wicksell, 1968.

OECD, (1998), *Harmful Tax Competition. An Emerging Global Issue*, Paris.

SOU 1996:119, *Lättnad i dubbelbeskattningen av mindre företags inkomster*. Delbetänkande av 1992 års företagsskatteutredning, Stockholm.

Ståhl, Kristina, (2000), "EU och inkomstskatterna" i *Europaperspektiv 2000, Årsbok för Europaforskning inom ekonomi, juridik och statskunskap*, Bernitz, Ulf, Gustavsson, Sverker & Oxelheim, Lars (redaktörer), Santérus Förlag.

Tanzi, Vito, (1995), *Taxation in an Integrating World*, *Brookings Institution*, Washington, D.C.

Tanzi, Vito, (2000), "Globalization, Technological Developments and the Work of Fiscal Termites" rapport presenterad vid Washington Meeting of the CIAT, 10–12 juli.

Utländsk rätt – arvs- och gåvobeskattning

1.1 Norge

1.1.1 Lagstiftning m.m.

Arveloven 1972-03-03 nr 5.

Lov om avgift på arv och visse gåvor 1964-06-19 nr 14 (Aal).

Lov 1999-03-26 nr 14 om skatt av formue og inntekt (skatteloven).

Under 1999 motsvarade det beräknade uttaget av arvs- och gåvoskatter 1,2 miljarder NOK eller 0,20 procent av statens samlade skatter och avgifter.

Samtidigt beräknades uttaget av förmögenhetskatt från privatpersoner till 1,2 procent av det samlade uttaget av skatter och avgifter.

1.1.2 Arvs- och gåvobeskattningen

Grundavdragen och skattesatserna för arv och gåvor är år 2001 för barn, fosterbarn och styvbarn samt föräldrar:

De första 200 000 NOK	är skattefria
200 001–500 000 NOK	8 procent
Överskjutande belopp	20 procent

Övriga:

De första 200 000 NOK	är skattefria
200 001--500 000 NOK	10 procent
Överskjutande belopp	30 procent

När det gäller barn under 21 år medges de avdrag om 25 000 NOK per år. För övrigt har man fastställt taket för begravningskostnader till 25 000 NOK om det inte finns skäl för en högre kostnad.

Skattesatser och övriga avdrag ses över varje år och publiceras i en särskild kungörelse.

Norge har inte någon generell gåvoskatt utan skattskyldigheten knyts till arvsordningen i Aal.

Arvsskatt tas som huvudregel ut för gåva till den som vid gåvo-tillfället stod närmast i tur att ta arv efter givaren eller vid den tidpunkten var omnämnd i givarens testamente. Denna regel kompletteras med nära släktingar i rätt nedstigande led och make till någon som nämns i första meningen. Dessutom är juridiska personer i vissa fall gåvoskattepliktiga. Arvsskatt tas också ut för gåvor som fullbordats mindre än sex månader före givarens död. Denna tid utsträcks till fem år om gåvotagaren eller dennes make är omnämnd i givarens testamente. Motivet är att det inte antas innebära någon verklig uppoffring för givaren och att de står arv och testamente närmare. Någon allmän gåvoskatt finns således inte. Sammanläggningsreglerna gäller utan tidsbegränsning. Gåvor mellan makar och till mottagare i behov av underhåll är avgiftsfria. Periodiska förmåner liksom nyttjanderätt till annans egendom är gåvoskattepliktiga och kan träffas av inkomstskatt. Dubbelbeskattningen lindras dock av att gåvoskatten är avdragsgill vid inkomstbeskattningen. Det behövs ingen gåvoavsikt utan det räcker med en objektiv gåvoöverföring. Detta bör ses mot bakgrund av den gåvoskatteskyldiga kretsen.

Norge har således den mest begränsade skatteplikten för gåvor av de nordiska länderna eftersom gåvobeskattningens syfte enbart är att komplettera arvsbeskattningen.

1.1.3 Förfarandet

Värderingstidpunkten infaller vid förvärvet av rådigheten. Det vill säga i samband med privata skiften (det vanligaste) vid dödsfallet och i samband med offentliga skiften vid utlottningen. Offentliga skiften handhas av skifteretten som också är skattemyndighet i detta fall. Det finns ingen direkt motsvarighet till den svenska bouppteckningen. I stället använder man "skifteattesten" vilken utfärdas av skifteretten när arvingarna förklarar att de vill skifta boet privat och deklara-blanketten för "medling av arv" i vilken

arvingarna lämnar uppgifter om boets tillgångar och skulder samt uppgifter om gåvor från den avlidne. Om boet innehåller fast egendom skickas den senare blanketten ut automatiskt. Den skall sedan lämnas till skattefogden senast sex månader efter dödsfallet. Arvsskatten förfaller till betalning ett år efter dödsfallet eller om längre tid förflutit när skattebeslutet fattas, en månad efter detta.

1.1.4 Värderingsreglerna

Värderingsreglerna återfinns i 11–16 §§ Aal. Det finns inte några särregler för enmansföretag. Som huvudregel anges i 11 § att avgiftspliktiga tillgångar i allmänhet tas upp till "salgsverdi". Synonymt med detta uttryck använder man sig av begreppet "omsättningsverdi". Båda dessa uttryck kan sägas motsvara marknadsvärdet för tillgångarna. Värderingen sker dock inte till lägre värde än det som lagts till grund för skiftet. Om man sålt tillgångar i anslutning till skiftet tas stor hänsyn till försäljningssumman. Börsnoterade aktier och andelar värderas enligt huvudregeln vilket brukar innebära att de tas upp till noteringskursen (se nedan). Även fast egendom och goodwill tas upp enligt huvudregeln. Någon bestämd metod för att beräkna värdet på fast egendom finns dock inte. Här kan "ligningsverdien" eller "skattetaksten (for eigendomsskatt)" inte förväntas ligga till grund för värderingen. En tumregel är att värdet utgör 2–4 gånger sådan "takst" (värdering), men praxis verkar att variera från fylke (motsvarar vår länsorganisation) till fylke.¹ Goodwill brukar sättas ett försiktigt omsättningsverdi vilket oftast beräknas utifrån verksamhetens överskott den senaste 5–10 års perioden² (detta gäller dock endast enmansföretag!). I 11 A § Aal regleras värderingen av icke-börsnoterade aktier och andelar i "ansvarlig selskap" og "kommandittselskap" Värderingen av dessa sätts till 30 procent av det skattemässiga förmögenhetsvärdet. Aktiernas förmögenhetsvärde bestäms med tillämpning av 4–12 § tredje och fjärde stycket skatteloven, dvs. till 65 procent av bolagets samlade skattemässiga förmögenhetsvärde före den första januari beskattningsåret. De andra företagsformerna värderas på samma sätt. För skattskyldiga med brutet räkenskapsår värderas förmögenheten vid utgången av det räkenskapsår som avslutas senast före den första januari beskattningsåret. Aktier som är note-

¹ Zimmer m.fl. *Bedrift, Selskap og skatt*, 2:a uppl. 1998, s. 636.

² Zimmer a.a. s. 637.

rade på SMB-lista vid Oslobörsen värderas till 65 procent av kursvärdet. Icke-börsnoterade aktier i utlandet värderas till 30 procent av aktiens antagna omsättningsvärde per den 1 januari (det är då rådigheten förvärvades). Den närmare värderingen bestäms genom en föreskrift av den 19 november 1999 nr. 1158.

I 4-10 och 4-11 §§ skatteloven anges hur bostäder, andelar i bostadsföretag och jordbruksegendom m.m. skall värderas. I 12 § Aal regleras värderingen av fordringar m.m. och i 13 § Aal "inntektsnyttelser" – såsom livräntor, löpande kapitalavkastning, nyttjanderätter – vilkas kapitalvärde bl.a. beräknas enligt tabell. Om den årliga avkastningen på kapitalet inte är känd så beräknas denna till fyra procent av värdet på kapitalet. Varulager och "andre gjenstander" i rörelse beräknas efter anskaffnings- eller tillverkningspris med tillägg för inköpskostnader (14 § Aal). Varor som är skadade, inkuranta eller dylikt tas upp till påräkneligt försäljningspris med avdrag för försäljningskostnader. I 19 A. § regleras frågan om avdrag för "dokumentavgift" (stämpelavgift).

Anstånd med betalningen av arvs- och gåvoskatt medges endast mot erläggande av ränta (7,5 procent år 1999) och efter Skattedirektoratets fria bedömning. Möjligheten används därför inte särskilt ofta (NOU 2000:8 s. 207, se vidare nedan).

1.1.5 Inkomstbeskattningen

Den skattemässiga behandlingen av uttag ur verksamheten regleras i 5-2 § skatteloven. I paragrafen anges att uttag som gjorts från aktiebolag och enmansföretag inte inkomstbeskattas om uttaget gäller gåva, eller arvsförskott av förmögenhetstillgångar eller varor som ingått i givarens verksamhet och gåvomottagaren betalar arvs- eller gåvoavgift i samband med han tar över hela eller delar av verksamheten.

Regler om hur det skattemässiga ingångsvärdet skall beräknas finns i 9-7 § skatteloven. Där sägs att ingångsvärdet för förmögenhetsobjekt – som har förvärvats genom arv eller gåva eller som har övertagits vid skifte – vid en framtida "inntektsoppgjør" inte kan sättas högre än till det belopp som lagts till grund för avgiftsberäkningen. Det råder således diskontinuitet i inkomstbeskattningen varför det inte finns några regler om latent skatteskuld.

Eftersom aktiebolag som inte noteras på börs och andra bolag kommer att värderas efter den förmånligare regeln i 11 A. § kom-

mer dessa andelar att äsättas ett mycket lågt ingångsvärde. Det har därför i paragrafens andra stycke införts en möjlighet att i stället använda sig av aktiens eller andelens förmögenhetsvärde (dvs. omsettningsverdi) per den 1 januari det år då rådigheten förvärvades. Detta kan vara aktuellt för mottagare som har för avsikt att sälja andelarna inom en kort framtid och därför behöver ett högre ingångsvärde.

1.1.6 Arveavgiftsutvalget

Utredningen *Arveavgiftsutvalget* fick den 27 maj 1998 i uppdrag av regeringen att se över lagstiftningen om arvs- och gåvoavgift. Utredningen la fram sitt betänkande (NOU 2000:8) den 5 maj 2000. Utredningens ledare har varit professorn i juridik vid Oslo universitet Frederik Zimmer. Övriga ledamöter har kommit från Oslo skifterett, Finansdepartementet, Skatteförvaltningen, Skattdirektoratet, Skattebetalarnas förening och Statistiska centralbyrån. Sekretariatet har bestått av fyra personer.

I betänkandet finns förslag till ett stort antal förändringar. De som rör vår utredning är – mycket kort sammanfattade – följande:

Det skall fortsättningsvis tas ut skatt på arv och gåvor. Arvsbeskattningen skall ske genom en arvslotsbeskattning med basbreddning och låga satser. Grundavdragen skall vara proportionella mot avgiftssatserna. Barn och föräldrar skall få högre grundavdrag 400 000 NOK. Övriga släktingar 200 000 NOK och juridiska personer 50 000 NOK. Avgiftssatsen sätts till 12 procent. Gåvor intill 20 000 NOK skall vara avgiftsfria (räknas per givare och år). Värderingen av tillgångarna skall utgå från "omsettningsverdi" vid tidpunkten för rådighetsförvärvet. Även fast egendom skall värderas till detta värde. Ligningsverdi skall inte ligga till grund för beskattningen. För "boligegendom" (privatbostadsfastigheter) föreslås ett förenklat värderingsförfarande där en särskild takstmann (värderingsman) skall värdera egendomen utan besiktning. För näringsfastigheter föreslås en fullständig värdering. Även goodwill skall tas med. Icke-börsnoterade aktier skall beskattas till "omsettningsverdi". Om detta värde inte är känt så skall utgångspunkten vara det skattemässiga värdet. Detta skall dock korrigeras på flera punkter. Ligningsverdi för fast egendom skall jämföras med Aal:s bestämmelser för värdering av fast egendom, med justering för goodwill och immateriella rättigheter. Det skall införas kontinuitet

i inkomstbeskattningen vilken innebär att förvärvaren träder in i de ingångsvärden som har gällt för dödsboet. Detsamma skall gälla gåvotagare. Hänsyn skall tas till latent skatteskulder som skall beräknas till 20 procent.

Lättnaden i beskattningen av företagstillgångar föreslås i stället regleras på så sätt att arvsavgiften delas upp på sju år och att någon ränta inte skall utgå på krediten. Lättnaden skall gälla vid arv och gåva av företag, del av företag och andel eller aktie i selskap som driver näringsverksamhet. Lättnaden skall enbart gälla sådana små företag som uppräknas i 1–6 § regnskapsloven (Lov 17.07.1998 nr. 56 om årsregnskap m.m.) dvs. företag som har mindre än 40 000 000 NOK i försäljningsintäkter, mindre än 20 000 000 NOK i balansomslutning och färre än 50 personer anställda. Detta skall även gälla moderbolag i koncernförhållanden. Vidare gäller att överlåtaren före överlåtelsen skall äga minst 25 procent av företaget, aktierna eller andelarna. I dessa 25 procent får inräknas makes och livsarvingars andelar som tidigare har ägts av den avlidne eller gåvogivaren. Lättnaden skall inte gälla uthyrning av fast egendom eller passiv kapitalförvaltning. Uttag ur verksamheten skall inte beskattas om det görs för gåva av sådan egendom på vilken lättnadsregeln tillämpas. Den räntefria krediten skall falla bort i motsvarande mån som mottagaren säljer företaget eller andel av detta. Detsamma gäller fusion eller annan omorganisation som medför att ägarandelen minskas. Bortfallen kredit skall betalas inom tre månader. Skattekontoret kan kräva att den avgiftspliktige ställer säkerhet för avgiften.

Betänkandet har sänts på remiss (hørning) och tiden gick ut i slutet av november år 2000. Betänkandet har ännu inte föranlett något förslag från regeringen.

1.2 Danmark

1.2.1 Lagstiftning, m.m.

Lov om arv m.m. 1972-03-03 nr 5.

Lov om afgift af dødsboer og gaver – boafgiftsloven, BAL, med ikraftträdande 1 juli 1995 (lovbkg. nr 843 af 4 september 2000).

Lov nr 383 af 22 maj 1996 om skifte av dødsboer (dødsboskiftesloven).

Lov om beskatning ved dødsfald – dødsboskatteloven, DSKL,

(lovbkg. nr 703 af 28 september 1998).

Lov om indkomstskat for personer m.v. – personskatteloven.

Under 1997 inbringade boavgiften 2 156 millioner DKK hvilket motsvarade 0,56 procent av statens samlade skatter och avgifter.

1.2.2 Arvs- och gåvobeskattningen

Från och med den 1 juli 1995 gäller den s.k. boavgiftsloven som ersatte den sedan tidigare gällande "Lov nr 147 af 10 april 1922 om afgift af arv og gave" (Aal).

Aal

I Aal beskattades arv och gåvor med en progressiv skatteskala. Högsta marginals katt var för make och livsarvingar i skatteklass A, 32 procent. Make hade rätt till ett grundavdrag på 100 000 DKK. Skatteklass B omfattade föräldrar och syskon och hade en högsta marginals katt på 80 procent på belopp överstigande 1 miljon DKK. Skatteklass C omfattade övriga släktingar samt obesläktade och hade en marginals katt upp emot 90 procent på belopp överstigande 1 miljon DKK. De höga skattesatserna hade inte ändrats på 20 år.

Boavgiftsloven

Enligt boavgiftsloven § 1, 1 stk. tas det ut en boavgift om 15 procent av dödsboets värde, vilken betalas av dödsboet. Det får emellertid avräknas ett grundavdrag från bobehållningen innan boavgiften beräknas. Grundavdraget justeras kontinuerligt och uppgår år 2000 till 203 500 DKK. För arv till andra närstående än de som uppräknas i BAL § 1 samt utomstående tas det vidare ut en tilläggsboavgift på 25 procent.

Dessa avgifter kan betecknas som en typ av kvarlåtenskapsskatt som tar viss hänsyn till förvärvarnas förhållanden. Boavgiften fördelas proportionellt i förhållande till hur stora andelar arvingarna har mottagit.

Såsom närstående räknas enligt BAL § 1, 2 stk. den avlidnes avkomlingar, fosterbarn och deras avkomlingar, föräldrar, makar till barn eller fosterbarn (oavsett om barnet eller fosterbarnet lever

eller inte), sambo (som delat hushåll med den avlidne de senaste två åren, eller två år innan den avlidne flyttat till institution eller äldreboende), fränskilda makar, styvbarn som har bott ihop med den avlidne i en sammanhängande period av minst fem år innan barnet fyllt 15 år och högst en av barnets föräldrar har bott ihop med den avlidne tillsammans med barnet.

Tilläggsboavgiften beräknas på den del av bobehållningen som återstår efter det att boavgiften avräknats utan grundavdrag. För de släktingar som inte omfattas av närståendekretsen samt för utomstående blir den effektiva skattesatsen därmed 36,25 procent.

Tilläggsboavgift tas inte ut för arv och försäkringar som utgår till make (BAL § 3 a) och inte heller för vissa pensioner som utgår till tidigare make samt barn och fosterbarn under 24 år.

Ett arvsavstående är inte avgiftspliktigt för den arvsavstående arvingen.

Gåvor är inkomstskattepliktiga enligt huvudregeln i skatteloven § 4 c. Gåvor tas också med vid beräkningen av den personliga inkomsten enligt personskattelovens 3 §. Som undantag från huvudregeln räknas gåvor till givarens närmare angivna närstående (skatteloven § 5 b som hänvisar till arvs- och gåvolagstiftningen).

Arvsskatterna kompletteras således med en gåvoskatt enligt BAL § 22, Stk 1. Gåvor mellan makar är avgiftsfria (BAL § 22, Stk. 3). Härutöver gäller att en person avgiftsfritt under samma år kan ge bort gåvor motsvarande ett sammanlagt värde om 45 200 DKK till de närstående som uppräknas i (BAL § 22, Stk. 1). Denna närståendekrets är inte helt densamma som uppräknas i BAL § 1. De som avses här i stället; barn och fosterbarn och deras avkomlingar, makar till avlidna barn eller fosterbarn, föräldrar, sambo som har bott tillsammans med den avlidne de senaste två åren, styvbarn som har haft gemensamt hushåll med gåvogivaren de senaste fem åren innan barnet fyllt 15 år och högst en av styvbarnets föräldrar haft gemensamt hushåll med gåvogivaren och styvbarnet, styvföräldrar och svärföräldrar. Av uppräknningen kan således utläsas att gåvor till syskon inkomstbeskattas. När det gäller gåvor till barns eller styvbarns make är grundavdraget 15 800 DKK (BAL § 22, Stk. 2).

Detta innebär att två makar under samma år sammanlagt kan ge bort 90 400 DKK till varje barn utan att det tas ut någon avgift. För belopp överstigande grundavdragen är gåvoavgiften 15 procent. För styvföräldrar och svärföräldrar tas gåvoavgift ut med 36,25 procent (BAL § 23, stk. 2).

Man har inte heller några regler för sammanläggning av gåvor och arv men däremot för arvsförskott. Gåvoutfästelser som inte kan göras gällande före dödsfallet anses som testamentariska dispositioner och omfattas av boavgiftsplikten. Om givaren betalar gåvoavgiften räknas det inte som en gåva.

Genom dessa bestämmelser kan föräldrar således skattefritt överföra ganska stora belopp till sina barn under en lång period. Om överföringen är gjord enligt en i förhand avtalat plan kan myndigheterna emellertid anse att hela gåvan har överförts vid ett och samma tillfälle, nämligen vid avtalstidpunkten. Detta har t.ex. skett när föräldrar har överfört fastigheter till barnen samtidigt som dessa har överlämnat reverser vilka sedan har eftergetts av föräldrarna med årliga belopp.

Det som har betydelse för generationsskiftesbeskattningen är således boavgiften. Boavgiften anses enklare att administrera än den tidigare arvslottsavgiften. Detta på grund av att den utgår utan hänsyn till antal dödsbodelägare och till vad de enskilda skall betala. Systemet kompliceras emellertid genom att man också tar ut en tilläggsboavgift samt att makens egendom och arvslott måste separeras eftersom den senare inte är avgiftspliktig. Lättnaderna består således i att boavgiften utgår proportionellt, att grundavdrag medges och att make är undantagen från avgift. Motivet för de införda lättnaderna för generationsskiftet var att dessa inte skulle styras av skatteplaneringsskäl utan i stället av företagsekonomiska (bedrifts-ekonomiska) hänsyn. Lagändringen byggde således på en basbreddning samt få och låga avgiftssatser.

1.2.3 Förfarandet

Värderingen sker med utgångspunkt från skiftet. När det gäller privata skiften skall boets tillgångar och skulder tas upp till sitt värde per skiftesdagen i en boopgørelse. Senaste skiftesdag som får väljas är ett år efter dagen för dödsfallet. När det gäller förenklade privata skiften skall en förteckning av boets tillgångar och skulder ges in till skifteretten undertecknad av dödsbodelägarna. Någon boopgørelse behövs inte. Här anses dödsdagen vara skiftesdag.

Skifteretten går igenom boopgørelsen och skickar den till den lokala skatteförvaltningen som kontrollerar och godkänner värderingen. Om myndigheten inte är ense med den skatteskyldige kan man begära en sakkunnig värdering som blir gällande. Därefter

beräknar och debiterar skifteretten avgifterna (BAL § 17). I bobestyrerboer (offentlig skifte) har gränsen satts till två år om det inte pågår process om egendomen. Om delskifte sker före huvudskiftet skall detta meddelas fyra veckor i förväg för att värderingen skall få räknas utifrån tillfället för delskiftet.

Skifteretten (dvs. byrätten) beslutar i frågor om arvingar, avgiftsfrihet, tilläggsboavgift samt vilka tillgångar som ingår i boet. Offentliga skiften administreras av bobestyrelser som har motsvarande beslutanderätt som skifteretten med undantag för avgiftsberäkningen.

Överklaganden går sedan 1991 till landsretten. Told- og Skattestyrelsen (TS) kan yttra sig om värderingen och är part i målet.

Gävoskatt tas ut av den lokala Told- og Skatteregionen. Den skattskyldige räknar själv ut avgiften enligt den s.k. "gaveanmeldelsen". Om beräkningen inte godtas fattar myndigheten beslut. Beslutet kan överklagas till Landsskatteretten och därefter vidare till domstolarna.

1.2.4 Värderingen

Tillgångar i dödsbon värderas till marknadsvärdet (handelsværdi). En gåva värderas till marknadsvärdet när den mottas (§ 27 BAL).

Till grund för värderingen ligger cirkuläret nr 185. av den 17 november 1982 om værdiansættelse af aktiver og passiver i dødsboer m.m. og ved gaveafgiftsberegning.

Fast egendom värderas utifrån den årliga egendomsvärderingen. Enligt denna värderas alla fastigheter årligen utifrån statistiska uppgifter om försäljningspriser och utifrån den enskildes uppgifter om den enskilda fastigheten. Dödsbodelägarnas värdering godkänns om den inte avviker mer än 15 procent från den senaste egendomsvärderingen. Arvingarna kan hemställa om en lägre värdering men har då bevisbördan för denna. Om fastigheten säljs, läggs försäljningssumman till grund för värderingen. Börsnoterade aktier värderas till kursvärdet och icke-börsnoterade aktier värderas till omsättningsvärdet. Omsättningsvärdet kan beräknas på olika sätt (se nedan). Inventarier och varulager inom en verksamhet värderas till marknadsvärdet utifrån kataloger och prisangivelser. I praxis utgör dock de skattemässiga värdena underlag för värderingen om det inte är så att man gjort extraordinära avskrivningar eller återföringar som inte utgör korrigeringar av tidigare sådana. Immateriella

rättigheter värderas skönsmässigt utifrån tidigare utgivna och framtida beräknade inkomster. Om sådana inte finns sätts värdet till 2/3 av den samlade avkastningen de senaste tre åren före dödsfallet. Avdrag medges för framtida gravvård, för stämpelavgift och skulder.

För det fall mottagaren övertar tillgångarna med kontinuitet gäller att det för skattepliktiga vinster får göras ett avdrag för latent skattskuld med 30 procent, för onoterade aktier med 20 procent och för börsnoterade aktier med 12,5 procent (se nedan).

När det gällde förmögenhetsvärderingen av aktier utgav Told- og Skattestyrelsen tidigare en kurslista vari aktiekurserna beräknades efter riktlinjer från Ligningsrådet. Dessa kurser stämde dock inte alltid när det gällde värderingen vid arvfall eller gåvor varför man i stället använde sig av skattekursen. Den kursen framräknades som ett genomsnitt av dels 1) intjäningsförmågan, dels 2) utdelningsprocenten, var och en kapitaliserade med faktorer som faststälts av Ligningsrådet och 3) 80 procent av det skattemässiga "inre värdet".

I det ovannämnda cirkuläret från 1982 angavs att värderingen av onoterade aktier skulle ske till marknadsvärdet. Om det inte gick att få fram detta utifrån gjorda omsättningar skulle värdet i stället räknas ut efter de av Ligningsrådet fastsatta riktlinjerna för förmögenhetsskatt.

Vid fastställandet av ingångvärden efter den praxis som kallats "den 19 maj 1993-praxis" har skattekursen endast utgjort en utgångspunkt för värderingen. Av "ligningsvejledning" för 1997 framgår att man vid fastställandet av handelskurserna per den 19 maj 1993 tagit hänsyn till omständigheter såsom

- Förmögenhetsskattekursen per den 1 januari åren 1991, 1992 och 1993.
- Skattekursen beräknad på basis av de sista räkenskaperna före den 19 maj 1993.
- Kursen beräknad på basis av räkenskapsmässiga inre värdet för de senaste tre räkenskapsåren för den 1 maj 1993.
- Till vilka belopp aktierna varit sålda under perioden den 1 januari till den 1 januari 1994 och om försäljning skett till mellan parter som haft anknytning till varandra.

1.2.5 Arbetsgruppen

Efter en begäran av Föreningen för statsauktoriserade Revisorer tillsatte Told- och skattestyrelsen i maj 1997 en arbetsgrupp för att utarbeta en ny hjälpregel för att räkna ut värdet på onoterade aktier. Detta var nödvändigt eftersom man hade avskaffat förmögenhetsskatten år 1987. Gruppen fick i uppdrag att undersöka förutsättningarna för – samt om möjligt komma med förslag till – en ny hjälpregel, som kunde användas för att fastställa marknadsvärdet på onoterade aktier och andelar som handlas mellan parter mellan vilka det råder intressegemenskap.

Arbetsgruppen bestod av personer från olika skatteförvaltningar, föreningen för statsauktoriserade revisorer, skatteministeriet, advokatsamfundet och, Told- och Skattestyrelsen.

Arbetsgruppen inledde sitt arbete med att analysera en skiss till en ny metod för beräkning av värdet på onoterade aktier som en tidigare arbetsgrupp (FSR) hade föreslagit.

Arbetsgruppen konstaterade att FSR:s skiss utgick från att värderingen av de överlätna tillgångarna i verksamheten skulle göras på samma sätt oavsett om det rörde sig om en direkt eller indirekt ägd verksamhet. Arbetsgruppen konstaterade vidare att enligt skissen skulle värderingen av aktier ske genom en sammanställning av företagets tillgångar och skulder utifrån de räkenskapsmässiga värdena för vissa poster och för andra poster utifrån de skattemässiga värdena. Värderingstidpunkten skulle också skilja sig beträffande de olika posterna. Vissa poster skulle värderas vid överlätelsetidpunkten för aktierna och andra vid "statustidpunkten". Vidare hade föreslagits att goodwill skulle värderas enligt skattemässiga principer.

Arbetsgruppen började med att göra en provberäkning utifrån denna skiss i jämförelse med 1993 års ovannämnda praxis. Därefter gjorde man en ny provberäkning i jämförelse med 29 ärenden i vilka Ligningsrådet hade beslutat. Det visade sig att den första provberäkningen generellt medförde ett högre värde enligt FSR:s metod än det skattemässiga värde som tidigare hade fastställts. Arbetsgruppens sammanfattning av FSR:s skiss var att förslaget om olika värderingstidpunkter och värderingsprinciper inte tillgodosåg arbetsgruppens överordnade önskan om en enkel och överskådlig utgångspunkt för värderingen och att värderingen först och främst borde utgå från det senaste årsbokslutet. Den andra provberäkning utgick därför från det senaste årsbokslutet och utifrån de räken-

skapsmässiga bokförda värdena. Även denna provberäkning medförde högre värden än de skattemässiga. Det kunde dock konstateras att många avvikelser berodde på att Ligningsrådet gått in och gjort särskilda beräkningar avseende värdet på goodwill och även ibland avseende andra poster. Det kunde också konstateras att värderingen enligt 1993 års praxis utgick från särskilt upprättade periodbokslut medan provberäkningen endast utgick från årsbokslutet. Det visade sig också att Ligningsrådet vid många tillfällen utgått från det "inre värdet" med korrigering för vissa enskilda tillgångar.

Arbetsgruppens slutsats var att en ny kursvärderingsmodell borde kunna baseras på det räkenskapsmässiga inre värde i företaget som följde av senaste årsbokslut. Detta var den metod som skulle hamna närmast en marknadsvärdering om man inte valde att använda sig av en skönsmässig värderingsmetod. Gruppen fann också att det var omöjligt att förutse alla upptänkliga förhållanden som kunde ha betydelse för kursvärderingen och att en ny regel därför måste kompletteras med en möjlighet till avvikelse från modellen när omständigheterna talade för detta. Två konkreta räkenskapsposter kunde emellertid inte direkt läggas till grund för värderingen, nämligen fast egendom och goodwill. Fast egendom skulle i stället sättas värde efter den senaste årliga egendomsvärderingen och goodwill efter skattemässiga principer.

1.2.6 Inkomstbeskattningen m.m.

Dödsbon med en omsättning på över 1,3 miljoner DKK samt bon med ett nettovärde över 1 miljon DKK betalar inkomstskatt. Sådan tas ut med 50 procent av inkomsterna. Det föreligger en inkomstskattemässig kontinuitet mellan den avlidne och dödsboet.

Arvskiftet medför realisationsvinstbeskattning. Arvingarna kan emellertid välja om de vill ta över de skattemässiga ingångsvärdena eller om de vill lösa upp dessa. Detta gäller endast de dödsbon som är skyldiga att betala inkomstskatt. Selskaber (bolag) kan inte överta andelar med kontinuitet.

Regeln om kontinuitet infördes genom "kildeskatteloven" med ikraftträdande den 1 januari 1970 som en lättning i beskattningen. Vissa inskränkningar har dock skett under åren och genom Pinsepakken (lov nr. 431 av den 26/6 1998) infördes som huvudregel att arvskiften skulle medföra kapitalvinstbeskattning. Samtidigt blev möjligheten att använda sig av kontinuitet ytterligare inskränkt

genom dödsboskatteloven § 29, stk. 1. Det är endast de i DSKL särskilt uppräknade tillgångarna som får tas över med kontinuitet.

Fast egendom som ingått till minst hälften i förvärvsverksamheten får övertas med kontinuitet. Uthyrning av fast egendom anses inte som förvärvsverksamhet om det inte rör sig om jord- eller skogsbruk. För näringsaktier gäller detsamma som för näringsverksamhet. För onoterade aktier förutsätts att minst en procent av aktiekapitalet i bolaget överläts till mottagaren. Reglerna om kontinuitet gäller således inte om bolagets verksamhet består av uthyrning av fast egendom och inte heller förvaltning av värdepapper. Sistnämnda bestämmelse infördes med Pinsepakken och har gett upphov till många frågor t.ex. vad som avses med begreppet värdepapper. De särregler som gäller för onoterade aktier gäller dock inte efterlevande maka/make som alltid kan överta sådana med kontinuitet. Det som kan övertas är förvärvsverksamhet eller ideell andel därav. Mottagaren övertar "förskottsavskrivningar" och "investeringsfondavsättningar" liksom medel inestående på "konjunkturutmättningskonto". Som en förutsättning gäller dock att mottagaren själv uppfyller förutsättningarna i verksamhetskatteloven. Endast maken/makan kan överta inestående medel på etableringskonto.

1.2.7 1998 års Generationsskiftesutvalg

Den danska regeringen och Centrum-Demokraterne tillsatte i januari 1998 en utredning om generationsskiften. Utredningen fick i uppdrag att belysa och komma med förslag till ytterligare lättnader för att underlätta generationsskiften i näringslivet både vad det gällde familjer och medarbetare. Utredningen skulle belysa hur man genomför generationsskiften för tillfället, hur många företagsöverlåtelse som skett de senaste åren, till vem de sker, övertagarna ålder och åldersfördelning i verksamheter i olika branscher samt komma med upplysningar till underlag för beräkningen av antalet företagsnedläggningar som berott på en icke ändamålsenlig generationsskifteslagstiftning.

- Kartläggning av relevanta författningar och ange eventuella sådana som försvårar generationsskiften.
- Värdera effekten av de den lagstiftning som finns ifråga om arvskiften och gåvor.

- Överväga om det behövs olika regler för olika persongrupper och olika företagsformer och branscher.
- Överväga om det finns regler som förhindrar att företagsägare i pensionshänseende behandlas på samma sätt som resten av arbetsmarknaden.
- Överväga möjligheterna att åstadkomma en mer aktiv kapitalförsörjning för generationsskiften i små verksamheter genom att åstadkomma marknadsplatser, finansieringsinstitut eller liknande låneinstitut. I samband härmed skall köparnas möjlighet att låna från den övertagna verksamheten och dennas goodwill till finansiering av köpet, samt säljaren kontantbehov. I detta sammanhang skall säljarnas möjlighet att belåna eller realisera det skuldebrev som uppkommit i samband med försäljningen av verksamheten, övervägas.
- Överväga möjligheterna och riskerna med att genomföra skattemässig kontinuitet vid överlåtelser till medarbetare dock med beaktande av skattesystemets grundläggande regler om att vinster på längre sikt inte skall undgå beskattning.
- Slutligen komma med förslag till lagstiftning.

Utredningen leddes av avdelningschefen Jens Drejer vid Skatteministeriet med experter från Dansk Industri och Den danska handelskammaren, Finansministeriet, Näringsministeriet, Finansrådet, Handelshögskolan, Lantbruksrådet, Hantverksrådet, Advokatrådet, Arbetarrörelsens näringsråd, Dansk Handel och Service. Sekretariatet bestod av tre personer som kom från Skatteministeriet och Told- och skattestyrelsen.

Utredningen la fram sitt betänkande Generationsskifte i augusti 1999 (nr 1374). I sin sammanfattning anförde utredningen bl.a. följande.

De skilda utgångspunkterna i generationsskiftesdiskussionen har medverkat till att utredningen inte har kunnat enas om ett förslag. Man har i stället gjort en genomgång av de olika centrala förslagen varefter man redovisar för- och nackdelar. Sedan ankommer det på läsaren att värdera det lämpliga i förslagen utifrån dennes preferenser. Förslagen bör sedan göras till föremål för en särskild behandling. Mot bakgrund av att utredningens uppdrag är att underlätta för generationsskiften har man inte ansett sig tvungna att redovisa skatteneutralitet i förslagen.

Frågan om (succession) kontinuitet har vållat den största oenigheten i utredningen. *För ett avskaffande av kontinuitet* talar att det

inte är visat att det finns några samhällsnyttiga verkningar av att behålla reglerna. Mot förslaget talar att det är olämpligt att avskaffa ett smidigt instrument vid generationsskiften, dock att kontinuitet endast gäller vissa generationsskiften. Detta gäller särskilt de överlåtelse som rör arv och gåvor utan vederlag. Ett avskaffande medför också inläsningseffekter för det fall överlåtelsen skulle medföra en kapitalvinstbeskattning hos säljaren. Den omedelbara samhälls-ekonomiska effekten skulle vara större inkomster och en räntevinst för staten eftersom vinster och avskrivningar skulle tas fram till beskattning. Å andra sidan skulle avskrivningsunderlagen ökas med en motsvarande ökning av avskrivningarna.

En *avbetalningsordning* i stället för kontinuitet. En sådan kan antingen ges en generell utformning eller endast omfatta transaktioner mellan vissa personkretsar. Ordningen utformas på så sätt att skatteskulden läggs ut på den som tar över verksamheten. Amortering skall sedan göras under ett antal år – förslagsvis fem och till full marknadsränta. För förslaget talar att det delvis löser likviditetsproblem i samband med övertagande av näringsverksamhet, speciellt då betalningen skall ske löpande. Förslaget siktar också mot att hindra inläsningseffekter som annars är följden av att en säljare inte kan betala skatten för överlåtelsen. Det är också en fördel när en köparen inte har tillräckliga lånemöjligheter och säljaren inte kan vara denne behjälplig. Mot förslaget talar att det inte kan användas i samband med arv eller gåvor av näringsverksamhet eftersom säljaren inte kommer i en bättre position med förslaget. Skattemyndigheterna kan också nödgas att stå tillbaka för ett insolvent dödsbo samtidigt som förvärvaren har rätt till fulla avskrivningsunderlag. Om man önskar att begränsa amorteringsrätten till vissa speciella personkretsar uppstår samma tröskeeffekter som i de nu gällande reglerna. Radikala förändringar är också nödvändiga i nu gällande regler för kapitalvinstbeskattning. Vid införandet av en amorteringsperiod på fem år förväntas staten få stigande inkomster de första fem åren och därmed en räntevinst.

Begränsning av kontinuitet till vederlagsfria överlåtelse. Förslaget förutsätter att det görs en uppdelning av kapitalvinstskatten och återlagda avskrivningar i förhållande till storleken på vederlaget. Detta skulle medföra en bättre anpassning till de bevekelsegrunder som ligger bakom dagens regler och skatteförmågeprincipen. Det som talar mot förslaget är att värdet av dagens regler om kontinuitet minskar betydligt. Dagens regler medger full kontinuitet även om en arvslottsutdelning överstiger den enskildes arvslott

och den enskilde på grund därav är tvungen att utge vederlag för att få ta över hela näringsverksamheten.

Begränsning av de tillgångar som man har rätt att inträda i med kontinuitet. Gällande regler för gåvor av aktier kräver att överlåtaren är huvuddelägare i bolaget och att gåvan omfattar minst 15 procent av röstvärdet på aktierna. Vid arv krävs endast att skiftet medför att den enskilda arvtagaren tar emot minst en procent av aktiekapitalet i bolaget. Dessa regler infördes genom Pinsepakken. Det förslås att samma regler som gäller för gåvor även skall gälla vid arv det vill säga att man undantar passivt delägarskap. Mot förslaget talar att det sker en inskränkning av möjligheterna för generationsskiften i stället för tvärtom. Detta förslag diskuterades emellertid redan i samband med den politiska behandlingen av Pinsepakken.

Utvidgning av den personkrets som kan använda sig av möjligheten till *kontinuitet*. Det som här är aktuellt är framförallt en större familjekrets samt medarbetare. Vid överlåtelser till medarbetare skall gåvan inkomstbeskattas – till skillnad mot gåvor till personer inom den närmaste familjekretsen som endast betalar en 15-procentig gåvoavgift. Den fördel som kan uppstå genom införandet av kontinuitet i vederlagsfria generationsskiften till medarbetare är således inte av samma storlek. Detta kan lösas genom ett införande av en högre skuldpost eller en lägre gåvobeskattning vid överlåtelser av en verksamhet till en eller flera medarbetare. Det som talar emot förslaget är att ju större krets som tas med bland de kontinuitetsberättigade desto mer kan reglerna anses som ett generellt undantag från kapitalvinstbeskattningen. Det är därför nödvändigt att begränsa undantaget till de situationer i vilka det är sannolikt att säljaren vill låta värdet av kontinuiteten komma köparen till godo. I annat fall kommer regeln att medför ett inkomstbortfall som inte står i proportion till den nytta regeln kan medföra för överlåtelser genom generationsskiften. Dessutom är det en rad skatterättsliga hänsyn till systemet som inte kan förenas med en bred användning av kontinuitetsreglerna. Bl.a. om skatterättslig neutralitet ifråga om beskattning av kapitalvinster. Härutöver kan det strida mot kraven om samtidighet i beskattningen och de krav på fördelningspolitiska hänsyn som ligger bakom utformningen av skattesystemet. Om det dessutom utges vederlag i samband med överlåtelser strider det mot skatteförmågeprincipen och de hänsyn som ligger till grund för kontinuitetsreglerna.

Kontinuitet i fråga om *konton för sparade vinstmedel* föreligger vid arv men inte vid gåvor. Detta medför att om det finns ett konto av sådan storlek som i sig ger incitament till att uppskjuta ett generationsskifte till ägarens död kan detta medföra konsekvenser för verksamheten. Reglerna bör därför ändras så att det inte görs skillnad på generationsskiften som sker genom arv eller gåvor. Det som talar emot förslaget är att det är tämligen vittgående. De vinster som finns på kontona kan bestå av en lång rad realiserade vinster medan möjligheten till kontinuitet brukar användas i fråga om icke-realiserade vinster etc.

Goodwill är ett av de centrala generationsskiftesämnen där olikartade hänsyn drar i olika riktningar vilket strider mot önskemålet att kunna ställa upp en modell för en optimal skattemässig behandling. Eftersom det är svårt att uppskatta storleken av goodwill i ett företag är det svårt för köparen att finansiera köpet i en del. I finanslovsförhandlingarna 1999 avtalade man om att införa möjligheten till uppskov med skatten i de fall ersättning för goodwill utges löpande. Vid denna typ av betalning kan man säga att det är säljaren som står risken för framtida intjäning i verksamheten. Det föreslås att beskattningen av goodwill skall ske efter en *kassaprinzip*, dvs. att beskattningen av säljaren sker i takt med att denne mottar betalning för det sålda. Förslaget bygger på skatteförmågeprincipen. En sådan regel medför också att den regel som införts om uppskov med beskattning av periodiskt utgående betalningar blir överflödig. Det som talar emot en kassaprinzip är att den snedvrider förhållandet mellan alternativa betalningsformer, såsom kontant betalning och användandet av skuldebrev. En sådan gynnsam behandling kommer inte heller att gälla i fråga om värdet av goodwill i samband med aktieöverlåtelse. Ett annat förslag är att avskrivning av goodwill skall ske med *saldometoden* dvs. 30 procent per år i stället för med linjär avskrivning under sju år. Detta skulle medföra en förenkling samt överensstämma med den värdenedgång som gäller för goodwill. Det som talar mot förslag är att det gynnar säljaren som kan ta ut ett högre pris medan det är en nackdel för den övertagna verksamheten. Avskrivningstiden för goodwill ändrades senast 1998 i och med att den sänktes från 10 år till 7 år (afskrivningsloven § 40).

Lånefinansiering av aktier och användning av etableringskonto-medel i företag har också behandlats av utredningen.

Gällande *bo- och gåvoavgifter* har föreslagits *nedsättning av värdet* på tillgångar i näringsverksamhet. Utgångspunkt för värderingen av

tillgångarna skall vara marknadsvärdet. Någon ställning i frågan om vilka tillgångar som skall ingå i näringsverksamhet har inte tagits. När det gäller omsättningstillgångar finns det möjlighet att regleras deras storlek i företaget genom att till exempel öka dem inför ett generationsskifte. Ju större värde på tillgångarna desto högre blir värdet av nedsättningen. Å andra sidan kan omfattningen av sådana tillgångar skilja sig från bransch till bransch. Det som talar mot förslaget är det rör sig om svåra avgränsningsproblem och att reglerna kan ge anledning till inläsningseffekter och möjligheter till kringgående. Bland annat kan den som fått lättningen behöva avhända sig egendomen kort tid efter förvärvet. Ett införande av villkor är också en tillbakagång till det som gällde innan BAL trädde i kraft. Det skall också finnas samhällsnyttiga skäl för att behandla näringsverksamhet gynnsammare än arv- och gåvor av andra tillgångar. Det är också viktigt att en nedsättning görs utifrån marknadsvärdet på tillgångarna i stället för ett värde som åsatts genom speciella värderingsregler.

Höjning av avdraget för latent skatteskulder (passivposter). För närvarande beräknas den latent skatteskulden för beräknade vinster till 30 procent, aktievinster för onoterade aktier till 20 procent och vinster för börsnoterade aktier till 12,5 procent. Det föreslås att den latent skatteskulden om 30 procent skall ökas till 40 procent. Orsaken till att det finns schematiska regler angående latent skatteskulder är att man vid överlätelsetillfället inte vet hur länge förvärvaren kommer att driva verksamheten vidare. Något annat förfarande är dock inte praktiskt möjligt. Fördelen med en höjning är att den skattemässiga belastningen minskar för förvärvaren vilket förbättrar dennes likviditet som därigenom kan komma företaget till godo. Mot förslaget talar att det inte är förutsatt att den latent skatteskulden faktisk kommer att utlösas och att storleken på avdragen förutsätter att utlösen sker med 10 års mellanrum.

Företagares pension. Om en företagare skulle kunna ha möjlighet att behålla framtida pensionsmedel i sitt företag under en längre tid skulle detta få till effekt att företaget fick en bättre soliditet samt att medlen skulle medföra en resultatreglerande påverkan på företaget. Å andra sidan medför en alternativ placering av pensionsmedlen en riskspridning som man inte uppnår genom att behålla pengarna i företaget. Reglerna för engångsinbetalningar för pensionssparande med löpande utbetalningar föreskriver att avdraget för inbetalningen skall fördelas över en tioårsperiod. Sådana inbe-

talning får göras senast det år personen fyller 60 år. Det föreslås att det skapas en möjlighet för företagare att göra engångsinbetalningar från de medel som kommer från försäljningar av näringsverksamhet. Det föreslås också att åldersgränsen höjs. Dessa förändringar kan främja generationsskiftesprocessen samt skapa likställighet med andra samhällsgrupper när det gäller fördelningen av livstidsinkomster. Det som talar emot förslagen är att det redan nu finns bra möjligheter till sparande och konsolidering vilka löntågarna inte har tillgång till.

1.2.8 Förslag till lagändringar

En del av de förslag som Generationsskiftesutvalget behandlade har behandlats inom regeringskansliet och antagits av folketinget den 7 december 2000 med ikraftträdande den 1 januari 2001. Ändringarna var bl.a. följande.

L 32: Forslag til lov om ændring af virksomhedsskatteoven og personskatteoven (Aktiekøb i forbindelse med virksomhedsovertagelse).

Ändringen rör lånefinansiering av aktier och går ut på att undanröja olikheterna i den skattemässiga behandlingen av ränteutgifter som rör lån som tagits för att förvärva en enskild näringsverksamhet respektive ett bolag.

L 33: Forslag til lov om ændring av pensionsbeskattningsloven, pensionsafkastningsloven, personskatteoven og skattekontrolloven. (Pensionsordninger for tidligere selvstændigt erhvervsdrivende m.fl.).

Förslaget rör utredningens avsnitt om pension. Genom förslaget kommer en företagare vid en försäljning (helt eller delvis) av sitt företag att kunna dra av ett engångsbelopp om högst 2 miljoner DKK från den kapitalvinst som uppstår genom försäljningen för att använda till egen pension.

L 34: Forslag til lov om ændring af forskellige skattelove. (Succession i konto for opsparet overskud og justering af reglerne om beskatning af løpende ydelser).

Ändringen rör utredningens avsnitt om kontinuitet i fråga om konton för sparade vinstmedel. Förslaget syftar till att likställa behandlingen av sådana konton även vid andra överlåtelse genom arv.

L 36: Forslag til lov om ændring af aktieavancebeskatningsloven og dødsboskatteoven. (Ændring af successionsreglerne ved overdragelse af aktier).

Ändringen rör utredningens avsnitt om begränsning av de tillgångar som man har rätt att inträda i med kontinuitet. Förslaget innebär att passiva delägare inte skall få överta tillgångar med kontinuitet.

1.3 Finland

1.3.1 Lagstiftning m.m.

Lagen (1940:378) om skatt på arv och gåva, AGL.

Förmögenhetsskattelagen (1992:1537), FSkL.

Inkomstskattelagen (1992:1535), ISkL.

Under 1997 inbringade arvs- och gåvoskatterna 1 459 miljoner FIM motsvarande 0,97 procent av statens skatteintäkter.

1.3.2 Arvs- och gåvobeskattningen

I 51 § ISkL föreskrivs att vad som förvärvats genom bl.a. arv, testamente eller gåva inte är en skattepliktig inkomst. De benefika förvärven beskattas i stället genom AGL. Enligt 37 § andra stycket ISkL inkomstbeskattas nyttjanderätt på livstid, pension och annan livstidsförmån för vissa år, vilka genom testamente eller såsom gåva tillfallit någon. Motsvarande paragraf finns i 2 § andra stycket AGL där sådana förvärv undantas från arvs- och gåvoskatt. Samordningen bygger på skatteförmågeprincipen då den som erhåller en småningom utfallande förmån inte har möjlighet att erlagga arvs- eller gåvoskatt på förmånens kapitaliserade värde men nog årlig inkomstskatt på de under året erhållna beloppen³. Detta stadgande har kritiserats av Göran Englund som ansett att lagregleringen är oförenlig med den strävan efter beskattning efter de skilda förvärvarnas förmåga, som utmärker modern arvsbeskattning⁴.

Arvsskatten är en arvslottsskatt som utgår efter progressiva skatteskalor.

³ Andersson Edward, *Inledning till skatterätten*, 6:e uppl., 2001, s. 121

⁴ *Tidsfaktorn vid beskattning av arvs- och testamentslott*, 1969, s. 170.

När det gäller skatteklasser så tillhör make, barn, makes barn, adoptivbarn, föräldrar, adoptivföräldrar och bröstarring till barn eller adoptivbarn samt arvlätarens trolovade skatteklass I. I skatteklass II ingår syskon, halvsyskon och deras avkomlingar. I skatteklass III ingår övriga släktingar och utomstående. Med adoptivbarn avses jämväl fosterbarn i vissa fall och med make en person som har levt ihop med arvlätaren under äktenskapsliknande förhållanden.

Make har rätt till makeavdrag med 6 800 euro. Barn eller adoptivbarn och bröstarringar till dessa, som inte har fyllt 18 år har rätt till avdrag med 3 400 euro (minderårighetsavdrag). Sedvanligt bohag är skattefritt upp till 3 400 euro. Försäkringsersättningar som erhållits med stöd av en personförsäkring och som per mottagare överstiger 35 000 euro räknas med vissa begränsningar till den skattskyldiges arvsandel. Detta gäller dock inte den del av ersättningen som inkomstbeskattas. För belopp under 3 400 euro betalas inte någon arvsskatt.

Skatteklass I

Den beskattningsbara andelens värde euro	Konstant skattetal vid andelens nedre gräns	Skatte-% för den överstigande delen
3 400–17 000	85	10
17 000–50 000	1 445	13
50 000–	5 735	16

I skatteklass II och III är skattesatsen dubbel respektive tredubbel⁵, dvs. 32 respektive 48 procent.

Make som sitter kvar i oskiftat bo är inte skyldig att betala arvsskatt.

Skattskyldigheten inträder normalt vid arvlätarens död (5 §). Om arvskifte redan skett när arvsbeskattningen verkställs läggs skiftesinstrumentet till grund för fördelningen av skatten. I det fall viss egendom med äganderätt övergår först efter det att vissa villkor uppfyllts eller senare än vid arvlätarens död uppstår skattskyldigheten först senare. Detta gäller dock inte om efterlevande make,

⁵ 11–14 §§ AGL med senaste ändring i FSFS 1995:1392.

på grund av inbördes testamente innehar egendomen med nyttjanderätt, utan då påförs arvingen skatt för egendomen.

I AGL är *gåvoskatten* utformad som en allmän gåvoskatt men syftar till att förhindra att arvsbeskattningen kringgås. Sammanläggningstiden är inskränkt till tre år om det inte rör sig om förskott på arv, som i princip är obegränsad i tid (t.ex. bröstarvingar). Beskattningsbara gåvor som erhållits av samma givare under loppet av tre år före skattskyldighetens inträde skall beaktas när skatten bestäms (20 § AGL). Blandade fäng (18 § 3 st. AGL) beskattas som gåva om betalning sker med högst $\frac{3}{4}$ av gängse värde. Enligt en uppfattning innebär detta att de civilrättsliga rekvisiten inte behöver vara uppfyllda. Enligt en annan uppfattning är regeln endast en presumptionsregel som kan frångås om gåvoavsikt inte föreligger.

Gåva av inre lösöre till mottagarens eller dennes familjs personliga bruk är skattefri under förutsättning att gåvans värde inte överstiger 3 400 euro. Detta gränobelopp gäller samtliga gåvor som gåvotagaren har erhållit från samma givare inom treårsperioden. Försäkringsersättningar som med stöd av förmånstatarförordnande erhållits utan vederlag ur en försäkring är befriad från gåvoskatt till den del deras sammanlagda belopp under en treårsperiod understiger 8 500 euro. Belopp därutöver betraktas som gåva om det inte betalas inkomstskatt på beloppet i vilket fall det inte utgår någon gåvoskatt.

1.3.3 Förfarandet

Enligt finländsk rätt liksom enligt svensk skall det hållas en bouppteckningsförrättning när någon avlidit. Vid denna skall ett bouppteckningsinstrument upprättas. Både arvs- och gåvoskatteärenden handläggs av skattemyndigheten, dvs. skatteverket. Skatterna uppbärs i en eller två rater och oberoende av överklagande. Eftersom det för generationsskifteslättnader finns regler om räntefritt uppskov med betalningen i 56 § AGL kan det vara angeläget att t.ex. verkställa skifte så att man för skattemyndigheten kan utreda om det finns förutsättningar för generationsskifteslättnader. Det finns därför möjlighet att ansöka om att skattemyndigheten beslutar att uppskjuta verkställandet av beskattningen med högst ett år. Som en förutsättning gäller att gårdsbruk- eller rörelsetillgångarna inte utgör en ringa del av boets totala tillgångar.

1.3.4 Värderingen

Såsom nämnts ovan bestäms egendomens värde vid tiden för skattskyldighetens uppkomst, dvs. normalt sett enligt dödsdagens värde. Om värdet på egendomen har minskat väsentligt kan skattestyrelsen eller finansministeriet på ansökan, om synnerliga skäl föreligger, förordna om återbetalning eller nedsättning av skatten (54 § AGL).

I 10 § AGL stadgas att egendomen uppskattas enligt de grunder, som gäller för uppskattning av förmögenhet vid inkomst- och förmögenhetsbeskattning. Med detta avses företrädesvis bestämmelsen i 11 § FörmSkL. I lagrummet anges att egendom som hör till tillgångarna uppskattas till det "gängse värde" som den hade vid skatteårets utgång i ägarens besittning och på den ort den fanns. Med gängse värde avses egendomens sannolika överlåtelsepris. Skattestyrelsen har den 19 augusti 1994 gett ut ett cirkulär rörande värderingen av tillgångar vid arvs- och gåvobeskattningen. De tillämpningsanvisningar som anges där är svårtillgängliga.

Penningmedel värderas till nominellt belopp inklusive upplupen ränta. Utländsk valuta fastställs till den officiella medelkursen. En fordran som löper med ränta värderas tillsammans med den upplupna räntan. En räntefri fordran eller en fordran som löper med "underränta" värderas enligt gängse räntenivå till ett värde som är lägre än det nominella. En osäker fordran värderas till sitt sannolika värde. Om den egendom som arvs- eller testamentstagaren erhållit belastas av en förpliktelse att till annan erlagga en engångs- eller periodisk prestation eller låta annan vederlagsfritt på något sätt nyttja den ärvda egendomen, skall denna förpliktelses värde kapitaliseras enligt (32–33 §§ FSkL) och dras av som gäld vid arvsbeskattningen. Fastigheter värderas på så sätt att marken och byggnaden värderas var för sig och efter olika metoder, varefter värdena läggs ihop. Börsnoterade aktier värderas till köpkursen på dösdagen med eventuell jämkning. Övriga aktier och värdepapper värderas i första hand till senaste beskattningsvärde om inte följande beskattningsvärde anses mer adekvat. Bostads- och fastighetsaktiebolag värderas med hjälp av handelsvärdemetoden till det värde den prisnivå som representativa jämförelseöverlåtelser utvisar (samma bolag eller område). Dessa aktier anses ofta ha ett över beskattningsvärdet stigande värde, särskilt i de fall försäljning skett i anslutning till arvfallet. Detta värde brukar då anses utvisa gängse

värde⁶. Aktier som berättigar till innehav av affärslokaler värderas i första hand på samma sätt som innehav av aktielägenheter. Här saknas dock i allmänhet representativa jämförelseöverlåtelse. Vid värderingen av aktier som berättigar till innehav av affärs- och kontorslokaler (och affärsfastigheter) kan även en avkastningsvärde metod användas som hjälp. I 14–16 §§ FörmSkL anges reglerna för värdering av lantbruksfastigheter. Dessa värden anses dock för låga för att kunna användas vid arvs- och gåvobeskattningen. Inventarier och lagertillgångar i rörelse bör värderas oberoende av de bokförda värdena. Efter en lagändring 1992, enligt vilken lagertillgångar inte längre kan undervärderas, kan dock de bokförda värdena numera användas. Lagertillgångar i lantbruk bokförs emellertid enligt kontantprincipen och har således inte något värde vid inkomstbeskattningen. När aktier eller ett företag skall ges ett värde vid beskattningen skall detta värde vara sådant att det kan *verifieras och motiveras*. För andra företagsformers del än aktiebolag beräknas värdena som en skillnad mellan tillgångarna och skulderna (bruttometoden) vilken är mer åskådlig än den nettometod som används i finansministeriets beslut (30.12.1992/1554).⁷ Även för aktiebolag kan det rekommenderas att bruttometoden för klarhets skull används. Värderingsanvisningarna i finansministeriets beslut kan även då användas. Som grund för substansvärdet bör alltid tas den senaste officiella balansen. Om mellanbokslut används bör dessa alltid jämföras med den senaste officiella balansen. Andelar i "öppna" och kommanditbolag följer samma regler som övrig egendom och värderas då i allmänhet till de enskilda tillgångarnas värden. I fråga om dolda inkomstskatteskulder torde dessa numera få dra av.

1.3.5 Inkomstbeskattningen

I 45 § ISkL stadgas att vinst som har erhållits vid överlåtelse av egendom utgör skattepliktig kapitalvinst enligt vad som sägs i kapitlet. I 46 § 1 mom. stadgas vidare att vinsten av en egendomsöverlåtelse räknas ut så att från överlåtelsepriset dras det av det sammanlagda beloppet av den icke avskrivna delen av anskaffningsutgiften för egendomen och utgiften för vinstens förvärvande. Det belopp som skall dras av utgör för annan skattskyldig än samfund

⁶ Andersson Edward, *Inledning till skatterätten*, 5:e uppl. 1995, s. 123

⁷ Numera Finansministeriets förordning 25.1.2001/52

samt öppet bolag och kommanditbolag alltid dock minst 20 procent och, om den egendom som skall överlätas har varit hos överlåtaren i minst 10 års tid, minst 50 procent av överlåtelsepriset. När ett öppet bolag eller kommanditbolag överläter egendom som en bolagsman satt in i bolaget då det grundades eller senare, eller när en bolagsman eller tidigare bolagsman överläter egendom som han har tagit ut ur bolaget, skall den ägartid som avses i 1 mom. räknas från den tidpunkt då egendomen sattes in eller togs ut ur bolaget om det inte är fråga om en ändring av verksamhetsform på visst sätt. I 47 § 1 mom. ISkL finns särskilda stadganden om uträkning av anskaffningsutgiften för egendom. Här anges att som anskaffningsutgift för egendom som erhållits vederlagsfritt anses beskattningsvärdet vid arvs- och gåvobeskattningen (jfr Högsta Förvaltningsdomstolen avgörande 1997:32). I målet var fråga om ett dödsbo efter två makar som hade sålt bostadsaktier som den tidigare avlidne mannen hade varit ensam ägare till. Vid uträkningen av överlåtelsevinsten ansågs som anskaffningsutgift enligt 47 § 1 mom., för den ena hälften av aktierna, hälften av det värde som bostadsaktierna åsatts vid arvsbeskattningen efter mannen och, för den andra hälften av aktierna, hälften av det värde som samma aktier hade åsatts vid arvsbeskattningen efter hustrun.

1.3.6 Generationsskiftesreglerna

I 48 § ISkL regleras frågan om skattefria överlåtelsevinster. I paragrafens första stycke anges att

vinst som erhållits vid överlåtelse av egendom inte är skattepliktig inkomst, om den skattskyldige överläter

— — —

3. fast egendom som hör till lant- eller skogsbruk som han bedriver, andel i ett öppet bolag eller ett kommanditbolag eller aktier eller andelar i ett bolag, vilka berättigar till en egendomsandel på minst 10 procent i bolaget, och om mottagaren är hans barn eller en bröstarvinge till barnet eller hans syskon eller halvsyskon, antingen ensam eller tillsammans med sin make, och om egendomen i sammanlagt över tio år har varit i den skattskyldiges eller i dennes och en sådan persons ägo av vilken han erhållit den utan vederlag.

I paragrafens sista stycke föreskrivs vidare att

om 1 mom. 3 punkten har tillämpats på överlåtelsen och mottagaren överläter samma egendom innan fem år har förflutit från förvärvet

skall, då beloppet av hans överlåtelsevinst räknas ut, från anskaffningsutgiften dras av det belopp av den skattepliktiga överlåtelsevinsten som med beaktande av 1 mom. 3 punkten inte har ansetts som hans fångesmans skattepliktiga inkomst.

48 § ISkL är en komplettering till de paragrafer i AGL som behandlar lättnader vid generationsskiften. Dessa paragrafer har nyligen behandlats i riksdagen i RP 104/2000/rd av den 4 september 2000. I propositionen anges bl.a. följande.

Enligt 55 § AGL kan en del av arvs- och gåvoskatten under vissa förutsättningar lämnas odebiterad, när en gårdsbruksenhet, ett annat företag eller en del därav överförs som arv eller gåva. Förutsättningen för erhållande av skattelättnad är att den skattskyldige med de medel som han har erhållit i arv eller som gåva fortsätter att bedriva jordbruk eller jord- och skogsbruk eller annan företagsverksamhet på en gårdsbruksenhet som erhållits i arv eller som gåva eller i ett sålunda erhållet företag, och att den för en gårdsbruksenhet eller ett annat företag påförda arvs- och gåvoskattens proportionella andel av hela skatten överskrider 5 000 FIM. Genom den lag om ändring av 55 § AGL (1110/1994) som trädde i kraft vid ingången av 1995 fogades till 55 § en bestämmelse enligt vilken gåvoskatten i sin helhet lämnas odebiterad, om en gårdsbruksenhet eller ett annat företag eller en del därav överläts delvis mot vederlag till en person som fortsätter verksamheten och vederlaget överstiger 50 procent av det gängse värdet. Betalningstiden kan även enligt 56 § AGL förlängas om skatten uppgår till minst 10 000 FIM. Skatten uppbärs i lika stora poster om minst 5 000 FIM under högst fem år. För den förlängda betalningstiden uppbärs inte ränta.

I 55 § andra stycket regleras frågan om beräkning av skatten:

För beräkning av den del av skatten som skall lämnas odebiterad avdras från skatt som påförts enligt denna lag den skatt som för arvsandelen eller gåvan borde påföras, om gårdsbruksenhetens jordbruksjord, skog, byggnader, konstruktioner, maskiner, redskap och anordningar ävensom till ett annat företag än en gårdsbruksenhet hörande tillgångar skulle värderas enligt de grunder som iakttagits vid den förmögenhetsbeskattning som verkställdes under året före skattskyldighetens inträde. Den sålunda erhållna skillnaden eller, om den är större än den del av den i 1 mom. 3 punkten avsedda arvs- eller gåvoskatten som överstiger 5000 mark, det sistnämnda beloppet, debiteras inte.

I propositionen anges vidare:

Enligt 57 § AGL avses med en del av en gårdsbruksenhet eller ett annat företag även minst en femtedel av de aktier eller andelar som berättigar till innehav av en gårdsbruksenhet eller ett företag. Bestämmelsen är en norm som kompletterar bestämmelserna om skatte-

lättnad vid generationsväxling. Den begränsar inte tillämpandet av bestämmelserna om generationsväxling på överlåtelse av direkt ägande i fråga om en gårdsbruksenhet eller ett annat företag utan endast tillämpandet på indirekt ägande, dvs. om gårdsbruksenheten eller företaget är ett aktiebolag eller personbolag. Förutsättningarna för den skattelättnad som beviljas vid en generationsväxling avgörs enbart med stöd av 55 §, vilket innebär att 57 § utvidgar tillämpningsområdet för skattelättnader till att även gälla gårdsbruksenheter och företag som ägs indirekt. Förutom de huvudsakliga bestämmelser om skydd för generationsväxlingar som nämns ovan kan enligt 53 § 1 mom. 2 punkten på ansökan beviljas partiell eller fullständig befrielse från arvs- och gåvoskatt, om en indrivning av skatten skulle äventyra den fortsatta verksamheten inom jord- eller skogsbruket eller något annat företag eller bevarandet av arbetsplatser. De gällande bestämmelserna i 55 och 56 § är inte beroende av prövning, utan skattelättnaderna beviljas på begäran av den skattskyldige, om de i lagen förskrivna schematiska villkoren uppfylls. Till dessa hör att verksamheten fortsätter och att minibeloppet av arvs- eller gåvoskatten har påförts för företagsegendom. Grunder för att betalningen av skatten skulle innebära svårigheter behöver inte uppges. Vid tillämpningen av 52 § prövas däremot behovet av skattelättnad.

Den arbetsgrupp för arvs- och gåvoskatt vid generationsväxlingar (VM 1993:4) som finansministeriet tillsatte 1992 föreslog inte någon ändring i fråga om kravet på en femtedel, men ansåg att skattelättnad inte borde beviljas i sådana fall där man eventuellt överläter den bestämda andel aktier som krävs, men med hjälp av preferensaktier kan behålla absolut bestämmanderätt i företaget. Enligt arbetsgruppens förslag borde aktierna ge minst en femtedel av rösträtten vid bolagsstämman.

Eftersom de stora åldersgrupperna som är födda efter kriget uppnår pensionsåldern under de närmaste åren kan man förvänta betydligt fler generationsväxlingar i familjeföretag än tidigare. Enligt regeringsprogrammet stärks företagandet samt små och medelstora företags tillväxt och konkurrenskraft med hjälp av näringspolitiska åtgärder. I enlighet med regeringsprogrammet har regeringen startat ett företagprojekt och i samband med det klarläggs förutsättningarna för en jämlik behandling av företag i olika branscher samt möjligheterna att främja generationsväxlingar i familjeföretag.

Avsikten med de lättnader som beviljas i beskattningen av arv och gåvor vid generationsväxlingar är att förhindra att kontinuiteten i verksamheten på ett jordbruk eller i ett annat företag äventyras då tillgångarna överförs i form av arv eller gåva till en arvtagare eller gåvomottagare som fortsätter verksamheten. Arvsskatten kunde leda till att en del av tillgångarna måste realiseras eller till att man måste avstå investeringar som vore nödvändiga för den fortsatta företagsverksamheten.

-- --

Gällande skattelättnader, som innehåller både skatt som inte debiteras och betalningsansånd samt lättnader i gávoskatten vid affärer av gávokaraktär, innebär en klar skatteförmån jämfört med andra arvtagare. Kravet på en femtedel i fråga om gårdsbruksenheter och andra företag som ägs indirekt grundar sig på det faktum att när ägarandelen är liten har den som fortsätter verksamheten inte samma behov av skattelindring på samma sätt som vid större ägarandelar. Kravet på en femtedel innebär emellertid att skattelättnader i praktiken inte erhålls i fråga om familjeföretag i aktiebolagsform om arvlåtaren ensam har ägt företaget och efterlämnar make och tre barn. Om något av barnen fortsätter företagsverksamheten erhålls inte skattelättnad, om inte personen i fråga vid arvskiftet tilldelats över en femtedel av aktierna. Bestämmelsen har även i rättspraxis tolkats mycket strikt och särskilt för varje överlåtelse. Om ägarandelen är för liten för att bestämmelsen skall kunna tillämpas, kan situationen inte senare ändras genom att ytterligare tillgångar skänks för att ägarandelen skall uppnås. Å andra sidan bör man komma ihåg att i fråga om skattelättnad är alla aktier likvärdiga, trots att rättigheterna eller rösträtten som aktierna medför kan vara olikartade. I många företag är ägandet spritt så att den som fortsätter verksamheten inte längre kan inneha en femtedel av ägarandelen. Så är fallet i många företag som verkat länge, i vilka det även tidigare har skett en generationsväxling. På grund av detta föreslås att 57 § ändras så att den skattelättnad som avses 55 och 56 § erhålls om det skattepliktiga arvet eller den skattepliktiga gávan innehåller minst en tiondel av de aktier eller andelar som berättigar till innehav av en gårdsbruksenhet eller ett företag.

-- --

Det finns inga exakta uppgifter om de generationsväxlingar där bestämmelserna i 55 § AGL har tillämpats. Enligt uppgifterna från det s.k. PEVE-datasystemet har 55 § AGL tillämpats på uppskattningsvis över 1 000 fall i hela landet under hela 1999. Enligt en grov uppskattning har beloppet av skattelättnaderna uppgått till under 90 miljoner FIM. Av flera statistiska uppgifter att döma övergår sällan andra företag än gårdsbruksenheter som arv eller gáva till en arvtagare som fortsätter verksamheten. Även gårdstillgångarna överförs tydligen allt oftare genom en affär av gávokaraktär, speciellt efter det att gávoskatten lindrades vid ingången av 1995. Enligt uppgifter från vissa skattebyråer är antalet generationsväxlingsfall få. Under 1999 tillämpades i Helsingfors 55 § på 19 fall och på nio fall tillämpades 56 § om betalningsansånd. I området som hör till Esbo skattebyrå har det förekommit 23 fall av vilka de flesta har gällt gårdsbruksenheter och endast ett fåtal gällt andra små företag. I Tammerfors förekommer årligen ca 30–40 fall som i huvudsak gäller gårdsbrukstillgångar. Med beaktande av dessa uppgifter har den föreslagna ändringen ingen betydande inverkan på intäkterna från arvs- och gávoskatten.

-- --

Lagen trädde i kraft den 1 januari 2001.

1.3.7 Förhandsavgörande

I regeringens proposition 290/1979 föreslogs stadganden som skulle underlätta de svårigheter vid betalande av skatt på arv och gåva som förekommer i samband med generationsväxlingar. För att den skattskyldige i sådana fall av överlåtelse, som äger rum under överlåtarens livstid och i fall vilka det är fråga om fortsättande av gårdsbruks och annan företagsverksamhet i förhand skulle få vetskap om vilken skatt som möjligen måste betalas föreslogs ett stadgande om förhandsbesked i en ny 21 a § AGL. Stadgandet motsvaras numera av 39 a § AGL. I paragrafen föreskrivs att skatteverket på skriftlig ansökan får meddela förhandsavgörande som gäller arvs- och gåvoskatt. Förhandsavgörande får sökas både av givaren och mottagare. Förhandsavgörande om arvsskatt får efter arvlåtarens död sökas av delägare i dödsboet, legatarier och efterlevande make. Enligt 39 b § AGL skall ett lagakraftvunnet förhandsavgörande på yrkande av den skattskyldige iakttas med bindande verkan. Ett sådant beslut får överklagas till länsrätten och HFD. Beslut om förhandsavgörande är belagda med en avgift om 800 FIM.

1.3.8 Kringgåendestadgandet

I den finländska lagstiftningen fanns det tidigare inte någon regel som tog sikte på kringgåendefall. Utgångspunkten blev därför att civilrättsligt giltiga transaktioner skulle godtas vid beskattningen. HFD hade dock på senare tid börjat göra en helhetsbedömning utifrån parternas avsikter. (Edward Andersson, JFT 1991:15, Kringgående av gåvoskatt s. 18). Slutsatsen grundades bl.a. på rättsfallet HFD 1989 II 562 A. I rättsfallet hade A och B sålt en aktielägenhet för 240 000 FIM till sin son och dennes hustru. Köpeskillingen 239 984 FIM skulle enligt köpeavtalet betalas i fyra rater om 59 996 FIM med två års mellanrum. De två första raterna efterskänktes på betalningsdagarna, enligt vilka värdet av varje gåva utgjorde 59 996 FIM. HFD fann att köpeskillingen inte alls varit avsett att betalas, utan att överlåtelsen från början varit en gåva. I artikeln redogjorde författaren bl.a. för det stadgande som fanns i

56 § beskattningsslagen, numera 28 § samma lag. Han framhöll att det fanns behov av ett stadgande som förhindrar rättshandlingar som syftar till ett kringgående av AGL. Han framhöll dock vidare att ett kringgåendestadgande med samma generella avfattning som det i 28 § inte skulle kunna inverka på bedömningen av sådana åtgärder, som idag utan tvekan godtas om uttryck för helt normal skatteplanering (artikeln s. 28). Exempel på sådana var t.ex. två föräldrar som ger bort en gåva med hälften vardera, överhoppande av generation, räntefritt vederlag eller vederlag mot mycket låg ränta, periodiskt utgående förmåner.

I 33 a § AGL har dock med ikraftträdande den 1 januari 1996 införts ett generellt stadgande som syftar till att förhindra kringgående av skatt:

Har ett avtal om arvsifte, en överlåtelse eller någon annan rättshandling som inverkar på arvs- och gåvobeskattningen givits ett rättsligt innehåll eller en rättslig form som inte motsvarar sakens egentliga natur eller syfte, eller har någon annan åtgärd vidtagits i uppenbar avsikt att undgå arvs- eller gåvoskatt, skall vid arvs- eller gåvobeskattningen förfaras enligt sakens egentliga natur och syfte.

1.4 EG-rätt

1.4.1 Kommissionens meddelande om överlåtelse av små och medelstora företag (SME)

Företagsöverlåtelser är en viktig del av den Europeiska kommissionens företagspolitik.

Ur fjärde årsrapporten 1996 av det Europeiska observationsorganet för små och medelstora företag kan utläsas att av över 5 miljoner företag i EU kommer 30 procent att konfronteras med överlåtelseproblematik under de närmaste åren. Ungefär 30 procent av dessa, dvs. 1,5 miljoner, förväntas att försvinna p.g.a. att övergången inte förberetts tillräckligt väl. Därmed förväntas i värsta fall 6,3 miljoner arbeten gå förlorade.

Den 7 december 1994 antogs en formell rekommendation om överlåtelse av små och medelstora företag vilken riktade sig till medlemsstaterna. I dess artikel 9 anges att medlemsstaternas senast den 31 december 1996 skulle rapportera om sina framsteg på området. De skulle också under 1996 lämna förhandsinformation i dessa delar.

Den 3 och 4 februari 1997 anordnade kommissionen i Lille i Frankrike ett europeiskt forum om företagsöverlåtelse. Ur den information som deltagarna lämnade och från de diskussioner som ägde rum under mötet har underlaget till detta meddelande tagits fram (jfr. celex nr 31998Y0328/01/). Meddelandet delas upp i fyra delar nämligen 1) lagändringar för att underlätta företagsöverlåtelse, 2) ändringar i beskattningen, särskilt vad det gäller sänkningar av arvs- och gåvoskatten, 3) förslag till förstärkningar av företagens ekonomiska situation när de byter ägare och 4) övriga praktiska frågor och nedan följer en sammanfattning :

A. Lagförslag om företagsöverlåtelse

1. Frågan om skatteneutralitet vid omvandling av personbolag till AB och vice versa är särskilt viktig

Enligt artikel 4.a i rekommendationen är det viktigt att medlemsstaterna ger små och medelstora företag möjlighet att byta företagsform utan föregående upplösning.

Sådana möjligheter finns idag i Tyskland och Spanien. I Österrike finns enbart möjligheten till bildande genom överföring av apportegendom. I Finland går det bra med omvandling från personbolag till AB men inte vice versa. I Sverige har sådan omvandling underlättats genom lag från 1996. I Storbritannien, Danmark och Irland medför sådana bolagsomvandlingar negativa skatteeffekter.

2. Enkla aktiebolag (skilja på publika och privata)

Enligt artikel 4.b borde det lagstadgas om ett enkelt aktiebolag i alla medlemsstater för att ge de små och medelstora företagen en företagsform som är hållbar i en överlåtelseprocess, därför att den tillåter fördelning av aktier bland nuvarande och kommande arvingar i arvsrätten.

Sådant bolag finns endast i Tyskland. Andra medlemsstater bör också överväga att ytterligare förenkla företagsformen publikt AB, så att de små och medelstora företagen kan använda formen mer.

3. *Enmansföretag*

I artikel 4.c rekommendationen anges att det är önskvärt att en person har möjlighet att driva ett publikt AB.

Denna möjlighet finns i Danmark, Tyskland, Finland, Spanien, Nederländerna och Sverige.

4. *Större kontinuitet i näringslivet*

a) Rättslig kontinuitetsprincip

Många SME bildas utan att företagaren tar hjälp av juridisk rådgivning. Om ägaren sedan oväntat dör kanske de rättsliga bestämmelserna tvingar fram en upplösning av företaget.

I artikel 5.a anges att rättsprincipen kontinuitet i personbolag borde införas i civilrätten för att små och medelstora företag inte skall avvecklas i onödan. Principen finns i Italien och Portugal. I Tyskland finns den för utövare av fria yrken som bildar personbolag men det har föreslagits en mer allmän tillämpning av den.

b) Företrädesrätt eller hembud

Kan införas avtalsrättsligt för att skydda ett företag om överlåtelsen kan utgöra fara för bolaget. Luxemburg har infört en företrädes- eller lösningsrätt för någon av arvingarna som skall vara anställd i företaget och kompensera de andra arvingarna ekonomiskt.

c) Aktieförvaltningssystem

d) Affärs- eller familjeavtal

Särskilt familjeföretag kan ha användning av sådana avtal för att bevara vissa förvaltningsregler från den ena generationen till den andra. Används i viss utsträckning i Frankrike och Spanien för att mildra konsekvenserna av avtal om framtida arv. Är dock klen ersättning för riktiga avtal om framtida arv. (Sådana är förbjudna i Italien, Frankrike, Belgien, Spanien och Luxemburg).

5. Förenklade redovisnings- och förvaltningsregler

År 1996 lades ett lagförslag fram i Danmark som var inriktat på att förenkla de administrativa kraven på små och medelstora företag. I Finland har en arbetsgrupp tillsatts på ministernivå.

B. Beskattning av företagsöverlåtelse

Företag bör inte överlätas av skatteskal. Målsättningen måste vara att skattesystemet inte skall stå i vägen för sunda förberedelser inför en överlåtelse och inte tvinga fram en försäljning av verksamheten för att skatten skall betalas. Skattepolitiken måste vara inriktad på att värna sysselsättningen. Efter kommissionens rekommendation har många åtgärder inriktade på bättre beskattning av företagsöverlåtelse vidtagits i medlemsstaterna. De flesta gäller arvsskatt eller gåvoskatt.

Exempel: sänka de högsta tillämpliga satserna, införa skattebefrielse, skattenedsättning eller grundavdrag före skatt. Grundavdrag måste ligga på nivåer som gör dem förmånliga för små och medelstora företag. Ev. också möjlighet att skjuta upp och därmed "arbeta av" sin skattenota.

1. Gåvor och arv

Högsta skattesatserna finns i Belgien 80 % och i Nederländerna 68 %.

I Storbritannien tillämpas 100 % befrielse från arvsskatt vid överlåtelse av företagsandelar eller icke börsnoterade aktier i handelsbolag, efter innehav i två år (utan hänsyn till innehavets storlek eller antal röster).

I den flamländska delen av Belgien sänktes 1996 arvsskatten till 3 % av substansvärdet i ett familjeföretag varvid beräkningsgrunden gjordes avhängig antalet anställda. 1997 sänktes i Belgien gåvoskatten till 3 % för företag vid överlåtelse till familjemedlemmar vid en fortsatt drift i minst fem år.

I Sverige tas efter ett grundavdrag på 70 000 kr arvsskatt ut med 10 % upp till 300 000 kr, 20 % upp till 600 000 kr och 30 % över 600 000 kr.

1996 infördes i Tyskland ett grundavdrag på 500 000 tyska mark och en värdenedsättning till 60 % för tillgångar i företag. Resten av

beloppet beskattas alltid enligt lägsta sats, dvs. en för nära släktingar (mellan 7 och 30 %). Arvsskatten kan betalas in över en period av tio år utan ränta.

I Spanien har arvsskatten vid företagsöverlåtelse inom familjen sänkts betydligt. Beräkningsgrunden sänks med 95 % om företaget eller värdepapperen går till den avlidnes make eller bröstarvingar. Vissa villkor finns. Bl.a. måste innehavaren äga minst 15 % och vara verksam inom företagets ledning. Mottagarna måste behålla innehavet i 10 år. Samma nedsättning gäller om givaren är över 65 år, permanent oförmögen att arbeta och inte längre uppbär inkomst från företaget.

Fr.o.m. 1996 sänktes gåvoskatten i Frankrike genom en skattnedsättning på kostnadsfria överlåtelse. Nedsättningen ändrades för delade gåvor från 25 % till 35 % för givare under 65 år och från 15 % till 25 % för givare i åldersintervallet 65–75 år. Systemet löser inte oförutsedda överlåtelse t.ex. dödsfall.

Mer behöver göras i enlighet med artikel 6.a i rekommendationen, jfr första stycket.

2. Avyttring till tredje man

Vid företagsöverlåtelse till tredje man tillämpas redan befrielse från skatt på kapitalvinst helt eller delvis i vissa medlemsstater. I enlighet med artikel 7.a bör sådana skattelättnader bli mera allmänna.

Detta är särskilt angeläget i fråga om s.k. roll-over-relief, dvs. när vinsten av en avyttring återinvesteras i ett nytt företag. Sådana skattelättnader tillämpas i Irland, Storbritannien och delvis i Tyskland.

Skatterabatter när företagaren uppnått viss ålder (retirement relief) tillämpas i Österrike, Belgien, Irland, Nederländerna, Storbritannien och Tyskland. I Tyskland får en företagare över 55 år avdrag med 60 000 tyska mark som kvittas mot eventuell kapitalvinst över 300 000 tyska mark och utplånas vid 360 000 tyska mark. Om kapitalvinsten överstiger 15 miljoner tyska mark tillämpas en skattesats på 50 % av den normala.

I Irland kan en småföretagare som är över 55 år och som har ägt sitt företag i minst 10 år gå i pension och överlåta sitt familjeföretag till vem som helst utan behöva betala att någon kapitalvinstskatt på upp till 250 000 irländska pund.

I Storbritannien är lägsta åldersgräns 50 år (om ej ohälsa föreligger). Om en heltidsarbetande investerare äger ett företag eller HB helt eller delvis, görs inget skatteuttag om vinsten är mindre än 250 000 pund sterling. Om vinsten är mellan 250 000 och 1 miljon pund sterling tillämpas en nedsättning med 50 %.

I Österrike finns en lag om sänkt skatt vid företagsöverlåtelse till tredje man. Vinstmedlen kan spridas på tre år om företaget funnits i minst sju år. Kapitalvinsten beskattas med halv sats om försäljningen sker p.g.a. dödsfall, arbetsoförmåga eller pensionering vid 60 år.

I Frankrike kan 80 % av sådana överlåtelse undantas från skatt eller beskattas enligt en fast ränta på 5 %.

3. Avyttring till anställda

Artikel 7.b rekommenderar en gynnsammare behandling av detta slag av överlåtelse eftersom det är ett sätt att bevara arbetstillfällena och slå vakt om den motivation och kunskap som finns bland personalen. Få åtgärder har dock vidtagits för att stimulera sådana överlåtelse. Frankrike medger i vissa situationer undantag från stämpelskatten. Storbritannien har däremot många sådana skattelättnader.

4. Företagsomvandling

Tyskland har genomfört åtgärder som syftar till skatteneutralitet för inkomstskatt och bolagsskatt vid alla typer av omvandlingar. I Frankrike beskattas en bestämd summa om endast 500 franc vid delägaromvandlingar om delägarna accepterar att behålla sina aktier i minst fem år efter omvandlingen.

5. Dubbelbeskattning

Enligt artikel 220 i EG-fördraget är medlemsstaterna ålagda att undanröja alla former av dubbelbeskattning genom att bygga ut nätet av avtal om arvs- och gåvoskatt.

6. Informationsutbyte och goda förebilder

Enligt artikel 2. måste lättillgänglig och entydig information om lagar och praxis tillhandahållas om företagsöverlåtelser, antingen genom offentliga eller privata organ. Ett system med förhandsbesked från skattemyndigheterna skulle innebära större säkerhet. Detta system är för tillfället påtänkt i Frankrike. Kommissionen kan sprida aktuell information och ge exempel på goda förebilder i medlemsstaterna.

7. Skattereformer

I artikel 6. anges att företagens fortlevnad måste säkerställas med hjälp av lämplig beskattning.

C. Stöd från offentliga institut och privata näringsidkare

1. Finansinstitutens roll

En undersökning i Tyskland visar att ett uppköp av företag kräver 60 % större kapitalinsats än vid en start av ett företag. Belgien har en särskild fond som erbjuder lån till förmånlig ränta för finansiering av företagsöverlåtelser till familjemedlemmar eller tredje part. Lånen löper på 7 till 20 år till 3 % ränta under de första 5 åren. Därefter stiger de med 25 punkter i taget upp till högst 3,75 %. Ingen garanti krävs som säkerhet. I Tyskland finns ett tyskt offentlig institut som stödjer företagsöverlåtelser med inriktning på eget kapital. Lånen är oprioriterade med en mycket fördelaktig räntesats. Frankrike har ett garantiprogram för företagsöverlåtelser där lån till en räntesats på endast 3,5 % finns tillgängliga genom ett statligt garantiinstitut. Detsamma gäller i Storbritannien, Österrike och Finland.

Finansinstituterna bör ha en positivare hållning till kreditgivningen till små och medelstora företag. Därutöver bör de kunna inrikta sig mera på helheten vid överlåtelsen.

2. Mellanhändernas roll

Det är viktigt att det finns ett brett spektrum av mellanhänder att tillgå såsom revisorer, skatterådgivare, advokater, notarier och företagskonsulter. Befintliga databaser bör göras tillgängliga för alla. Yrkeskunlig hjälp behövs i ett mycket tidigare skede så att en verksamhetsplan kan utarbetas i tid. Alla konsulter måste kontrollera förutsättningarna på tre viktiga områden:

- 1) Den övertagande företagaren (utbildning, erfarenhet, ek. situation),
- 2) den överlämnande företagaren (pensionsutbetalningar, ålder, framtida delägarskap osv.) och
- 3) företaget i sig (tillgångar, investeringar, anställda, ek. ställning, prognos osv.).

Ett forum, som ett familjerådslag, bör finnas för att tillåta en öppen diskussion av arvsfrågor innan en arvskiftesplan tas fram.

D. Praktiska erfarenheter från företagare som överlätit eller köpt upp företag

1. Förberedelse och utbildning.
2. Företagsvärdering.
3. Erfarenheter från den överlåtande företagaren.

Kommissionens slutsats i meddelandet är att medlemsstaterna inte följer rekommendationerna i så stor utsträckning att det räcker för att övervinna de svårigheter företagen möter när de byter ägare.

Kommissionen har härefter framhållit sin roll att följa utvecklingen noga och hjälpa till att höja medvetenhetsgraden, upplysnings- och utbildningsnivån hos alla inblandade parter. Efter att ha granskat reaktionerna på meddelandet kommer kommissionen att föreslå ytterligare åtgärder för att underlätta företagsöverlåtelser.

1.4.2 Fortsättningen på kommissionens arbete

Kommissionen har under år 2000 tillsatt en expertgrupp om överlåtelse av företag. De länder som inledningsvis hade visat sig intresserade av att delta i gruppen – Danmark, Tyskland, Italien, Nederländerna, Österrike och Finland – ingår i gruppen, liksom ytterligare tre länder (inte Sverige). Kommissionen har till att börja med begärt att få en uppdatering av de uppgifter som lämnades av medlemsländerna under år 1996.

Finans-, närings- och justitiedepartementen har med anledning härav gjort en ny sammanställning av Sveriges åtgärder på bl.a. ovanstående områden och rapporterade denna till kommissionen den 30 juni 2000.

Ett första möte med expertgruppen planerades till början av december 2000. Resultatet av gruppen arbete kommer att rapporteras till the Enterprise Policy Group vilken består av verkställande direktören i industrier och SME:s från alla medlemsländer. De första resultaten från gruppen arbete kan beräknas bli färdiga till sommaren 2001 men tidsplanen för gruppens arbete omfattar 12–18 månader.

Jämförande tabell

	Sverige	Norge	Danmark	Finland
Arvsskatt	Ja	Ja Make undantagen	Ja Make undantagen	Ja
Allmän gåvoskatt	Ja	Nej, kompletterar arvsordningen; Make undantagen	Nej, kompletterar inkomstbeskattningen; Make undantagen	Ja
Förmögenhetsskatt	Inte på arbetande kapital	Ja	Nej	Ja
Närståendekretsen för arv (skatteklasser)	I: Make, sambo, barn, barnbarn, barns make o sambo; styv- o fosterbarn likställs under angivna förutsättningar II: Annan arvinge eller testamentstagare än vad som anges i klass I eller III III: Juridiska personer med allmännyttig verksamhet, offentlig-rättsliga subjekt o vissa privata stiftelser	I: Barn, adoptivbarn o deras barn, makes barn, föräldrar o adoptivföräldrar II: Övriga	Avkomlingar, fosterbarn o deras avkomlingar, föräldrar, makar till barn eller fosterbarn oavsett om barnen är i livet eller inte, f.d. makar; sambo o styvbarn likställs under vissa förhållanden	I: Make, barn, makes barn, adoptivbarn, föräldrar, adoptivföräldrar och bröst- arvinge till barn eller adoptivbarn; sambo o fosterbarn likställs under vissa förhållanden II: Syskon, halv-syskon o deras avkomlingar III: Övriga
Närståendekretsen för gåva	Samma	Arvingar, testaments- tagare; släktingar i nedstigande led till arvsberättigad; make till arvsberättigad; juridiska personer	Samma som för arv samt styvföräldrar o svärföräldrar	Samma
Grundavdrag för arvsskatt	Make: 280 000 SEK Klass I: 70 000 SEK Klass II–III: 21 000 SEK	Alla 200 000 NOK	203 500 DKK från bobehållningen; Justeras årligen	Make 6 800 euro, samt 3 400 euro, skattefritt för alla
Skattesatser arv	I: – 300 000 10 % – 600 000 20 % 600 000 – 30 % II: – 70 000 10 % – 140 000 20 % 140 000 – 30 % III: – 90 000 10 % – 170 000 20 % 170 000 – 30 %	I: Över 200 000 NOK 8 % över 300 000 NOK 20 % II: 10 % resp. 30 % inom samma gränser	15% på sammanlagda bobehållningen För de som inte räknas som närstående 25 % efter avdrag för boavgiften	I: 3 400–17 000 euro 85 + 10 % – 50 000 euro 1 445 + 13 % 50 000 euro – 5 735 + 16 % För skatteklass II dubbel, o klass III tredubbel sats

forts. Jämförande tabell

	Sverige	Norge	Danmark	Finland
Grundavdrag för gåva	10 000 SEK	200 000 NOK	45 200 DKK, barns och styvbarns make 15 800 DKK	3 400 euro
Skattesatser gåva	Samma som för arv	Samma som för arv	15 % för närstående 36,25 % för styv- och svärföräldrar närstående	Samma som för arv
Skattesatser arv	I: – 300 000 10 % – 600 000 20 % 600 000 – 30 % II: – 70 000 10 % – 140 000 20 % 140 000 – 30 % III: – 90 000 10 % – 170 000 20 % 170 000 – 30 %	I: Över 200 000 NOK 8 % Över 300 000 NOK 20 % II: 10 resp. 30 % inom samma gränser	15 % på sammanlagda bobehållningen För de som inte räknas som när- stående 25 % efter avdrag för boavgiften	I: 3 400–17 000 euro 85 + 10 % – 50 000 euro 1 445 + 13 % 50 000 euro – 5 735 + 16 % För skatteklass II dubbel, o klass III tredubbel sats
Sammanläggning av gåvor och arv	Ja Inom 10 år	Ja Utan tidsbegränsning i fråga om samme givare; Alla gåvor 6 mån. före dödsfallet; Vid omnämnande i testamentet, 5 år	Nej	3 år Sammanläggning av gåvor inom 3 år i fråga om samma givare
Tidpunkten för värderingen	Döds- och gåvotillfället alternativt enligt arvskiftet	Döds- och gåvotillfället	Skiftesdagen och gåvotillfället	Döds- och gåvotillfället

forts. Jämförande tabell

	Sverige	Norge	Danmark	Finland
Kontinuitet i inkomst-beskattningen	Ja Vid överlåtelse av hel eller ideell andel av näringsverksamheten	Nej Diskontinuitet, dvs. latent skatteskuld avseende uttag beskattas varken hos givaren eller gåvomottagaren	Delvis Valfrihet i fråga om fysiska personer. Avskattning vid överföring till bolag	Ja I fråga om överlåtelse av hel rörelse eller minst 10 procent av aktierna eller andelarna i bolaget
Värderingsprincip för tillgångar i näringsverksamhet	Substansvärdemetoden	Marknadsvärdet	Marknadsvärdet, Fastigheter $\pm$ 15 % av den offentliga värderingen	Sannolikt överlåtelsepris (gångse värde)
Lättnad genom nedsättning	All näringsverksamhet som bedrivs av enskild näringsidkare samt av onoterade aktiebolag och som inte utgör fastighetsförvaltning nedsätts till 30 % av substansvärdet	Icke börsnoterade AB, ansvarlige selskap och kommanditbolag nedsätts till 30 % av förmögensvärdet	Nej	Nedsättning till skattevärdet
Lättnad genom anstånd	20 år mot ränta, säkerhet och inkomstprövning	Mot ränta och inkomstprövning	Nej	Ja 5 år utan ränta

Inkomst- och gåvoskatteeffekter vid olika typer av överlåtelser av en fastighet

Det första exemplet förutsätter att modern köper en fastighet för 1 000 000 kr som används som anläggningsfastighet i rörelsen. Därefter säljer hon fastigheten till sin dotter för 3 000 000 kr som i sin tur använder fastigheten i sin rörelse (marknadsvärdet är 3 000 000 kr). Dottern avyttrar senare fastigheten till en utomstående för marknadsvärdet 4 000 000 kr. I det andra exemplet ger modern bort fastigheten till dottern i gåva utan vederlag. Exempel 3–6 bygger på att modern gör en underprisöverlåtelse mot ett vederlag om 2 000 000 kr. Det skattemässiga värdet 750 000 kr antas understiga anskaffningsutgiften. Detta innebär således att värdeminskningssavdrag m.m. uppgår till 250 000 kr.

Mor	Dotter	Utomstående
1. Försäljning		
	<u>Försäljning</u>	<u>Försäljning</u>
KPS 1 000 000 kr	Anskaffn.utgift 3 000 000	4 000 000
	Marknadsv. 3 000 000	
KV 3 000 000	Tax.värde 2 250 000	
<u>./. 1 000 000</u>		
2 000 000		
Skatt 540 000		
	Ingen gåvoskatt	
	Avskrivningsunderlag 3 000 000	
	KV-skatt 4 000 000 ./. 3 000 000	
	= 1 000 000 x 90 x 30 %	
	= Skatt 270 000	
	Sammanlagd skatt 810 000	

Omkostnadsbeloppet motsvarar summan av anskaffningsutgifterna och förbättringsutgifterna. **Återföringen** av värdeminskningssavdrag m.m. vid den första försäljningen blir 250 000 kr. Vid ett antagande om 10 års innehav och en avskrivning på 4 % blir den andra **återföringen** 1 200 000 kr. Sammanlagd återföring **1 450 000 kr** vilket medför en skatt på ca 725 000 kr.

---

2. Gåva utan vederlag (kontinuitetsprincipen)

	<u>Gåva</u>	<u>Försäljning</u>
KPS 1 000 000 kr	Anskaffn.utgift 1 000 000	4 000 000
	Marknadsv. 3 000 000	
	Tax.värde 2 250 000	

Gävoscatt (utan reducering)

2 250 000 $\cdot$ 10 000 = 2 240 000

= 90 000 + 492 000 = **582 000**

(med reducering 675 000 $\cdot$ 10 000

= 90 000 + 19 500 = **109 500**)

Avskrivningsunderlag 1 000 000

KV-skatt 4 000 000 $\cdot$ 1 000 000

= 3 000 000 x 90 x 30 % = **810 000**

Sammanlagd skatt 1 392 000

(med reducering **919 500**)

Ingen återföring av vm-avdrag vid gåvan. Återföring vid försäljningen med 1 000 000 x 4 % x 10 år = 400 000 + återföring av givarens vm-avdrag med 250 000. **Sammanlagd återföring med 650 000.**

---

3. Huvudsaklighetsprincipen (gällande rätt)

	<u>Gåva</u>	<u>Försäljning</u>
KPS 1 000 000	Anskaffn.utgift 1 000 000	4 000 000
	Vederlag 2 000 000	
	Marknadsvärde 3 000 000	
	Tax.värde 2 250 000	

Gävoscatt 250 000 $\cdot$ 10 000

x 10 % = **24 000**

(Med reducering 250 000 x 30 %

= 75 000 $\cdot$ 10 000 x 10 % = **6 500**)

Avskrivningsunderlag 1 000 000

KV-skatt 4 000 000 $\cdot$ 1 000 000

= 3 000 000 x 27 % = **810 000**

Sammanlagd skatt 834 000 (816 500)

2 000 000 i vederlag får inte tillgodoräknas som avskrivningsunderlag eller anskaffningsutgift.

Samma sammanlagda återföring som i exempel 2 dvs. med **650 000.**

4. Modifierad princip där modern beskattas för vinsten. Moderns anskaffningsutgift och dotterns vederlag utgör anskaffningsutgift samt underlag för avskrivning för dottern

<u>Gåva</u>		<u>Försäljning</u>	
KPS 1 000 000		Anskaffn.utgift 3 000 000	4 000 000
	Vederlag	Marknadsvärde 3 000 000	
KV 2 000 000	2 000 000	Tax.värde 2 250 000	
<u>./ 1 000 000</u>			
1 000 000			
Skatt 270 000		Gävoscatt	
		250 000 ./ 10 000 x 10 % = 24 000	
		(Om reducering tilläts 250 000 x 30 %	
		= 75 000 ./ 10 000 x 10 % = 6 500)	
		Avskrivningsunderlag 3 000 000	
		KV-skatt 4 000 000 ./ 3 000 000	
		= 1 000 000 x 27% = 270 000	
		Sammanlagd skatt 564 000 (540 000)	

Återföring vm-avdrag vid gåvan med 250 000. Återföring vid försäljningen med 3 000 000 x 4 % x 10 år = 1 200 000. **Sammanlagt 1 450 000.**

5. Modifierad princip där modern beskattas för vinsten och dotterns vederlag utgör anskaffningsutgift samt underlag för avskrivning för henne

<u>Gåva</u>		<u>Försäljning</u>	
KPS 1 000 000		Anskaffn.utgift 2 000 000	4 000 000
	Vederlag	Marknadsvärde 3 000 000	
KV 2 000 000	2 000 000	Tax.värde 2 250 000	
<u>./ 1 000 000</u>			
1 000 000			
Skatt 270 000		Gävoscatt 250 000 ./ 10 000 x 10 %	
		= 24 000	
		(Om reducering tilläts 250 000 x 30 %	
		= 75 000 ./ 10 000 x 10 % = 6 500)	
		Avskrivningsunderlag 2 000 000	
		4 000 000 ./ 2 000 000	
		= KV-skatt 2 000 000 x 27% = 540 000	
		Sammanlagd skatt 834 000 (816 500)	

Återföring vid gåvan 250 000. Återföring vid försäljningen 2 000 000 x 4 % x 10 år = 800 000. **Sammanlagt 1 050 000.**

---

6. RINK dvs. delningsprincipen även för fastigheter

	<u>Gåva</u>	<u>Försäljning</u>
KPS 1 000 000	Ansk.utgift gåva 1/3 = 333 333	4 000 000:3
Köp 2/3	Vederlag Ansk.utgift köp 2/3 = 1 666 666	= 1 333 333
	2 000 000 Marknadsvärde 3 000 000	
KV 2 000 000	Tax.värde 2 250 000	
<u>./. 666 666</u>		
1 333 333	Gävoskatt 250 000 ./. 10 000 x 10 %	
Skatt 360 000	= 24 000	
	(Om reducering tilläts 250 000 x 30 %	
	= 75 000 ./. 10 000 x 10 % = 6 500)	
	Två avskrivningsunderlag <u>750 000</u>	
	3	
	= 250 000 och 2 000 000	
	KV-skatt 4 000 000 ./. 2 333 333	
	= 1 666 666 x 27 % = 450 000	
	Sammanlagd skatt 834 000 (816 500)	

Återföring 1: 250 000 x 2/3 = 166 667. **Återföring 2:** 250 000 x 1/3
= 83 333 + 2 250 000 x 4 % x 10 år = 900 000. **Sammanlagt 1 150 000.**